ՅԱՌԱՋ

ԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
MARDI
1er AVRIL
1969

Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11477 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.477

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ՓԵՔԻՆԻ ՀԵՏ

ԵՐԿԱՐ ՅՈՒՇԱԳՐՈՎ ՄԸ
ԼԵԶՈՒԻ ԳՏՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ Կ'ԸՆԷ

Կը կարծուի թէ Մոսկուայի առած քայլը կը ձգտի ցլխաւորաբար ցոյց տալ աշխարհին թէ բարեկամեցողութիւն կայ իր կողմէ, եթէ կրկին որեւէ միջադէպ պատահի Չինաստանի հետ :

Իր երկար յայտարարութեան մէջ, Խորհ. Միութիւնը գլխաւորաբար կը չեշտ.— Չին կողմը միջադէպեր ստեղծեց : Այս դէպքերը, որոնք կրնան միայն ուրախացնել անոնք որոնք կ'ուզեն անպայման տեսնել Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ, ոչ մէկ կապ ու — նին երկու ժողովուրդներու բարձրագոյն շահերուն հետ :

Այդն բան կը բացատրուի այն հիմնական փոփոխութեամբ որ կատարուեցաւ վերջին տարիներուն Փեքինի կառավարութեան քաղաքականութեան մէջ : Ցաւակինութիւնները կը բանաձեւուին կարգ մը հոդուածներու վրայ, այն պատրուակով, որ անցեալին չէին աշխարհագրները կամ առեւտրականներ հոն պացած են :

Բայց այդ

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Բ.

Երբ Կոմիտաս հասաւ իր կազմաւորման հասուն հանգրուանին, արդէն իսկ հայ հոգիի որոնումին եւ վերյայտնութեան սպասաւորները դաշտին մէջ էին, քրտնաթոր: Սրուանձտեանցներ եւ Լալայեանները կը յայտնաբերէին հայ կեանքի ամէնէն հարազատ պատկերը զաւառներու մէջ հաւաքելով եւ լոյսին բանալով հայ բարբառները, դեղջկական երգերը, պարերը, բարքերը, հաւատալիքները, առօրեայ կեանքին հետ կապուած առարկաներն ու սովորոյթները: Աբեղեաններ, Մալխասեանցներ եւ Մանանդեաններ հայ մատենագիրներու էջերէն դուրս կը բերէին հայ միտքն ու կեանքը իրենց էական դիծերուն եւ գոյներուն մէջ: Աճառեան կը ճգնէր բիւրեղացնել հայ լեզուի իսկական, հարազատ նկարագիրը: Թորամանեան աւերակէ աւերակ եւ քարէ քար կը վազէր ու կոտորակուած քարերէն ու ջարդակոտոր սիւներէն, կիսափուլ պատերէն եւ հոգին տակ սուզուած խարիսխներէն կը վերակառուցանէր մեր հոյաշէն տաճարներն ու պալատները իրենց ճարտարապետական հարազատ ոճի յատկանիշներուն մէջ: Գարեգին Յովսէփեանց ձեռագիրներու խոնաւ ու մուտ, տմոյն ու տժգոյն մագաղաթներէն կը փրկէրդիծեր, գոյներ, թռչնագիր, զարդագիր ու մանրանկար՝ գտնելու եւ լոյսին մէջ պայծառացնելու համար հայ գրչութեան եւ մանրանկարչութեան իւրայատուկ աւանդութիւնները:

Եւ այս բոլորին հետ, անոնց կողքին, ոգեկանօրէն ու նպատակի խորագոյն հանգիտութեամբ մը ներդաշնակուող հայ պայքարը՝ ի խնդիր հայ մարդու ազգային ինքնագիտակցութենէն բխող ազատութեան խոէալին: Հայ մարտիկներ, լեռներու վրայ հերոսական սխրագործութեամբ՝ արթնցած հայ հոգիի վկայութիւնները կուտային ազգային արժանապատուութեան վերականգնումի եւ անկախութեան հետապնդումի ճամբուն վրայ: Քաղաքներու մէջ, Պոլիս, Թիֆլիս եւ այլուրեք, հայ կեանքը նոր նուաճումներ կ՚արձանագրէր մտածումի, արուեստի, մշակոյթի մարզերէն ներս, հաղորդութեան մէջ ըլլալով Եւրոպայի ամէնէն յառաջադէմ հոսանքներուն հետ:

Ահա համազգային ու համատարած այս ոգեւորութեան մէջ կը յայտնուէր Կոմիտաս, նոյն եւ արթնցող հայ հոգիին ամէնէն հարազատ, ընտանի ջիղը գտնելու եւ զայն լարի վերածած՝ նուագելու — ՀԱՅ ԵՐԳԸ, որ մինչ այդ այնպիսի կեղեւներով էր շրջանակուած, օտար ազդեցութիւններու այնքան թանձր խաւերով սեղմուած ու ճնշուած, որ այլեւս կորսնցուցած էր կարծես իր հայաշունչ ոգին եւ հայադրոշմ արտայայտութեան եղանակները: Երբ հայ գիրէն ու գիրքէն, հայ քարէն ու հողէն, հայ միտքէն ու կամքէն, սիրտէն ու կեանքէն վկայութիւններ կը վերյառնէին հայ գիտակցութեան մէջ, ինչպէս պահել հայ երգը մունջ, հայ քնարը՝ լուռ կամ ճաթած...: Պէտք էր ձայն տալ հայ երգին եւ իրենց բնական վիճակին վերադարձնել լարերը հայ քնարին: Պէտք էր հայերգին բաժինը բերել հայ հոգիի վերագիւտի եւ հզօրացման, ինքնարտայայտութեան արժանավայել ընթացքին: Կոմիտաս կը հաւատար — եւ իր գործը արդարեւ վկայեց իր հաւատքի ճշմարտութեան մասին — թէ հայ հոգին ներկայ էր, տիրական ներկայութեամբ, հայ երգին մէջ եւ հոգին վերագտնելու համար պէտք էր յայտնաբերել եւ վերստեղծել երգը իր հարազատ ոգիին ու նկարագրին մէջ: Ահաւասիկ իր առաքելութիւնը, սրբազան նուիրականութեան զգացումով մը, նախանձախնդրութեան կամքով մը լարուած: Ի՞նչ աւելի ուժեղ քան իր իսկ խօսքը որպէս կենդանի վկայութիւն իր արդար փառասիրութեան (ամպիսիոնին): Իր մէկ բովանդակալից յօդուածին մէջ, յատկանշօրէն վերնագրուած «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» բառերով, Կոմիտաս կը գրէ.

« Խե՛ղճ հայ ժողովուրդ, ազգ ես եւ ինքնուրոյն այնքան, որքան միւսները. այդ ոչ ոք կարող է հերքել: Ունիս յատուկ լեզու, կը խօսիս: Ունիս յատուկ ուղեղ, կը դատես: ... Սակայն սիրտդ, որ զգացմանդ աղբիւրն է, քուկդ չէ եղել, այլ մի ինչ որ ասորա- բիւզանդական եւ հնդկա - պարսկական »:

Ուստի Կոմիտաս վճռեց փաստել Հայութեան եւ աշխարհին, միանգամայն, թէ Հայը նաեւ սիրտ ունի եւ իր սիրտը՝ երգ, իր երգը, իրեն յատուկ արտայայտութեան եղանակներով: Իր կեանքի ու գործի ուղին այլեւս յստակ էր, ուղիղ եւ աննահանջ.

— Գտնել, կեանքի բերել, մշակել եւ տարածել հայ ինքնուրոյն երաժշտութիւնը:

Պարզ ու կարճ բառով՝ ըլլալ Ս. Մեսրոպը հայ երգին, Մովսէս Մարգարէն:

Ո՞վ էր սակայն ինքը՝ Կոմիտաս Վարդապետ:

Քէօթահիացի ծագումով, Սողոմոն անունով, համեստ ընտանիքի մը զաւակ՝ ծնած 1869ի Սեպտեմբեր 26ին եւ հազիւ ծնած՝ որբացած, կորսնցնելով մայրը ծննդեան յաջորդ տարին իսկ:

Երաժշտական մթնոլորտի մէջ ծլարձակուեցաւ իր կեանքը: Իր ընտանեկան կեանքին մէջ երաժշտութիւնը մշտական ներկայութիւն մըն էր եղած. հայրը, մայրը, հօրեղբայրը ոչ միայն երգողներ էին, այլ նաեւ յօրինողներ, որոնց երգերը ունէին որոշ ժողովրդականութիւն: Երաժշտական ժառանգութիւնը, հետեւաբար, իր ամէնէն մեծ հոգեկան հարստութիւնը եղաւ մատաղ հասակէն: Ինքն իսկ կը վկայէ այդ մասին իր հակիրճ ինքնակենսագրականին մէջ. «Հօրս ու մօրըս ազգատոհմն ի բնէ ձայնեղ է: Հայրս եւ հօրեղբայրս՝ Յարութիւն Սողոմոնեանը յայտնի դպիր են եղել մեր քաղաքիՍ. Թէոդորոս եկեղեցում: Մօրս եւ հօրս տաճիկ լեզուով եւ եղանակներով յօրինած երգերը, որոնցից մի քանիսն արդէն գրել եմ 1893 թուին հայրենիքումս, դեռ երգում են մեծ հիացմունքով մեր քաղաքի ծերերը »:

Նախակրթութիւնը անկատար եւ ընդմիջուած ձեւով ստացաւ նախ Քէօթահիայի եւ ապա կարճ ժամանակի մը համար Պրուսայի մէջ, ուրկէ հարկադրուեցաւ վերադառնալ հայրենի գիւղը, հօրը անակնկալ եւ վաղաժամ մահուան վրայ:

1881ին, հազիւ երկոտասանամեայ այս պատանին, այժմ բոորովին որբ ու մինակ, տարուեցաւ Ս. Էջմիածին, Գէորգեան Ճեմարանը, որուն մուտքի պայմանները չէր կրնար լրացնել իր ուսումնական մակարդակով: Նոյնիսկ լաւ հայերէն չէր դիտեր: Մուտքի իր իրաւունքը ձեռք բերաւ իր ձայնի զօրութեամբը: Երգելու իր ձիրքի մասին անձամբ կուտայ մեզի սա յուզիչ վկայութիւնը, որ գեղեցիկ մէկ երեսը կը կազմէ իր ճեմարանական կեանքին. « Ճեմարան մտած օրից երգիչ եւ Մայր Աթոռի աչքի ընկնող ձայնեղ մանուկներից մէկն էի: Երբ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսն իջնում էր Վեհարանից Մայր Տաճար, ես եւ իմ ձայնեղ ընկերս կանգնում էինք նորա Աթոռի մօտ եւ այնպէս երգում միայնակները: Մեր երգելու ժամանակ ծերունի հայրապետի արցունքները գլորւում էին եւ թաւալուելով երկար ու ճերմակ մօրուսի վերայով, թաքնւում էին փիլոնի ծալքերի մէջ»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ.

(Շար. 2)

ԿԱՅՍԵՐ ՏՂՈՒՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Կայսրի մը մեծ տղան, կարծելով թէ եկած է իր ալ ժամանակը, մտադրեց ամուսնանալ: Կայսրը, խելահաս անձ, երբեք տեղի չէր տար ուրիշներու դժգոհութեան եւ անոր իմաստութեան համբաւը գացած էր մինչեւ հեռաւոր երկիրներ: Եւ որքա՛ն աղքատներ կ՚օգտուէին անոր դթասրտութենէն:

— Հայր, ըսաւ տղան, կը փափաքիմ ամուսնանալ եւ եկած եմ քեզի յայտնելու իմ այս բաղձանքս:

— Լաւ, հակառակ չեմ քու այդ բաղձանքիդ: Բայց դուն դրամ շահիլ գիտե՞ս կարենալ ամուսնանալու համար: Որովհետեւ լաւ բան չէ ապրիլ ուրիշներու շահած դրամով, այնքան ատեն, որ առողջ ես:

— Գիտեմ հայրիկ, ինչպէս թէ չեմ գիտեր:

— Լաւ ուրեմն, յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ եկուր ինծի ըսելու, թէ որքան եւ ինչպէս դրամ շահեցար:

Կայսրին տղան հեռացաւ քիչ մը սրտնեղած: Ի՞նչպէս աշխատիլ քանի որ այդ յատկութիւնը բնաւ չէ ունեցած: Ճարահատ ան գնաց իր մօր եւ յայտնեց հօրը պայմանը՝ աշխատիլ կարենալ ամուսնանալու համար:

— Անհոգ եղիր տղաս, ըսաւ մայրը, ես քեզի կուտամ պէտք եղած գումարը, որպէսզի անոր ցոյց տաս թէ դուն ալ աշխատիլ գիտես: Գնա՛, շաբաթ մը պտըտէ, բայց Շաբաթ իրիկուն եկուր, որ քեզի դրամ տամ եւ անով ներկայանաս կայսրին

Եւ Շաբաթ իրիկուն, իր խոստումին համաձայն մայրը երկու ոսկի դրաւ տղուն ձեռքը: Այդ պահուն, կայսրը իր կլկլակը կը ծխէր բակին մէջ: Տղան ուրախ զուարթ գնաց անոր քով եւ ցոյց տուաւ ձեռքի գումարը:

— Ո՞ւր աշխատեցար եւ շահեցար այս դրամը:

— Էհ, օրականով աշխատեցայ որմնադիրի մը քով, եւ շահեցայ:

Կայսրը առաւ դրամը տեսնելու համար, թէ որքան շահած է եւ առանց տղուն երեսը նայելու, զայն նետեց լիճի մը մէջ, ըսելով. « Գնա՛ եւ բերած դրամիդ համար աշխատէ »: Տղան հեռացաւ գնաց առանց բառ մը արտասանելու, ներկայացաւ իր մօր եւ պատմեց եղելութիւնը: Մայրը հանդարտեցուց զինքը եւ յանձնարարեց ընել անցած շաբթուան նման: Տղան պատրտեցաւ, մտածելով իր հարսանեկան խնջոյքին եւ այն խրախճանքին մասին, որով պիտի հրճուէր ժողովուրդը:

Շաբաթ իրիկուն դրամը տուաւ կայսրին, որ դարձեալ հարցուց, թէ ուր եւ ինչ աշխատանքի փոխարէն շահած է այդ դումարը: Եւ անգամ մը եւս, ան խոր լիճին մէջ նետեց ոսկիները: Տղան տրտմած վերստին ներկայացաւ իր մօր եւ չհանդարտեցաւ մինչեւ որ անոր չպատմեց այս եղելութիւնը: Այս անգամ կայսրուհին ըսաւ.

— Ուրեմն պէտք է երթաս աշխատիս, քանի որ ինչպէս կը տեսնեմ, հայրդ տեղեակ է, թէ այդ ոսկիները չես շահած քու աշխատանքովդ:

— Դժուար բան է աշխատիլը, բայց պիտի ընեմ այս զոհողութիւնն ալ: Թերեւս լաւ բան է աշխատիլ ու դրամ շահիլ երբ մարդ կը փափաքի ամուսնանալ:

Ան գնաց մէկ շաբաթ աշխատիլ որմնադիրի մը քով: Դժուար էր կատարած գործը, որովհետեւ բնաւ պտըտելու չէր նմաներ: Որմնադիրը վարձատրեց անոր

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Զիւլէհա թէեւ սարսուռ մը ունեցաւ, բայց իսկոյն ինքզինքը զսպեց ու յիշեց Հասանի պատուէրները՝ որեւէ անակնկալ հանդիպման մը պարագային:

Երկու անծանօթները աղջկան քով եկան:

— Ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուց մին:

— Տուն կը վերադառնամ:

— Որո՞ւն տունը...

— Էֆէնտիիս, միւսիւԹոմսընին տունը, պատասխանեց աղջիկը, կրցածին չափ յունական հնչումը կեղծելով:

— Այս ատեն ի՞նչ գործ ունիս դուրսը:

— Միւսիւ Թոմսընին հիւր մը եկաւ ուշ ատեն, մատամը զիս զրկեց որ մէկ քանի բաներ առնեմ նպարավաճառէն:

— Միթէ Պէպէք նպարավաճառ չկա՞յ որ մինչեւ Առնավուտ քէօյ դացեր ես:

— Մեր նպարավաճառը Առնավուտ քէօյ է, մատամը կ՚ուզէ որ միայն անկէ առեւտուր ընեմ:

— Բաց սա կողովը, հրամայեց անծանօթը:

Աղջիկը բացաւ: Երկու անծանօթները ծռեցան ու մէջը եղածները քննեցին:

— Զգէ թող գործին երթայ, ըսաւ անծանօթներէն մին, որ մինչեւ այն ատեն բերանը բացած չէր, ես ըսի քեզի որ Պէպէք բնակող Անգլիացիներէն մէկուն սպասուհին ըլլալու է...

Աղջիկը շունչ մը առաւ, զգաց որ ազատած էր, բայց ճամբան շարունակելու փորձ չըրաւ, որպէսզի կասկածի տեղի չտայ:

Միւս մարդը սակայն իր ընկերոջ խօսքերէն համոզուած չէր թուեր:

— Անունդ ի՞նչ է, հարցուց:

— Էլէնի, պատասխանեց աղջիկը:

— Ո՞ր տեղացի ես:

— Հայրս մայրս Առնավուտ քէօյ կը նստին...

Մարդը վայրկեան մըն ալ վարանեցաւ, ուզեց ուրիշ հարցում մը ընել, յետոյ մէկէն ըսաւ.

— Ճամբադ գնա...

Զիւլէհա կամաց կամաց հեռացաւ: Երբ մարդիկը աներեւոյթ եղան, քայլերը փութացուց եւ վերջապէս հասաւ Պէպէքի նաւամատոյցը ուրկէ անցնելով՝ գնաց թրքական գերեզմաննոցը եւ սկսաւ կամաց կամաց դէպի Ռոպէրթ քոլէճ բարձրանալ:

Կէս ճամբան, ապառաժի մը տակ նըստաւ ու սպասեց:

Սարսափելի ցուրտ մը կար եւ դեռատի աղջիկը կը դողդղար, այսուհանդերձ շատ երջանիկ կը զգար ինքզինքը անվտանդ հոն գտած ըլլալուն համար: Հիմա միակ մտահոգութիւնն էր Հասանը, ու աչքերը անընդհատ չորս կողմ կը պտըտցնէր անոր գալուստը տեսնելու համար:

— Հասան շատ ճարպիկ է, կը մտածէր, եւ անշուշտ պիտի յաջողի օձիքը ազատել:

Հեռուն ստուերներ կ՚երեւային ատեն ատեն, մանաւանդ Պէպէքի բարձունքը, որոնք կ՚երթային ու կուգային: Աղջիկը մտահոգութեամբ կը դիտէր մութին մէջ շրջող այդ ստուերները որոնք հաւանօրէն փախստականները կը փնտռէին:

Կէս ժամէ ի վեր ապառաժին տակ կրծկուած էր Զիւլէհա, երբ տեսաւ որ գերեզմաննոցին մէջտեղէն դէպի վեր բարձրացող ճամբուն վրայ ստուեր մը կը յառաջանար, արագ արագ:

— Կարծեմ թէ Հասանն է, ըսաւ սրբտատրոփ:

Ստուերը սկսաւ վազել դէպի վեր:

— Այո, կասկած չկայ, ինքն է, մտածեց աղջիկը եւ ուրախութեամբ ոտքի ցատկելով՝ ընդառաջ երթալ սկսաւ:

Արդարեւ եկողը Հասանն էր, որ իր փոքրիկ բարեկամուհին տեսնելուն պէս սկսաւ աւելի ուժով վազել:

Վայրկեանէ մը իրարու միացան:

— Փա՛ռք Աստուծոյ, ըսաւ աղջիկը ուրախութեամբ, անվտանդ կրցար հասնիլ... բայց ինչո՞ւ այսչափ ուշացար:

— Ուշացայ, որովհետեւ հազար զգուշութեամբ կրցայ յառաջանալ, պատասխանեց պատանին, ամէն կողմ կասկածելի մարդիկ լեցուած են եւ շատ կը վախնամ որ այս կողմերն ալ պիտի գան խուզարկութեան, եկած ատենս նշմարեցի որ Պէպէքի ծովեզերեայ պարտէզին ամէն ծակուծուկը կը պտըտէին... ջանանք այստեղ չկենալ եւ լաւագոյն ու աւելի ապահով պատսպարան մը գտնել:

Պատանին Զիւլէհայի ձեռքէն բռնելով շարունակեց վերելքը: Աղջիկը պատմեց ճամբան երկու անծանօթներու հանդիպումը եւ անոնց հետ ունեցած խօսակցութիւնը:

— Այդ մարդիկը ապահովաբար զազանի ոստիկաններ էին, վճռեց պատանին, բարեբախտաբար կրցեր ես զանոնք խաբել:

— Շնորհիւ քու տուած խրատներուդ, պատասխանեց աղջիկը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 93)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ՝

ՀԱՃԵԼԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐԻՆ ՄԻԱՅԱԾ

Կիրակի՝ Մարտ 23, ահա Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան պարանցիկ ցերեկոյթը Պուլոնեի անտառին կըզդիներու Շալէին վայելչազարդ սրահներուն մէջ: Գեղեցիկ էր գաղափարը, գեղեցիկ էր վայրը, գեղեցիկ էր ամէն ինչ:

Հազիւ ոտք դրած լճի ափին՝ երկու առաջնորդ երիտասարդներ հայերէն խօսելով քաղաքավարութեամբ մեզ՝ քանի մը Հայերս կ՝առաջնորդեն շոգեմակոյկ: Սկըսանք յառաջանալ դէպի Շալէն, որ՝ իր պսպղուն լոյսերով եւ իր հպարտ կեցուածքով կարծես կը տիրապետէր լճին հանդարտ տարածութեան վրայ. տարիներու ընթացքին՝ երբեմն առիթը կ՝ունենայի ըմբոշխնելու այդ գեղեցիկ լճին վայելքը, հիանալով սպիտակ կարապներու սիզաճեմ գնացքներուն եւ կամ մեղմօրէն սուրացող նաւակներուն, եւ սակայն այդ օրը չէր նմաներ անցնող օրերուն, հայկ. խօսք, հայկ. լեզու եւ հայկ. շունչ խառնուած ջուրի մրմունջներուն՝ հայկ. մթնոլորտ մը ստեղծած էին շոգեմակոյկին մէջ, արդեօք Սեւանի ջուրերուն վրայէ՞ն կը սահէինք, երբեմն մարդուս երեւակայութիւնը ինչ տարօրինակ երազներու կը մղէ, պատրա՞նք, ցնո՞րք:

Եւ ահա՝ շողշողուն ջահերով լուսաւորուած սրահներէն ներս՝ ժրաջան Խաչուհիները ուրախ զուարթ կը դիմաւորեն մեզ. բաւական կոկիկ եւ բարեկեցիկ բազմութիւն մը եկած է դրաւելու սրահին խնամուած սեղանները. այդ բազմութիւնը եկած է իր համակրանքը ու քաջալերութիւնը յայտնելու Կապ. Խաչի ազգօգուտ միութեան ձեռնարկի յաջողութեան. կը սկսին տաքուկ խօսակցութիւններ օդէն, ջուրէն, անցեալի եւ ներկայի կեանքէն, սրտազեղ հանդիպումներ, կարօտի համբոյրներ, Հայ են բոլորը, ուրախ են իրարմով:

Շէհէրազատի նուագախումբը իր սօլիստներով կը սկսի խանդավառօրէն նուագել ախորժալուր եղանակներու՝ հազարումէկ գիշերներու՝ պարերգներու երազներովը տարուած: Խոր ապրումներով մտիկ կ՝ընենք Ցիկան չարտաշը, Լիսթի հունգարական ռափսոտին: Ա. Խաչատրեանի Սուրերու պարը, Զէյթունցիներու քայլերգը եւ դեռ խանդավառող եղանակներ՝ ընդմիջուած եւրոպական պարերով. մեր անուշիկ տղաքն ու աղջիկները պարեցին ու պարեցին խայտանքով, ուրախ զուարթ, անխռով իրենց ապագայի հեռանկարով: Ու նուագախումբը կը շարունակէ հնչեցնել «Զուարթ Այրին» Սթրաուսի հեշտօրօր վալսերը, զոյգերը կը դառնան խօլաբար՝ մինչ մենք տարեցներս սկսած ենք քրքրել մեր երիտասարդական յիշատակներու ծրարները վալսերու խօլ արշաւին մէջ:

Կերուխումի պահն է, ահա վառվռուն Խաչուհիներ սրահին մէկ կողմէն միւսը կը վազեն աւանդական ճաշերով, խմիչքները հրամցնելու հիւրերուն, ճոխ են սեղանները, ամէն ինչ կանոնաւոր. եւ ահա՝ Ցիկան պարուհին Օր. Խատկոֆ, ծափեր կը խլէ իր ճկուն պարերով, ինչպէս նաեւ Օր. Մխոեան իր զանազան ռուսական երգերով կը հմայէ բոլորս, Օր. Սթելլա Պաքրճեան՝ մեր շնորհալի հայ աղջիկը, իր ինքնատիպ հայկական տարազով իր ճկուն շարժուձեւերով եւ պարերով Հայաստանի հայ աղջիկները կը յիշեցնէ մեզի: Ու դեղարուեստական բաժինը կը շարունակուի: Ժան – Ժաք Օսմանճեան իր եղբօր Թորոս Օսմանճեանի նուագի ընկերակցութեամբ իր այլազան Կովկասեան պարերով կը թնդացնէ սրահը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով. կարգն է ահա մեր հանդէսներու զարդը կազմող Պ. Պետիկեանի, որ Ֆէրմանեանի ընկերակցութեամբ կը մեներգէ Հայաստանեան մեղմանոյշ երգեր, պահ մը ապրեցնելով մեզ՝ մեր հայրենիքի ոլորտներուն մէջ. հապա զուգերգը, մասնակցութեամբ Օր. Շաքէ Պէնկեանի անոյշ եւ մեղմ ձայնովը, զոր կարելի չէ չգնահատել: Ապրիք բոլորդ ալ մեր աննման հայ զաւակներ, ծափահարելի էք բոլորդ ալ:

Հանդէսին դեղարուեստական բաժինէն ետք, մեր համակրելի բանախօս – խօսնակը Պ. Դատաւորեան իր համեմուած խօսքերով վիճակահանութեան հրաւիրեց ներկաները. բոլոր թիւերն ալ շահեցան զանազան գեղեցիկ եւ արժէքաւոր առարկաներ:

Հոս պարտք կը զգամ շեշտելու թէ հայ ընտանիքի պարկեշտութեան դրոշմը վրիպած չէր մեր ուշադրութենէն. բարեկիրթ էին մեր տղաքն ու աղջիկները իրենց վայելուչ կեցուածքով, իրենց պարերով եւ զանազան երեւոյթներով. յարգած էին նորաձեւութիւնը իր պատշաճ ու ներկայանալի ձեւերով:

Յաջող էր ցերեկոյթը, այդ օրը արեւը նազանքով ցոյց տուած էր իր դէմքը եւ կծու ցուրտը պատճառ եղած էր արուարձաններէն եկող կարգ մը բացականերու. ասով հանդերձ սրահը լեցուն էր. շնորհաւորելի են իսկապէս մեր Կապոյտ Խաչի անդամուհիները, իրենց աշխատանքը միշտ եղած է արդիւնաւէտ, միշտ միջոցներ կը ստեղծեն մեծ զոհողութիւններով՝ հասոյթներ ապահովելու միութեան նիւթական բարօրութեան համար:

Ուշ գիշերին վերադարձանք զոհ եւ ուրախ, դղեակին լոյսերը կը փայփլին լճին մանր ալիքներուն վրայ, դիւթական է այդ լազուազարդ կղզին իր վէտվէտուն ջուրերով, յիշատակելի օր մը մեզ բոլորիս համար, սակայն՝ մեծ քերթողին ըսածին պէս «Անց ու գնաց»է ամէն բան:

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

աշխատանքը եւ երրորդ Շաբաթ իրիկուն, տղան վերստին ներկայացաւ իմաստուն կայսրին, որ անգամ մը եւս ուզեց տեսնել տղուն շահած գումարը: Երբ հայրը ձեռքը դրաւ ոսկիներուն վրայ եւ կը պատրաստուէր դարձեալ զանոնք նետել լիճին մէջ, տղան յանկարծ ցատկեց տեղէն ու գոչեց.

— Կեցիր, հայրիկ, ես աշխատանք թափեցի շահելու համար այդ գումարը: Ան քուկդ չէ, այլ իմ աշխատանքիս դրամն է...

— Հիմա կրնաս ամուսնանալ, տղաս, քանի որ այս պատասխանովդ զիս համոզեցիր, թէ գիտցար աշխատիլ եւ դրամ շահիլ, ըսաւ կայսրը: Եւ մաղթեմ որ երջանիկ ըլլաս կեանքիդ մէջ:

(*) Քաղուած «Թրանսիլվանիոյ հայկական հէքեաթներ» հատորէն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹ, (Յառաջ).— Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքի փոքրաթիւ Հայութեան կողմէ Փետրուար 22ին, Շաբաթ գիշեր ժամը ութին Ֆոլքսպիլտունի դեղեցիկ մէկ սրահին մէջ կազմակերպուած էր, առաջին անգամ ըլլալով, «Վարդանանցի» տօնակատարութիւնը:

Կազմակերպիչ յանձնախումբը մասնաւորաբար Պեռլինէն հրաւիրած էր Պ. Ալֆրէտ Մուրատեան, որ միեւնոյն ատեն դեկավար ներկայացուցիչն էր Գերմանիոյ մէջ ապրող համայն Հայութեան:

Նոյն առթիւ հրաւիրուած էին նաեւ Փարիզէն Պ. Պ. Խաժակ Տէր – Գրիգորեան, նաեւ սկսնակ բանաստեղծ Ազատ Մաթեան:

Հանդէսը բացաւ Մշակութային տեղական վարչութեան նախագահ Պ. Արա Պիլէզիկեան, իր հակիրճ, բայց ամփոփ բացման խօսքով՝ օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզեց:

Վարչութեան փոխ նախագահ Պ. Գէորգ Կիրակոսեան խօսք առնելով՝ «Վարդանանց»ի պատմականը ըրաւ եւ նոյնիսկ այս օրուան տօնին նշանակութիւնը չը-գիտցող նորահաս երիտասարդութեան սրտերուն մէջ նորութիւն մը մտցուց՝ իր Պոլսահայ բարբառով:

Պեռլինէն հրաւիրուած բանախօս Ալֆրէտ Մուրատեան բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ: Յարգելի Պ. Մուրատեան նախքան իր բանախօսութեան անցնիլը, պարտք զգաց նախ իր շնորհակալութիւնը յայտնել տեղական վարչութեան իրեն հանդէպ ցոյց տրուած յարգալից հրաւէրին համար: Յետոյ անցնելով բուն նիւթին բացատրեց 1500 տարիներէ ի վեր անխափան յիշատակուած «Վարդանի» եւ 1036 մարտիկներու մղած քաջարի պատերազմը՝ ընդ դէմ պարսիկ հսկայ բանակին: Այս հերոսներու եւ հայ ժողովուրդի անվհատ պայքարի յիշատակը անմահ եւ անջնջելի պիտի մնայ որքան հայ ազգը կ՝ապրի: Ի վերջոյ Պ. Մուրատեան խնդրեց ներկաներէն երկու վայրկեան լուռ խոնարհիլ անմահ հերոսներուն խնկելի յիշատակին առջեւ:

Երկրորդ բանախօս Փարիզէն Պ. Խաչ Տէր – Գրիգորեան, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, 35 վայրկեան տեւողութեամբ ընդարձակօրէն հմտալից նկարագրականը ըրաւ «Վարդանանց» պատերազմի շուրջ: Նաեւ մէջբերումներ մեր բոլոր թագաւորներուն շրջաններէն ճըշգրիտ թուականներով, յիշելով անոնց յաղթանակներն կամ պարտութիւնները: Սկսեալ 401–2 թուականներէն պատմականները ըրաւ Մաշտոցէն, Նարեկացիէն, Տաթեւէն, եւ հասաւ մինչեւ վերջին 50 տարի առաջուան մեծ եղեռնը, Տէր Զօրէն, Մուսա Տաղէն մինչեւ Սարտարապատի հերոսամարտը: Պ. Խաժակ իր սահուն հայերէնով այս ընդարձակ եւ շահեկան բանախօսութիւնը եզրափակեց արժէքաւորելով հաւատքով շաղախուած, ոգեկոչեց տանջուած, բայց անվհատ հայ ժողովուրդի անխոնջ բազուկները՝ հայրենիքի վերակառուցման ծանր աշխատանքին մէջ, ու մշակութային ծաղկուն վերելքը: Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ մշակոյթը:

Մէջ ընդ մէջ Պ. Ազատ Մաթեան իր բանաստեղծութիւններէ 3 – 4 կտորներ արտասանեց բանաստեղծական զգայուն ինքնայատուկ ոճով. ի վերջոյ Գէորգ Էմինի մէկ դեղեցիկ բանաստեղծութիւնով ծափերու մէջ վերջացուց:

Որպէս դեղարուեստական բաժին՝ դաշնակի վրայ իր մասնակցութիւնը բերաւ Գերմանացի երիտասարդ ուսանող մը: Դղրդացուց ստեղնաշարը իր ստեղծագործութենէն եւ Պէթհովէնէն քանի մը կտորներ նուագելով. զգայուն եւ ճարպիկ մատներով ոգեւորութիւն ստեղծեց ներկաներուն սրտին մէջ:

Ի վերջոյ կրկին բեմ եկաւ Պ. Մուրատեան, անգամ մը եւս իր շնորհակալութիւնը եւ հիացումը յայտնելու այս դեղեցիկ եւ փայլուն առաջին ձեռնարկին յաջողութեան համար, եւ այս պատեհ առիթով իր սրտագին մաղթանքներուն հետ քաջալերեց այս փոքրաթիւ երիտասարդութիւնը, որպէսզի յարատեւեն եւ հաստատ մնան այս կազմակերպութեան մէջ:

Այս հաճելի երեկոյթը փակելէ առաջ, մշակութային վարչութեան նախագահ Պ. Արա Պիլէզիկեան խնդրեց իր համեստ առաջարկով երգել, այս օրուան պատշաճեցուցած, երեք տուներ «Մեր հայրենիք» երգէն, բոլոր ներկաները բարձր տրամադրութեամբ լեցուած իջան վարի ճաշասրահը, ուր պատուասիրուեցան 50ի մօտ երկսեռ ներկաները: Գիշերուան ժամը 12ին զոհ տպաւորութիւններով եւ անմոռանալի յիշատակներով բաժնուեցան իրարմէ:

ԱՆՑՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (451)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Եւ որո՞ւ վրայ պիտի կատարուէր այդ եղեռնագործութիւնը, Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ աղէտ, ի՛նչ դառն հեղնութիւն բախտի:

Հայրը դաղաղին մէջէն հրաման կ՝ընէր անոր ընել կրցած բոլոր բարիքը, չորս տարիէ ի վեր Մարիուսին միակ մտահոգութիւնն էր իր հօր այս պարտքը վճարել, եւ ճիշդ այն միջոցին, ուր աւազակ մը ոճրագործութեան ժամանակ արդարութեան ձեռքը պիտի յանձնէր, ճակատագիրը Թենարտիէն է ան՝ կը պոռար:

Մարիուս վերջապէս հօրը կենաց փոխարէն պիտի հատուցանէր այն մարդուն, կեանք մը որ Վաթերլոյի դիւցազնական դաշտին վրայ ռմբատարափի մը միջոցին ազատած էր, բայց եկուր տես որ, հատուցանելու փոխարէնն էր կառափնատը. ինքն իրեն խոստացած էր Թենարտիէին մօտենալու ժամանակ նախ եւ առաջ անոր ոտքերուն առջեւ նետուիլ՝ եթէ երբեք յաջողէր զտնել զայն եւ իրօք ահա հիմա գտած էր, բայց ոչ թէ անոր ոտքը իյնալու, այլ զայն դահիճին մատնելու համար: «Օդնէ Թենարտիէին» կ՝ըսէր հայրը, իսկ Մարիուս այս պաշտելի եւ նուիրական ձայնին իբր պատասխան Թենարտիէին կեանքը կը բառնար:

Եւ միթէ ներելի էր որ իր կեանքը վրատանգելով Ժորժ Փոնմէրսիի կեանքը ազատող մարդը, հիմա գերեզմանին մէջ պառկող նոյնինքն Ժորժ Փոնմէրսիին այսինքն իր հօրը տեսարան մը ըլլայ Սէն Ժաքի հրապարակին վրայ գլխատուելով՝ իր պատճառաւ, այսինքն այն Մարիուսին մատնութեամբ, որ իր հօրմէն կտակով հրաման առած էր բարիք ընելու համար անոր:

Եւ միթէ հեղնութիւն մը չէ՞ր հօրը վերջին կամքը զոր ձեռքովը գրած էր այնքան ժամանակ իր կուրծքին վրայ կըրած ըլլալը սոսկալի կերպով, բոլորովին հակառակ ընթացք մը բռնելու համար, բայց միւս կողմէն ալ ներելի՞ էր ականատես ըլլալ այսպիսի դաւաճանութեան, եւ չարդիլել զայն, նահատակը դատապարտել եւ մարդասպանին խնայել. միթէ կրնա՞յ մարդ երախտագէտ մնալ այսպիսի թշուառականի մը:

Այն բոլոր դաղափարները, զորս չորս տարիէ ի վեր ունեցած էր Մարիուս, հիմա կարծես թէ մէկ մէկու մէջէն կ՝անցնէին ներկայ անակնկալ դէպքին պատճառով:

Մարիուս կը սարսռար: Ամէն բան իրմէ կախում ունէր:

Առանց գիտնալու՝ Մարիուսի իշխանութեան տակն էին այն անձերը, որոնք անոր առջեւ կը շարժէին:

Եթէ հրացանը պարպէր, Պ. Լըպլան կ՝ազատէր եւ Թենարտիէ կը կորսուէր, եթէ չպարպէր, Պ. Լըպլան կը զոհուէր, եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս Թենարտիէ կը փախչէր:

Կամ մէկը տապալել կամ թողուլ որ միւսը իյնար, երկու կերպն ալ իր խիղճը կը տաղնապեցնէր: Ի՞նչ ընէր, ո՞րը ընտրէր. մոռնա՞ր արդեօք ամէնէն անդիմադրելի յիշատակները, ինքնիրեն տուած այնքան խոստումները, պարտաւորութեանց ամէնէն սրբազանը, պատուէրներու ամէնէն մեծարելին, այսինքն իր հօրը կտակը, եւ կամ թողո՞ւր արդեօք որ կատարուի ոճրագործութիւնը:

Կը թուէր Մարիուսի թէ մէկ կողմէն «իր Իւրսիւլը» զինքը կ՝աղերսէր հայրը ազատելու համար, միւս կողմէն ալ զընդապետը իրեն կը պատուիրէր խնայել Թենարտիէն: Մարիուս խելքը կորսնցուցած ըլլալ կը կարծէր:

Ծունկերը կը դողդոջէին, եւ խորհրդակցելու ժամանակ անգամ չունէր, այնքան արագօրէն եւ կատաղօրէն կը յառաջանար այն տեսարանը, որ իր առջեւ կ՝երեւար:

Կարծես թէ յորձանք մըն էր այդ տեսարանը, որուն կը կարծէր թէ ինքը կ՝իշխէ եւ որ զինքը կը քշէր կը տանէր:

Քիչ մնաց պիտի նուաղէր:

Սակայն Թենարտիէ, — այսուհետեւ ուրիշ անուն պիտի չտանք անոր, — սեղանին առջեւ աջէն չախ կը պտրտէր տեսակ մը մոլորումով եւ յիմարական յաղթանակով:

Ուժգնօրէն բռնեց ճրագը եւ բուխերիկին վրայ դրաւ այնպէս զարնելով որ քիչ մնաց պատրոյգը պիտի մարէր, ճրագին իւղը կաթիլներով պատին վրայ ոստոստելով:

Յետոյ ահարկու կերպով մը դէպի Պ. Լըպլան դարձաւ եւ թքաւ յետագայ թուքերը:

— Բռնուեցա՞ր, ապուշ ձագ, պիտի եփիս, պիտի տապկուիս հիմա:

Եւ նորէն սկսաւ քալել ահագին պայթումով մը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեան, Թագուհի Ղազարոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսանական Ֆր. կը նուիրէ տեղւոյն եկեղեցիին եւ Կապ. Խաչին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի ,
24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հաց մեսկոյթի Տուն

Հարսանիքի, նշանտուքի, հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու համար նկատի ունենալ Հայ Մշակոյթի Տան երկու սրահները:

Դիմել ամէն օր ամը 15 – 19 :
Հեռախօս 824–63–89 :
17, Rue Bleue — Métro Cadet

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
Հ Ա Մ Ա Ր

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE
Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք
Ու զոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Յիշատակ տասն կուսանաց: Երեկոյեան ժամը 4ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Յիշատակ Ընթրեաց տեառն մերոյ .— առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ՝ 10ին, Ոտնալուայ՝ 16ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան Տեառն .— Թափօր թաղման՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի.— Սկիզբ ժամերգութեանց եւ Ընթերցուածոց՝ ժամը 15·30ին, Ընթերցուածները կը կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարարանի աշակերտուհիները : Կը պատարագէ՝ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.— ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Աւետումն Ս. Աստուածածնի.— Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն Լու, Կրան Բէնի, թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Զատկուան տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թէմի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար: Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488–62–06:

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ
3 օր (Ապրիլ 5–7) Լիւքս օթոքառով

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ Ապրիլ 5, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւսի առջեւ: Մեկնում ժամը 7·30ին դէպի Գերմանիա (Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ – Մենէհու, ճաշ, ճամբով) Վերտէօն այցելութիւն : Ապա դէպի՝ Թիոնվիլ եւ ժամանում՝ Թրէվ: Սովորական պանդոկը ճաշ, իրիկունը՝ ազատ :

Կիրակի, մեկնում դէպի Պինկէն, ուր հանգստաւէտ զբօսանաւով մը երեք ժամ պտոյտ Հռենոսի վրայ : Տեսարժան վայրեր եւ հէքեաթային Լօռըլայը : Ճաշ նաւուն վրայ եւ ցամաքահանում՝ Քոպլէնս, ապա քառով վերադարձ դէպի Թրէվ,, ճաշ՝ պանդոկը:

Ապրիլ 7, մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս, ուր կ'ըլլայ ցերեկուան ճաշը: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 168 ֆր.: Սահմանափակ տեղեր :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ
Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին
Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի դրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին*
ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին
SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան *եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝* ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն .—*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Մ. Միհրան

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները զրկել հետեւեալ հասցէներուն .—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն: Երեկոյթին իրիկունը տոմս չի վաճառուիր :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Մայիս 7, 8, եւ 9, «Լը Կռան տ'Օթէլ»ի մէջ, Փարիզ, Օփերայի հրապարակ

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու : Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Խմբական Ուխտագնացութիւն Փէթ ԼԱՇԷԶԻ գերեզմանատունը մեծ հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրմին Խմբական Ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին թագաւորին դամբարանը Սէն Տընի : Շրջապտոյտներ՝ ի մասնաւորի Փարիզի Համալսարանական Ոստանի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մառի – Նուպար Ուսանողական Տունը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— Հանդիսաւոր մեծ ճաշ համագումարին փակումին առթիւ :
Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9

Բ.— Բացառիկ մեծ պարահանդէս, ի ներկայութեան Պատգամաւորներու եւ հիւրերու :
Շաբաթ, երեկոյ, Մայիս 10, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Ինքնաշարժին վիճակահանութիւնը՝ նուէր Միութեան նախագահին կողմէ, պիտի քաշուի մեծ պարահանդէսին ընթաց-քին :

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
MARDI
1er AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11477 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.477

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ՓԵՔԻՆԻ ՀԵՏ

ԵՐԿԱՐ ՅՈՒՇԱԳՐՈՎ ՄԸ ԼԵԶՈՒ ԳՏՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ Կ'ԸՆԷ

Կը կարծուի թէ Մոսկուայի առած քայլը կը ձգտի գլխաւորաբար ցոյց տալ աշխարհին թէ բարեկամեցողութիւն կայ իր կողմէ, եթէ կրկին որեւէ միջադէպ պատահի Չինաստանի հետ :

Իր երկար յայտարարութեան մէջ, Խորհ. Միութիւնը գլխաւորաբար կը շեշտէ.— Չին կողմը միջադէպեր ստեղծեց: Այս դէպքերը, որոնք կրնան միայն ուրախացնել անոնք որոնք կ'ուզեն անպայման ատելութիւն ստեղծել Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ, ոչ մէկ կապ ունին երկու ժողովուրդներու բարձրագոյն շահերուն հետ :

Ամէն բան կը բացատրուի այն հիմնական փոփոխութեամբ որ կատարուեցաւ վերջին տարիներուն Փեքինի կառավարութեան քաղաքականութեան մէջ : Յաւակնութիւններ կը բանաձեւուին կարգ մը հողամասերու վրայ, այն պատրուակով, որ անցեալին չին աշխարհակալները կամ առեւտրականներ հոն գացած են :

Բազմաթիւ սերունդներ առաջ է արդէն, որ ներկայ սահմանը հաստատուած է : Բնական գիծերէ կ'անցնի : Իրաւականօրէն նուիրագործուած է Այկունի (1858), Թիէնցէն եւ Փեքինի (1860) դաշնագրերով: 1861ին կողմերը քարտէզ մը ստորագրած էին, որուն վրայ սահմանագիծը ճշդուած էր Ուսուրիի շրջանը :

Հոկտեմբերեան ընկերավարական մեծ Յեղափոխութեան յաղթանակէն ետք, Ռուսիոյ մէջ, խորհրդային հանրապետութիւնը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց որ կը հրաժարէր անհաւասար եւ գաղտնի դաշնագրերէն Չինաստանի հետ կնքուած :

«Պոքսէռ» անունով ծանօթ ըմբոստութեան խեղդումէն ետք, ռուսական կողմը ջնջած է ցարական նախկին ստացուածքները Չինաստանի մէջ եւ վերադարձուցած Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիի շահագործումը: Այս համաձայնագիրը որ 1924 Մայիս 31 թուականը կը կրէ չէր ակնարկեր ռուս – չին սահմանի վերաբերող դաշնագրերուն :

Սուն Եան–Ցէնն իսկ ընդունեցաւ որ խորհրդային կառավարութիւնը ինքնաբերաբար ջնջեց բոլոր անարդար դաշինքները եւ հրաժարեցաւ ցարին անարդար իրաւունքներէն Չինաստանի մէջ: Իր քաղաքական կտակին մէջ (1925 Մարտ 12) յոյս կը յայտնէր թէ Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան պիտի միանան զօրաւոր զինակցութիւն մը կազմելու համար :

1945ին չին համայնավար կուսակցութեան 7րդ համագումարին, Մաօ դիտել տուաւ թէ Խորհ. Միութիւնը առաջինը եղաւ այդ անարդար դաշինքները ջնջող, կրկնեց այս յայտարարութիւնը 1949 Դեկտեմբեր 16ին, Մոսկուա :

Խորհ. Միութիւնը հերոսական պայքար մղեց ազատագրելու համար Խորհ. Ծայրագոյն Արեւելքը օտար միջամտութիւններէ 1918 – 22ին: Ապա, 1945ին, ետ մղեց ճափոն աշխարհակալները, յետոյ 1950ին կարգը եկաւ փոխադարձ օժանդակութեան, միութեան եւ բարեկամութեան դաշինքին : Չին դիմումին վրայ, Խորհ. Միութիւնը 1950ի սկիզբը, Փեքինի կը յանձնէր տեղագրական քարտէզներու ամբողջական ծրարներ, սահմանի նշումով: Այն ատեն ոչ մէկ բան ըսուեցաւ :

1951ին Սովետները եւ Չինացիք համաձայնագիր ստորագրեցին Ամուռ եւ Ուսուրի գետերու նաւարկութեան մասին : Այս բարեկամութեան հիմը դրուած էր այն տարիներուն, երբ Խորհ. Միութիւնը բազմակողմանի լայն օժանդակութիւն կուտար (1923 – 27) Ազգ. եւ ընկերային ազատագրութեան պայքարին : Զօրավիգ կեցաւ Չինաստանի ճափոնական աշխարհակալ յարձակման ատեն (1937 – 45) :

Խորհ. Միութիւնը ապահովեց ժողովրդական յեղափոխութեան յաղթանակը: 1949ին Մաօ կ'ըսէր .— « Գրեթէ 30 տարուան ընթացքին խորհ. ժողովուրդը եւ Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը մէկէ աւելի անգամներ օգնած են չին ժողովուրդին իր ազատագրական աշխատանքին մէջ : Երբեք պիտի չմոռնանք այս եղբայրական օժանդակութիւնը » :

Մոսկուայի յուշագիրը դեռ շատ բաներ կ'ըսէ, շեշտը դնելով միշտ երկու երկիրներու համախոհութեան վրայ «աշխարհակալութեան դէմ իրենց հաւաքական պայքարին» մէջ :

Բայց Չինաստան արդէն իսկ խիստ հակազդեցութիւն մը ունեցած է, Մոսկուայի չինական դեսպանատան մէկ պաշտօնական բանբերը յայտարարած է արդէն թէ խորհ. կառավարութեան յայտարարութիւնը «սուտ եւ զրպարտիչ » է: Բանբերը ըսած է սակայն թէ խորհրդային կառավարութեան ընդիրը կ'ուսումնասիրուի Փեքինի մէջ, բայց չի դիտեր թէ ի՞նչ պատասխան կը տրուի: Չէ ճշդած նաեւ թէ ի՞նչ ձեւով խորհրդային յայտարարութիւնը չին կառավարութեան յանձնուած է :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յուզարկաւորութիւնը, այնպէս ինչպէս ճշդած էր նոյնինքն Զօր. Այզընհաուրը կը կատարուէր Երկուշաբթի օր, ի ներկայութեան բազմաթիւ անձնաւորութեանց : Յիշենք՝ Զօր. տը Կոլ, վարչապետ Քիզինկէր, եւ Արեւ. Պերլինի քաղաքապետը, Իտալիոյ վարչապետը, Աւստրիոյ վարչապետը, Պելժիոյ Պօտուէն թագաւորը եւ վարչապետը, Դանիոյ արտաքին նախարարը եւ իշխան Ժորժ, Հոլանտայի իշխան Պերնհարտ որ արքայական ընտանիքը կը ներկայացնէ եւ արտաքին նախարարը, Խորհ. Միութեան կողմէ՝ արտաքին փոխ – նախարար՝ Կուզնեցով եւ մառեշալ Չուպկով, Յունաստանի թագաւորը, Պարսից Շահը, Թուրքիոյ վարչապետը, Իսրայէլի նախագահը, Լիբանանի արտաքին նախարարը, Թունուզի նախագահը՝ Պուրկիպա, Քանատայի վարչապետը, բազմաթիւ անձնաւորութիւններ միջազգային կազմակերպութիւններու ինչպէս նաեւ լատին Ամերիկայի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի : Կը նկատուի որ ամէնէն տկար ներկայացուցչական բնոյթն ունի Անգլիոյ պատուիրակութիւնը, որ կը բաղկանայ Լորտ Մաունթպաթընէ, թագուհիին կողմէ եւ Պաշտպանութեան նախարարէն, կառավարութեան կողմէ :

Տը Կոլ հասնելուն պէս իր ցաւակցութիւնները յայտնեց Տիկին Այզընհաուրի, ապա մէկ ժամ քաղաքական խօսակցութիւն կ'ունենար Նիքսընի հետ եւ Փարիզ կը վերադառնար յուզարկաւորութենէն անմիջապէս ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը ընդհ. ներման օրէնք մը հռչակեց պատերազմի ընթացքին գործուած բոլոր արարքներուն համար, յաղթանակի երեսնամեակին առթիւ :

ՓՐԱԿԱՅԻ Այէրօֆլոթի (Խորհ. Միութեան առեւտրական օդանաւային ընկերութիւնը) գրասենեակները թալանի արուած են չեխ ցուցարարներու կողմէ հոքէի Ազգ. խումբին յաղթանակէն ետք, Ռուսերուն վրայ :

ԻՍՐԱՅԷԼ ի յառաջագունէ մերժեց Զորսերու միջամտութիւնը, Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ :

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ հիմնարկութեանց Համագումարը իր 12րդ նստաշրջանին զբաղեցաւ հանրաքուէով եւ ընկերվարական նոր կազմուելիք կուսակցութիւնով : Ինչ կը վերաբերի հանրաքուէին, կը թելադրէ «ո՛չ» քուէարկել, կ'ողջունէ ընկերվարական նոր կուսակցութեան մը կազմութիւնը, ինչ որ ըսել տուած է Տոքթ. Լեւոն Յովնանեանին թէ տրամաբանութեան ամուսնութիւն մըն է (ռէզոն) եւ սէրը՝ վերջը կուգայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԱՏ ՄԸ ԹԱՇԿԵՆՏԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օգտագործելով անկախութեան արամադրութիւնը, որ ի յայտ կուգար Թաթարներուն մօտ, Գերմանացիները պահ մը նոյնիսկ մտածեցին ստեղծել թաթարական հանրապետութիւն մը, ամբողջութեամբ նուիրուած իրենց : Եւ Հիթլէր թեթեւսօլիկ ոճով մը յայտարարեց , թէ « Շուտով Թաթարներուն մեծ առաջնորդը կ'ըլլամ : Արաբները արդէն զիս կը յիշատակեն իրենց աղօթքներուն մէջ : Թաթարներուն մօտ կ'օծուիմ Խան »:

Իրականութեան մէջ Ֆիւրերի դաղտնի ծրագիրն էր ամբողջ Խրիմի թերակղզին յաղթանակէն ետք վերածել արձակուրդի հսկայ դրախտի մը Գերմանացիներուն համար : Կը նախատեսէր տեղափոխել եւ, ի հարկին, բնաջնջել բոլոր Թաթարները : Խրիմ պիտի հաստատուէին Հարաւային Թիրոլի բնակիչները : Գերմանական առասպելէն տարուած, Հիթլէր արդէն իսկ որոշած էր Սիմֆիրոբոլը անուանել Կոթենպուրկ, իսկ Սեպաստապոլը՝ Թէոտերիխհաֆըն, ի պատիւ Ոստրոգոթքի հին թագաւորութեան :

Հետեւաբար, որեւէ ձեւով, Թաթարները դատապարտուած էին կորսուելու : Հիթլէրն էր, որ տեսնելով թէ իրեն հետ գործակցողներու թիւը մեծ չէր, սկսաւ ջարդել Թաթարները : Իրենց ազգային բանաստեղծը՝ Մուսա Ճալիլ, գնդակահարուեցաւ «հակագերման գործունէութեան » համար :

Հիթլէրի գործը շարունակեց Սթալին: Վերջապէս ձեռքի տակ ունէր պատրուակը, որով կրնար խեղդել Թաթարներուն ազգային կամքը :

— Դաւաճանեցին, գործակցեցան Գերմանացիներուն հետ : Թող անհետանան , վճռեց Սթալին :

1946ին, Խրիմի թաթար ինքնավար հանրապետութիւնը լուծուեցաւ, բնակչութեան մէկ մասը աքսորուեցաւ Սիպերիոյ արդելակայանները, իսկ մնացեալը, անասուններու յատուկ վակոններով եւ աննկարագրելի պայմաններու մէջ կեդրոնական Ասիա : Սթալինն էր, որ ի վերջոյ կ'իրագործէր Հիթլէրի ծրագիրը — « Թաթարազերծ» դարձնել Խրիմի թերակղզին: Վերջապէս, 1954ին թերակղզին վարչականօրէն կցուեցաւ Ուկրայնիոյ :

Խրուշչեւն էր, որ 1956ին, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Ի. համագումարին, առաջին անգամ ըլլալով հրապարակովյայտնեց ,թէ Սթալինի հրամանով բովանդակ ժողովուրդներ զանգուածային տարագրութեան ենթարկուած էին: «Ո՛չ մէկ մարքս – լենինեան եւ , ընդհանրապէս, բանականութիւն ունեցող մարդ կրնայ ըմբռնել, թէ կարելի է պատասխանատու նկատել բովանդակ բնակչութիւն մը, կիներով, երախաներով : ծերերով, քանի մը անձերու սխալին համար, եւ զանոնք մղել անօթութեան ու թշուառութեան » :

Եւ, Խրուշչեւ նենդամիտ ձեւով կ'աւելցընէ. « Ուկրայնացիները նմանօրինակ ճակատագրէ մը ազատեցան, որովհետեւ մեծ թիւ կը ներկայացնէին եւ չկար որեւէ տարածուն շրջան մը, ուր կարելի ըլլար տեղափոխել զիրենք ...» :

Այսուհանդերձ, 1967ին էր միայն, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակի թուականէն քանի մը օրեր առաջ, որ Ուզպեկիստան եւ Ղազախստան տարագրուած Թաթարները պաշտօնապէս վերահաստատուեցան իրենց իրաւունքին մէջ Փոթկորնիի կողմէ :

Տարօրինակ ձեւով, Թաթարներուն արդարութիւն ընող հրամանագիրը Մոսկուայի մէջ չէ որ հրապարակուեցաւ, այլ կեդրոնական Ասիոյ տեղական թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ :

Ինչո՞ւ այս տարօրինակ զգուշաւորութիւնը : Որովհետեւ Մոսկուա չուզեր խնդրոյ առարկայ դարձնել Խրիմի ներկայ գոյավիճակը: Դարերու ճակատամարտներէ տեք, վերջապէս կարելի եղած է ռուսացնել թերակղզին: Հիմա չէ որ ետ պիտի վերադարձուի Թաթարներուն ...:

Այնքան որ ներկայիս Թաթարները տարօրինակ կացութեան մը մէջ կը գտնուին: Սթալինի կողմէ անցեալին «դաւաճանութեան» մեղքով դատապարտուած ուրիշ ազգեր, ինչպէս Քալմուքները եւ Կովկասցիները, կարողացան իրենց նախահայրերուն երկիրը վերադառնալ, վերստին իրաւունք ստանալ ինքնավար հանրապետութիւն դառնալու : Միայն Թաթարներն են (եւ անոնց հետ նաեւ Վոլկայի Գերմանացիները) որ դեռ իրաւունք չեն ըստացած վերադառնալու իրենց երկիրը : Միայն անհատական եւ այն ալ զգոյշ ձեւով է, որ որոշ Թաթարներ կրնան Խրիմ վերադառնալ :

Թաշկենտի տասը ամբաստանեալները թաթար ժողովուրդին Մովսէսներն են , որոնք կ'ուզեն իրենց մնացորդացը տեղափոխել Սեւ Ծովի ափերը : Բոլորն ալ ինչպէս Ռ. Կատիշեւ, 29 տարեկան , Սվեթլանա Ամեթովա, 26 տարեկան եւ Միւնիր Հալիլովա, 23 տարեկան, բանբերներն են թաթար «սփիւռքին» : Իրենց գրութիւններով, հանրագրերով , Մոսկուայի մտաւորականներու եւ պաշտօնակատարներու հետ իրենց ունեցած տեսակցութիւններով, կը պահանջեն վերահաստատումը Խրիմի թաթար ինքնավար հանրապետութեան եւ տարագիր ժողովուրդին վերադարձը հայրենիք :

1945ին, տարագրութենէն առաջ, Թաթարներու թիւն էր երեք հարիւր հազար: Անոնց ղեկավարները կը հաստատեն , թէ « Մեր թիւին գրեթէ կէսը (46 առ հարիւր) մեռաւ ճամբարներու մէջ կամ տեղափոխութեան ընթացքին »:

Խորհրդային ոստիկանութիւնն ու արդարադատութեան շրջանակները կը պատասխանեն. « Սխալ է, մեր վիճակագրութիւններու համաձայն, թաթար բնակչութեան արձանագրած կորուստը 22 առ հարիւր է»:

Եւ որքան ալ տարօրինակ թուի, «սխալ վիճակագրութիւններ» տարածած ըլլալու յանցանքին համար է, (օրէնքով ասիկա « Խորհ. Միութեան դէմ գործուած ոճիր եւ զրպարտութիւն» կը նկատուի), որ Թաշկենտի ամբաստանեալները դատի կանչուած են: Ռուսերը ուզեն կամ ոչ , պատմական դատավարութիւն մըն է: Կոտորակուած ժողովուրդ մը արդարութիւն կը պահանջէ, եւ այդ ժողովուրդն է, որ դատի կը կանչուի ...

Թ. Ա. Թ.

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Բ.

Երբ Կոմիտաս հասաւ իր կազմաւորման հասուն հանգրուանին, արդէն իսկ հայ հոգիի որոնումին եւ վերյայտնութեան սպասաւորները դաշտին մէջ էին, քրտնաթոր: Սրուանձտեանցներ եւ Լալայեանները կը յայտնաբերէին հայ կեանքի ամէնէն հարազատ պատկերը դաւառներու մէջ հաւաքելով եւ լոյսին բանալով հայ բարբառները, դեղջկական երգերը, պարերը, բարքերը, հաւատալիքները, առօրեայ կեանքին հետ կապուած առարկաներն ու սովորոյթները: Աբեղեաններ, Մալխասեանցներ եւ Մանանդեաններ հայ մատենագիրներու էջերէն դուրս կը բերէին հայ միտքն ու կեանքը իրենց էական դիծերուն եւ գոյներուն մէջ: Աճառեան կը ճգնէր բիւրեղացնել հայ լեզուի իսկական, հարազատ նկարագիրը: Թորամանեան աւերակէ աւերակ եւ քարէ քար կը վազէր ու կոտորակուած քարերէն ու ջարդակոտոր սիւներէն, կիսափուլ պատերէն եւ հողին տակ սուզուած խարիսխներէն կը վերակառուցանէր մեր հոյաշէն տաճարներն ու պալատները իրենց ճարտարապետական հարազատ ոճի յատկանիշներուն մէջ: Գարեգին Յովսէփեանց ձեռագիրներու խոնաւ ու մուտ, տմոյն ու տժգոյն մագաղաթներէն կը փրկէրդիծեր, գոյներ, թռչնագիր, զարդագիր ու մանրանկար՝ գտնելու եւ լոյսին մէջ պայծառացնելու համար հայ գրչութեան եւ մանրանկարչութեան իւրայատուկ աւանդութիւնները:

Եւ այս բոլորին հետ, անոնց կողքին, ոգեկանօրէն ու նպատակի խորագոյն հանգիտութեամբ մը ներդաշնակուող հայ պայքարը՝ ի խնդիր հայ մարդու ազգային ինքնագիտակցութենէն բխող ազատութեան իտէալին: Հայ մարտիկներ, լեռներու վրայ հերոսական սխրագործութեամբ՝ արթնցած հայ հոգիի վկայութիւնները կուտային ազգային արժանապատուութեան վերականգնումի եւ անկախութեան հետապնդումի ճամբուն վրայ: Քաղաքներու մէջ, Պոլիս, Թիֆլիս եւ այլուրեք, հայ կեանքը նոր նուաճումներ կ՚արձանագրէր մտածումի, արուեստի, մշակոյթի մարզերէն ներս, հաղորդութեան մէջ ըլլալով Եւրոպայի ամէնէն յառաջադէմ հոսանքներուն հետ:

Ահա համազգային ու համատարած այս ոգեւորութեան մէջ կը յայտնուէր Կոմիտաս, նոյն եւ արթնցող հայ հոգիին ամէնէն հարազատ, ընտանի ջիղը գտնելու եւ զայն լարի վերածած՝ նուագելու — ՀԱՅ ԵՐԳԸ, որ մինչ այդ այնպիսի կեղեւներով էր շրջանակուած, օտար ազդեցութիւններու այնքան թանձր խաւերով սեղմուած ու ճնշուած, որ այլեւս կորսնցուցած էր կարծես իր հայաշունչ ոգին եւ հայադրոշմ արտայայտութեան եղանակները: Երբ հայ գիրէն ու գիրքէն, հայ քարէն ու հողէն, հայ միտքէն ու կամքէն, սիրտէն ու կեանքէն վկայութիւններ կը վերյառնէին հայ դիտակցութեան մէջ, ինչպէս պահել հայ երգը մունջ, հայ քնարը՝ լուռ կամ ճաթած...: Պէտք էր ձայն տալ հայ երգին եւ իրենց բնական վիճակին վերադարձնել լարերը հայ քնարին: Պէտք էր հայերգին բաժինը բերել հայ հոգիի վերագիւտի եւ հզօրացման, ինքնարտայայտութեան արժանավայել ընթացքին: Կոմիտաս կը հաւատար — եւ իր գործը արդարեւ վկայեց իր հաւատքի ճշմարտութեան մասին — թէ հայ հոգին ներկայ էր, տիրական ներկայութեամբ, հայ երգին մէջ եւ հոգին վերագտնելու համար պէտք էր յայտնաբերել եւ վերստեղծել երգը իր հարազատ ոգիին ու նկարագրին մէջ: Ահաւասիկ իր առաքելութիւնը, սրբազան նուիրականութեան զգացումով մը, նախանձախնդրութեան կամքով մը լարուած: Ի՞նչ աւելի ուժեղ քան իր իսկ խօսքը որպէս կենդանի վկայութիւն իր արդար փառասիրութեան (ամպիսիոնին): Իր մէկ բովանդակալից յօդուածին մէջ, յատկանշօրէն վերնագրուած «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» բառերով, Կոմիտաս կը գրէ.

«Խե՛ղճ հայ ժողովուրդ, ազգ ես եւ ինքնուրոյն այնքան, որքան միւսները. այդ ոչ ոք կարող է հերքել: Ունիս յատուկ լեզու, կը խօսիս: Ունիս յատուկ ուղեղ, կը դատես: ... Սակայն սիրտդ, որ զգացմանդ աղբիւրն է, քուկդ չէ եղել, այլ մի ինչ որ ասորա- բիւզանդական եւ հնդկա - պարսկական»:

Ուստի Կոմիտաս վճռեց փաստել Հայութեան եւ աշխարհին, միանգամայն, թէ Հայը նաեւ սիրտ ունի եւ իր սիրտը՝ երգ, իր երգը, իրեն յատուկ արտայայտութեան եղանակներով: Իր կեանքի ու գործի ուղին այլեւս յստակ էր, ուղիղ եւ աննահանջ.

— Գտնել, կեանքի բերել, մշակել եւ տարածել հայ ինքնուրոյն երաժշտութիւնը:

Պարզ ու կարճ բառով՝ ըլլալ Ս. Մեսրոպը հայ երգին, Մովսէս Մարգարէն:

Ո՞վ էր սակայն ինքը՝ Կոմիտաս Վարդապետ:

Քէօթահիացի ծագումով, Սողոմոն անունով, համեստ ընտանիքի մը զաւակ՝ ծնած 1869ի Սեպտեմբեր 26ին եւ հազիւ ծնած՝ որբացած, կորսնցնելով մայրը ծննդեան յաջորդ տարին իսկ:

Երաժշտական մթնոլորտի մէջ ծլարձակուեցաւ իր կեանքը: Իր ընտանեկան կեանքին մէջ երաժշտութիւնը մշտական ներկայութիւն մըն էր եղած. հայրը, մայրը, հօրեղբայրը ոչ միայն երգողներ էին, այլ նաեւ յօրինողներ, որոնց երգերը ունէին որոշ ժողովրդականութիւն: Երաժշտական ժառանգութիւնը, հետեւաբար, իր ամէնէն մեծ հոգեկան հարստութիւնը եղաւ մատաղ հասակէն: Ինքն իսկ կը վկայէ այդ մասին իր հակիրճ ինքնակենսագրականին մէջ. «Հօրս ու մօրըս ազգատոհմն ի բնէ ձայնեղ է: Հայրս եւ հօրեղբայրս՝ Յարութիւն Սողոմոնեանը յայտնի դպիր են եղել մեր քաղաքիՍ. Թէոդորոս եկեղեցում: Մօրս եւ հօրս տաճիկ լեզուով եւ եղանակներով յօրինած երգերը, որոնցից մի քանիսն արդէն գրել եմ 1893 թուին հայրենիքումս, դեռ երգում են մեծ հիացմունքով մեր քաղաքի ծերերը»:

Նախակրթութիւնը անկատար եւ ընդմիջուած ձեւով ստացաւ նախ Քէօթահիայի եւ ապա կարճ ժամանակի մը համար Պրուսայի մէջ, ուրկէ հարկադրուեցաւ վերադառնալ հայրենի գիւղը, հօրը անակնկալ եւ վաղաժամ մահուան վրայ:

1881ին, հազիւ երկոտասանամեայ այս պատանին, այժմ բոորովին որբ ու մինակ, տարուեցաւ Ս. Էջմիածին, Գէորգեան Ճեմարանը, որուն մուտքի պայմանները չէր կրնար լրացնել իր ուսումնական մակարդակով: Նոյնիսկ լաւ հայերէն չէր դիտեր: Մուտքի իր իրաւունքը ձեռք բերաւ իր ձայնի զօրութեամբը: Երգելու իր ձիրքի մասին անձամբ կուտայ մեզի սա յուզիչ վկայութիւնը, որ գեղեցիկ մէկ երեսը կը կազմէ իր ճեմարանական կեանքին. «Ճեմարան մտած օրից երգիչ եւ Մայր Աթոռի աչքի ընկնող ձայնեղ մանուկներից մէկն էի: Երբ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսն իջնում էր Վեհարանից Մայր Տաճար, ես եւ իմ ձայնեղ ընկերս կանգնում էինք նորա Աթոռի մօտ եւ այնպէս երգում միայնակները: Մեր երգելու ժամանակ ծերունի հայրապետի արցունքները գլորւում էին եւ թաւալուելով երկար ու ճերմակ մօրուսի վերայով, թաքնւում էին փիլոնի ծալքերի մէջ»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ.

(Շար. 2)

ԿԱՅՍԵՐ ՏՂՈՒՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Կայսրի մը մեծ տղան, կարծելով թէ եկած է իր ալ ժամանակը, մտադրեց ամուսնանալ: Կայսրը, խելահաս անձ, երբեք տեղի չէր տար ուրիշներու դժգոհութեան եւ անոր իմաստութեան համբաւը գացած էր մինչեւ հեռաւոր երկիրներ: Եւ որքա՛ն աղքատներ կ՚օգտուէին անոր դթասրտութենէն:

— Հայր, ըսաւ տղան, կը փափաքիմ ամուսնանալ եւ եկած եմ քեզի յայտնելու իմ այս բաղձանքս:

— Լաւ, հակառակ չեմ քու այդ բաղձանքիդ: Բայց դուն դրամ շահիլ գիտես կարենալ ամուսնանալու համար: Որովհետեւ լաւ բան չէ ապրիլ ուրիշներու շահած դրամով, այնքան ատեն, որ առողջ ես:

— Գիտեմ հայրիկ, ինչպէս թէ չեմ գիտեր:

— Լաւ ուրեմն, յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ եկուր ինծի ըսելու, թէ որքան եւ ինչպէս դրամ շահեցար:

Կայսրին տղան հեռացաւ քիչ մը սրտնեղած: Ի՞նչպէս աշխատիլ քանի որ այդ յատկութիւնը բնաւ չէ ունեցած: Ճարահատ ան գնաց իր մօր եւ յայտնեց հօրը պայմանը՝ աշխատիլ կարենալ ամուսնանալու համար:

— Անհոգ եղիր տղաս, ըսաւ մայրը, ես քեզի կուտամ պէտք եղած գումարը, որպէսզի անոր ցոյց տաս թէ դուն ալ աշխատիլ գիտես: Գնա՛, շաբաթ մը պտըտէ, բայց Շաբաթ իրիկուն եկուր, որ քեզի դրամ տամ եւ անով ներկայանաս կայսրին

Եւ Շաբաթ իրիկուն, իր խոստումին համաձայն մայրը երկու ոսկի դրաւ տղուն ձեռքը: Այդ պահուն, կայսրը իր կլկլակը կը ծխէր բակին մէջ: Տղան ուրախ զուարթ գնաց անոր քով եւ ցոյց տուաւ ձեռքի գումարը:

— Ո՞ւր աշխատեցար եւ շահեցար այս դրամը:

— Էհ, օրականով աշխատեցայ որմնադիրի մը քով, եւ շահեցայ:

Կայսրը առաւ դրամը տեսնելու համար, թէ որքան շահած է եւ առանց տղուն երեսը նայելու, զայն նետեց լիճի մը մէջ, ըսելով. «Գնա՛ եւ բերած դրամիդ համար աշխատէ»: Տղան հեռացաւ գնաց առանց բառ մը արտասանելու, ներկայացաւ իր մօր եւ պատմեց եղելութիւնը: Մայրը հանդարտեցուց զինքը եւ յանձնարարեց ընել անցած շաբթուան նման: Տղան պատրտեցաւ, մտածելով իր հարսանեկան խնջոյքին եւ այն խրախճանքին մասին, որով պիտի հրճուէր ժողովուրդը:

Շաբաթ իրիկուն դրամը տուաւ կայսրին, որ դարձեալ հարցուց, թէ ուր եւ ինչ աշխատանքի փոխարէն շահած է այդ դումարը: Եւ անգամ մը եւս, ան խոր լիճին մէջ նետեց ոսկիները: Տղան տրտմած վերստին ներկայացաւ իր մօր եւ չհանդարտեցաւ մինչեւ որ անոր չպատմեց այս եղելութիւնը: Այս անգամ կայսրուհին ըսաւ.

— Ուրեմն պէտք է երթաս աշխատիս, քանի որ ինչպէս կը տեսնեմ, հայրդ տեղեակ է, թէ այդ ոսկիները չես շահած քու աշխատանքովդ:

— Դժուար բան է աշխատիլը, բայց պիտի ընեմ այս զոհողութիւնն ալ: Թերեւս լաւ բան է աշխատիլ ու դրամ շահիլ երբ մարդ կը փափաքի ամուսնանալ:

Ան գնաց մէկ շաբաթ աշխատիլ որմնադիրի մը քով: Դժուար էր կատարած գործը, որովհետեւ բնաւ պտըտելու չէր նմաներ: Որմնադիրը վարձատրեց անոր

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Զիւլէհա թէեւ սարսուռ մը ունեցաւ, բայց իսկոյն ինքզինքը զսպեց ու յիշեց Հասանի պատուէրները՝ որեւէ անակնկալ հանդիպման մը պարագային:

Երկու անծանօթները աղջկան քով եկան:

— Ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուց մին:

— Տուն կը վերադառնամ:

— Որո՞ւն տունը...

— Էֆէնտիիս, միւսիւԹոմսընին տունը, պատասխանեց աղջիկը, կրցածին չափ յունական հնչումը կեղծելով:

— Այս ատեն ի՞նչ գործ ունիս դուրսը:

— Միւսիւ Թոմսընին հիւր մը եկաւ ուշ ատեն, մատամը զիս զրկեց որ մէկ քանի բաներ առնեմ նպարավաճառէն:

— Միթէ Պէպէք նպարավաճառ չկա՞յ որ մինչեւ Առնավուտ քէօյ գացեր ես:

— Մեր նպարավաճառը Առնավուտ քէօյ է, մատամը կ՚ուզէ որ միայն անկէ առեւտուր ընեմ:

— Բաց սա կողովը, հրամայեց անծանօթը:

Աղջիկը բացաւ: Երկու անծանօթները ծռեցան ու մէջը եղածները քննեցին:

— Զդէ թող գործին երթայ, ըսաւ անծանօթներէն մին, որ մինչեւ այն ատեն բերանը բացած չէր, ես ըսի քեզի որ Պէպէք բնակող Անդլիացիներէն մէկուն սպասուհին ըլլալու է...

Աղջիկը շունչ մը առաւ, զգաց որ ազատած էր, բայց ճամբան շարունակելու փորձ չըրաւ, որպէսզի կասկածի տեղի չտայ:

Միւս մարդը սակայն իր ընկերոջ խօսքերէն համոզուած չէր թուեր:

— Անունդ ի՞նչ է, հարցուց:

— Էլէնի, պատասխանեց աղջիկը:

— Ո՞ր տեղացի ես:

— Հայրս մայրս Առնավուտ քէօյ կը նստին...

Մարդը վայրկեան մըն ալ վարանեցաւ, ուզեց ուրիշ հարցում մը ընել, յետոյ մէկէն ըսաւ.

— Ճամբադ գնա...

Զիւլէհա կամաց կամաց հեռացաւ: Երբ մարդիկը աներեւոյթ եղան, քայլերը փութացուց եւ վերջապէս հասաւ Պէպէքի նաւամատոյցը ուրկէ անցնելով՝ գնաց թրքական գերեզմաննոցը եւ սկսաւ կամաց կամաց դէպի Ռոպէրթ քոլէճ բարձրանալ:

Կէս ճամբան, ապառաժի մը տակ նըստաւ ու սպասեց:

Սարսափելի ցուրտ մը կար եւ դեռատի աղջիկը կը դողդղար, այսուհանդերձ շատ երջանիկ կը զգար ինքզինքը անվտանդ հոն գտած ըլլալուն համար: Հիմա միակ մտահոգութիւնն էր Հասանը, ու աչքերը անընդհատ չորս կողմ կը պտըտցնէր անոր գալուստը տեսնելու համար:

— Հասան շատ ճարպիկ է, կը մտածէր, եւ անշուշտ պիտի յաջողի օձիքը ազատել:

Հեռուն ստուերներ կ՚երեւային ատեն ատեն, մանաւանդ Պէպէքի բարձունքը, որոնք կ՚երթային ու կուգային: Աղջիկը մտահոգութեամբ կը դիտէր մութին մէջ շրջող այդ ստուերները որոնք հաւանօրէն փախստականները կը փնտռէին:

Կէս ժամէ ի վեր ապառաժին տակ կրծկուած էր Զիւլէհա, երբ տեսաւ որ գերեզմաննոցին մէջտեղէն դէպի վեր բարձրացող ճամբուն վրայ ստուեր մը կը յառաջանար, արագ արագ:

— Կարծեմ թէ Հասանն է, ըսաւ սըրտատրոփ:

Ստուերը սկսաւ վազել դէպի վեր:

— Այո, կասկած չկայ, ինքն է, մտածեց աղջիկը եւ ուրախութեամբ ոտքի ցատկելով՝ ընդառաջ երթալ սկսաւ:

Արդարեւ եկողը Հասանն էր, որ իր փոքրիկ բարեկամուհին տեսնելուն պէս սկսաւ աւելի ուժով վազել:

Վայրկեանէ մը իրարու միացան:

— Փա՛ռք Աստուծոյ, ըսաւ աղջիկը ուրախութեամբ, անվտանդ կրցար հասնիլ... բայց ինչո՞ւ այսչափ ուշացար:

— Ուշացայ, որովհետեւ հազար զգուշութեամբ կրցայ յառաջանալ, պատասխանեց պատանին, ամէն կողմ կասկածելի մարդիկ լեցուած են եւ շատ կը վախնամ որ այս կողմերն ալ պիտի գան խուզարկութեան, եկած ատենս նշմարեցի որ Պէպէքի ծովեզերեայ պարտէզին ամէն ծակուծուկը կը պտըտէին... ջանանք այստեղ չկենալ եւ լաւագոյն ու աւելի ապահով պատսպարան մը գտնել:

Պատանին Զիւլէհայի ձեռքէն բռնելով շարունակեց վերելքը: Աղջիկը պատմեց ճամբան երկու անծանօթներու հանդիպումը եւ անոնց հետ ունեցած խօսակցութիւնը:

— Այդ մարդիկը ապահովաբար գաղտնի ոստիկաններ էին, վճռեց պատանին բարեբախտաբար կրցեր ես զանոնք խարել:

— Շնորհիւ քու տուած խրատներուդ պատասխանեց աղջիկը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 93)

ՖԵՐՓՕՐԻ ՀԱՐՑԸ

Գ. ՊԱՍ

—*—

ՎԱՂԱՆ ՉԻՄԱՑԱԾ

Ի ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ե՛ւ որո՞ւ ինչ կասէ այդ մասին Ֆերփօրը, Նաասա՞ծ իսկ, իր, իր հետ տանելիք ընկերները։ Ամէն տեղ հետաքրքրութեամբ կը սպասէին այդ հարցին պատասխանին։ Ֆերփօրը ինքն ալ ամէն ինչ կը մոռնար, երբ կը մտածէր այդ մասին։ Ան ամէն ինչ կը մոռնար, ինչ որ կապ ունէր իր անցեալին հետ։ Ան կը մոռնար նաեւ իր ներկան, իր ներկայ վիճակը, իր ներկայ դիրքը։ Ան կը մոռնար նաեւ իր ապագան։ Ան կը մոռնար ամէն ինչ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի ,
24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբին կողմէ :

Կը խօսի՝ ճարտարապետ՝

Պ. ԱՐՄԷՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկ. ճարտարապետութիւնը եւ Հայոց վանքերը :

(Լուսարձակում նկարներու) :

Այս Ուրբաթ, 4 Ապրիլ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր Ֆրանք ընկերուհի Էօժէնի Պալթաեանէ իր ամուսնոյն մահուան տխուր առթիւ :

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ Զատկուան
ԻՐ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը
22էն մինչեւ առաւօտ

Au Real-Corniche-Catalans

avec l'orchestre

GUY MATTEONI

Attractions internationales et pour la première fois à Marseille le fameux quator vocal Sud-Américain OMNIA

Tenue sombre de rigueur.

Սեղանները կանխաւ ապահովել :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

« MONUMENTS CHRETIENS DE TURQUIE ORIENTALE »

par Mme NICOLE THIERRY

Madame Nicole Thierry, spécialiste de l'Art byzantin, donnera le vendredi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'A.F.A.P., 21, rue Clément Marot, Paris (8e), une conférence sur : « *Monuments Chrétiens de Turquie Orientale* » : monuments arméniens, géorgiens et syriens, avec projection de diapositives et d'un film.

Le nombre des places étant limité, les personnes intéressées sont priées de bien vouloir s'inscrire auprès de l'A.D.C.A. (Association pour le Développement des Connaissances Archéologiques), 27, rue Saint-André des Arts, Paris (6e), Téléphone : 633-83-25.

Droit d'entrée : 5 Francs.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. — Յիշատակ տասն կուսանաց : Երեկոյեան ժամը 4ին :

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. — Յիշատակ Ընթրեաց տեառն մերոյ. — առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ՝ 10ին, Ոտնալուայ՝ 16ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան Տեառն. — Թափօր թաղման՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի. — Սկիզբ ժամերգութեանց եւ Ընթերցուածոց՝ ժամը 15·30ին, Ընթերցուածները կը կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարարանի աշակերտուհիները : Կը պատարագէ՝ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. — Ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Աւետումն Ս. Աստուածածնի. — Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն Լու, Կրան Բէնի, թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Զատկուան տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թէմի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, ժամերգութիւն եւ Նախատօնակ առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ եւ Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ տղոց 10, Ոտնլուայի արարողութիւն 16·30, Խաւարում 19·30 :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան, ժամը 10, Թաղում 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Ճրագալոյց Ս. Զատկի. — ժամը 8·30 Ընթերցուածք 16·30, պատարագ Խթումի 17·45 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ. — Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30, պատարագ 10, Ընթերցում Հայրապետի պատգամին եւ քարոզ 11 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց. — ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 10–11·30 :

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ, Կրկնազատիկ. — Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :

Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Մայր եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, հոգիներուն համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն : Հանդիսութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 9·45, հոգեհանգիստ 11·40 :

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1 Ապրիլ. — Իմաստուն կուսանք ժամը 17 :

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. — Սկիզբ ժամերգութեան առտուան ժամը 8·30, նոր խումբով պատարագ 10, Մանկանց Հաղորդութիւն 12, Ոտնլուայ 16, Երեկոյեան Խաւարում 20 :

Կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. — Թաղման արարողութիւն ժամը 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. ժամը 17, Ընթերցուածք 17·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ. — ժամը 8·30, Անդաստան 9, նոր խումբով պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց Զատկի, ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

Թաղականութիւնը կը յիշեցնէ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ անոնք որոնք Ս. Յարութիւն տօնին առիթով կը փափաքին իւղագինով կամ այլ ձեւի նուիրատուութիւնով օժանդակել եկեղեցւոյս պայծառութեան, թող հաճին արձանագրուիլ թաղականութեանս մօտ :

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 3 Ապրիլ. — Պատարագ եւ Մանուկներու Հաղորդութիւն ժամը առաւօտ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում, Ո՞ւր ես մայր իմ ժամը 21ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. — Թաղումն Քրիստոսի ժամը 16ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Պատարագ Ճրագալոյցի եւ Դանիէլի գիրք 18ին :

Ս. ԶԱՏԻԿ. — Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց. — Ընդհ. հոգեհանգիստ ժամը 9ին :

Գերեզմանօրհնէք, Երկուշաբթի, Օ. Քանէի գերեզմանատուն ժամը 11ին, Սէն Լուի գերեզմանատուն ժամը 2ին :

×

ԼԻՈՆ. — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. — Ս. պատարագ, առաւօտեան ժամը 10, Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 4ին, Յիշատակ – Ընթրեաց կարգ չարչարանաց ժամը 19ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. — Կարգ թաղման ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ճրագալոյց, Ս. պատարագ ժամը 17ին,

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Զատիկ. — առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 Ապրիլ. — Մեռելոց առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

×

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ (Մարսէյլ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, Առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, Հաղորդութիւն մանկանց, Ոտնուլայ 17, Խաւարում 20·30 :

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան. — Առաւօտ ժամը 9, Թաղում 17 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց 17, Երեկոյ ժամերգութիւն եւ Ընթերցուածք ժամը 18·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ հրաշափառ Յարութեան, ժամը 8·30, պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց. — առաւօտ ժամը 8·30, հոգեհանգիստ 11·30 :

13 Ապրիլ, Նահատակաց օր, Ազգային սգատօն : առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

×

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ոտնլուայ ժամը 16, Կարգ Չարչարանաց 19 :

ՈՒՐԲԱԹ : Կարգ թաղման ժամը 7 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց ժամը 16 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ 10ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար : Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488–62–06 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երդեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ. — 15 ֆր. եւ 10 ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին*

ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն. —*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին. — Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Մ. Միհրան

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն. —

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն : Երեկոյթին իրիկունը տոմս չի վաճառուիր :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
2 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11478 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Ամբողջ աշխարհ անկեղծօրէն ողբաց անդառնալի կորուստը Տուայթ Տէյվիտ Այզընհաուրրի, որուն անունը քառորդ դարէ ի վեր անջնջելի տառերով արձանագրուած էր տիեզերական ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Բացառիկ ու արագ վերելք մը պիտի արձանագրէր ողբացեալը, զաւակ գերմանական ծագումով համեստ ընտանիքի մը, ծնած 79 տարի առաջ Թէքսասի փոքր մէկ քաղաքին՝ Տէնիսընի մէջ :

Այզընհաուրը կանուխէն կոչում զգացած էր զինուորական ասպարէզի համար եւ այդ ճիւղին մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւած : Մասնաւորապէս հետաքրքրուած էր հրասայլերով, Զօր. տը Կոլի նըման : Ու առաջին աշխարհամարտի ընթացքին Ամերիկայի մէջ ընդլայնած էր իր ծանօթութիւնները այդ նոր զէնքին մասին :

Զինադադարին (1918) հազարապետ էր : Շուտով կը դառնայ զնդապետ եւ զինուորական ծառայութիւններ կը կատարէ զանազան ճիւղերու, մասնաւորաբար ամերիկեան բանակի սպայակոյտին մէջ :

Հուսկ ուրեմն 1935ին Փիլիպեան կղզիները կը զրկուի, իբրեւ սպայակոյտի պետ Զօր. Մաք Արթըրի բանակին : Այնտեղ 48 տարեկանին օդաչուի վկայական կը ստանայ :

Երկրորդ աշխարհամարտին, Փըրլ Հարպըրի աղէտէն ետք, առաջնակարգ դեր մը պիտի վիճակուէր իրեն : 1941ին զօրավարի աստիճան կը ստանար եւ յաջորդ տարին Լոնտոն կը զրկուէր ուսումնասիրելու համար 1942ին Մարոք կամ Ալժերիա կատարուելիք ցամաքահանման ծրագիրը :

1943 Փետրուար 11ին Հիւս. Ափրիկէի բանակին հրամանատար նշանակուելով կը վարէ Թունուզի կռիւները, ինչպէս նաեւ Սիկիլիոյ ու Իտալիոյ ցամաքահանման գործողութիւնները :

Դաշնակից բանակներու ընդհ. հրամանատար նշանակուած՝ իր ամէնէն հոյակապ գործը պիտի ըլլար 194 Յունիս 6ի յաջող ցամաքահանումը Նորմանտիոյ ափերը : Անպարտելի կարծուած գերման բանակները պիտի բռնէին նահանջի ճամբան :

Տարի չանցած՝ 1945 Մայիս 8ին Գերմանիա անձնատուր պիտի ըլար Ռէնսի մէջ :

Իբրեւ զինուորական՝ փառքի զագաթնակէտին պիտի հասնէր :

Յաղթանակէն ետք պիտի չարունակէր դարձեալ ծառայել բանակին իբրեւ սպայակոյտի պետ մինչեւ 1948, երբ կը կոչուէր Նիւ Եորքի Քոլոմպիա համալսարանի վերատեսուչի պաշտօնին :

Յաջորդ տարին կը կնքուէր Ատլանտեան Ուխտը, որուն նպատակն էր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պաշտպանութիւնը Խ. Միութեան դէմ : Ատլանտեան ազգերու բանակներուն ընդհ. հրամանատարի պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1952, երբ հանրապետական կուսակցութիւնը նախագահութեան թեկնածու կ՚ընտրէ զինքը :

1953 – 1961 ութ տարի կը դառնայ նախագահ Միացեալ Նահանգներու :

Քաղաքական ասպարէզի համար պատրաստուած չէր : Զինուորական էր : Սակայն կ՚ատէր պատերազմը : Ու իր պաշտօնավարութեան տարիներուն գերագոյն ջանքեր կատարեց պատերազմներուն վերջ տալու եւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար :

Կրցաւ դադրեցնել Քորէայի պատերազմը, որ կը տեւէր երեք տարիէ ի վեր, մեծ զոհողութիւն պարտադրելով Մ. Նահանգներուն :

1953 Փետրուար 2ին Թեհրանի, Եալթայի եւ Փոցտամի դաշտնի դաշնագիրները քօղազերծեց : Ու նոյն տարուան Դեկտեմբերին առաջարկեց հիւլէական համաշխարհային գործակալութիւն մը հաստատել :

Շարունակեց աջակցիլ Եւրոպայի վերելքին ու բարգաւաճման :

1956ին, իր երկրորդ ընտրութենէն ետք, Ամերիկայի ներքին կեանքին մէջ որոշ բարենորոգումներ մտցուց : Սեւամորթ դպրոցականներուն ազատութիւն տուաւ ճերմակներուն հետ նոյն վարժարանները յաճախելու եւայլն :

Միջազգային դետնի վրայ վճռական դիրք բռնեց : 1956ին, երբ Իսրայէլ յարձակեցաւ Եգիպտոսի վրայ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի գործակցութեամբ, Այզընհաուրը խիստ ազդարարութիւն ուղղեց — Կրեմլինի պէս — Իտընի պահպանողական եւ Կի Մոլէի ընկերվարական կառավարութեանց, անմիջապէս դադրեցնելու յարձակումները : Ազդարարութիւնը վերջնագրի դեր կատարեց :

1958ին, երբ Սուրիոյ կցումը Եգիպտոսի (2 Փետրուար) եւ Իրաքի թագաւոր Ֆէյսալի սպանութիւնն ու հանրապետութեան հռչակումը վտանգեցին Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը, Այզընհաուրը զինուոր ցամաք հանեց Լիբանան եւ վեցերորդ նաւատորմը զրկեց Միջերկրական : Նոյն օրերուն Անգլիացիք զինուոր պիտի զրկէին Յորդանան՝ պաշտպանելու համար զայն Եգիպտոսի դէմ :

Իր օրով էր դարձեալ, որ Ամերիկացիք պաշտպան կանգնեցան Չանքայշէնքի, ընդդէմ Չինաստանի, որ բուռն ռմբակոծութեան կ՚ենթարկէր Ֆորմոզա կղզին :

Խրուշչեւը հրաւիրեց Ամերիկա եւ Քէմփ Տէյվիտի մէջ ունեցաւ պատմական տեսակցութիւն մը Մոսկուայի պատասխանատու վարիչին հետ, հիմը դնելով «խաղաղ գոյակցութեան» սկզբունքին :

Իր մահով մարդկութիւնը կը կորսընցընէ ազնիւ նկարագրով եւ բազմազան շնորհներով օժտուած անձնաւորութիւն մը, որուն անունը կապուած պիտի մնայ երկրորդ աշխարհամարտին հետ, իբրեւ ազատարար Եւրոպայի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՐԳԱՆՔ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հանդիսաւոր յուղարկաւորութենէն ետք, Չորեքշաբթի իրիկուն Այզընհաուրրի մարմինը իր յաւիտենական հանդիստը պիտի գտնէ Ապիլինի մատրան մէջ : Մինչեւ Ապիլին ճամբորդութիւնը երկար կը տեւէ, վասնզի յատուկ կառախումբով է որ դագաղը կը փոխադրուի, մնաց որ որոշ հանդիսաւորութիւն մը կ՚արդիլէ որ կառախումբը արագ երթայ, անգլեւսաքսոն յուղարկաւորութիւնները, մանաւանդ զինուորական պէտք է շատ դանդաղ կատարուին :

×

Նախագահ տը Կոլ 55 վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նիքսընի հետ, Երկուշաբթի առաւօտ : Միացեալ Նահանգներու նախագահը քիչ ետք կ՚ընդունէր Պելժիոյ Պօտուէն թագաւորը : Յուղարկաւորութենէն ետք, Սպիտակ Տան սրահներուն մէջ մեծ ընդունելութիւն մը տեղի կ՚ունենար ի պատիւ աշխարհի մեծերուն, բայց տը Կոլ կարճ ժամանակով կը մնար տրուած ըլլալով որ անմիջապէս Փարիզ կը վերադառնար :

Կարելի չէ եղած գիտնալ թէ ի՞նչ եղած է տը Կոլ – Նիքսըն խօսակցութիւնը : Մամուլի քարտուղարը ըսած է թէ «անձնական բնոյթ» ունէր, բայց կարգ մը լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, մթնոլորտը շատ սիրալիր եղած է եւ Փարիզի խօսակցութեան չարունակութիւնն է որ տեղի ունեցած է : «Բոլոր նիւթերը մեծ հետաքրքրութեամբ ծեծուած են» : Պելժիոյ թագաւորին հետ ալ տեսակցութիւնն անձնական բնոյթ ունեցած է, թարգման իսկ ներկայ չէ եղած, տրուած ըլլալով որ Պօտուէն սահուն անգլերէն կը խօսի :

× Փարիզի ամերիկեան եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն մը տեղի ունեցած է Երկուշաբթի առաւօտ, Այզընհաուրրի յիշատակին : Ներկայ եղած են նախարարապետը եւ կառավարութեան ուրիշ անդամներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ ցոյցերէն ետք Մոսկուայի մամուլը շատ խիստ է «կազմակերպուած ազգայնական գրգռութեանց եւ գործունէութեան» նկատմամբ զոր կը դատապարտէ : «Հոքէն եւ ազգային զինովութիւնը» խորագրով Պրաւտա կը մեղադրէ Չեխոսլովաքիոյ հանրկերվարական աջ ուժերը որ կը փորձեն վտանգել երկրին կացութիւնը : Միւս կողմէ կը հաղորդուէր թէ հակախորհրդային ցոյցերը տարածուած են Փրակայէն անդին, ամբողջ Չեխոսլովաքիոյ մէջ : Կարգ մը քաղաքներու մէջ, ցոյցերը «հակախորհրդային հիսթէրիի» բնոյթ ստացած են եւ ամբոխը կրակի տուած է ինչ որ խորհրդային է (կառք, դրօշակ, եւն. եւն.) : Չեխ պատասխանատուներն, իրենք ալ դատապարտած են եղածը, առաջքն առնելու համար խորհրդային հակազդեցութեանց :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վիճակը միշտ մտահոգիչ է : Եթէ բաժանում մը պատահի կասկածէ դուրս է որ արեւելեան Փաքիստանը կըրնայ չինական համայնավարութեան հակիլ : Երկուշաբթիէն ի վեր Զօր. Եահիա Խան Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը ստանձնած է : Փեքինէն հասած լուրերու համաձայն, Չինաստան զօրավիգ կը կենայ նոր վարչակարգին :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԷԼ ԱԼ օդանաւային ընկերութիւնը խոհեմութիւն նկատած է ջնջել Քոփընհակ – Թէլ Ավիվ օդանաւի մեկնումը, տրուած ըլլալով որ ընկերութեան լուր հասած էր թէ պաղեստինեան քոմանտօ մը եղեռնափորձ մը պիտի ընէ : Թէլ Ավիվէն կը հաղորդեն թէ անծանօթներ ձեռնառումբ մը նետա ծեն Բեթղեհէմի մէջ, Հռաքելի գերեզմանին վրայ, որ հրէական կրօնքի ուխտի մեծ վայրերէն մէկն է : Զոհ չկայ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է թէ Ամերիկա կ՚ընդունի որ հարաւային Վիէթնամը խառն դահլիճ մը ունենայ (իմա՛ համայնավար մասնակցութեամբ) եթէ ազատ կերպով կ՚ընտրուի :

ԼԸ ՄԱՆԻ 24 ժամերու փորձերուն ատեն ծանր արկածով մը մեռաւ Լիւսիէն Պիանքի, Ալֆա – Ռոմէոյի վրայ, 260 քիլոմեթր արագութեամբ : Աշխարհի կառքի լաւագոյն «վազողներէն» էր, 35 տարեկան : Արկածին պատճառը ծանօթ չէ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ռումանիոյ նախագահին պաշտօնական այցելութիւնը վերջացած է : Միացեալ զեկոյցը կը յայտնէ թէ խառն յանձնախումբ մը (թուրք – ռումէն) պիտի քննէ երկար ժամանակի համար համաձայնագրի մը ստորագրութիւնը երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութեանց զարգացման համար :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները կը շարունակուին : Ելեկտրականութիւնը դադրեցաւ Փարիզի մէջ, մեծ մասամբ, Երեքշաբթի օր ժամը 8 – 10 : Չորեքշաբթի նոյնը վերապահուած է արեւելեան արուարձաններուն, գալ շաբթու կարգը կուգայ մեթրոյի եւ հանրակառքի ու Ապրիլ 14-ին՝ կը փակուին բոլոր խանութները (փոքրը եւ միջին առեւտրական) :

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ մէջ, վեց տարուան արգելքէ ետք, համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ :

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՇԱՐԺԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (Մարտ 29).

ԻԶՄԻՐ.— Շաբաթէ մը ի վեր շարունակուող երկրաշարժը նոր եւ մահացու աւերներ գործեց Եգէականի գօտիներուն մէջ, ահուդողի մատնելով ժողովուրդը : Ուրբաթ առտուան ցնցումը ամէնէն սաստիկն էր, որ քարուքանդ ըրաւ Մանիսան, Ալաշէհիրը, Սարըկէօլը, ուր առնուազն 53 հոգի մեռան, երեք հազարէ աւելի տուներ, չորս մզկիթ, երկու վարժարան, կառատուն մը փլան, գետնէն ջուր ժայթքեցաւ եւ ուրիշ բազմաթիւ շէնքեր քանդուեցան : Ալաշէհիրի մէջ 42, Սարըկէօլի մէջ 11 հոգի մեռան, եւ 359 հոգի վիրաւորուեցան : Հաւանական է որ մեռեալներու թիւը աւելնայ :

Առաջին ցնցումը սկսաւ ժամը 3·50ին, եւ շարունակուեցաւ քսանըմէկ անգամ, ամբողջ Եգէականի եւ Մարմարայի գօտիները օրօրուեցան ցնցումներէն : Մեծագոյն վնասը գոյացաւ Մանիսայի Ալաշէհիր եւ Սարըկէօլ գաւառակներուն մէջ : Աւերներ գոյացան նաեւ Տէմիրճիի, Պալըքէսիրի, Տէնիզլի, Ուշագի, Իզմիրի, Աղհիսարի եւ Էօտէմիշի մէջ : Պալըքէսրի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ, հազարէ աւելի տուներ փլան եւ կամ անբնակելի դարձան : Ալաշէհիր ամենածանր հարուածը կրեց երկրաշարժէն, առաջին առթիւ 23 տուն, դրամատուն մը, չորս մզկիթ եւ կառատուն մը փլան, եւ երկու մզկիթ վնասուեցան եւ իրենց մինարէները տապալեցան : Ալաշէհիրի վաթսուն գիւղերուն մէջ հազար հինգ հարիւր բնակարաններ փլան :

Դարձեալ Ալաշէհիրի մէջ, կառատան պէթոնէ զանգուածը փլաւ, ութ օթօպիւս եւ երեք բեռնատար կառք փլատակներուն տակ մնալով ջարդուփշուր եղան : Գոյացած վնասը հինգ միլիոնի կը մօտենայ, կառատան մէջ անձի կորուստ չկայ :

Շարժէն վերջ, զանազան գիւղերու մէջ հողը սահեցաւ եւ գետներէն սկսան ջուրեր բխիլ : Հողային տեղափոխութենէն ազդուեցան մասնաւորապէս Թէփէքէօյ, Չաղլայան եւ Շարեար, ուր կամուրջներ փլան եւ ճամբաները ճեղքուեցան :

Ալաշէհիրի մէջ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ, իսկ Մանիսայի միւս գաւառակն ալ, Սարըկէօլ նոյնքան ծանր վնասներ կրեց, հարիւրաւոր տուներ քարուքանդ եղան եւ ինը հոգի մեռան փլատակներուն տակ : Ալաշէհիրի մէջ բոլոր վարժարանները փակուեցան, աղէտեալները փլատակներուն մէջ կը փնտռեն մեռեալներն ու վիրաւորները :

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Ա.

Յառաջիկայ Ապրիլ 27ին, անգամ մը եւս ամբողջ Ֆրանսան պիտի մասնակցի Հանրապետութեան Նախագահին եւ Ֆրանսական կառավարութեան կազմակերպած հանրաքուէին ԱՅՈ՛ կամ ՈՉ, պատասխանելով Ֆրանսայի քաղաքացիները պիտի ընդունին կամ մերժեն Սահմանադրութեան կարեւոր յօդուածներու փոփոխութեան առաջարկուած ծրագիրը: Երկու մասէ կը բաղկանայ այս ծրագիրը: Առաջինը՝ Ֆրանսայի շրջաններուն նոր խմբաւորում մըն է, ստեղծելով վարչական նոր դրութիւն մը, իսկ երկրորդը, այդ շրջաններուն ներկայացուցիչներուն մասնակցութիւնը բարեփոխուած Ծերակուտական ժողովին, որ ստանալով հանդերձ նոր իրաւասութիւններ պիտի կորսընցնէ իր օրէնադրութեան եւ Ազգ. Ժողովին քուէարկած օրէնքներու քննութիւնը եւ անոնց վերջնական քուէարկութիւնը, բարեփոխութիւններէ վերջ:

Այս ծրագրին ամբողջ պատճէնը «Յառաջ»ի երկու թիւերը ամբողջովին կը լեցընէ, եւ կարելի չէ մանրամասնութեանց մէջ մտնել:

Պիտի ջանանք ներկայացնել յստակ ամփոփում մը, որպէսզի մեր ընթերցողները կարենան գաղափար մը կազմել:

1958ի Սահմանադրութիւնը իրաւասութիւն կուտայ Հանրապետութեան նախագահին. սահմանադրական եւ կամ կառավարական կենսական օրէնքներու փոփոխութեանց համար, ըլլայ դիմել Ազգ. Ժողովին եւ ծերակոյտին, ըլլայ ուղղակի դիմել ժողովուրդին այդ օրէնքներուն քուէարկութեան համար:

1958ի Սահմանադրութիւնը հանրաքուէով վաւերացուեցաւ. նոյնպէս Ալժերիոյ վերջնական ճակատագիրը, երկուքն ալ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ: Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան նոր ձեւը (որ կը փոխէր 1958ի սահմանադրութիւնը) փոխանակ սահմանափակ ընտրողական մարմնի մը կողմէն ըլլալու, ամբողջ Ֆրանսայի քաղաքացիներու քուէներէն կախուած էր:

Ի հարկէ բոլոր Ֆրանսական քաղաքական կազմակերպութիւնները համաձայն չէին եւ ինչպէս կը յիշուի շատերը նոյնիսկ ապօրինի հռչակեցին այս փոփոխութեան ձեւը: Հանրաքուէն ի նպաստ էր կառավարութեան առաջարկին եւ Զօր. տը Կոլի վերընտրութիւնը այդ ձեւով եղաւ: Թեկնածուներուն թիւը, ժողովուրդին մասնակցութիւնը, շատ քիչ ձեռնպահութեամբ ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսացի քաղաքացին կը նախընտրէ ինք ուղղակի ընտրել իր նախագահը դիտակցօրէն եւ շատ ժողովրդավար կերպով:

Շատերը յառաջիկայ հանրաքուէն երկրորդական կը նկատեն, բայց ան տրամաբանական հետեւանքն է անցեալ տարուան Մայիս ամսուան դէպքերուն եւ կառավարութեանց ընդունած յանձնառութեանց: Ոչ միայն Համալսարանի ուսանողները, երկրային վարժարաններու աշակերտները եւ գործաւորները պիտի մասնակցէինիրենց հիմնարկութեանցվարչութեան այլեւ Ֆրանսայի բոլոր շրջանները, նոր իրաւասութիւններ պիտի ունենային, տնտեսական, չինութեանց, կրթական եւ ընկերային հարցերով զբաղելու:

Արդարեւ Ֆրանսայի մեծ Յեղափոխութեան շրջանին ստեղծուեցաւ նահանգներու դրութիւնը (18րդ դարու վերջը), Ֆրանսան հետզհետէ աւելի կեդրոնացած դրութիւն մը ունեցաւ: Կառավարութիւնը ամէն նահանգի համար կը նշանակէր նահանգապետ մը (ԲԲԷՓԷ) որ թէ իր ներկայացուցիչն էր եւ միաժամանակ հսկիչը բոլոր օրէնքներուն եւ որոշումներուն գործադրութեան: Նոյնիսկ շատ մը տեղական կարեւորութիւն ունեցող տնտեսական, ընկերային, չինութեանց որոշումներու գործադրութիւնը կախում ունի Փարիզէն:

Նահանգային գոյութիւն ունեցող խորհուրդներու գործունէութիւնը սահմանափակեալ էր: Ներկայ փոփոխութեանց ծրագրին առաջին մասը կը վերաբերի նոր շրջաններու ստեղծման:

Ֆրանսայի ներկայ 95 նահանգները պիտի համախմբուին եւ պիտի կազմեն նոր «շրջաններ»: Պիտի ստեղծուին Շրջանային Խորհուրդներ, որոնք իրաւասու պիտի ըլլան զբաղելու շրջանային, չինարարական, երկրագործական, կրթական, տնտեսական, ճարտարագիտական բոլոր հարցերով, առանձին պիւտճէով, գանձելով շրջանային տուրքերը, նահանգային փոփոխութիւններով եւ կառավարական նիւթական վարկով իրենք են խնամակալները ստեղծուած նոր շրջաններուն:

Այդ «շրջանային խորհուրդ»ին մաս պիտի կազմեն, շրջանին երեսփոխանները նահանգային խորհրդականները. եւ արհեստակցական «ընկերային «սոսիօ – փրոֆէսիոնէլ) մարմիններու ներկայացուցիչները, պաշտօնեաներ, գործաւորները, ազատ ասպարէզներու ընտրանիէն, համալսարանին, երկրագործական եւ բոլոր կրթական եւ ուրիշ խաւերէն, վաճառականը, խանութպանը, բոլորն ալ իրենց ներկայացուցիչները պիտի ընտրեն եւ զրկեն նահանգային խորհուրդին, որոշուած համեմատական անդամներու թիւերով:

Օրինակի համար, Փարիզի նոր շրջանը պիտի ունենայ 45 խորհրդականներ (երեսփոխան, նահանգային ընտրած խորհրդականներ) եւ 65 «ընկերային – արհեստակցական» անդամներ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Գ.

Ճեմարանի ուսումնական իր կեանքին մէջ բնականօրէն առաջին, կեդրոնական տեղը կը գրաւէ երաժշտութիւնը: Հոգեւոր կամ եկեղեցական երգեցողութիւնը առաջին հերթին մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ իրեն համար: Բայց իր երաժշտական հետաքրքրութիւնը աւելի անդին կ՚անցնի: Էջմիածնի շուրջ կամ մօտակայ դիւղական շրջաններուն մէջ կը սկսի հետաքրքրուիլ ժողովրդական երաժշտութեան կտորներով. կը հաւաքէ, կը ձայնագրէ. մէկ խօսքով՝ իր երաժշտագիտական աշխատանքներու այս սկզբնական քայլերէն իսկ ի յայտ կուգայ իր մասնաւոր սէրը հայ ժողովրդական երաժշտութեան նկատմամբ:

Ճեմարանի Լսարանական բաժնին մէջ, երբ արդէն Սարկաւագ ձեռնադրուած էր, 1890 – 1893, առաւել եւս հասկացողութեամբ յառաջ կը տանի իր հաւաքումներն ու պրպտումները միանգամայն զարգացնելով հայագիտական ճիւղերը: Իր համոզումն էր հետեւեալ սկզբունքը իր իսկ բառերով բանաձեւուած. «Մեր կարծիքով, հայ ժողովրդական երգերը դաշնակելուց առաջ պէտք է քաջ հմուտ լինել հայ ժողովրդի պատմական, բնական եւ ազգային պայմաններին ...»: Որովհետեւ պարզ էր իրեն համար, որ հայ երգը ծնած էր ու զարգացած հայ կեանքի զարկով ու ռիթմով: Հայ կեանքի շրջագծին մէջ պէտք էր դիտել, վերլուծել եւ արժեւորել զայն:

1893ի Սեպտեմբերին կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ եւ Խրիմեան Հայրիկի փափաքով կը ստանայ ԿՈՄԻՏԱՍ անունը, զոր այնքան բարձրօրէն պիտի պատուէր, գեղեցկացնէր ու դրասանդէր իր կեանքովն ու վաստակովը, անզուգական եւ կարծես անհաւասարելի ընծայելով զայն եւ այնպէս գրաւիչ ու յանկուցիչ հայ մարդու ականջին:

Երաժշտական ուսուցչութեան պաշտօնը ճեմարանէն ներս, կը յանձնուի իրեն: Բայց ուսուցման կողքին ինք կը շարունակէ իր ուսումնասիրական աշխատանքը, որ այլեւս մայր ջիղն էր դարձած իր կեանքին եւ գործունէութեան: Սակայն, Էջմիածնի մթնոլորտը շատ նեղ կուգար մասնաւորաբար իր երաժշտական զարգացումը յառաջ տանելու համար: Ուստի, 1895ին, կ՚անցնի Թիֆլիս, Արեւելահայ մշակոյթի այդ եռուն կեդրոնը, ուր լայն կարելիութիւններ կային իրեն համար: Ներսէսեան վարժարանի անուանի երաժշտապետը՝ Մակար Եկմալեան առանձնակի դասերով եւ մասնաւոր հոգածութեամբ կ՚առաջնորդէ իր քայլերը դէպի երաժշտական ուսման բարձր մակարդակներ:

Բարձրագոյնին ձգտող Կոմիտասը իր աչքերը կը յառէ դէպի Գերմանիա, Պախի, Պեթհովէնի, Վակների աշխարհը, որ այդ օրերուն ամէնէն բեղուն կեդրոնն էր Եւրոպայի երաժշտական կեանքին ու արուեստին: Շնորհիւ մեծահարուստ Աղեքսանդր Մանթաշեանի բարերարութեան՝ կը յաջողի իրագործել իր երազը եւ 1896ին կը մեկնի Պերլին: Հոն, երաժշտութեան առաջնակարգ դէմքերու եւ ուսուցիչներու զեկավարութեան տակ, ամբողջ երեք տարիներ, կը լծուի տքնաջան աշխատանքի, ձեռք բերելու համար գերագոյնը կարելիութեանց, երաժշտագիտական զարգացման մարզին մէջ: Բայց չի բաւականանար միայն երաժշտագիտական դասընթացքներով եւ առանձնական ուսումնասիրութիւններով, այլ կը հետեւի նաեւ փիլիսոփայութեան, արուեստի, յատկապէս երաժշտութեան պատմութեան, գեղագիտութեան դասընթացքներուն, իր մտքի հորիզոնի ընդարձակման, իմացական թափանցումի տիրացման եւ հոգեկան հայեացքի ու գեղագիտական ճաշակի մշակման առաջադրութեամբ:

Ուսանողութիւնը թէեւ կ՚անցնի նեղ ու անձուկ նիւթական պայմաններու տակ, բայց իր հետապնդած բարձրագոյն իտէալներու ճամբուն վրայ կը հանդիսանայ ամէնէն մեծ բարիքը, առանց որուն ուրիշ բարիքներ պիտի մնային սոսկ երազ, ակնկալութիւն ու ձգտում, բայց ոչ իրագործում՝ հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Էջմիածին վերադառնալէ առաջ, Պերլինի մէջ, մասնագէտ երաժիշտներու շրջանակներու մէջ կուտայ երկու կարեւոր դասախօսութիւններ հայ եկեղեցական եւ ժողովրդական երաժշտութեան մասին, արժանանալով բացառիկ գնահատանքի, որուն շօշափելի արդիւնքներէն մէկը կ՚ըլլայ իր անդամակցութիւնը «Միջազգային Երաժշտական Ընկերութեան»: Այսպէս, ահա, տոկուն ու լեցուն պատրաստութեամբ եւ առողջ ու բարձր վարկի մը տիրացած՝ կը վերադառնայ Էջմիածին, 1899ին, ուր կը վերստանձնէ Ճեմարանի մէջ երաժշտութեան դասախօսի իր պաշտօնը: Իր գործունէութիւնը, սակայն, չի սահմանափակուիր ուսուցողական եւ խմբավարական աշխատանքներու մէջ, որքան որ ալ նոր խանդով լեցուած ըլլան անոնք, նոր ձեռնարկներով ճոխացած: Իր երաժշտական գործունէութեան մայր գիծը կը գրաւէ կեդրոնական տեղը իր աշխատանքներուն մէջ: Դարձեալ, ու այս անդամ աւելի սիստեմաթիք եւ հետեւողական ընթացքով, ուխտի գացող հաւատացեալի մը ջերմեռանդութեամբ կը շրջագայի հայ դիւղերը, ներկայ կ՚ըլլայ հարսանեկան հանդիսութիւններուն, կ՚այցելէ գութան վարող մշակներուն, քաղհան ընող ու կալ կամնող հնձուորներուն, մտիկ կ՚ընէ սարերի վրով, շորոլալէն ու

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հասան պահ մը կանգ առաւ եւ շուրջը դիտեց, յետոյ փոփսաց աղջկան ականջին.

— Տես վարը, ծովափին մօտ, խումբ մը մարդիկ, որոնք դէպի դերեզմաննոցը կը յառաջանան...

Աղջիկը ցոյց տրուած կողմը նայեցաւ:

— Այո, ըսաւ իր բարեկամին ձեռքը ուժգին սեղմելով, այո, եօթը–ութ հոգի են, արդեօք մե՞ղ կը հալածեն:

— Ատոր տարակոյս չկայ...

Կարծես պատանիին այս խօսքը հաստատելու համար փոքրիկ խումբը դերեզմաննոցին մէջէն անցնող ու դէպի բարձունքը տանող ճամբան բռնեց:

— Աստուա՛ծ իմ, հոս կուգան, մրմընջեց աղջիկը. ի՞նչ պիտի ընենք...

— Եկուր, ըսաւ պատանին իր բարեկամուհիին ձեռքէն քաշելով, մի վախնար, հիմա գտայ մեր ապահով ապաստարանը, միայն թէ ջանանք որ այդ մարդիկը մեզ չտեսնեն:

Երկու փախստականները արագ արագ իրենց վերելքը շարունակեցին եւ հասան Ռոպէրթ Քոլէճի պարտէզի մուտքին առջեւ:

— Մեղք, ըսաւ պատանին յուսահատօրէն, պարտէզին դուռը գոցուած է եղեր:

Յետոյ, կրկին Զիւլէհայի ձեռքէն բռնելով մտաւ այն մացառներուն մէջ ուր ամերիկեան վարժարանին ընդարձակ պարտէզին ստորոտը կը տարածուին:

— Գոնէ այս կերպով անտեսանելի կը մնանք, մտածեց պատանին:

Բաւական քալելէ ետքը տեղ մը հասան ուրկէ ոստումով մը կարելի էր Քոլէճին պարտէզը ելլել:

Հասան ուրախութեան ճիչ մը արձակեց.

— Վերջապէս ազատեցանք, գոչեց:

Յետոյ, խոշոր քարի մը վրայ ելլելով՝ յաջողեցաւ դպրոցին պարտէզը մտնել:

Զիւլէհա հետեւեցաւ իրեն:

— Հիմա, ըսաւ պատանին, ամերիկեան հողի վրայ կը գտնուինք ու Համիտի ոստիկաններն ու լրտեսները չեն կարող մեզ հալածել:

— Բայց եթէ վարժարանին մարդիկը մեզ այստեղ տեսնեն, միթէ դիտողութիւն պիտի չընե՞ն, հարցուց աղջիկը:

— Այդ մասին բնաւ երկիւղ մի ունենար, պատասխանեց պատանին, երբոր մեր կացութիւնը պարզենք իրենց, ոչ միայն դուրս չեն նետեր, այլ նոյնիսկ կը պաշտպանեն ալ, բայց արդէն մէկը չերեւար պարտէզին մէջ, դիշերուան այս ժամուն ամէնքը պառկած ըլլալու են:

— Պատանին իր շուրջը իրենց գտնուած տեղէն կրնար տեսնել ամբողջ այն զառիվեր ճամբան, ուրկէ անցած էին քիչ մը առաջ:

— Տես, տես, ըսաւ, ձեռքը երկարելով, ահա դէպի մեզ եկող մարդիկը որոնք դերեզմաննոցին մէջ ցրուած են մեզ փընտրռելու համար... խեղճերը քիչ մը ուշ մնացին:

— Ամէն պարագայի մէջ լաւ կ՚ըլլայ որ հեռանանք այս տեղէն, դիտել տուաւ աղջիկը, կրնան մեզի նշմարել...:

— Եթէ նոյնիսկ նշմարեն, չեն կրնար ճանչնալ, ասկէ զատ, ըսի քեզի որ հոս ապահովութեան մէջ ենք, այսուհանդերձ լաւ կ՚ըլլայ որ երթանք տեղ մը ճարենք ցուրտէն պատսպարուելու համար, մինչեւ որ լուսնայ:

Երկու ընկերները պարտէզին մէջ ասդին անդին պտըտելէ վերջ, հասան մարմնամարզարանը, որուն քով մթերանոց մը կար:

— Ահաւասիկ մեր այս դիշերուան պանդոկը, ըսաւ պատանին զուարթութեամբ, միայն թէ տեսնենք որ դուռը բա՞ց է...

Բարեբախտաբար դուռը բաց էր. պատանին աչք մը պտըտցուց մթերանոցին մէջ եւ տեսաւ որ ոչ ոք կար հոն: Միայն հին կարասիներ, փայտեր ու պարապ սնտուկներ ու տակառներ լեցուած էին մէջը:

— Կարծեմ թէ դիշերը այստեղ հանդիստ կրնանք անցընել, ըսաւ իր բարեկամուհիին, զայն մթերանոցէն ներս մտցնելով, թէեւ Եըլտըզի պալատին մէջ բնակելու վարժուողի մը համար այստեղ քիչ մը անյարմար է, բայց ինչ որ է, մարդ դտածովը զոհանալու է:

— Ես հազար անգամ աւելի կը նախընտրեմ այս մթերանոցը Եըլտըզի պալատէն, պատասխանեց աղջիկը խնդալով, թէեւ կակուղ անկողիններ չունինք, բայց հանդարտ սրտով կրնանք քնանալ:

Երբ դէշ աղէկ տեղաւորուեցան մթերանոցին մէջ, զգացին որ փորերնին չափազանց անօթեցած էր: Բարեբախտաբար կողովը միասին էր, որուն մէջ ինչպէս դիտենք, բաւական ուտելիք կը գտնուէր:

— Ճաշենք ու յետոյ հանգստանանք, ըսաւ պատանին, ուտելիքները կողովէն դուրս հանելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 94)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊԱՐԱՆ

—*—

ԲԱՐԵՀՈԳ ԳԱՐԳ

«Ա՛հ, ևը տասը, վերջապես կ՚ազատուինք ձեզմէ, ահաբեկիչներ, ոճրագործներ, որոնք ամբողջ տարի մեզ կը տանջէիք, կը սպառնայիք մեզ, կը ստիպէիք ձեզի համար տարբեր ձևով հագնիլ, տարբեր ձևով խօսիլ, տարբեր ձևով ուտել, տարբեր ձևով քնանալ, ինչպէս որ ձեզի հաճոյանայ, ինչպէս որ ձեզի հարկ համարիք, ինչպէս որ ձեզի թելադրէ ձեր ախտաբեր երեւակայութիւնը։ Ա՛հ, ևը տասը, վերջապես կ՚ազատուինք ձեզմէ, ահաբեկիչներ, ոճրագործներ, որոնք ամբողջ տարի մեզ կը տանջէիք, կը սպառնայիք մեզ, կը ստիպէիք ձեզի համար տարբեր ձևով հագնիլ, տարբեր ձևով խօսիլ, տարբեր ձևով ուտել, տարբեր ձևով քնանալ, ինչպէս որ ձեզի հաճոյանայ, ինչպէս որ ձեզի հարկ համարիք, ինչպէս որ ձեզի թելադրէ ձեր ախտաբեր երեւակայութիւնը։

Թեմասիոյ առաջ, եւ ետքը Դիմաց մէկը ըսաւ թէ ան ալ կ՚ուզէ ինքնասպան ըլլալ, որովհետեւ ինքն ալ կը տառապի ծանր հիւանդութենէ մը։ Ուրիշ մը ըսաւ թէ ինքն

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի ,
24 Ապրիլ, 1915ի 54րդ տարեդարձը

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գործակցութեամբ Գաղութիս կազմակերպութեանց տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 13 Ապրիլ, ժամը 10ին, Թէաթրը Տիւ Ժիմնազին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբին կողմէ :

Կը խօսի՝ ճարտարապետ՝

Պ. ԱՐՄԷՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկ. ճարտարապետութիւնը եւ Հայոց վանքերը :

(*Լուսարձակում նկարներու*) :

Այս Ուրբաթ, 4 Ապրիլ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մուտքը ազատ է :

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ Զատկուան

ԻՐ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը
22էն մինչեւ առաւօտ

Au Real-Corniche-Catalans

avec l'orchestre

GUY MATTEONI

Attractions internationales et pour la première fois à Marseille le fameux quator vocal Sud-Américain OMNIA

Tenue sombre de rigueur.

Սեղանները կանխաւ ապահովել :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
« MONUMENTS CHRETIENS DE TURQUIE ORIENTALE »
par Mme NICOLE THIERRY

Madame Nicole Thierry, spécialiste de l'Art byzantin, donnera le vendredi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'A.F.A.P., 21, rue Clément Marot, Paris (8e), une conférence sur : « *Monuments Chrétiens de Turquie Orientale* » : monuments arméniens, géorgiens et syriens, avec projection de diapositives et d'un film.

Le nombre des places étant limité, les personnes intéressées sont priées de bien vouloir s'inscrire auprès de l'A.D.C.A. (Association pour le Développement des Connaissances Archéologiques), 27, rue Saint-André des Arts, Paris (6e), Téléphone : 633-83-25.

Droit d'entrée : 5 Francs.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, *մահուան յիսնամեակին, Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար: Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488-62-06:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Յիշատակ Ընթրեաց տեառն մերոյ .— առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ՝ 10ին, Ոտնլուայ՝ 16ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց եւ Խաչելութեան Տեառն .— Թափօր թաղման՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի.— Սկիզբ ժամերգութեանց եւ Ընթերցուածոց՝ ժամը 15·30ին, Ընթերցուածները կը կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարարանի աշակերտուհիները : Կը պատարագէ՝ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.— ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Աւետումն Ս. Աստուածածնի.— Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՍԷՆ-ԼՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն Լու, Կրան Բէնի, թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Զատկուան տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թէմի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամը 15·30ին, ժամերգութիւն եւ Ոտնլուայ, ժամը 16ին պատարագ :

ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 17ին, պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատա-

ԿԻՐԱԿԻ.— Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, աժմը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցելոց ժամը 10·30ին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակակացոյցին հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագէն, որ չի մատուցուիր Շաւիլ :

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն մերոյ Յ. Ք.ի, պատարագ ժամը 10·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30 :

ՈՒՐԲԱԹ.— Յիշատակ Զարչարանաց եւ Խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, երեկոյեան հանդիսաւոր թափօր թաղման 17·30 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, ժամը 16·30, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ.— Զատիկ, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամը 9, պատարագ 10·30:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Մեռելոց ժամը 10·30:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, ժամերգութիւն եւ Նախատօնակ առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ եւ Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ տղոց 10, Ոտնլուայի արարողութիւն 16·30, Խաւարում 19·30:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան, ժամը 10, Թաղում 17:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Ճրագալոյց Ս. Զատկի.— ժամը 8·30 Ընթերցուածք 16·30, պատարագ Խթումի 17·45:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ.— Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30, պատարագ 10, Ընթերցում Հայրապետի պատգամին եւ քարոզ 11 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց .— ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 10–11·30:

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ, Կրկնազատիկ.— Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :

Ամենայն Հայոց ... Հայրապետի հը-

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր ժամը ճիշդ 20·15ին

Քաղաքապետարանի հրապարակէն
ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Քոյրը Վարդուշ Շարոյեան – Մելքոնեան, կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Գեղամ Արեւեան ծնած 1919ին, եւ Սուրիկ Մելքոն Արեւեան 1924ին Թալինի շրջան ներքին Ղարաղուլի գիւղը: Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ի վեր լուր չկայ : Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Կիրակոս Տոնոյեան, Կորիկեան փողոց, 71, Կիլիկիա, Երեւան – Հայաստան :

Յովհաննէսեան Յովհաննէս Ազատի, ծնած 1907ին, Ալահվերյտի գիւղը : Զինքը կը փնտռէ իր կինը, Սալբի, չորս զաւակներով որոնց անուններն են՝ Հրաչիկ, Էլլա, Սեդա եւ Գոլեա: Բ. աշխարհամարտէն ի վեր լուր չկայ: Տեղեկացնել՝ Սեդա Յովհաննէսեանի, Շահումեան փողոց, բնակարան 49, Կիրովական – Հայաստան, Խորհ. Միութիւն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Recherchons ENTREPRENEURS
Confection
pour grosses séries
STE MIC 14, r. d'Alexandrie
Paris (2e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազատ հող մը, Փարիզ կամ արուարձան որ մօտաւորապէս 15 մեթր ճակատ ունենայ : Վճարումը՝ կանխիկ :

Վարձու մէկ կամ երկու սենեակ խոհանոցով, Փարիզ կամ արուարձան, հարկին ռըփրիզով, առանձին այր մարդու մը համար :

Դիմել՝
M. DAKESSIAN
91, Rue du Général-Leclerc
95 - GROSLAY

բահանդին համաձայն, Մայր եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, հոգիներուն համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն: Հանդիսութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 9·45, հոգեհանգիստ 11·40 :

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1 Ապրիլ.— Իմաստուն կուսանք ժամը 17 :

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Սկիզբ ժամերգութեան առտուան ժամը 8·30, նոր խումբով պատարագ 10, Մանկանց Հաղորդութիւն 12, Ոտնլուայ 16, Երեկոյեան Խաւարում 20 :

Կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Թաղման արարողութիւն ժամը 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. ժամը 17, Ընթերցուածք 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ.— ժամը 8·30, Անդաստան 9, նոր խումբով պատարագ 10:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց Զատկի, ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

Թաղականութիւնը կը յիշեցնէ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ անոնք որոնք Ս. Յարութիւն տօնին առիթով կը փափաքին իւղադինով կամ այլ ձեւի նուիրատուութիւնով օժանդակել եկեղեցւոյս պայծառութեան, թող հաճին արձանագրուիլ թաղականութեանս մօտ :

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 3 Ապրիլ.— Պատարագ եւ Մանուկներու Հաղորդութիւն ժամը առաւօտ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում, Ո՞ւր ես մայր իմ ժամը 21ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Թաղումն Քրիստոսի ժամը 16ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Պատարագ Ճրագալոյցի եւ Դանիէլի գիրք 18ին :

Ս. ԶԱՏԻԿ.— Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց – Ընդհ. հոգեհանգիստ ժամը 9ին:

Գերեզմանօրհնէք, Երկուշաբթի, Քանէի գերեզմանատուն ժամը 11ին, Լուի գերեզմանատուն ժամը 2ին :

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ս. պատարագ առաւօտեան ժամը 10, Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 4ին, Յիշատակ – Ընթրեաց կարգ չարչարանաց ժամը 19ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Կարգ թաղման ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ճրագալոյց, Ս. պատարագ ժամը 17ին,

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Զատիկ.— առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 Ապրիլ.— Մեռելոց առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ (Մարսէյլ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, Առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, Հաղորդութիւն մանկանց, Ոտնուլայ Խաւարում 20·30 :

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան.— Առաւօտ ժամը 9, Թաղում 17 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց 17, Երեկոյ ժամերգութիւն եւ Ընթերցուածք 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ հրաշափառ Յարութեան, ժամը 8·30, պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց.— առաւօտ ժամը 8·30, հոգեհանգիստ 11·30:

13 Ապրիլ, Նահատակաց օր, Ազգային սգատօն: առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30:

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ոտնլուայ ժամը 16 Կարգ Չարչարանաց 19:

ՈՒՐԲԱԹ: Կարգ թաղման ժամը 7:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց ժամը 16 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, առաւօտ ժամը 9ին պատարագ 10ին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վեցամսեայ՝ 50 ֆ· Ֆրանսա Տար· 90 ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
3 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11479 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.479

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՀԱՇՏԵՑՆԵՆ

Նախապատրաստական երկար աշխատանքներէ ետք, Հոքս մեծ պետութիւն — ները վերջապէս այսօր Նիւ Եորքի մէջ կանչէ սեղանի մը շուրջ պիտի քննեն առաջ եւ իսրայէլեան վէճը, որ քանի կը հինայ այնքան վտանգաւոր հանգամանք կը առնայ :

Ժամանակին աշխարհի դործերը կարդի կը դնէին վեց մեծ պետութիւնները , բաժնուած երկու հաւասար խմբակցութեանց , — «երբեակ Համաձայնութիւն» (Մեծն Բրիտանիա , Ռուսիա եւ Ֆրանսա) եւ «երբեակ Զինակցութիւն Գերմանիա , Աւստրա-Հունդարիա եւ Իտալիա) :

Տուեալ խնդրի մը շուրջ ընդհանրապէս իրարու ներհակ դիրք կը բռնէին զոյդ «երբեակ»ները : Ի վերջոյ փոխադարձ զիջումներով համաձայնութիւն կը դոյանար եւ խաղաղութիւնը կը պահպանուէր :

Այդ հին բարի օրերէն ի վեր դար անցած է եւ հիմնովին փոխուած է աշխարհի դիմագիծը :

Մինչ հանդուցեալ «երբեակ Համաձայնութեան » նախկին անդամները յիսուն տարիէ ի վեր տաք ու պաղ օրեր անցը — նելէ եւ զանազան յեղաշրջումներ կրելէ ետք տակաւին այսօր ալ կը պահեն իրենց տիրական դիրքը համաչխարհային խընդիրներու կարդադրութեան մէջ, « երբեակ Զինակցութիւնը» գոհ դնաց առաջին աշխարհամարտին :

Իր անդամներէն Իտալիա 1915ին անցաւ դաշնակիցներու կողմը, Աւստրիա եւ Հունդարիա իրարմէ բաժնուելով անջատ պետութիւններ կազմեցին , Գերմանիա երկրորդ աշխարհամարտի վտդորդային երկուքի բաժնուեցաւ : Աշխարհի ճակատադիրը տնօրինելու մէջ հեղինակաւոր ձայն չունին ասոնք : Իրենց տեղը դըրաւած են Միացեալ Նահանդները :

Ա· Միութիւն, Անդլիա, Ֆրանսա եւ Ամերիկա այսօր կը կազմեն Հոքս Մեծ — րը, որոնք կրճնած իրենց դինուորական ու տնտեսական ուժին վրայ, կը յաւակնին կարդադրել փոքր պետութեանց անլուծելի, բարդ վէճերը :

Առնցմէ մէկն է արաբեւիսրայէլեան խնդիրը, որ քսաներկու ամիսէ ի վեր կը դրաղեցնէ քաղաքական աշխարհը, առանց վճռական արդիւնքի մը հասնելու :

Ֆրանսան է, որ նախաձեռնարկ եղաւ Մեծաւոր Արեւելքի վէճերը Հոքսերու իրաւարարութեամբ կարդադրելու դաղափարին : Ա· Միութիւնը անմիջապէս իւ — րացուց դայն եւ վր կողմէ ծրադիր մը ներկայացուց : Ուրիշ ծրադիր մը առաջարկեց Ամերիկա : Անդլիա նոյնպէս արջօրէն դրաղեցաւ այս հարցով, որուն բոլոր ծալքերը խորապէս կը ճանչնայ , չուրջ երեսուն տարի վարած ըլլալով Պաղեստինի հոդատարութիւնը :

Ինչպէս էր երբեմն երկու «երբեակ»ները օրուան հրատապ հարցերու մասին ի — րարու ներհակ տեսակէտները կը պաշտպանէին, այժմ Հոքս Մեծերն ալ երկուքի բաժնուած մէկ կամ միւս կողմի չափե — րուն պաշտպանն ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողուն :

Սկսալ կամ ճիշդ, Ա· Միութիւն եւ Ֆրանսա՝ Արաբներուն, Մ· Նահանդները եւ Անդլիա՝ Իսրայէլացիներուն համակիր կը թուին :

Ինչպէս պիտի կրնան հաչտեցնել հակառակ շահերը, որոնք անհաչտելի են : Ինչպէս պիտի կրնան պարտադրել իրենց որոշումները կողմերուն, որոնք անհաչտ դիրքի են բռնած :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

«ՊԱՏՄԱԿԱՆ» ԴԻՊՔ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Մոսկուայի մէջ եւ այլուր իսկական անակնկալ մը եղած է Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան 9րդ համադու — մարը, որ բացուած է հինդ տարուան յապաղումով՝ Երեքշաբթի Ապրիլ 1ին :

Այս համադումարին առթիւ Մաօ Ցէ Թունկի պաշտամունքը իր դադաթնակէտ — ին հասած է, ձայնասփիւռն ալ երբ լուրը հաղորդած է, չէչտած է թէ «ցնծութեան օր է» Չինաստանի համար եւ ժողովուրդը իր ուրախութիւնը արտայայտած է փողոցէ փողոց, երդով ու ուրախութեամբ :

Այս համադումարը, ուրեմն, որ հինդ տարիներու յապաղում ունի , կը կատարուի մշակութային յեղափոխութենէն երեք տարի յետոյ եւ կոչուած է անոր հաչուեկշիռն ընելու : Մոսկուայի մէջ ատոյդ կը թուի որ խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը չէ հրաւիրուած եւ դեռ ծանօթ ալ չէ թէ օտար ո՞ր պատուիրակու — թիւնները հրաւիրուած են :

Փեքինի մէջ այս համադումարը «մեծ ծաղոյնը կուսակցութեան պատմու — թեան», արդէն իսկ վաւերացուցած է օրակարդը եւ ընտրած իր դիւանը : Զի — նաստանի պատդամաւորներու թիւն է՝ 1512 :

Կասկածէ դուրս է որ համադումարը յաղթանակի եւ ամրապնդման պատկեր մը պիտի տայ երեք տարուան մշակութային յեղափոխութեան իրբեւ արդիւնք եւ ըստ «Կարմիր Դրօշակ» թերթին պաշտօն պիտի ստանայ «ղեկավարելու հսկայ չարժումը յեղափոխութիւն կատարելու հա — մար եւ զարկ տալու արտադրութեան եւ աչխատանք տանելու ի նախատեսութիւն պատերազմի մը » :

× Մոսկուայի չինական դեսպանատան չրջանակներու մէջ, ոչ կը հաստատուի ոչ ալ կը հերքուի այն լուրը ըստ որուն Չի — նաստան ընդունած է խորհրդային առաջարկը, բանակցութիւններ տանելու սահմանային հարցերու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՑԻ մէջ կացութիւնը կրկին ծանր բնոյթ ունի եւ չեխ դեկավարները արտակարգ նիստ դումարած են կացութիւնը քննելու համար : Չեխ մայրաքաղաքը ժամանած են նաեւ Սեմիռնով եւ մառեչալ Էրենիօ հաւանաբար նոր «Անթեմա» մը կարդալու : Տեղական մամուլը չի վարանիր պատասխանելու Պրաւտայի ամբաստանութեանց եւ սենտիքաններու պաչտօնաթերթը «Պրաչէ» կը դրէ :— « Պրաւտա»յի հետ նոյն ձեւով չենք հասկընար յուզական հետեւանքները «չեխ ի — րականութեան » : Զենք խորհիր թէ մեր խումբին յաղթանակին յաջորդող ուրախութիւնը «հակընկերվարական» ցոյց մը ըլլայ » :

ԿԵԴՐՈՆի պարագլուխ՝ Ժաք Տիւհամէլ յայտնեց թէ կուսակցութիւնը որոշած է քանէի ազատութիւն թողուլ հանրաքուէին համար : Ընդհ· ձեւով «ոչ»երու կողմնակիցները կը չատնան : Ծերակոյտի նախադահը՝ Փոհէր յայտարարած է թէ կարելի է չրջաններ ստեղծել առանց անհետացընելու ծերակոյտը : Մեծ աչխատանք պիտի տանի «ո՛չ»ի ի նպաստ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԵԱՓԻՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԱՏԾ· ԴԱՏԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲԱՆԱԼ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Ա·

« Լը Մոնտ »կը հաղորդէ, թէ խորհրդային պատմաբան Փիէռ Եաֆիր, որուն հայրը հին բոլչեւիկ Զօր· Ի· Եաֆիր, 1957ին մառեչալ Թուխաչեվսկիի հետ գադակահարուեցաւ Սթալինի հրամանով, մեկուսացուած է իր պաշտօնէն : Լուրը թէեւ հաղորդուած չէ պաշտօնապէս, սակայն աւելի քան հաւանական կը նկատուի, նկատի ունենալով, որ Եաֆիր խորհրդային միւս բողոքարկուներու, ինչպէս գրագէտ Կինզպուրկ, Զօր·Կրիկորենֆօ, գիտնական Լիթվինով, ակադեմական Սախարով եւ ուրիշներու նման կը պայքարի Մոսկուայի իշխանաւորներուն ներկայ բաղաքականութեան դէմ եւ կը պահանջէ սթալինեան սիստեմին ջնջումը :

« Լը Մոնտ »էն բաղելով թարգմանաբար կը ներկայացնենք հիմնական մասերը այն նամակին, որ Եաֆիր Մարտ 4ին ուղղած է « կոմունիստ» հանդէսի խմբագրութեան : Այս վերջինը դրաւատած էր Սթալինի գինուորական արժանիքները :

Իր նամակին առաջին մասով Եաֆիր նախ քննութեան կ'առնէ « կոմունիստ » հանդէսին յօդուածը, որով փառը կը հիւսուի Սթալինի գինուորական արժանիքներուն, կը քննադատէ նախկին բրնատէրին բաղաքականութիւնը եւ ապա կը ձաղկէ «Սթալինի ի նպաստ տարիներ ի վեր կատարուող աշխատանքը » : Այս առթիւ կը յիշեցնէ Խրի· Միութեան համայնավար կուսակցութեան ԻԲ· համագումարին (1961) որոշումները եւ դիտել կուտայ, թէ խորհրդային պատժական օրինագիծին մէջ կան յօդուածներ , որոնց կը պատժեն համագումարին ընթացքին մատնանշուած Սթալինի դատապարտելի գործերը :

Իր նամակին առաջին մասին մէջ, Եաֆիր կը վերլուծէ «Կոմունիստ»ի յօդուածը, կը քննադատէ նախկին բոնատէրին բաղաքականութիւնը եւ կը մերկացնէ Սթալինի ի նպաստ չարժումը· որ կը չրունակուի տարիներէ ի վեր» :

×

Խորհրդային պատժական օրինագիրքը կը պարունակէ յօդուածներ, որոնք կը պատժեն Ա·Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 22րդ համադումարին որոչումներուն մէջ մատնանշուած արարքները :

1) Իշխանութեան չարաչահում — ընդհանուր իմաստով (յօդ· 170 — ազատութենէ զրկում մինչեւ ութ տարի) , ինչպէս նաեւ հեղինակութեան կամ իշխանութեան սահմանադանցում (յօդ· 171 — ազատութենէ զրկում մինչեւ տասը տարի) :

2) Զանգուածային հալածանքներու ընթացքին, մարդիկ ապօրինի կերպով զրկուեցան իրենց ազատութենէն, ինչ որ 126րդ եւ 17րդ յօդուածներուն տրամադրութեանց համաձայն, պատժելի է մինչեւ երեք տարի ազատութենէ զրկումով (Խորհրդային Ռուսիոյ պատժական օրէնսդրքի 17րդ յօդուած — մասնակցութիւն) : Յօդուածին մէջ կ'ըսուի· «Ոճիրներու մասնակիցները, գործադրողներէն դուրս, կը կոչուին կազմակերպողներ , հրահրողներ եւ մեղսակիցներ ») :

Քանի որ այս պարագային, ինչպէս չարք մը այլ պարագաներու, այս կամ այն չարիքին Սթալինի անձնական մաս — նակցութիւնը անժանիք է, մենք կը դի — մենք պատժական օրինագրքին 17րդ յօդուածին, որովհետեւ Սթալինի կազմա — կերպողի դերը ակնյայտ է :

3) Գիտենք, թէ 1937ին, Սթալինի ա — ռաջարկով է որ որոչում տրուեցաւ ֆիզիքական մեթոտներ կ'զործ դնել՝ ազգային հաւատարմական քննութեանց վրայ, ինչ որ պատճառ դարձաւ հարուածներու, մինչեւ եօթը օր քունէ զրկումի եւ այլ չարչարանքներու, որոնց անձնատէս վկան է այս տողերուն հեղինակը (ձերբակալուած 1937ին, տասնեւչորս տարեկան հասակին, իբրեւ անդամ «ժողովուրդի թշնամի » ընտանիքի մը) : Այս արարքները, 113րդ եւ 17րդ յօդուածներուն տրամադրութեանց համաձայն, պատժելի են մինչեւ երեք տարի ազատութեան զրկումով :

4) Մեծ թիւով դեկավար պաչտօնատարներ անձնասպանութեամբ վերջ տուին իրենց կեանքին, ոմանք չուղելով մասնակցիլ զործուած ոճիրներուն, ինչ որ կը վկայեն իրենց մահէն առաջ գրած նամակները, Ս· Օրջոնիկիձէ, Ի· Քոսիոր, Ֆ· Խիւրէր, Կորքիի չրջանին էն· Քա· Վէ· Տէ·ի պետը՝ Բոկրեպինսկի, Լենինկրատի էն· Քա· Վէ· Տէ·ին պետը՝ Լիսովին, Ուկրայինոյ էն — Քա — Վէ — Տէի բաժանմունքներէն մէկուն պետը՝ Քոզլովկի, Վրաստանի էն· Քա· Վէ· Տէ·ի մասնաւոր սպասարկութեան պետը՝ Նորին եւ բազմաթիւ ուրիշներ : Հալածանքի ենթակայ անձնաւորութիւններէն չատեր իրենց կեանքին վերջ տուին իրենք զոքանչ կամ վախնալով չարչարանքներէ · ե· Կամարնիք, Մ· Թոմսկի, Բ· Լուպչենկօ եւ կինը, Ռասկոլնիկ, Վ· Լոմինացէ, Ա· Ջերնիաքով , Ատամովիչ, Լաքոպա, Ֆիլին եւ չատ ուրիշներ : Ոմանք չկարողացան նալով տոկալ չարչարանքներուն, անձնատան եղան բանտի մէջ· Ն· Կոլոչեւ, Ի· Կարքաւի, Նոզալեւսկի, Լաբին եւ բազմաթիւ ուրիշներ : Այս բոլորը ենթակայ են 107րդ յօդուածին (անձնասպանութեան մղում) եւ պատժելի են մինչեւ հինդ տարի ազատութեան զրկումով :

5) Զանգուածային հալածանքներու կ'ընկերանային զոհերուն, անոնց բարեկամներուն եւ պարագաներուն ուղղուած զրպարտութիւններ եւ նախատինքներ : Ասիկա տեղի կ'ունենար մամուլի, ձայնասփիւռի, հաւաքոյթներու եւ ժողովներու միջոցաւ : Այսպիսի արարքներ են թակայ են 130րդ յօդուածին («զրպարտութիւն») , մինչեւ հինդ տարի պատիժ եւ 131րդ յօդուածին («նախատինք») — մինչեւ մէկ տարի վերակրթիչ աչխատանք :

6) Իր մեղադիչները զատապարտած չըլլալուն եւ պաչտպանելուն համար (Եժով, Ֆրինովսկի, Եակոտա, Բերիա , Իւլրիխ, Վիչինսկի եւ տասնեակ հազարաւոր ուրիչներ) , Սթալին ենթակայ է երեքէն հինդ տարի ազատութենէ զրկումի, համաձայն 88–1 եւ 88 – 2 յօդուածներուն տրամադրութեանց :

7) Հալածանքի ենթակայ բազմաթիւ անձեր դնդակահարուեցան կամ պարզապէս սպաննուեցան, եւ կամ մեռան զանազան աչխատանքներու ընթացքին ստացուած վէրքերու հետեւանքով : Այդ անձերուն մէջ կը դտնուին կուսակցական անկանաւոր անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ Զուպար, Քոսիոր, Ռուձուդակ, Բոստիչեւ, Եժով, Վոլոնենկի, Քուղնեցով, հարիւր տասը անդամներ Խորհ· Միութեան Կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէին հարիւր երեսունեւեքէն, որոնք ընտրուած էին կուսակցութեան 17րդ համադումարէն , եւ հարիւր հազարաւոր այլ պարկեչտ մարդիկ :

(Շար·)

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հանրաքուէի ներկայացուելիք ծրագրին երկրորդ մասն է Ծերակոյտին իրաւասութեանց եւ կազմութեան ամբողջական փոխութիւնը։ 1939ի պատերազմէն առաջ 70 տարիէ գոյութիւն ունեցող Ֆրանսայի Ծերակոյտը մեւնոյն իրաւասութիւնները ունէր ինչ որ երեսփոխանական ժողովը։ Հակառակ անոր որ իր անդամները կ'ընտրուէին սահմանափակ քուէարկող – ներու մարմինէ մը, որ նահանգային եւ կամ տեղական հանգամանք ունէր, ծերակոյտը իրաւասու էր ընդունելու կամ մերժելու նոր կառավարութիւն մը. վերացնելու կամ մերժելու ներկայացուած օրէնքները, քննելու եւ ընդունելու պիւտճէն կամ մերժելու զայն։ Իրաւունք ունէր նաեւ տապալելու կառավարութիւնը (դահլիճը) ինչ որ յաճախ պատահած է։

1945ին պատերազմի վերջաւորութեան նոր Սահմանադրութեամբ ծերակոյտին իրաւասութիւնները զրեթէ ամբողջովին ջնջուեցան, (ներկայ քաղաքական չատ մը կազմեր եւ քաղաքական անձնաւորու – թիւններ, որոնք ներկայիս կ'ուզեն Ծերակոյտը պահել ինչպէս որ է, այդ ժամանակ քուէարկեցին անոր ամբողջական ջնջումը)։ Իր կոչումն էր քննել երեսփոխանական ժողովին քուէարկած բոլոր օրէնքները, պիւտճէն, եւ վաւերացնել զանոնք, կրնար փոփոխութիւններ մացնել, բայց երկու քննական ժողովներէ ետք վերջին խօսքը միշտ կը մնար Ազգ. ժողովին։ Ինչպէս Անգլիա եւ ուրիշ եւրոպական ազատ երկիրներ, ամէն տեղ հետզհետէ «երկրորդ ժողովը» (Ծերակոյտ) իր իրաւասութիւնները աստիճանաբար կորսնցուցած է։

1958ի նոր Սահմանադրութեան մէջ, Ծերակոյտը միայն մէկ մեծ իրաւասութիւն առացաւ։ Իր նախագահն է որ առժամապէս կը փոխարինէ Հանրապետուեան նախագահը, եթէ ան հրաժարի կամ անկարող ըլլայ իր պաշտօնը կատարելու (անբուժելի հիւանդութիւն եւն.) մինչեւ նոր նախագահի մը ընտրութիւնը, մէկ ամսուան կամ վեց չաբաթուան ընթացքին ամէնէն չատ։ Նոր ծրագրով Ծերակոյտը հետեւեալ կազմը պիտի ունենայ։ 177 ընտրուած քաղաքական ծերակուտականներ ընտրուած առաջնուան ձեւով, նահանգներէն։ 148 ներկայացուցիչներ, տնտեսական, ընկերային, ճարտարարուեստական եւ մշակութային մարզերէն բոլորն ալ նշանակուած եւ ընտրուած իրենց ազգ. կազմակերպութիւններէն։ Նոր Ծերակոյտին իրաւասութիւնները ի հարկէ մեծ փոփոխութիւններ պիտի կրեն։ ան կը կորսնցնէ իր զուտ քաղաքային հանգամանքը եւ կը դառնայ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի բոլոր արհեստակցական, մշակութային, ճարտարարուեստական, ընկերական, տնտեսական, ուսումնական, երկրագործական կազմակերպութեանց։ Կառավարական բոլոր առաջարկներու մասին, իր պաշտօնական կարծիքը կուտայ, կառավարութեան, երեսփոխանական ժողովէն առաջ եւ ոչ թէ քուէարկութենէն ետք։ Իր նախագահը այլեւս առժամեայ փոխանորդը չէ Հանրապետութեան նախագահին, մինչեւ նորի մը ընտրութիւնը։ Այդ իրաւասութիւնը վարչապետին պիտի պատկանի. եւ իրմէ ետք, նախարարներուն, կարեւորութեան կարգով։

Այս է ուրեմն չատ համառօտ եւ ամփոփուած կերպով յառաջիկայ հանրաքուէին առաջարկուած ծրագիրը։ Քուէարկողները մէկ պատասխան կրնան տալ միայն այս երկու մասէ կազմուած ծրագրին, այո կամ ոչ, յառաջիկայ Ապրիլ 27ին։

Կարելի՞ է հիմակուընէ որեւիցէ դուչակութիւն ընել արդիւնքին մասին ...

Ամէն բանէ առաջ, պէտք չէ մոռնալ թէ չատ մը քաղաքական հոսանքներ, որոնք հակառակ կ'արտայայտուին այս ծրագրին մեծ մասամբ քուէարկութեան ձեւին համար է, որ հակառակ են հանրաքուէին։

Հիմնական ընդդիմութիւնը ոչ ծերակոյտին փոփոխութեան դէմ է, ոչ ալ նոր չրջաններ առեղծուելու դէմ. այլ կառավարութեան եւ Հանրապետութեան նախագահին դէմ։

Մեր կարծիքով չրջաններու առեղծումը եւ անոնց կազմակերպութիւնը անկասկած մեծ բարեփոխումներ պիտի բերէ Ֆրանսայի չրջաններու տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին եւ չատ մը նոր յառաջդիմութիւններ, եթէ օրէնքը գործադրուի ամէն տեղ, այս ուղիով խիստապէս Ֆրանսայի քաղաքացիներուն բոլոր խաւերը պիտակցօրէն պիտի մասնակցին իրենց չրջանին յառաջդիմութեան։ Շրջանները պիտի առանձնան նոր լիազօրութիւններ եւ նոր պատասխանատուութիւններ, որոնք միայն բարերը կրնան ըլլալ։ Ինչ կը վերաբերի Ծերակոյտին նոր կեանքին, իր աչխատանքները եւ կարծիքը աւելի գործնական կրնան դառնալ, նոյնիսկ եթէ իր քաղաքական ազդեցութիւնը քիչ մը աւելի պակսի։

Ինչ արդիւնքի կարելի է սպասել։ Եթէ 1968ի երեսփոխաններուն ընտրութեան արդիւնքէն դատենք հակառակ չատ մը նոր հոսանքներու, որոնք մեծ վերապահութեամբ կը մօտենան հանրաքուէին, կը կարծենք թէ Հանրապետութեան նախագահին անձնական հմայքը. եւ չրջաններուն նոր բարենորոգման հեռանկարը դրական պատասխան մը պիտի բերեն, 5րդ Հանրապետութեան, 4րդ հանրապետութեան։ Որքան որ արդիւնքը ճակատագրական դրական հանգամանք մը չունի Ֆրանսայի կեանքին համար, կրնայ մեծ ազդեցութիւն ունենալ Ֆրանսայի ներկայ կացութեան ապագային վրայ։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Դ.

Երկու տարի ետք, 1901ին, երբ վերջապէս Պերլին կ'այցելէ երաժչտական համագումարի մը մասնակցելու եւ հայ երաժչտութեան մասին խօսելու համար, արդէն իսկ յիրական հեղինակութիւն է։ Եւ երբ Պերլինէն Փարիզ կ'անցնի, կը հանդիպի Զօպանեանին ու կը բանայ իր երկերէն քանի մը եղանակներ, այս վերջինս ղրաւուած իր արուեստէն ու հմտութենէն՝ կը վհատի։

« Յուզումը զոր զգացի իմանալով այդ վեհ ու սրտաբուխ մեղեդիներն ու «Ծէր ողորմեա»ին վսեմ ողբը, երգուած պարզ, վճիտ, հզօր, «հայ» ոճով մը, իր արուեստը խորապէս գիտցող ու իր ցեղին գեղեցկագիտական ոգւոյն լիակատար ըմբռնումն ունեցող անձէ մը, կեանքիս ամէնէն խորին ու ամէնէն բաղցր յուզումներէն մին պիտի մնայ» (*)։

Եւրոպայէն վերադարձին՝ արդէն երաժչտական դէմք էր Կոմիտաս հայ հասարակութեան համար։ 1905ին, Թիֆլիսի

(*) Զօպանեան առաջին անձերէն մէկը կը հանդիսանայ, որ Կոմիտաս վարդապետի գործունէութեան այդ սկզբնական հանգրուաններուն, կ'ըմբռնէ անոր վաստակին բացառիկ արժէքը եւ կը չատա – գովէ վարդապետին գործը յուսալից ու խանդավառ, հաւատքով լի արտայայտութիւններով։ Ահաւասիկ վկայութիւն մը, որ ամէնէն արժէքաւորն է այն իմաստով՝ որ տրուած է ամէնէն կանուխ, երբ տակաւին Կոմիտաս չէր հասած իր համբաւին։

« Արեւմուտքի գիտութիւններով ամրացած իր միտքը իրեն նպատակակէտ ըրած է իր ամբարած հմտութիւնը կիրարկել իր ցեղին արուեստը վերակենդանացնելու։ Կոմիտաս վարդապետ Պերլինի համալսարանին մէջ երաժչտական դասախօսութեան մը առաջարկը մերժած է՝ իր երկիրը վերադառնալու, ինքզինքն իր տունմայրին արուեստին վերաւորոգմանը նուիրելու համար։ զինուած արեւմտեան գիտութեան հետախուզումի, վերլուծումի ու համադրութեան ապահով մեթոտովը, գացած է մտնել ժողովուրդին մէջ, եւ փնտռել հիմքը «հայ» երաժչտութեան, ամէնէն կորսուած գիւղակներու եկեղեցիները մտած է մտիկ ընելու անուս քահանաներու երգեցողութիւնը, որ ամէնէն անկեղծ ձեւովը կը պահպանէ հին հայ արուեստը, ուսկիցդրած է հայ աշուղներու, հարսներգու կամ մահերգակ հայ գեղջուկներու, հովիւներու կամ վիճակի խաղեր կանչող աղջիկներու մեղեդիները, եւ հողէն ժայռէն այդ բնատիպ ձայները մէջ ջանացած է գտնել ինչ որ խորը կը կազմէ «հայ» երաժչտութեան գիծը։ Ուզած է զայն փնտռել հայ եկեղեցական երաժչտութեան այն մասին մէջ, որ ամենէն քիչ ենթարկուած է օտար ազդեցութիւններու, եւ գտած է կապը գրաւոր եւ ժողովրդական երաժչտութեան։ Ուզած է կ'որոնէր, իր այդ հետազօտութեան շնորհիւ, այսօր գիտակցաբար կրնանք հաստատել, թէ կայ «հայ» երաժչտութիւն մը, անկախ հայ ցեղին վրայ ազդեցութիւն գործող մեծ ազգերուն երաժչտութիւնէն, երաժչտութիւն մը, որ ծնունդը կ'առնէ միայն մեր ցեղին հոգւոյն եւ որ թերեւս կազմաւորուած հեթանոսական ամէնէն հին շրջանին, անցած մնացած եկեղեցական երգեցողութիւններուն միջէն ու տեւած է ժողովրդական խաղերուն եւ ուռնդական շնորհին մէջ»։

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Պատանին ու մանկամարդ աղջիկը, օրուան մեծամեծ յուզումներէն եռքը, այլեւս իրենք զիրենք ապահովութեան մէջ զգալով լափեցին իրենց ուտելիքները։

Հասան բոլորովին երջանիկ էր, նախ Զիւլէհան բռնաւորին ճանկէն ազատած ըլլալուն եւ յետոյ զայն իր մօտ ունենալուն համար։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

ՅՈՒՍԱԼԻՑ ԼՈՒԻՐԵՐ

Մեր պատմած դէպքերուն վրայ մէկ քանի օրեր անցած էին, Ապտիլ Համիտ հակառակ իր անլուր ջանքերուն՝ կարող չէր եղած ձեռք անցընել իր դէմ դաւադրողները։ Ոտիկանութիւնն ու լրտեսները օրերով ամբողջ Վոսփորի դիւղերը մանրակրկիտ խուզարկութիւններ կատարած էին, բայց չէին կրցած փախստական աղջկան եւ պատանիին հետքը դտնել։ Բռնաւորը այն ժամանակ իր ամբողջ բար – կութիւնը թափած էր Սաֆինազ դալֆալի դլխուն եւ նոյնիսկ ուզած էր զայն տանջանքներու ենթարկել, բայց Պիւրհանէտտինին իչխանին ազդու միջամտութիւնը այդ ծայրայեղութեան առաջքը առաւ։ Ապտիլ Համիտ այնքան կը սիրէր իր դաւակը որ չկրցաւ անոր աղաչանքներուն դիմադրել, մանաւանդ որ Սաֆինազ հանդէպ իրեն եղած ամէն հարցումներուն միառ մի պատասխանած էր առանց դժուարութեան։ Ի վերջոյ Ապտիլ Համիտ սա համոզումը դոյացուցած էր թէ իր զաւակին դալֆան եթէ այդ մանկամարդ աղջիկը պաչտպանած էր ոչ թէ մեղսակից մը ըլլալուն համար, այլ պարզապէս անոր դէմ դկկումենէն հրապուրուելով ու անոր կապուելով։ Սաֆինազ հանդիպին տեղ ուրիչ մը անուչա չա՞տ սուղ պիտի վճարէր այսպիսի համակրանք մը, բայց, ինչպէս ըսինք, Պիւրհանէտտին իչխանին չնորհիւ, խնդիրը անուչ տեղը կապուեցաւ, թէեւ դալֆան բոլորովին կորսնցուց իր նախկին դիրքն ու աղդեցութիւնը։

Երբ ոստիկանական հարցապնդումները քիչ մը մեղմացան, մեր բարեկամները որոշեցին իրենց թաքստոցներուն մէջէն դուրս չէին ելլեր, համարձակեցան կրկին երեսնին դալ։ Ամէնէն առաջ, առաու մը, Սայլի պէյը դուրս ելաւ իր Շիշլիի բնակարանէն, երթալ տեսնելու համար Ֆաթմանն որ մօտերը հելլէնահպատակ ընտանիքի մը տունը կը դտնուէր։

Պառաւը մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ իր բարեկամը։

— Վերջապէ՞ս, ըսաւ, դիրար կրկին տեսանք։

— Ի՞նչ լուր ունիս, հարցուց Սայլի պէյ, ես հինգ օրէ ի վեր դուրսի հետ չարաբերութիւններս խզած էի եւ մէկու մը երեսը չեմ տեսած, չուտ խօսէ տես – նենք։

Իրենց մէջ այնպէս կարդադրած էին, որ պառաւ Ֆաթման իրրեւ միջնորդ կը ծառայէր իրարու տեղեկութիւն փոխանակելու համար։ Ամէն դատ նամականիներուն մեծ մասն ալ իր հասցէին կուդային, ապահով միջոցաւ մը։

— Աղէկ եւ պէչ լուրեր, պատասխանեց Ֆաթմա։

— Նախ՝ պէչ լուրերը հաղորդէ, ըսաւ Սայլի պէյ, անոնք աւելի կարեւոր են, աղէկ լուրերը եռքն ալ կրնանք լսել։

— Շատ մտատանջութեան մէջ եմ Զիւլէհայի ու Հասանի մասին որոնք մինչեւ այս վայրկեանիս կենդանութեան նշան ցոյց չտուին... ես կը սպասէի որ Հասանը կամ անձամբ եւ կամ մէկու մը միջոցաւ լուր մը կը դրկէր։ Չեմ դիտեր թէ ի՛նչ եղան, ո՛ւր կը դտնուին, ձեր քովէն մեկնելէ եռք։

— Կը կարծե՞ս որ ձերբակալուած ըլլան...։

— Միակ վախս այդ է։ Անհամբեր սպասեմ Սիւլէյման աղային որպէսզի դեկութիւն մը առնեմ, բայց ան ալ չի դուար։ Այդ աղաքը ո՞ւր ապաստանած կրնան ըլլալ օրերէ ի վեր...։

— Ես կը յուսայի դիրենք հոս պատսպարանեց Սայլի պէյ դառնութեամբ ակնկա մեծ յուսախաբութիւն մը եղաւ... Իսկ դալով մեր միւս ընկերներուն, դեկութիւն մը ունի՞ս իրենց մասին։

— Սաւրք պէյը լուր դրկած է որ առաու անպատճառ պիտի դայ, իսկ բիֆ պէյը դիտեմ որ ապահով տեղ մը պտնուի։

— Փա՛ռք Աստուծոյ ուրեմն, դոչաց Սայլի պէյ։ Ուրիչ ի՞նչ դէչ լուրեր ունիս։

— Բանակի երիտասարդ սպաներէն դէմ հալածանքը սկսած է, չարունակ պառաւը, հինգ օրէ ի վեր քանի ձերբակալութիւններ կատարուած են Պոսոյ մէջ. ասկէ դատ գինուորական վարժարանի ուսանողներն ալ կրկին քննութեան մը ենթարկուած են եւ իրենց չատերուն տունը խուզարկութիւն եղած են։ Երկու հարիւրապետ Սալիմ պէյը եկաւ եւ չատ տխուր լուրեր տուաւ։ Ամէնէն առաջ, առաու մը, Սայլի պէյը դուրս ելաւ իր Շիշլիի բնակարանէն, երթալ տեսնելու համար Ֆաթմանն որ մօտերը հելլէնահպատակ ընտանիքի մը տունը կը դտնուէր։

Պառաւը մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ իր բարեկամը։

— Վերջապէ՞ս, ըսաւ, դիրար կրկին տեսանք։

— Ի՞նչ լուր ունիս, հարցուց Սայլի պէյ, ես հինգ օրէ ի վեր դուրսի հետ չարաբերութիւններս խզած էի եւ մէկու մը երեսը չեմ տեսած, չուտ խօսէ տես – նենք։

Իրենց մէջ այնպէս կարդադրած էին, որ պառաւ Ֆաթման իրրեւ միջնորդ կը ծառայէր իրարու տեղեկութիւն փոխանակելու համար։ Ամէն դատ նամականիներուն մեծ մասն ալ իր հասցէին կուդային, ապահով միջոցաւ մը։

— Աղէկ եւ պէչ լուրեր, պատասխանեց Ֆաթմա։

— Նախ՝ պէչ լուրերը հաղորդէ, ըսաւ Սայլի պէյ, անոնք աւելի կարեւոր են, աղէկ լուրերը եռքն ալ կրնանք լսել։

— Շատ մտատանջութեան մէջ եմ Զիւլէհայի ու Հասանի մասին որոնք մինչեւ այս վայրկեանիս կենդանութեան նշան ցոյց չտուին... ես կը սպասէի որ Հասանը կամ անձամբ եւ կամ մէկու մը միջոցաւ լուր մը կը դրկէր։ Չեմ դիտեր թէ ի՛նչ եղան, ո՛ւր կը դտնուին, ձեր քովէն մեկնելէ եռք։

— Կը կարծե՞ս որ ձերբակալուած ըլլան...։

— Միակ վախս այդ է։ Անհամբեր սպասեմ Սիւլէյման աղային որպէսզի դեկութիւն մը առնեմ, բայց ան ալ չի դուար։ Այդ աղաքը ո՞ւր ապաստանած կրնան ըլլալ օրերէ ի վեր...։

— Ես կը յուսայի դիրենք հոս պատսպարանեց Սայլի պէյ դառնութեամբ ակնկա մեծ յուսախաբութիւն մը եղաւ... Իսկ դալով մեր միւս ընկերներուն, դեկութիւն մը ունի՞ս իրենց մասին։

— Սաւրք պէյը լուր դրկած է որ առաու անպատճառ պիտի դայ, իսկ բիֆ պէյը դիտեմ որ ապահով տեղ մը պտնուի։

— Փա՛ռք Աստուծոյ ուրեմն, դոչաց Սայլի պէյ։ Ուրիչ ի՞նչ դէչ լուրեր ունիս։

— Բանակի երիտասարդ սպաներէն դէմ հալածանքը սկսած է, չարունակ պառաւը, հինգ օրէ ի վեր քանի ձերբակալութիւններ կատարուած են Պոսոյ մէջ. ասկէ դատ գինուորական վարժարանի ուսանողներն ալ կրկին քննութեան մը ենթարկուած են եւ իրենց չատերուն տունը խուզարկութիւն եղած են։ Երկու հարիւրապետ Սալիմ պէյը եկաւ եւ չատ տխուր լուրեր տուաւ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄ

(Շար. – 95)

ՖԵՖՕՐԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ֆ. ՊՈՍ

ՊՈՒՐԱՆ

—*—

ԲԱԺԻՆ Դ՝

ա. Լուսին ընկեր ֆեֆորը ինչպե՞ս է հասել Ռուսաստան։ Ինչպե՞ս է ընդունել նրան խորհրդային կառավարությունը։

— Ֆեֆորը հասել է Ռուսաստան ինքնաթռիչքով։ Նրան ընդունել են Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարության անդամները։

բ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Ռուսաստանի ժողովուրդը։

— Ֆեֆորին ընդունել են ջերմ ու սրտագին։ Ամենուրեք նրան ընդառաջ են եկել հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթներ է ունեցել գործարաններում, ֆաբրիկաներում, ինչպես նաև հանրահավաքներում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

գ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Մոսկվան։

— Ֆեֆորին Մոսկվան ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Մոսկվայի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

դ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Լենինգրադը։

— Ֆեֆորին Լենինգրադը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Լենինգրադի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ե. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Խարկովը։

— Ֆեֆորին Խարկովը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Խարկովի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

զ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Դոնբասը։

— Ֆեֆորին Դոնբասը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Դոնբասի մի քանի հանքերում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

է. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Դնեպրոգեսը։

— Ֆեֆորին Դնեպրոգեսը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Դնեպրոգեսի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ը. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Ուրալը։

— Ֆեֆորին Ուրալը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Ուրալի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

թ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Կուզբասը։

— Ֆեֆորին Կուզբասը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Կուզբասի մի քանի հանքերում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ժ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Բաքուն։

— Ֆեֆորին Բաքուն ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Բաքվի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ի. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Թիֆլիսը։

— Ֆեֆորին Թիֆլիսը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Թիֆլիսի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

լ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Երևանը։

— Ֆեֆորին Երևանը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Երևանի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

խ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Մինսկը։

— Ֆեֆորին Մինսկը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Մինսկի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ծ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Կիևը։

— Ֆեֆորին Կիևը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Կիևի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

կ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Օդեսան։

— Ֆեֆորին Օդեսան ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Օդեսայի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

հ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Հարկովը։

— Ֆեֆորին Հարկովը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Հարկովի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ձ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Ռոստովը։

— Ֆեֆորին Ռոստովը ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Ռոստովի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

ղ. Ինչպե՞ս է ընդունել Ֆեֆորին Մոսկվան։

— Ֆեֆորին Մոսկվան ընդունել է ոգևորությամբ։ Նրան դիմավորել են հազարավոր մարդիկ։ Ֆեֆորը ելույթ է ունեցել Մոսկվայի մի քանի գործարաններում։ Նա ելույթ է ունեցել նաև Կարմիր հրապարակում։ Ամենուր նրան ընդունել են ոգևորությամբ։

(Շար. 4)

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԱՐՇԱՎԻՐԻ

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀԱՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

—*—

ԲԱԺԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ Ը Ա Ն

Ա. Ինչպե՞ս է ծագել Դաշտային Արշավիրի պատմությունը։

— Դաշտային Արշավիրի պատմությունը ծագել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ Դաշտային Արշավիրը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արշավիրը։ Դաշտային Արշավիրը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արշավիր։ Նրանից էլ ծագել է երկրի անունը։

բ. Ինչպե՞ս է ստեղծվել Դաշտային Արշավիրը։

— Դաշտային Արշավիրը ստեղծվել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ Դաշտային Արշավիրը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արշավիրը։ Դաշտային Արշավիրը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արշավիր։ Նրանից էլ ծագել է երկրի անունը։

գ. Ինչպե՞ս է զարգացել Դաշտային Արշավիրը։

— Դաշտային Արշավիրը զարգացել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ Դաշտային Արշավիրը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արշավիրը։ Դաշտային Արշավիրը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արշավիր։ Նրանից էլ ծագել է երկրի անունը։

դ. Ինչպե՞ս է ավարտվել Դաշտային Արշավիրի պատմությունը։

— Դաշտային Արշավիրի պատմությունը ավարտվել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ Դաշտային Արշավիրը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արշավիրը։ Դաշտային Արշավիրը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արշավիր։ Նրանից էլ ծագել է երկրի անունը։

(Շար. 4)

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀԱՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

—*—

ԲԱԺԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ Ը Ա Ն

Ա. Ինչպե՞ս է ծագել հայոց հին աշխարհի պատմությունը։

— Հայոց հին աշխարհի պատմությունը ծագել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց հին աշխարհը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց հին աշխարհը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց հին աշխարհի անունը։

բ. Ինչպե՞ս է զարգացել հայոց հին աշխարհը։

— Հայոց հին աշխարհը զարգացել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց հին աշխարհը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց հին աշխարհը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց հին աշխարհի անունը։

գ. Ինչպե՞ս է ավարտվել հայոց հին աշխարհի պատմությունը։

— Հայոց հին աշխարհի պատմությունը ավարտվել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց հին աշխարհը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց հին աշխարհը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց հին աշխարհի անունը։

(Շար. 4)

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ՄԻՋՆԱԴԱՐԻ

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀԱՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

—*—

ԲԱԺԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ Ը Ա Ն

Ա. Ինչպե՞ս է ծագել հայոց միջնադարի պատմությունը։

— Հայոց միջնադարի պատմությունը ծագել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց միջնադարը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց միջնադարը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց միջնադարի անունը։

բ. Ինչպե՞ս է զարգացել հայոց միջնադարը։

— Հայոց միջնադարը զարգացել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց միջնադարը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց միջնադարը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց միջնադարի անունը։

գ. Ինչպե՞ս է ավարտվել հայոց միջնադարի պատմությունը։

— Հայոց միջնադարի պատմությունը ավարտվել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց միջնադարը եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց միջնադարը ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց միջնադարի անունը։

(Շար. 4)

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻ

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀԱՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

—*—

ԲԱԺԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ Ը Ա Ն

Ա. Ինչպե՞ս է ծագել հայոց նոր ժամանակների պատմությունը։

— Հայոց նոր ժամանակների պատմությունը ծագել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց նոր ժամանակները եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց նոր ժամանակները ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց նոր ժամանակների անունը։

բ. Ինչպե՞ս է զարգացել հայոց նոր ժամանակները։

— Հայոց նոր ժամանակները զարգացել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց նոր ժամանակները եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց նոր ժամանակները ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց նոր ժամանակների անունը։

գ. Ինչպե՞ս է ավարտվել հայոց նոր ժամանակների պատմությունը։

— Հայոց նոր ժամանակների պատմությունը ավարտվել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց նոր ժամանակները եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց նոր ժամանակները ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց նոր ժամանակների անունը։

(Շար. 4)

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻ

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀԱՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

—*—

ԲԱԺԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ Ը Ա Ն

Ա. Ինչպե՞ս է ծագել հայոց նորագույն ժամանակների պատմությունը։

— Հայոց նորագույն ժամանակների պատմությունը ծագել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց նորագույն ժամանակները եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց նորագույն ժամանակները ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց նորագույն ժամանակների անունը։

բ. Ինչպե՞ս է զարգացել հայոց նորագույն ժամանակները։

— Հայոց նորագույն ժամանակները զարգացել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց նորագույն ժամանակները եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց նորագույն ժամանակները ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց նորագույն ժամանակների անունը։

գ. Ինչպե՞ս է ավարտվել հայոց նորագույն ժամանակների պատմությունը։

— Հայոց նորագույն ժամանակների պատմությունը ավարտվել է հին ժամանակներում։ Այդ ժամանակ հայոց նորագույն ժամանակները եղել է ինքնուրույն պետություն։ Նրա մայրաքաղաքը եղել է Արտաշատը։ Հայոց նորագույն ժամանակները ունեցել է իր թագավորը։ Նրա անունը եղել է Արտաշես։ Նրանից էլ ծագել է հայոց նորագույն

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1969 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդագրութեան մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն ևս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները :

Բաժնեգիրներու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մեզ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելումներ աւելի քան երբեմ կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութիւնը :

Բաժանորդագրութեան պայմանները են .

ՖՐԱՆՍԱ. տարեկան	90 ֆր.
վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահմանի տարեկան	105 ֆր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան :

Շնորհակալութեամբ : վարչութիւն « ՅԱՌԱՋԻ »

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

կազմակերպուած Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբին կողմէ :

կը խօսի՝ ճարտարապետ՝

Պ. ԱՐՄԷՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկ. ճարտարապետութիւնը եւ Հայոց վանքերը :

(Լուսարձակում նկարներու) :

Այս Ուրբաթ, 4 Ապրիլ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աւրինէ Պալսան, բժշկուհի Սօնիա Պալսան, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պ. Յարութիւն Պալսանի յիշատակին կը նուիրեն յիսուն ֆր. Մոնմորանսի հանդուստեան տան, 30 ֆրանք Ազգաժառանգականին, քսան ֆրանք «Յառաջ»ին :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. Գ. Եօթնեղբայրեանի յուղարկաւորութեան առիթով, Կ. Խաչի Պօմոնի մանաճխղը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները : Այրի Տիկին Եօթնեղբայրեանէ եւ զաւակներէն՝ Աւետիսէն երեսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւրքչեանէ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Աւ. Կուսուզեանէ, Տէր եւ Տիկին Աբշ. Կուսուզեանէ, Յովհ. Տէր - Վարդանեանէ քսանական ֆրանք, Գր. Գրիգորեանէ, Գր. Հազարապետեանէ, Վ. Տէր - Վարդանեանէ եւ զաւակներէ 10, ամն՝ տասը ֆրանք :

×

Ողբ. Տիկին Աբրկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տիկին Գասապալեան 50, Տիկին Թերզիպաշեան քսան, Տիկին Սեբաստիացի Ողբ. Շ. Տէր - Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ 50 ֆր. :

×

Մկրտիչեաններ իրենց ողբացեալ մօր յուղարկաւորութեան առթիւ 50, Տիկ. Շ. Գասապալեան Տիկին Վ. Զալըգեանի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Նազարեան Տիկին Տիլսայի, (Ծննեալ Պարոնեան) մահուան առթիւ 20, Տէր եւ Տիկին Ժ. Թէրզիպաշեան իրենց մօր Տիկին Սանտրկեանի մահուան առթիւ երեսուն ֆրանք :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՁԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարացաց եւ Խաչելութեան Տեառն .— *Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին :*

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ձատկի .— *Սկիզբ ժամերգութեանց եւ Ընթերցուածոց՝ ժամը 15·30ին, Ընթերցուածները կը կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարարանի աշակերտուհիները : Կը պատարագէ՝ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :*

ԿԻՐԱԿԻ, Ձատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի .— *Ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Աւետումն Ս. Աստուածածնի .— *Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :*

ՍԷՆ-ԼՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն Լու, կրան Բէնի, Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ Թէ կիրակի, Զատկուան տօնին առթիւ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թէմի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 18ին :

ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 17ին, պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ՝ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝*

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ .— *Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցելոց ժամը 10·30ին :*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցին հետ :

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ .— Յիշատակ Ընթերցից Տեառն մերոյ Յ. Ք.ի, պատարագ ժամը 10·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30 :

ՈՒՐԲԱԹ .— Յիշատակ Զարչարանաց եւ Խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, երեկոյեան հանդիսաւոր Թափօր Թաղման 17·30 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ձատկի, *ժամը 16·30, պատարագ 17·30 :*

ԿԻՐԱԿԻ .— Ձատիկ, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, *ժամը 9, պատարագ 10·30 :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ .— Մեռելոց *ժամը 10·30 :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան, *ժամը 10, Թաղում 17 :*

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ .— Ճրագալոյց Ս. Ձատկի. *ժամը 8·30 Ընթերցուածք 16·30, պատարագ Մրմունջ 17·45 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Ձատիկ .— *Նախատօնակ եւ Աղտաստան ժամը 7·30, պատարագ 10, Ընթերցում Հայրապետի պատգամին եւ քարոզ 11 :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց .— *ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 10–11·30 :*

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ, Կրկնազատիկ .— *Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ Համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :*

Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Մայր եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, հոգիներուն համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն : Հանդիսութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 9·45, հոգեհանգիստ 11·40 :

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ .— Թաղման արարողութիւն ժամը 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Ձատկի. *ժամը 17, Ընթերցուածք 17·30 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Ձատիկ .— *ժամը 8·30, Աղտաստան 9, նոր խումբով պատարագ 10 :*

Կը պատարագէ ՄԱՇՏՈՑ ՎԻՐ. :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց Ձատկի, *ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :*

Թաղականութիւնը կը յիշեցնէ հաւատացեալ ժողովուրդին Թէ անոնք որոնք Ս. Յարութիւն տօնին առիթով կը փափաքին իւղագինով կամ այլ ձեւի նուիրատուութիւնով օժանդակել եկեղեցւոյս պայծառութեան, Թող հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեանս մօտ :

Ս. ՁԱՏԻԿ .— Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց .— *Ընդհ. հոգեհանգիստ ժամը 9ին :*

Գերեզմանօրհնէք, Երկուշաբթի, Ս. Քանէի գերեզմանատուն ժամը 11ին, Սէն Լուի գերեզմանատուն ժամը 2ին :

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՑԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 3 Ապրիլ .— Պատարագ եւ Մանուկներու Հաղորդութիւն ժամը առաւօտ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում, Ո՛ւր ես մայր իմ ժամը 21ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ .— Թաղման Քրիստոսի ժամը 16ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ .— Պատարագ Ճրագալոյցի եւ Դանիէլի դիրք 18ին :

ԼԻՈՆ .— Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ .— Կարգ Թաղման ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ .— Ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ճրագալոյց, Ս. պատարագ ժամը 17ին,

ԿԻՐԱԿԻ, *Ս. Ձատիկ .— առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 *Ապրիլ .— Մեռելոց առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :*

ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄ (*Մարսէյլ*)

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան. — *Առաւօտ ժամը 9, Թաղում 17 :*

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց 17, *Երեկոյ ժամերգութիւն եւ Ընթերցուածք ժամը 18·30 :*

ԿԻՐԱԿԻ, *Ձատիկ հրաշափառ Յարութեան, ժամը 8·30, պատարագ 10 :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց .— *առաւօտ ժամը 8·30, հոգեհանգիստ 11·30 :*

13 *Ապրիլ, Նահատակաց օր, Ազգային տգաոն : առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :*

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ոտնլուայ ժամը 16, կարգ Ջարչարանաց 19 :

ՈՒՐԲԱԹ : կարգ Թաղման ժամը 7 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց *ժամը 16 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Ձատիկ, *առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ 10ին :*

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու Հրաւիրողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին դաշնակահար Երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շահէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեցցօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (Թենոր), Ռըճէ Մարքայեան (Թենոր), Մարիօ Հանըքիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիս Պլէօ, երգեհոնահարուհիին, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նըճանեանի դրասենեակը :

Գիներ .— 15 ֆր. եւ 10 ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի հաներ *Քաղաքապետարանի հրապարակէն*
ժամը ճիշդ 20·15ին ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)
ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Քաղաքապետարանէ, եւ փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուոյ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երփոխան - քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

Կը խօսին

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ Ձատկուան

ԻՐ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Au Real-Corniche-Catalans

avec l'orchestre

GUY MATTEONI

Attractions internationales et pour la première fois à Marseille le fameux quator vocal Sud-Américain OMNIA

Tenue sombre de rigueur.

Սեղանները կանխաւ ապահովել :

Agence Immobilière

Villas - Maisons de Campagne

Terrains

CABINET GERARD

58, Chemin Pierre-Drevet
69 - CREPIEUX-LA-PAPE
Tél. : 40 - 43 - 23
R. C. Bourg 69 A 102

CARTE PROFESSIONNELLE N° 295
délivrée par la
Préfecture du Rhône

Bureaux :
ouverts matins uniquement
visite des Affaires : après-midi

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձ մը ըզգալու համար : Հեռաձայնել՝ ե՛ռ ամեան, 488–62–06 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
4
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
4 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11480 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.480

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԽԱԽՏ

Այն պահուն, երբ Զորս Մեծերը Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի հովանիին տակ, զը-լուխ գլխի տուած ելք մը կ'որոնեն արաբ-եւիսրայելեան անելէն դուրս գալու հա-մար, հակառակորդ երկու կողմերու պա-տասխանատու վարիչները հրապարակաւ եւ հանդիսաւորապէս կը ճշդեն իրենց դիրքը :

Գահիրէի մէջ նախագահ Նասր Արաբ ընկերվարական միութեան ազգային խոր-հրդաժողովի 1700 պատգամաւորներուն առջեւ ճառ մը խօսելով, պարզեց իր կա-ռավարութեան տեսակէտը Զորս Մեծերու ժողովին մասին :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան համար ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուր-դի 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւը կը կազ-մէ հիմնաքարը՝ լուծելու համար Մեր-ձաւոր Արեւելքի տագնապը : Նախագահը կը յուսայ, որ ՄԱԿը, Ապահովութեան Խորհուրդը եւ Զորս Մեծերը պիտի յաջո-ղին գործադրել տալ յիշեալ բանաձեւը : « Որովհետեւ, ըսաւ, մեր ուղածը խաղա-ղութիւն է, խաղաղութիւն՝ որ պէտք է հիմնուի միայն արդարութեան վրայ » :

Խորհրդաժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը շեշտէ թէ Ա.) Արաբ ազգին կա-րելի չէ պարտադրել լուծում մը, որ անձնատուութեան հանգամանք պիտի ներկայացնէ եւ ոչ թէ խաղաղութեան : Բ) Արաբ ազգը պիտի մերժէ որեւէ լու-ծում, որ չի նախատեսեր դրաւեալ բոլոր հողերու ամբողջական եւ առանց պայմա-նի պարպումը :

Ո՛չ մէկ զիջումի կամ իրաւախոհու-թեան կրնան ենթարկուիլ այս երկու հիմ-նական սկզբունքները :

Եգիպտոսի արտօնեալ միակ կուսակ-ցութեան օրէնսդիր գերագոյն մարմինը միաժամանակ որոշեց ամէն կերպով զօ-րացնել արաբ միացեալ հանրապետու-թեան բանակն ու Սինայի մէջ գործող դիմադրական կազմակերպութիւնը, ուժ տալ կրաւորական պաշտպանութեան, սպայակոյտի մը ղեկավարութեան տակ առնել ժողովրդական ուժերը, որոնց թի-ւը պիտի աւելցուի, ու նաեւ՝ տեղափո-խել Սուէզի քարիւղի զտարանները, ո-րոնք պարբերաբար կ'ենթարկուին իսրա-յելեան թնդանօթներու կրակին :

Բանաձեւը դատապարտելէ ետք «աշ-խարհակալութիւն»ը, գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ Խ. Միութեան, ընկերվա-րական երկիրներու եւ Ֆրանսայի բերած նպաստը արաբական դատին, կ'ողջունէ պաղեստինեան դիմադրական կազմակեր-պութիւնը եւ կոչ կ'ուղղէ խաղաղասէր երկիրներուն՝ նիւթապէս ու բարոյապէս աջակցիլ Ֆէտայիներուն :

Ցատկանշական են նախագահ Նասրի ճառին հետեւեալ կէտերը .—

« Մեր թշնամին կարողութիւն ունի շատ ուժեղ կերպով հարուածելու : Տարի մը առաջ չէինք կրնար փոխադարձել : Սա-կայն կրնամ ապահովցնել ձեզ այսօր, որ մենք ալ կրնանք շատ ուժով հարուածել : Տարի մը առաջ եգիպտացի զինուոր մը, որ թշնամի մը կը տեսնէր եւ անոր վրայ դնդակ կ'արձակէր, կը պատժուէր : Այ-սօր հակառակն է : Մենք կը պատժենք այն որ թշնամին կը տեսնէ եւ զէնք չի քաշեր : Այսօր մենք պատրաստ ենք դի-մադրելու բոլոր յարձակումներուն : Իս-րայէլի ծաւալապաշտական ձգտումները արգիլելու միակ միջոցը մեր ուժն է : Օ-տարներու բարոյական ճնշումը բաւարար չէ զսպելու Իսրայելացիները» :

Արաբական ճակատի ա՛յսքան յստակ տեսակէտին դիմաց Իսրայէլի պատաս-խանատու վարիչները նշանախեց մը չեն ուզեր զիջիլ այն հիմնական սկզբ-ունքներէն, որոնց կառչած են սկիզբէն ի վեր :

Ա) Չեն ընդունիր Զորս Մեծերու կամ այլ օտար որեւէ պետութեան իրաւարա-րութիւնը, եթէ նախապէս պայմաններու մասին չէ առնուած իրենց համաձայնու-թիւնը :

Բ) Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մնայուն խաղաղութիւն հաստատելու միակ միջո-ցն է արաբ պատերազմիկ իւրաքանչիւր պետութեան հետ առանձին առանձին բա-նակցիլ եւ դաշնագիր ստորագրել :

Գ) Արաբները պէտք է ճանչնան Իսրա-յէլը իբրեւ պետութիւն :

Դ) Գրաւեալ հողերը կը պարպեն՝ ի բաց առեալ Երուսաղէմի արաբական մասէն եւ Կոլանի բարձունքէն : Սահմանները պէտք է սրբագրուին այն ձեւով, որ Իսրայէլ ա-պահովուի ապագայ յարձակումներու դէմ :

Ե) Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնիլ ա-րաբական պետութեանց հետ, Իսրայէլ պիտի շարունակէ իր տիրապետութեան տակ պահել գրաւեալ հողերը :

Ինչպէս կը տեսնուի, կողմերը վճռա-կան են եւ անխախտ իրենց տեսակէտնե-րուն վրայ :

Մոչէ Տայան լաւատես չէ ու կը վախ-նայ, որ ամառը վերսկսի պատերազմը :

Յուսա՛նք, որ խնդիրը այդ ծայրայեղ եզրակացութեան չհասնի :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԶԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱԶԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻՆ

Պայքարը բացէ ի բաց սկսած է «ուղ-ղափառ»ներուն եւ ազատականներուն մի-ջեւ եւ կը թուի թէ Մոսկուայի հաւատա-րիմներն են որ կը յաղթեն : Արդէն իսկ կը դատապարտուին Ազգ. Ժողովի նա-խագահը՝ Սմրկովսկի եւ միւս ազատա-կան տարրերը : Գրաքննութիւնը կը վե-րահաստատուի եւ պատժական միջոցներ ձեռք կ'առնուին պատասխանատու նկատ-ուած լրատուութեան օրգաններուն նը-կատմամբ :

Փրակայի ձայնասփիւռը կը հրապարա-կէր նաեւ այն զեկոյցը զոր կուսակցու-թեան Պրեզիտիոմը կը հաղորդէր իր ար-տակարգ նիստէն ետք : Զեկոյցին մէջ, դատապարտելէ ետք հակախորհրդային ցոյցերն ու արարքները, կը շեշտուի . — «Պէտք է նկատենք թէ այս արարքները դիպուածով չեղան, այլ կատարուեցան « արուեստական կիրքի» մթնոլորտի մը մէջ, արծարծուած տեղեկատուութեան միջոցներով, օտար քաղքենի քարոզչու-թեամբ, եւ հակընկերվարական ուժերու գործունէութեամբ, որ Օգոստոսէն ի վեր, արդէն քանի անգամներ երեւան ե-լած են : Չեխ համայնավար կուսակցու-թեան Կեդր. Կոմիտէն քանիցս յայտարա-րած է որ Չեխոսլովաքիոյ ընկերվարու-թեան յեղաշրջման համար, կենսական պարտականութիւն է բարելաւել Խորհ. Միութեան և ընկերվարական միւս երկիր-ներու հետ յարաբերութիւնները » : Քիչ անդին զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ .— Պրեզի-տիոմը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ որ հակախորհրդային որեւէ ցոյց ուղ-ղուած է ընկերվարական երկիրներու մի-ասնականութեան դէմ եւ մեր ժողովուր-դին՝ կենսական շահերուն եւ կը համա-պատասխանէ հակահամայնավարութեան :

Ինչպէս կը տեսնուի ոճը խիստ է : Մոս-կուան ալ արդէն մտահոգ է Չեխոսլովա-քիոյ կացութենէն եւ պաշտօնական զե-կոյց մը զոր սփռած է Թաս գործակալու-թիւնը կը յայտարարէ թէ «Խորհ. կառա-վարութեան հրահանգներուն վրայ է որ մառեշալ Կրեչկօ եւ Սեմիոնով Փրակա գացած են» : Կը ճշդուի նաեւ թէ Սեմիո-նով Փրակա պիտի մնայ այնքան ատեն որ ներկայ կացութիւնը բարելաւուած չէ : Կը թուի թէ իր առաքելութիւնը, երկար ժամանակի համար է եւ կը նմանի Կուզ-նիցովի, ապա Կատուչեւի պաշտօններուն :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԵԱՔԻՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԱՏԺ. ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲԱՆԱԼ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Բ.

7ա.) Սթալինի հրահանգով, ձերբակալ-ուեցան եւ մեծամասնութեամբ սպան-նուեցան բոլոր ընդդիմադրութեանց ներ-կայացուցիչները, որոնցմէ շատերը տա-կաւին չեն արժեւորուած մեր օրերուն, հակառակ անոր որ անոնց դէմ եղած ամ-բաստանութիւնները բոլորովին չինծու էին :

7բ.) Սթալին չվարանեցաւ բնաջնջու-մին առջեւ օտար համայնավարներու, ո-րոնք մեր երկիրը ապաստանած էին՝ խու-սափելու համար Ֆաշական, կէս – Ֆաշա-կան եւ միապետական բռնութիւններու հալածանքներէն. Գերմաններ Հ. Բեմմե-լէ, Շուպերթ, Հայնց Նէօման, Վերնըր Հիրշ. Հունգարներ Պելա Քուն, Մեզան, Ժիտաս, Կապոր Ֆարքաս եւ ուրիշներ. Պուլկարներ Ստամոնիաքով, Թանեւ եւ ուրիշներ. Լեհեր Տոմպալ, Լեզինսքի, Բրոշնիաք եւ ուրիշներ. Էսթոնացի Խ. Բեկելման եւ ուրիշներ, իրանցի Սուլթան Զատէ եւ ուրիշներ, եուկոսլաւ Վ. Քո-բիչ, Տ. Սեօտիչ եւ ուրիշներ. զուիցերիա-ցի Ֆ. Բլաթէն (որ իր մարմինով ծածկած էր Լենինը, անոր դէմ գործուած առաջին մահափորձին ընթացքին) եւ ուրիշներ :

7գ.) Սթալինի գիտութեամբ է որ ո-չընչացուեցան մեր տեղեկատուութեան բազմաթիւ ղեկավարները, Բերզին, Ար-դուզով, Թրելիսէր, Բոքի, Ուրիցքի, Պո-րովիչ, Սբիկելկլաս, Քսենեֆոնթով, Բե-թըրզ, Լացիս, Քետրով եւ ուրիշներ : Ա-սիկա լրջրօէն տկարացուց մեր տեղեկա-տուութեան սպասարկութիւնը պատերազ-մի նախորդող շրջանին : Տրուած ըլլալով, որ մենք փաստարկուած ձեւով ծանօթ չենք Սթալինի կողմէ անձնապէս գործ-ւած ոճիրներուն, ստիպուած ենք զայն ամբաստանել 17րդ յօդուածին ու աւելի ճիշդ 102 – 17րդ յօդուածին համաձայն «կանխամտածուած սպանութիւն ծանրա-ցուցիչ պարագաներով» .— պատժել մին-չեւ տասնեւհինգ տարի բանտարկու-թեամբ կամ մահապատիժով եւ 66 – 17-րդ յօդուածին («ահաբեկչական արարք-ներ» — «սպանութիւն ընկերային կամ պետական անձնաւորութեան մը կամ իշ-խանութեան ներկայացուցիչի մը ... խորհրդային իշխանութիւնը տապարա-հարելու կամ տկարացնելու միտումով » — պատժելի մինչեւ տասնեւհինգ տարի բանտարկութեամբ կամ մահապատի-ժով) :

8.) Սթալին պետութեան գլխաւորն էր երբ, հայրենական մեծ պատերազմի ընթացքին եւ անկէ ետք, մեր երկրին ժո-ղովուրդներէն շարք մը (Խրիմի Թաթար-ները, Քալմուքները, Չեչենները, Ինգուշ-ները, Պալքանները, Քորէացիները, Յոյները, Թուրքերը, Գերմանները եւ այլք) զոհ դարձան իրենց հայրենի հո-ղերէն պարտադիր եւ ապօրինի տեղահա-նութեան :

Այս ոճիրները ենթակայ են 74րդ յօդ-ուածին («ազգերու եւ ցեղերու հաւա-սարութեան բռնաբարում» — պատժելի մինչեւ հինգ տարի ազատութեան զրկու-մով) :

9.) Զանգուածային հալածանքներու հետ կապակցաբար, մեր տնտեսութեան եւ մեր երկրագործութեան բոլոր ճիւղե-րուն պատկանող ղեկավար, գիտական եւ մասնագէտ տարրեր մեծամասնութեամբ բնաջնջուեցան կամ արգելափակուեցան, ինչ որ ծանր ազդեցութիւն գործեց մեր երկրին տնտեսութեան վրայ : Այսպէս օ-րինակ, 1938ին երկաթեայ հանքերու ար-տահանումը 1937էն տասը առ հարիւր նը-ւազ եղաւ, հակառակ անոր որ ծրագիրը կը նախատեսէր յաւելում մը : Որակաւոր տարրերու արագ շիջումը կասեցուց ար-տադրութիւնը. 1940ին, օրինակ մետա-ղաշինական ճարտարարուեստին մէջ, հա-րիւր յիսուն աշխատանոցի պետի վրայ, վաթսունեւհինգը այդ պաշտօնը կը վա-րէին հազիւ մէկ տարիէ ի վեր (Խորհրդ-դային Միութեան Կոմունիստ կուսակցու-թեան պատմութեան խնդիրներ, 1964, թիւ 2, էջ 73-74) :

Զինուորական թեքնիքի մարզին մէջ մեծագոյն վարպետ. հնարիչները Ֆիզի-քական լուծարքի ենթարկուեցան. Կ. Լանժիմաք (հնարիչը «Քաթիուշա»ին, որ հռչակաւոր պիտի դառնար յետագա-յին), Քուրչեւսկի (հնարիչը աննահանջ լաւագոյն թնդանօթին), Վ. Պաքուրի (անթելով կատարուող պայթումներու դրութեան հիմնադիրը), Վ. Զասլաւսկի (հրասայլ շինող), Սմիրնով (ռատարի աշ-խատանքներու պետ), Ի. Քլեմենով (ինք-նամուղ շարժակներու վերաբերեալ հե-տազօտութիւններու գիտական կաճառի պետ), Մ. Լէյթենզոն (Ժուքովսկի ակա-դեմիային կից միջմոլորակային ճամբոր-դութիւններու ընկերութեան հիմնադիր), եւայլն : Արգելափակուեցան. Ա. Թիւփո-լեւ, Ս. Քորոլեւ, Ա. Պերկ, Վ. Կլուշքօ, Պ. Վաննիքով (սպառազինումի ժողո-վուրդի կոմիսար) եւ այլոց զանգուած մը : Շատ մեծ գիտնականներ բնաջնջուե-ցան. Ն. Վավիլով, Ի. Քրիւչեւսկի, Տո-կատքին, Թուլայքով, Գերասիմովիչ, Բոլակ ...

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կուսակցական համագու-մարը ոչ մէկ կապ ունի համայնավարու-թեան հետ, Մոսկուայի ակնոցով, որ « կատակերգութիւն» կ'որակէ Փեքինի ժողովը :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը որ Նիժերիայէն վերադարձաւ, շատ նեղ կացութեան մատնուած է : Իր իսկ կուսակիցները շատ խիստ են իրեն հանդէ պ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեր խմբագրատունը այցելեց փոխ-դնդապետ Ս. Մատթէոսեան, որ Փարիզ եկած էր յանուն Խորհ. Միութեան իբրեւ պատուիրակ Ֆրանսայի Նախկին Ռազ-միկներու համագումարին :

Ս. Մատթէոսեան Հայաստան վերա-դարձաւ Շաբաթ օր :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՎԻՐԱՒՈՐ ՓԱՌՔԸ

Այդ առտու երկաթուղիով կուգար Տեղապահը Պատրիարքարան, յարգալից ըլլանք՝ Տեղապահ Սրբազանը(*):

Տեսարանը Գում – Գաբուի կայարանն է: Սիրքէճիի կառախումբը կը հասնի: Անցորդներու սովորական խռնումը կայարանին առջեւ. Սրբազանը կը հագնի նոյնհետայն իր ծանրադէմ կերպարանքը, Տեղապահի պաշտօնական դիմակը դրած է արդէն:

Շոդեկառքի պաշտօնեայ մը կը բանայ առաջին վակոնի մը դուռը, որուն առջեւ եկէր կը սպասէ բարապանը փութկոտութեամբ մը, ուր ձանձրոյթը կը մատնուի: Կառքին դռնէն դուրս կը ցցուի ահա զըլուխ մը, գունտ, պարարտ — հոլանտական զլուխ մը պանիր — որուն վրայ աչքերը տարորոշ ու թանձր նայուածք մը ունին — աչքեր՝ ուր կեանքը կը խորդայ:

Արծաթ-կոթով գաւազանին վրայ յենլով վար կ'իջնէ Տեղապահը ու իր հետ՝ իր ... փորը: Մսեղէն կիսագունդ մըն է այդ փորը, Սրբազանին հասկցած միակ «Աշխարհ ամենայն»ը դուցէ, որուն վրայ անցած դարձած է հանապազ իր պարարակ գոյութիւնը, ինչպէս կ'անցնի մեր մահկանացու կեանքը այս հողագունդիս վրայ: (Կաթողիկոս պիտի ըլլայիք, Սրբազան, եթէ եկեղեցականի մը արժանիքը կշիռով գնահատուէր):

— Թեւէս չը պռնե՞ս, ծօ... պոռաց յանկարծ Տեղապահը բարապանին երեսն ի վեր, նոյնժամայն յանդիմանական ըսպաննող նայուածք մը ժայքեցնելով ետին փոքրաւորին, իր տեսակ մը հոգեւոր ու անբաժան յաւելուածը, «ընդ մամլով» վարդապետ, սեւուլիկ պտըլիկ, որ իր մանրադիտական տիտղոսին համար շինուեր է կարծես: Անզգամները, երբեք պիտի չդիտնան զինքը պատշաճ «ովսաննա»ով մը շրջապատել, երբեք: Մարդս իր ազդէն ալ կը յուսահատի, խա՛չ որ:

Բարապանը ճամբայ կը բանայ, քիթը եասախնի իր թաւ պեխերուն վրայ կախած, դէմքը թթուած: Էհ, ինչպէս ալ չկատղի մարդը, տակաւին երէկ՝ ազգականէ մը իրեն նուէր զրկուած պտուկ մը մածունը դրաւեր է Սրբազանը, «Խարթալի եօղուրտը մէթին կ'ըլլայ, շատոնց է չէ կերեր»:

Փողոց մտած են: Տեղապահը ֆշֆշալով կը հետեւի բախտազուրկ բարապանին, ետին մէկ քով ձգելով իր հոգեւոր ձագուկը, որ հիմա բուրվառի ձեւով քծնի խպլիկ բարեւներ կը կարէ օդին մէջ, ամէն անգամ որ «ազնուաշուք»ի մը ստուերը կ'անցնի ...

. . . . . .

Պատրիարքարան տանող փողոցներուն մէջ հոս ու հոն հանդիպուած հեղ ու պարկեշտիկ անցորդներ, հայ բարի քրիստոնեաներ որոց երանաւէտ պարզմտութիւնը պիտի չթօթվէ երբեք գաւազանի մը արծաթին ու բարապանի մը «ոսկի կոճակ»ներուն շլացումը, հին թաղեցիներ՝ որոց բարեպաշտութիւնը անխախտ պիտի պահէ յաւէտ սքեմին ու փակեղին երկիւղած յարգանքը՝ «նուաստ ծառայ»ի անձնամատոյց բարեւ մը կը խոնարհեն ի տես Տեղապահ հօր որ տակաւ իր դունչին տակ խրոխտանքի նոր դունչ մը կը շինէ, երկրորդ յարկ մը, ուռած, փքած, յղփացած:

Բայց Պատրիարքարանի բուն փողոցն ենք հիմակ, նեղկուկ, հնօրեայ անցք մը այդ փողոցը, ուր անցորդները, զրեթէ անվրէպ, գործով մը Պատրիարքարան կ'երթան կամ անկից կը դառնան: Տեղապահ Սրբազանն ալ իր նուաճած հողերուն մէջ է այստեղ. կուրծքը, յոխորտանքի մը մէջ ցցած, աւելի ուժգին կռթնելով իր գաւազանին եւ մատ մը աւելի ուռեցուցած իր երկրորդ դունչը՝ կը յառաջանայ, եւ ճամբուն երկայնքը բոլոր անցորդները դէպի պատերը կը քաշուին, ալիքներու նման որ եզերքներուն կ'երթան բախիլ երբ նաւ մը յանկարծ նեղուց մը ճեղքէ անցնի ...

Եւ ահա քանի մը տասնեակ քայլ հեռուէն՝ Սրբազանին աչքերը, որ բան չեն դիտեր տեսնել՝ կը դիտեն սակայն մէկը որ Պատրիարքարանին դրան մօտիկ կծկըտած նստած՝ ոտքի ելլելու ոչ իսկ շարժում մը կը դծէ: Կը յառաջանան մինչ մարդուկը անհոգ անտարբեր կը շարունակէ պահել իր նստուկ դիրքը ու կը ժըպրհի չտեսնել .. կիսագունդը մսեղէն որ կը քալէ երկու ոտքի վրայ:

Օ՛հ, ամբարիշտը, սրբապիղծ:

Ու Սրբազանը, որուն գայթակղումը ալ չափ չունի՝ բարկաճայթ, բարապանին.

— Օտքի չհանե՞ս, ծօ՛, էշու կտոր ...

Բարապանը՝ բուռն շարժումով մը — ուր յափշտակուած մածունին ոխը ուրիշէ մը հանելու պէտքը կայ կարծես, — կը խոյանայ հէգ մարդուն վրայ, եւ թեւը տեղէն հանելու ուժգնութեամբ թօթվելով՝

— Էկողը վով է, չե՞ս տեսնար կոր, թէրպիյէսիզ, էշու կը...

Մարդուկը թէեւ անդտօրէն բրտօրէն ցնցուած, բայց միշտ կոկողիկ՝ դանդաղ շարժումով մը իր գլուխը կ'օրօրէ վզին կոճղին վրայ, եւ իր շուրջ կը պտըտցնէ տարտամ անիմաստ նայուածք մը, որ նայուածք չէ.

Բարապանը ետ կ'ընկրկի յանկարծուստ, ու Նորին Սրբազնութեան դառլով.

— ... Պախար ֆէօռ է եղեր, Սրբազան:

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Աղեքսանդրիա, 1909

(*) Յօդուածագիրը կ'ակնարկէ Զամչեան Բարթողիմէոս Եպիսկոպոսին, որ Դէպքերուն պահ մը Տեղապահութեան պաշտօնը վարեց:

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Ե.

1910ին վերջնապէս կը մեկնի Ս. Էջմիածնէն դէպի Պոլիս, ուր տաք բոյն մը, խանդավառ Հայութիւն մը կը սպասէր հայ երաժշտութեան այս Պօղոս Առաքեալին: Աննախընթաց խանդավառութեան օրեր ապրեցաւ Պոլսահայութիւնը Կոմիտասի համերգներով, դասախօսութիւններով եւ մտերմիկ երեկոյեան հանդիպումներով: Եւրոպական ճաշակին հետ հաղորդութեան մէջ եկած Պոլսահայութիւնը, ձանձրացած հայ երաժշտութեան չարչարուած աւանդութիւններէն՝ տաճկական եւ առհասարակ արեւելեան ծեքծեքումներու եւ մեղկացնող ազդեցութիւններու ենթակայ, անյաղ կարօտով եւ անսպառ սիրով կապուեցաւ Կոմիտասեան հայ երաժշտութեան, որովհետեւ Կոմիտաս այն դիւտարար – խմբավարն էր, որ մարդոց շրթունքներուն վրայէն երգել կուտար սրտերուն, հայ հոգիի թելերուն: Երգը իր ճիպոտին տակ կը բխէր հայ հոգիի ակունքներէն ու բեմին վրայ իրագործուելէ աւելի կ'իրագործուէր հոգիներու աշխարհին մէջ, դարձի հրաշքներ կատարելով, պայծառակերպութեան վիճակներ ստեղծելով ...: Պէտք է կարդալ այդ օրերու հայ թերթերը, պէտք է լսել ապրող վկաները համոզուելու համար թէ հոգեփոխութեան ինչ ցնծագին պահեր ապրեցաւ Հայութիւնը Կոմիտասի ճիպոտին հրաշագործ զօրութեան տակ:

Բայց ստուերը անբաժան ընկերն է ճառագայթին ...:

Պոլսոյ մէջ եւս ծայրայեղ պահպանողականներ, նոյնիսկ եկեղեցական իշխանութիւնը, Պատրիարքարանի գլխաւորութեամբ, կը ջանար արգելք հանդիսանալ եկեղեցական երաժշտութեան համերգային մատուցմամբ ժողովուրդին ներկայացնելու ձեւին: Հրահանգ իսկ կը տրուի կասեցնելու համերգի մը առաջին բաժինը, որով պիտի ներկայացուէին կրօնական երգեր, պատարագէն մասեր ու շարականներ:

Կոմիտաս այս բոլոր տեսակի խոչընդոտներուն դիմաց ունէր մէկ պատասխան, որ կը բխէր կարծես իր ողջ էութիւնը կազմող եւ իր գոյութեան իմաստ տուող համոզումէ մը.

« Ես տարիներու աշխատանքով շիներ եմ իմ ուղեգիծը, ուրկէ ընթացեր եմ ցարդ եւ պիտի ընթանամ ասկէ ետքն ալ, որքան ատեն որ ուժ զգամ երակներուս մէջ. ո՛չ մէկ խոչընդոտ չի կրնար կասեցընել զիս իմ առաքելութեանս մէջ, որուն նուիրականութեանը համոզուած եմ ես բոլոր սրտովս »:

Պոլսէն նոր ճառագայթում մը կ'ունենայ Կոմիտաս Վարդապետ դէպի Իզմիր, Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, միշտ տարածելով հայ երգը եւ զայն տարրացնելով Հայութեան հոգիին հետ: Այլեւս դեսպանն էր հայ երգին, ըլլալէ ետք անոր դիւտարարն ու յայտնաբերիչը: Այլեւս Կոմիտաս ինք դարձեր էր հոմանիշ Հայ երգին: Հոն ուր Կոմիտաս էր՝ անդ եւ հայ երգն էր: Իր անձը թաթխուած հայ երգի խոկութեամբը՝ եղաւ անոր խօսքը, ինչպէս կարմիրը արիւնին համար եւ արիւնը՝ սրտին:

Կոմիտաս վերջին անգամ մը կ'այցելէ իր հոգեւոր տունը՝ Ս. Էջմիածին (1913): Բայց այնտեղ սառը կը մնար սառ՝ իրեն նկատմամբ: Վերստին կը զգայ դառն ճշմարտութիւնը, թէ Էջմիածինը այդ օրերուն չէր կրնար ըլլալ իրեն հարազատ աշխարհը: Ուստի, հաղիւ այցելած՝ ետ կը վերադառնայ Պոլիս:

Դարձեալ վերջին անգամ մը կ'այցելէ Եւրոպա, նախ Պերլին եւ ապա Փարիզ, ուր 1914ին կը մասնակցի երաժշտագիտական համաժողովի մը, կարդալով զեկոյցներ հայ երաժշտութեան մասին եւ հեղ մը եւս բարձր բռնելու դրօշը հայ երաժշտական արուեստին:

Փարիզէն ուղղակի կը վերադառնայ Պոլիս այն երազով, որ քանի մը տարի ետք առիթը վերստին պիտի ունենար Եւրոպա երթալու եւ մասնակցելու Պերլինի մէջ դումարուելիք միջազգային երաժշտական համագումարի մը:

Բայց, կեանքը, հայ ժողովուրդին դէմ նիւթուած դաւն ու ոճիրը, զինք դէպի այլ կողմ ուղղեցին ... անվերադարձ: 1915ի Ապրիլին ուրիշ ականաւոր հայ դէմքերու հետ Կոմիտաս աքսորուեցաւ դէպի Անատոլուի խորերը: Դառն եղան իր օրերը իր ժողովուրդին տառապանքին ի տես եւ մօտալուտ մահացումի սպառնալիքը՝ Դամոկլեան սուրի պէս կախուած ճակատագրին վրայ: Կոմիտաս հայ մարդու տառապանքը ճանչցած էր երգին մէջ: Տարբեր էր սակայն տառապանքը կեանքին մէջ: Երաժշտական արուեստը տառապանքի զգացումը զեղեցկացուցած էր, պայծառակերպած: Բայց մարդոց ձեռքերէն թափող արիւնոտ տառապանքը սարսափելի էր, սարսռազդեցիկ, անմարդկային, անհանդուրժելի, Կոմիտաս տեսաւ այդ տառապանքը եւ իր հոգին պատռուեցաւ վարագոյրի մը նման, սիրտը փշրուեցաւ ապակիի մը հանգոյն եւ միտքը խորտակուեցաւ զեղեցիկ տաճարի մը փլուզումին պէս: Իր հոգիին հետ միասին խորտակուեցաւ նաեւ իր երգը, իրմէ ժայթքող ձայնեղէն այն դաշն ու սրտազդեցիկ հոսանքը, որ դիտէր հոգիները կտրել հոգեղինութենէն եւ տալ անոնց հարազատ շունչ ու մթնոլորտ: Հոգեկան խախտումը խամրեցուց հանճարը:

Կարելի եղաւ վերադարձնել զինք մահուան տանող աքսորի ճամբայէն: Բայց անկարելի էր վերադարձնել իր երգը խորտակման անդունդէն: 1916ին, յոյսի

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Եւ այդ սպաները թոյլ կուտա՞ն որ զիրենք այսպէս մէկիկ մէկիկ բռնեն ու բնաջինջ ընեն, որեւէ ըմբոստական շարժում չկա՞յ մէջերնին:

— Ափսո՛ս, հառաչեց Ֆաթմա, Սէլիմ պէյ կ'ըսէ թէ Պոլսէն յոյս չկայ բնաւ, զինուորները եւ ստորադաս սպաները կուրօրէն կապուած են իրենց Փատիշահին, իսկ մեծ պետերը զրեթէ ամէնքն ալ Համիտին լրտեսներն են եւ դրամի ու փառքի համար ամէն բան կը զոհեն իրեն ... մեր ամբողջ ջանքը Պոլսոյ մէջ զինուորական շարժում մը յառաջ բերելու համար, անօգուտ է ... ահաւասիկ Սէլիմ պէյի դաղափարը:

— Եւ մենք որ այնքան յոյս դրած էինք մեր Պոլսոյ գործունէութեան վրայ, հառաչեց Սայի պէյ:

— Դժբախտաբար ժամանակ չունեցանք դաղտնի փրոփականտը յառաջ տանելու այստեղ: Հաղդը պէյի ձերբակալումը եւ անոր յաջորդող դէպքերը բոլորովին մեզ զինաթափ ըրին եւ յետոյ Սելանիկի ու Իւսկուպի եղելութիւնները բոլորովին Համիտի կասկածները արթնցուցին...

— Այո, այնպէս որ եթէ մեր Բումելիի բանակները ժամ առաջ չգործեն, ալ ամէն բան կորսուած է:

— Միակ յոյսերնիս այն է, ըսաւ Ֆաթմա:

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց երկու խօսակիցներու միջեւ որոնք շատ տխուր տպաւորութեան մը տակ էին:

— Կը յուսամ որ ալ դէշ լուրերդ լմընցան, ըսաւ Սայի պէյ, հիմա սա աղէկ լուրերդ հաղորդէ տեսնենք:

— Աղէկ լուրերս հեռուէն կուգան, պատասխանեց Ֆաթմա, Իւսկուպի մեր քաջ ու անձնուէր ընկերներէն:

— Նամա՞կ ստացար արդեօք, հարցուց Սայի պէյ, որուն աչքերը շողացին:

— Այո, Սալիհա հանըմէն նամակ մը, ահաւասիկ:

Պառաւը իր կուրծքէն հանեց ծալած թուղթ մը եւ երկարեց Սայի պէյի, որ զայն փութկոտ շարժումով մը առաւ, բացաւ եւ սկսաւ հետաքրքրութեամբ կարդալ:

«Սիրելի ընկերներ, կը գրէր Սալիհա, ամէն բան յաջող է եւ մեր մասին մտատանջ մի ըլլաք: Առաջին նամակովս պատմեցի արդէն Սելանիկի անցքերը եւ յետոյ, Իւսկուպի կայարանէն մեր փախուստը: Անկէ ի վեր մեր փոքրիկ խումբը հետզհետէ բազմացաւ, եւ այժմ երեսուն հոգի միացած ենք ու տեսակ մը յեղափոխական կառավարութիւն կազմած: Մեր թիւը շատ աւելի պիտի բազմանար, բայց մենք չուզեցինք որ բոլոր ուժերը այժմ մեր քով հաւաքենք, քանի որ անոնք կրնան աւելի օգտակար ըլլալ իրենց պաշտօնին վրայ մնալով: Ժողովուրդը ամբողջութեամբ մեզի հետ է, եւ ամէն կողմէ օժանդակութիւններ կը հասնին եւ ո՛ր դիւղը որ իջնենք, զրկաբաց կ'ընդունուինք: Մեր Ալպանացի հայրենակիցները մանաւանդ խանդավառուած են եւ պատրաստ են իրենց արիւնը թափելու ազատութեան յաղթանակին ու բռնակալութեան տապալման համար:

«Կանոնաւոր յարաբերութիւն հաստատած ենք մեր Սելանիկի, Իւսկուպի, Մանասդըրի եւայլն ընկերներուն հետ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի հետ: Կառավարութիւնը մեզ հետապնդելու եւ ձերբակալելու համար մէկ քանի տկար փորձեր ընելէ ետքը բոլորովին հրաժարեցաւ այդ ձեռնարկէն, որովհետեւ տեսաւ որ բացարձակապէս անկարելի է: Եւ եթէ յամառի մեզ հալածելու, ընդհանուր ապըստամբութիւն յառաջ պիտի գայ թէ՛ բանակին եւ թէ ժողովուրդին մէջ: Այժմ մեր հրամանները շատ աւելի եռանդով կը գործադրուին քան կառավարութեան հրամանները: Վստահ եղէք որ քանի մը ամիսէն պիտի կրնանք ընդարձակ շարժում մը յառաջ բերել:

«Մեր միակ երկիւղը այն է որ Ապտիւլ Համիտ ծայրայեղ միջոցներու կը դիմէ եւ բանակին մէջ դտնուող յեղափոխական ուժերը միահամուռ կը ջախջախէ: Ասոր առաջքը առնելու համար հարկ է որ իր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնենք եւ ժամանակի մը համար մեզ մոռցնել տանք: Այս նպատակին հասնելու իբրեւ միջոց մենք որոշեցինք որ այդտեղ որեւէ յեղափոխական գործունէութիւն, մահափորձ կամ պոմպայի պայթում կատարուի, որպէսզի Համիտ մեր օձիքը ձգելով իր ուշադրութիւնը Պոլսոյ մէջ կեդրոնացնէ:

«Սիրելի ընկերներ, ձեզմէ կը սպասենք որ այսպիսի գործունէութեան մը ձեռնարկէք որչափ կարելի է շուտ: Դուք կրնաք ձեր մէջ որոշել թէ ի՛նչ կերպով պիտի պատրաստէք ձեր ցոյցը, միայն թէ հարկ է որ անիկա ուժգին բան մը ըլլայ եւ կարենայ Համիտի սարսափ պատճառել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 96)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՆԱՄԱԿԸ»

Այս անունով թատրերգութիւնն էր, որ ներկայացուեցաւ Մարտ 29ին, Շաբաթ երեկոյ, Փոլ-Ֆարալիք սրահին մէջ, «Բեմասիրաց» թատերախումբին կողմէ :

Ինծի անծանօթ է գործին բնագիրը : Գիտեմ թէ հեղինակը կը կոչուի Սոմբրսրթ Մոմ, բայց չեմ գիտեր, թէ անգլիացի այս նշանաւոր գրագէտը գրած է զայն թատրերգութեա՞ն ձեւին տակ, թէ՝ իբրեւ վէպ, ուրկէ քաղուած է բեմական առամ մը, ապա թարգմանուած հայերէնի: Այս ձեւով պատրաստուած են նաեւ շարժանկարի երկու ժապաւէններ, որոնք եւս տեսնելու առիթը չէր ներկայացած ինծի :

Ուստի, կը խոստովանիմ, թէ Ս. Մոմի գործին ծանօթացայ « Բեմասիրաց »ի ներկայացման առիթով :

Ստոյգ է, որ «Նամակը» բեմական առողջ գործ մըն է, սակայն որեւէ ձեւով եւ որեւէ դերակատարութեամբ բեմ հանելու կոչուած չէ ան :

Նիւթը կը դառնայ անգլիացի, ամուսնացած կնոջ մը շուրջ, որ Սինկափուրի մէջ սպաննած է իր սիրահարը : Հասարակ նիւթ մը թէեւ, սակայն խիստ բարդ՝ որպէս հոգեբանական ուսումնասիրութիւն, ուրեմն երկիւղածութեամբ մօտենալի թատրերգութիւն :

«Բեմասիրաց»ը վարող բեմադիրը՝ Պ. Միհրան Անտոնեան այս անգամ ձեռք դարկած էր այս թատրերգութիւնը ներկայացնելու դժուարին ձեռնարկին :

Պէտք է ըսել, որ ճիգ չէր խնայած իր տրամադրութեան տակ ունեցած պայմաններով, դերակատարներով եւ արուեստին մօտեցման իր եղանակով, հայ հասարակութեան համար բաւական օտարոտի համարուող այս խաղը՝ տանելի կերպով բեմադրելու :

Բեմը յարդարած էր իր միջոցներուն ներածին առաւելագոյն չափով: Բայց, որմնաթուղթերով շինուած «տէքօռ»ները եւ ասիական տօթին յարմարագոյն եղող յարդէ կարասիները պիտի կրնայի՞ն արդեօք նպաստել դերակատարութեան, որմէ կը պահանջուի խորութիւն, զուսպ խաղ, հոգեկան փոթորիկներու առանց ճիգի արտայայտութիւն եւ հաղորդականութիւն՝ բեմին եւ սրահին միջեւ :

Ինքը՝ Մ. Անտոնեան ստանձնած էր դերը հերոսուհիի ամուսնոյն մտերիմ բարեկամ փաստաբան Ճոյսի, որ ամբողջ բրիտանական կայսրութեան մէջ մեծ համբաւ ունի իբր այդ : Սակայն այն ճիգը, որ կը դնէր «բնականութիւն» ունենալու համար, ընդհանրապէս զինքը կը նետէր տկարութեան մէջ: Ծանրախոհ փաստաբանի մը տրուած չեն այն պոռչտուքները, զորս ունեցաւ ամբաստանեալին խոստովանել տալու համար, թէ գլտած է վտանգաւոր փաստ մը եղող նամակը իր սիրահարին :

Օր. Լիւսի Թօփալեան «սուպրէթ»ի մը պէս կը խաղար դերը անգլիացի կնոջ մը, բարեկամուհի՝ ամբաստանեալին : Կ'ենթադրեմ, որ թատերգութեան ծանրութիւնը աւելի լրջախոհ տիպար մը կը պահանջէր իրմէ :

Ամբաստանեալին ամուսնոյն դերը կը խաղար Նուրհան Մարգարեան : Իբրեւ հոգատէր ու հոգադործ ամուսին՝ անհատականութիւնը կը պակսէր իրեն: Կը սիրէ իր կինը, այո, բայց այդ ըսել չէ՝ անձնատուր ըլլալ անոր դիմաց :

Անգլիացի պաշտօնատարի մը դերը կը կատարէր Նազարէթ Պշտիկեան: Տժգոյն դեր մը, որուն սակայն բաւական կենդանութիւն կրցաւ տալ իր սպիտակ գլուխով եւ բարձր խօսակցութեամբ :

Փիէռ Թէրգեան զուարճալի էր իր չինացի ոստիկանական պաշտօնեայի խորամանկ տիպարով: Սակայն իր արեւելեան ծեքծեքումները քիչ մը շատ կը թուէին այս թատերգութեան համար, որուն դերակատարները որեւէ չափազանցութենէ զգուշանալու են, հոգ չէ թէ ժողովուրդին նուազ ուշադրութիւնը գրաւեն :

Երկու երիտասարդները՝ Պերճ Ժամկոչեան (բժիշկ) եւ Հրայր Թօփալեան (չինացի սպասեակ) դեռ փորձառութեան կարօտ «ամաթէօռ»ներ են :

Իսկ թատերգութեան առանցքը եղող՝ իր սիրահարը սպաննող կնոջ՝ Լէսլիի դերը կը կատարէր դերասանուհի Զարուհի Անտոնեան: Ընդհանուր առմամբ պատուաւոր կերպով ներկայացուց հոգեխռով այդ կնոջ տիպարը : Իր ապրումները ուժեղ են, իր ներաշխարհը ծածուկ պահելու եւ տարբեր գոյներով զայն ներկայացնելու կարողութիւնն ալ ունի, բայց հանդիսատեսը, Լէսլիի դերին համար կը փնտռէ Մատլէն Ռոպէնսոն մը կամ Մառիա Գաղարէս ...

« Նամակ»ը թարգմանուած է միջակ հայերէնով մը : Զսիրեցի հետեւեալ խօսքերը .— « ... Եկած եմ հաղորդութիւն մը հաղորդելու համար» :— « Թոյլ տուէք քանի մը հարցումներ հարցնել ձեզի » : « Դատաւորները մաքուրի կը քաշեն քեզի» ... եւայլն :

Թող չկարծուի սակայն որ այս մատնանշումներովս ձախողանք մը կը վերագրեմ ձեռնարկին : Սահուն խաղարկութեամբ աշխատուած բեմադրութիւն մըն էր Բեմասիրացին կողմէ : Նախընտրելի է որ խումբը հայ թատերական իր օգտակար գործունէութիւնը շարունակէ նոյն այս եռանդով, բայց ընտրուած նիւթերը ըլլան աւելի մատչելի թէ՛ թատերախումբին եւ թէ հասարակութեան համար :

Ն. Ն. Տ.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Աղքատախնամ Ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Մարտ 27ին, Հինգշաբթի գիշեր, նոր գնուած եւ շքեղօրէն կահաւորուած գրասենեակի ժողովասրահին մէջ (77 Բիւ Լափայէթ, Բ. յարկ) :

Բաղդատմամբ անցեալ տարուան, այս անգամ աւելի մեծ թիւով անդամներ պատասխանած էին հրաւէրին, եւ իրենց ներկայութեամբ քաջալերած գործունէութեան նոր թափը :

Ընկերակցութեան նախագահ՝ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան նիստը բացուած յայտարարելով, նախ իր յարգանքի եւ երախտագիտութեան տուրքը տուաւ բարերարուհի Տիկին Ուսեփոֆի եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք ներկաներուն, խօսքը տուաւ քարտուղարին, որ կարդաց մէկ տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը, որու յաջորդեց գանձապահ Պ. Ն. Հայթայեանի ընդարձակ հաշուետուութիւնը :

Երկար պիտի ըլլար այստեղ մի առ մի թուել այն հսկայ գործը, որ կատարուած է, սակայն աներկբայօրէն կարելի է յայտարարել որ ընկերութիւնը բոլոր մարդերու մէջ արձանագրած է վերելք՝ նիւթական հասոյթներու եւ անդամներու թիւի յաւելում, ծաւալուն գործունէութիւն, ծախքերու մէջ խղճամիտ խնայողութիւն, նոր գրասենեակի գնում եւ կահաւորում, ծրարներու առաքում, ծերանոցներու մատակարարում, եւն. :

Ժողովը լսելէ ետք տրուած զեկուցումը իր գնահատանքի խօսքը արձանագրեց վարչութեան մէկ տարուան գործունէութեան մասին : Անդամները համերաշխ ոգիով բոլորուած նախագահ Պ. Ն. Յովհաննէսեանի շուրջ, ձեռք բերած են լաւագոյն յաջողութիւններ :

Խօսք առին մի քանի անդամներ վեր հանելով տարուած աշխատանքներու կարեւորութիւնները, եւ շնորհաւորեցին վարչութիւնը, մաղթելով որ նոյն թափով շարունակեն լծուիլ գործի, ծառայելու համար ընկերութեան մարդասիրական նպատակներուն :

Եղան հարցումներ որոնց պատասխանեց նախագահը գոհացում տալով բոլորին :

Կանոնագրի տրամադրութեան համաձայն ամէն տարի վարչական անդամներու մէկ երրորդը կը դադրի վիճակով եւ կը կատարուի նոր ընտրութիւն : Ուրեմն, ժողովը ձեռնարկեց ընտրութեան աշխատանքներուն, 190 քուէ պարունակող պահարաններու բացումով ստացուեցաւ հետեւեալ արդիւնքը .— Նախկին անդամներէն չորսը վերընտրուած էին, իսկ նոր թեկնածուներէն առաւելագոյն քուէ ըստացող թեկնածուն կ'ընտրուէր հինգերորդ անդամ, լրացնելով 15 հոգինոց կազմը :

Իսկապէս գնահատելի է Աղքատախնամ ընկերութեան ցոյց տուած գործունէութիւնը, կ'արժէ որ Փարիզի Հայութիւնը, աւելի լայն ծաւալով բերէ իր անվերապահ աջակցութիւնն ու անդամակցութիւնը, ալ աւելի մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերելու ջանադրութեամբ :

Նիստը փակուեցաւ ուշ գիշերին շնորհաւորական մաղթանքներով :

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վենետիկէն Տոքթ. Վահրամ Ծովիկեանի զաւակը, Սուրէն Ծովիկեան, Փետրուար 25ին Իտալիոյ Փատովա քաղաքի բժշկական համալսարանէն ստացած է իր բժշկական վկայականը : Իր աւարտաճառը նուիրուած բերանի եւ ակռաներու հիւանդութեանց, մեծապէս գնահատուած է : Սուրէն ծնած է Փատովա: Իր երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին մէջ :

Բժշկութենէ զատ, հմուտ է հայերէն լեզուին եւ պատրաստուած հայերէն աշխատանքներ ունի Միսաք Մեծարենցի եւ Բարգէն Սիւնիի, ծննդավայր Բինկեանի վրայ որ իր ալ պապենական գիւղն է :

(Շար. 5)

նչոյլներ պսպղացին իր գանկին մէջ, բայց մարող ճառագայթի վերջին կայծկլտումներուն պէս մարեցան ի սպառ : Վարագոյրը իջած էր բեմին վրայ, երբ թատրոնի խաղը դեռ չէր հասած իր աւարտին, պսակումին: Ու ժողովուրդը սրահէն կը մեկնէր բեկուած սրտով, ճնշումին տակ խեղդուած հոգիով :Այդ երեկոն եկաւ Կոմիտասի կեանքին մէջ առանց առաւօտի :

Ի՞նչ ապրումներ գալարուեցան ու ալեկոծուեցան իր հոգեկան աշխարհին մէջ : Ի՞նչ պատահեցաւ այն հոգեղէն պարունակին մէջ, ուր պարունակուած էր ու զսպանակուած հայ երգը : Ի՞նչ եղաւ ինքը՝ Կոմիտասը, մարդը, ներքին անձը, տաղանդը, երգը: Լուռ էր ինքը: Քսան տարի լուռ մնաց հոգին, կարծես պողպատեայ դռներով կղպուած ըլլար : Խօսեցաւ առանց բարկանալու : Զայնեց առանց երգելու : Ժպտեցաւ առանց հրճուելու : Պոռաց առանց բարկանալու : Ոչ ոք գիտէ, թէ ինչ եղաւ այդ մարդը իր իսկական մահէն մինչեւ ձեւական մահը : « Խորհո՛ւրդ խորին...»: Կուգա՞յ օրը արդեօք, երբ այս մշուշը կը փարատի : Կը յուսանք :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (454)

ԹՃՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս փոքր ինչ զսպած էր իր անձկութիւնը եւ մտիկ կ'ընէր :

Այլեւս անկարելի էր նուազագոյն տարակոյս ունենալը :

Կտակին մէջ նշանակուած Թենարտիէն իրօք այս մարդն էր :

Մարիուս սարսռեցաւ երբ լսեց իր ապերախտութեան այսպէս յանդիմանուիլը, ապերախտութիւն, զոր աղէտապէս արդարացնելու կէտին մէջն էր ինք, Մարիուսի վարանումները կրկնապատկուեցան: Մանաւանդ որ Թենարտիէի այս բոլոր խօսքերը, արտասանութիւնը, շարժումները, նայուածքը, որ ամէն մէկ բառէն բոցեր կը ժայթքեցնէր, ամէն բան ցուցնող յոռի բնաւորութեան մը այս պայթումը, սնապարծութեան եւ նուաստութեան, հպարտութեան եւ փոքրոգութեան, կատաղութեան եւ թեթեւամտութեան այս խառնուրդը, իրական տրտունջներու եւ կեղծ զգացումներու այս քաոսը, բռնաբարութեան հեշտութիւնը վայելող չարասիրտ մարդու այս անամօթութիւնը, տգեղ հոգիի մը այս լրբենի մերկութիւնը, ամէն ատելութեանց հետ խառնուած ամէն տառապանաց այս համակիզումը բան մը ունէին որ չարութեան պէս սոսկալի եւ ճշմարտութեան պէս կսկծալի էր :

Ճարտարագէտի պատկերը, Դաւիթին նկարը զոր Պ. Լըպլանին առաջարկած էր գնել, ընթերցողը զուշակեց հարկաւ թէ ոչ այլ ինչ էր եթէ ոչ իր խոհատունին դրան վրայ դրած նշանատախտակը զոր՝ ինչպէս ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ, Թենարտիէ ինք նկարած էր եւ որ իր Մոնֆերմէյի նաւարեկութենէ մնացած միակ բեկորն էր :

Մարիուսի տեսողական ճառագայթը խափանուելէ դադրած ըլլալով, հիմա ան կրնար գիտել այս բանը եւ այս դեղնագոյն ներկանկարին մէջ իրօք պատերազմ մը, մխապատ յատակ մը եւ մարդու մը ուրիշ մարդ մը տանիլը կը տեսնէր որոշապէս :

Այս երկու մարդերն էին Թենարտիէ եւ Փոնմէրսի. ազատիչ յիսնապետը եւ ազատուած զնդապետը: Մարիուս արբշիռի մը կը նմանէր. այս պատկերը կերպով մը կենդանութիւն կուտար իր հօրը. ա՛լ Մոնֆերմէյի պանդոկին նշանատախտակը չէր ան, հապա յարութիւն մը, գերեզման մը կիսովին կը բացուէր անոր վրայ, ուրուական մը կ'ելլէր գերեզմանէն. Մարիուս քունքերուն մէջ սրտին դռնչելը կը լսէր, Վաթերլոյի թնդանօթը ականջներուն մէջ կ'որոտար, կ'ահարեկէր զինքը իր արիւնաթաթաւ հայրը որ այս սոսկալի նկարատախտակին վրայ աղօտապէս նկարուած էր, եւ կը թուէր Մարիուսի թէ այդ դիմաստուերը իրեն կը նայէր ուղղակի :

Երբ Թենարտիէ շունչ առաւ, իր արիւնաբոյր բիբերը Պ. Լըպլանին վրայ յառեց, եւ ցած ու կտրուկ ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Զարչարուիլ սկսելէ առաջ ըսելիք մը ունի՞ս :

Պ. Լըպլան կը լռէր :

Այս լռութեան միջոցին թոյլ ձայն մը յետագայ սոսկալի հեղնութիւնը ըրաւ նրբանցքէն :

— Եթէ պէտք է փայտ ճեղքել, ես պատրաստ եմ հոս :

Տապարակիր մարդն էր խօսողը որ կը զուարճանար :

Նոյն պահուն տնկուած մաղերով եւ հողագոյն ահագին դէմք մը երեւցաւ դուռնէն՝ սոսկալի խնդուքով մը որ ոչ թէ ակռաներ, այլ ակիշներ կը ցուցնէր :

Տապարաւոր մարդուն դէմքն էր այդ :

— Ինչո՞ւ դիմակդ հանեցիր, գոչեց Թենարտիէ կատաղութեամբ :

— Խնդալու համար, պատասխանեց մարդը :

Քանի մը վայրկեանէ ի վեր կ'երեւար թէ Պ. Լըպլան Թենարտիէի բոլոր շարժումները կը գիտէր, մինչդեռ Թենարտիէ նոյնիսկ իր կատաղութենէն շլանալով եւ կուրնալով, որջին մէջ կ'երթեւեկէր, վստահ ըլլալով թէ դուռը պահպանուած է, թէ իր սպառաղէն իշխանութեան տակն է անդէն մարդ մը, թէ մէկին դէմ ինն էր ինք՝ իր կինը միայն մէկ մարդու տեղ հաշուելով :

Թենարտիէ տապարակիր մարդուն այդ յանդիմանութիւնը ուղղած վայրկեանին կռնակը Պ. Լըպլանին դարձուցած էր :

Պ. Լըպլան այս վայրկեանը պատեհ առիթ սեպեց, ոտքովը աթոռը եւ ձեռքովը սեղանը հրեց, եւ ոստումով մը, զարմանալի արագաշարժութեամբ մը պատուհանին քով հասաւ՝ առանց ժամանակ տալու Թենարտէին որ ետեւը դառնայ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբին կողմէ :

Կը խօսի՝ ճարտարապետ՝

Պ. ԱՐՄԷՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկ. ճարտարապետութիւնը եւ Հայոց վանքերը :

(Լուսարձակում նկարներու) :

Այս Ուրբաթ, 4 Ապրիլ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մուտքը ազատ է : –

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ Զատկուան

ԻՐ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Au Real-Corniche-Catalans

avec l'orchestre

GUY MATTEONI

Attractions internationales et pour la première fois à Marseille le fameux quator vocal Sud-Américain OMNIA

Tenue sombre de rigueur.

Սեղանները կանխաւ ապահովել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութիւնները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Ժան Ղարիպեանի եւ իրենց բոլոր ընտանիքին, Կարտանի հանքային արկածին հետեւանքով կսկծալի մահուան առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՓԱՐԻԶԷՆ Պ. Յովհ. Վարդանեան 20 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՌՈՄԱՆԷՆ Պ. Ա. Վարդանեան տասը Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Զատկուան առթիւ : –

ՎԻԷՆԷՆ Պ. Գուկոյեան Զատկուան առթիւ տասը Ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1969 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները :

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելումները աւելի քան երբեք կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութիւնը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման տարեկան	105 ֆր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան :

Շնորհակալութեամբ : Վարչութիւն « ՅԱՌԱՋ »Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչ մը (*Վոտկա, եւն.*) :

FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20·30ին

ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԸ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի.— *Սկիզբ ժամերգութեանց եւ Ընթերցուածոց՝ ժամը 15·30ին, Ընթերցուածները կը կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարարանի աշակերտուհիները : Կը պատարագէ՝* Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.— *Ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝* ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, *Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Աւետումն Ս. Աստուածածնի.— *Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :*

ՍԷՆ-ԼՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն Լու, Կրան Բէնի, թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Զատկուան տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Թէմի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 18ին :

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 17ին, պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատա-

ԿԻՐԱԿԻ.— Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցելոց ժամը 10·30ին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակակացոյցին հետ :

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, ժամը 16·30, պատարագ 17·30 :

ԿԻՐԱԿԻ.— Զատիկ, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամը 9, պատարագ 10·30 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Մեռելոց *ժամը 10·30 :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Ճրագալոյց Ս. Զատկի.— *ժամը 8·30 Ընթերցուածք 16·30, պատարագ Խթումի 17·45 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ.— *Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30, պատարագ 10, Ընթերցում Հայրապետի պատգամին եւ քարոզ 11 :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց.— *ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 10–11·30 :*

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ, Կրկնազատիկ.— *Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :*

Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Մայր եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, հոգիներուն համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն : Հանդիսութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 9·45, հոգեհանգիստ 11·40 :

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. *ժամը 17, Ընթերցուածք 17·30 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ.— *ժամը 8·30, Անդաստան 9, նոր խումբով պատարագ 10 :*

Կը պատարագէ ՄԱՇՏՈՑ ՎՐԴ. :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց Զատկի, *ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :*

Թաղականութիւնը կը յիշեցնէ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ անոնք որոնք Ս. Յարութիւն տօնին առիթով կը փափաքին իւղագինով կամ այլ ձեւի նուիրատուութիւնով օժանդակել եկեղեցւոյս պայծառութեան, թող հաճին արձանագրուիլ թաղականութեանս մօտ :

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Կարգ թաղման ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ճրագալոյց, Ս. պատարագ ժամը 17ին,

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Զատիկ.— առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 Ապրիլ.— Մեռելոց առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Պատարագ Ճրագալոյցի եւ Դանիէլի գիրք 18ին :

Ս. ԶԱՏԻԿ.— Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց — *Ընդհ. հոգեհանգիստ ժամը 9ին :*

Գերեզմանօրհնէք, Երկուշաբթի, Ս. Քանէի գերեզմանատուն ժամը 11ին, Սէն Լուի գերեզմանատուն ժամը 2ին :

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ (*Մարսէյլ*)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց 17, *Երեկոյ ժամերգութիւն եւ Ընթերցուածք ժամը 18·30 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ հրաշափառ Յարութեան, ժամը 8·30, պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց.— *առաւօտ ժամը 8·30, հոգեհանգիստ 11·30 :*

13 Ապրիլ, Նահատակաց օր, Ազգային սգատօն : առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց *ժամը 16 :*

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, *առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ 10ին :*

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40

R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon

M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne

M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (*սոփրանօ*), Լուիզա Նալճեան, (*սոփրանօ*), Սոնիա Նիկողոսեան (*Մեծծօ*) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (*թենոր*), Ռընէ Մարթայեան (*թենոռ*), Մարիօ Հանոթիս (*պաս*) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, *երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :*

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուայ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 5 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 5 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11481

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.481

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

«Հիւսիսային Ատլանտեանի Դաշնագրի Կազմակերպութիւն» Ուխտը, որ ծանօթ է Օ. Թ. Ա.Ն (բանսերէն) կամ Ն.Ա.Թ.Օ. (անգլերէն) սկզբնատառերով, ստորագրուեցաւ Ուոշինկթընի մէջ ճիշդ քսան տարի առաջ, 4 Ապրիլ 1949ին Մ. Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Քանատայի, Տանիմարքայի, Պելճիքայի, Հոլանտայի, Լիւքսէնպուրկի, Նորվեկիոյ եւ Փորթուկալի միջեւ: 1952ին Յունաստան եւ Թուրքիա, 1955ին ալ դաշնակցային Գերմանիա յարեցան Ուխտին: Որով անդամներու թիւը բարձրացաւ 15ի:

Երկրորդ աշխարհամարտը սկսած էր 1939 Սեպտ. 1ին հիթլերական Գերմանիոյ բանակներուն Լեհաստանի վրայ յարձակումով:

Դժբա՛խտ Լեհաստան, որ իր երկար պատմութեան ընթացքին քանիցս բաժնուած էր իր հարեւաններուն միջեւ, — Հայաստանի նման, — այս անգամ ալ նոյն բախտին, աւելի ճիշդը դժբախտութեան ենթարկուեցաւ, կէս առ կէս բաժին դառնալով նացի Գերմանիոյ եւ բոլշեւիկ Ռուսիոյ:

1939 Օգոստոս 23ին այս վերջիններուն միջեւ կնքուած բարեկամական դաշնագիրն էր — Լեհաստանի բաժանման գնով, — որ քաջութիւն տուաւ Հիթլերի պայթեցնելու համաշխարհային նոր պատերազմը:

Երկար չտեւեց Հիթլերի եւ Սթալինի սիրարանութիւնը: 1941 Յունիս 22ին գերման բանակը յարձակեցաւ Խ. Միութեան վրայ: Դերերը շրջուեցան: Բարեկամները թշնամի դարձան եւ փոխադարձաբար թշնամիները դարձան բարեկամներ:

Ստեղծուած նոր կացութեան բերումով, Խ. Միութիւնը բնականօրէն դաշնակից դարձաւ արեւմտեան պետութեանց՝ միացեալ ուժերով կռուելու համար հասարակաց թշնամի Գերմանիոյ դէմ: 1941 Յունիսէն մինչեւ Գերմանիոյ անձնատուութիւնը (1945 Մայիս) մեղրալուսնի տարիներ եղան Խ. Միութեան եւ արեւմտեան դաշնակիցներուն համար:

Միասին շահեցան պատերազմը: Սակայն չկրցան համաձայնութեամբ եւ համերաշխարբար վայելել յաղթանակի պտուղները:

Սթալին չփացած ձեռք բերուած յաջողութիւններէն՝ չուզեց պարպել դրաւուած հողամասերը, ինչպէս ըրեր էին դաշնակիցները:

Կարմիր բանակը դարձաւ վտանգ մը ամբողջ Եւրոպայի համար:

Բոլշեւիկեան սանձարձակ ու յարաճուն ծաւալումը մինչեւ Չեխոսլովաքիա (1948 Փետր.) եւ Եուկոսլաւիա, Յունաստանի համայնավարական շարժումներն ու Ալպանիոյ բոլշեւիկացումը սարսափի մրթնոլորտ մը ստեղծեցին արեւմտեան դաշնակիցներու մէջ, որոնք Եւրոպայի պաշտպանութեան համար ծրագրեցին դիմել լուրջ միջոցներու:

Բոլշեւիկեան վտանգին դիմակալելու նպատակով է, որ մարմին առաւ ՕԹԱՆը, Մ. Նահանգներու նախաձեռնութեամբ եւ նիւթական ու ռազմական անհուն զոհողութեամբ:

Ուխտը, որ սկզբնական ծրագրով սահմանափակուած պիտի մնար Հիւսիսային Ատլանտեան շրջանակին մէջ, հետզհետէ ծաւալեցաւ, պարփակելով սկանտինաւեան երկիրներուն հետ նաեւ արեւելեան Միջերկրականը — Յունաստան եւ Թուրքիա:

Անդարայի կառավարութիւնը կէս մը յանցաւորի դիրք ունէր դաշնակիցներու յաղթանակի վաղորդայնին: Որովհետեւ ո՛չ միայն չէր յարգած 1939 Հոկտ. 19ին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ իր կնքած դաշնագրի պայմանները, այլև նիւթապէս օգնած էր իր հին զինակից Գերմանիոյ:

1950ին, երբ իշխանութեան գլուխ անցան դեմոկրատները, իրենց առաջին գործը եղաւ սիրաշահիլ Մ. Նահանգներն ու արեւտեան մեծ պետութիւնները: Թրքական զօրագունդեր զրկեցին Քորէա եւ ամէն ճիգ թափեցին անոնց աչքը մտնելու համար: Ամէն գնով կ՚ուզէին աթոռ գրաւել արեւմուտքի արիսպագոսներուն մէջ, իբրեւ Եւրոպայի կարեւոր (?) պետութիւններէն մէկը:

Քորէայի իրենց մեծ զոհողութիւններէն վերջ է, որ Թուրքերը ընդունուեցան Ատլանտեան Ուխտին մէջ: Ու հետզհետէ ոտք դրին Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ (Սթրազպուրկ): 1955ին մտան Պաղտատի Ուխտին մէջ, եւայլն:

Ինչպէս ըսինք, Ատլանտեան Ուխտը կնքուեցաւ իբրեւ ինքնապաշտպանութեան միջոց ընդդէմ բոլշեւիկեան ծաւալման: Չեխոսլովաքիոյ մէջ համայնավարական վարչաձեւ հաստատուելէ զատ Չինաստանն ալ կարմրած էր, «համաշխարհային յեղափոխութեան» հեռանկարը ցցելով խաղաղատենչ մարդկութեան աչքին:

Ատլանտեան Ուխտը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ծիրին մէջ կը գործէ: Անդամ պետութիւնները պարտաւոր են ապահովել իրենց սպառազինութիւնը՝ առանց վտանգելու իրենց տնտեսութիւնը: Խաղաղութեան շրջանին կեանքի պէտք է կոչեն միացեալ հրամանատարութիւն մը իրենց զինեալ ուժերուն համար, ի հարկին վտանգուած շրջաններու պաշտպանութեան նպատակով:

Ատլանտեան Ուխտի գործադիր գերագոյն մարմինն է Հիւսիսային Ատլանտեան Խորհուրդը, մնայուն խորհուրդ՝ որուն մէջ անդամ պետութիւնները ներկայացուած են իրենց պետերով կամ ի հարկին իրենց արտաքին, պաշտպանութեան կամ ելմտական նախարարներով: Տարին երկու կամ երեք անդամ կը գումարուի: Կեդրոնը 1952ին հաստատուած էր Փարիզ, բայց քանի մը տարի առաջ, երբ Ֆրանսա քաշուեցաւ Ուխտէն, փոխադրուեցաւ Պելժիա: Ընդհանուր քարտուղարն է Պելժիացի Հանրի Սփաաք 1957էն ի վեր:

Իր զանազան աշխատանքներուն համար Ուխտը ունի յարակից քանի մըմարմիններ: ա) Քաղաքական գետնի վրայ ընդհանուր կամ միջազգային քարտուղար՝ չորս բաժանմունքներով: բ) Տնտեսական գետնի վրայ արտադրութեան դրասենեակ: գ) Զինուորական գետնի վրայ՝ ընդհ. հրամանատարութիւն՝ ուղղակի ենթակայ Ատլանտեանի Խորհուրդին: Եւրոպայի, Ատլանտեանի, Մանշի եւ Քանատա — Միացեալ Նահանգներու համար առանձին հրամանատարութիւններ կան, տեղական պաշտպանութեանց յատուկ:

Ատլանտեան Ուխտին շնորհիւ խաղաղութիւնը պահպանուեցաւ Եւրոպայի մէջ վերջին քսան տարիներու ընթացքին:

Աւելին: Մեծ յեղաշրջում առաջ եկաւ արեւելք — արեւմուտք փոխադարձ յարաբերութեանց միջեւ: Սառերը հալեցան մեծ չափով: Խաղաղ գոյակցութեան կամ համակեցութեան սկզբունքը կարեւոր նըուաճումներ արձանագրեց:

Այս պարապդները միայն բաւական են արդաարցնելու իր ստեղծումն ու յարատեւումը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻՒՊՉԷՔ ՄՏԱՀՈԳ Է

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՆԱՅ ԿՐԿՆՈՒԻԼ

Նման ոճով ճառ երբեք չէր խօսած Չեխոսլովաքիոյ կենտկոմի քարտուղարը: Շեշտած է գլխաւորաբար թէ Մարտ 28 — 29ի դէպքերը շատ սուղի պիտի նստին Չեխերուն: Զանազան զրոյցներ ալ շրջան ըրած էին օրուան մէջ Տիւպչէքի հրաժարման մասին, նաեւ կառավարութեան անդամներու, բայց առ այժմ նման բան չկայ: Հարկ է շեշտել միայն թէ Տիւպչէքի յայտարարութիւնը շատ խիստ ազդարարութիւն մըն է: Տիւպչէք ըսած է նաեւ. — «Ժամանակը զոր ունինք ամրապընդման համար անսահման չէ: Վերջին օրերու դէպքերը մեզ կրկին քառուղիի մը առջեւ դրին: Կամ կը յաջողինք անդորրութիւնը ապահովել կամ աճող լարուածութիւնը մեզ կը տանի հոն ուր էինք Օգոստոսի վերջ: Կը յուսանք ժողովուրդին մեծամասնութեան հասկացողութիւնը գտնել առաջքն առնելու համար որեւէ դէպքի որ կրնայ վնասել մեր երկրին եւ անոր ապագային»:

Այս յայտարարութենէն զատ կառավարութիւնն ալ զեկոյց մը հրապարակած է և ներքին նախարարն ալ հրահանգներ տուած է եւ իր յայտարարութիւնն ալ շատ խիստ ազդարարութեան մը բնոյթն ունի: Բոլորն ալ պաշտօնական ելոյթներով կը դատապարտեն «հակախորհրդային եւ հակընկերվարական ցոյցերը»:

Ամերիկա մտահոգիչ կը գտնէ Չեխոսլովաքիոյ կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ Չորսերու առաջին հանդիպուը Միջին Արեւելքի տագնապին մասին, դրական արդիւնք տուած է եւ Ֆրանսայի պատուիրակը շատ լաւատես յայտարարութիւն մը ըրած է: Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Արտաքին նախարար՝ Միշէլ Տըպրէ շեշտելով թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ հեղինակն է այս հանդիպումին գաղափարին, ջանք պիտի չխնայէ որ արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը հաստատուի Միջին Արեւելքի մէջ, ինչ որ անհրաժեշտ է շրջանին եւ Միջերկրականի աւազանին բոլոր երկիրներուն»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ հաայնավար կուսակցութեան համագումարը լրջրօէն կը մտահոգէ Խորհ. Միութիւնը որ կը խորհի թէ այդ համագումարէն պիտի ծնի Նոր-Մաոյական — միջազգային մը:

ԿՈԼԻՍՏ երեսփոխանները, որոնք բացարձակ մեծամասնութիւն են Ազգ. Ժողովին մէջ, «արձակուրդի» մէջ դրին Ժողովը հանրաքուէին պատրուակով հակառակ բոլոր բողոքներուն: Այս անգամ իրենց դէմ էին նոյնիսկ Անկախ Հանրապետականները (Ժիսքարտիէն): Ծերակոյտի նախագահը շատ խիստ ելոյթներով պայքար մը սկսած է հանրաքուէի դէմ: Նիսի մէջ, ճառ մը խօսած է առջի օր, վերլուծելով հանրաքուէի դրուած օրինագիծին ապօրինի եւ վտանգաւոր բնոյթը: Ծերակուտական Փէլէնք ալ յիշելով թէ այս հանրաքուէն հինգ — վեց միլիառ հին Ֆրանքի կը նստի, իր վրդովումը յայտնած է եւ հարց դրած «ո՞վ պիտի վճարէ»:

ՖՐԱՆՍԱ Ֆութպոլի անսպասելի յաղթանակ մը տարաւ Չորեքշաբթի իրիկուն երեքի դէմ հինգ կէտով պարտութեան մատնելով Ռէալ տը Մատրիտի նման խումբ մը:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԵԱՔԻՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԱՏԺ. ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲԱՆԱԼ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Գ.

Վերոյիշեալ արարքները, ըստ 69րդ յօդուածին, կրնան որակուիլ («խափանարարութիւն» — ճարտարարուեստը, փոխադրութիւնը եւ երկրագործութիւնը տապարահարելու կոչուած արարք») եւ պատժելի են մինչեւ տասնեւհինգ տարի ազատութեան զրկումով:

10.) Տեղի ունեցան դամբարաններու սրբապղծման պարագաներ (ինչ որ համաձայն 22րդ յօդուածին, պատժելի են մինչեւ երեք տարի ազատութեան զրկումով): Ս. Ս. Կամենեւի աճիւնները պարունակող տուփը հանուեցաւ Կրեմլինի պատէն, Ի. Ա. Կամարնիքի աճիւնները պարունակող տուփը վերցուեցաւ, Մ. Թոյսկիի դամբանը զարդարող յուշարձանը տապալեցաւ, եւն.:

11.) Ինչպէս դիտենք Խորհրդային Միութեան Կոմունիստ Կուսակցութեան 20րդ համագումարին ուղղած գաղտնի նամակէն, ինչպէս նաեւ Չաքովսկիի վերջերս հրատարակած վէպէն, պատերազմի շրջթայազերծման օրը Սթալին տեղ մը պահուրտած էր: Ժամեր շարունակ, պետութեան ղեկավարներէն ոչ մէկը կրցաւ գտնել ընդհանուր հրամանատարը: Խնդրոյ առարկայ դրուագը 247րդ յօդուածին կողմէ կ՚որակուի «դասալքութիւն», ինչ որ պատերազմի ժամանակ ենթակայ է մահապատիժի:

12.) 1939ին կառուցուած էր ամրացուած շրջաններու խորունկ եւ լաւ սարքաւորուած գիծ ըմ («ՈՒՐի»): Պալթեան հանրապետութիւններու, արեւմտեան Պիելոռուսիոյ եւ արեւմտեան Ուկրանիոյ, Պեսարապիոյ եւ հիւսիսային Պուքովինիոյ կցումէն ետք, սահմանը հարիւրէն վեց հարիւր քիլոմեթր տեղափոխուեցաւ: Որոշուեցաւ զօրացնել այս նոր սահմանը: Բայց առանց սպասելու նոր «ՈՒՐի»ներու շինութեան, եւ հակառակ ընդհանուր ըսպայակոյտի պետ Պ. Շաբոշնիքովի բողոքին, Սթալինի հրահանգով քանդուեցան բոլոր նախկին «ՈՒՐի»ները, ինչ որ Ֆաշիստ ներխուժողներուն հնարաւորութիւն տուաւ առանց խոչընդոտի յառաջանալ մեր հողամասին վրայէն: Մեր կարծիքով, ասիկա ոճրային թերացում մըն է, համազօր՝ դաւաճանութեան: Գալով բարձրաստիճան սպաներու եւ հրամանատարութեան ութսուն առ հարիւրին ոչընչացման, ինչ որ գլխատեց բանակը, կը հանդիսանայ ուղղակի դաւաճանութիւն մը հայրենիքին հանդէպ (յօդուած 64 — մահապատիժ):

Բացի ատկէ, 1941ի գարնան ձերբակալուեցան եւ Հոկտեմբերին առանց դատի գնդակահարուեցան զինուորական պետեր, որոնք մասնակցած էին Սպանիոյ պատերազմին. Սմուշքեւիչ, երկու անդամ Խորհ. Միութեան հերոս, որուն յիշատակին իր հայրենիքին մէջ արձան մը կանգնեցին այս տարուան Փետրուարին. Խորհրդային Միութեան հերոսներ, Բ. Ռիչակով, Սթերն, Չերնիխ, Բթուխին, Կուսով, Բրոսքուրով, Բումբուր, Արժենուխին եւ ուրիշներ:

(Մնացեալը Չորեքշաբթի)

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

2.

Իր կեանքի այս վերջին քսանամեակը տարօրինա՛կ պահ մըն էր հայ կեանքին մէջ՝ յարաբերաբար իր անձին: Յոբելեան տօնուեցաւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի չքեղ սրահներուն մէջ, փառաւոր ճառերով, երգերով, համերգներով, մինչ անդին Յոբելեարը ... հոգեբուժական հիւանդանոցի մը մէջ օրէ օր աւելի եւս կը կծկուէր ու կը տուայտէր իր հոգիին մէջ: Հայ երգին, իրմով արեւածագեալ երգին լոյսը կը սփռուէր հայ կեանքի բոլոր անկիւններուն մէջ, մինչ անդին խաւարը կը թանձրանար իր հոգիին մէջ: Իր երգին ձայները անսահման ու հաղորդական թելերով ու թրթռացումներով կը մտնէին հայ սիրտերուն մէջ, դաղութէ դաղութ ու յաղթականօրէն կը ծաւալէին բեմէ բեմ, մինչ անդին ձայները իր հոգիին մէջ կը խամրէին մոմի հանգող ցոլքերու ու նշոյլներու պէս կեանքէն դէպի մահ գացող ու երկարող հոգեվարքի ճամբուն վրայ: Արդեօք երգե՛ց — առանց ձայնի՝

«Սիրտս նման է էն փլած տներ
Կոտրեր գերաններ խախտեր են սներ
Բուն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր»

1935 ...

Կը մահանար արդէն իսկ մահացեալը:
Կը թաղուէր արդէն իսկ թաղուածը:

Եւ երբ մարմինը հող կ՝իջնէր, հողէն արդէն փրկուած էր հայ երգը իր «Տէր ողորմեա»յով, «Ի վերին Երուսաղէմ»ով, զորս ինք չկրցաւ լսել իր կեանքին վերջին տարիներուն, բայց լսել տուաւ այնքան մարդերու եւ լսել կուտայ մինչեւ այսօր եւ պիտի լսել տայ գալիք բոլոր օրերուն:

Զմեռն եկաւ իր կեանքին վրայ, երբ «Գարուն ա»ն կը հնչէր հայ կեանքին մէջ, երբ «Խնկի Ծառ»ն ու «Ծիրանի Ծառը» կը կանաչէին, երբ «Գութա-ներգ»ի ու «Կալերգ»ներու շեշտերով կը պտղաբերէին յուռթի դաշտերը հայ կեանքին եւ երբ «Սիփանայ Քաջեր»ու բամբ ձայները կը շեփորէին հայ ազգի վերածնունդն ու յարութիւնը:

Կոմիտաս գնաց անշուք, ինչպէս եկեր էր անշուք:

Բայց իր երգը շուք առաւ եւ անունին շուք տուաւ անսպառ շունչին ու անվախճան կեանքին հետ միասին:

×

Ոչ ժամանակը եւ ոչ ալ իմ կարողութիւնը եւ հմտութիւնը կը ներեն ինծի այստեղ փորձելու, կատարել իր վաստակին երաժշտագիտական վերլուծումն ու երաժշտական արժեւորումը: Ընդարձակ աշխատանք է այդ եւ մասնագէտներուն յատուկ գործ:

Ես այստեղ կ՝ընեմ քանի մը հաստատումներ, ընդհանրական երեւոյթներ եւ ընդհանուր արժէքներ մատնանշելու եւ սեւեռումի տակ բերելու համար.—

Ա.) Ըսուած է յաճախ, բայց միշտ պէտք է շեշտել, թէ Կոմիտաս եղաւ հայ երաժշտութեան, հոգեւոր թէ աշխարհիկ, եկեղեցական թէ ժողովրդական, իսկական ոգիին, ոճին, նկարագրին գիտարարը:

Բայց սոսկ հաւաքող չեղաւ ան, տեսակ մը երաժիշտ — բանասէրի կամ ազգագրագէտի դերով: Գիւտարարին մէջ կայ հաւաքողէն անդին, զտողը, բիւրեղացնողը, տեսակ մը վերակառուցանողը կամ վերստեղծիչը: Սոսկ լուսանկարչային, արձանագրական հասկացողութեամբ հաւաքում մը չէր իր գործը: Այդ դերը այսօր ձայնագրող մեքենան ալ կը կատարէ: Իր աշխատանքին մէջ երաժշտագիտական հմտութեան եւ թեքնիքին հետ միասին կայ այն բացառիկ զգայնութիւնը, որով դիտէ հարազատը ջոկել օտարէն, ջինջը՝ աղաւաղուածէն, բնականը՝ յետադայի ազդեցութիւններէն, մէկ խօսքով, ցորենը՝ յարդէն: Դիւրին գործ չէր այս աշխատանքը: Հայ երաժշտութեան ներքին, սերտ, ինքնայատուկ յատկանիշներուն եւ հանգամանքներուն յատուկ զգայարանք մը ունէր կարծես Կոմիտաս: Այնքան մտերիմ էր դարձած իրեն համար հայկականը երաժշտութեան մէջ, որ իր սրտի զարկերուն պէս կը զգար զայն ու կը ճանչնար:

Բ) Գիւտէն, այսինքն հաւաքումէն եւ բիւրեղացումէն ետք, իր վաստակին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէր մշակումը, դաշնաւորումը: Ինչպէս շատ խոր վերլուծումով կը հաստատէ Շահան Պէրպէրեան, Կոմիտասի երգերուն լաւագոյն մեկնաբանը, դաշնաւորումը Կոմիտասի համար օրէնքներու թեքնիք գործադրութեան հարց չէր, ոչ ալ եւրոպական սիստեմներու կիրարկումը հայ միաձայնային կառուցուածքով ստեղծուած երգերուն վրայ, այլ երգին ներքին երաժշտական կառոյցէն եւ ոգիէն թելադրուած ճկուն, այլազան եւ իւրայատուկ մեթոտի մը գործադրումը. մեթոտ՝ որ Կոմիտասո՛վ ստացաւ իր գոյութիւնը:

«Հայ ժողովուրդի երաժշտական բնազդը, հայկական բնաշխարհի բնութեանը միացած՝ տուած էր այս երգերուն երաժշտական այնպիսի դրոշմ մը, երանգներու այնպիսի փափկութիւն մը, որ անոնց իսկութիւնը կրնար եղծուիլ անմիջապէս եւրոպական ներդաշնակութիւններու ծանր փաթաթումին մէջ: Հայկական ազատ լեռներուն վրայ բուսած ու ապրող այր փոքրիկ վայրի երաժշտ. ծաղիկները ի՞նչ պիտի ըլլային իրենց հողէն փըրցուած ու մեծ քաղաքներուն, եւրոպական արուեստի պալատներուն ու պարտէզներուն մէջ բուսած:

«Պէտք է ըսել, որ Կոմիտաս իրապէս հանճարեղ լուծում մը գիտցաւ բերել այս հարցին»: (ՇԱՀԱՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ)

Ահա այսպէս դտնուած, իր հայկական նկարագրի հարազատութեան եւ ամբողջականութեան մէջ յայտնուած եւ պայծառացած երաժշտութեան առջեւ խոնարհեցան բոլոր սկեպտիկները, յուսահատներն ու յոռետեսները հայ երաժշտութեան նկատմամբ: Մէկը այդ սկեպտիկներէն, եւրոպական մշակոյթի եւ մասնաւորաբար երաժշտութեան աւանդութիւններով սնած ու կազմաւորուած, որուն համար հայ երաժշտութիւնը մինչեւ Կոմիտասի հետ իր հանդիպումը ուրիշ բան չէր, քան «արհամարհելի քանակութիւն մը» իր իսկ խոստովանութեամբ, յանկարծ կը խօսի իր իսկ դարձի՛ն մասին, Կոմիտասի հետ հանդիպումէն յառաջացած: Կը պատմէ, թէ ինչպէս օր մը Փարիզի մէջ Օր. Մ. Բաբայեանի տունը դժկամակութեամբ երթալէ ետք, հոն տեսած է Կոմիտաս Վարդապետը դաշնամուրի առջեւ ...:

«Վարդապետը նուագեց ու երգեց: Ժամ մը կամ աւելի տուաւ ինքզինքը, ինչպէս դիտէր ընել այդ բոպէի մը մէջ անդամ, այսինքն՝ ամբողջովին: Ու պատահեցաւ իմ մէջս, այն դիշեր իմ հոգիի կեանքէն էն տարօրինակ երեւոյթներէն, որ յայտնատեսութեան լոյսին տակ կատարուած դարձը կը կոչուի: Հայ երաժշտութիւն մը, երաժշտութեան ամէնէն բարձր տեսակէն, կը յայտնուէր մէկէն ինծի, հեռաւոր ցեղային աչքերուս մէջ արձագանգներ արթնցնելով: Նոր ու այնքան հին — իսկութիւն մը՝ որ կը փոխէր երաժշտական էութիւնս, զայն կը շրջէր կարծես: Վարդապետին արուեստագիտական անձին մէջէն, դէմ յանդիման կը գտնէի ինքզինքս ամբողջ երաժշտական հայրենաշխարհի մը, որուն հը պարտ էի ես ալ, հեռաւոր կերպով զաւակը եղած ըլլալուս: Կը զգայի հիմա որ ցեղս ունեցեր է իր երգը, որ արժանի էր հնչելու ուրիշ մեծ ժողովուրդներու բարձրագոյն ստեղծագործութիւններու համանուագին մէջ, դեռ եւս համեստ՝ գործերու դիծերուն արտաքին մեծութեամբը, բայց գեղեկութեան էն հարազատ որակէն շինուած: — Հայ երաժշտութեան համար Սօղոսի մը պէս մտեր էի այդ բընակարանը այդ իրիկուն. ու Վարդապետը դիս կը զրկէր ետ, իր առաքեալի էութեամբը ինծի դպած՝ Պօղոս մը ըրած ինձմէ»: (ՇԱՀԱՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ)

Գ) Կոմիտաս եղաւ ամբողջակա՛ն երաժիշտ մը: Ոչ միայն գիտարար յայտնաբերիչ, դաշնաւորող, յօրինող, այլ նաեւ տեսաբան, խմբավար, երգիչ: Ամէնէն աւելի իրեն կը պարտինք հայ երաժշտութեան գիտական ուսումնասիրութիւնը: Ինքն էր որ առաջին անդամ հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ երաժշտութեան ներքին օրէնքները երեւան բերաւ, որոնց մէջէն միայն կարելի պիտի ըլլար յստակ կերպով բնութագրել հայ երաժշտութեան ինքնատպութիւնը եւ անոր համաձայն յառաջ տանիլ անոր մշակման, դաշնաւորման եւ զարգացումի հրամայական առաքելութիւնը:

Կոմիտասի կեանքին մէջ այս բոլոր երեսները յստակօրէն ի յայտ կուգան: Կը հաւաքէ, կ՝ուսումնասիրէ, դասախօսութիւն կուտայ, համերգ կը կազմակերպէ, մտերմիկ շրջանակներուն մէջ կ՝երգէ ու կը նուագէ: Այս բոլորով կը նուաճէ այնպիտի երաժշտական կալուած մը, որուն մէջ տիրական ներկայութիւն է ինք, որպէս ամբողջական երաժիշտ, ամբողջական հեղինակութեամբ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՌՕՐՈԱՅ

ՍՐՃԱՐԱՆԸ...

Այսպէս է մարդոց կեանքը սիրաշահելու կերպը ...

Ոմանք՝ սրտնեղած ձմեռուան տուած խիստ ու երկար յոգնութենէն, անհամբեր կը սպասեն գարնան տաք օրերուն, պատրաստելու համար յուսադրիչ նպատակներու իրագործումը: Իրենց յոյսերուն եւ ուրախութեան մասնակից ընելու, ժպտադէմ, կը դիմաւորեն «սրճարանի անկիւնը»:

Շփոթ հարցումիս: Խէր ըլլայ .... ինչ պատահեցաւ ...

Բարեկամս՝ կ՝ընդլայնի իր հոգեկան տրամադրութեամբ:

— Եղբա՛յր, շուրջդ նայէ՛... օրերը կ՝երկննան: Այո, հարկաւ ... դուն Փարիզ կ՝ապրիս, չես կրնար անդրադառնալ մեր հոգեկան վերանորոգման: Քու մարմնի զգայարանքները մերինին պէս չունին այն ինքնուրոյնն յատկութիւնը. տեսնելու, զգալու:

Այս օրերուն, հաճելի փոփոխութիւն մը սկսած է մեր տան շուրջը, այն ձմեռուան ամայի պարտէզը վերածաղկումի մէջ է:

— Սիրելիս, հաւատա, նոյնքան ուրախ եմ երբ կը լսեմ փոխադրուած հրճուանքով այս բացատրութիւնները:

— Սակայն ... դուն, չես կրնար երեւակայել այն ապրումները որ ինձ կը շրջապատեն: Խորհէ՝ առտուն, երբ ննջասենեակիս պատուհանը բանամ. պարտէզիս թարմ մարդադէտնի դեղեցկութիւնը: Ծառերը իրենց ճիւղերը վերանորոգած

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Նոյնպէս ձեզմէ կը խնդրենք որ անյապաղ մեր մօտ զրկէք Ֆաթմա հանըմը, որ այլեւս Պոլսոյ մէջ օգտակար չի կըրնար ըլլալ, քանի որ վտանգուած է ու ոստիկանութեան կողմէ կը փնտռուի: Հոս շատ պէտք ունինք իրեն մեր ընկերներուն հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու համար, որովհետեւ մեր գործունէութեան շրջանակը հետզհետէ կ՝ընդարձակուի եւ օրէ օր հաւատարիմ ու փորձուած անձերու պէտքը կը շատնայ: Նոյնիսկ Հասանը շատ օգտակար պիտի ըլլար մեզի, եթէ կարենայիք զրկել, սակայն դուցէ անոր պէտք ունիք Պոլսոյ մէջ:

«Քաջասիրտ եղէք ու անվեհեր գործեցէք եւ մանաւանդ մի յուսահատիք: Մեր սուրբ նպատակին պիտի հասնինք քիչ ատենէն»:

Այս նամակին ընթերցումը բոլորովին ցրուեց Սայի պէյի տխուր տրամադրութիւնը, որ խանդավառութեամբ գոչեց.

— Կեցցե՛ն մեր քաջ ընկերները:

— Ի՞նչ կ՝ըսես իմ մասիս զրուածներուն, հարցուց Ֆաթմա:

— Կատարելապէս համամիտ եմ, այո, դուն հոս այլեւս այնչափ օգտակար չես կրնար ըլլալ որքան հոն, Սալիհա հանըմին քով. միջոցը գտնելնուս պէս քեզ ճամբայ կը հանենք:

— Բայց ի՞նչպէս կրնամ երթալ. հոս առանձին թողլով Զիւլէհան...:

— Գուցէ մինչեւ ճամբայ ելլելու վայրկեանիդ զինքը կը գտնենք:

— Եւ այն ատեն...

— Այն ատեն զինքն ալ միասին կը տանիս: Ամէն պարագայի այդ աղջկան համար չես կրնար քու պարտականութենէդ ետ մնալ: Ամէն բանէ առաջ մենք ուխտած ենք մեր հայրենիքին նուիրուիլ ու ամէն բան անոր զոհել:

— Ճիշդ է, պատասխանեց Ֆաթմա վճռաբար:

Նոյն միջոցին Սատըք պէյ ալ եկաւ միացաւ իրենց:

Նախկին խմբագիրը երբ կարդաց Սալիհա հանըմի նամակը՝ բոլորովին մոռցաւ իր մտատանջութիւնները եւ օրերէ ի վեր իր վրայ տիրած յուսախաբութիւնը տեղի տուաւ խանդավառ ոգեւորութեան մը:

— Իսկոյն պէտք է գործադրել իր ըսածները, գոչեց, երբ մեր ընկերները իրենց անձը մահուան ենթարկելով խիզախօրէն կը գործեն ու ազատութեան յաղթանակը կը պատրաստեն, մեզի համար ամօթ է անգործ մնալ: Այո, շատ իրաւունք ունին մեր ընկերները, պէտք է այստեղ, Ապտիւլ Համիտի քթին տակ որեւէ գործողութիւն մը, ցոյց մը կազմակերպել որպէսզի իր ուշադրութիւնը հոս լարուած մնայ եւ ձգէ Բումելիի բանակին օձիքը, որուն վրայ յառած է իր դիւային աչքերը: Իսկ դալով Ֆաթմային, այդ մասին ալ կատարելապէս համամիտ եմ, հարկ է որ զինքը հոն զրկենք, քանի որ պէտք ունին իրեն, հոս այլեւս մեզի օգտակար չի կրնար ըլլալ...:

— Բաւական դժուար է սակայն ներկայ դրութեան մէջ զինքը Պոլիսէն փախցընել, դիտել տուաւ Սայի պէյ:

— Դրամը ամէն բան կը դիւրացնէ եւ փա՛ռք Աստուծոյ, տակաւին քովերնիս պէտք եղածին չափ դրամ կայ:

— Ի՞նչ միջոց կ՝առաջարկես Ֆաթման ապահով կերպով մինչեւ Սելանիկ հասցընելու համար:

— Այդ մասին ձեզի որոշ պատասխան մը կուտամ այս իրիկուն իսկ, ըսաւ Սատըք պէյ, հիմա անմիջապէս այդ խնդրով պիտի զբաղիմ... Սալիհայի նամակը այնպիսի յոյս ու քաջութիւն ներշնչեց ինծի, որ ինքզինքս կարող կը զգամ ամէն բան ընելու: Դուք հոս ինծի սպասեցէք, քանի մը ժամէն կը վերադառնամ, իսկ դուն Ֆաթմա հանըմ, պատրաստ զբաղուէ, որպէսզի հարկ եղած ատեն իսկոյն կարենաս մեկնիլ:

— Զանա որ անխոհեմութեամբ օձիքը ձեռք չտաս, խրատեց Սայի պէյ, որ երկիւղ կը զգար, տեսնելով իր բարեկամին չափազանց եռանդն ու խանդավառութիւնը:

Նախկին խմբագիրը, առանց պատասխանելու իր բարեկամին դիտողութեան, աճապարանքով մեկնեցաւ Ֆաթմայի բնակարանէն:

Երիտասարդ յեղափոխականը սին պառոտախօսութիւն մը չէր ըրած ըսելով թէ Ֆաթման փախցնելու միջոց մը պիտի գտնէր անմիջապէս: Կառք մը նստելով ուղղակի Ղալաթիա իջաւ եւ Մոմիանէի կողմը յունական սրճարան մը մտաւ, ուր ընդհանրապէս կը հաւաքուէին նաւագներ ու առագաստանաւերու կամ փոքրիկ յունական շոգենաւերու նաւապետներ:

Սատըք շիտակ սրճարանին տիրոջ մոտեցաւ եւ ցած ձայնով հարցուց.

— Նիքոլին հո՞ս է:

— Դուրս ելաւ, հիմա կուգայ, պատասխանեց սրճարանին տէրը, նստեցէք եւ դալուն պէս ձեր քովը կը զրկեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 97)

ՖԵՖՕՆԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊԱՀՈՒՄ

—*—

ԲԱՀՈՒՄԻ ՊԱՀԸ

Պատմվածք մեկ գլխով

Ամառվա մի շոգ կեսօրին էր, երբ Ֆեֆոն, ինչպես միշտ, ուշացած, հասավ ճաշի։ Ֆեֆոն ինքնագոհ ժպտում էր, ինչպես միշտ, երբ ինչ-որ բանում հաջողություն էր ունեցել։ Ինքնագոհ ժպիտը ձեռնամուխ եղավ նրա ամբողջ դեմքին, երբ նա ներս մտավ ճաշասենյակ։

— Ֆեֆո, ասա, ինչ է պատահել, որ այդքան ուրախ ես,— հարցրեց մայրը։

— Ուրախ չեմ, այլ գոհ եմ, որ ինչ-որ բան կարողացա անել։

— Ի՞նչ, ինչպե՞ս, ո՞ւր։

— Ոչինչ, ոչինչ, մայրիկ, ոչինչ։ Ես ուրախ եմ, որ ինչ-որ բան կարողացա անել։

Ֆեֆոն ինքնագոհ ժպտում էր։ Նա ուրախ էր, որ ինչ-որ բան կարողացել է անել։ Ինչ-որ բան, որ ինքնին ոչ մի նշանակություն չուներ, բայց որ ինքնագոհ էր դարձնում նրան։

Ֆեֆոն ինքնագոհ էր, որովհետև ինքն էր ինքնագոհ։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուայ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20·30ին

ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԸ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներ կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ֆրանք ի նպաստ իր դպրոցին, ընկերուհի Մառի Մանուկեանէ, իր ամուսնոյն Պ. Պետրոս Մանուկեանի ծանր արկածէ մը ազատելուն առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան համար : Տէր եւ Տիկին Ա. Աճեմեան 500 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Մատըլէն Տաքէսեան Պ. Արիսի ապաքինման համար 500, Օր. Օր. Թորոսեան քոյրեր իրենց սիրեցեալ քրոջ Արաքսիի մահուան առթիւ 150, Տիկին Ա. Գալենտէրեան 150, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, իրենց ննջեցեալներու յիշատակին 150, Տիկին Է. Քոչեան 80, Տէր եւ Տիկին Ա. Ն. Հէլվաճեան, Օր. Արաքսի Թորոսեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տիկին Սալմասլեան քսան, Տիկին Վ. Գումրուեան քսան Ֆրանք :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ սրտաբուխ նուէրները. Յ. Տէրոյեանէ՝ ի յիշատակ իր ծնողաց՝ յիսուն Ֆրանք, Յ. Էսկիճեանէ՝ Ֆիլոր Էսկիճեանի մահուան առթիւ 10, Տուրումեան եղբայրներէ տասը, Աղաւնի Զորպաճեանի հոգեհանգիստին՝ Մ. Զորպաճեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Գ. Լուսարարեանէ տասը : Սառա Սիմոնեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ղ. Բալուեանէ քսան : Եղիազար Սարգիսեանի թաղման՝ Գ. Աւետեանէ տասը, Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչէն՝ քսան, Տէր եւ Տիկին Սահակեանէ 15, Այրի Տիկին Սարգիսեանէ երեսուն : Քնարիկ Արզումանեանի տարելիցի հոգեհանգստեան՝ Խ. Արզումանեանէ քսան : Շուշանիկ Տէր – Վարդանեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Ս. Աւտոյեանէ քսան, Ա. Պաղտասարեանէ՝ տասը, Ե. Տորումեանէ 10, Վ. Միսթիքէ 10, Գ. Տէր – Վարդանեանէ տասը, Մ. Գասգասեանէ տասը : Գէորգ Եօթնեղբայրեանի քառասունքի հոգեհանգստին՝ Տիկին Զուգուրեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Ա. Կուտսուզեանէ երեսուն, Տէր եւ Տիկ. Ա. Պաղտասարեանէ տասը, Տիկին Հերոյեանէ՝ տասը : Երանուհի Շիշմանեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Շիշմանեան ընտանիքէն քսան : Մկրտիչ Սուքիասեանի Բ. տարելիցին եւ Ադամ Կոնոեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Ա. Սուքիասեանէ քսան, Այրի Կոնոյեանէ 20, Ա. Արմաղանեանէ տասը Ֆրանք :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ Զատկուան

ԻՐ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Au Real-Corniche-Catalans

avec l'orchestre

GUY MATTEONI

Attractions internationales et pour la première fois à Marseille le fameux quator vocal Sud-Américain OMNIA

Tenue sombre de rigueur.

Սեղանները կանխաւ ապահովել :

TRANSIT

Agence en Douane

— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98

MARSEILLE (1·)

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երդեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՁԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին զաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան *եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝* ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն* .—

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն .—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն: Երեկոյթին իրիկունը տոմս չի վաճառուիր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — *Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած* Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, *մահուան յիսնամեակին, նաեւ զինուորական մարմնի, քաջարի ղեկավարներէն՝ Արմենակ ջկարեանի մահուան 45ամեակին առթիւ :*

Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտ

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի ինջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 6 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 6 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11482

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.482

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՈՒՆ ԶԱՏԻԿԸ

Քրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց:

Այսօր անգամ մը եւս քրիստոնեայ եկեղեցիներու զանգակներն ու կոչնակները ցնծագին կը հնչեն՝ հաւատացեալ մարդկութեան աւետելու համար Նազովրեցի Յիսուսի յարութիւնը :

Հրաշափա՛յլ յարութիւն:

Որքան «մեծ եւ սքանչելի խորհուրդ» մըն էր եղած իր ծնունդը Բեթղեհէմի խոնարհ մէկ մսուրին մէջ, նոյնքան սքանչելապատում խորհուրդներով պարուրուեցաւ իր յարութիւնը, գողգոթայի կառափնատին վրայ խաչուելէ եւ Յովսէփ Արեմաթացիի դամբարանին մէջ երեք օր թաղուած մնալէ ետք :

Գերբնական երեւոյթ մըն էր եղած իր ծնունդը կոյսէ մը, անարատ յղութեամբ:

Անըմբռնելի եղաւ իր յարութիւնը «ի մեռելոց »:

Քրիստոնէական հաւատքը ժայռի նման անսասան է տակաւին այսօր, հիւլէական դարուն, երբ մարդիկ սկսած են լուծել յաւիտենին գաղտնիքները, գիտութեան ամենավերջին նուաճումներով :

Հրաշագործ է հաւատքը :

Յիսուս անբուժելի, անդամալոյծ հիւանդները կը բժշկէր հաւատքի զօրութեամբ :

« Ա՛ռ զմահիճդ եւ ե՛րթ ի տուն քո» , կ՛ըսէր անդամալոյծին, որ վայրկենապէս ոտքի կ՛ելլէր ու կը քալէր : Յետոյ կ՛աւելցնէր .

« Հաւատք քո կեցուցին զքեզ »:

Հաւատքը մեծագոյն զէնքն է եղած հայ քրիստոնեային, որ դարերով կառչած է իր կրօնքին, անթիւ մարտիրոսներ ու նահատակներ տուած է յանուն քրիստոնէութեան : Իր ամէնէն տագնապալի օրերուն ապաւինած է խաչի զօրութեան: Ու պահած՝ իր կրօնքն ու ազգութիւնը :

Զատի՛կ: Յարութի՛ւն:

Խաչելութիւնը ձմեռն էր: Յարութիւնը գարունն է :

Ինչպէս ծաղկազարդ գարունը կը յաջորդէ մեռելաշունչ ձմրան, այնպէս ալ պայծառափայլ յարութիւնը կը յաջորդէ մահատեսիլ խաչելութեան :

Հայկական Զատիկը չի նմանիր ուրիշ ազգերու յարութեան տօնին: Տարբեր հըմայք ու խորհուրդ ունի :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ ամէնէն մեծ եւ ուրախ տօնն է Զատիկը : Որովհետեւ անիկա կը խորհրդանշէ կեանքի յաղթանակը մահուան դէմ :

Մահուամբ զմահ կոխեաց :

Հայ ազգը իր դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան ընթացքին քանիցս ճակատեցաւ մահուան դէմ, անհամար զոհեր տուաւ, սակայն ի վերջոյ տարաւ յաղթանակը :

Մեր հայդուկները իրենց սրբազան դրօշին վրայ արձանագրեցին «մա՛հ կամ ազատութիւն » նշանախօսքը : Անարգեցին մահը յանուն ազատ հայրենիքի: Անոնք ճամբայ ելան այն հաստատ հաւատքով , որ հայկական ազատամարտը յաղթանակով պիտի վերջանայ եւ ազգը յարութիւն պիտի առնէ անպայման :

Ու յաղթեցին :

Այսօր դարձեալ կ՛ապրինք մռայլ ու անստոյգ օրեր, ցիրուցան աշխարհի չորս հովերուն : Սակայն ամուր կը պահենք մեր հաւատքը : Այն հաստատ յոյսով , որ դարձեալ պիտի ծագի վարդամատն արշալոյսը եւ կրկին պիտի հնչեն Հայոց Զատիկին աւետաբեր զանգակները :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽՈՍԼԱՒԱՔԻՈՅ ՄԷՋ ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային դէտերու կարծիքով , Տիւպչէք եւ իրեն նման ազատական տարրերը դժուար կացութեան մը առջեւ կը գտնուին : Արդարեւ, բաւ եղաւ, որ համաժողովրդական ցոյցեր տեղի ունենան Խորհ. Միութեան դէմ, որպէսզի Չեխոսլովաք ղեկավարները, անշուշտ, ճնշումներու եւ ապահովաբար սպառնալիքներու տակ, հարկադրուին խիստ միջոցներ ձեռք առնել կացութիւնը առնուազն չվատթարացնելու համար :

Տիւպչէքի առջի օրուան ծանրակշիռ յայտարարութիւնը կը նկատուի «ճակատագրական», այսինքն՝ վերջին սրտառուչ կոչ մը ուղղուած Չեխոսլովաք ժողովուրդին, ըմբռնելու իրաց կացութիւնը :

Հակառակ Չեխ կառավարութեան ծանր ազդարարութեան , միտքերը ջղագրգռուած են Չեխոսլովաքիոյ մէջ : Արդարեւ, երկրին նախագահը՝ Զօրավար Սվոպոտա, ընկերակցութեամբ պետական այլ դէմքերու, այցելեց զինուորական կայաններ եւ զօրանոցներ : Համաձայն շրջան ընող զրոյցներու , Չեխոսլովաք բանակին մէջ կը տիրէ ջղագրգիռ մթնոլորտ : Միւս կողմէ լրագրողները բողոքեցին գրաքննութեան վերահաստատման դէմ :

Չեխեւխորհրդային հարցին առընչութեամբ յատկանշական է Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան դիրքն ու տեսակէտը : Կալիւձի, որ դեռ վերջերս Մոսկուայի մէջ մասնակցեցաւ համայնավար կուսակցութիւններու միջազգային համագումարի նախապատրաստական աշխատանքներուն, «Ռընէսանս» թերթին թղթակիցին դիտել տուաւ, թէ « Եւրոպայի մէջ խաղաղ գոյակցութիւն մը դժուար թէ հաստատուի , ցորչափ Խորհ. Միութիւնը չփոխէ իր դիրքն ու տեսակէտը Չեխոսլովաք հարցին նկատմամբ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Իհսան Զանլըեանդլի Ալժերիա այցելեց չորս օրուան համար: Առաջին անգամն է, որ թուրք պետական դէմք մը պաշտօնական այցելութեան կ՛երթայ Ալժերիա:

ՉԻՆ համայնավար կուսակցութեան Թ. համագումարին շնորհաւորական հեռագիր մը յղեց Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն : «Ընկերական սրտագին ողջոյն եւ յաջողութեան մաղթանք մեր չինացի համայնավար եղբայրներուն», կը շեշտէ ի մէջ այլոց ռումանական հեռագիրը :

ՓԱՐԻԶԻ եւ մօտակայ արուարձաններուն մէջ 2·293·500 ինքնաշարժներ շրջագայութեան մէջ էին Հոկտեմբեր 1968-ին, համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ սեւեր, Մ. Լիւթեր Քինկի սպանութեան տարելիցին առթիւ , խռովութիւններ ստեղծած են առջի օր : Ազգային պահակագունդը միջամտած է վերահաստատելու համար անդորրութիւնը: Միւս կողմէ Տիթրոյթի մէջ մթնոլորտը լարուած է :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի , Ապրիլ 9 :

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՔԱՐՈԶԸ

ԶԱՏԻԿ, 6 ԱՊՐԻԼ 1969

ԽՄԲ.— Էջմիածնէն ստացանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Զատկուան քարոզը , զոր կուտայ Կիրակի առաւօտ Ս. Էջմիածնայ տաճարին մէջ :

Սիրելի հաւատացեալ ժողովուրդ ,

Ցնծացէք եւ ուրախ եղէք զի այսօր տօն է Սուրբ Յարութեան :

Այսօր, Միածնաէջ Մայր Տաճարի զանգակները կ՛աւետեն մեր Փրկչին Քրիստոսի յարութիւնը՝՝ Հայոց բոլոր եկեղեցիներուն, հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի :

Այսօր, դարնան այս լուսաբացին, երբ արեւին կենդանարար լոյսը այնքան առատ կ՛իջնէ համայն աշխարհի վրայ, ուրիշ լոյս մը, նոյնքան առատ եւ կենդանարար կը բաշխուի մեր հոգիներու աշխարհին :

Այդ այն լոյսն է՝ որ մեր նախնիք կոչեցին «իմանալի լոյս»: Այդ այն լոյս է՝ որ բեղնաւորեց եւ փառքով լեցուց հայ ազգի կեանքն ու պատմութիւնը ամբողջ: Այդ այն լոյսն է՝ որ նոյնիսկ մահը դարձուց «իմացեալ» եւ ճանապարհ բացաւ դէպի յաւերժութիւն :

Զի Յիսուս, «մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբը իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց » :

Զաւակներ մեր հարազատ, Զատիկ է այսօր, ցնծացէք եւ ուրախ եղէք : Միշտ արթուն ու լաւատես, միշտ վստահ ձեր սեփական ուժերուն , ձեր կեանքի ճանապարհին վառ պահեցէք ջահը նախնեաց հաւատքին եւ լոյսը հայ հոգիին : Ուր ալ գտնուիք, ձեր հայրենի հոգի կամ հեռու ափերու վրայ, մնացէք հաւատարիմ Ս. Լուսաւորչի եւ Ս. Մեսրոպի տեսիլքներուն, մնացէք հաւատարիմ Աւարայրի եւ Սարդարապատի հերոսներու ուխտին , մնացէք հաւատարիմ հայրենի հոգին, մեր արդի կեանքին ու գործին, եւ ապագային: Եւ ինչ ալ պատահի, մնացէք անսասան, մէկ ու անբաժան, Ամենայն Հայոց Սուրբ Էջմիածնի օրհնութեան նեղքեւ :

Այո, Զատիկ է այսօր, եւ օր է՝ արդար ու համարձակ խօսքի, ի խնդիր մեր Ս. Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի կեանքի խաղաղութեան, որ կրնայ կենսագործուիլ միմիայն եղբայրական սիրով եւ միութեան ոգիով, պահպանումովը մեր նուիրապետութեան դարաւոր կարգ ու կանոնին եւ գիտակցութեամբը մեր ազգային մնայուն հիմնական շահերուն :

Իբրեւ Հայոց Հայրապետ, մեր սեպուհ պարտքը կը նկատենք, անդադար ահազանգ հնչեցնել, հազար խօսքերով, հազար ձեւերով, լսելի դարձնելու համար մեր օրերու հոգեւոր — ազգային կեանքի գերագոյն ճշմարտութիւնը՝ թէ Հայութեան միակ ապահով խարիսխը աստուածակառոյց Ս. Էջմիածինն է եւ մայր հոգը հայրենի: Հայաստան, հայ ժողովուրդ, Հայոց պատմութիւն իրարմէ անբաժան են, եւ միասին անբաժան են՝ Ս. Էջմիածնէն :

Սփիւռքի մեր զաւակները պիտի մնան այնքան ատեն հայ, եւ այնքան հայ, ինչքան կարողանան իրենց հոգիի թելերով կապուիլ յաւիտենական Մայր Հայաստանին եւ Հայաստանցի ժողովուրդին, եւ մանաւանդ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնին, որ բազմադարեան գերագոյն խորհրդանշանն է եւ երաշխիքը՝ Հայոց կրօնական գիտակցութեան եւ ազգային միասնութեան :

Յաճախ, ծանր ապրումներ կը ճնշեն մեր սրտին վրայ, ի տես այն կենտրոնախոյս ձգտումներուն եւ պառակտումներուն որոնք յառաջ եկած են սփիւռքի մեր եկեղեցական կեանքէն ներս : Յաճախ կը նմանինք այն բժիշկին, որ ձեռքը դրած հիւանդի բազկերակին, մտահոգ կը հետեւի անոր մարմնոյն մէջ բոյն դրած քայքայիչ զարգացումներուն, եւ կը փորձէ դիմել ամէն հնարքի, զօրացնելու համար հիւանդի մարմնոյն դիմադրական ուժերը, անոր ինքնապաշտպանութիւնը : Եւ բժիշկին նման՝ երբեմն յոռետես ենք ու անզօր, երբեմն յուսադրուած ու լաւատես , սակայն միշտ մտահոգ: Կը տարուինք նաեւ խորհելու, թէ Սփիւռքահայ կեանքի ընդհանուր տեղատուութեան հիւանդագին դրսեւորումներէն մին կը հանդիսանան բաժանումերը Մայր Աթոռէն :

Սուրբ Զատկի այս նուիրական պահուն, երբ կը փառաբանենք ուժերը բարիին եւ յաղթութիւնը արդարութեան, երբ մեր հոգիներէն ներս կը ճառագայթեն պայծառ զգացումները սիրոյ եւ հաշտութեան, Սուրբ Էջմիածնի մայրական հրաւէրը կը բերենք մեր բոլոր պանդուխտ զաւակներուն, որ հեռու մնան պառակտումներէ , որ ձեռբազատուին ամէն տեսակի թիւը իմացութիւններէ, եւ մէկ սիրտ մէկ հոգի, մտածեն ու գործեն ամրացնելու իրենց հոգեւոր միութիւնը, մէկ ու անբաժան եկեղեցիով , մէկ ու անբաժան նուիրապետութեամբ, մէկ ու անբաժան Հայոց ընդհանրական Հայրապետութեամբ :

Այսպէս է միայն որ բոլոր Հայերը , եկեղեցւոյ սպասաւորները թէ հաւատացեալներ, արժանի պիտի ըլլան խաղաղ ու հաշտ խղճով դիմաւորելու մեր Տիրոջ եւ Փրկչի յարութեան աւետիսը :

Բաւական չէ, լոկ խօսքով տօնախմբել Յարութիւնը Փրկչին մեր Քրիստոսի, այլ մանաւանդ մեր սրտի, հոգի իրաւ ապրումներով, սիրոյ եւ խաղաղութեան կենդանի գործով : Զի խօսքը առանց գործի կը մնայ մեռեալ :

Մենք կը հաւատանք թէ բուն հայ ժողովուրդը, անկախ այլ կարգի ըմբռնումներէ, մեզ քաջ կը հասկնայ: Կը հասկընայ մեր խռովքը , մեր իղձը արդար, եւ իր հոգիով ուխտի կուգայ այսօր ի լոյս Էջմիածին :

Այո, մեր սիրտը կը վկայէ թէ այս տօնական սրբազան ժամին, այստեղ Ս. Էջմիածնի այս կամարներուն տակ, հաւաքուած է մեր ազգը համայն, անխտիր , իր բովանդակ հոգիով՝ ամբողջ ու անբաժան :

Արդ, դուն ժողովուրդ Հայոց ,դուն « հօտ փոքրիկ » անգին, աննման, հազիւ փրկուած պատմութեան մեծ արհաւիրքներէն, եւ վերջապէս հասած՝ խաղաղ ու անվտանգ կեանքի մը ափին, դուն թեւերըդ երկինք տարածած, աղօթէ այսօր , եւ մենք ալ քեզի հետ, որ յարութեան լոյսը յաղթէ խաւարին, մէգին, բարին՝ չար ձեռքին, արդարութիւնը՝ սուտին, կեղծիքին, ազատութիւնը՝ բռնութեան դաւին, խաղաղութեան երկնառաք ոգին՝ պատերազմի մահուան ուժերուն, զի «յարեաւ Քրիստոս » արեգակն արդար :

Սքանչելագործ տեսիլքը՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի, խորհուրդը՝ Քրիստոսակերտ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ ոգեղինացած պատմութիւնը Հայոց բազմաչարչար բայց վերածնած ժողովուրդի, թող յաւէտ մնան ձեզի ամէնուդ ներշընչարան եւ առաջնորդող լոյս :

Խաղաղութիւն աշխարհին համայն, եղբայրութիւն ազգերուն բոլոր, սէր եւ միութիւն մեր եկեղեցիին, մեր զաւակներուն ամէն :

Արդ, սիրելիք մեր «սրբեցէք ի բաց զհին խմորն, զի եղիջիք նոր զանգուած որպէս էքդ անխմորք, քանզի Զատիկ մեր զենաւ Քրիստոս »:

Զեզ եւ մեզ մեծ աւետիս, Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց : Ամէն :

ԽԱՉԻՆ ՇԱԲԱԹԸ

Տառապանքը կամուրջ մըն է մարդուն եւ Աստուծոյ միջեւ ձգուած :

Ետին անդամ չնայեցաւ :

Գլուխը կախեր էր ու կը զննէր այն-պիսի հետաքրքրութեամբ մը, որ կը կտրէ լսողութեան ամէն թել :

Փեռեկտած, մինչեւ փորոտիքը պատռած, խոր վէրք մը: Կը թուէր, թէ ծունըր էր դրած, ձեռքը վէրքին մօտեցնելու ճիգով մը, որ յատուկ է տառապողներուն: Հող էր հագած, կարծես, եւ քար կապած էին կոչկոռները :

Մատը երկարեց, եղունդովը քերեց, — խեշերանք էր թափեցաւ: Բունին վրայ՝ ոչ մէկ նշան կենդանութեան աւիշէն, մամուռն իսկ չորցած արդէն : Եւ սակայն կ'ապրէր ձիթենին, երջանիկ ինչպէս իր ձեթին լոյսը :

Անծանօթը հարցուց .

— Չի՞ տառապիր :

Որո՞ւ հետ կը խօսէր՝ ինք ալ չէր գիտեր: Բանաստեղծներուն հետ արդեօք, որոնք քերթուածներ կ'արտասանէին իր յիշողութեան դարպասներուն մէջ՝ տառապանքի զգայնութեան մրցում մը կատարելու ձեւով :

O, ma douleur ! sois tout pour moi,
Sois ma philosophie, sois ma science.

Ալֆոնս Տօտէն էր, որու շրթները, ուռենիի տերեւներու նման, կը դողդղային անհանդուրժելի ցաւէն :

O, ma douleur, donne-moi la main

Կ'ըսէր Պօտլէր, որ կը վախնար, կարծես, թէ կը լքէ զինք ցաւի դիցուհին :

— « Հա՛յր, անցո՛ զբաժակս զայս յինէն ....»:

Չլսեց Անծանօթը, ետին անդամ չնայեցաւ, որովհետեւ իր մտքին մէջ պար կը դառնային բանաստեղծները, «տառապանքին հեշտանքով» դինովցած :

— Տո՛ւր որ ցաւէս, Տէ՛ր, ես դառնամ շուրջպար ... Կ'երդէր հայ բանաստեղծը, Ահարոն Տատուրեան :

— « Հայր, անցո՛ զբաժակս զայս յինէն...» կրկնուեցաւ աղերսը ձիթենեաց բազմութեան խորէն :

Այդ պահուն, միայն այդ պահուն, Անծանօթը տեսաւ թէ սպիտակ ստուերմը, Ձիթենեաց պարտէզին մէջ ծնրադիր, « տրտում մինչեւ ի մահ», կ'աղօթէր ինչպէս հովը մեղմահեւ :

Մօտեցաւ եւ ըսաւ .

— Ի՞նչ, կը վախցնէ՞ քեզ տառապանքը :

Լուռ էր սպիտակ ստուերը: Եւ սակայն կը դողային շրթները: « Հոսէին ի նմանէ քրտունք իբրեւ զկայլակս արեան ոլոռն ոլոռն հեղեալ յերկիր» :

— Բայց դիտէի՛ր, դուն դիտէիր թէ Զատիկ պիտի դար երկու օր ետքը, երբ «Որդի մարդոյ մատնի ի խաչ ելանել » :

Ինչո՞ւ, ուրեմն, դասալքութեան այս նախատրամադրութիւնը: Ինչո՞ւ այս վըհատութիւնը Խաչի շաբթուան մէջ: Ինչ որ պիտի կատարուի՝ « զի լցցին դիրք մարդարէիցն», աղօտ պատկերն իսկ չէ մարդկային կեանքին, զոր ուզեցիր ապրիլ՝ այն յաւակնութեամբ թէ եկար խաչելութեամբդ դերազանցօրէն կրելու մարդոց սահմանուած չարչարանքը : Պատմութեամբ մը, որ ոչ իսկ շաբաթ մը կը տեւէ, երբ հրամայուած է մեղի վիշտով անցընել կեանքին բոլոր օրերը (Ծննդ. Գ. 17): Ուրեմն ինչո՞ւ տառապանքէն այս խորշանքդ :

Քիչ առաջ կը դիտէի ձիթենիին վէրքը: Եւ, յետ խորհրդածութեան, կ'եզրակացընէի թէ տառապանքն է կեանքին միակ արտայայտութիւնը, կամուրջը, որ կը նետուի դէպի յաւիտենականութիւն : Տառապանքը զգայարանական փողահարութիւն մը չէ երբեք : Տառապանքը զոհաբերութիւն է, նուիրում, ընծայում, մարտիրոսութիւն : Ձիթենին, իր ձէթն ընծայելու համար տաճարներու լուսաստեղն ջահերուն կամ իր ձէթը քսելու համար աղքատներու օթեկ հացին, պիտի ըսպառէ աստուածային աւիշին յետին կաթիլը՝ մինչեւ որ չորնայ, դօսանայ եւ երիթանայ, հնոցին մէջ նետուելու համար ի վերջոյ : Մարդը նոյնպէս, — պիտի փեռեկտի եւ իր արիւնը պիտի հեղու՝ վառելու համար ստեղծագործութեան ջահը, մինչեւ որ դառնայ հող ու փոշի :

Տառապանքը երկունք է, սրբագործութիւն :

Ինչո՞ւ, ուրեմն, ո՛վ սուրբ մարդ, ինչո՞ւ սոսկալ խաչէն ու խորշիլ տառապանքէն: « Ինքզինք Աստուած կը զգայ ա՛յն մարդը միայն, որ կը գտնուի խաչին վրայ» կ'ըսէ Ժ. Ռիշփէն :

Ե՛լ, ոտքի ել եւ օրինակ ա՛ռ բանաստեղծներէն, որոնք չմերժեցին ըմպել լեղիով խառնած քացախը: Այսպէս, հայ բանաստեղծը, զոր յիշատակեցի քիչ առաջ, «օշարակ» կը համարի վիշտը, ու կը խնդրէ որ թափեն իր լեզուին վրայ: յետոյ ինքզինք «մեծ» կը հռչակէ, որովհետեւ «տառապանքի աստուածութեամբ դերազօր »: Իսկ Միւսէ կ'ըսէ .

L'homme est un apprenti, la douleur
est son maître
Et nul ne se connaît tant qu'il n'a pas
souffert.

Ի՞նչ հարկ խանդարել ռոմանթիքներուն ներշնչումը: Հոմերոս եւս վկայութիւն կուտայ այն երանութեան մասին, որ կը ծնի տրտմութենէն եւ արցունքներէն :

Եւ հիմա դարձուր նայուածքդ դէպի այն փոքր ժողովուրդը, որ մեծցաւ տառապանքի մէջ, — դեռ խաչի ճամբէն անցած չէիր դուն՝ երբ մեծ էր ան իր տառապանքով եւ երկունքով : Եւ մեծ է հիմա, դարձեալ, իր ստեղծագործական տենդով, իր յաւիտենականութեան յոյսով եւ հաւատքով, ի՞նչ փոյթ թէ վէրքերով ծածկուած է մարմինը, ամէն օր կ'ըմպէ լեղիով խառն քացախը եւ տարտարոսեան բոցեր կը խանձեն իր հոգին :

Խաչելութի՞ւն, ես ասոր կ'ըսեմ :

Լուռ մտիկ կ'ընէր Յիսուս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1956

ԵՐԲ ԶԱՏԻԿ Է...

Ինչպէս տարուան եղանակները, կրօնական եւ ազգային տօներն ալ բնական պահանջներ են :

Անոնք ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմեն, հակառակ իրենց հակամարտ բովանդակութեան :

Գարունը իր բուրմունքով եւ աշունը իր տերեւաթափով, ամառը իր տաքով եւ ձըմեռը իր ցուրտով անհրաժեշտ տարրեր են, մարդկային մարմինը եւ միտքը վերանորոգելու, հաւասարակշռութիւն հաստատելու համար :

Երբ կ'ըսենք Նոր Տարի, Ծնունդ, Բարեկենդան կամ Ծաղկազարդ, Զատիկ եւ Վարդավառ, տեսակ մը հոգեփոխութիւն կը կատարուի մեր մէջ :

Ու կը սկսինք խլրտիլ: Նոր շունչ մը կը հոսի մեր ըմբռնումներուն եւ զգացումներուն մէջ, ինչ դաւանանք ալ ունենանք:

Յետոյ կը սկսինք բազդատել անցեալն ու ներկան : Անհուն կարօտ մը կը խռովէ մեր սիրտը, եւ երազներ կը հիւսենք վաղուան համար :

Այս պարագան ճիշդ է մասնաւորապէս մեր տարագիր եւ ցիրուցան բազմութեանց համար, որոնք ահա տասնամեակներէ ի վեր կը յածին օտարութեան մշուշին մէջ :

Տակաւին ունինք զանգուած մը որ հին յիշատակներով կ'ապրի :

Ուրիշներ արդէն կլորցած, յարմարած են իրենց բնակած երկրի պայմաններուն, հայրենի աւանդութեանց հետ մոռնալով մայրենի լեզուն ալ :

Եւ վերջապէս ունինք նորահասներու բազմութիւնը, որ ոչինչ դիտէ անցեալէն, միտք չի յոգնեցներ վաղուան համար եւ օրը իրիկուն կ'ընէ այսօրը ծծելով :

Ինչպէս որեւէ տօն, Զատիկն ալ տարբեր իմաստ ունի այս երեք դասակարգերէն իւրաքանչիւրին համար :

Տարեցները կը փորձեն երիտասարդանալ, յիշելով երբեմնի Զատիկները :

Երիտասարդները արձակուրդ մը աւելի վայելած կ'ըլլան :

Իսկ հաւատացեալներ կը մաղթեն որ չուշանայ Հայութեան Զատիկը, — ազատութիւն եւ վերածնութիւն :

Անշուշտ ամէնքս ալ նոյն իղձով կը դիմաւորենք Զատիկը :

Բայց, ե՞րբ է պատահած որ ժողովուրդ մը բարիքներ ապահովէ հառաչելով եւ աղօթելով :

Ամէն վաստակ երկունքի մը կը կարօտի : Եւ մենք այդ երկունքին տարիներն է որ կը համրենք ամէն Զատկի :

Ե՞րբ կուգայ մեր Զատիկը :

— Երբ որ ամէնքս ալ համոզուինք թէ դատապարտուած ենք միայն Աւագ Ուրբաթներ տեսնելու, եթէ չսորվինք մեր ճակատագիրը վարել դիտակցօրէն :

Տարրական դիտակցութիւնը կը պահանջէ հաւատարմութիւն եւ յարատեւութիւն՝ տիրանալու համար մեր ազգային իրաւունքներուն :

Երբ որեւէ հատուած կը վարանի, կը տկարանայ կամ կ'ընկրկի այս ճամբուն վրայ, կը դառնայ զանցառելի քանակութիւն :

Դարձեալ, եթէ որեւէ հոսանք ճակատ կը ճեղքէ բանդիտութեամբ, ադիտութեամբ կամ իմաստակութեամբ, էջ մը պատռած կ'ըլլայ ազգային տոմարին մուտքին դլուխէն :

Ուժերու ամփոփում՝ ամէն բանէ առաջ :

Մեր աչքը դէպի հայրենիք, իսկ մեր ականջը՝ դէպի հողվրտիք, լսելու համար աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու պատդամը :

Եթէ դարեր տեւած է քրիստոնէութեան քարոզած հաւատքը, ինչո՞ւ տասնեակ տարիներու յուսախաբութիւնները պիտի խախտեն մեր ինքնավստահութիւնը՝ լաւագոյն օրերու համար :

Շ.

1955

ՀՐԱՇԱՓԱ՛Ռ...

Մեր ոսկեղինիկ լեզուի բոյրն ու թոյրը, թովչութիւնն ու քնքշանքը արտայայտող բառ մը արդարեւ : Այլ մանաւանդ՝ նոր այդաբացի մը աւետիսը շեփորող որակում մը՝ նկարուն ու ցոլացիկ :

Սովորաբար գարունը Հայաստան կը մտնէ արագիլներու թեւերով եւ սարեակներու ճռուոդիւնով, ձնծաղիկի եւ մանուշակի անուշահոտութեամբ : Եւ, նորափթիթ ծիլերը բնութեան պարզեւին ու հայ մարդուն յոգնատանջ վաստակին՝ դեռ ապշահար նայուածքով ու քիչ մը շիկնած դէմքերով, պատռած, ծուատած երկրին արգանդը, հովին ու արեւին կը ցցեն իրենց դեռատի հասակը :

Մեծ Այդաբացն է: Բնութեան զարթօնքն է :

Եւ նոր արշալոյսը, վարդագոյն զգեստաւորումով ու կենսաժպիտ շողերով, արբշիռ կեանքի մը վերայայտնութիւնը կը պարզէ մեր աչքին առջեւ :

Վասնզի բնութիւնը այսօր՝ « Գեղեցիկ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Սատըք պէյ սուրճ մը ապսպրեց եւ անկիւն մը քաշուելով սպասեց :

Նիքոլին հին ծանօթ մըն էր իրեն որ բաւական ծառայութիւններ մատուցած էր, բնականաբար նիւթական վարձատրութեան մը փոխարէն: Իր գործն էր մարդ փախցնել եւ ասոր համար ամբողջ կազմակերպուած խումբ մը ունէր իր տրամադրութեան տակ: Քարափին վրայ, շոգենաւներու ելարաններուն քով պահակ սպասող բոլոր ոստիկաններն ալ իր ձեռքին մէջն էին եւ մէկ մէկ ոսկի նուէրի փոխարէն թոյլ կուտային որ ուզած մարդը, առանց անցագրի, շոգենաւ դնէ: Բացառիկ հսկողութիւններու ժամանակ Նիքոլիի գործը թէեւ կը դժուարանար, սակայն դարձեալ կը յաջողէր յաճախ: Իրեն համար որոշ սակացոյց մը չինած էր, որուն համեմատ դրամ կ'առնէր զող մը, հրձիգ մը, ոճրագործ մը, սնանկ մը, զեղծարար մը կամ յեղափոխական մը փախցնելու համար: Այդ ճարպիկ Յոյնին գլխաւոր յատկութիւնը այն էր որ երբեք չէր մատներ իրեն վստահուած մէկը, որչափ ալ վստահ ըլլար թէ զայն մատնելով շատ աւելի մեծ վարձատրութիւն մը պիտի ստանայ քան թէ փախցընելով: Միայն թէ կը պահանջէր որ անկեղծութեամբ վարուին իրեն հետ, յեղափոխական մը իբրեւ զող, կամ ոճրագործ մը իբրեւ սնանկ չներկայացնեն իրեն: Նիքոլիի մէկ տարօրինակութիւնը այն էր որ սիրային խնդիրներով վտանգուած եւ ծածկաբար փախչելու պարտաւորուած երիտասարդներէն կամ աղջիկներէն բնաւ դրամ չէր ստանար, ձեռքէն եկած ամէն օժանդակութիւնը ընծայելով հանդերձ:

Սատըք պէյ հազիւ թէ սուրճը աւարտած՝ սիկարէթը կը ծխէր, երբ Նիքոլի մօտեցաւ իրեն: Սովորական բարեւտուքէն ետքը, երիտասարդը զայն իր քով նստեցուց եւ կամաց մը ըսաւ.

— Նոր ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ քեզմէ :

— Ըսէք տեսնեմ, եթէ ըլլալիք է, գըլխուս վրայ:

— Կին մը կայ զոր պէտք է փախցնես անմիջապէս:

— Սիրայի՞ն խնդիր է...

— Չէ, պառաւ կին մըն է, թուրք յեղափոխական կին մը:

— Թո՛ւրք կին մը եւ յեղափոխական միեւնոյն ատեն, շիտակը քիչ մը դժուար խնդիր է այդ: Ոստիկանութեան հետ գործ ունեցա՞ծ է:

— Այո, ոստիկանութիւնը զինքը կը ճանչնայ, անդամ մը ձերբակալուած ու յաջողած է փախչիլ ասկէ մէկ քանի շաբաթ առաջ, անկէ ի վեր, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կը կատարէ իր հետքը գտնելու համար...

— Բայց շատ ծանրակշիռ բան է այդ: Այժմ ո՞ւր կը գտնուի:

— Շիշլիի կողմը, յոյն ընտանիքի մը քով: Նիքոլի, պէտք է որ այս կինը փախցընես Պոլսէն... քեզի քսան ոսկի կայ, տասը ոսկին հիմա կանխիկ է եւ տասն ալ ճամբայ ելլելէն ետքը:

Ըստ Նիքոլիի սակացոյցին՝ յեղափոխական մը տասը ոսկիով կը փախցուէր եւ ահա երիտասարդը անոր կրկինը կ'առաջարկէր: Յոյնը սկսաւ մտածել:

— Եթէ հարկ ըլլայ՝ եւրոպացի կնոջ մը պէս կը ծպտուի՞, հարցուց:

— Անշուշտ, ինչպէս որ յարմար դատես, այն ձեւով կրնայ ծպտուիլ:

— Լաւ, ըսաւ Նիքոլի, զինքը շոգենաւ մը կը նետենք:

— Միայն թէ այդ կինը Սելանիկ պիտի երթայ անպատճառ, դիտել տուաւ երիտասարդը:

— Սելանի՛կ, դոչեց Յոյնը զարմացած, ասկէ պիտի փախչի ու Սելանի՞կ պիտի երթայ...

— Այո, պէտք է որ հոն երթայ, պատասխանեց Սատըք պէյ:

— Գիտէք որ իմ գործս փախստականները ապահով կերպով շոգենաւ դնել ու ճամբայ հանել է, անկէ ետքը, ա՛լ պատասխանատու չեմ: Եթէ կ'ուզէք զինքը Սելանիկ դացող շոգենաւ մը կը դնեմ, բայց եթէ այնտեղ դուրս ելած միջոցին ձերբակալուի, մեղքը ձեր ճիտը:

Երիտասարդը զգաց որ շատ ուղիղ էր Յոյնին դիտողութիւնը, մանաւանդ որ այդ միջոցին Սելանիկ հասնող շոգենաւերուն վրայ արտաքոյ կարգի հսկողութիւն ի գործ կը դրուէր: Պահ մը մտածելէ ետքը, ըսաւ.

— Նիքոլի, դուն խելացի ու ճարպիկ մարդ մըն ես եւ այս գործերուն մէջ մեծ փորձառութիւն ունիս, մտածէ, ճար մը դտիր ու սա կինը անվտանգ Սելանիկ ցամաք հանել տուր... քեզի հինգ ոսկի ալ բացառիկ նուէր կ'ընեմ այն օրն իսկ, երբ լուր զայ թէ կինը կրցած է իր տեղը հասնիլ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 98)

պատմուճանաւն զարդարեալ» է եւ «ի կապուտոյ, ի ծիրանոյ, ի բեհեզոյ, ի յորդանէ, ոսկեշողէր զոյնն» ունի ամէնուր :

Արդարեւ, հրաշափա՛ռ Յարութեան տօնն է այսօր ...

Ովսաննա՛ Հայոց Աշխարհին :

×

Դեռ այն օրերէն, երբ մեր քաջահամբաւ նախահայրերը Անահիտի ձօնուած մեհեանին առջեւ իրենց արեւախանձ դէմքերը եւ պապակած շրթները կը լուային Շիրակի ոսկեզոյն խաղողէն պատրաստուած գինիով, եւ զուսանները իրենց բամբիռները կը հնչեցնէին բամբ ու արու կշռոյթով ու մինչ անդին քրմուհիներ կեանքի, բեղնաւորութեան ու պտղաբերութեան բնոյթը մատնանշող պարը կը մեկնաբանէին, մենք, աղգովին, հաւատացինք Յարութեան խորհուրդին, արդարութեան յաղթանակին :

Ու Նաւասարդէ Նաւասարդ ... ովսաննա՛ Հայոց աշխարհին ...

×

Հրաշափա՛ռ Յարութիւն ...

Խունկով օծուն մեր տաճարներուն կամարներուն տակ, երէկ, հոն, հայրենի բնագաւառին մէջ, մեր մամիկներն ու պապիկները, հայրերն ու մայրերը, սերունդէ սերունդ եւ դար առ դար ու ծագէ ծագ մինչեւ եօթը երկինք բարձրացուցին ողբի, հեծութեան աղօթքը — « Տէր Ողորմեա» : Ու ապա՝ հաղարաւոր բերաններ սրտառուչ ջերմեռանդութեամբ ազգի մը խնդրանքը մատուցին Աստուծոյ —«Եւ յերկիր խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն » :

Այս սակայն միշտ անպակաս եղան արհաւիրքներն ու փոթորիկները : Աղէտներն ու աւերները :

«Զարկւա՛ծ հայրենիք,
Զրկւա՛ծ հայրենիք» :

×

Զատիկ է կրկին, այսօր

«Յոյսի՛ հայրենիք,
Լոյսի հայրենիք » :

Ու Յարութեան Տօնին հետ կրկին կը վերանորոգուին մեր սիրտերը հաւատքի, յոյսի զգացումներով, եւ ապրելու ու տոկալու վճռակամութիւնը կը շեշտուի մեր էութեան մէջ վերստին՝ վաղուան ամբողջական եւ ազատ հայրենիքին համար .

«Իմ նո՛ր հայրենիք
Հրզօ՛ր հայրենիք ...» :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԶԱՏԻԿԸ

Քրիստոնէական տօն մըն է հիմա, — սակայն առաջ, արեւելեան ժողովուրդներու համար, Զատիկը, ինչպէս Ծաղկազարդը, դարնան տօնակատարութիւնն էր միայն : Եբրայեցիները, Եգիպտացիներուն նման, ամէն տարի, առաջին տերեւներուն հետ կը տօնէին բնութեան զարթօնքը : Այդ տօնը կը զուգադիպէր եբրայական տարւոյն առաջին ամսուն, որ կը կոչուէր , Մովսէսի օրով, Ապիպ , յետոյ Նիսան : Ելից թուականէն ետք , այսինքն երբ Եբրայեցիները հեռացան Եգիպտոսէն , դայնանային այս տօնը դարձաւ տեսակ մը զոհաբանութիւն, որով հետեւ Եգիպտոսի մէջ, դարնանային այդ տօնին, համաճարակ մը կոտորած էր Եգիպտացիներուն մանուկները, խնայելով Եբրայեցիներուն մանուկներուն, որոնք հրէական ծանօթ կէթոյին շնորհիւ, մեկուսացած էին Եգիպտացիներէն : Այնուհետեւ Եբրայեցիները պիսախ կոչեցին իրենց դարնանային օրը, յաւերժացնելու համար յիշատակը համաճարակէն ազատումին եւ Եգիպտոսէն հեռացման : Գոհաբանական տօնը հետզհետէ նոր գոյն ստացաւ, այնպէս որ կոչուեցաւ նաեւ բաղարջակերաց տօն : Արդարեւ, Եգիպտոսէն հապճեպով հեռանալու ժամանակ, դրեթէ հալածական եւ խուճապահար Եբրայեցիները ստիպուած էին հրաժարիլ խմոր հաց ուտելէ : Ատիկա սակայն յետոյ աւանդութիւն դարձաւ եւ դրեթէ բոլորովին փոխեց տօնին նախնական գոյնը : Այսուհանդերձ, Ղեւթացւոց գիրքը (Գլ. ԻԳ. 10) կը մատնէ տօնակատարութեան նախնական ձեւը եւ իմաստը դարնան առաջին բերքը (դարի) նուէր տանիլ տաճարին :

Ուրիշ փաստ մը եւս այն, որ տօնին զուգադիպելով ամսուան անունը, Ապիպ, կը նշանակէ հասուն հասկ ցորենի կամ դարիի, ինչ որ նուէր կը տարուէր տաճարին :

Հայերը ի՞նչ տօն ունէին Զատիկին տեղ — չենք գիտեր : Քրիստոնէական ծեփը ծածկած է ամէն հին հետք եւ ազգային աւանդութիւն : Սակայն կ՝ըսուի , թէ Հայերը եւս Զատիկով կ՝ողջունէին դարունը եւ իրենց տօնը կը բաղկանար ընդհանուր զուարճութիւններէ— կը յորդէր գինին, գիւղացին ու քաղքցին պար կը բռնէին, կը կայթէին, կ՝երգէին ու կը հրճուէին : Այսպէս մինչեւ վերջերս նոր Զուղայի մէջ սովորութիւն էր Զատիկը տօնել ... հեթանոսական եղանակով մը :

« Նոր Զուղայի կուսանքները Զատկի օրուան պատարագէն ետք, սեղանատունը կ՝օրհնեն եւ ապա նորէն եկեղեցի երթալով, դասէն դուրս կը պարեն , պարագլուխ ունենալով նոյն օրուան պատարագիչ քահանան շուրջառակիր : Նոյնը կ՝ընեն առանց քահանայի ամէն Կիրակի մինչեւ Հոդեգալուստի երեկոյեան ժամերգութենէն առաջ եկեղեցւոյ գաւիթին մէջ աշխարհական կնիկներով միասին » (Ազգագրական հանդէս, 1900 , էջ 45) :

Ինչպէս պէտք է ենթադրել, դարնան այս տօնը կը սկսէր Ծաղկազարդին, կը շարունակուէր Զատկին, թերեւս կը վերջանար Կանաչ Կիրակին, կամ Հոդեգալուստին, համաձայն երկրին բերքատուութեան եղանակին :

X

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՒԿԻԹ

Բնութեան վերազարթումն է դարնանամուտը, զոր ամէն տարի Զատիկին հետ կ՝ողջունենք : Երկինք եւ երկիր իրենց պայծառութիւնը, եւ մթնոլորտը իր աղուորութիւնը՝ Յարութիւնը խորհրդանշող «կարմիր հաւկիթ» էն կ՝ակնկալեն կարծես, այս տեսակէտով, կ՝արդարանայ ժողովուրդին համոզումը, թէ « կարմիր հաւկիթին կեղեւը գետին իյնալու է, որ օդերը տաքնան » :

Կարմիր հաւկիթը իր ուրախ տեսքով՝ միակ զարդն է զատկական սեղաններու , եւ առարկան՝ տղոց ցնծութեանց : Տէր տէրներու տնօրհնէքի այցելութեանց ատեն, հայ տուներու մէջ սովորութիւն էր խնկամանէն զատ՝ պնակով կարմիր հաւկիթ ալ դնել, որպէսզի օրհնուի մեր սընունդին այդ կարեւոր նիւթը : Հաւկիթին ընծայուած այս յարգանքն ու պաշտամունքը ճիշդ Յարութեան տօնէն սկսելուն, կրնանք խորհիլ, թէ այդ ատենին, այսինքն դարնանամուտին է, որ ածելու կ՝ելլեն բոլոր հաւեղէնները , պարագայ մը, որ բաղդատելի է հասունցած խաղողին՝ ճիշդ Աստուածածնի տօնին օրհնուելուն հետ : Հաւկիթ չի ներկուիր այն տուներուն մէջ, ուր մօտաւոր մահմը պատահած է, ի նշան սուգի :

Ինչո՞ւ կարմիր կը ներկենք հաւկիթը : Արիական ցեղերու յատուկ շատ հին սովորութիւն մըն էր ասիկա . Պարսիկներն ալ իրենց տարեգլխուն՝ Նէվրուզի տօնին առթիւ զիրար շնորհաւորելու համար նախշուն հաւկիթներ կուտային իրարու : Մեր ԺԴ. դարու մատենագիրներէն Գրիգոր Տաթեւացի քարոզագիրք մը ունի «Զմրան հատոր» խորագիրով, որուն մէջ ըսած է . «Այդ ներկը կը նշանակէ, թէ բոլոր աշխարհս գնուեցաւ Քրիստոսի արեամբ » : Այս բացատրութենէն կը հետեւի, թէ կարմիր ներկը խորհրդանշանն է Քրիստոսի արիւնին : Հաւկիթը հին կը բօնքներու մէջ, մանաւանդ հնդկականին մէջ, աշխարհի ստեղծագործութեան մասին ծառայող օրինակ մը նկատուած է : Հնդկական ըմբռնումով, տիեզերքը երեք մասէ կը բաղկանար . Ա. Երկիրը (հողը), Բ. Մթնոլորտը, Գ. Երկինքը : Այս հիման վրայ, մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը ունի Տաթեւացի, զոր կ՝արժէ կարդալ եւ որուն եզրակացութիւնն է . «Աշխարհը կլոր է, հաւկիթն ալ կլորութեան ամբողջութիւնը կը խորհրդանշէ , եւ Քրիստոսի Աւետարանը տարածուած է ամէնուր » :

Ժողովրդական լեզուի մէջ սիրուն հանելուկներ կան՝ հաւկիթին վրայ շինուած . ահա մէկ քանին .

«Բերնէս ինկաւ կոտրեցաւ,
Զուրն ինկաւ չհալեցաւ » :

«Ախոռ մը ունիմ՝ դուռ չունի ,
Մէջը արծաթ՝ վրան ոսկի » :

Ք.

ԱՍՏՈՒԱԾԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԼԻԼԻԱԿԱՆ

Գալիլիական այս հընաշող աստղերուն
Ներքեւ հոգիս կը սարսըռայ այս գիշեր ...
Հո՛ս էր ուրեմն որ շրջեցաւ Սէ՛րն
անհուն,
Երկիրն ամբողջ, երկինքն անգամ դիւթող
Սէր ...

Ո՛վ Վարդապետ, յաւերժական
Լիութիւն՝
Քու անձըդ հոս բնութիւնն ամբողջ է
լըցեր ...
Քեզ փայփայած շունչե՛ր կան խորն այս
հովուն ,
Այս հողին մէջ կան Քեզ դըպած
հիւլէներ ...

Այս լեռներն են ու ճամբաներն՝ որոնց
վրայ
Դուն այսպիսի լուռ գիշերներ խօսեցար
Ու ձայնըդ դե՛ռ կը թրթըռայ եւ
կ՝երթա՛յ ...

Որդի՛ Մարդոյ, այս այն երկինքն է
պայծառ՝
Որ Քեզ տեսաւ, լըսեց, սիրե՛ց Քեզ
տակաւ
Եւ բացուելով՝ Քեզ իր ծոցի՛ն մէջ
առաւ ...

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

1918

LIVRES REÇUS

CAUCASE par Armand Gaspard, Editions Rencontre, Lausanne, 1969.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (456)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Թենարտիէ դրան քովի անկիւնը դնաց եւ անկէ չուաններ առնելով աւազակներուն նետեց :

— Անկողնին ոտքին կապեցէք զինքը, եւ նշմարելով աւազակներուն ծերը, որ Պ. Լըպլանին կռուփէն սենեակին մէջտեղը նետուած եւ փռուած էր անշարժ :

— Միթէ Պուլաթրիւէլ մեռած է, հարցուց :

— Ոչ, պատասխանեց Պիկրընայ, գինով է :

— Դէպի անկիւն մը աւլեցէք զայն, ըսաւ Թենարտիէ

«Ծխահան մաքրողներէն» երկուքը ոտքով երկաթեղէններու դէզին քով հրեցին գինովը :

— Պապէ, ինչո՞ւ այդքան շատ մարդ բերիր, ըսաւ կամաց մը Թենարտիէ բրաւոր մարդուն, անօգուտ էր այդքանը :

— Ի՞նչ ընեմ, պատասխանեց բրաւոր մարդը, ամէնքն ալ ուզեցին մասնակցիլ : Գէշ է եղանակը, գործ չկայ :

Այն խշտեակը, որու վրայ տապալած էր Պ. Լըպլան, հիւանդանոցի տեսակ մը անկողին էր եւ հազիւ հազ քառակուսուած փայտէ չորս սիւներու վրայ կը կռթնէր :

Պ. Լըպլան դիմադրութիւն չըրաւ : Աւազակները ոտքի վրայ կեցնելով պատուհանէն ամէնէն հեռու եւ բուխերիկին ամէնէն մօտ անկողնին սիւնին կապեցին զայն՝ ոտքերը գետին դնելով :

Երբ վերջին հանգոյցը կապուեցաւ, Թենարտիէ աթոռ մը առաւ եւ եկաւ դրեթէ Պ. Լըպլանին դէմ նստաւ :

Թենարտիէ այլեւս առջի Թենարտիէին չէր նմաներ . քանի մը վայրկեանի մէջ իր դէմքը մոլեգին բռնութիւնը ձգած եւ հանգարտ ու կեղծ հեղութիւն մը առած էր :

Մարիուս դրասենեակի մարդու յատուկ անոր այս քաղաքավարութեան ժպիտը տեսնելով գժուարաւ կը ճանչնար թէ պահ մը առաջ փրփրացող զրեթէ անասնային բերանն էր այդ ժպտող բերանը . շուարումով կը դիտէր այս ծիծաղելի եւ տագնապալի այլակերպութիւնը, կը զգար ինչ որ մարդ կը զգայ, երբ վագրի մը նենգամիտ դատասէրի մը փոխուիլը կը տեսնէ :

— Պարոն ... ըսաւ Թենարտիէ :

Շարժում մը ընելով հեռացուց աւազակները, որոնք իրենց ձեռքը տակաւին Պ. Լըպլանի վրայէն քաշած չէին :

Ամէնքն ալ դէպի դուռը քաշուեցան :

— Պարոն, կրկնեց Թենարտիէ, աղէկ չես ըներ պատուհանէն ցատկելու փորձ ընելովդ : Թերեւս ոտքդ կոտրէիր : Հիմա, եթէ կը ներես, հանդարտօրէն պիտի խօսինք : Բան մը դիտեցի : Նախ պէտք է այս դիտողութիւնս յայտնեմ քեզ, մինչեւ հիմա տակաւին աղաղակ մը չհանեցիր :

Թենարտիէ իրաւունք ունէր, այս պարագան ստոյգ էր, թէեւ Մարիուս իր խռովքին մէջ նշմարած չէր զայն :

Պ. Լըպլան հազիւ թէ քանի մը խօսք արտասանած էր առանց բարձրացնելու ձայնը, եւ պատուհանին քով վեց աւազակներու հետ կռուած միջոցին ամենախորին ու խիստ տարօրինակ լռութիւն մը պահած էր :

Թենարտիէ շարունակեց .

«Ինչ զարմանք, եթէ փոքր ինչ՝ գո՛զ կայ, մարդասպան կայ, պոռայիր, անպատեհ պիտի չսեպէի պոռալդ, ի պահանջեալ հարկին ներելի է այդ աղաղակը ձգել, եւ ես իմ մասիս չար միտքով պիտի չառնէի աղաղակդ :

«Խիստ բնական բան մըն է քիչ մը վըլվըլուկ հանել երբ մարդ կը գտնուի այնպիսի անձերու մէջ, որ բաւական վստահելի չեն երեւար :

«Եթէ պոռայիր անգամ, ոչ ոք բան մը պիտի ըսէր քեզի, ոչ ալ բերանդ պիտի խցէինք : Ըսեմ քեզ թէ ինչո՛ւ . վասնզի այս սենեակին ձայնը չի լսուիր , այս սենեակը այդ յատկութիւնը ունի : Ստորերկրեայ մառան մըն է ասիկա , որուն մէջ եթէ ռումբ մը նետելու ալ ըլլաս, ամէնէն մօտակայ պահնորդարանը պիտի կարծէ թէ գինովի մը խորդումին ձայնն է անիկա :

«Հոս թնդանօթի զոռումը «պում», որոտումն ալ «բուֆ» ըսել է դուրսի մարդոց համար :

«Յարմար բնակարան մըն է այս : Բայց ինչ որ է, աւելի աղէկ ըրիր չպոռալով . շնորհակալութիւն, եւ ահա ըսեմ քեզ թէ ի՛նչ կը հետեւցնեմ այդ լռութենէդ :

«Սիրելիդ իմ պարոն, երբ աղաղակ ձգուի, ո՞վ կուզայ . ոստիկանութիւնը :

«Եւ ոստիկանութենէն ե՞տք . արդարութիւնը : Արդ, քանի որ չպոռացիր, ըսել է թէ դուն ալ մեզի պէս ոստիկանութեան եւ արդարութեան հոս գալը չես ուզեր, ըսել թէ, — շատ ժամանակէ ի վեր ունիմ այս կասկածը, — ըսել է թէ բան մը ունիս զոր շահդ կը պահանջէ պահել :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուայ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 13, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20·30ին

ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԸ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Երեւանեան Օրը, Մայիս 18ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, նաեւ զինուորական մարմնի, քաջարի ղեկավարներէն՝ Արմենակ Ջկարեանի մահուան 45ամեակին առթիւ :

Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1969 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները :

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելումները աւելի քան երբեք կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութիւնը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման տարեկան	105 ֆր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան :

Շնորհակալութեամբ : Վարչութիւն

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Ա. ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր

Փակ է Կիրակի օրերը
բայց տրամադրելի
հացկերոյթներու,
հարսանիքի կամ
նշանտուքի համար

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON

VAJA *NEW JEAN'S*

VENTE AUX GROSSISTES

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երդեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնու վիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր», «Ռոստոմ» եւ «Եօթնեղբայրեան» խումբերու բոլոր ընկեր – ընկերուհիներէն կը խնդրուի անհրաժեշտաբար ներկայ գլտնուիլ ընկերական ժողովին, այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Կարեւոր օրակարգ :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
9 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11483 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.483

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՌՆՈՂ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ուրբաթ օրուընէ ի վեր ամերիկեան մամուլը ընդհանուր եւ ստիպողական կոչ մը կը հրատարակէր, որու արձագանգ կը հանդիսանար համաշխարհային մամուլը: Իսկական ահազանգ մըն է զոր հնչեցուցած էր Հուսթընի բժիշկը՝ կը խնդրուէր մեռնիլ :

Սարսափ ազդող բան մը կայ այս տողերուն մէջ: Եւ մարդ կը տարուի մտածելէ թէ պէտք է՞ մաղթել որ գիտութիւնը յառաջդիմէ, եւ աւելին՝ կարելի է՞ յառաջդիմութիւն կոչել մէկուն ապրիլը, միւսին՝ մահով:

Սարսուռ մը կը ցնցէ մեզ :

Թերթերու խորագիրները ու յաջորդող դրութիւնները վախ կը պատճառեն Մարդիկ կարծես ամէն գիտակցութիւն կորսնցուցած են երբ կը գրեն.— «Արագօրէն պէտք է գտնել մարդկային օրկան մը», Մրցում ժամացոյցին դէմ, կամ նըման խօսքեր :

Ճիշդ է, մարդ մը մահուան դէմ կը պայքարէր Թեքսասի մէջ, իր հիւանդ սիրտը փոխարինած էին արուեստական սրտով մը, որ կրնար առաւելագոյն քանի մը օր դիմանալ: Հարկ էր որ գտնուէր սիրտ տուող մը եւ բժիշկը չէր վարաներ յայտարարելէ .— « Յուսախաբ եմ եւ մըտահոգ որ ցարդ տուող չկայ »: Այլ խօսքով «յուսախաբ եւ մտահոգ»՝ որ ուրիշ մը, նախընտրաբար, նոյնիսկ պարտադրաբար ենթակայէն աւելի երիտասարդ, չէր մեռներ իր առողջ սիրտը տալու համար :

Ու Երկուշաբթի, ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ «վերջապէս» մէկը գտնուած է: Ու կարելի կը դառնայ կեանք մը մահով փրկել :

Ապաբարոյ մարդկութեան մը համար, ի՞նչ վտանգաւոր տրամադրութիւններ կրնան ծնիլ, մանաւանդ այս օրերուն, երբ նուիրականն ու գեղեցիկը անձնատուր եղած են ամբարոյականին եւ նիւթականին առջեւ : Գուցէ օր մը մարդիկ նոյնիսկ սրտի առեւտուրի ձեռնարկեն: Եւ քանի այս ձեւով է, որ կեանքեր կրնան փրկուիլ, կարելի է չմաղթել որ գիտական թեքնիքը կատարելագործուի : Վասընդի գիտութիւնը յառաջդիմած չըլլար, երբ կեանք մը փրկելու համար ուրիշ կեանքի մը վախճանին կը կարօտի :

Բժիշկները գուցէ առարկեն թէ անբուժելի նկատուելէ ետք է միայն որ սիրտը կ'առնուի հիւանդէ մը, բայց որքա՞ն համոզիչ է այս արդարացումը, քանի առնուած սիրտը չլռած պէտք է պոկուի իր արմատէն :

Գուցէ ըսուի նաեւ թէ սխալ է, զգացական տեսանկիւնէն մօտենալ նման հարցերու : Թէ յաճախ, պատմութեան ընթացքին, զոհեր անհրաժեշտ եղած են, որպէսզի զոհեր չըլլան՝ յետագային : Բայց տխուր բան մը կայ այս բոլորին մէջ, ուր յանցանք ունին նաեւ անոնք որ ամէն գնով նախ կ'ուզեն թուղթ ծախել եւ չեն սակարկեր իրենց գործածած բառերը : Կը բաւէ որ «թուղթը ծախուի», հոգ չէ թէ հեռուն, Թեքսասի մէկ անկիւնը կին մը մեռնի, որպէսզի մարդ մը, գուցէ ապրի :

Դառն են գուցէ նման խորհրդածութիւններ երբ Հուսթընի գործողութիւնը պէտք է նոր յոյս ու նոր լոյս բերէ աշխարհին: Բայց ոչ յոյս, ոչ ալ լոյս կը բերէ գիտութիւնը ցորչափ կեանք մը փրկելու համար, իր կոչը ըլլայ՝ մեռնող մը կ'ուզուի :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆԵ՞Ր ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս, որ շուրջ տասը շաբաթէ ի վեր իր նոր պաշտօնին գլուխը կը գըտնուի, Զատկի օրը, մամուլի առաջին ասուլիս մը տուաւ, որու ընթացքին յաջորդաբար արտայայտուեցաւ Վիէթնամի, Միջին Արեւելքի, խորհրդային — ամերիկեան հաւանական հանդիպման, Սպանիոյ, Հիւս. Ատլանտեան Ուխտի եւ այլ հրատապ ու այժմէական հարցերու մասին :

Վիէթնամի կապակցութեամբ, ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան պետը յոյս յայտնեց, որ այս տարեշրջանէն սկսեալ,— նոյնիսկ անմիջապէս եթէ դիմացի ճակատը համաձայնի,— միասնաբար, այսինքն ամերիկեան եւ Հիւս. վիէթնամեան ուժերը պարպեն Վիէթնամը: Ռոխըրս աւելցուց, թէ Ուոշինկթըն այս հարցին շուրջ պատրաստ է այսօրուընէ իսկ սկսելու խօսակցութիւններ Հիւս. Վիէթնամցիներու հետ: Ինչ կը վերաբերի միակողմանի հեռացումի, այլ խօսքով միայն ամերիկեան ուժերու պարպումին, «այս մասին ոչինչ կ'աւելցընեմ նախագահին յայտարարութեան վրայ »:

Ատենէ մը ի վեր շրջան ընող այն զրոյցին, ըստ որուն նախագահ Նիքսըն «խաղաղութեան ծրագիր » մը պատրաստած է,— ի դէպ Նիքսըն նախագահական ընտրական պայքարի շրջանին արտայայտուած էր այդ մասին, — Ռոճըրս դիտել տուած է, թէ «տրամաբանական եւ արդար է անիկա », թէեւ «հրաշագործ» միջոցառում մը չէ: Այս ծրագիրը, աւելցուցած է արտաքին նախարարը, լրջօրէն մըտածուած եւ աշխատուած միջոցառում մըն է, որուն իրագործման համար կ'աշխատինք ներկայիս: «Մեծ յոյս ունիմ այս մասին» : Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին կարծիքով Հիւս. Վիէթնամցիները որոշ չափով շահագրգռուած են այս ծրագրով :

Ռոճըրս, հուսկ ուրեմն, շնորհաւորած է նախագահ Թիէօն իր վերջին յայտարարութեան համար: Արդարեւ, Հարաւային Վիէթնամի նախագահը առջի օր պաշտօնապէս առաջարկեց ուղղակի բանակցիլ Ազատագրութեան Ազգային Ճակատին հետ, որպէսզի կարելի ըլլայ լուծել, քաղաքականապէս, Վիէթնամի կնճռոտ հարցը : Թիէոյի առաջարկած ծրագիրը կը բաղկանար վեց կէտերէ. Ա) Համայնավար յարձակողականը վերջ պէտք է գտնէ : Բ) Հիւս Վիէթնամի համայնավար ուժերը եւ անոնց կողքին կռուող տարրերը պէտք է հեռանան երկրէն : Գ) Դրացի երկիրները — Լաօս, Քամպոճ — պէտք չէ օգտագործուին իբրեւ խարիսխ յարձակողական գործողութիւններու: Դ) Հարաւային Վիէթնամ կ'ընդունի ազգային համերաշխութիւնը վերահաստատել երկրին բոլոր քաղաքացիներուն միջեւ : Ե) Երկու Վիէթնամներու վերամիացումը պէտք է որոշուի բովանդակ ժողովուրդին կողմէ ժողովրդավարական ազատ սկզբունքներու կիրարկման ճամբով, Զ) Գործնական քայլեր պէտք է առնուին, ինչպէս միջազգային հակակշիռ, համայնավար նոր յարձակումներու առաջքը առնելու համար :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԵԱՔԻՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԱՏԺ. ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲԱՆԱԼ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Լուծարքի ենթարկուեցան մեր հողամասին վրայ գտնուող մարթիզանական խարիսխներ. անդամահատեցին հրասայլային կազմերը. բանակին անհրաժեշտ եղող ինքնագործ զէնքերու կարգ մը տեսակներ արտադրութեան չդրուեցան. ու եղան բազմաթիւ այլ միջոցառումներ :

Հայրենական մեծ պատերազմի առաջին շրջանին միլիոնաւոր զոհերը արդիւնք են Սթալինի կողմէ գործուած ոճիրներու ամբողջութեան մը :

13) *Բացի վերը ըսուածներէն, մեր երկրին մէջ, Սթալինի գիտակցութեամբ եւ անոր հրահանգով, գործուեցան միջնադարեան վայրագութիւններ, որոնք ուղղակի ենթակայ չեն մեր պատժական օրինագրքին, այլ ոճիրներ են մարդկութեան դէմ :*

Հարցաքննութիւններու ընթացքին, հարուածներու եւ այլ մեթոտներու հետեւանքով, ձերբակալուած անձեր խելագարեցան եւ մտքով առողջ մարդիկ հոգեբուժական հիւանդանոցներու մէջ արգելափակուեցան :

14) *Ձերբակալուեցան եւ յաճախ զընդակահարուեցան սպաննուած անձնաւորութիւններու կիները (զնդակահարուեցան կիները Թուխաչեւսկիի, Ուպորեւիչի, Բոստիչեւի, Քոսիորի, Էյխէի, Կամարնիքի, Քորքի, Զուպարի, Շելեխի, Ակրանովի, Տիպենքոյի, Վարեքիսի եւ այլոց): Մինչեւ ամբողջական խելագարութիւն երթալով, Սթալին ձերբակալել տուաւ իր աշակերտներուն՝ Քալինինի, Մոլոթովի եւ Բոսքրեւիչեւի կիները :*

15) *Ձերբակալուեցան եւ ճամբարներու ու բանտերու մէջ պահուեցան անչափահաս զաւակները հալածանքի զոհ անձնաւորութիւններու. զաւակները Բոստիչեւի, Քոսիորի, Լիուպչենքոյի, Մետվետի, Կամենեւի, Կարքաւիի, Պոմանի, Քատացքիի, Թոմսքիի, Սոսնովսկիի, Բոբովի եւ այլոց : Բոստիչեւի երէց որդին՝ Վալանթէն եւ Եւտոքիմովի ու Լաքոպայի զաւակները զնդակահարուեցան :*

16) *Կարգ մը ճամբարներու մէջ, հարիւրաւոր բանտարկեալներ զնդակահարուեցան առանց դատի ու հարցաքննութեան (Քոլիմայի վրայ գտնուող Կարանինըշչինա ճամբարը):*

17) *Սթալինի հրահանգով, մեր կառավարութիւնը մերժեց մասնակցիլ պատերազմական գերիներու օգնութեան հասնող Կարմիր Խաչի միջազգային կազմակերպութեան, որովհետեւ զինուորական մեր դրութեան մէջ գերի իյնալը համազօր է հայրենիքի հանդէպ դաւաճանութեան : Այսպիսով, ռազմագերիները զրկուեցան նիւթական օժանդակութենէ եւ իրենց արգելափակման պայմաններուն վերաբերեալ հակակշռէ, ինչ որ պատճառ դարձաւ մեծ թիւով պարկեշտ մարդոց կորստեան (մեծամասնութեան մէջ անոնք գերի ինկած էին վիրաւոր, ուշակորոյս եւ առանց զինանիւթի):*

Մենք նպատակ չունինք Սթալինին ներկայացնելու բոլոր այն ամբաստանութիւնները, որոնց արժանի է. բայց իր ոճիրներուն մէկ տասը հազարերորդ մասը, ներկայ յայտարարութեան մէջ բանաձեւուած ձեւով, արդէն իսկ կը հանդիսանայ յանցանքներու ամբողջութիւն մը, համաձայն Խ. Միութեան պատժական օրինագրքի թիւ 64, 68-17, 69, 74, 88-1, 88-2, 102-17, 107, 113-17, 126-17, 130, 131, 170, 171, 229, 230, 247 յօդուածներուն: Եթէ քննենք պատժական օրինագրքին 38րդ յօդուածը («պարագաներ, որոնք կը մեղմացնեն պատասխանատուութիւնը»), Սթալինի առընչութեամբ վճիռը մեղմացնող պատճառներու չենք հանդիպիր :

Պատժական օրինագրքի 39րդ յօդուածին հիման վրայ («պարագաներ, որոնք կը ծանրացնեն պատասխանատուութիւնը») :

«1.— Ոճիրներ գործուած անձի մը կողմէ, որ ատկէ առաջ այլ ոճիր մը գործած է:

«4.— Ոճիր՝ որ ծանր հետեւանքներ կ'ունենայ :

«5.— Ոճիր՝ գործուած հանդէպ անչափահասի մը, տարիքոտ մէկու մը կամ անպաշտպան անձի մը :

«7.— Ոճիր՝ գործուած մասնաւոր վայրագութեամբ եւ զոհին հանդէպ անարգանքով »:

Կասկած չենք ունենար այն մասին՝ թէ ամբաստանեալ Ի. Վ. Սթալինի հանդէպ պէտք է կիրարկել պատժական օրինագրքի 38րդ յօդուածը :

Սթալինի հանդէպ անհրաժեշտ է նաեւ դիմել 36րդ յօդուածին (= զինուորական եւ այլ աստիճաններէ զրկում, ինչպէս նաեւ շքանշաններէ եւ մետալիոններէ ու պատուակալ տիտղոսներէ»), որովհետեւ այս միջոցառումը նախատեսուած է ծանր ոճիրներու դատապարտութեան համար :

Ի՞նչ հիման վրայ վերոյիշեալ յօդուածներուն հեղինակները եւ շաբաթաթերթին խմբագրութիւնը կը վերարժեւորեն մեծագոյն ոճրագործը՝ որ մեր երկիրը երբեւիցէ ճանչցած ըլլայ իր ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Խնդրոյ առարկայ յօդուածներուն հեղինակներուն կ'առաջարկեմ հերքել այն իրողութիւնները՝ որ ես յիշած եմ: Զանոնք հերքել՝ պարկեշտ մարդոց ընկերութեան մէջ ընդունուած միակ միջոցով, այսինքն՝ հրատարակելով յայտարարութիւնս եւ պատասխանելով անոր: Հակառակ պարագային, ինծի պիտի մնայ նկատել, թէ հեղինակները համաձայն են կը նշանակէ որ, առանց սպասելու այս յայտարարութեանս մէջ պարզուած իրողութիւններուն եւ այդ իրողութիւններէն բխող եզրակացութիւններուն : Այս յայտարարութեան պատասխանին, ես ինծի իրաւասու պիտի նկատեմ այս վիճաբանութեան մասնակցող իմ պաշտօնակիցներս հրաւիրելու, որ հաւաքաբար դիմենք Խորհրդային Միութեան դատախազութեան՝ պատժական դատաքննութիւն մը բանալու համար Սթալին (Ճուկաշվիլի) Ի. Վ.ի դէմ, որ կ'ամբաստանուի վերոյիշեալ ոճիրներով : Համոզուած եմ որ յետմահու դատապարտութիւն մը կարելի է եւ օրինաւոր, ինչպէս որ կարելի է օրինաւոր են յետմահու վերարժեւորումները :

Թարգմ. ՎԱՀԷ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ *վերջին պահուն հաղորդեց, թէ խորայելեան եւ յորդանանեան, ապա՝ խորայելեան եւ եգիպտական հրետանիները շարժման մէջ մտած են իրարու դէմ չատ բուռն ձեւով : Հրետանիի բախումը սկսած է Երեքշաբթի առաւօտ : Սուէզի ջրանցքին մէջ մեծ համեմատութեան հասած է՝ տարածուելով 90 քիլոմեթրի վրայ: Ինչպէս միշտ կողմերը իրարու վրայ կը նետեն նախայարձակի պատասխանատուութիւնը :*

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

(Է· եւ վերջին մաս)

Դ) Կոմիտաս Վարդապետ կեանքի բե – րումով, եւ չատ որոշ չափով մըն ալ, իր ղեկցած առաքելութեան տեսակ մը կո– չումին, իր վրայ ղրած ներքին պարտա – ղրութեամբ, մնաց ժողովրդական երա – ժշտութեան համեմատաբար նեղ սահման– ներուն մէջ, իր գործունէութիւնը ամփո– փելով անոր յայտնաբերման եւ տարած – ման կենսական, իր իսկ բառով՝ «նուի – րական» աշխատանքին մէջ :

Մտածեց օպերա ղրելու մասին : Թու – մանեանի «Անոյշ»ին վրայ ծրագիրներ ալ մշակեց : Ուզեց երաժշտադիտական Ուս – մանց կեդրոն մը բանալ Պոլսոյ մէջ : Բայց այս եւ ասոնց նման ծաւալուն, մեծաչափ գործեր մնացին փափաք ու ծրագիր : Սահիպղականն ու անմիջականը ղրաւե – ցին իր կեանքի առաջին շրջանը : Իսկ վերջին մասը, հասունութեան քան տա – րիները կողոպտուեցան իրմէ չարչարա – գին ճեւով մեր ժողովուրդի թշնամիին՝ Թուրքին բարբարոսութեամբը : Ոչ ժա – մանակը եւ ոչ առիթն ու գործնական կա– րելիութիւնները թոյլատրեցին իրեն հայ երաժշտութեան տարածքը ընդլայնելու եւրոպական բազմանուագային մշակումի ու զարգացման աստիճաններուն տանիլ :

Գոնաւ, սկսաւ, ճամբայ բացաւ : Բայց չկրցաւ ամբողջացնել, լուծեան տանիլ, աւարտել իր գործը :

Ահա թէ ինչու իր կեանքն ու գործը մեծ նուաճում մը, աննախընթաց իրագործում մը ըլլալէ եառ հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ՝ եղաւ կտրակ, դարճաւ առաքելութիւն իրեն յաջորդող սերունդ – ներուն համար :

Ինք երգը միայն չկտակեց , այլեւ եր – գին առաքելութիւնը ... : Ունեցանք ան – շուշտ այդ ճամբուն վրայ քալող դէմքեր, մանաւանդ ազնիս մէջ Ա· Ալաչա – տուրեանը : Բայց Կոմիտասեան հասկա – ցողութեամբ հայ երաժշտութեան լայն հորիզոններու վրայ մշակումը , դեռ չատ ճամբայ ունի կարելիք : Այնքան առատ նիւթ կայ իր հաւաքած երգերուն եւ մո – թիֆներուն մէջ ... :

Երաժշտութիւնը, Կոմիտաս Վարդապե– տէն ասդին, աշխարհի մէջ նոր հանդերձ – ուաններ կտրեց : Հայ երաժշտութիւնը պէտք է քայլ պահէ երաժշտական զար – գացման համաչափարհային ռիթմին հետ : Պէտք է իրեն յատուկ գոյներով ու ե – րանգներով հայ երաժշտութիւնն ալ մտնէ երաժշտական աշխարհի բարձր ու լայն խաւերուն մէջ :

Կոմիտասը մեծ եղաւ· իր տեսակին մէջ՝ անհատասրելի : Բայց Կոմիտասը աւելի եւս կը մեծնայ նոր Կոմիտասնե – րով, որոնք կարենան այս ժողովուրդի ե– րաժշտական հոգիին խօսք տալ արդի ե– րաժշտութեան բառերով, արդի հայ երի– տասարդութեան համար : Այլապէս կո – միտասը կը մնայ առանձին : Կը ցրտանայ այդպէս մինակ : Կը դառնայ յուշ, աղ – ուոր անցեալ, անցեալէն սիրելի վկա – յութիւն : Պէտք է լայնայ Կոմիտաս – եան երաժշտութիւնը , «բարձր» երաժշ – տութեան, մշակման բարիքներով, սէմֆո– նիներով եւ այլ յարակից, նմանօրինակ երաժշտական արտայայտութեան ձեւերով :

Ճիշդ է, ու միշտ ճիշդ պիտի մնայ ; որ Կոմիտաս անունը չի թառամիր հայ մը– շակոյթի պատմութեան մէջ : Երկի Բէյօ – ղեան էր, Էջմիածին, Թիֆլիս, Պոլիս , Փարիզ, Պերլին ... : Այսօր՝ ամէնուրեք , մինչեւ Մելպուրն ու Սիտնի, Մոնթրէալ ու Թորոնթօ· ամէն տեղ, ուր կայ հայ , որովհետեւ հոն ուր Հայ կայ՝ հոն ան – պայման Կոմիտաս կայ ... :

Ճիշդ է , ու միշտ ճիշդ պիտի մնայ , որ քանի «Կոմիտասեան Քառեակ» կայ՝ իր երգը պիտի հնչէ համաշխարհային մը– շակոյթի կեդրոններուն մէջ :

Ճիշդ է , ու միշտ ճիշդ պիտի մնայ , որ իր անունը մոդական ուժ ունի, առինքնող զօրութիւն, ամենաքաղցր հնչում՝ հայ շրթունքներուն վրայ — սրբազնասո՛ւրբ անուն :

Ճիշդ է նաեւ, որ այս բոլորը բաւարար չեն, եթէ հաւատարիմ է մեր ազգը Կո– միտասեան կտակին — մեծցնել հայ ե – րաժշտութիւնը, լայն առաջնահերթութիւն – ներ անոր չունչին համար, որպէսզի ծա– ւալի հայ հոգին ողջ աշխարհին մէջ հա – մամարդկային տարածքներու վրայ :

Եւ առաջին հայ սէմֆոնին չի կրնար ունենալ ուրիշ անուն եւ ուրիշ նիւթ, բայց միայն մէկ անուն եւ մէկ նիւթ — ԿՈՄԻՏԱՍ :

Եւ Թող այդ սէմֆոնին ըլլայ Հայու – թեան խաչբուռը հայ երաժշտութեան այս եղակի Մշակին ու անեզականԱռաքեալին, ընծայուած իրեն բանաստեղծին բառե – րով· —

«Եւ մեզանից արդ ընդունիր
Երախտիքի այս խաչբո՛ւռը
Այս խաչբուռը՝ ֆո՛ իսկ հերկի :
Ընդունիր դո՛ւ, դո՛ւ՝ մեր երգի
Մշտահնչուց նուագարան .
Ընդունիր դու՝ մեր ցաւուցիր
Մասունքների հաւաքաբա՛ր·
Դու՝ խազերի մեր բերական ,
Դու՝ հոգեւոր մեր շարական·
Դու՝ սրբազան մի աւազան
. . . . . .

Մեր տապի ֆուրմ ,
Մեր խապի մոգ ,
Մեր մշտահունչ ու մշտարբուն,
Անլռելի զանգակատուն ...

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՍՈՒՐԲ ԿԻՐԻԼ

ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՍԼԱՒ Ա· Բ· Գ·Ի

Այս տարի, Փետրուար 14ին , լրացաւ 1100րդ տարեդարձը սլաւ այրուբենի հիմ– նադիր Կոնստանդին փիլիսոփայի, որ աւելի ծանօթ է Սուրբ Կիրիլ անունով :

Պուլկարիոյ համար, ուր սլաւ այրու – բենը ստեղծուեցաւ ու ծաղկեցաւ, մեծ ոճն մըն է, որ այս տարի ստացաւ աւելի մասնաւոր կարեւորութիւն մը, անոր հա– մար, որ Փարիզի մէջ կայանալիք Իննես– քոյի 15րդ նստաշրջանին պիտի յիշատակ– ուի սլաւ այրուբենի հնարիչին 1100րդ տարեդարձը, իբրեւ մշակութային ոճն մը, ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն համար :

Կոնստանդին Կիրիլ ծնած է 827ին, այժ – մու Սելանիկ քաղաքին մէջ: Այն շրջանին Սելանիկ քաղաքը, որ մաս կը կազմէր բիւզանդական կայսրութեան, ընդարձակ շրջան մըն էր, բնակուած Սլաւներէ, ո – րոնք կը խօսէին պուլկար լեզուն : Կոնս – տանդին Կիրիլ ստացած էր փայլուն ու – սում մը՝ Բիւզանդիոնի լաւագոյն դպրոց– ներուն մէջ եւ մեծցած իբրեւ քաղաքա – դէտ ու փորձառու միսիոնար, որ խորա – պէս կը ճանչնար քրիստոնէական փիլի – սոփայութիւնը եւ նոյն ատեն կը հանդի– սանար ուժեղ հրապարակագիր մը :

Իր ժամանակին համար արտակարգ մը– շակոյթով մը մնած , Կիրիլ կատարեալ փիլիսոփայ մըն էր եւ կը տիրապետէր քանի մը լեզուներու :

Մաքնորի դպրոցը աւարտելէ ետք, Կի– րիլ Սուրբ Սոֆիայի պատրիարքարանին մէջ, մասնաւոր քարտուղար կը նշանակ – ուի : Քիչ անց , կը քաշուի վանք մը : Հոգ է որ կը մտանայ Կիրիլ անունը, ապա կը մտանայ տոէթորայի աստիճան եւ կը դաստիարակէ փիլիսոփայութիւն Մաք– նորի համալսարանին մէջ: Իր գործունէ – ութիւնը արդէն իրեն ընծայած էր փիլի – սոփայի տիտղոսը : Ան ստացած էր վար– դապետական աստիճան 23 տարեկանին , կանոնական տարիքէն առաջ :

Բիւզանդական իշխանութիւնը կարեւոր առաքելութիւններ վստահեցաւ Կիրիլի , ո– րոնցմէ կարեւորագոյնը ուղղակի կը վե– րաբերի սլաւ այրուբենի ստեղծման: Այդ ամենակարեւոր պաշտօնը Մորավիա կա – տարած իր այցելութիւնն էր: Հոգ է որ կը սկսի ամէն բան :

Պաշտօնապէս, Կիրիլ եւ եղբայրը Մե – թոտ Մորավիոյ մէջ կատարեցին պաշտօն մը, զոր իրենց յանձնած էր բիւզանդա – կան եկեղեցին: Այս պաշտօնին չարժա – ռիթը եղաւ մէկ նամակը Ռոսթիսլաւի , Մորավիոյ իշխանը, որ 862ին իր երկրի անկախութեան համար պայքարի մէջ էր: Մորավիոյ այս իշխանը խնդասութիւնը ունեցաւ բարձրացնելու իր ազգային լե – զուն, իբրեւ վահան, Գերմանացիներուն եւ անոնց դաշնակիցներուն նուաճողական քաղաքականութեան դէմ: Ռոսթիսլաւ Բիւզանդիոնէն պահանջեց, որ ղրկէ իրեն իր առաքեալները, անոնք՝ որոնք քա– րոզեն սլաւ լեզուին :

Քաղաքական չարժառիթներէ մղուած , Բիւզանդիոնը Մորավիոյ իշխանի առա – ջարկին ընդառաջեց փութով: Ան ընտ– րեցաւ Ռոսթիսլաւի հրաւէրը եւ անոր ղրկեց Կիրիլը եւ իր եղբայրը՝ Մեթոդը :

Ցոյն այրուբենը չկարենալով բաւարա – րութիւն տալ սլաւ լեզուին հնչեղութեան եւ յօդերուն, Կոնստանդին կիրիլի մտասեւեռումը, Մորավիա մեկնելէ ա – ռաջ, եղաւ ստեղծել սլաւ լեզուն արտա – յայտող կատարեալ այրուբեն մը: Կիրիլ պլխաւորաբար օգտագործեց յունական լեզուի որոշ տառերը, եւ ձեռք բերաւ 38 դիրեր, որոնց չնորհիւ կարելի կ'ըլլար արձանագրել ամէնէն նրբին մանրամաս – նութիւնները եւ ճկունութիւնը սլաւ բա – նադրակ լեզուին :

Կարաւանը, որով 863 թուականին կի– րիլ եւ Մեթոդ ճամբայ ելան դէպի Մո – րավիա, իրեն հետ կը տանէր սլաւերէն դրուած առաջին դիրքերը (յոյն հեղի – նակներու դործեր), թարգմանուած կամ պատշաճեցուած սլաւերէնի , միշտ եր – կու եղբայրներու աշխատակցութեամբ : Թարգմանուած այս գործերը ամբողջովին հասկնալի էին բոլոր Պուլկարներուն հա– մար: Երկու եղբայրներու կատարած այս գործը ընդարձակեց իր հեռանկարները, ծաւալեցաւ եւ ճոխացաւ աւելի, ձգելով խորունկ ակօս մը մարդկային քաղաքա – կրթութեան մէջ :

Կիրիլի եւ Մեթոդի ծաւալած գործու– նէութիւնը ու ձեռք բերած արագ յաջո – ղութիւնները դէչ աչքով դիտուեցան հոռ– մէական եկեղեցիին կողմէ : Երկու եղ– բայրները չուտով կանչուեցան Հռոմ, օր– ուան Պապին աչքէն իրենք զիրենք պաշ– պանելու համար: Գլխաւոր ամբաստա – նութիւնը այն էր, որ անոնք կ'ուսուցա – նէին լեզուով մը, որ չէր իյնար սրբազան լեզուներու եռանկիւնին մէջ (երբայ – րէն, լատիներէն եւ յունարէն) :

Վիճաբանութիւններէն եւ իր դաշին փայլուն պաշտպանողականէն ետք, Հռոմ կը նահանջէ : Ապրիլն Բ· պապը պաշտօ – նապէս կը ճանչնայ սլաւ կրօնական դիր– քերը :

Մինչեւ Հռոմ իր կատարած երկար ճամբորդութենէն յոգնած՝ Կիրիլ որ պա– դէն ունէր դիւրաբեկ առողջութիւն մը, հալումաշ եղած ծանր աշխատանքներու եւ մեծ պայքարներու մէջ, կը հիւանդանայ եւ 14 Փետրուար 869ին կը մեռնի , 42 տարեկանին :

Ապրիլն Բ· Պապին հրամանով կոն – տանդին Կիրիլ յուղարկաւորութիւնը տե– ղի կ'ունենայ փառաշուք կերպով եւ կը թաղուի Ս· Կլեման եկեղեցւոյ բակին մէջ :

Կիրիլի գործը, պուլկար պետութեան համար կը դառնայ քաղաքական անդրա – ժեշտ գրաւ մը: Ան օրերուն պուլկար պետութիւնը սլաւական դիրերուն չնոր – հիւ կ'ունենար անխորտակելի դէնք մը իր

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՈՒՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նիքոլի չպատասխանեց եւ խոր մտած – մունքի մէջ Թաղուեցաւ , յայտնի կը տեսնուէր, որ մտքին մէջ ճար մը կը փնտռէր իրեն եղած առաջարկը յաջող – ցնելու եւ խոստացուած նուէրը դրպանե– լու համար: Աչքը պտրացուց արճարանին մէջ նստողներուն վրայ եւ ակնարկը պահ մը սեւեռելէ ետքը, յանկարծ ոտքի ելաւ ու ըսաւ.

— Դուք հոս նստեցէք եւ սպասեցէք, հիմա կուգամ:

Սաղը պէյ տեսաւ որ Նիքոլի դիմացի կարգը սեղանի մը քով առանձին նստած՝ ալեհառն մօրուքով երիտասարդ մէ– կու մը մտեցաւ ու անոր հետ խօսակցու– թեան բռնուեցաւ: Այդ խօսակցութիւնը կէս ժամու չափ տեւեց, յետոյ Ցոյնը վե– րադարձաւ երիտասարդին քով :

— կարծեմ թէ գործերնիս յաջողեցաւ, ըսաւ դուարթ դէմքով :

— Ի՞նչպէս, հարցուց Սաղը պէյ հետաքրքիր :

— Այն մարդուն հետ որ տեսնուեցայ, առաղաստանաւի մը նաւապետն է եւ վաղն առաւ իսկ պիտի մեկնի դէպի Սելանիկ ու անկէ ալ Վոլոս: Ձմբորդութիւնը թէեւ քիչ մը երկար կը տեւէ այս ձեւով, բայց աւելի ապահով է, առաղաստանա –ւերուն վրայ գրեթէ հսկողութիւն չի կա– տարուիր եւ նաւապետը խոստացաւ իրեն հետ ցամաք հանել կինը ... :

— Վատա՞հ ես այդ մարդուն վրայ, հարցուց երիտասարդը :

—Քահիհան Մարքօ՛ն ... ի՞նչ կ'ըսես, պատուական մարդ է, իմ անձէս աւելի վստահ եմ իրեն, արդէն առաջին անգամ չէ որ այսպիսի գործեր կը տեսնէ ... մեր խումբին կը պատկանի :

— Լաւ ուրեմն, ահաւասիկ կանխա – վճար տասը ոսկին, ըսաւ երիտասարդը դրամը համբուրով Նիքոլիի ձեռքին մէջ, հիմա ըսէ տեսնենք թէ կինը ե՞րբ եւ ի՞նչ– պէս պիտի փոխադրենք նաւը :

— Այդ հոգը լինի թողէք, միայն լաւ մտիկ ըրէք ըսելիքներուս : Առաղաստա – նաւը թէեւ վաղը առաւ արշալոյսին պի– տի մեկնի, բայց կինը պէտք է որ այս իրիկուընէ հոն փոխադրուի :

— Շատ աղէկ, ինք պատրաստ է ար– դէն :

— Ուրեմն չուտով վերադարձէք իր մօտ եւ ըսէք որ Թող Սաքըզըի պատաւ յոյն կիներու տարազովը ծպտուի, քանի որ յոյն ընտանիքի մը տան մէջ կը դըս– նուի, անոնք իրեն դիւրաւ ցոյց կրնան տալ ամէն բան :

— Այդ ծպտումը անմիջապէս կ'ընենք· իսկ յետո՞յ :

— Յետոյ, իրիկուան դէմ ես մէկը կը ղրկեմ իր զգեստած տունը եւ անոր ըն– կերակցութեամբ այս արճարանը կուգայ, անկէ ետքը ալ դիւրին է :

Երիտասարդը իր գործը լրացուցած էր, ուստի ոտքի ելաւ եւ Նիքոլիի ձեռքը թօթուելով՝ ուրախ դուարթ մեկնեցաւ, այսքան չուտ եւ այսքան լաւ կերպով յաջողելուն համար :

Երբ հասաւ Ֆաթմայի բնակարանը , պատուն ու Սալի պէյ իրեն կը սպասէին անհամբեր: Սաղը մանրամասնօրէն պատմեց Նիքոլիի հետ ըրած կարգադրու– թիւնը :

— Հիմա իր կարգադրութեան համե – մատ հագուէ եւ սպասէ որպէսզի մարդը գայ ըսելու թէ կինը ե՞րբ եւ ի՞նչ– պէս պիտի փոխադրենք նաւը :

— Այդ հոգը լինի թողէք, միայն լաւ մտիկ ըրէք ըսելիքներուս : Առաղաստա – նաւը թէեւ վաղը առաւ արշալոյսին պի– տի մեկնի, բայց կինը պէտք է որ այս իրիկուընէ հոն փոխադրուի :

— Շատ աղէկ, ինք պատրաստ է ար– դէն :

— Ուրեմն չուտով վերադարձէք իր մօտ եւ ըսէք որ Թող Սաքըզըի պատաւ յոյն կիներու տարազովը ծպտուի, քանի որ յոյն ընտանիքի մը տան մէջ կը դըս– նուի, անոնք իրեն դիւրաւ ցոյց կրնան տալ ամէն բան :

— Այդ ծպտումը անմիջապէս կ'ընենք· իսկ յետո՞յ :

— Յետոյ, իրիկուան դէմ ես մէկը կը ղրկեմ իր զգեստած տունը եւ անոր ըն– կերակցութեամբ այս արճարանը կուգայ, անկէ ետքը ալ դիւրին է :

Երիտասարդը իր գործը լրացուցած էր, ուստի ոտքի ելաւ եւ Նիքոլիի ձեռքը թօթուելով՝ ուրախ դուարթ մեկնեցաւ, այսքան չուտ եւ այսքան լաւ կերպով յաջողելուն համար :

Երբ հասաւ Ֆաթմայի բնակարանը , պատուն ու Սալի պէյ իրեն կը սպասէին անհամբեր: Սաղը մանրամասնօրէն պատմեց Նիքոլիի հետ ըրած կարգադրու– թիւնը :

— Հիմա իր կարգադրութեան համե – մատ հագուէ եւ սպասէ որպէսզի մարդը գայ ըսելու պէս ճամբայ ելլես, ըսաւ ի վեր– ջոյ երիտասարդը խօսքը պատուին ուղ – ղելով :

Այս յանկարծական մեկնումը վրդովեց Ֆաթման, որ թէեւ որոշած էր Սալիհայի հրամանը կատարելու, սակայն կը յու – սար որ տակաւին քանի մը օր պիտի կըր– նար մնալ Պոլիս եւ լուր մը առնալ Զիւ– լէհային :

— Ո՞ւր է արդեօք խեղճ աղջիկը, ի՞նչ պիտի ըլլայ իր վիճակը երբոր ես եր– թամ, կ'ըսէր անդադար, մեկնումի պատ– րաստութիւնները տեսնելով հանդերձ:

Ցոյն ընտանիքը, որուն տունը ապա – տանած էր, ամենայն հաճոյակատարու– թեամբ օգնեցին իրեն դինքը Քիւսցէ յոյն կնոջ մը պէս ծպտելու համար : Տնեցինե– րը թէեւ լաւ վարձատրութիւն կը ստա– նային Ֆաթման պահելով իրենց մօտ, այսուհանդերձ սրտերնին միշտ այդ դողի մէջ էր եւ ամէն օր կը վախնային թէ ոստիկաններ պիտի գային իրենց բը– նակարանը կոխելու: Ատոր համար զգեցէ ուրախ եղան որ վերջապէս իրենց քովէն պիտի մեկնէր այս վտանգաւոր վարձա – կալը եւ սիրայօժար իրենց ձեռքէն եկած ամէն օժանդակութիւնը չուտլեցին:

Ծպտումը կատարեալ եղաւ, եւ երբ Ֆաթմա իր նոր տարազով երեւցաւ, եր– կու երիտասարդներուն՝ ատոնք ալ իրա– րան մնացին :

— Իրաւ որ եթէ փողոցը տեսնէի, ես իսկ պիտի չճանչնայի քեզ, յայտարարեց Սաղը պէյ խնդալով:

— Այս ծպտումով կարծեմ առանց վը– տանգի պիտի կրնաս ցամաք ելլել Սելա– նիկ, աւելցուց Սալի պէյ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· – 99)

ԲԱՑԱՌԻԿ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊՈՎՈՒ

—*—

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԻՆ

«Մեր տան մեջ միայնակ էի, ոչ ոք չկար, որ ինձ հետ խոսեր, ես էլ ոչ ոքի հետ չէի խոսում, ոչ ոքի չէի ուզում տեսնել, ոչ ոքի հետ չէի ուզում խոսել, ոչ ոքի հետ չէի ուզում ծանոթանալ, ոչ ոքի հետ չէի ուզում ընկերանալ, ոչ ոքի հետ չէի ուզում սիրել, ոչ ոքի հետ չէի ուզում ամուսնանալ, ոչ ոքի հետ չէի ուզում ապրել, ոչ ոքի հետ չէի ուզում մեռնել, ոչ ոքի հետ չէի ուզում հարություն առնել, ոչ ոքի հետ չէի ուզում երկինք գնալ, ոչ ոքի հետ չէի ուզում դժոխք գնալ, ոչ ոքի հետ չէի ուզում դրախտ գնալ, ոչ ոքի հետ չէի ուզում ապրել հավիտյան հավիտենից

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուայ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գ. Մինասեան քսան Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, ողբացեալ Թ. Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20·30ին

ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԸ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Երեւանեան Օրը, Մայիս 18ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, նաեւ զինուորական մարմնի, քաջարի ղեկավարներէն՝ Արմենակ Ջկարեանի մահուան 45ամեակին առթիւ :

Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1969 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները :

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելումները աւելի քան երբեք կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութիւնը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման տարեկան	105 ֆր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան :

Շնորհակալութեամբ : Վարչութիւն

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Ա. ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր», «Ռոստոմ» եւ «Եօթնեղբայրեան» խումբերու բոլոր ընկեր – ընկերուհիներէն կը խնդրուի անհրաժեշտաբար ներկայ գլանուիլ ընկերական ժողովին, այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ, Կրկնազատիկ.— Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :

Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Մայր եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, հոգիներուն համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն : Հանդիսութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 9·45, հոգեհանգիստ 11·40 :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

« MONUMENTS CHRETIENS DE TURQUIE ORIENTALE »

par Mme NICOLE THIERRY

Madame Nicole Thierry, spécialiste de l'Art byzantin, donnera le vendredi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'A.F.A.P., 21, rue Clément Marot, Paris (8e), une conférence sur : « *Monuments Chrétiens de Turquie Orientale* » : monuments arméniens, géorgiens et syriens, avec projection de diapositives et d'un film.

Le nombre des places étant limité, les personnes intéressées sont priées de bien vouloir s'inscrire auprès de l'A.D.C.A. (Association pour le Développement des Connaissances Archéologiques), 27, rue Saint-André des Arts, Paris (6e), Téléphone : 633-83-25.

Droit d'entrée : 5 Francs.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հաց Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկական դարաւոր ցեղասպանութեան պատճառներն ու հետեւանքները :

Ուրբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը :

Գիներ.— 15 ֆր. եւ 10 ֆր. : Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեան անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովուի երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 10 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11484 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.484

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ՆԵՐԸ ՏԵՒԵՆ

Ապրիլ մէկին յիսունեւհինգ տարեկան եղաւ Գահիրէի մեր երէց պաշտօնակիցը՝ «Յուսաբեր» :

Յիսունեւհինգ տարիներ շարունակ ան իր հեղինակաւոր ներկայութեամբ, ծառայեց հայ դիրին ու մշակոյթին, հաւատարիմ մնաց ժողովուրդի մը հաւատոյ հանգանակին, բեմը եղաւ անխորտակելի դաղափարականի մը, ու հասաւ դաղութահայ թերթի մը փառաւոր տարիքին՝ յիսունեւհինգ :

Քիչեր հաւանաբար հասկնան թէ ի՞նչ կը նշանակէ տասնեակ տարիներ, ամէն օր ծնունդ տալ թերթի մը, որու կեանքը սակայն 24 ժամը չանցնիր, վասնզի օրաթերթը մէկ օր կ՚ապրի միայն :

Տարբեր է սակայն հայ օրաթերթը, մանաւանդ Սփիւռքի օրաթերթը, որու ամէն մէկ թիւը եթէ նոյն օրը կը մեռնի, տարիներու իր հաւաքածոները անսպառ աղբիւր մը կը կազմեն, անոր համար, որ օր մը ուղէ գրել հայկական արտասահմանի պատմութիւնը :

«Յուսաբեր»ի խմբագիրը, լաւատես մէկը չէ : Եւ ընդունինք որ դժուար է լաւատես ըլլալ երբ տարուէ տարի դաղութը կը նուազի քանակով, աշխատակիցներ կը մեկնին, յաճախ անդարձ, ու հայ խմբագիրը կը մնայ իր ամենօրեայ աղօթքով՝ տոկալ :

Ու «Յուսաբեր» տոկաց յիսունեւհինգ տարիներ Նեղոսի ափին, անդնահատելի աշխատանք մը տանելով որակեալ դաղութի մը մէջ : Այդ դաղութը այսօր աւելի մեծ է իր անցեալով քան ներկայով, բայց թերթը դիմացած է, հակառակ բոլոր դժուարութեանց, ու ամէն առաւօտ հայ Խօսքը բերած տուներէն ներս :

«Յուսաբեր»ի խմբագիրը անդրադառնալով թերթին տարեդարձին կը գրէ. «Չենք գիտեր, թէ ապագան ի՞նչ վերապահած է մեզի եւ առհասարակ Սփիւռքի հայ գաղութներուն» ու կ՚աւելցնէ. «Չենք վախնար խոստովանելու որ առաջ չենք երթար, ուստի ետ կ՚երթանք, մեր թերթերուն անմխիթար պատկերը, մեր լեզուին, գրողներուն, ընդհանրապէս մտաւորականութեան անփառունակ նահանջը — առանց երգի նահանջ — գրեթէ բոլոր ռազմագիծերուն վրայ, կը ծառայեն միայն մեր յոռետեսութիւնը վերածելու դառըն հիասթափութեան» : Ճիշդ է որ պատկերը յուսադրիչ չէ եւ հայերէն օրաթերթի մը խմբագիրը դժուար թէ կարենայ լաւատես ըլլալ, եթէ չուզէր ինքզինքը խաբել : Բայց միայն անդրադարձումը, առանց նաեւ ճար մը կամ դարման մը խորհելու, պիտի նշանակէր վերածուիլ պարզ հանդիսատեսի մը, որ կը սպասէ որ «կատակերգութիւնը վերջանայ» ու վարագոյրը իջնէ : Եւ յետո՞յ :

Կարեւորը մանաւանդ այդ է : Մտածել ու լուծում մը գտնել, եթէ կայ անշուշտ, որպէսզի հայ մամուլի պայքարն ալ չդադրի օր մը ի չդոյէ պայքարողներու, որպէսզի «Յուսաբեր» կարենայ յիսունեւհինգէն հասնիլ 60ի ու 70ի, որպէսզի տեւէ հայ մշակոյթը նաեւ լպրծուն պողոտաներուն վրայ, ու Հայը չյիշուի օր մը միայն իր ցանած եկեղեցիներով ու անհամար նահատակներով :

Այս յոյսն է որ պէտք է ամուր մնայ ամէն անդամ որ հայերէն օրաթերթ մը կը հասնի նոր հանդրուանի մը, ու արտասահմանի Հայոց լացի դիշերներն ալ ունենան իրենց հրաշափառ յարութիւնը, որպէսզի «Յուսաբեր»ները տեւեն :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԼԻԱԿԱՏԱՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄ

Պրեզիտիոմը հաղորդեց առջի օր թէ չեխ համայնավար կուսակցութեան լիակատարը պիտի բացուի այս շաբթու իսկ, մինչ նախատեսուած էր Մայիսի վերջաւորութեան համար : Կացութիւնը շատ ծանր է երկրին մէջ եւ կասկածելի կը թուի որ այս անդամ ալ կարելի է մոտուս վիվէնտի մը գտնել :

Չեխ կառավարութիւնը յայտնած է Մոսկուայի թէ ի՞նչ միջոցներ կը խորհի ձեռք առնել, այս առընչութեամբ վարչապետ Չերնիքի կողմէ նամակ մը յանձնուած է Կոսիդինի :

Կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը կը բացուի Ապրիլ 17ին : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ՚ըսէ .— »Պրեզիտիոմը նկատած է ձփոր կացութիւնը կը շարունակէ շատ ծանր ըլլալ եւ լարուածութեան գլխաւոր աղբիւրները (հակախորհրդային եւ հակընկերվարական հոսանքներու գործունէութիւն) չեն մաքրուած : Ուրեմն, կը վերահաստատէ անհրաժեշտութիւնը որ կայ գործադրելու բոլոր որոշումները զորս տուած է Ապրիլ 2ին, կուսակցութեան կազմակերպութեանց մէջ, բոլոր աստիճաններու վրայ» :

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔ

Հոս ալ կացութիւնը ծանրացած է եւ ինչպէս գրած էինք երէկ թէ Սուէզի եւ թէ յորդանանեան սահմանի վրայ բախումներ տեղի ունեցած են : Աքապայի մէջ ութ մեռեալ եւ 9 վիրաւոր կայ :

Մոշէ Տայանի համար յարձակումը Էլ Ֆաթ կազմակերպութեան գործն է, շեշտելով սակայն .— « Յստակ է որ պատասխանատուութիւնը յորդանանեան կառավարութեան վրայ կ՚իյնայ : Իրեն եւ արաբական լեգէոնին կ՚իյնայ արգելք հանդիսանալ որ յարձակումները ըլլան Էլաթի ուղղութեամբ » :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը՝ Տըպրէ որ Ուոշինկթըն գնաց Ատլանտեան Խորհուրդի նիստին համար, կազմակերպութեան 20ամեակին առթիւ, խօսակցութիւններ պիտի ունենայ նաեւ Միջին-Արեւելքի մասին : Յիշենք որ Իսրայէլ միշտ դէմ է «Զորսերու» կարգադրութեան մը եւ առջի օր, Արտաքին նախարարը՝ Էպան առարկած է նաեւ թէ ինչո՞ւ Ֆրանսան է որ Եւրոպան կը ներկայացնէ, ի՞նչ ունի աւելի քան Իտալիա կամ Սքանտինաւիա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ իր քարոզին մէջ, Պապը յայտնեց «Մեր ուսուցումը որ յաճախ ժողովրդական չէ, երջանիկ քրիստոնէութիւն մը կ՚աւետէ նոյնիսկ եթէ դիւրին չէ» : Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքն ալ —Աթենակորաս— փափաք յայտնեց որ բոլոր եկեղեցիները յետ այսօրիկ ձեւ մը գտնեն, միասնաբար նոյն օրը ոգեկոչելու Յարութեան տօնը :

ԹԵՔՍԱՍԻ հիւանդը մեռաւ եւ այդ մահը քննութիւններու եւ ըսի-ըսաւներու դուռ բացած է Հուսթընի մէջ, գլխաւորաբար Տոքթ. Քուլէի դէմ որ կատարած է երկու գործողութիւնները : Կ՚առարկուի թէ արուեստական սիրտը դեռ փորձուած չէր, ոչ ալ կատարելագործուած և Տոքթ. Քուլէ աճապարած է այդ «առաջին ներկայացումը » տալու :

ՍՐԲՕՐԷՆ ԲԵՂՈՒՆ

Մեր խորագիրը առած ենք Պարոյր Սեւակի գլուխ – գործոցը համարուող «Անլռելի զանգակատուն» հանրայայտ պոէմին նախերգէն, նախերգին առաջին հատուածէն, զոր կ՚արժէ կրկին ու կրկին կարդալ .

Հազար ութ հարիւր վաթսունին թուին
Հայոց այգիներն ի՞նչ պտուղ տուին,
Հայոց արտերում ի՞նչ բերք էր հասել,—
Դժուար է ասել
Սակայն այդ թուին Մայր Հայաստանի
Արգանդը եղաւ սրբօրէն բեղուն :

Այդ թուականին Մայր Հայաստանի սրբօրէն բեղուն արդանդին պտուղներէն Թումանեանի կեանքը մասնակի հատուածներով երգած է Սեւակ, լրիւը բընութագրած է «անլռելի» Կոմիտասը, իսկ մեր արուեստին մէջ չքեղօրէն մարմնացած միւս պտուղներուն մասին որեւէ ակնարկութիւն չէ եղած «զանգակատան» մէջ : Անշուշտ մեղադրանք մը չենք բանաձեւեր բանաստեղծին դէմ : Այդ թուականին աշխարհ եկող բոլոր մեծերուն կեանքը սեւեռելու միտք մը չէ փառասիրած Սեւակ : Կրնար նոյնիսկ զեցչել Թումանեանի բաժինը ու դարձեալ բան չէր պակսեր իր գործէն, մեր իրականութենէն, կը բաւէր յիշել Կոմիտասը միայն, նշել անոր ծննդեան թուականը, ու արդէն ընթերցողը կը համոզուէր ,

Այդ թուին Մայր Հայաստանի
Արգանդը եղաւ սրբօրէն բեղուն :

« Բեղունը » առաւել բեղուն էր սակայն : Կոմիտասի ու Թումանեանի հետ աշխարհ եկան եւ ուրիշ մեծութիւններ՝ Երուանդ Օտեան եւ Լեւոն Շանթ, թերեւս նաեւ ուրիշներ, որոնց անունները այս վայրկեանին կը վրիպին մեր յիշողութենէն : Իրապէս ուրիշ էր այդ տարին, բընութիւնը բացառապէս շռայլ եղած էր մեզի հանդէպ, օժտելով ծնող երախան ձայնի ու խօսքի անկրկնելի տուրքերով :

Ու այս տարի, հարիւր տարի առաջ ծընած այդ մանուկներուն յայտնագործած մեծագործութիւններուն տօնն է : Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները, ամէնուրեք յոբելեաններու տարի հռչակուած է այս տարին, հարիւրամեակներու շարք է, երգի ու երգիծաբանութեան, բանաստեղծութեան ու բեմի ծաւալուն ծիսակատարութիւն :

1968ին նորէն հարուստ էինք տօնակատարութիւններով : Երեւանի հիմնադրութեան 2750ամեակը կար, ու Սարդապատի ճակատամարտով նուիրագործուած Նոր Հայաստանի յարութեան յիսնամեակը, որոնք աննախընթաց խանդավառութիւն մը ստեղծեցին մէն մի Հայուն սրտին, աշխարհի մէկ ծագէն միւսը, աւետելով հոգեկան նոր վերածնունդի մը սկիզբը :

Ժողովուրդի մը կեանքին մէջ միշտ հնարաւոր չէ անկիւնադարձ կազմող թուականներու ստեղծումը, նոյնպէս՝ միշտ չի տրուիր նոր դէմքերու ծնունդ տալու բախտը, թերեւս անհրաժեշտ ալ չեն ատոնք, անհրաժեշտ է սակայն ստեղծուածը, եղածը հաւաքաբար գնահատելու իմաստութիւնը, նախապայման՝ գալիք յայտնութիւններու :

Պատմութեան նուիրագործուած էջերը եւ մեծապայծառ դէմքերուն յայտնագործած արժէքները գնահատելու մեր ժողովուրդին ցուցաբերած եռանդէն, հազարամեակներու, հարիւրամեակներու, յիսնամեակներու առիթով դրսեւորած իր խօսելու, գրելու, կազմակերպելու աշխուժութենէն կը պարզուի, որ հայ մարդը կը շարունակէ իր պատմութիւնը, կ՚աշխատակցի հայկական լինելութեան :

Կոմիտաս, Թումանեան, Օտեան, Շանթ :

Կարելի՞ է այսօր երեւակայել հայ մըշակոյթը առանց ասոնցմէ մէկուն կամ միւսին, առանց նոյն թուականին ծնած այս մեծագործ խումբին :

« Հորովէլի » հունչ պիտի ըլլայ այս տարի ու նորէն պիտի արծարծուի հայրենի դաշտերուն կարօտը :

« Անոյշի » բառերն ու եղանակները պիտի լսուին ամէն կողմ եւ բառերուն ու եղանակներուն մէջէն դարձեալ պիտի երեւնայ առհաւական հայ հոգիին պարզութիւնն ու խորութիւնը :

« Կայսրը » կրկին բեմ պիտի գայ ու կայսերական ճոխութեան մը հաղորդակից պիտի դարձնէ մեզ :

Ու հրապարակ պիտի իջնէ «Փանջունին», իր մաքրագործող շունչով ահաբեկելու համար նոր օրերու Փանջունիները :

Լաւ տարի էր 1869ը : Գէշ տարի պիտի չըլլայ հաւանաբար մէկ դար ետք եկող նորը : Նորը հաղորդութեան տարի է, ու հաղորդութիւնը Մայր Հայաստանի մայրերուն արդանդը սրբօրէն բեղուն դարձնող զանցառելի պայմաններէն չէ :

«Ազդակ» Պ. Ս.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԹԵՄԻՆ

Ի դիտութիւն մերազն ժողովրդեան կը ծանուցանենք, թէ Հիւսսիսային Ամերիկայի եւ Գանատայի Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Հրանդ Ս. Արքեպիսկոպոսի եւ Ազդային Կեդրոնական Վարչութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, 8 Ապրիլ 1969, Երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Պէյրութի Միջազգային օդակայանէն իր հետեւորդներով մեկնեցաւ դէպի Նիւ Եորք՝ հովուապետական իր անդրանիկ այցելութիւնը տալու համար Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Գանատայի բարեպաշտ հայ ժողովրդեան :

Նորին Սրբութիւնը պիտի այցելէ հայահոծ բոլոր կեդրոն քաղաքները եւ պիտի տայ իր հայրապետական պատգամը իր բանաւոր հօտին :

Վեհափառ Կաթողիկոսը Անթիլիաս պիտի վերադառնայ Յուլիսի առաջին շաբաթը :

Նորին Ս. Օծութեան բացակայութեան Ս. Աթոռիս ընթացիկ գործերը պիտի վարէ Կաթողիկոսարանիս Դրան Եպիսկոպոս Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպսկ. Սարգիսեան :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(ԿՆԻՔ)

ԺԱՔ ՄԱՏՕԼԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Պատմաբան Փրոֆէսէօր Ժաք Մատօլ, որ քաջ ծանօթ է հայկ. հարցին եւ քանիցս խօսքով թէ գիրով արտայայտուած է Հայոց մասին, խիստ շահեկան յօդուած մը ստորագրած էր Երկուշաբթի իրիկուն Մոնտի մէջ « Առանձնաշնորհեալ Զոհեր Չկան» յատկանշական խորագրով : Ժաք Մատօլ կը խօսի ցեղասպանութեան եւ ջարդերու մասին, կը յիշէ ջարդեր զորս ոչ ոք կը յիշատակէ իսկ ու մէկ տողով կ՚ոգեկոչէ նաեւ Հայկ. ջարդերը : Անջատ ասկէ յօդուածը այլապէս շահեկան բընոյթ ունի :

ՆԱՐԴԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

(ԱՌԱՋԻՆ ԱՅՑ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ)

Իր կեանքի աշնան, գրագէտը ուխտա-գնացութեան ելեր էր, Արեւմուտքէն Ա-րեւելք, դէպի իր «Մեծ Ժողովուրդը», դէպի իր «Քաղցր Հայութիւնը», մինչեւ հեռագոյն անկիւնները Իրանի: :

Եւ, ահա, յետ մահու, այս անգամ, ընդհակառակն, Արեւելքէն Արեւմուտք, ան մեզի կուգայ Լիբանանէն :— Մեծ Հայք Սփիւռքի :

Կուգայ դեղանուն մատեանով մը, — Նարդեան Պատարագ, զոր հրատարակած են, իր եօթանասունամեակին առթիւ, «Մեծ գրագէտը» սիրող եւ գնահատող մէկ քանի գրչեղբայրներ ի Պէյրութ :

Ընդմիշտ փակելէ առաջ իր աչքերը, հեղինակը տեսեր է առաջին օրինակը՝ իր ողջութեան վերջին գրքին, — ուշագրաւ պարգեւ եւ մեծարժէք ընծայ փուխ սրր-տերու :

Շաւարշ Նարդունի, ինչպէս Արշակ Չօ-պանեան իրմէ առաջ, միշտ ձգտեցաւ փրկելու իր յօդուածները լրագրերու մի-օրեայ կեանքէն, ապահովելով անոնց, շը-նորհիւ գրքերու, յարաբերական դիմա-մադրութիւն մը ժամանակի աւերին :

Ուրեմն, այսպէս, հատոր մը եւս ահա-ւասիկ: Անտարակոյս, ալեւորին էութիւ-նը ուրախութեամբ սարսռաց եւ աչքերը տամկացան՝ մանկատիպ հրճուանքի ալ-եակներով :

Ուրեմն, այսպէս, զաւակ մը եւս ահա-ւասիկ : Վստահաբար, ամուրի հեղինակը անգամ մը եւս հպարտացաւ իր հայրու-թեամբ : Շինականին պարզկայ սիրտը լռիկ մնջիկ բարբառեցաւ: Իսկ շրթները շնորհակալիքի վանկ հեղելու հարկ չըզ-գացին :

Նարդեան Պատարագին ներքին կողքին յաջորդ էջը ամբողջութեամբ, լայնքին եւ երկայնքին, գրաւուած է գրագէտին լու-սանկարով: Նստեր է պուտտայական հանդարտութեամբ, ձեռքերը ագուցիկ, Քրիստոնէական համակերպութիւն մը ի-ջեր է ի վերուստ: Կը թուի թէ փարատեր է դժգոհութեան ամէն պատճառ :

Աչքերուն սեւեռուն խաղաղութիւնը, ապակիներուն ետին, կը նկարէ ջինջ եր-կընքին խոր կապոյտը, փոթորիկէն ետք, եւ, ստորեւ, ծովուն ծաւալուն անդոր-ը, խոկումներու անձնատուր :

Ամբողջութիւնը՝ մելամաղձիկ մթնո-լորտի մը մէջ թաթաւուն: Իսկ խորքը՝ անսովոր մթաստուեր մը, անժպիտ, այլ սակայն, անհունօրէն հեղահամբոյր եւ բարի :

Նարդեան Պատարագը Նարդունի՛ն է նոյնութեամբ: Անխարդախօրէն հաւա-տարիմ՝ իր խմորին, իր խառնուածքին, իր կոչումին, իր անձնաւորութեան :

Ճշմարտապէս ինքը, Շաւարշ Նարդու-նին, արեւմտեան բազմազանութեամբը, արեւելեան ճոխութեամբը, հայկական հուրովը, մշտնջենական երիտասարդու-թեամբը: Իր եզական ճառերով, ինքնու-րոյն դրավէճերով, ստեղծագործական զոհարներով եւ բանասիրական, լեզուա-բանական, աստուածաբանական ինքնա-տիպ ուսումնասիրութիւններով :

Իսկ այդ ամէնը՝ աննման լեզուով մը, մանաւանդ արձակը, — դասականին եւ արդիականին միաձոյլ աշխարհաբարը՝ համերաշխ, դաշնակաւոր, անթերի, ուս-տի անխոցելի :

Նարդեան Պատարագը Նարդունիի գրա-կան եւ մտաւորական անհատականու-թեան վկայութիւնն է մանրանկար, գրե-թէ լրիւ: Իմա՛ստն է գրագէտին իսկական գոյութեան : Հարազատ ցոլացումն է հե-ղինակին բո՛ւն կոչումին: Այլ մանաւանդ ճշգրիտ արտայայտութիւնը՝ նուիրեալին ճշմարիտ առաքելութեան :

Քննական միտք խորաթափանց, դրժ-ուարահաւան եւ խստապահանջ, Նարդ-եան գրիչը կը վերլուծէ ու կը դատէ պատմական արարքներ, դէպքեր եւ դէմ-քեր: Բայց, կամուրջներ չի քանդեր եր-բեք: Չի քստմնիր անցեալով: Ընդհակա-ռակն, կը փառաւորէ զայն : Կը պարծի անով:

Նարդեան գրիչը կը հրճուի, կը վերա-նայ, կը բազմապատկուի Հայ Մշակոյ-թով: Կ՝ողջունէ, կը մեծարէ եւ կը փա-ռաբանէ «մեծագոյն կայսրը»,— «Օգոս-տափառ Հայ Մշակոյթը »:

— « Կայսր է, որովհետեւ յաղթեր է ժամանակին, կը ճառագայթէ դարերու մէջէն, դարերէ ի վեր, իր հանճարային ցոլքը կը նետէ պատմութեան էջերուն վը-րայ, սկիզբէն ի վեր :

Ս. Մեսրոպի կանթեղն է ան: Յաւի-տենակա՛ն : « Հայկազանց Սրբազան Սկիհն» է Մշակոյթն Հայոց : Հարկ է «հաղորդուիլ» անոր պարունակութեամբ: « Պարծենալ մեր արուեստով»: «Ոգեւոր-ուիլ, խանդավառուիլ մեր ստեղծագոր-ծութիւններով»: « Աճի՛լ մեր յաւիտենա-կան արժէքներով»: Ուստի, «պէտք է ա-մէն ճիգ, ամէն պայքար, ամէն զոհողու-թիւն կեդրոնացնել Հայ Մշակոյթին շուրջ »:

Նարդեան գրիչը Հայութիւնը ամէն բա-նէ վեր կը նկատէ: Եւ ան Հայաստանը կ՝ուզէ իբրեւ «զհաց մեր հանապազորդ, իբրեւ միակ ու գերագոյն անհրաժեշտու-թիւն, իբրեւ առաջին ու վերջին պայման ապրելու »: Ու այդ գրիչը «հա՛յ, գերա-զանցօրէն հայ, յաւերժօրէն հայ, ախոյ-եան Հայութեան », կը կռուի բոլոր ա-նոնց դէմ, որոնք «կը հաճոյանան խոցե-լով Հայութեան հոգին » :

Շաւարշ Նարդունի կը մոռնայ իր մե-ծութիւնը, կը փոքրանայ, կը դառնայ դեռաբողբոջ պատանի մը, երբ «Յոլան ցայտեն փառք աստեղն Հայկաց»:

Խառնուեր է Սորպոնի մեծ ամփի-թատրոնի բազմութեան, նստեր կծկտեր է անկիւն մը, յափշտակեա՛լ, ազգային հպարտութեամբ արբշիռ : Կը դողա՛յ :

Եւ «կը լողայ լոյսերու մէջ ցոլցլուն »:

Վասն զի, հոն, վերը, «մարդկային իմացականութեան Ողիմպոսին վրայ, ան-մահներով շրջապատուած է » Հայոց փառքն ու պարծանքը ,— Վիկտոր Համ-բարձումեան :

Այսպէ՛ս ապրեցաւ, գրեց, ճառեց եւ գործեց Շաւարշ Նարդունի: Մանկական հոգւով հիացական՝ ամէն հայ վաւերա-կան մեծութեան հանդէպ :

Նարդեան Պատարագը, ինչպէս հեղի-նակին նախորդ գործերը, պայքար մըն է հայ հոգիներու նահանջականութեան եւ ստորակայութեան զգացումին դէմ : Ան-խոնջ մշակը, հաւատաւոր սերմնացանը եւ երգեցիկ հնձուորն է ան՝ գերակայու-թեան զգացումին :

Ազգային բարձր տրամադրութեան քա-ղաքականութիւնը առանցքն է Նարդեան առաքելութեան :

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԷՆ

«ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՀԱՅՈՒՀԻՔ»

Ա.

Գրագիտուհի Սիպիլ (Զապէլ Խանճեան) յատկանշական ճառ մը կ՝արտասանէ Բե-րայի «Օրիորդաց Միութեան» երաժշտա-թատերական ցերեկոյթին, 26 Ապրիլ 1909: Վաթսուն տարի առաջ արտասահ-ուած այս ճառը, որ կը բաղենք Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ի 1910ի թիւէն, կը պատկերացնէ օրուան հիմնական մտահո-գութիւններէն եւ առաջադրութիւններէն մէկը: Կը ներկայացնենք իբրեւ պատմու-թեան նիւթ :

×

Պարոններ եւ Տիկիններ,

Չեմ կրնար ներկայ գտնուիլ յանուն Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան համախմբումի մը, առանց զգալու ուրա-խութեամբ եւ տրտմութեամբ խառն խը-ռովք մը, յիշելով շատ մը մտերիմ դէմ-քեր, որոնք յառաջդիմութեան համար աշխատած, տքնած են անձնուիրաբար, եւ յաւիտենապէս անհետացած են հիմա:

Բայց պէ՞տք է ողբանք մեր մեռեալնե-րը, թէ ամփոփենք մեր բոլոր ուժը՝ հո-գի, կորով, քաջութիւն ներշնչելու հա-մար անոնց որոնք կ՝աշխատին հայրենի-քին համար :

Ո՛հ, լալու պատճառներ շատ կան. Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը՝ ողբի, տառապանքի հեծեծանք մը կը լսուի : Քանի քանի տարիներէ ի վեր, չանցնիր օր մը, որ կոտորածի սրտաճմլիկ աղաղա-կը չդոռայ մեր ականջներուն մէջ, եւ ա-

---

Վասն զի, հոն, վերը, «մարդկային իմացականութեան Ողիմպոսին վրայ, ան-մահներով շրջապատուած է » Հայոց փառքն ու պարծանքը ,— Վիկտոր Համ-բարձումեան :

Այսպէ՛ս ապրեցաւ, գրեց, ճառեց եւ գործեց Շաւարշ Նարդունի: Մանկական հոգւով հիացական՝ ամէն հայ վաւերա-կան մեծութեան հանդէպ :

Նարդեան Պատարագը, ինչպէս հեղի-նակին նախորդ գործերը, պայքար մըն է հայ հոգիներու նահանջականութեան եւ ստորակայութեան զգացումին դէմ : Ան-խոնջ մշակը, հաւատաւոր սերմնացանը եւ երգեցիկ հնձուորն է ան՝ գերակայու-թեան զգացումին :

Ազգային բարձր տրամադրութեան քա-ղաքականութիւնը առանցքն է Նարդեան առաքելութեան :

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ֆաթմա տխուր էր սակայն, քանի՛ մեկնումի ժամը կը մօտենար, իր յուզու-մը այնքան կ՝աւելնար:

—Ափսո՛ս որ Զիւլէհան քովս չէ ու զայն ալ միասին պիտի չկրնամ տանիլ, կը կրկնէր, ի՞նչ պիտի ըլլայ իր վիճակը, կամ մանաւանդ ի՞նչ վիճակի է այս մի-ջոցին...:

— Էականը այն է որ Համիտի ճանկէն ազատեցաւ, քանի որ մէջտեղ չելաւ, ըսել է թէ ապահով տեղ մը ծածկուած է Հա-սանի հետ:

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս ծածկուած պի-տի մնան. անկարելի է որ Հասան միջոց մը չգտնէ մեզի լուր տալու համար:

Ի զո՛ւր երկու երիտասարդները կը ջա-նային հանդարտեցնել Ֆաթման, որուն մտատանջութիւնը հետզհետէ կ՝աւելնար:

— Այս աղջիկը հօրը կողմէն ինծի յանձնուած աւանդ մըն է, կ՝ըսէր պա-ռաւը, եւ ահա ճիշդ այն միջոցին, ուր վտանգաւոր եւ անորոշ կացութեան մը մատնուած է, ես կը ձգեմ կը հեռանամ ... միթէ կարելի՞ բան է այս, խիղճս չափազանց կը տանջէ զիս...:

Իրիկուան դէմ Արիֆ պէյն ալ եկաւ ի-րենց քով: Երիտասարդը չփոթած կեր-պարանք մը ունէր:

— Թէեւ գալու դիտաւորութիւն չու-նէի, բայց այնքան ծանրակշիռ բան մը իմացայ, որ ամէն վտանգ աչքս առնելով դուրս ելայ թաքստոցէս, ըսաւ:

— Ի՞նչ պատահած է, հարցուց Սայի պէյ, որուն գոյնը նետեց:

— Խնդիրը մեր երկու բարեկամներուն վրայ է, շարունակեց Արիֆ, Զիւլէհայի ու Հասանի վրայ...

— Աստուա՛ծ իմ, ձերբակալուա՞ծ են, գոչեց Ֆաթմա դողահար ձայնով մը:

— Չէ, բայց առ այժմ կորսուած... թողէք որ պատմեմ ինչ որ դիտեմ:

— Խօսէ, խօսէ, ըսաւ Սատըք պէյ աշխոյժով:

— Այս ցերեկ մեր ընկերներէն Օսմանը եկաւ եւ հետեւեալը պատմեց. Զիւլէհա եւ Հասան, ճէմալ պէյի բնակարանէն մեկնելնէն ետքը կ՝ապաստանին Ռոպէրթ Քոլէճ, ուր կը մնան մինչեւ երէկ առ-տու, սակայն երէկ առտու վարժարանին տնօրէնը կը կանչէ զիրենք եւ կ՝ըսէ թէ հարկ էր անմիջապէս մեկնիլ վարժարա-նէն, որովհետեւ իրենց հոն գտնուիլը ե-րեւան ելած է եւ ոստիկանութիւնը ամե-րիկեան հիւպատոսին ներկայութեամբ խուզարկութիւն պիտի կատարէ: Ասոր վրայ, երկուքը մէկ աներեւոյթ կ՝ըլլան լերան կողմէն, յետոյ ցերեկուան մօտ, Հասան կուգայ Օսմանին այս տեղեկու-թիւնները կուտայ եւ կը խնդրէ որ ան-միջապէս մեզի իմացնէ ու միեւնոյն ա-տեն կը յայտնէ թէ ի՛նչպէս պիտի յաջո-ղի օձիքնին ազատել ոստիկանական հե-տապնդումներէ...

— Բայց քանի որ վարժարանէն կրցեր են փախչիլ լերան կողմէ՝ ինչո՞ւ չեն փորձած հոս գալ ապաստանիլ:

— Իրենց դիտաւորութիւնը այդ է ե-ղեր, բայց կ՝երեւայ որ ճամբաները բռ-նուած են այս կողմերը, պատասխանեց Արիֆ:

Այս վրդովիչ լուրը ա՛լ աւելի յուզման մատնեց Ֆաթման, որ յայտարարեց.

— Այս վիճակին մէջ ես չեմ մեկնիր Պոլսէն...:

Արիֆ պէյ հարցուց թէ ո՞ւր պիտի եր-թար Ֆաթմա: Այն ատեն երկու երիտա-սարդները Սալիհայի նամակը ցոյց տուին եւ ամէն բան բացատրեցին:

— Պէտք է որ մեկնիս, վճռեց Արիֆ պէյ, քու հոս ներկայութիւնդ որեւէ կերպով օգտակար չի կրնար ըլլալ ոչ աղջկան եւ ոչ ալ Հասանին: Մենք կը ջանանք մեր ձեռքէն եկած օգնութիւնը հասցնել իրենց՝ թէեւ չեմ դիտեր թէ ի՛նչպէս պիտի կրնանք բան մը ընել...:

Այս տագնապալի խորհրդակցութեանց մէջ էին երբ Նիքոլիի ընկերը եկաւ Ֆաթ-ման տանելու: Այդ մարդը քառասուն տարեկանի մօտ, երկայնահասակ, նիհար ու ջղուտ մէկն էր ու ինքն ալ, պառաւին պէս, կղզեցիի տարազ հագած էր:

— Ճիշդ իրարու յարմարեցանք, ըսաւ պառաւը դիտելով, ոչ ոք պիտի կրնայ կասկածիլ թէ Թրքուհի մըն է քովի ընկերս, միայն թէ շուտով մեկնինք, Նի-քոլին մեզի կը սպասէ:

Ֆաթմա՝ թէեւ ակամայ եւ սիրտը դառ-նապէս յուզուած՝ ոտքի ելաւ մեկնելու համար, իր երեք ընկերներուն հետ վեր-ջին խորհրդակցութիւն մը կատարելէ ետքը:

Իր ամբողջ ճամբու բեռը փոքրիկ ծրար մըն էր զոր Յոյնը թեւին տակ առաւ:

Երեք քառորդ ժամ ետքը կառքը արդէն զիրենք բերած էր Ղալաթիա, այն սրճա-րանը, ուր կը գտնուէր Նիքոլի եւ առա-դաստանաւին նաւապետը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 100)

կանգնէր դատարակութեան գործին գլուխը :

Արդեօք չա՞տ լաւատես եւ չա՞տ յաւակնոտ բազդատութիւն մը ըրած կ'ըլլամ, երբ ըսեմ թէ մեր Օրիորդաց Միութեան անդամուհիները խորթ թոռները չեն այդ իշխանուհիներուն, որոնց վրայ կը զմայլինք :

Ասոնք դեռ երէկուան դպրոցականները, Բերայի նման զեխութեան, պերճանքի, փափկութեան մթնոլորտի մը մէջ սնած՝ կը խղճահարին իրենց դեղարուեստական մեծ կամ պզտիկ տաղանդները անգործութեան դատապարտելու, այնպիսի ժամանակի մը մէջ երբ ամէն մարդ իր ունեցածը չունեցածը պէտք է տայ. եւ կ'ուզեն իրենց գաւառացի քոյրերուն օգտակար ընծայել իրենց բոլոր կարողութիւնները :

Չորս ամիսէ ի վեր գիշեր ցերեկ կ'աշխատին, մէկ կողմէ այս հանդէսը կազմակերպելու, որ իր այլազան յայտագրին պատճառաւ՝ բազմակողմանի դրժուարութիւններ կը պարունակէր, եւ միւս կողմէն տոմսակներ զետեղելու՝ անձրեւին, ձիւնին փուքին տակ դուռնէ դուռ պտտելով, տալէ, ողորմելէ, նուիրելէ յոգնած, ձանձրացած, սպառած ազգէ մը կորզելու համար գաւառացի հայ աղջիկներուն բաժինը :

Եւ ահա օրուան տաղնապները վրայ կը հասնին: Մինչդեռ ամէն մարդ իր տանը անկիւնները կը պահուրտի կամ ասդին անդին կը փախչի յարձակումի, կոտորածի սպառնալիքին տակ, մեր օրիորդները անվեհեր կը շարունակեն իրենց յանձն առած պաշտօնը, ոչինչ կը կասեցնէ զիրենք իրենց պարտականութենէն : Անոնք տոմսակ կը ծախեն, անոնք իրենց դերերը կը փորձեն: Ինչ հզօ՛ր ազդակ անձնուիրութեան զգացումը, ի՛նչ հրապուրիչ վայելք բարիք գործելու համոզումը :

Եւ սակայն Ատանայի սարսափելի ազէտը կը չանթահարէ զիրենք. պահ մը ահաբեկ կանգ կ'առնեն. պիտի ջլատուի՞ն արդեօք, իրենց սրտին վէրքը արդե՞լք մը պիտի ըլլայ իրենց պարտականութիւնը կատարելու մինչեւ վերջը : Ո՛չ: Պատերազմի դաշտին վրայ՝ իր ընկերներուն վիրաւորուիլը տեսնելով, զինուորը չի նահանջեր :

Ա՛հ, լացը, սուգը մեր սրտին մէջ, եւ քաջութիւնը ու կորովը մեր գործերուն մէջ. օն, յառա՛ջ :

Երբ մեր աջ ձեռքը կտրուի, պէ՞տք է մեր ձախ ձեռքը գործելէ դադրի. մեր ցաւը պէ՞տք է արդիլէ զայն գործելէ ամբողջ մարմնին պահպանութեան համար :

Զանազան դաւառներէ բազմաթիւ հանրագրութիւններ կը հասնին մեզի. «դրպրո՛ց, դպրո՛ց» պառատելով : Որ մէկուն պատասխանենք, ո՞ր մէկուն զոհացում տանք :

Երէկուան ջարդի սուրէն հիմնայատակ կործանած Սասունը, Մուշը այսօր վերակենդանացած է. «Ուսո՛ւմ» կ'աղաղակէ: Ո՞վ պիտի բանայ վաղը Ատանայի քար ու քանդ եղած դպրոցները, երբ վերակենդանանայ, եւ պիտի կենդանանայ, պիտի ապրի Ատանա, այդ քաջերու երկիրը, եւ մենք պիտի տանինք վառել ուսման լոյսը անոր աւերակներուն մէջ, եւ նահատակներու աճիւններէն պիտի յարուցանենք նոր հերոսներ, նոր ախոյեաններ հայրենիքին :

Պարոններ եւ Տիկիններ, սուգ բռնելու, լալու ժամանակ չէ. պէտք է գործել, ամէն մարդ իր գործին, իր պաշտօնին, իր պարկանութեան գլուխը :

(Շար.)

ԱԿԱՆԱՒՈՐ ԳՐԱԳԷՏԻՆ — ՎԱՍՏԱԿԸ —

Ծ. Խ.— Պ. Յակոբեան «Հայրենիքի Զայն»ին մէջ կը ներկայացնէ անուանի բանագէտ Արամ Ղանալանեանի գործերը: Ստորեւ յօդուածին գլխաւոր մասերը.

Վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին գիտնականը գրած ու հրատարակած է մեծ ու փոքր բազմաթիւ մենագրութիւններ, նուիրուած հայ բանահիւսութեան գրեթէ մոռցուած սեռերուն :

Այս առումով՝ ամէնէն առաջ հարկ է յիշատակել անոր «Հայ շինականի աշխատանքի երգերը» (1937), «Հայկական առածանին», «Աւանդապատումը», որոնք շատ արժէքաւոր գործեր են :

Եթէ առաջին երկու հատորներով ուսումնասիրած սեռերը (աշխատանքի երգեր, առածներ) քիչ թէ շատ տարորոշուած էին, երկրորդ՝ հայկական աւանդապատումներուն նուիրուած հետազօտութեան բուն նիւթը փաստօրէն ցաքուցրիւ եւ անծանօթ էր: Հեղինակին համար անհրաժեշտ դարձած է ուսումնասիրել հազարէ աւելի տպագիր եւ ձեռագիր աշխատութիւններ՝ հայ պատմագիրներէն մինչեւ արդի գրական, բանագիտական, պատմա-ազգագրական, դեղագրական եւ ուղեգրական երկերը, հին ու միջնադարեան վարքագրութիւններն ու քարոզները եւ պատառ առ պատառ հաւաքելով՝ կուռ սիստեմի տակ դնել եւ գիտական ճշմարիտ վճիռ տալ Հայոց հին ու նոր աւանդութիւններուն մասին, իբրեւ մեր պատմութեան ու ազգային բնաւորութեան էութիւնը բացայայտող պերճախօս վաւերագիրներ :

Գիտնականին այս յատկութիւնները երեւան կուգան նաեւ բանահիւսութեան եւ գրականութեան յարաբերութեան հարցերուն նուիրուած ուսումնասիրութիւններուն մէջ: «Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութեան ժողովրդական ակունքները» (1963), «Աբովեանը եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը» (1941), «Պռօշեանը եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը» (1938), «Աւ Իսահակեանի ստեղծագործութեան ժողովրդական ակունքները» (1955) եւնմանօրինակ հեղատօտութիւններու մէջ, հարուստ փաստերու օգնութեամբ ցոյց տրուած է այն մեծ դերը, որ խաղացած է բանահիւսութիւնը ականաւոր գրողներու ստեղծագործութիւններուն մէջ :

Յիշեալ եւ բազմաթիւ ուրիշ մանր հետազօտութիւններով, որոնք նուիրուած են Նալբանդեանին, Պարոնեանին, Աղայեանին եւ Թումանեանի, հեղինակը պատրաստած է ուրիշ մեծարժէք գործ մը՝ «Հայ նոր գրականութիւնը եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը»: (Հրատարակելի ի մօտոյ):

Գիտական մեծ արժէք ունի Ա. Ղանալանեանի «ժողովրդական բանահիւսութեան մի քանի հարցեր» (1954) ուսումնասիրութիւնը, որ նուիրուած է բանահիւսութեան պատմութեան ու տեսութեան առանցքային խնդիրներուն : Ժողովրդական բանահիւսութեան ինքնայատուկ կողմերուն մեկնաբանութեան նուիրուած այս աշխատութիւնը եզակի է մեր իրականութեան մէջ :

Հայ բանագիտութեան համար մնայուն արժէք կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ», «Մեսրոպ Մաշտոցը եւ հայ բառ ու բանը», «Ֆրիկ», «Գարեգին Սրբուանձտեան», «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ», «Մ. Աբեղեանի Կեանքն ու գիտական գործունէութիւնը», «Ակադ. Յ. Օրբելու հայագիտական գործունէութիւնը», «Ն. Մառը եւ հայ բանահիւսութիւնը», «Հայ ժողովրդի հերոսապատումները», «Թշնամու կերպարը հայ հին բանահիւսութեան մէջ» եւ ուրիշ շատ մենագրական փոքրածաւալ հետազօտութիւններ, ինչպէս նաեւ «Հայ ժողովրդական բանահիւսութիւն» պրակները (1945–46) դպրոցականներու համար: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը նորութիւն կը բերէ հայ բանագիտութեան մէջ և դարձած է սեղանի գիրք Հայաստանի ուսանողութեան համար : Աւելորդ չէ յիշել նաեւ, որ ռուսերէն եւ ռումաներէն լեզուներով լոյս տեսած են Ա. Ղանալանեանի կազմած «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» հանաքածոն, իսկ Ֆրանսերէն լեզուով՝ հայկական առածներու հին գրաւոր աղբիւրներուն նուիրուած ուսումնասիրութիւնը եւայլն :

Ա. Ղանալանեան ունի կիսկատար ծրագիրներ ալ, որոնց իրագործման պիտի նուիրուի յառաջիկայ տարիներուն: Ասոնք են՝ «Երգիծապատում» եւ «Մանրապատում» հատորները, որոնք պիտի ամփոփեն բնագիրներ եւ հետազօտութիւններ, մեր ժողովուրդին կենսախինդ ոգիին, իմաստութեան եւ առաքինութեան մասին պատմող անգիր արձանագրութիւններ :

Պ. Յ.

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիլպէնկեան հաստատութեան հայկական մատենաշարով լոյս տեսնող հայագիտական հրատարակութիւններուն մէջ իրենց արժէքով ու նշանակութեամբ յատուկ տեղ կը գրաւեն հայ ձեռագրական մշակոյթի գանձերը ներկայացնող ձեռագրացուցակները :

Պարագայ մը աւելի եւս արժէքաւոր կը դարձնէ վերոյիշեալ ցուցակները. ասոնց մէջ, աշխարհի զանազան ձեռագրատուներու մօտ գտնուող մատեաններէն զատ, նկարագրուած են այն հաւաքածոները, որոնք ոչնչացած են կամ անհետ կորսուած են առաջին աշխարհամարտի թոհուբոհին մէջ: Արդարեւ, ժամանակին կազմուած այդ ցուցակները դէպքերու բերումով փրկուած են կորուստէ եւ այսօր կը ներկայացուին հանրութեան :

Հրապարակի վրայ է մեծարժէք հրատարակութիւն մը եւս՝ «Ցուցակ ձեռագրաց Մշոյ Ս. Առաքելոց – Թարգմանչաց վանքի եւ շրջակայից» աշխատութիւնը, որ լոյս տեսած է Արա Գալաճեանի խմբագրութեամբ :

Աշխատութիւնը բաղկացած է երկու ինքնուորոյն մասերէ : Առաջին մասը՝ «Ցուցակ ձեռագրաց Մշոյ Ս. Առաքելոց – Թարգմանչաց Վանքի», կազմուած է 1912 ին, Սահակ Մուրատեանի ձեռքով: Ցուցակը կ'ընդգրկէ վանքի ձեռագրական 126 մատեաններու համառօտ նկարագրութիւններն ու յիշատակարանները, որոնցմէ շատերը ծանօթ չէին հայագիտութեան :

Երկրոր մասըդ «Ցուցակ ձեռագրաց Մուշ քաղաքի եւ շրջակայից» վերտառութեամբ, կազմուած է 1914ին, Նազարէթ Մարտիրոսեանի կողմէ : Այս երկրորդ ցուցակը կ'ընդգրկէ 152 ձեռագիրներու նկարագրութիւններն ու յիշատակարանները : Ասոնց մէկ մասը նոյնպէս կը հրապարակուի առաջին անգամ :

Ներկայ ցուցակներուն մէջ, անշուշտ, Մշոյ գաւառի ձեռագրական բոլոր հարստութիւնները չեն ներկայացուած : Սակայն եղածն ալ անգնահատելի արժէք կը ներկայացնէ :

ԾԻԾԱՂ

Տարիքոտ բայց քաջառողջ դատաւոր մը, օր մը, բժիշկին կ'երթայ ու կ'ըսէ.

— Տոքթոր, այս վերջերս, առողջութիւնս կը մտահոգէ զիս :

— Ի՞նչ ունիք: Գլուխնիդ կը ցաւի, թէ ձեր սիրտը կամ ստամոքսը անհանգիստ է, հարց կուտայ բժիշկը՝ հետաքրքիր :

— Ոչ, ոչ, ատոնք շատ լաւ են, կը պատասխանէ դատաւորը : Զիս մտահոգողը անքնութիւնս է: Դատավարութեանց ընթացքին չեմ կրնար քնանալ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (458)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

«Պիտի ըսես ինծի թերեւս թէ երկու հարիւր հազար Ֆրանք չկայ վրադ: Ո՛հ, ես չափազանցող չեմ: Ատիկա չեմ պահանջեր: Բան մը միայն կը պահանջեմ քեզմէ:

«Բարեհաճէ գրել ինչ որ պիտի ըսեմ քեզի»:

Հոս Թենարտիէ ընդմիջեց խօսքը, յետոյ շարունակեց, բառերը ծանր ծանր արտասանելով և դէպի կրակարանին կողմը ժպիտ մը տալով:

— Հիմակուընէ ըսեմ թէ մտիկ պիտի չընեմ, եթէ գրել չդիտնալ ձեւացնես:

Երեւելի հաւատաքննիչ մը կրնար նախանձիլ այս ժպիտէն:

Թենարտիէ սեղանը Պ. Լըպլանին քով հրեց, եւ կազամար մը, գրիչ մը եւ թերթ առաւ գզրոցին մէջէն զոր կիսաբաց թողուց եւ ուր դանակին երկայն երկաթը կը փայլէր:

Թուղթը Պ. Լըպլանին առջեւ դրաւ եւ ըսաւ.

— Գրէ՛:

Կալանաւորը վերջապէս խօսեցաւ:

— Ի՞նչպէս կ'ուզես որ գրեմ, կապուած եմ:

— Իրաւ ըսիր, ներէ, ըսաւ Թենարտիէ, շատ իրաւունք ունիս:

Եւ դէպի Պիկրընայ դառնալով.

— Քակէ պարոնին աջ թեւը:

Փանչօ–Պրէնթանիէ–Պիկրընայ աւազակը կատարեց Թենարտիէի հրամանը: Երբ կալանաւորին աջ ձեռքը ազատեցաւ, Թենարտիէ գրիչը մելանին թաթխեց եւ անոր տուաւ:

«Պարոն, աղէկ գիտես որ մեր իշխանութեան տակն ես, մեր ափին մէջ ես, թէ որեւէ մարդկային զօրութիւն չի կրնար քեզի ասկէ ազատել, եւ թէ իրապէս պիտի ցաւինք եթէ բռնադատուինք անախորժ միջոցներու դիմել:

— «Ոչ անունդ, ոչ ալ հասցէդ գիտեմ, բայց ահա այժմէն իմաց կուտամ քեզ թէ գրելիք նամակդ տանող անձին մինչեւ վերադառնալը կապուած պիտի մնաս: Այժմ հաճէ գրել:

— Ի՞նչ, հարցուց կալանաւորը:

— Ահա տուն կուտամ:

Պ. Լըպլան գրիչը առաւ:

Թենարտիէ սկսաւ տուն տալ:

— «Աղջի՛կս...»:

Կալանաւորը սարսռեցաւ եւ աչքերը վեր ընելով Թենարտիէին նայեցաւ:

— Դիր «սիրելի աղջիկս», ըսաւ Թենարտիէ:

Պ. Լըպլան հնազանդեցաւ: Թենարտիէ շարունակեց.

— «Անմիջապէս եկուր...»:

Խօսքը ընդմիջելով.

— Զինքը չուզելով կը խօսիս հետը, այնպէս չէ՞:

— Որո՞ւ հետ, հարցուց Պ. Լըպլան:

— Զարմանալի հարցում, պզտիկին հետ, ըսաւ Թենարտիէ:

Պ. Լըպլան առերեւոյթս առանց նուազագոյն յուզումի, պատասխանեց.

— Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ ըսել կո՛ւզես:

— Լաւ, շարունակէ, ըսաւ Թենարտիէ եւ սկսաւ տուն տալ:

— «Անմիջապէս եկուր: Անհրաժեշտ պէտք ունիմ քեզի: Այս տոմսակը յանձնողը քեզի առնելով քովս բերելու է: Կը սպասեմ: Եկուր վստահութեամբ»:

Պ. Լըպլան գրած էր Թենարտիէի ամէն ըսածը: Թենարտիէ կրկնեց.

— Ա՛հ, որբը «եկուր վստահութեամբ»ը կարդալով կրնայ ենթադրել թէ գործը բոլորովին պարզ բան մը չէ եւ կրնայ անվստահութիւն յառաջացնել:

Պ. Լըպլան աւրեց երկու բառը:

— Այժմ, շարունակեց Թենարտիէ, ստորագրէ: Ի՞նչ է անունդ:

Կալանաւորը վար դրաւ գրիչը եւ հարցուց.

— Որո՞ւ պիտի ուղղուի այս նամակը:

— Արդէն գիտես, պատասխանեց Թենարտիէ, պզտիկին պիտի ուղղուի: Քիչ մը առաջ ըսի:

Յայտնի կ'երեւար թէ Թենարտիէ կը զգուշանար անուանել այն նորատի աղջիկը, որու վրայ էր խնդիրը:

«Արտոյտը» կ'ըսէր, «պզտիկը» կ'ըսէր, բայց անունը չէր տար:

Յանցակիցներուն առջեւ իր դաղտնիքը պահող սատանայ մարդու մը զգուշութիւնն էր ասիկա: Անունը տալով ամբողջ «գործը» իր յանցակիցներուն յանձնել եւ պէտք եղածէն աւելի բան մը իմացնել էր անոնց:

Թենարտիէ կրկնեց.

— Ստորագրէ՛: Ի՞նչ է անունդ:

— Իւրպէն Ֆապրը, ըսաւ կալանաւորը:

Թենարտիէ կատուի մը շարժումով անմիջապէս ձեռքը գրպանը տարաւ եւ հանեց Պ. Լըպլանին վրայէն առնուած թաշկինակը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուայ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Տէր եւ Տիկին Վահէ Բամպուքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրան Բամպուքճեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԶԱՐՈՒՀԻ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թէրզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 6ին:

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի, Ապրիլ 10, ժամը 15·45ին Մոնմորանսիի հիւանդանոցը, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն դերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Իսկուհի Զըպուքքերեանին իր հօրը Գրիգոր Տէրտէրեանին մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընտանեկան բոլոր պարագաներով կուզանք շնորհակալութիւն յայտնելու բոլոր անոնց, որոնք իրենց բոլոր կարելի միջոցներով սատար հանդիսացան ընտանիքիս, եւ ինծի իմ վիրաբուժական գործողութեանս ատեն, նաեւ շնորհակալութիւն Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. Անտօք եւ Վարուժան ենթակոմիտէներուն եւ Համախարբերդի Հայր. Միութեան որ մասնակից եղան մեր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԽՈՒՄԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան սուգին:

Այս առթիւ 50 Ֆրանք կը նուիրենք Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան:

ՆՇԱՆ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեան իրենց թոռնիկին Թագուհիի ծննդեան առթիւ 25ական Ֆր. կը նուիրեն տեղւոյն Կապ. Խաչին եւ «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր հանդէսի առթիւ ստացած է.— Գէորգ Ալեքսանեան, Դաւրայի Հայր. միութիւնը, Կ. Յակոբեան, Հ. Մանուկեան, Յ. Շիրվանեան, Կ. Թոփալեան, Վ. Խէնճեան 50ական Ֆրանք, Այրի Տիկին Մ. Ղուկասեան, Օր. Ա. Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան, 30ական Ֆրանք, Ս. Ասլանեան, Լ. Գաշրքէմանեան, քսանական, Փ. Եսայեան իր թոռնիկին 3րդ տարելիցին առթիւ քսան, Ա. Գարաեան տասը Ֆրանք:

×

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, Զարուհի Միհրանեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Սէֆէրեան եւ զաւակը յիսուն Ֆրանք, Քէսմէճեան ընտանիք երեսուն, Այրի Տիկին Այնաճիեան քսան, եկեղեցիին, Փ. Գայսէրլեան տասնական Ֆր. եկեղեցւոյ եւ դպրոցին: Տիկին Լուսին Սայապալեանի մահուան առթիւ.— Թովմասեան ընտանիք 50 Ֆր., Այրի Տիկին Տապանեան եւ Ստեփան Սամուրեան քսանական, Յ. Սիմոնեան, Տոքթ. Տիկիրեան, Յ. Սամուրեան, Զալեան ընտանիք տասնական եկեղեցւոյ, Ա. Հայրապետեան եւս հինգ Ֆր. եկեղեցւոյ: Յ. Սամուրեան տասը Ֆր. աղքատներուն, Յ. Մկրտիչեան տասը դպրոցին, Յ. Սիմոնեան տասը Առաջնորդարանին: Ցաւակցութիւններ ննջեցեալներու պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ Շաբաթ, 12 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ՝ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ՝ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ներկայ կ՝ըլլայ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Ա. ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ, Կրկնազատիկ.— Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց:

Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Մայր եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, հոգիներուն համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն: Հանդիսութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 9·45, հոգեհանգիստ 11·40:

ԵՐՋԱՆԻԿ ԲԼՈՒՐ

Այս ձեռնարկին մասին «Յառաջ» գրած էր (Ապրիլ 2, Գ. էջ) անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ կրնան իրենց նուէրները ղրկել.

La Colline Heureuse
C.C.P. PARIS 704146.

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 15
ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հաց Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկական դարաւոր ցեղասպանութեան պատճառներն ու հետեւանքները:
Ուրբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երգեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս):

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի գրասենեակը:

Գիներ.— 15 Ֆր. եւ 10 Ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 Ֆրանք:

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro: Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE
(*Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին*)

Daniel MAYER
(*Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի*)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնու վիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ՝ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro: République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին.— Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ՝արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն.—*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(*Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները*)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման:

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով: Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն: Երեկոյթին իրիկունը տոմս չի վաճառուիր:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 11 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11485

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.485

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Հեռանում էր նա խուցից ու վանքից ,
Գնում էր այնտեղ , ուր երգն էր հնչում ,
Իսկ նա հնչում էր ամէնո՛ւր ու մի՛շտ ,
Ամէնո՛ւր ու մի՛շտ —
Ուր Հայն էր շնչում :

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ
(Անլռելի Զանգակատունը)

Հայ երաժշտութեան անմահ վարպետին ծննդեան հարիւրամեակն է :

1969ը հռչակուած է Կոմիտասեան տարի :

Հայրենիքէն մինչեւ սփիւռքի ամէնէն խոր անկիւնները, ուր հայ բեկոր մըն է ծուարած, կ՝ողեկոչուի խնկելի յիշատակը այն մեծ մարդուն, որ իր բնածին տաղանդին միացուցած երաժշտական արուեստի խոր ուսումնասիրութիւնը, վերածնող հայ ժողովուրդի շրթներուն վրայ դրաւ իր ազգային, հարազատ երգերը, զանոնք քաղելով բուն իսկ իր զաւակներու բերնէն :

Ո՞վ կրնար երեւակայել , որ հարիւր տարի առաջ, 1869 Սեպտեմբեր 26ին Փոքր Ասիոյ փոքր մէկ քաղաքին (Քէօթահիա) մէջ ծնած եւ կանուխէն որբացած թրքախօս Սողոմոն Սողոմոնեանի պիտի վիճակուէր բացառիկ դեր մը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ :

Ի՛նչ բարեդէպ բախտ :

Վիճակի առաջնորդ Գէորգ Վրդ. Դերձակեան 1881ին եպիսկոպոսանալու համար Էջմիածին երթալու առթիւ, քսան որբերու մէջէն կը զատէր Սողոմոնը եւ հետը կը տանէր՝ Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանը դնելու համար զայն :

Հայրն ու հօրեղբայրը՝ ձայնեղ, դպիր էին եղած իր ծննդավայրի եկեղեցիին մէջ: Ինք ալ դեղեցիկ ձայն ունէր եւ հակառակ հայերէն չգիտնալուն , շատ լաւ կ՝երգէր շարականները : Իր այս ձիրքը վճռական դեր էր կատարած անշուշտ իր ընտրուելուն մէջ :

Ճեմարանին մէջ երկոտասանամեայ պատանին կը լծուի լուրջ աշխատանքի :

Աւետիս Ահարոնեան, որ դպրոցակից է եղած Կոմիտասի, կը գրէ թէ «երգ ու երաժշտութիւնից սուրդ ուրիշ ոչինչ չէր գրաւում նրան: Աշակերտական վազք ու խաղերին գրեթէ չէր մասնակցում , բայց իր ձայնը անվերջ լսւում էր դասարանից, ուր նա եռանդով սերտում էր հայկական նօտաները՝ «խօ , նէ , բա...», ապա եւրոպականը՝ «Տօ , րէ , մի , ֆա , սօլ ...» (Իմ Գիրքը, Բ. հատոր, Պատանեկութիւն, Փարիզ, 1931) :

Դպրոցին մէջ կը զոհէր իր հանդիստի ժամերը : Դասընկերներէն կը քաղէր իրենց ծննդավայերու գեղջուկ երգերը : Տարեկան արձակուրդներուն գիւղ գիւղ կը շրջէր, կը պրպտէր, կ՝ուսումնասիրէր հայ գիւղացիին առտնին կեանքը, մասնակից կ՝ըլլար անոր ուրախութեանց ու ցաւերուն, կը քննէր մշակներու, լծկան եզներու աշխատանքը , յօրինելու համար կալի երգը եւ շինականի հարազատ հոգին ու զգացումները պատկերացնող անթիւ, անհամար այլ երգեր , հարսանեկան պարերգներ եւ հովուերգութիւններ :

Այս բոլորը կ՝ունկնդրէր հայ գեղջուկի բերնէն: Պարզ, անպաճոյճ երգերուն գեղարուեստական տարազ կը հագցնէր, անոնցմէ հոգեզմայլ մեներգներ եւ յանկուցիչ խմբերգներ կը ստեղծագործէր , առանց խաթարելու անոնց անանուն հեղինակներուն — ժողովուրդին —, հարազատ ոգին :

Եւրոպայի մէջ իր դասախօսութիւններով ու համերգներով հայ տոհմիկ երաժշտութիւնը ծանօթացուց օտար գեղարուեստասէրներու :

Օսմանեան Սահմանադրութեան շրջանին Պոլիս, Իզմիր եւ Եգիպտոս մեծ երգչախումբեր կազմակերպեց եւ համերգներ տուաւ, հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելով իր ստեղծագործութիւնները , որոնք այսօր ալ խորապէս կը յուզեն մեզ եւ հպարտութեամբ կը լեցնեն մեր հոգիները, հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք :

Հայութեան պարծանքն է Կոմիտաս վարդապետ, որուն դամբարանը Հայաստանի մայրաքաղաքի պանթէոնին մէջ , ուխտատեղի է այսօր :

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը, որ անցեալ Դեկտեմբերին Սալ Կավոյի մէջ տուած էր մեծ համերգ մը, իբրեւ նախատօնակ անմահ Վարդապետի հարիւրամեակի հանդէսներուն, վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն դարձեալ կ՝ողեկոչէ անոր յիշատակը, Ալֆորվիլի մէջ, նոր համերգով մը՝ զեկավարութեամբ Պ. Կ. Ափրիկեանի եւ նախագահութեամբ քաղաքապետ Ժողէֆ Ֆրանչէսքիի :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՉՈՒՋԵՐ ԹԱՂՈՒԻԼ

Ծերակոյտի, առջի օրուան նիստը շատ փոթորկալից եղած էր եւ տեղեկատուութեան նախարարը՝ Լը Թէօլ կարգ մը պատասխաններ կամ արդարացումներ տալէ ետք, կը ձգէր նիստը ու կը հեռանար երբ ելոյթներու ընթացքին , առաջարկուած հանրաքուէն կը նմանցուէր Վայմառի Սահմանադրութեան 51րդ եւ 76րդ յօդուածներուն, որոնց շնորհիւ իշխանութիւնը ձեռք առաւ Հիթլէր կամ նոյնիսկ Ֆաշիզմի մասին ակնարկութիւններ կ՝ըլլային :

Ընդդիմութիւնը աւելի քան երբեք բուռն է եւ ծերակուտականներու ինչպէս բազմաթիւ քաղաքական հոսանքներու պայքարը սուր է : Նոյնիսկ Ժիսքառ տ՝Էսթէն, որ «այո , բայց»երով շարժած է տարիներէ ի վեր զանազան յօդուածներով դէմ կ՝արտայայտուի թէ շրջաններու վերածումի ձեւին եւ թէ Ծերակոյտի օրէնսդրական նկարագրին ջնջումին :

Ծերակուտականները դէմ արտայայտուած են նաեւ հեռատեսիլի տեղեկատուութեան դրութեան, որ շաբաթներէ ի վեր սկսած է «պայմանաւորել» արդէն ունկնդիրները երբ հանրաքուէի պայքարը պաշտօնապէս չէ իսկ սկսած :

Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհէռ կը շարունակէ իր շրջապտոյտը Ֆրանսայի գաւառները եւ ելոյթներ կ՝ունենայ «ոչ»ի ի նպաստ : Վերջին անգամ Լիլի մէջ է որ շատ բուռն ճառ մը խօսած է եւ շեշտած « հաշտարար մարդը որ եմ հասկըցաւ իր պաշտօնին դժուարութիւնները: Էլիզէի մէջ, այս հանրաքուէն կը պահանջուէր, ուրեմն ուխտաւորի գաւազանս առի եւ կուգամ ըսելու քաղաքացիներուն թէ ինչո՞ւ դէմ եմ այն ծրագրին որ կ՝առաջարկուի մեզի : Չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ զօրավարը, անգամ մը եւս կ՝ուզէ երկիրը երկուքի բաժնել մէկ պատասխան ուզելով երկու հարցումի : Հանրաքուէն անպատեհ է: Անցեալ Յունիսի յաջողութենէն ետք, ինչո՞ւ Պետութեան զեկավարը այս հանրաքուէին կը դիմէ որ նը-ւազագոյն հինգ միլիառի պիտի նստի : Հանրաքուէն աւելորդ է որովհետեւ Խորհրդարանին գործն էր եւ աւելի ժան կ՝ըլլար :

× Փլեվէն ալ ճշգած է իր դիրքը , «ոչ»ի ի նպաստ :

× Միջին եւ փոքր ձեռնարկները կը շարունակեն բուռն պայքար տանիլ: Իզէռի նահանգին մէջ, Լա Թուռ Տիւ Փէն , չորս հարիւր հոգի յարձակած են տեղւոյն տուրքերու գրասենեակին վրայ եւ թալանի տուած , առնել - տանելով չորս թոն թղթածրարներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽ ուսանողները որոշած են գործադուլի դիմել բողոքելու համար կառավարութեան ձեռք առած կարգապահական խիստ միջոցներուն դէմ : Վախ կայ որ արտաքսումներ կատարուին Կ. Կոմիտէի յառաջիկայ լիակատարին: Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են արդէն կարգ մը զինուորականներու դէմ, որոնք մասնակցած են հակախորհրդային ցոյցերուն :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ բանթողներու շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են: Սալեռնի շրջանը — Պաթթիփակլիա — ցոյցերու հետեւանքով երեք մեռեալ եւ մօտ 150 վիրաւոր կայ եւ մթնոլորտը շատ լարուած է : Ցոյցին պատճառն է ծխախոտի գործատան մը մերձաւոր փակումին լուրը: Հոն կ՝աշխատին վեց հարիւր հոգի, որոնք մէկ օրէն միսը անգործ պիտի մընան : Վախ կայ որ այս ցոյցին հետեւանքներն ալ ծանր ըլլան :

ԹԵՔՍԱՍԻ եւ ընդհանրապէս Միացեալ Նահանգերու մէջ, շատ բուռն վէճեր ծագած են Հուսթընի հիւանդին մահէն ետք: Տոքթ. Քուլէ որ կատարած է զոյգ գործողութիւնները, նախ արուեստական, ապա բնական սիրտ մը տալով հիւանդին , կ՝ամբաստանուի իր պաշտօնակիցներուն կողմէ, մանաւանդ Տոքթ. Տիպէյքիի կողմէ ըստ որուն Քուլէ շատ վտանգաւոր գործ մը կատարած է եւ իր թեքնիքը գողցած : Մեռնողին կինը կը մերժէ սակայն միանալ վիրաբոյժին հակառակորդներուն, ըսելով թէ ամուսինը մահամերձ էր արդէն եւ Տոքթ. Քուլէ փորձեց անկարելին զայն փրկելու համար :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Ատլանտեան զինակցութեան քսանամեակին, այն սրահին մէջ ուր դաշինքը կը ստորագրուէր 1949ին: Այս առթիւ, շատ երկար յայտարարութիւն մը ըրած է խորհրդային կառավարութիւնը , որու մէջ կը շեշտէ— « ՕԹԱՆի ստեղծումն է որ պատճառ եղաւ Եւրոպայի բաժանման զինուորական երկու պլոքներու »:

ՄԻՋԻՆ — ԱՐԵՒԵԼՔԻ Միացեալ Ազգերու դէտերու պետը՝ Զօր. Օտ Պուլ իր տեղեկագրին մէջ կը ճշգէ թէ Հրեաներն են որ պատասխանատու են Սուէզի շրջանը պատահած միջադէպերուն, Երեքշաբթի օր :

ՖԼՕՐԱ ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ

Ցաւով կ՝իմանանք որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Ֆլօրա Շէօհլէեան, գրական ծածկանունով Ֆլօրա — Անահիտ :

Ողբացեալը, ընիկ Պոլսեցի, 80ը անց , երիտասարդ տարիքէն նուիրուած է հանրային գործի : Կանուխէն մտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը , կարեւոր մասնակցութիւն բերած է յեղափոխական շարժումներուն եւ օգտակար գործունէութիւն ունեցած է ի նպաստ վտանգուած ընկերներու : Մտաւորական պաշարի տէր, գրական էջեր եւ յուշեր ստորագրած է մանաւանդ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ: Նշանուած էր տաարբախտ Ա. Վըռամեանի հետ :

Ֆրանսա հաստատուելէն ետք, հիմնադիրներէն էր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, որու Շրջ. վարչութեան անդամ եւ նախագահ եղած է երկար տարիներ : Ասպարէզով ուսուցչուհի , Անկէնի մէջ դասընթացքներ հիմնած էր սան — սանուհիներու համար :

Իր հիւանդութեան բերմամբ , վերջին տարիները քաշուած կեանք մը կ՝ապրէր , հեռուէն միշտ հետեւելով Ազգ. կեանքին:

Իր մահով, հին սերունդի վերջին օղակներէն մէկն ալ կ՝անհետանայ: Սերունդ մը որ Հայութեան շունչն ու ոգին բերաւ համայնակուլ ափերուն վրայ եւ անշահախնդիր ծառայեց իր ժողովուրդին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր քոյրերուն եւ մասնաւորաբար՝ Այրի Տիկին Սահակ Տէր — Թովմասեանի :

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Զատիկին Կիրակին նոր երկրաշարժ մը պատահած է Եգէականի շրջանը, որու մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Պոլսոյ թերթերը (Ապրիլ 7).

ԻԶՄԻՐ.— Նոր երկրաշարժ մը պատահեցաւ Կիրակի Եգէականի մէջ, աւերելով մասնաւորաբար Գարապուրունի գիւղերը, ուր 268 տուներ փլան, եւ ժողովուրդը ահուդողի մատնուեցաւ :

Բուռն ցնցումը զգալի եղաւ առտուան դէմ, ժամը 5·50ին, եւ հինգ երկվայրկեան տեւեց : Տուներուն հարիւրին յիսունը քանդուեցան, եւ շատեր անբնակելի դարձան : Ալաչաթը գիւղին մէջ կարգ մը տուներու պատերը ճեղքուեցան, գիւղացի մը վիրաւորուեցաւ : Տեղական իշխանութիւնը վրան եւ դեղօրայք ղրկեց աղէտեալներուն :

Աւերը մեծ է նաեւ Իզմիրի Մօրտօվան եւ Գարապուրուն գաւառակներուն մէջ : Չէշմէ, Կէրմէնճիք, Տէմիրճի, Սալիհլի , Ալաչէհիր, Սարբկէօլ եւ շրջակայքը վերըստին ազդուեցան բուռն ցնցումներէն : Եգէականի բնակիչները առաջին ցնցումը զգալով՝ լեղապատառ փողոցները խուժեցին, եւ մինչեւ առտու չկրցան տուն մտնել: Այս պատճառաւ անձի կորուստ չկայ :

Ալաչէհիրէ տասը քիլոմեթր հեռու , Էլէմլի գիւղին մէջ հողը սկսաւ սահիլ եւ կքիլ, լուրջ վտանգ մը սպառնաով տեղացիներուն: Գիւղին երեք կողմը անդունդ է, եւ լեռներէն հողը հետզհետէ կը կքի իր վրայ .ինչ որ կրնայ տեղի տալ ծանր աղէտի մը : Հողային ճեղքերը երկու երեք մեթր խորութիւն ունին : Գիւղին մէջ ամուր տուն մը չէ մնացած, եւ գիւղացիները կռահելով վտանգը, պատկան իշխանութեան դիմած են, պահանջելով որ երկրաբանական մարմին մը զրկուի փութով: Ըսած են թէ հողային սահանքը եւ փլուզումը եթէ շարունակուին այսպէս, պիտի ստիպուին գաղթել իրենց գիւղէն : Աղէտեալները անպատսպար մընացած են, եւ փութով վրան ու այլ պիտոյքներ ուղած են :

×

Բուռն երկրաշարժ մը պատահած է նաեւ Հելլէն կղզիներու մէջ, Սամոս, Միտիլլի, Սիսամ եւ այլուր: Կարգ մը տուներ փլած են , բայց անձի կորուստ չկայ:

ԿՈՄԻՏԱՍ

Ա.

Կոմիտաս :

Մի ամբողջ դար :

Դար, որովհետեւ իր բազմաբեղուն տիտանական աշխատանքով մեր վաղընջական ու հարուստ ժողովրդական երաժշտութեան եւ ազգային փրոֆէսիոնէլ երաժշտական մշակոյթի մէջ յառաջացած վիհը նա լցրեց համամարդկային արժէք ներկայացնող բարձր ու ազնիւ արուեստով, որ համարժէք է մի ամբողջ դարի մշակութային վերելքի :

Դար... Առասպելի չափ զարմանալի է, որ մէկը ազգային փրոֆէսիոնէլ դպրոցի հիմնաքարը դնի եւ, միեւնոյն ժամանակ, իր ստեղծած երկերը լինեն այնքա՛ն կատարեալ, որ մի ամբողջ դար առաջ սլանան եւ այսօր էլ լինեն երաժշտութեան ամենաժամանակակից արժէքները :

Դար...

Այո, դարեր կշռող հոգեւոր արժէքներ ստեղծած մեծ մարդ ...

Մեծ, որովհետեւ նրա հունտը բողբոջեց իր ժողովրդի դարաւոր անցեալից, նրա պատմական ճակատագրից, հոգեւոր մշակոյթի խորքերից: Իր սրտի թրթիռները հիւսուած էին ժողովրդի զարկերակի հետ : Իր հոգին ու հանճարը նուիրեց նրան, ում կեանքի յարատեւման ու ոգու պահպանման համար էր աշխարհ եկել :

Ամէնքն ալ գիտեն նրա կեանքի ողբերգական պատմութիւնը :

Հայ բնաշխարհից հեռու, օտար ափերում ծնուեց նա: Մանկուց որբացաւ: Էջմիածինը տուն առաւ նրան, Գէորգեան ճեմարանը դպրոցն ու ուսուցիչը եղաւ նրա : Գերմանիայում երաժշտական ուսումը կատարելագործեց, նորից դարձաւ Էջմիածին : Ունկնդիր եղաւ հայ ժողովրդի սրտի թրթիռներին, հաւաքեց նրա երգերը, ճանաչեց դրանք, դրանց միջոցով է՛լ աւելի ճանչեց ու սիրեց իր ստեղծարար ժողովրդին : Իր հանճարով նա վերստին կեանք տուեց այդ երգերին. փոքրիկ անտունին դարձաւ հանճարեղ « Անտունու » մեծ ստեղծագործողը: Ապրեց իր ժողովրդի ուրախութեամբ ու տրտմութեամբ: Տեսաւ եղեռնի գիշերը... Փշրուեց ոգեձոյլ այդ մարդը, իր լուսեղէն հիւլէները խամրեցին, մերթ ընդ մերթ առկայծելով համասփիւռ խաւարի մէջ... Հանգաւ .. Ու նորից տուն դարձաւ իբրեւ աճիւն, հանդչեց հայրենի հողում ... Վերստին ձուլուեց իր ժողովրդի հետ, ոգիացած, որբացած մտաւ ամէն Հայի մէջ, երգ դարձաւ ամէն Հայի շուրթին ...

Թէեւ Կոմիտասը հայ երաժշտութեան անդաստանն իջաւ ԺԹ. դարի վերջին տասնամեակին, այն ժամանակ, երբ մեր ազգային փրոֆէսիոնէլ երաժշտութիւնն արդէն մի քանի տասնեակ տարի իր ձեւաւորման շաւղի մէջ էր մտել, բայց Կոմիտասին էր պատմականօրէն վիճակուած հայ երաժշտութեան զարգացումը դնել դիտական ու ստեղծագործական աներեր հիմքեր վրայ եւ դուրս բերել համամարդկային ասպարէզ :

Այն ժամանակ, երբ մեր ժողովրդի ու նրա մշակոյթի բազմադարեան վաղընջականութիւնն անհերքելի իրականութիւն էր, 1913 թուականին դեռեւս գտնւում էին բանասէրի ու գիտնականի յաւակնութիւն ունեցող շատ մարդիկ, որոնք օտարի սառնարիւնութեամբ յայտարարում էին, թէ հայ ինքնուրոյն երաժշտութիւն գոյութիւն չունի, թէ նա պարսկա-արաբական կամ հնդկա - եւրոպական երաժշտութեան մի մասնաճիւղն է :

Կոմիտասն էր այն մեծագոյն գիտնականը, որն իր խոր երաժշտագիտական ուսումնասիրութիւններով ցոյց տուեց, թէ մեր ժողովուրդը ոչ միայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն, այլեւ մանրազնին վերլուծութեան ենթարկեց այդ ինքնուրոյնութիւնն ապացուցող բոլոր ինքնատիպ յատկանիշները :

Իսկ որտե՞ղ էին այդ յատկանիշները, միայն իր շուրջը հնչող այլազան ազգային երգերի մէ՞ջ: Ոչ: Դրա համար Կոմիտասը դնաց մեր երաժշտութեան սկզբնաւորման խորքերը՝ մինչեւ հեթանոսութիւն : Այդ ճանապարհը ինքը գտաւ, գտաւ մագաղաթներում, պատմիչների մօտ, դըպրեվանքերում, բանահիւսութիւնից մինչեւ ճարտարապետութիւն, հողից մինչեւ ոգի ընկած տարածութեան մէջ : Պէտք եղաւ վերծանել խաղերը : Իր ամբողջ կեանքը ներդրեց եւ հասնում էր արդէն բանալուն, որով բաց էր անելու կողպուած դանձարանները ... Պէտք եղաւ քակել օտարամուտ աղաւաղումներով անճաշակ պաճուճանքների հանգոյցները, որով դարերի ընթացքում զգեստաւորուել էր մեր հոգեւոր երաժշտութիւնը, տեսնելու համար անապակ ակունքը : Բացեց, տեսաւ: Այդ ժողովրդի սրտից սկզբնաւորուող նոյն զուլալ աղբիւրն էր, որից յորդում էր ժողովրդական երգը : Հոգեւոր ու գեղջուկ երգերը քոյր - եղբայրներ էին իրենց տարբեր յատկանիշներով:

Վերլուծեց գուսանական երգարուեստը, քաղաքային, ազգային - հայրենասիրական երգերը, իւրաքանչիւրին իր տեղը յատկացրեց :

Այս ամէնից զատեց բուն, ամենահարուստ ու ամենաանաղարտ ակնաղբիւրը՝ գեղջկական երաժշտութիւնը, գեղջուկի կեանքի, նրա ներաշխարհի ճշմարիտ ու անմիջական արտայայտութիւնը :

Գեղջկական երգն այն հայելին էր, որի մէջ ամէնից աւելի յստակ ու ճշմարտացի էին արտացոլուած ժողովրդի կեանքն ու ներաշխարհի հազարերանգ դրսեւորումները : Այդ երգը ամէնից աւելի աւանդապահն էր ժողովրդի հոգեկան ու բարոյական յատկանիշների գեղարուեստական արտայայտութեան : Բայց այդ ակունքը նոյնպէս բացարձակ անաղարտ ու անապակ չէր :

Բազմաթիւ ազդեցութիւնները, երաժշտական ժառանգութեան բանաւոր փոխանցման եղանակը, կատարողական մաներաների բազմաբղետութիւնն ու աղաւաղումները եւ էլի շատ երեւոյթներ, բարդացրել, խճճել էին երգի ճիշդ ընկալման ու նրա բարձր գեղարուեստական մարմնաւորման հարցերը :

Կոմիտասը մեծ գիտնականի խելքով ու համբերատարութեամբ գրի առաւ ու հաւաքեց դրանք : Բայց ոչ այնպէս, ինչպէս նրանք կային, այլ զտեց ու մաքրեց դրանք բոլոր աղաւաղումներից, օտարամուտ տարրերից, կատարողական խեղաթիւրումներից եւ հինգ հազարի չափ այն երգերը, որ հաւաքեց իր կեանքի ընթացքում, եղան մեր փրոֆէսիոնէլ երաժշտական ազգադրութեան հիմնաքարն ու անկրկնելի նմոյշները :

Այդ փոքրիկ, միաձայն մեղեդիները՝ ժողովրդական երգեր անուան տակ, արդէն մեծ չափով կոմիտասեան հանճարի պտուղներն են :

ՅԻՅԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՑԵԱԼԷՆ

«ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՀԱՅՈՒՀԻՔ»

Բ.

Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւնը քսան տարի պայքարեցաւ ազիտութեան դէմ, գաւառներու մէջ. այսօր մեր վարժարաններուն աշակերտուհիները իրենց կարգին ուսուցանելու կարող՝ պաշտօն կը խնդրեն մեզմէ, եւ մենք բանակցած ենք Մուշի, Սասունի եւ Զէյթունի հետ, ուր պիտի բացուին մեր առաջին դպրոցները :

Բայց կը գրեն մեզի, թէ խեղճ աղջիկները դպրոց երթալու համար պարզ հագուստ մը անգամ չունին. պատռտած ցնցոտիներու մէջ կէս մը փաթթուած, փողոցները ինկած են օտարներու նախատինքին ու հեգնանքին մատնուած :

Ուրկէ՞ պիտի գտնէ Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւնը անոնց զգեստ հայթայթելու միջոցը. իր վեցամսեայ հասոյթները հազիւ պիտի բաւեն դպրոցներու պիւտճէին... եւ դեռ անդին հարիւրաւոր գիւղերէ «դպրո՛ց» կ՛աղաղակեն :

Եւ ահա մեզի օգնութեան կը հասնի Օրիորդաց Միութիւնը. անոնք պիտի հայթայթեն խեղճ աղջիկներուն զգեստը : Անոնք գիտեն, թէ իրենց սորված գեղարուեստները սրահներու մէջ զիրենք փայլեցնելու նպատակին պէտք չէ ծառայեն, իրենց անունը ասդին անդին հնչեցնելու պէտք չէ գործածուին, զի ինչ որ հնչելու, աղմուկ հանելու միայն սահմանուած է, հովին սահմանուած է :

Ասոնք քաջասիրտ աղջիկներ, հայրենիքին օգտակար ըլլալու համոզումովը ոգեւորուած՝ բարեբախտութիւնը ունին առաջին հանդէսը իրենք կազմակերպելու.. մենք ի՞նչ կը պահանջենք, կը պահանջենք, որ մեր տղաքը ուսում սորվին, մեր երիտասարդները զինուոր ըլլան, եւ մեր մշակները վայելեն իրենց աշխատութեան պտուղը խաղաղութեան մէջ :

Հայ մշակը մեր հացին պէտք չունի. անիկա իր հացը իր քրտինքովը կը հանէ Հայաստանի օրհնեալ հողէն. բաւական է, որ իր մանքաղը ձեռքէն չառնեն զըլխուն զարնելու համար : Անիկա ուսում միայն կը պահանջէ մեզմէ, ուսում իր աղջիկներուն համար, որոնք պիտի տան հայրենիքին իր քաղքենիները, արհեստաւորները, դրչի եւ գիտութեան մարդիկը, իր զինուորները :

« Ընկերութիւն մը, որ կանանց դաստիարակութեամբ չզբաղիր, կորսուած ընկերութիւն մըն է, կ՛ըսէ Ֆրանսացի հեղինակ մը :

Հայ ընկերութիւնը, հայ ազգը, որուն անցեալը, երեսուն դարերէ ի վեր մշուշի մէջ փաթթեցին, եւ զոր մեր տղաքը այսօր ցնորք մը կը նկատեն, շատոնց ճանչցած էր այս ճշմարտութիւնը : Հայը այսօրուան ցնցոտիներով ծածկուած համալը չէ եղած միշտ : Հայը ոչ միայն իր երկրին, այլեւ բիւզանդական պետութեան բազմաթիւ կայսրեր եւ կայսրուհիներ տուած է :

Հայը 1200 տարի առաջ մեծ հոգ կը տանէր կնոջ դաստիարակութեան : Մի զարմանաք երբ ըսեմ թէ Ստեփան Սիւնեցիի քոյրը, Սահակադուխտ, Ը. դարուն երաժշտական դպրոց մը հիմնած էր Հայաստանի մէջ, ինչ որ այսօր չունին տակաւին կարգ մը քաղաքակիրթ ազգեր :

Պատմութիւնը կ՛աւանդէ մեզի Շուշան Պահլաւունի տիկնոջ անունը, որ ամէնէն յետին գիւղին մէջ դպրոց հիմնելու համար՝ ամբողջ Հայաստան աշխարհը պըտըտեցաւ :

ԺԱ. դարուն՝ Աշոտ Ա. թագաւորին աղջիկը, Մարիամ, Սիւնեաց իշխանին մայրը այնքան մեծ սէր ունէր գրականութեան համար, եւ այնքան կը պաշտէր հայ լեզուն, որ Յովհաննու աւետարանին մեկնութեան չհաւնելով, կրկին թարգմանել տուաւ :

Յետոյ կանանց ճարտարարուեստին մասին հրաշալիքներ կը պատմէ Յովհաննէս Կաթողիկոս : Թագաւորներ, կ՛ըսէ, իրարու նուէր կուտային անոնց ձեռագործները :

Կիրակոս Պատմիչ կ՛ըսէ, թէ ԺԲ. դարուն վերջերը, այնքան յառաջ տարած էին կանայք նուրբ ձեռագործները, որ Արզու Խաթուն անուն կին մը իր աղջիկներուն հետ այծի կակուղցած մազէ խորանի վարագոյր մը հիւսեց, վրան կրօ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ֆաթմայի մուտքը այդ սրճարանին մէջ բնաւ ուշադրութիւն չգրաւեց, մանաւանդ որ իրեն նման ուրիշ մէկ քանի կիներ, իրենց զաւակներով, հոն կը գտնուէին Աբքիպեղագոսի կղզիները երթալու համար:

Նաւապետը աչք մը նետեց Թրքուհիին վրայ, յետոյ ըսաւ.

— Լաւ, դուք այս կինը նաւ տարէք, ես պէտք եղած հրահանգները տուած եմ, միայն թէ իրեն հետ ուտելիք պէտք է առնէ, որովհետեւ մեր նաւուն մէջ ճամբորդի համար կերակուր չկայ:

— Այդ դիւրին է, պատասխանեց Նիքոլի, հիմա ամէն բան կը կարգադրենք:

Յետոյ, Ֆաթմայի ընկերացող մարդուն դառնալով աւելցուց.

— Դուն տիկինը անմիջապէս նաւակ մը դիր ու նաւ տար, ուտելիքի մասին ես պէտք եղածը կը պատրաստեմ եւ կը բերեմ... լաւ չէ որ շատ երկար ատեն մընանք այս սրճարանը:

Պառաւը եւ իր ընկերները դուրս ելան սրճարանէն ու դէպի քարափ ուղղուեցան: Ֆաթմա ընկճուած ու մտատանջ երեւոյթ մը ունէր. իր մտածումը մինչեւ ետքը կը սեւեռէր դէպի Զիւլէհա եւ ինքզինք յանցաւոր կը համարէր այսպէս իրեն աւանդ թողուած հէք աղջիկը ձգել հեռանալուն համար: Այսուհանդերձ լռիկ մնջիկ հետեւեցաւ իր առաջնորդին:

Առագաստանաւը, հեռուն, ծովին բացը կեցած էր, աւելի մօտ ասիական եզերքին: Պառաւը եւ իր ընկերը յոյն նաւապետի մը նաւակը մտան եւ ճամբայ ելան, առանց ուշադրութիւնը գրաւելու երկու ոստիկաններու, որոնք քարափին վրայ կեցած էին:

Քսան վայրկեանէն հասան նաւը եւ Նիքոլիի ընկերը՝ Ֆաթման հոն տեղաւորելէ ետքը, վերադարձաւ քարափ:

Առագաստանաւը արդէն իր բեռը առած էր եւ կը սպասէր հետեւեալ առտուան, ճամբայ ելլելու համար: Մութը կոխելէն յետոյ նաւապետը եկաւ, լեցուն սակառ մը ուտելիք բերելով Ֆաթմայի: Բայց խեղճ կինը բնաւ ախորժակ չունէր եւ ուտելիքներուն ձեռք չդպցուց: Խորին մտատանջութեան մատնուած էր ու միշտ կը մտածէր Զիւլէհայի ու Հասանի վրայ, որոնց անստոյգ վիճակը շատ կը տագնապեցնէր զինքը:

Գիշերը զրեթէ անքուն անցուց, անընդհատ ծխելով: Առտուն կանուխ նաւաձիգ մը մօտեցաւ առագաստանաւին ու զայն կամաց կամաց առաջնորդեց Մարմարայի բացերը:

Ցաջող հով մը կար եւ նաւապետը շատ դոհ էր, թէեւ ծովը թեթեւապէս ալեկոծեալ էր: Նաւաձիգը շուտով իր պաշտօնը աւարտեց ու վերադարձաւ նաւահանգիստ, մինչ նաւը իր առագաստները բացած՝ կը հեռանար դէպի Տարտանէլ:

Սան - Սթեֆանոյի ու Քիւչիւկ Չէքմէճէի առջեւէն անցած էին արդէն, երբ նաւապետը փոքրիկ նաւակ մը տեսաւ, որ ալիքներուն դէմ կը կռուէր:

—Ի՛նչ անխոհեմութիւն, ըսաւ նաւուղիղին, այսպիսի օդով մը ծովուն բացերը ելլել փոքրիկ նաւակով մը :

— Այս, մանաւանդ որ ձկնորսութեան ժամանակ ալ չէ, պատասխանեց միւսը, ոչ ալ ծովային պտոյտ ընելու եղանակ:

— Այդ մարդիկը պարզապէս յիմար ըլլալու են այսպիսի օդով մը ծովուն վրայ ելլելու համար...:

Նաւակը փոխանակ ցամաք երթալու դէպի նաւը կը յառաջանար յուսահատ ճիգով մը:

Նաւապետը իր դիտակը բերաւ եւ սկըսաւ ուշի ուշով քննել:

— Երիտասարդ մը ու կին մը կայ նաւակին մէջ, յայտարարեց, բայց վիճակնին շատ տագնապալի է եւ հարկ է որ օգնութեան փութանք իրենց...:

Եւ հրաման ըրաւ նաւուղիղին դէպի նաւակը դարձնելու նաւուն ցռուկը :

Նաւակին մէջ գտնուողները տեսան այս շարժումը եւ երիտասարդը նոր եռանդով սկսաւ թիավարել:

Ֆաթմա հանըմ ինքն ալ մօտեցած էր նաւապետին ու անձկութեամբ կը դիտէր փոքրիկ նաւակը որ մերթ ալիքներուն ծայրը կը բարձրանար ու մերթ անոնց խորը անյայտ կ՛ըլլար:

— Արդեօք ժամանակին պիտի հասնի՞նք զիրենք փրկելու համար, հարցուց:

— Եթէ Աստուած ուզէ՝ պիտի փրկենք, պատասխանեց նաւապետը որ յաջողութեան շատ յոյս չունէր:

Այսուհանդերձ նաւակը ու առագաստանաւը հետզհետէ իրարու կը մօտենային:

Պառաւ Ֆաթման ծայրայեղօրէն յուզուած էր այս տեսարանէն եւ մինչեւ ետքը մտովի կ՛աղօթէր նաւակին մէջ գտնուողներուն փրկութեան համար:

Յանկարծ ահռելի ճիչ մը արձակեց:

— Բայց անոնք են, գոչեց խելայեղ, Զիւլէհան ու Հասանը, զաւակներս... Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, փրկեցէք ազատեցէք զիրենք...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 101)

2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ

2000 թուականը պիտի փակէ դարաշրջան մը, որ պիտի կոչուի ո՛չ հիւլէական, ոչ ալ տիեզերական, այլ՝ ելեկտրոնիկ: Դատելով այն յառաջդիմութենէն, որ արձանագրուեցաւ այս մարդին մէջ, 2000 թուականին կ՚ակնկալուի ընդարձակ գործողութիւններու կատարումը ելեկտրոնիկ մեքենաներու օժանդակութեամբ, արդիւնաբերութեան, առեւտուրի, դրամատնային գործունէութեան, դրամական շրջաբերութեան, հաղորդակցութիւններու, տեղեկութիւններու ամբարման եւ օգտագործման, դպրոցի եւ դաստիարակութեան մարզերուն մէջ:

Մարդկային պատմութեան մէջ ոչ մէկ գործիք չէ զարգացած հաշուիչ մեքենային արագութեամբ: Քսան տարի հազիւ անցաւ, եւ արդէն այս մեքենաները կ՚արտադրուին իրենց չորրորդ սերունդով: Նոյն այս ժամանակամիջոցին, ելեկտրոնիկ բարդ ծրարէ մը պահանջուած ծաւալը նուազեցաւ 10·000 անգամ: Վերջին 15 տարիներու ընթացքին, հաշուիչներու հիմնական արդիւնքները տասը անգամ զօրացան իւրաքանչիւր երկու-երեք տարին անգամ մը: Այս թափին դէմ, որ կը շարունակուի ներկայիս եւս, ապագայի նախագծողները, նեղուած կ՚ըսեն, թէ իրենց երեւակայութիւնը չի թռիր նման արագութեամբ մը:

Արդիւնաբերութեան մէջ, հաշուական մեքենաները ուղղակի կապ պիտի ունենան գործօն մեքենայ-գործիքներու հետ: Անոնք պիտի կատարեն վերստուգման որեւէ աշխատանք: Լայն չափերով պիտի մտնեն նաեւ նախագիծերու, ծրագիրներու պատրաստութեան գործին մէջ:

Որեւէ վարչութիւն կը հիմնուի տուեալներու հաւաքման և անոնց վերամշակման վրայ: Պաշտօնեաներու թիւը պէտք է նկատի ունենալ հիմնական վիճակագրութիւններու հետ միասին, անոնց տարիքին, ուսման, ընտանեկան կացութեան եւ կատարած աշխատանքին վերաբերեալ: Հաշուապահներու և պաշտօնեաներու հսկայ բանակներ կ՚ապահովեն այս սիստեմին դանդաղ շարժումը: Հաշուիչ մեքենան գրեթէ վայրկենական պատասխաններ կուտայ որեւէ հարցումի, կը հաշուէ վճարումները, արձանագրելով նաեւ հասցէները պահարաններու վրայ: Երկու հազար թուականին, երբ մարդիկ ըսեն «ապրանքներու ցուցակագրութիւն», պիտի հասկնան «մագնիսական երիզ»: Հաշուետոմարը պիտի դադրի գոյութիւն ունենալէ: Վաճառատուները պիտի չփակուին ապրանքներու ցուցակագրութեան համար, այս գործողութիւնը կարելի ըլլալով ամէն օր կատարել քանի մը անգամ, կոխելով կոճակի մը վրայ:

Կարելի է ըսել, թէ ցարդ ներկայացուցինք այնպիսի գործողութիւններ, որոնք կը կիրարկուին ներկայիս եւս եւ որոնք երկու հազար թուականին պիտի դառնան ընդհանրացած գործողութիւններ միայն: Հաշուիչներու կիրարկման դաշտը պիտի ընդլայնի նաեւ որոշումներ տալու բնագաւառին մէջ: Իւրաքանչիւր ժողովասրահի մէջ, ուր որոշում կը տրուի, գոյութիւն պիտի ունենայ պատառ մը, որուն վրայ պիտի երեւան հիմնական տուեալներն ու նկատի առնուելիք տարբերակները, որդեղրելու համար որեւէ որոշում:

Ի՞նչ նորութիւն պիտի բերէ երկու հազար թուականը: Կը նախատեսուի, որ մեծ նորութիւնը պիտի հանդիսանայ տուեալներու վերամշակութիւնը ոչ թէ կեդրոնական, այլ ծայրամասային գործիքներու մէջ: Ներկայիս տուեալները հաշուիչներու մէջ կը դրուին հետեւեալ եղանակով. բնագիրները, թուանշանները կամ հրահանգները կը թարգմանուին տառերու, եւ թուանշաններու օրինագիրքի մը. արդիւնքը կ՚արձանագրուի ծակոտկէն քարթերու կամ երիզներու վրայ, քարթերու կամ երիզներու ծակտիկները կը վերածուին ազդանշաններու, որոնք կ՚արձանագրուին մագնիսական երիզներու վրայ. մեքենան իբր նախանիւթ ունի այս երիզներուն ելեկտրական մղումները:

Այժմէն իսկ, օրինագրումը սկսած է կատարուիլ ինքնին, նոյնինքն մեքենային կողմէ: Ահա, օրինակ, Ալկոլ լեզուն կամ հռչակաւոր ֆորթրանտ, որ 2000 թուականին տարածուած ըլլալով պիտի դերազանցէ միջազգային որեւէ լեզու: Մարդուն համար ան կը ներկայանայ նուազագոյն արուեստականութիւնը ունենալու յատկութեամբ, հետեւաբար ամէնէն դիւրին յիշելի լեզուն, իսկ մեքենային համար՝ ամէնէն բնորոշելին: Ինքնաշխատ լեզուներու զարգացումը տեղի պիտի տայ միջազգային բազմաթիւ վէճերու մինչեւ 2000 թուականը: Այդ վիճաբանութիւնները պատճառ պիտի չդառնան արիւնահեղ պատերազմներու, այլ դիւանագիտական բուռն գործունէութեան մը: Անոնք որ ամէնէն շատ քուէները պիտի ստանան միջազգային համագումարներու մէջ, պիտի որդեգրուին եւ ընդունուին դպրոցներու մէջ, մայրենի լեզուէն անմիջապէս ետք: Առ այժմ, գոյութիւն ունեցող լեզուները կը կրեն անկլօ-սաքսոն նորութիւններու կնիքը: 2000 թուականին պիտի առնուի երկրորդ մեծ քայլը. պէտք պիտի չունենանք ֆիշերու կամ երիզներու վրայ արձանագրելու տուեալները, մեքենային համար: Մեքենան կարող պիտի ըլլայ կարդալու ձեռագիրը: Մեքենաները պիտի կարդան արուեստական լեզուներէն մէկով գրուած հրահանգները եւ պիտի գործեն ըստ այս հրահանգներուն: Կ՚ակնկալուի, որ մինչեւ այդ թուականը մշակուին հրահանգները բերանացի փոխանցելու միջոցները: Հաշուիչ մեքենաները պիտի կարդան գրութիւնը եւ պիտի ունկնդրեն մարդոց ձայնը:

Այս մեքենաները ոչ միայն պիտի արձանագրեն ապրանքներու ամբողջ ցուցակը եւ ցոյց տան մարդկային համախառն գործունէութիւնը, այլ նաեւ պիտի ըլլան մարդկային գիտելիքներու ամբարման կեդրոններ: Գիրքերը, ձեռագիրները, փաստաթուղթերը պիտի մեկնաբանուին, գիտելիքները պիտի դասաւորուին, թարգմանուին եւ յետոյ արձանագրուին, որպէսզի կարելի ըլլայ զանոնք վերստին դտնել կարճ հրահանգով մը:

2000 թուականին հաշուիչ մեքենաները պիտի ըլլան մարդուն նեցուկ, իրենց վրայ պիտի առնեն աշխատանքին մեքենական մասը, ժամանակ տալով, որ իմաստութիւնը արտայայտուի ստեղծագործօրէն եւ ներշնչումով:

Մեքենաներու շնորհիւ ձեռք բերուած ժամանակի խնայողութիւնը ազատ ժամանակ պիտի տայ զբաղելու արուեստներով: Մարդիկ շատ աւելի ազատ ժամեր պիտի ունենան կարդալու եւ գրելու համար բանաստեղծութիւններ, ունկնդրելու կամ յօրինելու երաժշտութիւն, հիանալու նկարներու վրայ կամ ստեղծելու զանոնք:

Մ. Մ.

նական պատկերներով բանուած, զոր տեսնելու կուգային օտար երկիրներէ եւ կը զմայլէին վրան:

Եւ քսաներորդ դարուն մէջ, մենք պիտի թողո՞ւնք, որ Հայաստանցի կինը հող կրէ եւ օտարներուն ծառայէ:

Անոնց, որ մեզի ամիսը քառասուն փարայ չտալու համար, կ՚առարկեն թէ Հայաստանցի կնոջ հաց պէտք է տալ փոխանակ ուսման, ես ահա պաշտօնապէս միանգամ ընդ միշտ կը պատասխանեմ այս բեմէն. հացի չափ եւ հացէն աւելի պէտք ունի հայ կինը ուսման. ան է հայրենիքին սիրտը, այն է հայրենիքին վէմը, անոր վրայ պիտի կանգնենք մենք մեր հայրենի տունը, եւ դժոխքին դուռներն իսկ պիտի չկարենան յաղթահարել զայն:

Դուք հայ կինը չոր հացի, ողորմութեա՞ն միայն արժանի կը տեսնէք, չէ՛, հայ կինը ողորմութեան կարօտ պիտի չըլլայ, անիկա իր հացը ինք պիտի շահի իր աշխատութեամբը: Ինչ որ է ամերիկուհին, անգլուհին, Ֆրանսուհին, անոնց չափ խելացի, անոնց չափ աշխատասէր եւ անոնցմէ աւելի պարկեշտ, քաջասիրտ եւ մանաւանդ չարքաշ է Հայուհին, եւ պէտք է անոնց չափ զարգացած ըլլայ:

Մենք ուխտած ենք, ինչ որ ալ ըսեն, ինչ որ ալ ընեն մեզի դէմ, մեր նպատակէն մաղի չափ պիտի չշեղինք:

ՍԻՊԻԼ

(Վերջ)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու օգնութեան մարմինը կը փափաքի տեղեկատուութիւն մը ընել իր ազգակիցներուն որոնք երբեք չեն զլանար իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը բերելու իր բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Միութիւնս տարեկան 21 հազար Ֆրանքի (երկու միլիոն հարիւր հազար հին Ֆրանք) նպաստ մը յանձն առած է բաժանելի երեք վարժարաններուն միջեւ, ինը հազար Ֆրանք Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի, ինը հազար Ֆրանք Մխիթարեան Հայրերու եւ երեք հազար Ֆր. Անարատ Յղութեան քոյրերու, կարելիութիւն տալու համար անոնց անբաւարար պիւտճէով մանուկներու հայեցի եւ տոհմային դաստիարակութիւն տալու ազնիւ նպատակին օգնելու համար:

Այս ծախքերը կը հոգացուին նուիրատուութիւններով, դրոշմաթուղթերով եւ իր տարեկան հանդէսով:

Միութիւնս հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները իր առատաձեռն ազգակիցներուն եւ թարգման կը հանդիսանայ իր պաշտպանեալներուն երախտագիտական զգացումներուն:

Վարչութիւն
ՈՐԲ. ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(ԿՆԻՔ)

ԾԻԾԱՂ

Դատավարութեան մը ընթացքին, երբ պաշտպան փաստաբանը կը տեսնէ որ դատաւորներէն մէկը կը քնանայ, յանկարծ կ՚ընդհատէ իր ճառը:

— Շարունակեցէք, կը հրամայէ դատարանի նախագահը:

— Պարոն նախագահ, կը ներէք, բայց պիտի սպասեմ մինչեւ պարոն դատաւորին արթննալը, կը պատասխանէ փաստաբանը:

— Այն ատեն, երբեք պիտի չկրնանք լմնցնել այս դատը, որովհետեւ, գուցէ պարոն դատաւորը կը սպասէ որ՝ դուք աւարտէք ձեր ճառը, որպէսզի արթննայ, կը յարէ նախագահը:

×

Տարիքոտ միլիոնատէր մը հիւանդ է եւ բոլոր ազգականները հաւաքուած են տան սրահը:

Քիչ ետք, հիւանդին սենեակէն դուրս կուգայ բժիշկը:

Ազգականները անմիջապէս կը բոլորուին անոր շուրջ եւ անձկութեամբ կը հարցնեն.

— Տոքթոր, կրնա՞նք յոյս մը ունենալ:

— Դժբախտաբար ոչ մէկ յոյս, բարեկամներ: Ունեցածը՝ պարզ կրիփ մըն է եւ մէկ քանի օրէն ոտքի պիտի ելլէ, կը պատասխանէ բժիշկը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (459)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Թաշկինակին նկարագիրը փնտռեց եւ ճրագին մօտեցուց:

— Ի. Ֆ.: Ճիշդ է. Իւրպէն Ֆապրը: Լաւ, ստորագրէ Ի. Ֆ.:

Կալանաւորը ստորագրեց:

— Նամակը ծալելու համար երկու ձեռք պէտք է, ինծի տուր, ծալեմ:

Ծալելէ ետք Թենարտիէ կրկնեց.

«Գրէ հասցէն. «Օրիորդ Ֆապրը», տունդ: Գիտեմ որ տունդ ասկէ շատ հեռու չէ, Սէն-Ժաք տիւ Հօ-Պառի մօտերն է, վասնզի ամէն օր նոյն ժամուն պատարագը տեսնելու կ՚երթաս, բայց չեմ գիտեր թէ ո՛ր փողոցն է: Կը տեսնեմ որ կը հասկնաս ի՛նչ կացութեան մէջ գըտնուիլդ:

«Ինչպէս անունդ չկեղծեցիր, պիտի չկեղծես նաեւ հասցէդ:

«Դուն ձեռքովդ գրէ հասցէն»:

Կալանաւորը պահ մը կեցաւ խորհելով, յետոյ գրիչը առաւ եւ գրեց.

— Օրիորդ Ֆապրը, Պ. Իւրպէն Ֆապրի տունը, Սէն-Տոմինիք տ՚Անֆէր փողոց, թիւ 17:

Թենարտիէ նամակը առաւ տեսակ մը տենդային յուզումով:

— Կնի՛կ, պոռաց:

Տիկին Թենարտիէ երեւցաւ:

— Ահա նամակը: Գիտես թէ ի՞նչ պիտի ըսես: Վարը կառք մը կայ: Շուտ դնա եւ շուտ դարձիր:

Եւ տապարաւոր մարդուն ուղղելով խօսքը.

— Քանի որ դուն դիմակդ հանեցիր, տիկնոջ հետ դնա, կառքին ետեւը հեծիր: Գիտե՞ս մարէնկոթը ո՛ւր ձգելդ:

— Այո, ըսաւ մարդը:

Եւ, տապարը անկիւն մը դնելով, Տիկին Թենարտիէի ետեւէն դնաց:

Երբ անոնք ճամբայ ելած էին, Թենարտիէ գլուխը դուրս հանեց կիսաբաց դըռնէն եւ փողոցէն պոռաց անոնց.

— Նայէ որ նամակը չկորսնցնես. մըտածէ որ երկու հարիւր հազար Ֆրանք կայ վրադ:

Տիկին Թէնարտիէի բիրտ ձայնը պատասխանեց.

— Անհոգ եղիր, ստամոքսիս մէջ դրի նամակը:

Վայրկեան մը անցած չէր, եւ ահա մտրակի մը շաչումը լսուեցաւ որ շուտ մը նուազելով անլսելի եղաւ:

— Լաւ, կմկմաց Թենարտիէ, Արագութեամբ կ՚երթան, այս արշաւով տիկինը երեք քառորդէն պիտի վերադառնայ:

Աթոռ մը մօտեցուց բուխերիկին եւ վրան նստաւ թեւերը խաչաձեւելով ու իր ցեխոտ կօշիկները կրակարանին մօտեցընելով.

— Ոտքերս կը պաղին, ըսաւ:

Որջին մէջ այլեւս Թենարտիէի եւ կալանաւորին հետ հինգ աւազակ մնացած էին միայն:

Այս մարդիկը իրենց դէմքը ծածկող դիմակներով կամ սեւ սոսինձով, որոնցմով անոնք՝ վախցողի մը վախին համեմատ՝ ածխագործներու, սեւամորթներու կամ սատանաներու կը նմանէին, թմրած եւ տխուր կերպարանքներ ունէին, եւ տեսնողը կը զգար թէ գործ մը կատարելու պէս ոճիր մը կը գործէին՝ հանդարտօրէն, առանց բարկութեան, առանց կարեկցութեան եւ տեսակ մը ձանձրութեամբ:

Անասուններու պէս անկիւն մը դիզուած էին եւ կը լռէին:

Թենարտիէ իր ոտքերը կը տաքցնէր:

Կալանաւորը, իր լռակեացութեամբը գրաւուած էր նորէն:

Տխուր հանդարտութիւն մը յաջորդած էր այն վայրենական աղմուկին, որ քանի մը վայրկեան առաջ կը տիրէր սենեակին մէջ:

Ճրագը որու պատրոյգին ծայրը այրելով սպունդ մը կազմուած էր, հազիւ հազ կը լուսաւորէր ահագին հիւղը. խարոյկը նսեմացած էր, եւ այս բոլոր գլուխները պատերուն եւ ձեղունին վրայ տձեւ ըստուեր կը կազմէին:

Սենեակին մէջ քնացող դինով ծերունիին մեղմ շնչառութեան շշուկը կը լըսուէր միայն:

Մարիուս կը սպասէր անձկութեամբ, զոր կը սաստկացնէր ամէն բան:

Հանելուկը առաջուընէ աւելի անլուծելի կը մնար:

Ո՞վ էր այն «պզտիկը», զոր Թենարտիէ Արտոյտ անուանած էր. իր «Իւրսի՞ւլն» էր արդեօք:

Կալանաւորը Արտոյտ բառը լսած միջոցին յուզուած չէր, եւ ամենաբնական կերպով մը ըսած էր. «Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզես»:

Միւս կողմէ ալ Ի. Ֆ. գիրերը մեկնուած էին. Իւրպէն Ֆապր էին, եւ Իւրսիւլի անունը Իւրսիւլ չէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուայ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կ՝ողբայ իր վեթերան ընկերուհի, Շրջ. վարչութեան նախկին ատենապետուհի՝

ՖԼՕՐԱ ՇԷՕՀԼԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 9ին եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր քրոջ՝ Տիկին Զարուհի Տէր– Թովմասեանի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Երկուշաբթի (14 Ապրիլ), առաւօտեան ժամը ճիշդ 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ի հանդիստ հոգւոյն ազգային մեծ բարերար

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով :

կը պատարագէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու հանգուցեալի հոգւոյն համար եւ յարգանքի իր տուրքը բերելու անոր յիշատակին :

×

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 13, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Կրընոպլէն ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան երեք նոր ընկերներու շարքերը մտնելուն առթիւ 25ական Ֆր. կը նուիրէ Հայաստանի (ստանալ Յառաջէն) եւ Յառաջի :

×

Կառտան Պ. Գասպարեան յիսուն Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տիկին Մարիամ Մակարեան (Մարսէյլ) 50 Ֆր. կը նուիրէ Նարգունիի Ֆոնտին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Բարսեղ Տամլամեանէ 50 Ֆրանք իր ողբ. ամուսնոյն յիշատակին :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մառի Ղազարեանէ յիսուն Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տիկին Էօժէնի Պալթաեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Պալթաեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիլվիեան եւ զաւակները, Եդուարդ Պալթաեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, բոլոր անոնց որոնք անփամբ, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով մասնակցած են իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ողբացեալ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊԱԼԹԱԵԱՆԻ

մահուան սուգին եւ այս առթիւ Յառաջի բարգաւաճման կը նուիրեն 30 Ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ Շաբաթ, 12 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ՝ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ՝ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

Ներկայ կ՝ըլլայ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, 15 Ապրիլ, ժամը 20·45ին

CINEMA LE DAUPHIN

65, Rue Lafayette, Métro Cadet

Կը ցուցադրուին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍՕՐ

(Փաստանկար)

եւ

ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ

Այս արժէքաւոր Ֆիլմը Քանի Միջազգային Փառատօնին ներկայացուած է :

ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին.—

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT AU MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչ մը (*Վոտկա, եւն.*) :

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հաց Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկական դարաւոր ցեղասպանութեան պատճառներն ու հետեւանքները:

Ուրբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՌ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՌԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 12 Ապրիլ 1969 ժամը ճիշդ 20·45ին

Կազմակերպութեամբ ու երդեցողութեամբ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

MAIRE D'ALFORTVILLE et CONSEILLER GENERAL DU VAL DE MARNE

JOSEPH FRANCESCHI

Որ պիտի խօսի «Հայ մեծ երաժշտագէտ»ին մասին

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն երգիչ – երգչուհիներէն, Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան (սոփրանօ), Լուիզա Նալճեան, (սոփրանօ), Սոնիա Նիկողոսեան (Մեծծօ) Պ. Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Ռընէ Մարթայեան (թենոռ), Մարիօ Հանոթիս (պաս) :

Տոմսերը ունենալու համար դիմել, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ, երգչախումբի անդամներուն, եւ Ալֆորվիլի մէջ քաղաքապետարանը, Պ. Արման Նշանեանի դրասենեակը :

Գիներ.— 15 Ֆր. եւ 10 Ֆր.: Երիտասարդական բոլոր կազմակերպութեանց անդամներուն համար միայն բացառիկ գին 5 Ֆրանք :

Երթ ու դարձը ապահովող ձրի քառեր *Քաղաքապետարանի հրապարակէն ժամը ճիշդ 20·15ին* ISSY-LES-MOULINEAUX (Hôtel de Ville)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քաղաքապետարանէ, եւ Փլաս Քարնոյէն ժամը ճիշդ 20·30ին :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ՝ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (*երգ*), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան *եւ ձայնեզրի վրայ կ՝արտասանէ՝* ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն.—*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի չիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն: Երեկոյթին իրիկունը տոմս չի վաճառուիր :

ՅԱՐԱՆՁ

ՍՐՊԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 12 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 12 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11486 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.486

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Էջմիածնի գահակալներու շարքին բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Վազգէն Ա. Պալճեան :

Մինչեւ իր ընտրութեան թուականը (30 Սեպտ. 1955), մեր կաթողիկոսները Վաղարշապատի շրջափակէն դուրս չէին ելլեր : Բացառիկ պարագաներու միայն երբեմն, կարճ ժամանակով, կ'այցելէին ներքին թեմերը, առանց փողի եւ թըմբուկի :

Վազգէն կաթողիկոս նոր դարագլուխ մը բացաւ, խախտելով հնաւանդ սովորութիւնները եւ ջուրի ճամբայ դարձուց արտասահմանը, անտեսելով ներքին թեմերը, որոնք իր անմիջական իշխանութեան տակ կը գտնուին եւ որոնք սփիւռքէն աւելի պէտք ունին հոգեւոր մխիթարութեան :

Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չունինք : Երեւան քանիցս յայտարարեց այս իրողութիւնը՝ արտասահման զրկուած իր պաշտօնական կամ անպաշտօն ներկայացուցիչներուն բերնով :

Արդէն յայտարարելու պէտք ալ չկար, քանի որ վարչաձեւը որուն ենթարկուած է մեր մինուճարը, թոյլ չի տար Երեւանի վարիչներուն Խորհրդային Հայաստանի նեղ սահմաններէն դուրս տարածելու իր քաղաքական ու դիւանագիտական հեղինակութիւնը :

Հայաստանի Հանրապետութեան երեսուն ամսուան իշխանութեան օրով (1918–1920), արտասահմանի մէջ ունէինք դեսպանատուն եւ հիւպատոսարան, որոնք իրենց պաշտպանութեան տակ էին առած սփիւռքի ամբողջ Հայութիւնը : Մեր ինքնութեան թուղթերուն վրայ « Հայաստանի քաղաքացի » մակագրուած էր, հպարտութեամբ լեցնելով մեր հոգիները : Խորհրդայնացումէն ետք ալ տակաւին հինգ – վեց տարի պահեցինք այդ պատուանունը եւ ճամբորդեցինք հայկական անցագրով, մինչեւ Մոսկուայի իշխանութեան ճանաչումը արեւմըտեան պետութեանց կողմէ :

Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը իր պաշտպանութեան տակ չառաւ մեզ, ու դարձանք «գաղթական», Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ :

Առ ի չգոյէ «Ամենայն Հայոց կառավարութեան», Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը կը յաւակնի իր հոգեւոր իշխանութեան ենթարկել ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութիւնը : Կ'ուզէ միջամուխ ըլլալ սփիւռքի բովանդակ Հայութեան կրօնական – եկեղեցականէ զատ նաեւ ներքին – վարչական գործերուն :

Այլեւս պատմութեան անցած են այն սեւ օրերը, երբ «հանճարափայլ»ի պողպատեայ մականին տակ էջմիածնի գահակալները դարձած էին «Ամենայն Հայոց կալանաւոր»ներ : Երբեմն ալ Զեկայի կողմէ խեղդամահ կ'ըլլային, առանց ձայնծպտուն հանելու :

Յետսթալինեան շրջանի առաջին կաթողիկոսն եղաւ Վազգէն Ա., արեւմտահայ մը, որուն առաքելութիւնը պիտի ըլլար առաւելաբար զբաղիլ արեւմտահայութեան գործերով : Տասնեւչորս տարուան փորձը ցոյց տուաւ թէ արտասահմանի համար էր ընտրուած ինքը :

Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ ալ անուանապէս կան էջմիածնական թեմեր (Հայաստան, Վրաստան, Ադրբեջան, եւայլն) : Սակայն կաթողիկոսը հարկ չի տեսներ հովուական այցելութիւններ տալու անոնց : Վարչաձեւը շատ ալ ձեռընտու չէ քաջալերելու համար նման պըտոյտներ : Ու Վազգէն Ա. համակերպած է այդ իրականութեան :

Թէ կաթողիկոսը ընտրուած էր արտասահմանի համար, առաջին օրէն իսկ տեսնուեցաւ, երբ Վազգէն Ա. իր ընտրութենէն չորս ամիս ետք, 1956 Փետրուարի սկիզբը անակնկալօրէն գնաց Լիբանան, որ իր թեմը չէր եւ անտեղի միջամտութիւններ ըրաւ Անթիլիասի ազգային ընդհանուր ժողովի գործերուն :

Կ'ուզէր արգելք հանդիսանալ ընտրութեանը Զարեհ Արք. Փայասլեանի, որ պատգամաւորներու ջախջախիչ մեծամասնութեան թեկնածուն էր եւ որուն յաղթանակը կասկած չէր վերցներ :

Լիբանան իր այցելութիւնն ու ոչ – էջմիածնական թեմի մը ներքին գործերուն իր աններելի միջամտութիւնը պատճառ դարձան խորացնելու երկպառակութիւնը, որ ժամանակէ մը ի վեր ծայր տուած էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ, Գարեգին Ա. Յովսէփեանի յաջորդի ընտրութեան կապակցութեամբ :

Վազգէն կաթողիկոս իր ընթացքով իւղ լեցուց կրակին վրայ : «Երկփեղկում»ը տարիներով աւերներ գործեց մեր ցաւոտ Արեւելքի մէջ :

Ծանօթ է պատմութիւնը եւ չարժեր ծանրանալ անոր վրայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՔԱՇՈՒԻԼ ԵԹԷ «ՈՉ»Ը ՅԱՂԹԷ

Զրոյցը զոր նախագահ տը Կոլ ունեցաւ լրագրող – Միշէլ Տռուայի հետ անդամ մը եւս եկաւ փաստելու որ տը Կոլի համար, հանրաքուէն անձնական հարց մըն է, այլ խօսքով կը վերածուի մէկ հարցումի՝ «Կ'ուզէք որ մնա՞մ թէ երթամ »:

Տը Կոլ նախ շեշտը դրաւ մասնակցութեան վրայ առանց սակայն մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, բայց պնդելով թէ առանց մասնակցութեան, ոչ մէկ բան կը կարգադրուի : « Ոչ մէկ բան ուրեմն աւելի կարեւոր է Ֆրանսայի բարոյական եւ ընկերային հաւասարակշռութեան համար քան շփումներու եւ գործակցութեան նոր կազմակերպութիւն մը անոնց միջեւ որ կը ղեկավարեն եւ կը ղեկավարուին, օրինակ՝ ուսուցանողները եւ ուսանողները, գործատէրերը եւ անձնակազմը, ըսել չէ թէ պէտք է հեղինակութեան եւ պատասխանատուութեան դէմ գործել, ընդհակառակն : Որովհետեւ անիշխանութիւնը միայն սնանկութեան եւ մահուան կ'առաջնորդէ : Բայց պէտք է այնպէս ընել որ այն մարդիկը որոնք միասնաբար հաւաքական գործ մը ունին կատարելիք հարկ եղածին չափ իրարու մօտ ըլլան, զիրար հասկնալու, բացատրուելու եւ ընկերութիւն կազմելու համար : Ա՛յս է մասնակցութիւնը : Եթէ այս ճամբով չքալենք, ինչ որ եղաւ եւ պէտք է ըլլայ դարմանելու համար անմիջական կերպով վերջին տագնապին հետեւանքները, ի վերջոյ ոչ մէկ բան կարգադրած կ'ըլլայ : Տեսէք, Ֆրանսայի ներկայացող հարցերուն դիմաց, ընտրութիւն կայ երեք դիրքերու միջեւ.— մենատէրերու՝ որ կ'ուզեն ամէն բան ճզմել դերութեան ծանրութեան տակ, կուսակցութիւններու՝ ըլլան ձախ, առանց ըսելու, կեդրոն կամ աջ առանց ըսելու, որոնց դիրքը այսպէս կ'արտայայտուէր երբ կը ձեւացնէին Պետութիւնը առաջնորդել .— « Ի բոլոր սրտէ, մի՛շտ : Որոշումնե՞ր, երբե՛ք » ինչ որ կը յանգէր, ոչ մէկ բան կարգադրելու ներսը եւ ընելու ինչ որ ուրիշներ կ'ուզեն՝ դուրսը : Երրորդ դիրքը իմաստուն դիրքն է ազգային փառամոլութեան, որ հետեւեալն է —ոչ թէ մենք մեզի չափազանցենք մեր կարելիութիւնները, ոչ ալ անդիտանանք աշխարհի իրողութիւնները այլ՝ անկեղծօրէն ստանձնենք մեր ներքին եւ արտաքին ճակատագիրը եւ լուծենք հետզհետէ այն խոչընդոտները որ արգելք կը հանդիսանան մեր յառաջացման : Այս մէկն է որ կը յատկանշէ մեր Հանրապետութիւնը : Այս մէկն է որ զիս կը տանի առաջարկելու ժողովուրդին այսօրուան մեծ բարեփոխումը՝ շրջաններու ստեղծում եւ Ծերակոյտի վերանորոգում » :

Անդրադառնալով այն բոլոր սահմանադրական եւ իրաւական առարկութիւններուն որ եղան այս հանրաքուէին դէմ եւ մանաւանդ Պետութեան Խորհուրդի մերժումին, Միշէլ Տռուա կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչպէս տը Կոլ կ'արդարացնէ սահմանադրութեան 11րդ յօդուածին(*) դիմել, Պետութեան խորհուրդի կարծիքէն ետք, բացատրելու համար հանրաքուէն :

Իր պատասխանին մէջ տը Կոլ կրկին կը ձաղկէ կուսակցութիւնները շեշտելու համար թէ գերիշխան ուժը՝ ժողովուրդն է : Արդէն ամբողջ զրոյցին ընթացքին շատ յստակ է որ տը Կոլ միայն պարզ քաղաքացին նկատի ունի, ան է զոր կ'ուզէ համոզել, ան է, զոր համոզած է արդէն 11 տարիներու ընթացքին, մնացեալը կարեւոր չէ : Ու տը Կոլ կը բացատրէ. — « 1958ին, որովհետեւ հանրային վտանգը կը նեղէր իրենց սովորութիւնները եւ նոյս ատեն կը սպառնար կուսակցութեանց վարչակարգին, սկզբունքի այս ընդդիմադիրները եւ այս իրաւագէտները, այն ատեն, տեղի տուին անխուսափելիին : Ուրեմն հաստատեցի Սահմանադրութիւն մը եւ զայն ենթարկեցի երկրին վճիռին : Բայց այն օրէն երբ հանրաքուէն ինքզինքը պարտադրած էր, նախ իբրեւ փայլուն միջոց մը Հանրապետութիւնը վերահաստատելու Ազատագրման վաղորդայնին, ապա իբրեւ աղբիւր մեր ներկայ վարչաձեւի հիմնարկութեանց, ամէն ինչ կը պարտադրէր որ զայն նախատեսենք այլեւս իբրեւ բնական միջոց մը սահմանադրական մարդին մէջ » : Ու նախագահ տը Կոլ ծանրանալով 11րդ յօդուածին վրայ արդարացուցիչ եւ օրինաւոր կը գտնէ հանրաքուէն : Տը Կոլ կը մերժէ նաեւ բոլոր առարկութիւնները եւ ապահովութիւն կուտայ թէ շրջաններու ստեղծումը տուրքերու ոչ մէկ նոր բեռ պիտի ստեղծէ եւ թէ Ծերակոյտի հիմնական փոփոխութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է : Եւ երբ Միշէլ Տռուա դիտել կուտայ թէ առաջարկուած բարեփոխումները բուռն ընդդիմութեանց կը բախին, տը Կոլ կը պատասխանէ թէ նոյն ընդդիմութիւնը եղաւ երբ ըսուեցաւ թէ մեծաքանակի շուկան (Հալ) Ռէօնժիս պիտի փոխադրուի, անոնց կողմէ որ կը վախնային կորուստ ունենալ, բայց յետագային տեսնուեցաւ թէ այսպէս աւելի լաւ էր :

Ու վերջապէս զրոյցը կը հասնի իր վախճանին, կարեւորագոյն հարցումը՝ ինչ պիտի ընէ տը Կոլ եթէ մեծամասնութիւնը «Ո՛չ» պատասխանէ : Տը Կոլ յըստակ է .— Ոչ մէկ կասկած այս մասին : Երկրին ըրած պատասխանէն իրենց ըրած հարցումիս կախում պիտի ունենայ իմ պաշտօնիս շարունակութիւնը կամ անմիջական մեկնումս » :

×

Այս յայտարարութիւններէն ետք ընդդիմադիրները շատ նոր բաներ չեն ըսեր այլ անդամ մը եւս կը շեշտեն թէ հանրաքուէ չէ այլ ազդավճիռ (փլէպիսիթ) է զոր կ'ուզէ տը Կոլ եւ պէտք չէ տեղի տալ սպառնալիքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻԻՍԷՅՆ թագաւորը հաշտութեան նոր ծրագիր մը կ'առաջարկէ, որ կը ճանչնայ Իսրայէլի գերիշխանութիւնը եւ կ'երաշխաւորէ նաւարկութեան ազատութիւնը ջրանցքին եւ Աքապայի ծոցին մէջ : Յորդանանի թագաւորը վեց կէտերէ բաղկացած իր ծրագիրը, պարզած է Ուոշինկթընի Նէշընըլ Փրէս Քլըպին առջեւ : Հաւանական չէ որ Իսրայէլ ընդունի եւ մանաւանդ հաւանական է որ Պաղեստինցիները կատղին :

ԱՆՐԻ ՎԱՌՆԱ, Քազինօ տը Փարիի տընօրէնը եւ ամէնէն ծանօթ դէմքերէն մին Միւզիք Հոլի մեռաւ առջի դիշեր 81 տարեկանին, սրտի տագնապէ :

ԼԱՈՍԻ մէջ հինգ Ֆրանսացիներ սպաննուած են համայնավար ահաբեկիչներու քոմանտոյի մը կողմէ :

ՏԻՒՊՉԷՔ նոր կոչ մը ըրաւ որպէսզի Զեխոսլովաքիոյ յարաբերութեանց բնականոն ընթացքը շարունակուի Խորհ. Միութեան հետ : Կացութիւնը միշտ ծանր է երկրին մէջ եւ Զեխեր կրկին սկսած են գաղթել ու ապաստան փնտռել՝ Արեւմուտք : Բանակին մէջ ալ մթնոլորտը ծանր է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Աստղը» որ խորհրդային բանակին պաշտօնաթերթն է, կը գրէ թէ «իրենց արիւնով եւ կեանքերով չեխ զինուորները որոնք կռուած էին խորհրդային ճակատին վրայ յաւիտենական բարեկամութիւն մը նուիրագործած են երկու ժողովուրդներու միջեւ, զոր ոչ ոք պիտի յաջողի խզել » :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԵՈՒԿՈՎ ուղեղային կաթուած ունեցած է վերջերս եւ մէկ ոտքը, ձեռքը եւ դէմքին մէկ մասը անդամալոյծ կը մնան : 73 տարեկան է եւ ներկայս կը դարմանուի իր բնակարանը : Կը կարծուի թէ այս է պատճառը որ Պերլինի յաղթականը չէ գացած Այզընհաուըրի յուղարկաւորութեան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ խօսակցութիւններէն ետք պարզուեցաւ թէ ռուս եւ պուլկար տեսակէտներու բացարձակ նոյնութիւն ունին : Նոյնը չէ Ռումանացիներուն պարագան, որոնք չեն ուզեր իսկ դիրք ճշդել Չինաստանի դէմ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն տակաւին երկար պէտք է սպասել որպէսզի կացութիւնը կրկին բնականոն դառնայ :

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ բոլորովին համաձայն են Էոպիւսի շինութեան համար եթէ նոյնիսկ Անգլիացիք չուզեն մասնակցիլ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ երեք ժամ ընդհ. գործադուլ որոշուած էր Ուրբաթ օրուան համար, իբրեւ հետեւանք Պաթիփակլիայի ցոյցերուն եւ անոնց հետեւանքով եղած մարդկային զոհերուն :

(*) Յօդուած ԺԱ.ը հետեւեալն է .— Հանրապետութեան Նախագահը, կառավարութեան կամ երկու ժողովներուն միացեալ առաջարկին վրայ ,— Հրատարակուած Պաշտօնաթերթին մէջ ,— կրնայ Հանրաքուէի դնել օրէնքի որեւէ ծրագիր, որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեան եւ կը պարունակէ Հասարակապետութեան համաձայնագրի մը վաւերացումը, կամ կը ձգտի արտօնել վաւերացումը դաշնագրի մը՝ որ առանց սահմանադրութեան դէմ ըլլալու անդրադարձումներ կրնայ ունենալ հիմնարկութեանց գործունէութեան վրայ :

Երբ հանրաքուէին եզրակացութիւնը ծրագրին որդեգրումը ըլլայ, Հանրապետութեան Նախագահը կը հոչակէ նախորդ յօդուածին մէջ նախատեսուած ժամանակաշրջանին ընթացքին :

ԿՈՄԻՏԱՍ

Բ.

Անաղարտ, սքանչելի երաժշտական – ազգագրութիւն ստեղծելը Կոմիտասի մեծ առաքելութեան կողմերից մէկն էր միայն: Էականն էր ազգագրութիւնը դարձնել այն հիմքը, որի վրայ պիտի բարձրանար ազգային – ժողովրդական երաժշտական – ստեղծագործական նոր դպրոցը:

Այդ դպրոցի հիմնադիրը, դեռեւս անցեալ դարի վերջին տարիներին, Գերմանիայում իր ուսումնառութեան շրջանում հանդէս եկաւ ժողովրդական երգերի մի շարք մշակումներով, որոնց մէջ փայլուն դրսեւորուած էր հայ երաժշտական արուեստի նոր եւ ուրոյն ստեղծագործական ոճը:

Կոմիտասն այնքան խոր էր թափանցում գեղջուկի երգի մէջ, այնտեղ գրտնում այնպիսի նրբութիւններ, այնպիսի յատկանիշներ, երանգներ, որ միայն հաճարեղ գիտնական – ստեղծագործողը կարող էր գտնել եւ վեր հանել: Դրանով արդէն նա յաղթահարում է գեղջկականութեան նեղ շրջանակները, ստեղծում ուրոյն ստեղծագործական ոճ ու լեզու, որը եւ դառնում է հայ երաժշտական արուեստի ամենավճիտ, ամենաբնորոշ ու հարուստ ոճը, իր մէջ կրելով զարգացման ամենախոր ու լայն հնարաւորութիւններ:

Կոմիտասեան մեղեդին միաձուլւում, ներդաշնակւում է երաժշտութեան արտայայտչական միջոցների եւ, ամէնից առաջ, բազմաձայնութեան կոմիտասեան հարուստ ու նրբագոյն դրսեւորումներին, ստեղծելով զարմանալի վճիտ, լուսաւոր, խորաթափանց ու անպաճոյճ գեղարուեստական կերպարներ:

Կոմիտասն իր երկերով ոչ միայն ստեղծում է ինքնատիպ երաժշտական լեզու եւ ոճ, այլեւ՝ սեռային բազմազանութիւն: Նրա մեներգերն ու խմբերգները սովորական, թէկուզ եւ շատ բարձր գեղարուեստական արժանիքների, երգեր չեն: Դրանք ամենախտացած, ամենայըղկուած, ամենախոր արտայայտամիջոցներով կերտուած ճարտարապետական հնչող կոթողներ են: Երգային կերպը Կոմիտասն ընտրել է միայն իբրեւ ամենաժողովրդային եւ անմենանմիջական արտայայտաձեւն, իսկ երկի էութիւնն ու բովանդակութիւնը ամէն մի երգի մէջ մի որոշակի երեւոյթ է՝ լիրիկական յոյզ, դրամատիրական մենախօսութիւն, էպիկական դրուագ, երգիծական պատկեր, բնութեան գովերգում, լայնախոհ մտորումներ, հոգու ողբերգական ճիչ, ժոխովրդական ցասում, աշխատանքային սխրանք, հաւատի անյաղթ բռնկում... Դրանք իրենց երաժշտական հատուածների քանակով փոքրիկ շրջանակներ են, որոնց մէջ պարփակուած են հանճարեղ երաժշտական կտաւներ, մի ամբողջ համանուագ: Այո, Կոմիտասեան կտաւները զարմանալի վճիտ լիրիկականութեամբ ու աղնիւ դրամատիզմով ներթափանցուած խոր փիլիսոփայական, հոգեբանական հաւաքական, երբեմն իսկ խորհրդապաշտ կերպարներ են, որոնցմով մեծ արուեստագէտն աշխարհին է ներկայացնում իր ժողովրդին:

Կոմիտասեան լիրիկան անձնական չէ, ծէսը՝ կենցաղային աշխատանքը՝ առօրեայ, հիւմբրը՝ թեթեւաբարոյ, վիշտը՝ լալահառաչ, հաւատը՝ վերամբարձ, խոհը՝ անհատական:

Կոմիտասի մօտ չկայ առանձին գեղջուկ, բնութիւն, եզ, հող: Սրանք մանր, նիւթեղէն են: Կոմիտասի մօտ առանձին նիւթեղէն կէտերը ազուցւում են ըստ յատկանիշների եւ ստեղծում երկու մեծ դասերու բարձր հոգեւոր յարաբերակցութիւն՝ հայրենի հողի եւ հայ ժողովրդի:

Գարուն ա, ձուն ա արել,
Վա՛յ, լէ, լէ ...
Իմ եարն ինձնից ա սառել ...

Որքա՛ն նման է այդ սէրը իր ժողովրդի ճակատագրին: Քանի անգամ նրա կեանքի ճամբին, վառ գարունքներին ձիւն է իջել: Դրա համար էլ երգում ես ամբողջ էութեամբ, ներքին մի ողբերգական շընչով, բայց ոչ անզօր ու լալահառաչ. որովհետեւ ձեան տակ գարուններ կան, ժողովրդի անմահութեան գարուններ ...

Հնչում է մի թաւ ձայն եւ կարծես արձագանդի նման կրկնւում է աւելի հեռու, աւելի բարձր: Բայց դա մի ձայն ու նրա արձագանդը չէ: Այդ երկու միանման հնչիւնների պարփակած տարածութեան մէջ ներդրուած է մի ամբողջ ժողովրդի տառապեալ սիրտը: Ու այդ սիրտը՝

... Նման է էն փլած տներ,
Կոտրեր գերըններ, խախտեր է սներ,
Բոն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր...

Ո՛չ, լաց ու ողբ չէ այս, տրտունօ ու մորմոք: Այս երգը երկաթագիր մի մատեան է մեծագոյն վշտի, մեծ զգացումին յատուկ զուսպ, վեհացնող, ազնուացնող, դալիքի բարձունքները տանող:

[illegible]
Քելեր, ցոլեր՝ իմ եարը,
Արեւի տակին,
Քելեր, ցոլեր՝ իմ եարը,
Սարի սովոր,
Մեն – մենաւոր,
Շէկ տղա՛յ
Շող արեգակ,
Թող արեգակ,
Ե՛կ, տղա՛յ ...

Միայն մի՞ աղջիկ է իր սիրած տղային կանչում թախիծով. կոմիտասեան մեղեդին այդ աղջկայ շուրթերին մի ամբողջ ժողովրդի բացուած սիրտը լինի կարծես, որ այնպէս դիւթում է, կանչում: Այնքան խոր է ու մեծ այդ սէրը: Այն իր մէջ արեւներ ու աշխարհներ ունի, դրա համար էլ թէեւ անսահման քնքշութեամբ ու ամօթխածութեամբ, բայց մեծ սիրոյ հաւատով աղջիկը կարող է ասել.

Թող արեգակ,
Ե՛կ, տղա՛յ ...

Շատ խոր ու լայն է երաժշտութեան կոմիտասեան ըմբռնումը: Նա երաժշտութեան մէջ տեսնում էր ոչ միայն իր ժողովրդի կեանքի ու ներաշխարհի արտացոլումը, այլեւ միաժամանակ այն հըզօր զէնքի առկայութիւնը, որով կարելի է դաստիարակել ժողովրդին, այդ ճանապարհով փոխել նրա կեանքը:

Կոմիտասը բռնկուած էր դպրոցներում հոգեւոր երգեր ուսուցանող տիրացուներին երաժշտութեան լիարժէք ուսուցիչներով փոխարինելու տենդով: Նրա այդ կրակոտ տենչը բոլորովին էլ ինքնանպատակ չէր, պայմանաւորուած չէր փրոֆէսիոնէլ երաժշտական կրթութիւնը պատանիների մէջ սերմանելու միակ ցանկութեամբ: Կոմիտասը փայփայում էր այն միտքը, որ ուսուցիչները ժողովրդի մէջ կը տարածեն իսկական ազգային երաժշտութիւնը, որն իր մէջ տանում է հայրենասիրութեան շունչը, որը ժողովրդի մէջ կ՝ամրացնի ազգային ոգին, եւ նա դրա ազդեցութեան տակ կը թօթափի իրեն ճնշող, շահագործող տիրապետութեան լուծը, կը մտնի իր վերակենդանացման շաւղի մէջ:

Մանկավարժ – հոգեբան Կոմիտասը ըզդուշացնում էր ուսուցիչներին՝ այնպիսի երգերով զբաղեցնել երեխաներին, որոնցից մատաղ հոգիներն իրական սնունդ կարողանան ամբարել: Երգը զուարճալիք ու ժամանց չէ. երգն զգացում է, ուրեմն եւ «դատարկ հնչումէն դատարկ ըզդացում կ՝առաջանայ միայն»: Երգը ոգի է, ուրեմն՝ «տխուր երգ չտալ երբեք, այլ ամէն ինչ աշխոյժ, եռանդ պիտի ներմուծէ անոնց հոգիներէն ներս»:

Ուրեմն «... զգուշութեամբ եւ երկիւղածութեամբ մօտեցէք դաստիարակութեան գործին, խիստ փափուկ պաշտօն մըն է ձերը: Դաստիարակելու կոչուած էք սերունդ մը, որ ապագայ ազգն է, սըխալ ուղղութեամբ ազգ մը կը խորտակէք վերջը ...»:

Գիտնական գեղագէտը, ստեղծագործողն ու ազգագրագէտը, մանկավարժն ու հասարակական գործիչը իր բոլոր հանճարեղ գրոյթներն ամրապնդում ու առաւել համոզիչ էր դարձնում իր կատարողական բարձր արուեստով:

Նա հիանալի երգիչ էր, որ իր կատարման մէջ միաւորում էր երգչական բարձր վարպետութիւնը երգերի մէջ ներդրուած ազգային ոգու, ժողովրդի սրտի թրթիռները նրբագեղութեամբ արտաբերելու կարողութիւնը: Նա իր երգերով հիացում էր յառաջացնում ամենուրեք՝ եւրոպական բարձր շրջաններում:

ՅԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՓՐՈՖ. ԱՐԱՄ ՖՐԷՆԿԵԱՆ

Արամ Ֆրէնկեան ծնած է 1898ին Քոնսթանցա: Հետեւեցաւ գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան ճիւղերու դասընթացքներուն: Իր բարձրագոյն կրթութիւնը յետոյ շարունակեց Փարիզ, Սորպոնի մէջ, 1926 – 1929 տարիներուն, հիմնական ճիւղ ընտրած ըլլալով փիլիսոփայութիւնը եւ մասնաւորաբար հելլենականը:

Ռումանիա վերադարձէն ետք էր, որ 1931ին, ստացաւ փիլիսոփայութեան տոքթորի տիտղոս եւ նուիրուեցաւ մանկավարժական ու գիտական գործունէութեան: Իսկ 1937ին արդէն օգնական էր Չերնըուցի համալսարանին գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան ֆաքիւլթէին մէջ՝ յոյն լեզուի եւ գրականութեան առընթեր: Նոյն պաշտօնով Պուքրէշ փոխադրուած 1940ին, հինգ տարի ետք, 1945ին, վերջնականապէս համալսարանի դասախօս կ՝անուանուէր յոյն լեզուի եւ գրականութեան, ինչպէս եւ հելլենական փիլիսոփայութեան եւ գիտութեանց՝ Պուքրէշի գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան ֆաքիւլթէին մէջ, աւելի ետք ստանալու համար փրոֆէսէօրի կոչում: Այս պաշտօնին վրայ էր, երբ մահը եկաւ զինք գտնելու 1964 Նոյեմբեր 10ին, իր մտաւոր՝ ուժերու լիութեանը մէջ: Սրտի տագնապ մը, որ քանիցս այցելեր էր իրեն, վերջապէս զգետնեց զինքը:

×

Փրոֆ. Ա. Ֆրէնկեան տեղեակ էր եւրոպական բազմաթիւ լեզուներու: Ան հաւասարապէս կը գրէր ռումաներէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն. ծանօթ էր նաեւ անգլերէնի եւ իտալերէնի, ու կը խօսէր հայերէն ու թուրքերէն ալ: Իր կեանքի վերջին տարիներուն ան սկսած էր զբաղիլ դասական հայերէնով եւս, եւ հետաքրքրուիլ հին հայ փիլիսոփաներով: Բայց յունարէնն էր իր նախասիրածը բոլոր այդ լեզուներէն, ինչպէս որ հելլենական ուսումները պիտի կազմէին իր գիտական մտահոգութեանց դաշտը: Իսկ հելլենական ուսումներէն յոյն փիլիսոփայութիւնն էր, որ զայն պիտի առինքնէր առաւելապէս, թէեւ յետագային պիտի շահագրգռուէր նաեւ ուսողագիտութիւ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Պատանի մը եւ մանաւանդ աղջիկ մըն են, պատասխանեց նաւապետը, կը ճանչնա՞ս զիրենք, ի՞նչպէս... Եւրոպացի ըլլալ կը թուին, իրենց հագուստներէն այդպէս կ՝երեւայ:

— Կը ճանչնամ, Թուրք են, փախստականներ են... ազատեցէք զիրենք, խե՛ղճ Զիւլէհա, կ՝աղաղակէր պառաւը աղաչաւոր ձեռքերը երկարելով քովը գտնուողներուն:

Վերջապէս նաւակը մօտեցաւ: Բոլոր նաւաստիները պարաններով զինուած կը սպասէին:

— Նետեցէք պարանները, գոչեց Հասան, մինչ Զիւլէհա վախ ու սարսափէն լեզուն բռնուած՝ դամուեր մնացեր էր իր տեղը, առանց կենդանութեան նշան մը տալու:

Առաջին պարանը, զոր պատանին ձեռք անցուց, իսկոյն կապեց մանկատի աղջիկան մէջքը եւ զայն ջուրը իջեցուց, յետոյ ինքն ալ պարանի մը կապուելով՝ ծովը նետուեցաւ:

Վայրկեան մը ետքը երկուքն ալ նաւուն կամուրջին վրայ տարածուած էին: Աղջիկը յուզումէն նուաղած էր, մինչ պատանին պահած էր իր պաղարիւնութիւնը եւ իսկոյն ճանչցաւ Ֆաթման եւ ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց:

Պառաւը աղջկան վրայ ծռած զայն կը համբուրէր, դառնօրէն արցունք թափելով:

— Լալով ու համբուրելով խելքը գլուխը չես կրնար բերել, ըսաւ նաւապետը, թող տուր որ զինքը վար փոխադրեն եւ պէտք եղած խնամքը իսկոյն ընեն իրեն:

Պառաւը այս խօսքերուն վրայ իսկոյն ոտքի ելաւ եւ նաւաստիի մը օգնութեամբ աղջիկը փոխադրեց իրեն յատկացուած խցիկը, ուր տրուած խնամքներուն շնորհիւ, Զիւլէհա շուտով աչքերը բացաւ եւ երբ իր քով տեսաւ պառաւ Ֆաթման, չկրցաւ աչքերուն հաւատալ:

— Ի՛նչ, մրմնջեց, դուն այստե՞ղ... Աստուած դրկեց քեզի...:

— Այո, Աստուած այսպէս կարգադրած ըլլալու է:

Ժամ մը ետքը, երկու նաւաբեկեալները, իրենց խխում եղած լաթերուն տեղ՝ չոր լաթեր հագած ու բոլորովին ինքզինքնին գտած, պառաւին խցիկին մէջ անյաղօրէն կը ճաշէին սակառին մէջ գտնուած կերակուրները: Ֆաթման որ նաւը մտնելէն ի վեր բերանը բան չէր դրած՝ հիմա ինքն ալ կը մասնակցէր կերակուրին:

Երբ ճաշը աւարտեցաւ, այն ատեն պառաւը ըսաւ.

— Հիմա պատմեցէք տեսնեմ թէ այս օդին, փոքրիկ նաւակով մը, ինչպէս եղաւ որ բաց ծովուն վրայ կը գտնուէիք:

— Թող Հասանը պատմէ, ըսաւ Զիւլէհա, ես տակաւին կարողութիւն չունիմ շատ խօսելու:

— Այո, այո, աւելցուց պատանին, դուն հանդիստդ նայէ, ես ամէն բան կը պատմեմ...:

— Երէկուընէ ի վեր անհնարին մտատանջութեան մը մատնուած էի ձեր մասին, ըսաւ Ֆաթմա, մանաւանդ երբ լուր առի թէ՝ Ռոպէրթ Քոլէճ ապաստանելէ ետքը, ստիպուեր էք հեռանալ հոնկէ...:

— Ըստ բախտի բաւական թափառելէ ետքը, ըսաւ Հասան, վերջապէս կրցանք առանց ուշադրութիւն գրաւելու Սթենիայի ծովախորշը հասնիլ: Գիտէի որ ամէն կողմ կը փնտռէին, ամբողջ Վոսփորի երկայնքը: Հետեւաբար չէինք կրնար այդ կողմերը երկար մնալ...: Շուարած՝ ի՛նչ ընելիքիս վրայ կը մտածէի՝ երբ պարապ նաւակ մը նշմարեցի ծովեզերքը: Քիչ մը հեռուն յոյն մարդ մը կեցած էր: Անոր մօտեցայ. «Որո՞ւնն է այս նաւակը հարցուցի», «Իմս է», պատասխանեց: Այն ատեն իրեն առաջարկեցի որ ժամուան մը համար վարձու տայ զայն մեզի, պտոյտ մը ընելու համար: Մարդը՝ զարմացած երեսս նայեցաւ:

— Այս եղանակին ու այս օդին, ծովու վրայ պտոյտ կ՝ըլլա՞յ, ըսաւ:

— «Կ՝ուզենք այցելութիւն մը ընել Պոյաճը գիւղ, պատասխանեցի: Վերջապէս, չերկարեմ, շնորհիւ առատ վարձատրութեան մը, հաւանեցաւ նաւակը մեզի յանձնել, եւ ահա Զիւլէհան մէջը տեղաւորելէ ետքը թիակները ձեռք առի ու ճամբայ ելանք: Իմ միակ նպատակս էր այդ վտանգաւոր սահմաններէն ժամ առաջ հեռանալ, մանաւանդ հետաքրքիր ակնարկներէ խուսափիլ, ուստի նաւակը շիտակ ծովուն բացը հանեցի, յետոյ բոլոր ուժովս սկսայ թիավարել դէպի Սարայ Պուռնու: Ո՞ւր պիտի երթայի... ես ալ չէի գիտեր, բայց ամէն պարագայի մէջ՝ չէի ուզեր ցամաքին մօտենալ: Այսպէս ժամերով, ծովուն վրայ թիավարեցի, մինչեւ որ մութը կոխեց:

— Ի՞նչպէս, գոչեց պառաւը, ուրեմն, երէկուընէ ի վե՞ր ծովուն վրայ կը գտնուիք:

— Այո, գրեթէ քսան ժամէ ի վեր, պատասխանեց պատանին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 102)

նալ՝ իր պրպտումները մխրճելով այդ մարզին ալ ներս :

Ճնռի եղաւ իր գրչի վաստակը : Զանազան լեզուներով լոյս տեսած իր երկերուն գոն լեզուներով լոյս տեսած իր երկերուն թիւը կ'անցնի քառասունը : Առաջին ու – սումնասիրութիւնները, զոր նուիրեց ան 1932 – 1937 տարիներուն ընթացքին Պղատոնի եւ Արիստոտէլի Էսթետիկին եւ նախասկզբատեան չրջանին մասին, նը – պիրպործեցին իր անունը հելլենական ուսմանց մարզին մէջ, եւ զայն հանդիսացուցին հեղինակութիւն մը, որ աւելի եւս պիտի չեշտուէր ընորհիւ իր յետագայ ուսումնասիրութիւններուն՝ Համերոսի հետ կապուած նիւթերու, յունական երաժշտութեան, Եւկղիդէսի , Պղատոնի , Պարմենիտի եւ Պլոտինի, հին աստուածներու նախանձին , «Որդի մարդոյ» բառարութեան, ինչպէս եւ Սոկրատի մասին, 1937 – 1947 տարիներու միջեւ :

Ֆրէնկեան գոնց չըրաւ նաեւ արդի փիլիսոփայութիւնը եւ ուսումնասիրութիւններ նուիրեց Ֆրէօտին եւ Պերկսոնին : Ան, սակայն, պիտի խորանար մեւնոյն ատեն Արեւելքի հետ կապուած փիլիսոփայական հարցերու մէջ, պրպտումի դաշտ դար – ձընելով մանաւանդ եգիպտոսը, Հնդկաստանը եւ Մերձաւոր Արեւելքը՝ որոնելով անոնց իմաստութեան կապը հելլէն մը – տածման հետ : Այս մտահոգութեամբ էր , որ ան գոնեց 1950էն 1960ի տարիներու ընթացքին յունական ակեպտիկութիւնն ու իր կապը հնդկական փիլիսոփայութեան հետ : Այսպէս, ոչ միայն թարգմանաբար հարստնելիր էջեր պիտի հրատարակէր Արիստոտէլէն, այլ նաեւ պիտի պրպտէր Եւ – թիպիտեսի ըմբռնումը աստուածներու մասին եւ մարդկային տառապանքի ըմբռնումը Սոփոկլէսի ողբերգութեանց մէջ , պրպտելով միեւնոյն ատեն գաղափարանիւթերով եւ որոշիչներով եւ լոյս ընծայելով յոյն գրականութեան պատմութեան գասական չրջանի մասին իր դասընթացքը ու գրելով ներածական ուսումնասիրութիւն մը յոյն մեծ փիլիսոփայ Դիոգինէս Լաերտիոսի փիլիսոսափաններու կենսագրութեանց հատորին թարգմանութեան սկիզբը :

Չենք կրնար չյիշել նոյնպէս իր ուսումնասիրութիւնները ուսուցչական տեսութեան հետ կապուած հարցերու մասին՝ անոնց սերտ առընչութեամբ պատճառով բուն փիլիսոփայութեան հետ : Այդ մարդին վրայ Ֆրէնկեան ունի երեք հրատարակութիւններ :

Փրոֆ. Ֆրէնկեան վնտռտուած աշխատակից մը եղաւ հելլենաբանութեամբ, փիլիսոփայութեամբ եւ Արեւելքով զբաղող բազմաթիւ հանդէսներու համար :

Արամ Ֆրէնկեան մէկն եղաւ Արեւելքով զբաղող այն խումբ մը մտաւորականներէն, որոնք 1957ին նախաձեռնեցին ա – րեւելագիտական ճիւղի մը կազմութիւնը Գուբկինի պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութեանց ընկերութեան կողքին եւ մաս կը կազմէր, այդ թուականին մինչեւ իր մահը , նոյն ճիւղին վարիչ կոմիտէին, ինչպէս եւ «Սթիւտիա է Աքթա Օրիէնթալիա» խմբագրական մարմնին :

Ա. Ֆրէնկեան իր աշխատութեան սեղանը թողուց երբ դեռ այնքան թարմ էր մտքով եւ ստեղծագործելու իր տրամադրութեամբ : Իր դարակներուն մէջ հերթի կը սպասէին արդէն աւարտած այն – քան գործեր, եւ չատ ուրիշներ, որոնք մշակուելու վրայ էին դեռ :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ , ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Վերոյիչեալ խորագրին տակ Յովհ. Բաղդասարեան , Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդի նախագահութեան նախագահ – հի տեղակալ, «Սով. Հայաստան»ի Մարտ 30ի թիւին մէջ կը մասնակչէ կարդ մը երեւոյթներ, որոնք ուղղակի վերաբերում յառաջ կը բերեն մեր երկրին անցեալի պատմական յուշարձաններու արժէքը դրնահատող մարդոց մօտ, որոնց կարդին նաեւ ինքը՝ յօդուածագիրը :

Սորեւ յօդուածին հիմնական մասերը :

×

Հնուց անտի Հայերը չինած են քաղաքներ եւ տաճարներ, որոնք իրենց չինա – րարական եւ ճարտարապետական յանդուգնութեան յայտնութիւններով հիացում պատճառած են : Գառնի, Գեղարդ, Զուարթնոց ... Ասոնք ճարտարապետական արուեստի բացառիկ նմոյշներ են, որոնք պատիւ կը բերեն մեր ժողովուրդին :

... Աւելի քան չորս հազար յուշարձան կայ արդի Հայաստանի սահմաններուն մէջ : Ասոնք մեր ժողովուրդին խօսուն տարեգրութիւնն են, անոր բազմադարեան մշակոյթի վառ վկայութիւնը :

Մեր պատմաբաններն ու հնագէտները անդնահատելի գործ կատարած են պատմական յուշարձաններու յայտնաբերու – թեան եւ ուսումնասիրութեան մարզե – րուն մէջ :

... Պեղելն ու յայտնաբերելը գործին մէկ մասն է , միւսը, որ նոյնքան կարե – ւոր է , գտածը եւ արդէն եղածը պահելն է : Առանց ժխտելու յուշարձաններու պահպանութեան ուղղութեամբ կատար – ուած եւ կատարուող աշխատանքը, չենք կրնար, սակայն, դիտել չտալ, թէ այդ չատ կարեւոր գործը դեռ չի գտնուիր իր կոչման բարձրութեան վրայ : Աւելին՝ երբեմն ուղղակի բարբարոսական վերաբերում ցոյց կը տրուի հին յուշարձաններուն նկատմամբ : Ահա վերջովեցուցիչ փաստեր, բանուորներ անխիղճ կերպով պայթեցուցին Կոտայքի Էլար գիւղին մօտակի, ինչպէս եւ «Սթիւտիա է Աքթա Օրիէնթալիա» խմբագրական մարմնին :

Ա. Ֆրէնկեան իր աշխատութեան սեղանը թողուց երբ դեռ այնքան թարմ էր մտքով եւ ստեղծագործելու իր տրամադրութեամբ : Իր դարակներուն մէջ հերթի կը սպասէին արդէն աւարտած այն – քան գործեր, եւ չատ ուրիշներ, որոնք մշակուելու վրայ էին դեռ :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄՈՆԹՐԻԱԼ, (Յառաջ). — Տեղւոյն « Համազգային» Մշակութային Միու – թեան զրական չրջանակի կազմակերպու.– թեամբ, Կիրակի, Մարտ 30ի երեկոյեան ժամը 7·30ին Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ սրա – հին մէջ տեղի ունեցաւ խտալացի մեծ թատերագիր՝ Լուիճի Փիրանտելլոյի նը – ւիրուած դասախոսութիւն մը : Ներկայ էին զրասէրներու կոկիկ թիւ մը :

Երեկոյթին բացումը ըրաւ Պ. Վրէժ – Արմէն :

Դասախոսեց՝ Պ. Ռուբէն Պարսումեան :

Դասախոսութենէն ետք, ընթերցանու – թեամբ ներկայացուեցան Լ. Փիրանտել – լոյի «Սէսէ» թատերգութիւնը, մասնակ – ցութեամբ՝ Պ. Ռուբէն Պարսումեանի , Գէորգ Միքայէլեանի, Գալուստ Պապեան եւ Օր. Ճէսուրեանի , որմէ ետք եղաւ կարգ մը հարցումներ նկատին առնելու – թեամբ, որոնց պատասխանեց Պ. Պար – սումեան :

×

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԿԱՄՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. – Կամքի տարեկան ան – դամական ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Մարտ 23ին , երեկոյեան , Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, որուն ըն – թացքին պարզ մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ նոր տարեշրջանի վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.— Վ. Սերոբեան, Գ. Սեւակեան, Ս. Յովսէփեան, Վ. Բարսեղեան, Զ. Էքմէքճեան, Գ. Զատոյեան , Ն. Մելքոնեան եւ Վ. Զուրիկեան :

Արդարեւ, նորընտիր վարչութիւնը իր անդրանիկ նիստին մէջ միաձայնութեամբ կազմեց վարչական դիւանը հետեւեալ եղ – բայրներով :

Ատենապետ՝ Վարուժան Սերոբեան , փոխ – ատենապետ՝ Գէորգ Սեւակեան , Ատենադպիր՝ Սարգիս Յովսէփեան , Գանձապահ՝ Նշան Մելքոնեան , հաշուապահ՝ Գէորգ Զատոյեան , Գոյքապահ՝ Զարեհ Էքմէքճեան , մարզանքի պատաս – խանատու՝ Վարուժան Զուրիկեան :

Այս առթիւ ղնահատելի եւ քաջալերանքի երկու խօսք ըսաւ նախորդ վարչու – թեան ատենապետ Եղբ. Բիւզանդ Մելքոնեան :

Թղեց՝ Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՈՂՎԱԾ

Գ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երկու ամիս առաջ, խո – ցող ցաւերու մէջ, իր մահկանացուն կընքեց՝ Գէորգ Եօթնեղբայրեան, Պօմոն, իր բնակարանին մէջ, Փետրուար 13ին, «Վարդանանց»ի օրը , 73 տարեկանին :

Բնիկ Ուրֆացի, սերած էր՝ Եօթնեղ – բայրեան քաջահամբաւ ընտանիքէն :

Կամաւոր Հայկ. Լեգէոնին , մասնակ – ցած էր Կիլիկիոյ բախտաւորութեան, 1920 – ին, եւ վիրաւորուած՝ ոտքէն ... : Բերած էր նաեւ իր մասնակցութիւնը՝ Իզմիրի կամաւորական չարժումին :

Իրրեւ աւագ անդամ, Պօմոնի «Ս. Գր. Լուսաւորիչ » եկեղեցւոյ Թագ. Խորհուրդին, եկեղեցւոյ հիմնարկութեան Թուա – կանէն (1932) մինչեւ իր մահը, ջերմ սիրով ծառայեց Պօմոնի եկեղեցւոյ եւ հանրային գործին ... : Մնայուն անդամ էր՝ «Ս. Սահակ – Մեսրոպ Սրահ»ի «Շանթ» վարչական մարմնին : Հաւատաւոր Դաշնակցական մըն էր եւ անդամ՝ տեղական ենթակոմիտէին :

Գէորգ՝ մնաց անդամ Ֆր. Բանակի Նախ. Հայ Կամ. եւ Ռազմիկներու Միութեան Կեդր. վարչութեան, հիմնարկութենէն մինչեւ իր մահը եւ եղաւ՝ Միութեան հաւատարմօրէն ծառայող ընկեր մը :

Օժտուած էր՝ լաւ նկարագրով. արդա – րադատ եւ ուղղամիտ, չէր վարաներ յայտնելու ճշմարտութիւնը՝ յօդուտ հանրային չահուն: Բարեսիրտ էր, խղճամիտ եւ հաստատ՝ իր համոզումներուն մէջ :

Գէորգ այն խոնարհներէն էր որ չեն սիրեր խօսիլ , բայց իրենց մէջ միշտ վառ կը պահեն Ազգ. Ոգին եւ հանրութեան ծառայելու իսոր բաղձանքը :

Կամաւոր ընկերներուն կողմէ եւս, կ'ըսեմ՝ հողը թեթեւ վրաղ, սիրելի Գէորգ: Անթառամ մնայ՝ բարի յիշատակդ :

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՊՈՒԽԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԲՐԿՐՕՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուսին յայտնապէս տեսածը այս էր ահա: Տեսակ մը սոսկալի չլացումով բեւեռուած կը կենար իր տեղը, ուրկէ ամէն բան կը դիտէր եւ այս տեսարանին կը նայէր :

Հոն կը կենար դրեթէ անկարող ըլլալով խորհրդածել եւ չարժելու, եւ կարծես ընչաստաս յոռնելով այն ամենապզտալի իրերէն զոր մօտէն կը տեսնէր : Չկարնալով իր գաղափարները ժողվել եւ չդիտնալով ինչ որոշում ընելը, կը սպասէր որ դէպք մը, որեւէ դէպք մը պատահի :

— Ինչ ալ ըլլայ, կ'ըսէր, եթէ Աբսոյտը մը ան է, պիտի տեսնեմ, վանդի Թե – նարտուհին հիմա հոս պիտի բերէ : Ան ատեն ալ ըսելիք չեմ ունենար. եթէ հարկ ըլլայ, արիւնս եւ կեանքս պիտի տամ, բայց պիտի ազատեմ զայն : Ոչինչ պիտի կեցնէ զիս :

Կէս ժամի չափ անցաւ այս կերպով : Թենարտիէ կ'երեւայ Թէ խաւարային մը – տածումով մը պաչարուած էր, կալանաւորը չէր երեւար :

Բայց Մարիուս մերթ ընդ մերթ եւ քանի մը վայրկեանէ ի վեր կալանաւորին կողմէ պղտիկ եւ խորին ձայն մը լսել կը կարծէր :

Ցանկարծ Թենարտիէ կալանաւորին դառնալով ըսչեց .

— Պ. Ֆաուըը, ահա չուտով ըսեմ միտքս :

Այս քանի մը բառերը կարծես Թէ լոյս տալ կը սկսէին :

Մարիուս ականջ տուաւ. Թենարտիէ չարունակեց .

«Կինս հիմա պիտի դայ, անհանդիստ մի ըլլար : Կը կարծեմ Թէ Աբսոյտը իրօք քու աղջիկդ է, եւ բնական կը Թուի ինձ որ քովդ պահես զայն : Միայն Թէ, մտիկ ըրէ քիչ մը, կինս նամակովդ պիտի երթայ զայն դտնելու :

«Ըսի կնոջս որ, ինչպէս արդէն տեսար, հաղուի այնպիսի կերպով որ օրիորդը առանց դժուարութեան հետը դայ :

«Քաղաքաղուէն դուրս տեղ մը երկու ժամ ետք պիտի գտնուինք : Ան ինծի կը սպասէ : Ես ալ ետքէն պիտի գամ : Ամէն բան պատրաստ է

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՐ· ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 13, առաւօտեան ժամը 10ին, ԺԻՄՆԱԶԻ թատրոնը

Պատուոյ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Մարսէյլի երսփոխան – քաղաքապետ՝

GASTON DEFERRE

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Այբի Տիկին Զարուհի Տէր – Թովմաս – եան, Այբի Տիկին Էլիզ Եաղչիպէկեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Պատարօֆ եւ զաւակը ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները եւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՖԼՕՐԱ ՇԷՕՀԼԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 12ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Մոնմորան – սիի հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի Ապրիլ 14, ժամը 16ին, Մոնմորանսի Սէն – Մարթէն եկեղեցին։

Հաղ· միջոց·— Կատ սիւ Նոռէն թռէն, ժամը 14·30 եւ 15, իջնել Անկէնի կայարանը, առնել թիւ 6 օթոպիւսը եւ իջնել Սէն – Վալէռի։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած
Հ· Յ· Դ· ՇՐՋ· ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Երեքշաբթի, Ապրիլ 15ին,
երեկոյեան ժամը 9ին
SALON DU CLUB
51, Rue Grignan

Կը դասախօսէ

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ·— Սփիւռքը իր դժուարութիւն – ներով եւ կարելիութիւններով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս երկուշաբթի (14 Ապրիլ), առա – ւօտեան ժամը ճիշդ 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ հան – դիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ի հանգիստ հոգւոյն ազգային մեծ բարերար

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼԲԷՆԿԵԱՆԻ

անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով։

կը պատարագէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու հանգուցեալի հոգւոյն համար եւ յարգանքի իր տուրքը բերելու անոր յի – շատակին։

×

Այբի Տիկին Վահագն Իշխալացեան, Օր· Օր· Լօրա եւ Լիտիա Իշխալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պա – տօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 13, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօտնէի Ս Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին հետեւեալ նուէրները ստացած է ի նպաստ «Յառաջ»ի։— Շուշանիկ Տէր – Վարդան – եանի հոգեհանգստեան առթիւ,— Վա – ղարշակ Տէր – Վարդանեան քսան ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան 10, Խորէն Տէր – Նազարէթեան 15, Միլտոն – եան եւ Խաչատուրեան հոգեհանգստեան առթիւ Պ· Զաւէն Խաչատուրեան քսան, Գ· Եօթնեղբայրեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կուսուզեան 10, Մահիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Մահիկեան ընտանիք՝ յիսուն ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ·— Վարդան են – թակոմխէի ընկերական ժողովը՝ Շա – բաթ, 12 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմիտէի ներկա – յացուցիչը։

ՇԱԻԻԼ·— Հ· Յ· Դ· «Արդութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ընդհ· ժո – ղովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սո – վորական հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կ· ներկայացուցիչը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ· Օսման՝ Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·—

Տիկին Ս· Սիրունեան 40 ֆրանք, Տիկ· Կարապետեան 15 տոլար, Փափազեանի թաղման առթիւ, Փ· Ծաղիկի Պ· Վար – պետեան եւ Մաքինաճեան 10ական։ Նուրեանի թաղման առթիւ, Պ· Պ· Յո – դիկեան, Ֆրէնկեան, Երէմեան 10ական, Պ· Մաղիքեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մի – նասեան տասը եւ Այբի Տիկին Գասպար – եան քսան (Ժերանոցին), Ա· Քէչէվեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գաբիկեան երեսուն եւ երեսուն տեղւոյն կապ· Խաչին, Այբի Տիկին Սուքիասեան քսան եւ քսան տեղւոյն կապ· Խաչին, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ Քէչէվեան տասնական տեղւոյն կապ· Խաչին, Համ – բարձումեան տասը, Սուքիասեան քսան տեղւոյն կապ· Խաչին։

(Շար·)

×

Մարսէյլի Փրատոյի Ս· Սահակ Մես – րոպ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւ – եալ նուէրները եւ վարչութիւնս չնորհա – կալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատու – ներուն։

Տէր եւ Տիկին Սօլաքեան իրենց զաւկին ամուսնութեան ուրախ առթիւ 50 ֆր·, Գէորգ Պօյաճեանի քառասունքի հոգե – հանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գ· Վարպետեան հարիւր ֆր·, Տէր եւ Տիկին Կ· Տէօնէկեան յիսուն, Փարիզարնակ Պ· Հ· Սինանեան եկեղեցի այցելութեան ա – ռիթով հարիւր, Պետրոսեանի քառասուն – քի հոգեհանգստեան առիթով՝ իր այրին Նազիկ յիսուն, Տիկին Մօզէր 15 ֆր·։ Լեւոն Անդրէասեանի քառասունքի հոգե – հանգստեան առիթով իր այրին Տիկին Ա· Անդրէասեան յիսուն։ Յովհ· Պօչնաք – եանի թաղման առիթով, Փ· Ծաղկեպատ – կի Օր· Շ· Պօչնաքեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Հայկազեան քսան, Տէր եւ Տիկին Անի Սիսակեան տասը։ Այբի Տիկին Ոսկի Անտուրեան ուխտի մը առիթով քսան։ Պէտրոս Սահաթճեանի մահուան ու թաղման առիթով Ն· Սահաթճեան Յառաջ օրաթերթի միջոցով հարիւր ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Զուլիէտտա Ստեփանեան կը փնտռէ իր տագրը, Նաւասարդ Թափա – յեանի Պետրոսեան, ծնած 1918ին, Սիսիանի չրջանի Սալվարդ գիւղը եւ ունի հինգ եղ – բայրներ Արսէն, Սերոբ, Անդրանիկ, Բենիկ եւ Հայրապետ։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի խմա – ցընել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, 339 Ա – վրնիւ Տիւ Փրատօ։

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint - Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ·

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Յեղափոխութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնու վիլէն մասնաւոր օթոբարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱԻՈՎ՝ 1920 ՖՐ·

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ·— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու։

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի։ Տեղերը սահմանափակ են եւ վե – րապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու։

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել·—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, 15 Ապրիլ, ժամը 20·45ին
CINEMA LE DAUPHIN
65, Rue Lafayette, Métro Cadet

Կը ցուցադրուին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍՕՐ

(Փաստանկար)

եւ

ԲԱՐԵԻ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ

Այս արժէքաւոր ֆիլմը Քանի Միջազ – գային Փառատօնին ներկայացուած է։

ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին·—

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

TRANSIT

Agence en Douane
— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98
MARSEILLE (1e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վասպուրականի Հայ – Միութեանս կեդր· վարչութիւնը կը պատրաստուի մօնելու Վասպուրականի Ճաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարե – դարձը նուիրուած Արամ Մանուկեա – նի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամ – եակին, նաեւ զինուորական մարմնի քաջարի զեկավարներէն՝ Արմենակ Եկար – եանի մահուան 45ամեակին առթիւ։

Ապրիլ 27ին, Օթել Սպլանատ

×

Վիէննի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներ – րը կը պատրաստուին մօնելու Վասպու – րականի Ճաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէննի մէջ Մայիս 11ին։

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ե – բեւանեան Օրը, Մայիս 18ին։

Մանրամասնութիւնները յետագային

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6e)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

ՅԱՌԱՋ

ԾՐՈՂԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
13
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
13 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11487 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.487

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԸ

ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

Վազգէն Կաթողիկոս իր ընտրութենէն երկու ամիս ետք, 1 Դեկտ. 1955ին անդրանիկ կոնդակովը «Հայրապետական քը – րիստոսատուռ սիրոյ ողջոյն եւ օրհնու – թիւն» կը ղրկէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեանց, արքեպիս – կոպոսաց ... եւ «սիրեցեալ համայն հա – ւատացեալ ժողովուրդին Հայոց »:

Կոնդակին մէջ ուշադրու էր հետեւեալ հատուածը .

« Անդամ մը եւս հաստատուեցաւ մեր զարհուրանք մեր պատմչին յաւէտ ճըշ – մարիտ խօսքը թէ՝ «Ի վերայ Աթոյն եւ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Ազգն Հայոց կապեալ կայ »:

Զըսեր թէ ո՞վ է « մարգարէաչունչ պատմիչը », ի՞նչ առթիւ եւ ո՞ւր ըսած է այդ « խօսքը », ո՞ր թուականին , Մայր Աթոռին էջմիածի՞ն թէ դուրսը եղած օ – րերուն :

Ամէն պարագայի , նորընտիր կաթողի – կոսը առաջին օրէն իսկ իր ապագայ «քա – ղաքական» գործունէութեան ծրագիրը դծած էր այդ մէկ նախադասութեամբ : Պէտք է խոստովանիլ, որ Վազգէն Ա. հատուածիմ մնաց այդ ծրագրին, հետե – ւողական կերպով , 1955էն մինչեւ 1969 : Այսինքն փորձեց «Ամենայն ազգն Հայոց» կապել Ս. Էջմիածնին եւ Լուսաւորչի Ա – ջին :

Անտեսել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթո – ղիկոսութեան իրաւական հանգամանքը , անկախ Էջմիածնէն՝ վարչականօրէն : Էջ – միածին կերպով կ՚ենթարկուի միայն ի հոգեւոր : 1906 Հոկտեմբեր 29ին Սահակ Բ. կա – թողիկոս Սսոյ մայրավանքին մէջ եպիս – կոպոս ձեռնադրած էր Առաջնորդ Ա – ռաքելով , որ Կիլիկիոյ եւ Ազթամարի կաթողիկոսները իրաւունք չունին եպիս – կոպոս ձեռնադրելու : Մուշեղ եպիսկո – պոսին ալ իրաւունք չէին ճանչնար Կիլիկ – եան թեմերէն զատ ուրիշ թեմերու մէջ պաշտօնավարելու :

Սահակ կաթողիկոս այս խնդիրը հա – րկադած ըլլալով էջմիածնի դահակալ Երմեան Հայրիկի, այս վերջինը 26 Ապ – րիլ 1907 թուակիր նամակով մը կը պա – տասխանէ .

«... Նաեւ գիտակ լիցի եթէ պատրիար – քութիւ կ. Պոլսոյ եւ Ս. Երուսաղէմի չու – ճիւ իրաւասութիւն եւ ձեռնհասութիւն եռեմացուցանել զկնչումն եւ տիտղոս կաթողիկոսին Կիլիկիոյ, զոր լրութիւն ազգիս ճանաչէ իբրեւ երկրորդ Աթոռ Տանն Կիլիկիոյ յետ ընդհանրական եւ ա – ռաքելական նախամեծար Աթոռոյ Սրբոյ Էջմիածնի » :

(Բարգէն Ա. Աթոռակից կաթողիկոս , Պատմ. կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ , Անթի – լիաս 1939 , էջ 1439) :

Ուրիշ առթիւ մը Երմեան Հայրիկ « հատուածոյր եղբայր» կոչած է Սա – հակ Բ. Խապայեանը :

Վազգէն կաթողիկոս չատ լաւ գիտէ , որ Գրիգոր Լուսաւորիչէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աթոռը Էջմիածնի մէջ չէ եղած միշտ :

Պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ Մայր Աթոռը հազար տարի Էջմիածինէն դուրս դանդ – ւած է :

Բարգէն Ա. Աթոռակից կաթողիկոս իր վերոյիշեալ գրքին մէջ կը գրէ թէ « ա – նանդական եւ պատմական հիմունքով Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կաթողիկո – սութեան աթոռանիստ առաջին մայրա – վանքը եղաւ Վաղարշապատ» (Ս. Էջմիա – ծին), 303էն մինչեւ 405 :

Ուրեմն , Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եւ Լուսաւորչեան Տան Աթոռը սկզբնական շրջանին մէկ դար միայն պահուած է Էջ – միածին :

Այնուհետեւ աւելի քան տասը դար , մինչեւ 1441 , Ամենայն Հայոց կաթողի – կոսութեան Աթոռը տեղ տեղ թափառա – կան եղած է : « Հայ ազգին քաղաքական կեանքի հոսանքներն ո՛ւր որ ուղղուած եւ հանգրուան մը չինած են, այդ հանդերը – ուններ Հայոց կաթողիկոսութեան հա – մար ալ աթոռանիստ եղած են, որովհե – տեւ պետութեան եւ եկեղեցւոյն գործակ – ցութիւնը անհրաժեշտ պայման մըն էր հայ ժողովուրդի ղոյութիւնը պաշտպա – նելու եւ անոր քաղաքակրթութիւնը հովանաւորելու եւ պահելու համար » (Անդ) : Այսպէս, կաթողիկոսական Աթո – ռը դարերու ընթացքին հաստատուած է հետեւեալ վայրերու մէջ.

Ա) ԴՈՒԻՆ , 485ին, Մանդակունիի ա – տեն :

Բ) ՋՈՐԱՎԱՆՔ եւ ԱՂԹԱՄԱՐ՝ 927 – ին, Յովհաննու Պատմաբանի տեն :

Գ) ԱՐԳԻՆԱ, 947ին, Անանիա Մոկացիի տեն :

Դ) ԱՆԻ , 992ին, Սարգիս Սեւացիի ա – տեն :

Ե) ԹԱՒՐԻԶ , 1062ին, Յակիկ Բ. Ա – նեցիի տեն :

Զ) ԾԱՄՆԴՈՒՐ (Թոմարզա), 1072ին, Գրիգոր Մեծ Վկայասէրի տեն :

Է) ԾՈՎՔ – ԴՂԵՄԿ, 1116ին, Գրիգոր Գ. Պահլաւունիի տեն :

Ը) ՀՌՈՄԿԼԱ , 1149ին, դարձեալ Գրի – գոր Պահլաւունիի տեն :

Թ) ՍԻՍ , Կիլիկիոյ հայ թագաւորու – թեան մայրաքաղաքը, 1293ին Գրիգոր Է. Անաւարզեցիի տեն, մինչեւ 1441 , երբ կրկին փոխադրուած է Վաղարշապատ : (Էջմիածին) :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԷՆ ԵՏՔ

Մամուլ թէ քաղաքական անձնաւորու – թիւն, բայլ անշուշտ կառավարութեան համախոհ շրջանակներէն եւ թերթերէն , չատ խիստ են , ինչպէս միշտ , նախապահ որ կուլի յայտարարութեան առթիւ : Մոնտի մէջ, Սիրիւս «Հանրաքուէէն աղ – դավճիտ , եւ ապստամբութեան առթիւ : Մոնտի մէջ, Սիրիւս «Հանրաքուէէն աղ – դավճիտ , եւ ապստամբութեան չանթաժ» խո – րագրին տակ կը մեղադրէ որ կուլը, որ այլեւս օրինապիծ մը չէ դոր քուէի կը դնէ այլ մնալու կամ քաշուելու տարբ մը : Ժորժ Պիտօ, որ նախագահն է ներկայիս «արդարութեան եւ ազատութեան չար – ժումին » բայ նամակ մը ղրկած է նա – խագահ որ Կոլի, ուր կ՚ըսէ .— « Ի մօտոյ քառորդ դար պիտի ըլլայ, որ իբրեւ նա – խագահ Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուր – դին, ուրախութիւնն ու պատիւն ունե – ցայ, փարիզի թաղապետարանն ընդունե – լու ազատ Ֆրանսայի պետը եւ խորհրդ – դանիչը : Այդ օրերը անցան, այդ յիշա – տակները աղօտած են : Երկար աքսորով մը վճարեցի հատատարութիւնս սկզբունք – ներու, որոնք, ձեզի համար, անցած – դացած են : Բայց այսօր, հարցը այդ չէ : Ցաւով բաժնուեցայ Զօր. որ Կոլէն : Ա – նանց ցաւի եւ առանց տկարութեան է , որ կ՚ըսեմ Հանրապետութեան նախադա – հին, դինքը լսած ըլլալով առջի օր, իր – նամքով կրկին կարդալէ ետք իր բնագի – րը, որ մոռնալէ ետք Դիմադրութիւնը , մոռցած է Հանրապետութիւնը : Ըսիք , օր մը որ ազդավճիռը (փլեպիսիթ) անպատ – ուհաս էր Պոնափարթներու կողմէ : Բայց դոնէ անոնք անճնական հարցումը կը դնէին առանց անոր կցելու անվերջնական եւ նեղամիտ թուղթեր : Երկուան ձեր խօսքը իրրեւ թէ չրջանին կը վերաբերէր եւ Ծերակոյտի մը իրրեւ թէ վերանորոգ – ուած , բայց նաեւ ձեր յաջորդութեան պե – տութեան դլուխը, վասնդի ամէն մարդ մահկանացու է , նոյնիսկ Սոկրատ եւ նոյնիսկ Պետութեան դեկավար մը : Իրա – կանին մէջ, ձեր ըսածն էր՝ եսս կամ ար – կածախնդրութիւնը : Արկածախնդրութիւ – նը, դուք էք, պարոն Հանրապետութեան նախադահ : Ապատան , այլեւս ձեզմէ կա – խում չունի : Ֆրանսացիները , որոնք ձեզի հետեւեցան իրենց կեանքին գնով , հայրենասէրները, չափաւորները, հան – րապետականները, անոնք որ մարդկային արժանաւորութեան ճաշակն ու իմաստը պահած են , կ՚ըսեն ձեզի վազը, ինչպէս ես, այսօր ձեզի, եւ ընդմիշտ, ատիէօ՛» :

Ծերակոյտի նախագահ Ալէն Փոհէր կը յայտարարէ թէ ո՛չ պիտի քուէարկէ ո – րովհետեւ չի կրնար ըմբռնել որ մէկ պա – տասխան տրուի երկու հարցումի : Ծեր – կոյտի նախկին նախագահ՝ կասթոն Մո – ներվիլ իր կարդին յայտարարած է .— « Ուրեմն իսկապէս ապդավճիռ մըն է : Այս չանթաժը անընդունելի է : Դեմոկրատ կառավարութիւն ունեցող երկիրներու մէջ, չատ պատահած է որ Խորհրդարանը եւ քաղաքացիները համաձայն չըլլան Պե – տութեան դեկավարին խօսքերուն հետ, բայց առիթ երբեք նախագահին մեկնու – մով չէ վերջացած » :

Կոլիստ Վիվիէնի համար, այս բարե – փոխումը ինչպէս չատ ուրիշներ կը բա – խին անոնց որոնք կը սարսափին փոփո – խութիւններէ :

× Հանրաքուէի քարոզչութեան համար ձայն – պատկերասփիւռէն մեծամասնու – թիւն եւ ընդդիմութիւն մեկական ժամ պիտի ունենան հետեւեալ բաժանումով . — Ճիսեն վայրկեան Իի Տէ Էնը եւ տա – սը՝ անկախ հանրապետականները : Ընդ – դիմութիւն.— 26 վայրկեան Դեմոկրատ կեդրոն եւ անկախներու Ազգ. կեդրոն, 15 վայրկեան՝ ընկերվարական կուսակցու – թեան, տասը վայրկեան՝ արմատական եւ 9ը՝ համայնավար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՓԵՐԱՑԻ չրջանը Պերլինի չէնքին վե – րի երեք յարկերը հրոյ ճարակ դարձած են Ուրբաթ օր : Զոհ չկայ , բայց անկա – րելի չի թուիր որ ոճրային արարք մը ըլլայ :

ԻՏԱԼԻՈՑ երեք ժամուան ընդհ. դոր – ծադուլներէն ետք, չատ բուռն կռիւներ եղած են զանազան քաղաքներու մէջ ինչ – պէս՝ Միլանօ եւ Հռոմ : Վիրաւորներ կան եւ մթնոլորտը ծանր է ամբողջ երկրին մէջ :

ՀԻՒՍԻՑՆ թագաւորի հաչտութեան ծը – րագիրը մերժուեցաւ Իսրայէլի եւ Պա – ղեստինցիներու կողմէ : Իսրայէլի համար քարոզչական խաղ մըն է եւ Հրեաները կը կրկնեն թէ լուծումի միակ ճեւը դէմ դի – մաց նստիլն է :

ՄՈՍԿՈՒԱ. բանակցութիւն կ՚առաջար – կէ Փեքինի, դալ չաբթու, Մոսկուայի մէջ : Եթէ Չինաստան աւելի չուտ ալ ու – զէ, Խորհ. Միութիւնը տրամադիր է :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատմարան մը՝ Ա – լեքսէյ Եակուչև, 40 տարեկան քաղաք – կան ապաստան ուղած է արեւմտեան Գերմանիայէն : Ներկայիս Մինիկի կը դանուի :

ՀԱՅՐ ՊՈՒԼՕՆԵԸ որ Ֆրանսայի սրտի

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԺԱՄԱՆԵՑ

Ապրիլ 10ին, կէսօրին ,Նիւ Եորքի Քե – նըտի օդակայանը ժամանած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը , որու կ՚ըն – կերանայ Յունաստանի Հայոց Առաջնորդ Սահակ Աբք. Այվազեան : Դիմաւորելու ե – կած էին բացի Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդ Հրանտ Եպիսկոպոսէ եւ առաջնորդական փոխանորդ Երուանդ Ծ. Վ. Աբելեանէ , Ազգ. իշխանութեանց եւ կազմակերպու – թեանց ներկայացուցիչներ ու մանաւանդ ամերիկացի պաշտօնական անձնաւորու – թիւններ , քաղաքապետութեան եւ այլ իշխանութեանց կողմէ : Կաթողիկոսը ա – ռաջնորդուած է հիւրանոց ուր իրեն ներ – կայացուած են Ազգ. Մարմիններու ներ – կայացուցիչները : Խորէն Կաթողիկոս իր կարճ ուղերձին մէջ չեչուած է թէ մեծ հաճոյքով ոտք կը դնէ այս օրհնուած հո – ղին վրայ եւ հաւատացած է թէ այս ճամբորդութիւնը իր օգտակարութիւնը պիտի ունենայ տեսակցելու համար յա – րաբերութիւնները իր հօտին հետ : Ցայ – նեց թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ համաչխար – հային եկեղեցական խորհուրդի աչխա – տանքներուն, ապա իր հայրական օրհնու – թիւնը տուաւ Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդին եւ անոր նորընտիր նախա – դահին :

Ուղերձէն ետք, ներկաները ներկայա – ուեցան կաթողիկոսին, յետոյ թափօրով առաջնորդուած է նախ Ս. Լուսաւորիչ ե – կեղեցին, ապա, աղօթքէն ետք, տեղւոյն Ուոլտորֆ–Աստորիա պանդոկը :

փոխարկումի մեծ վերապրողն է, կրցած է օդանաւային ճամբորդութիւն մը ընել : Իրեն ընկերացած է սրտի մեծ բիւրաբոյժ Փրոֆ. Տիւպոսթ, որ քահանային դոր – ծողութիւնը կատարած էր :

ՆԱԽԱՀ ԹԻԼՕ , կարդ մը նոր յայտա – րարութիւններ ըրած է եւ չեչուած ի մէջ այլոց .— « Հարաւային Վիէթնամի բա – նակը պատրաստ է այս տարի իսկ փոխա – րինել ամերիկեան կարդ մը միաւորներ : Քիչմ, որ պետն է Ազատագրման Ազգ. ճակատի (Վիէթքոնկ) փարիզի պատուի – րակալութեան, յայտարարած էր թէ Ա. Ա. ճ.ը պատրաստ է նոյնիսկ զօրավիդ կռ – նալու Սայկոնի համախմբման կառավա – րութեան մը, որ համաձնաւար չունենայ : Այս առթիւ Թիլօ կ՚ըսէ .— «Քիչմի յայ – տարարութիւնները անդիջող եւ լիրբ են : Քիչմի առաջարկած կառավարութիւնը հայրենասէրներու դահլիճ մը չէ այլ՝ համայնավարներու ծառաներու դահլիճ մը : Չեմ ընդունիր նման դահլիճ մը ցոր – չափ հոս ըլլամ » :

ԻՉԼՆԻ մէջ փոքր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու գոյցը չէ վերջացած : Ուրբաթ օր քանի մը հազար փոքր առեւ – տրականներ վեց ժամ գոցած են ճամբա – ները Պուրկուէնի մէջ եւ նոյնիսկ պա – տասդ բռնած ոստիկաններ : Դժդոհու – թեան չարժումները տարածուած են ա – մէն կողմ : Երեքչաբթի կէսօրէ ետք , փարիզի մասաճաղները գործադուլ պի – տի ընեն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄՈՆԹԿՈՄԸՐԻ ընդհ. հրա – մանատար բրիտանական ուժերու Բ. աչ – խարհամարտի ընթացքին, հիւանդ է : Ներկայիս 81 տարեկան է , մեծ յաղթա – կանդ է էլ Ալամէյնի (Եգիպտոս) :

ԼՈՆՏՈՆԻ Թայմզը կը մեղքնայ որ կուլի յաջորդին, որ դէմ առ դէմ պիտի դանուի երմաական չատ ծանր կացութեան մը եւ ընկերային կացութեան մը որու յատկա – նիշներն են անհասկացողութիւնը, կաս – կածամտութիւնը եւ թշնամաքը :

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Արտասահմանի մէջ, արուեստի եւ գրականութեան մեր մշակները անխուսափելի կերպով ենթակայ են օտար ոճի եւ ձեւերու ազդեցութեան : Իրրեւ մեղա – դրանք չենք մատնանշեր այս երեւոյթը , որ միջավայրի եւ պայմաններու պար – տադրանքէն կը ծնի : Կրնայ նոյնիսկ իր բարերար ազդեցութիւնները ունենալ՝ վերանորոգելով եւ ընդլայնելով մեր արտայայտութեան եղանակները :

Արուեստի ոչ մէկ ստեղծագործութիւն տեւաբար հինը չի կրնար կրկնել : Կրկնութիւնը թշնամի է յառաջդիմութեան : Հինէն հրաժարելու եւ նորը գտնելու պահանջը կեանքին բնական տաղնապն է եւ դեղեցիկը նուաճելու անվախճան արշաւը :

Շատ լաւ կ'ըմբռնենք մեր երիտասարդ ազգ խարխափումները արուեստի եւ գրականութեան նորադոյն ճամբաներուն մէջ : Զարտուղի արահետներու արկածախնդրութիւնը յաճախ ամէնէն փորձիչ քաշողականութիւնը կը ներկայացնէ :

Սակայն, բոլոր արկածախնդրութեանց պէս, արուեստի եւ գրականութեան սահմանագանցումներն ալ իրենց վտանգը ունին : Եւ լուրջ վտանգը : Կրնան հայ գրողին եւ արուեստագէտին դէմքը այնպէս մը այլափոխել , որ ան թէ իր հարազատներուն եւ թէ օտարներուն համար անճանաչելի դառնայ : Ուրիշ խօսքով՝ կորսնցնել իր ինքնուիթիւնը, իր ինքնուրոյնութիւնը, իր՝ հարազատութիւնը , դառնալով յաճախ ժպտոյն մէկ նմանակը այս ու այն համբաւեալ օտար անունին : Ահա թէ ինչու ամէն արուեստագէտ, որ ճամբայ կ'ելլէ նոր ձեւով նոր բան ըսելու առաջադրութեամբ , պէտք է նոյն առեն ունենայ միշտ արեան ու պատմութեան ուղիով իրեն հասած ներքին ձայնին :

Այդ ձայնն է ահա որ ժողովուրդի մը տարբեր խառնուածքներու տէր այլազգի արուեստագէտները կ'օժտէ նոյն հիմնական յատկանիշներով եւ արուեստները կը դրոշմէ ազգային յատուկ նկարագիրներ – րով :

Ֆրանսացի մեծ դրողներէն ոչ մէկը կը նմանի միւսին, բայց եւ այնպէս ֆրանսական գրականութիւնը, ընդհանուր առումով, ունի ազգային իր հիմնական գիծերը, որոնք զինք կը զատորոշեն անգլիականէն կամ գերմանականէն :

Արդ, հայ գրականութիւնը եւ առհասարակ հայ արուեստն ալ ունի՞ արդեօք բնորոշ նկարագիր մը : Եւ եթէ ունի, ո – րո՞նք են ամէնէն ցայտուն յատկանիշ – ները :

Խորունկ եւ ընդարձակ ուսումնասիրութեան կը կարօտի այս հարցին պար – զաբանումը՝ գիտական ճշգրտութեամբ : Այսուհանդերձ հայ եւ օտար մանաւանդ նե՛րու զանազան առիթներով յայտնած կարծիքները համադրելով , կրնանք արուեստի հայ ոճը բնորոշել հետեւեալ գլխաւոր յատկութիւններով :

Ամէն բանէ առաջ՝ հայ գրականութեան, երաժշտութեան, ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան լաւագոյն նմուշները ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց պարզութեամբ : Հայ միտքն ու հոգին հինէն ի վեր սիրած են պարզը, առանց մթամտուերը բարդութիւնները : Եւ ճիշդ ատոր համար ալ անշուշտ հայ հոգիին արտայայտութիւնները յատակ են, պայծառ՝ երկինքի խորունկ կապոյտին պէս :

Ինչ որ յատակ է՝ խոր չէ անպայման եւ ինչ որ խորունկ է՝ կրնայ եւ բարդ ըլլալ : Հայ հանճարը յաճախ պարզութեամբ եւ յատակութեամբ հասնիլ հոգեկան աշխարհի անխոյզ խորութիւններուն : Եւ այս իսկ է հիմնական առանձնայատկութիւններէն մին մեր բանաստեղծութեան եւ միւս արուեստներուն :

Օրինակ մը տուած ըլլալու համար՝ յիշենք մեր ժողովրդական երգերը եւ Քուչակեան տաղերը, որոնք չորս տողով եւ բնաբերային յատակութեան հասած պատկերով մը մեր աչքերուն եւ հոգիին առջեւ կը բանան կարօտի, սիրոյ կամ վիշտի անհուն խորութիւններ :

Նոյնը չէ պարագան ճարտարապետական հայ արուեստին համար : Որքա՜ն պարզ են մեր հոյակապ տաճարները , որքա՜ն յատակ՝ անոնց բոլոր գիծերը : Բայց այդ պարզութիւնը տարօրինակ գեղգիտութիւն մը կը հարուցանէ եւ հոգիին առջեւ կը բանայ կարօտի, սիրոյ կամ վիշտի անհուն խորութիւններ :

Նոյնը չէ պարագան ճարտարապետական հայ արուեստին համար : Որքա՜ն պարզ են մեր հոյակապ տաճարները , որքա՜ն յատակ՝ անոնց բոլոր գիծերը : Բայց այդ պարզութիւնը տարօրինակ գեղգիտութիւն մը կը հարուցանէ եւ մանրանկարչութեան լաւագոյն նմուշները ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց պարզութեամբ : Հայ միտքն ու հոգին հինէն ի վեր սիրած են պարզը, առանց մթամտուեր բարդութիւնները : Եւ ճիշդ ատոր համար ալ անշուշտ հայ հոգիին արտայայտութիւնները յատակ են, պայծառ՝ երկինքի խորունկ կապոյտին պէս :

Ինչ որ յատակ է՝ խոր չէ անպայման եւ ինչ որ խորունկ է՝ կրնայ եւ բարդ ըլլալ : Հայ հանճարը յաճախ պարզութեամբ եւ յատակութեամբ հասնիլ հոգեկան աշխարհի անխոյզ խորութիւններուն : Եւ այս իսկ է հիմնական առանձնայատկութիւններէն մին մեր բանաստեղծութեան եւ միւս արուեստներուն :

*Օրինակ մը տուած ըլլալու համար՝ յիշենք մեր ժողովրդական երգերը եւ Քուչակեան տաղերը, որոնք չորս տողով եւ բնաբերային յատակութեան հասած պատկերով մը մեր աչքերուն եւ հոգիին առջեւ կը բանան

Հանճարեղ Տէպլիւսին, նոյն ժամանակ աքանչացած կոմիտասի երգերով, ամէն կերպ աշխատում էր դրանք ճանաչելի դարձնել ամբողջ յառաջաւոր երաժշտական աշխարհին, դրանք ղեկավարելով «Հայ վարպետի մը կողմէ կատարուած երաժշտական մեծ յայտնագործութիւն մը», «այդ օրերու երաժշտական աշխարհի ամենաուշադրաւ երեւոյթը» :

Կոմիտասի առեղծագործութիւնն ու ղեկավարի գործունէութիւնը համամասն դրի նահատակի են արժանացրել նաեւ վենսան Տ'Ենդին, Օպրին, Զայֆերտը, Ջերեպինը, Գենսինը եւ շատ այլ նշանաւոր երաժիշտներ :

Այսպէս, կոմիտասն իր երաժշտական գործունէութեամբ ոչ միայն հանդիսատեսներ հայ երաժշտութեան հանճարը, մեր ազգային վերածխնել երաժշտական զգացողի հմմտագիրն ու մեծագոյն ներկայացուցիչը, այլեւ դարձաւ համամարդկային երաժշտական մշակոյթի մեծ դէմքերից մէկը :

Եթէ ազգէն դէթ այն քանի տաղանդներն էլ, որ նա անկասկած խելայեղ անդորձութեան ահաւոր տարերքին մատնուած, նրա հետ կ'ապրէին նաեւ իր դրի առած ու հաւաքած հինգ հազար ժողովրդական երգերը (եթէ նոյնիսկ դրի չառնէր նորերը), որոնցից հազիւ վեց հարիւրն է մեզ հասել :

Մեզ կը հանդիպին նրա երաժշտական մեծատաղանդ աշխատութիւնները, մանաւորապէս հոգեւոր, դուսանական երաժշտութեանը նուիրուած գործերը, երաժշտութեան տեսութեան ու ներդաշնակութեան դասագրքերը, որոնցից մի քանի թերթիկներ են մնացել (եթէ նոյնիսկ նորերը չգրէր) :

Աւարտած կը լինէր խաղափուտութեան ուսումնասիրութեանը նուիրուած աշխատութիւնը, պրած կը լինէր խազերի ընթերնելութեան բանալին : Այս նշանակում է, համամարդկային չափանիշով մի հսկայական յայտնութիւն կը դառնար մարդկութեան եւ մեր ժողովրդի սեփականութիւնը :

Գրած կը լինէր մեծ քանակութեամբ նոր առեղծագործութիւններ, դրանց թւում, հաւանաբար, աւարտած կը լինէր «Անուշ», «Վարդանանք», «Սասնայ Ծռեր» , « Քաղաքավարութեան վնասներ» պրէդն սկսած օպերաները :

Դասախօսական կը լինէր ոչ միայն իր հինգ սաներին, այլեւ տասնեակ աշակերտների, որոնք երբեմն անմահ ուսուցչի լուսեղէն ուղեղի հիւլէներն իրերեւ ջահ կը տանէին աշխարհի չորս ծագերը հայոց դիներին՝ լուսաւորելու արուեստի անդաստանը :

Նրա կատարողական դպրոցը կ'ածեցնէր բազմաթիւ իսկական երգիչների, որոնք աւանդաբար այն կը փոխանցէին սերունդներին. կոմիտասեան երգեցողութիւնը կը լինէր գեղարուեստական հաճոյքի անհատնում աղբիւրը :

Եթէ ազգէն դէթ այդ քանի տարիները, կ'անէր այնքան, որքան կարող է անել հանճարը, եւ չեն հասցնի ուսումնասիրել սերունդները :

Ու այսօր, կոմիտասի ծննդեան 100ամ – եակին, մեր համազգային ու համաժողովրդական արքան պարտքն է .

Վերջնականապէս դէն շպրտել կոմիտասի ստեղծագործութեան , աշխարհայեացքի եւ գործունէութեան դնահատութեան ու արժէքաւորման մէջ դեռ եւս երբեմն տեղ տեղ դանող թիւր,հնացած, երաժշտագիտութեանը պատիւ չբերող դրոյթներն ու բնորոշումները,լուսաբանել նրա բազմաբեղուն գործունէութիւնը հետեւողականութեամբ ու ճիշդով :

Կոմիտասի գեղարուեստական ժառանգութիւնն ուսումնասիրել բազմակողմանի լրջութեամբ ու խորութեամբ, սա – կայն, զգուշութեամբ ու երկիւղածութեամբ մատուցել ժողովրդին այն երգերը, որոնք վերջնականապէս չի սրբագրել ինքը՝ կոմիտասը :

Կոմիտասի երգերի կատարումն ու մեկնաբանութիւնը ընդհանուր առմամբ , դեռ եւս շատ հեռու են այդ երգերին համարժէք, կատարեալ գեղարուեստական մակարդակից : Դա պայմանաւորուած է մանաւորապէս երգչական, խմբերգային մշակոյթի անբաւարար մակարդակով , հետեւաբար՝ հարիւրամեակը նշանաթանն ու խթանը պիտի լինի կոմիտասեան երգային դպրոցի աւանդների լուրջ ուսումնասիրման, պահպանման ու խորացման՝ կատարողական արուեստի ժամանակակից պահանջների բարձր մակարդակով :

Կոմիտասի առեղծագործութիւնն առաւել ժողովրդականացնելու համար սրբագրութեամբ ու երկիւղածութեամբ փոխադրել , բազմաձայնել նրա ազգագրական նիւթերը, եւ ոչ թէ այդ անել նրա առեղծագործական գլուխգործոցների հետ :

Կոմիտասը, իրրեւ համազգային երաժշտական մշակոյթի հանճարեղ ներկայացուցիչ, իր էութեամբ , գործունէութեամբ , աւանդներով, իղձերով ու առաքելութեամբ միաւորում է մեր մշակոյթի երկու ճիւղերը՝ Արեւմտահայն ու Արեւելահայը, ուստի ամէն կերպ ստեղծենք սիփիւռքահայ երաժշտական մշակոյթը մայր հայրենիքի երաժշտական մշակութային վերելքի հետ միաւորելու, համազգային հարուստ ու բարձր մշակոյթ ստեղծելու աղնիւ գործին :

ՅԻՑԻԼԻՍ. ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՐ ԱԼԹՈՒՆԸ...

Ա.

Ալթունը, աւելի ճիշդ մեր Ալթունը , իրապէս ոսկէ հասիկ աղջնակ մըն էր : Ոսկէ հասիկ էր ոչ միայն իր արտաքինով , ֆիզիքով, այլեւ հոգիով ու սրտով :

Ֆիզի՞քը, Աստուած իմ, ինչ ըսեմ , դեղնորակ, խուրձ – խուրձ վարսերը ու – սերուն վրայ փռուած, կապոյտ, բայց երկինքի գոյն աչքեր, բարեձեւ քիթ ու բերան, նուրբ, բարակ մեր բարեկիներուն նմանող հասակ մը, դեռ թարմ, դեռ վարիտ, դեռ երկարելու, բարձրանալու հեռանման :

Քանի տարու էր այդ օրերուն մեր Ալթունը : Ես ըսեմ տասը՝ դուք ըսէք տասնեմէկ : Ալթունն ալ բոլորին պէս խըլուած էր իր հայրենական տունէն, որքացած էր այդ տարիքին : Ալթունին հայրը — Մինքարը — մեր դիւղացիներուն վերջին նահատակը եղաւ : Անոր խնայեցին իր ձայնին համար, իր երգերուն համար : «Մինքոն լաւ ձայն ունի, լաւ երգեր ունի, խելօք, անվնաս մարդ է, թող մը նայ», ըսին, ու տարին մը անոր չդպան : Բայց, Թուրքը ոչ երգ կը սիրէ, եւ ոչ ալ երգահան, անոր երգն ու արուեստը ջարդել ու քանդելն են :

Ու.... օր մըն ալ երգիչ Մինքոյին եւս առաջնորդեցին սպանդանոց ... «Թողէք մէյ մի երգեմ, սողը ինչ կ'ուզէք այնպէս ըրէք...» բարբառած էր Մինքայէլը աղեչարժ յուզումով մը :

Ու, երգած էր հոն՝ Բալուայ պատմական կամուրջին վրայ : Իր ազուռ ձայնին դղրդիչ ղնկղնկոցները սառսռեր էին լեռ ու սար, դաշտ ու անապատ, միայն Թուրք կոչուածներուն սիրտերն էին մնացեր անըղդայ, անչարժ , անզուգ ... ու երգիչ Մինքայէլին դիակին ալ յանձնուած էր Եփրատի հոսուն ջուրերուն ...

Ալթունը, հիմա դերի էր մեղի պէս, որը էր մեղի նման, ու ինկած է Մուխթատենց տունը պահապան անոնց ընդարձակ «պոստան»ներուն :

Զորս կողմը ջրառատ, լայն ու խորունկ առուներով չրջապատուած ընդարձակ տարածութիւն մը , — Մուխթատենց «պոստան»ները, սեխի եւ ձմերուկի, վարունգի ու կուժայի անհամար չարքերով :

Եւ ինչ սեխեր, ինչ ձմերուկներ , ինչ կուժայներ ու վարունգներ իրենց գրեթէ չիչ կերպարանքներովը : Մեր Ալթունը , հետն ալ իրմէ աւելի տարեց քիւրտ «պաչըք» մը իրրեւ պահապան :

Մենք, հոտաղներս յաճախ կ'երթայինք «պոստան»ները չրջապատող առուներուն եզերքները, ու անօթի աչքերով կը դիտէինք զանոնք առանց կարենալ օգտուելու անոնցմէ : Ալթունը կամեցող էր, կ'ուղէր ի նպաստ մեզի բաներ մը ընել, բայց իրեն հետ կար քիւրտ «պաչըք»ը, անպատանը անբաժան ընկերն էր Ալթունին :

Մէկ քանի անգամ մեր տղայական խելքով փորձեցինք բաներ մը ընել — ապահոզուտ : Շրջակայ տարածութիւնները «պոստան»ին կապող միակ ճամբան խալխալած, իր օրերը վաղուց ապրած փայտէ կամուրջ մըն էր , որով անոր մօտենալն ալ մեզի համար մահու եւ կենաց խնդիր էր :

Կային Մուխթատենց աղանները, մանաւանդ ձմերմօն : Կ'ըսէին, թէ ձմերմօն քառասունն ալ իրենց պարէդներուն եւ այդիներուն չառած : Մնաց որ, մենք, հօտաղներս, քանի մը անգամ զործ ունեցած էինք ձմերմօյին հետ, անոր նկատմամբ դասերնիս լաւ սերտած էինք :

Հեռուէն , մեր դէմի – ձեռքի նշանեբուն Ալթունը կը պատասխանէր բարի սրամտաղրութեամբ, բայց, մէշտ ուսերը թօթուելով : «Ինչ կրնամ ընել » ըսելու պէս :

Օր մը, սակայն, օգտուելով քիւրտ «պաչըք»ին կարճ բացակայութենէն մո – տեցաւ, առուին եզերքը կանդնեցաւ մեր դիմաց ու չած, դրեթէ անլսելի ձայնով չարեց,— աղբարներս, հոս մէկ կենաք, էս քիւրտ «չլթիկը» ինձմէ չբաժնուիր, բան մը չեմ կրնար ընել ձեզի համար, դացէք վարերը, հեռուները, ես , սեխ, ձմերուկ կը փրցնեմ, առուին մէջ կը նետեմ, դուք, վարը, «պանո» կապեցէք , բռնեցէք եւ կուչա մը կերէք » :

Լաւ, տրամաբանական մտածում էր Ալթունին թելադրանքը : Ու այդպէս ալ ըրինք: Հիմա մեզի կը մնար վերէն Ալթունին չուրերուն յանձնած սեխ – ձմե – րուկները որսալ :

Առուները չատ լայն էին, իսկ չուրերը բաւականին խորունկ , մենք տակաւին լողալ չէինք գիտեր, իյնալ խեղդուելու սարսափը կար մեր մէջ :

Կը մնային միայն մեր երկար ձեռնափայտերը, անոնց օգնութեամբ պէտք էր որսայինք չուրին հոսանքն ի վար մեզի հասած սեխ – ձմերուկները :

Եւ իրօք, մեր սպասումը երկար չտեւեց : Աղանքով – նազանքով իրարու ետեւէ մեզի հասան սեխի, ձմերուկի մեծ– կակ հատիկներ : Մենք մեր բոլոր տպայական հնարամտութիւնները ի գործ դրինք զանոնք որսալու համար, բայց, անպիտաններէն ոմանք չատ հեռուներէն կ'անցնէին, ուրիշներ մացառներու մէջ կը թաղուէին ու հոն կը մնային, մաս մը ալ հազիւ ճամբայ ելած կը կորսուէին այլ ուղղութեամբ :

Այնուամենայնիւ , ինչ որ մեր ձեռքը կ'անցնէր բաւական բաւարարութիւն կու տար մեզի, մենք այդքանին ալ դոհ էինք :

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (461)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Իր խորհուրդներուն չփոթը որչին դեղմանական լուծեան հակազատակերը կ'ընծայէր :

Այս լուծեան միջոցին սանդուխի դըբան բացուելուն եւ զոցուելուն ձայնը լսուեցաւ :

Պ. Լըպլան չարժում մը ըրաւ իր կապանքներուն մէջ :

— Ահա կինս, ըսաւ Թենարտիէ :

Հազիւ թէ ըսած էր, եւ ահա իրօք Թենարտիէին կաս–կարմիր դարձած, չըն – նարտուհին կաս–կարմիր դարձած, չըն – չապաղ, հեւալով եւ հրաբորբոք աչքե – րով նետս խուժեց, եւ երկու ահարկու ձեռքերը իր ազդրերուն դարնելով պոռաց.

— Կե՛ղծ է եղեր հասցէն :

Աւազակը, զոր Թենարտիէին հետը բերած էր, անոր եաեւէն երեւալով, եկաւ տապարը առաւ :

— Կե՞ղծ է եղեր, կրկնեց Թենարտիէ :

— Մարդ չկայ, կրկնեց տիկին Թենարտիէ, Սէն Տոմինիք փողոցը, թիւ 17տունը պ. Իւրպէն Ֆապրը չկայ : Զեն դիտեր թէ ո՛վ է ան :

Շնչահատ այս խօսքը արտասանելէ ետքը չարունակեց.

«Պարոն Թենարտիէ, այս ծերը ծաղրեց զեզ. ահա ասանկ կ'ըլլայ բարեսրտութեան վերջը. եթէ ես ըլլայի քու տեղդ, նախ եւ առաջ անոր լեզուն կը կտրէի, եւ եթէ չարութիւն ընէր , կենդանիի պէս կ'եփէի զայն :

«Այն տաեն պիտի տեսնուէր խօսիլ, պիտի ըսէր թէ ո՞ւր է աղջիկը, պիտի ըսէր թէ ո՞ւր է դարչելի տղեղուկը : Ահա ես ասանկ կ'ընէի, եթէ ձեր տեղը ըլլայի :

«Շատ իրաւունք ունին եղեր անոնք, որ կ'ըսեն թէ մարդիկ աւելի անմիտ են քան կիները : Մարդ մը չկայ. տասնեօթը թիւը մեծ զուռ մըն է : Պ. Ֆապրը չկայ Սէն Տոմինիք փողոցը. հոդիս բերանս եկած վազելս, կառապանին տուած ընծաս, ամէն բան պարապը գնաց : Ծօսեցայ դռնապանին եւ անոր կնոջ հետ որ չատ գեղեցիկ կին մըն է, չգիտցան ո՛վ ըլլալը» :

Մարիուս չունչ քաշեց. Իւրսիւլը կամ Աբտոյտը, այսինքն աղջիկը, այն զոր ալ չէր գիտեր ի՛նչպէս անուանել, ազատած էր :

Մինչդեռ կինը հայհոյելով կը խօսէր, Թենարտիէ սեղանին վրայ նստած էր, քանի մը վայրկեան կեցաւ առանց խօսք մը ըսելու, աչ ոտքը տարուբերելով եւ մտախոհ վայրենիի մը կերպարանքով վառարանը դիտելով :

Վերջապէս համր եւ տարօրէն անադո – րոյն հնչումով մը ըսաւ կալանաւորին.

— Կե՞ղծ հասցէ. ի՞նչ յուսացիր մեզ խաբելով :

— Ժամանակ վաստկի՛լ, պոռաց կալանաւորը ահագին ձայնով մը :

Եւ միեւնոյն պահուն ցնցեց իր կապերը որոնք կարուած էին :

Կալանաւորը այլեւս մէկ ոտքով կապուած էր անկողնին :

Եօթը մարդոց զիրար ճանչնալու եւ իր վրայ խոյանալու ժամանակ չտալով բուխերիկին տակ ծռած, ձեռքը դէպի վառարանը երկնցուցած, յետոյ ելած կանգնած էր, եւ հիմա Թենարտիէ, Թենարտուհի եւ աւազակները վախով որչին դէպի ներսը մղուելով, չուարած կալանաւորին կը նայէին, որ ղլխուն վերեւը կը բարձրացնէր կարմիր Թուրը, ուրկէ սոսկալի նշոյլ մը կ'արձակուէր. ալ դրեթէ աղատ էր եւ զարհուրելի դիրք մը ունէր :

Դատաստանական խուզարկութիւնը, որ անհրաժեշտ էր, որպէսզի կարենան կալանաւորը ձերբակալել, տեւեց մօտ կէս ժամ : Ոստիկանները Թենարտիէի սենեակը մտած օրը մեծ սուտ մը գտան, որ մասնաւոր կերպով կարուած եւ չինուած էր. այս մեծ սուն ճարտարութեան այն հրաշալիքներէն մէկն է զոր թիարանի համբերութիւնը խաւարին մէջ եւ խաւարին համար կ'արտադրէ. հրաշալիք, որոնք ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ փախուստի դործիքներ :

Ինչ որ են բանահիւսութեան՝ արկղ լեզուին այլաբանութիւնները, նոյն են նաեւ զոհարեղէններու մէջ զարմանալի արհեստի մը այս սոսկալի եւ նուրբ արտադրութիւնները :

Ինչպէս որ վիլօններ կան լեզուին մէջ, նոյնպէս եւ Պենվենութօ Զելլինիներ կան թիարանի մէջ :

Աղատիլ փափաքող թշուառը երբեմն առանց դործիքի, խարխով մը, հին դանակով մը ձեւ կը դանէ սուտ մը սղոցելով երկու նուրբ տախտակի բաժնելու, այս երկու տախտակները պեղելու՝ առանց աւերելու դրամական դրոշմները, եւ սուին կողին վրայ պատուանակի ծակ մը բանալու, որպէսզի երկու տախտակները նորէն կարենան կցուիլ :

ՎԻԿԹՈՐ ՀՒԿՕ

(Ետք.)

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Թովմասեան, Այրի Տիկին Էլիզ Եաղշիպէկեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Պատարօֆ եւ զաւակը ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները եւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՖԼՕՐԱ ՇԷՕՀԼԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 12ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Ապրիլ 14, ժամը 16ին, Մոնմորանսի Սէն – Մարթէն եկեղեցին :

Հաղ. միջոց.— Կառ տիւ Նոռէն թռէն, ժամը 14·30 եւ 15, իջնել Անկէնի կայարանը, առնել թիւ 6 օթպիւսը եւ իջնել Սէն – Վալէռի :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ն. Պալթայեանի եւ իր զաւակներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսինին եւ հօր ու ազգականին՝ Պ. Նազարէթ Պալթայեանի (Վալանս), մահուան առթիւ :

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը կուգայ իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնել Այրի Տիկին Կ. Անսբիկեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսինին եւ հօր ու ազգականին, Պ. Կիրակոս Անսբիկեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մինաս Գրիգորեան կը նուիրէ 50 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդ. կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին գնումին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Տոքթ. Լէբսիւսի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Տիկին Սրբուհի Գարակէօզեանի մահուան առիթով Սկիւտարի Ամերիկեան վարժարանի ընկերուհիներէն, Տիկին Շուշիկ Ակոբոֆ յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին :

CONFERENCE

La section des jeunes de l'U.G.A.B. invite tous ses membres et amis a assister à la conférence qu'elle organise le Mardi 15 Avril à 20 h. 45 précises

LA MUSIQUE POPULAIRE ARMENIENNE

à la Maison des Centraux
8, Rue Jean-Goujon, Paris (8e)

—— Entrée gratuite ——

Cette conférence sera donnée par Monsieur GERARD BOYADJIAN professeur de Musique, qui étudie actuellement l'ethno-musicologie à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes et est l'auteur d'une thèse sur ce même sujet.

Renseignements : Union Générale Arménienne de Bienfaisance, 11, Square Alboni Paris (16e) — Tél. : TRO. 03-18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, նաեւ զինուորական մարմնի, քաջարի ղեկավարներէն՝ Արմենակ Եկարեանի մահուան 45ամեակին առթիւ :

Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Երեւանեան Օրը, Մայիս 18ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Ասատուրեան 50 Ֆրանք, Տիկին Սրբուհի քսան եւ տասը Պուլվ. Օտտոյի Կապ. Խաչին, Այրի Տիկին Կիրակոսեան տասը, Այրի Տիկին Ակռեան տասը եւ տասը դպրոցին, Օր. Սիլվի Ակրռեան տասը, ոմն իր հօրը յիշատակին տասը : Խ. Հայրապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Մարտիրոսեան տասը եւ տասը տեղւոյն Կապ. Խաչին, Պուլվ. Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ տասը, Օր. Աստղիկ Հայրապետեան քսան եւ տասը Կապ. Խաչին, Օր. Ֆէօսէեան տասը Ֆրանք :

(Շար.)

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, 15 Ապրիլ, ժամը 20·45ին

CINEMA LE DAUPHIN
65, Rue Lafayette, Métro Cadet

Կը ցուցադրուին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍՕՐ

(Փաստանկար)

եւ

ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ

Այս արժէքաւոր Ֆիլմը Քանի Միջազգային Փառատօնին ներկայացուած է :

ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին.—

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան Երեւանէն, Հաղարէթեան Մառի կը փնտռէ իր քոյրը Վաչիկ Պարտիզպանեան : Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն գրել՝

MOURADIAN M.
22, Rue Marchande, 38 - VIENNE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնու վիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 15ին, Երեկոյեան ժամը 9ին

SALON DU CLUB
51, Rue Grignan

Կը դասախօսէ

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ.— Սփիւռքը իր դժուարութիւններով եւ կարելիութիւններով :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն.—

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասաճեը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի չիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Զուլիէտտա Ստեփանեան կը փնտռէ իր տագրը, Նաւասարդ Ռափայէլի Պետրոսեան, ծնած 1918ին, Սիսիանի շրջանի Սալվարդ գիւղը եւ ունի հինգ եղբայրներ Արսէն, Սերոբ, Անդրանիկ, Բենին եւ Հայրապետ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, 339 Ավընիւ Տիւ Փրատօ :

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON
VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

Agence Immobilière

Villas - Maisons de Campagne
Terrains

CABINET GERARD

58, Chemin Pierre-Drevet
69 - CREPIEUX-LA-PAPE
Tél. : 40 - 43 - 23
R. C. Bourg 69 A 102

CARTE PROFESSIONNELLE N° 295
délivrée par la
Préfecture du Rhône

Bureaux :
ouverts matins uniquement
visite des Affaires : après-midi

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԱՊՐԻԼ

MARDI 15 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11488 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.488

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆԿԵՐԳԸ

Կիլիկեան թագաւորութեան անկումէն ետք (1375) տակաւին 66 տարի Սիս մնաց Մայր Աթոռը :

1441ին «արեւելեան եպիսկոպոսներ»ու որոշումով է, որ անիկա փոխադրուեցաւ Էջմիածին : Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեան մերժեց Վաղարշապատ երթալու հրաւէրը, նախընտրեց մնալ Սիս, իբրեւ կաթողիկոս : Էջմիածնի մէջ Կիրակոս Եպս. Վիրապեցի ընտրուեցաւ Կաթողիկոս : Գրիգոր Լուսաւորչի Աջն ալ մնաց Սիս (այժմ Անթիլիաս) : Ուրիշ Աջ մըն ալ կը գտնուի Էջմիածին :

Երկար պիտի ըլլար կրկին պատմականին ընել զոյգ կաթողիկոսութեանց : Ժամանակին մանրամասնօրէն գրած ենք այդ մասին այս էջերուն մէջ :

Անդրադառնալով Վազգէն Ա.ի հետապընդած քաղաքականութեան, ըսե՛նք թէ Զարեհ Ա.ի հանդէպ իր բռնած անհաշտ եւ անարդար դիրքը բոլորովին անըմբռնելի էր : Ինք որ «խաղաղութիւն» կը հոլովէ շարունակ յանկերգի պէս, երբեք խաղաղասէր ոգի ցոյց չտուաւ : Ընդհակառակն իր նշանաւոր կոնդակով անաթեմայի (նզովք) ենթարկեց երջանկայիշատակ կաթողիկոսը եւ զայն բաղդատեց Լեհաստանի դաւաճան Նիկոլ եպիսկոպոսին հետ : Մինչեւ ետք չուզեց ճանչնալ զայն իբրեւ կաթողիկոս :

Երիտասարդ հայրապետին զգայուն սիրտը չտոկաց այդքան հալածանքներու եւ անիրաւութեանց : Զարեհ Ա. իր մահկանացուն կնքեց 1963 Փետրուար 18ին : Վազգէն Կաթողիկոս խղճահար՝ առաջինն եղաւ հոգեհանդիստ կատարելու Էջմիածնի տաճարին մէջ հոգելոյս կաթողիկոսի յիշատակին եւ հրահանգեց էջմիածնական թեմերուն հետեւելու իր օրինակին :

Նոյն տարուան Հոկտեմբեր 26ին Երուսաղէմի մէջ Խորէն Ա.ի հետ իր ողջագուրումը կերպով մը խաղաղեցուց իր հոգին, յետ մահու ճանչցաւ Զարեհ Ա.ի կաթողիկոսական հանդամանքը : Սակայն շատ ուշ էր :

Զոյգ կաթողիկոսներու ողջագուրումով վերջ տրուած էր Սուրիա — Լիբանանի մեր գաղութներու «երկփեղկում»ին : Ու խաղաղութիւնը վերահաստատուած :

Երկար չտեւեց սակայն զինադուլը : Էջմիածնական կարգ մը թեմերու Անթիլիասին կապուիլը եւ Մարսիլիոյ երկրորդական խնդիրը պատրուակ ծառայեցին կրկին երկպառակութիւն սերմանելու սփիւռքի մեր խաղաղ գաղութներուն մէջ :

Իր խօսած բոլոր ճառերուն մէջ Վազգէն կաթողիկոս ամէն անգամ յարձակողական շեշտ մը դրաւ ընդդէմ Մեծն Տանըն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին եւ անոր գահակալին :

Անցեալ տարի զոյգ Ամերիկաներու մէջ իր երկար շրջապտոյտի ընթացքին, նոյնպէս անցեալ Յուլիսին Փարիզի մէջ իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթին առթիւ խօսած ճառերուն մէջ շարունակ կրկնելով, որ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին մէկ է, անոր կեդրոնը Էջմիածինն է եւ գլուխն ալ՝ անոր գահակալը, նպատակ ունէր նսեմացնելու Կիլիկեան Աթոռը :

Եւ ահա՛ վերջին օրինակը :

Խորէն Ա.ի Ամերիկա այցելութեան առթիւ Մայր Աթոռի Դիւանը կը հրատարակէ «Յայտարարութիւն» մը, որով կը շեշտէ թէ «Անթիլիասի Կիլիկեան Աթոռի կողմից նման այցելութիւններ, առանց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի դիտութեան եւ համաձայնութեան, հանդիսանում են

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

ՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԿՈԼԻՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կիրակի օր, արդէն Ֆրանսայի ամէն կողմերը հանրաքուէի թեր ու դէմ ելոյթները իրարու կը յաջորդէին, աւելի գիրար կը հրմշտկէին : Սթրազպուրկի մէջ, « յառաջդիմութեան համար երիտասարդներու Միութիւնը » որ վաղուան Կոլիզմը կը պատրաստէ 11 նախարարներու ճառերը լսած է, նախարարապետէն սկսեալ, բայց ամէնէն մեծ խանդավառութիւնը ստեղծած է նախկինը՝ Ժորժ Փոմփիտու :

Այս համագումարին է արդէն, որ առաջին անգամ հաղորդուած է թէ կառավարութիւնը որոշած է 16էն 12 ամիսի իջեցնել զինուորական ծառայութեան շրջանը, որ յետ այսօրիկ կը մկրտուի՝ ազգային ծառայութիւն : Աւելի վերջ նախարար Մէսմէռ կարգ մը մանրամասնութիւններ պիտի տար այս մասին : Այս Ազգ. ծառայութիւնը կարելի պիտի ըլլայ կատարել 18էն 21 տարեկան, գլխաւորաբար 19 տարեկանին : Յետաձգումները (սիւռսի) ուսումներու բերմամբ պիտի նուազին 21 տարեկանէն վեր : Երբ համագումարը դիմաւորելով Մէսմէռը « բանակ, Սովաժօ» կրկնէր, նախարարը պատասխանած է «15 օրէն կը սկսի իր զինուորական ծառայութիւնը » :

Համագումարին առջեւ խօսած են ուրեմն՝ Քուվ տը Միւրվիլ, որ շեշտած է թէ ժամադրութիւնը զոր տը Կոլ անգամ մը եւս կուտայ Ֆրանսացիներուն, Ֆրանսայի եւ երիտասարդութեան հանդիպումը պիտի ըլլայ, Ժորժ Փոմփիտուի համար ոչ մէկ կասկած կայ, հարկ է այս քուէարկել : Նախկին նախարարապետը այս առիթէն օգտուելով կը ճշդն թէ պէտք չէ յետին մտքեր վերագրել իրեն եւ կ՛աւելցնէ թէ պայքարելով «այո» քուէարկելու համար հաւատարիմ եղած կ՛ըլլայ իր անցեալին եւ ապագային :

Անտրէ Մալրօն ալ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է եւ խօսք առած խանդավառութիւն ստեղծելով .— Նախ փարատենք հիմնական թիւրիմացութիւն մը : Հոս ենք օգնելու համար ձեզի որ գիտակցութիւնն ունենանք քաղաքակրթութեան տագնապին, որու մէջ կոչուած էք ապրելու : Բայց դուք էք միայն — քիչ մը աւելի կանուխ կամ ոչ — որ պիտի լուծէք հարցը : Մարդկութիւնը մէկ պատնէշի չէ մնացած, անոնց միջեւ որ Պատմութիւնը կերտեցին եւ միւսներուն որոնցմէ բան չի մնար : Առաջին անգամը չէ որ ուսանողները կը պոռթկան, դուցէ առաջին անգամն է սակայն որ չափահասները կը տափակնան եւ այս տագնապին մէջ որ աւելի դարաւոր օրինաւորութեան մը տագնապն է քան երիտասարդութեան տագնապը, հրաժարում մը պիտի չաւելցնենք այդքան ուրիշ հրաժարումներու : Փոխանորդագրով ճակատագիր չկայ եւ ձեր ճակատագիրը պիտի ըլլայ ինչ որ ընէք » :

Խօսք առած են նաեւ Արտաքին նախարար՝ Միշէլ Տըպրէ, որու համար «միայն ազգին անունով կարելի է կառավարել » ինչ որ կ՛արդարացնէ հանրաքուէն, ապա ընկերային հարցերու նախարար՝ Մօրիս Շուման :

× «Ֆիկառօ» Երկուշաբթի օր հրատարակած էր տեսակցութիւն մը, զոր Ծերակոյտի նախագահ՝ Ալէն Փոհէռ, շնորհած է թերթին : Փոհէռ կը բացատրէ թէ ինչու դէմ է հանրաքուէի դրուած օրինագիծին եւ կը պարզէ նաեւ մտահոգութեան բազմաթիւ պատճառները : Իր եզրակացութեան մէջ, Ծերակոյտի նախագահը կ՛ըսէ .— « Չեմ հասկնար այն պատճառաբանութիւնը, ըստ որուն ո՛չ քուէարկել, կը նշանակէ համայնավարներու հետ քուէարկել : Համայնավարները ո՛չ կ՛ըսեն վարչակարգին, մենք « Ո՛չ» կ՛ըսենք օրէնքին : Ինչ կը վերաբերի ինծի, դէմ չեմ վարչաձեւին քանի որ համաձայն եմ 1958ի Սահմանադրութեան եւ կը բողոքեմ, որ միշտ չի գործադրուիր : Այն վայրկեանէն ուր միայն մէկ Ժողով կը մնայ, իր բոլոր վտանգներով, այն վայրկեանէն ուր եռամսեայ կարելի վերաքննութիւն մը կայ, կամ Ազգ. Ժողովին, կամ Հանրապետութեան նախագահին, այն վայրկեանէն երբ այդքան մտահոգիչ փոխանորդ մը կը նշանակուի, խիղճս հանդիստ, ինծի համար, այս բոլորը կապ չունի համայնավարներուն հետ : Եւ կը պնդեմ, որ եթէ այս օրէնքը

« ԿՈՄԻՏԱՍ ՓՈՂՈՑ »

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ տը Մառնի ընդհ խորհրդատու՝ Ժողէֆ Ֆրանչեսքի, Շաբաթ իրիկուան Սիփան — Կոմիտասի համերգին ընթացքին, որու կը նախագահէր խիստ ուսումնասիրուած ճառ մը կարդաց Կոմիտասի մասին : Յայտնի էր թէ քաղաքապետը ճիգ չէր խնայած մօտէն ծանօթանալու համար Կոմիտասի կեանքին ու գործին (ճառը կը հրատարակենք առանձին) : Այս առթիւ, Ժողէֆ Ֆրանչէսքի յայտարարեց թէ Ալֆորվիլի Թաղապետական Խորհուրդը որոշած է Կոմիտասի անունով մկրտել, Ալֆորվիլի փողոցներէն մէկը, անմահ Վարպետին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ :

դարերից ի վեր նուիրագործուած եկեղեցական կարգ ու կանոնի խախտում » :

Վազգէն Կաթողիկոս եւ Մայր Աթոռի Դիւանը շատ լաւ գիտեն, որ տարիներէ ի վեր Ամերիկայի Ազգային Թեմը, իր աւելի քան երկու տասնեակ եկեղեցիներով եւ հարիւր հազարէ աւելի հաւատացեալներով կապուած է Կիլիկեան Աթոռին, որուն գահակալը Էջմիածնի համաձայնութեան պէտք չունի իր հօտին այցելելու համար :

Ինչո՞ւ այս իրարանցումը Էջմիածնի կողմէ :

Յատկանշական է նաեւ Վազգէն Կաթողիկոսի զատկական քարոզը, որ լոյս տեսաւ Յառաջի մէջ (6 Ապրիլ) :

« Սիրոյ եւ խաղաղութեան» ակնարկութեան կողքին, առիթ գտեր էր կրկին հրապարակ նետելու իր սովորական դարձած յաւիտենական յանկերգը .

« Իբրեւ Հայոց Հայրապետ, մեր սեպուհ պարտքը կը նկատենք, անդադար ահազանգ հնչեցնել, հազար խօսքերով, հազար ձեւերով, լսելի դարձնելու համար մեր օրերու հոգեւոր ազգային կեանքի գերագոյն նշմարտութիւնը՝ թէ Հայութեան միակ ապահով խարիսխը Աստուածակառոյց Ս. Էջմիածինն է եւ մայր հողը հայրենի : Հայաստան, հայ ժողովուրդ, Հայոց պատմութիւն իրարմէ անբաժան են, եւ միասին անբաժան են՝ Ս. Էջմիածնէն » :

Յետոյ նաեւ՝ «... Ս. Էջմիածնի մայրական հրաւէրը կը բերենք մեր բոլոր պանդուխտ զաւակներուն, որ հեռու մնան պառակտումներէ, որ ձերբազատուին ամէն տեսակի թիւրիմացութիւններէ, եւ մէկ սիրտ մէկ հոգի, մտածեն ու գործեն ամրացնելու իրենց հոգեւոր միութիւնը, մէկ ու անբաժան եկեղցիով, մէկ ու անբաժան նուիրապետութեամբ, մէկ ու անբաժան Հայոց ընդհանրական Հայրապետութեամբ » :

Սփիւռքը պէտք չունի նման քարոզներու : Ի զուր է ահազանգ հնչեցնել, կիրքեր հրահրել եւ երկպառակութեան մղել արտասահմանի խաղաղ գաղութները :

Լաւ կ՛ըլլայ, որ Էջմիածին ամէն բանէ առաջ զբաղի Հայաստանի եկեղեցիներով եւ հոգեւոր կեանքով :

750·000 բնակիչ ունեցող Երեւան երեք փոքր եկեղեցիներ միայն ունի, որոնցմէ փաստօրէն մէկն է — Ս. Սարգիս, որ «կը գործէ» :

Ողբալի՛ երեւոյթ : Այնտեղ է, որ ահազանգ պէտք է հնչեցնէ Վեհափառը : Ու հանդիստ ձգէ սփիւռքը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

քուէարկուի, լաւագոյն առիթները պիտի տայ մենատիրական վարչաձեւի մը, ինչ որ ալ ըլլայ, որ գործադրէ իր ճնշումը, որովհետեւ այլեւս կեցնող չըլլար » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԷՆ հասած լուրերը շատ հակասական են և կարելի չէ յստակ գաղափար մը կազմել : Կը թուի թէ խորհրդ. նոր միաւորներ հասած են Չեխոսլովաքիա, թէեւ իբրեւ պատճառաբանութիւն, կ՛ըսուի Վարշաւայի ուխտի ուժերուն ռազմափորձերուն մասնակցելու համար է : Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը լարուած կը մնայ Կ. Կոմիտէի լիակատար նիստէն երկու օր առաջ : Կը կարծուի նաեւ թէ մամուլը, իր ձեւով կը բողոքէ հաստատուած գրաքննութեան դէմ : Այսինքն՝ չափազանցուած ձեւով կուտան «պարտադիր» լուրերը : Այսպէս սլովաք Կ. Կոմիտէի քարտուղարին ճառը լրագրողներուն դէմ, կը տրուի ամբողջութեամբ : Ռուտէ Պրովօ թերթն ալ երկար ինքնաքննադատութիւն մը հրատարակած է առջի օր :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի 20ամեակի նստաշրջանը վերջացաւ առջի օր եւ ծառայեց գլխաւորաբար նուիրագործելու Ֆրանք — եւամերիկեան յարաբերութեանց սերտացումը : Խորհուրդին վերջնական զեկոյցը կը շեշտէ .— Ա) Նկատի առնելով հանդերձ որ արեւելք — արեւմուտք յարաբերութեանց բարելաւումը խանդարուած էր Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային միջամտութեամբ ..., նախարարները վճռած են շարունակել իրական յառաջդիմութիւն փնտռել այդ ճամբուն մէջ : Բ) Արեւելքի հետ բանակցութիւններ հետապնդել : Գ) Դաշնակիցներու քաղաքական համախոհութիւնը գլխաւոր ազդակն է արեւելք — արեւմուտք բանակցութիւններու : Դ) Եղածին պէս պէտք է պահել ՕԹԱՆի ռազմավարութիւնը : Ե) Ներքին շփումները պէտք է բազմանան : Նախարարական յաջորդ նստաշրջանը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբերին՝ Պրիւսէլ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ չորս հոգի եւս կախաղան հանուած են, իբրեւ լրտես ի նպաստ Միացեալ Նահանգներու :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Զեռի ի Փոփուլիթ կը գրէ թէ եթէ Խորհ. Միութիւնը Եուկոսլաւիոյ կամ Ռումանիոյ վրայ յարձակի, Ալպանիա Ռումէն եւ Եուկոսլաւ ժողովուրդներու կողքին կ՛ըլլայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան, պատասխանելով Հիւսէյնի առաջարկներուն կ՛ըսէ .— « Եթէ խաղաղութեան իրական առաջարկներ ունիք, բերէք բանակցութեանց սեղանին եւ մի՛ գոհանաք զանոնք բանաձեւելէ մամուլի ճաշերու ընթացքին » :

ՄԵՂՈՒ ՀՈՎՈՒՄԸ

ԿԱՐ

ԻՆՔՆԻՒ ԻՒՐՔՈՎ ԻՒՐ

Ը.

Ա

— Ո՞վ, ի՞նչ ուզես։

— Օրիորդ Հասմիկ Ջանանեանի տեղակալ-ուսուցչուհին եմ, ինձ ուղարկեց տնօրէնը... Կը թոյլատրէ՞ք մտնել։

— Ներս եկէք։

Ներս մտաւ ուսուցչուհին։ Ան ալ ինչպէս տնօրէնը, ինչպէս ամբողջ գիւղը, զարմացած էր Ասլանի տեսքէն։ Ասլանի հագուստը, ոտքերը, ձեռքերը, դէմքը ծածկուած էին մուր ու ածուխով։ Ան կը նստէր հսկայ ջահի մը տակ, որ կախուած էր առաստաղէն։ Ջահին մէջ կը վառուէր մոմ մը։ Ասլանի ձեռքին մէջ կար մուրճ մը, իսկ ոտքերուն առջեւ՝ ածուխի կոյտ մը։

— Ես ալ ուզեցի ձեզ տեսնել, որովհետեւ ձեր մասին շատ բաներ կը լսեմ։ Ինչպէ՞ս կ'անցնի ձեր առաջին օրը։

— Ես ալ ուզեցի ձեզ տեսնել, որովհետեւ ձեր մասին շատ բաներ կը լսեմ։ Ինչպէ՞ս կ'անցնի ձեր առաջին օրը։

— Ինչպէս որ ուզէք։

— Ինչպէս որ ուզէք։

— Ինչո՞ւ ուզեցիք ինծի տեսնել։

— Ինչո՞ւ ուզեցիք ինծի տեսնել։

— Ուզեցի տեսնել, թէ ինչպէս կ'ապրի ուսուցչուհին, որ ինծի պէս ուսուցչուհի մը չէ, որ ինծի պէս ուսուցչուհի մը չէ, որ ինծի պէս ուսուցչուհի մը չէ

ՖՈՒՏԲՈԼԸ

Ֆ. ՊԱՆՈ

ՊԱՀՎԱՆ

—*—

ԲՐԱԶԻԼԻԱ Ֆ.Ֆ.

Այս առն Վուդը ոտքեր ունի մեր տասը, ինչպես մեր մյուս ֆութբոլիստները, եւ ամեն առավոտ ժամը 6-ին վազում է Ռիո դը Ժանեյրոյի ծովեզրյա պուրակներում: Հետո նա ուտում է մի ամբողջ տապակած ձուկ, մի ամբողջ տապակած հավ, մի ամբողջ տապակած խոզ, մի ամբողջ տապակած կով, մի ամբողջ տապակած ոչխար, մի ամբողջ տապակած ձի, մի ամբողջ տապակած էշ, մի ամբողջ տապակած ուղտ, մի ամբողջ տապակած փիղ, մի ամբողջ տապակած ընձուղտ, մի ամբողջ տապակած կոկորդիլոս, մի ամբողջ տապակած վագր, մի ամբողջ տապակած առյուծ, մի ամբողջ տապակած գետաձի, մի ամբողջ տապակած գորիլա, մի ամբողջ տապակած շիմպանզե, մի ամբողջ տապակած օրանգուտան, մի ամբողջ տապակած գիբոն, մի ամբողջ տապակած մարդ եւ մի ամբողջ տապակած ֆութբոլիստ, որ ուզում է նրան մարզական ձեւից հանել:

Ինչպես տեսնում եք, Վուդը ֆութբոլիստ է ոչ միայն մարզական ձեւից հանելու, այլեւ ուտելու տեսակետից: Նա ուտում է ամեն ինչ, ինչ որ ուտում են ուրիշները, եւ ոչ միայն ուտում է, այլեւ խմում է ամեն ինչ, ինչ որ խմում են ուրիշները: Նա խմում է ջուր, գինի, օղի, կոնյակ, վիսկի, ռոմ, ջին, լիմոնադ, նարնջի հյութ, ծիրանի հյութ, խնձորի հյութ, տանձի հյութ, դեղձի հյութ, ազնվամորու հյութ, ելակի հյութ, կեռասի հյութ, սալորի հյութ, ալոճի հյութ, ազնիվ հյութ, ոչ ազնիվ հյութ, ինչպես նաեւ ամեն տեսակ հյութ, որ կարելի է ստանալ ծառերից, թփերից, խոտերից, ծաղիկներից, ցողունից, տերեւներից, արմատներից, ծաղկափոշուց, սերմերից, պտուղներից, կեղեւներից, ծառի խեժից, ծառի ծորանից, ծառի ծակոտիներից, ծառի ճյուղերից, ծառի կոճղերից, ծառի տերեւներից, ծառի ծաղիկներից, ծառի պտուղներից, ծառի սերմերից, ծառի կեղեւներից, ծառի արմատներ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան իրենց հօրեղբօր՝ Աբրահամ Գազանճեանի մահուան ի յիշատակ (Ատտիս – Ապպապա) յիսուն Ֆր. կը նուիրեն Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ողբ. Սրբուհի Մինասեանի մահուան տխուր առթիւ (Սէն Ժերոմ – Մարսէյլ) Տէր եւ Տիկին Ա. Աշճեան խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն ու փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի կը նուիրեն քսան Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Պօմոնէն Տէր եւ Տիկին Լեւոն Երամեան եւ զաւակները, Համբարձում Պետրոսեանի հոգեհանդիստին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն .— Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ յիսուն Ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման՝ յիսուն Ֆր., նաեւ արժէքաւոր ձեռագործ մը (Արուեստի մոգայիք) գունաւոր, կաշիով գործուած Քրիստոսի պատկերով Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (1967ին ոսկի մետալի արժանացած) : Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ այս առթիւ նուիրատուներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Գալուստեանի թաղման առթիւ Պ. Պ. Գ. Գէորգեան 50 Ֆրանք, Սարեան 10, Կարապետեան երեսուն, Պաղտասարեան յիսուն : Պ. Գամպէրեան քսան, Սուլանեանի թաղման առթիւ, Բ. Տէրէքեան 25 եւ 25 Սէն Լուի եկեղեցիին, Մսրլեան 10, Տիկին Զուքուրեան քսան, Մ. Էլմասեան քսան եւ քսան Մուրատ Ուսումնասիրացին, Չիլինկիրեան 5 եւ 5 Սէն Լուի եկեղեցիին : Սարգիսեանի թաղման առթիւ Զաքարեան քսան Ֆրանք :

(Շար.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

« MONUMENTS CHRETIENS DE TURQUIE ORIENTALE »

par Mme NICOLE THIERRY

Madame Nicole Thierry, spécialiste de l'Art byzantin, donnera le vendredi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'A.F.A.P., 21, rue Clément Marot, Paris (8e), une conférence sur : « *Monuments Chrétiens de Turquie Orientale* » : monuments arméniens, géorgiens et syriens, avec projection de diapositives et d'un film.

Le nombre des places étant limité, les personnes intéressées sont priées de bien vouloir s'inscrire auprès de l'A.D.C.A. (Association pour le Développement des Connaissances Archéologiques), 27, rue Saint-André des Arts, Paris (6e), Téléphone : 633-83-25.

Droit d'entrée : 5 Francs.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանճանեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Ա. ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20·30ին

ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԸ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24 :

×

Ապրիլ 27ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ձեռնարկը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, նաեւ զինուորական մարմնի, քաջարի զեկավարներէն՝ Արմենակ Եկարեանի մահուան 45ամեակին առթիւ :

Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(*Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին*)

Daniel MAYER

(*Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի*)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 15ին, Երեկոյեան ժամը 9ին

SALON DU CLUB

51, Rue Grignan

Կը դասախօսէ

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ.— Սփիւռքը իր դժուարութիւններով եւ կարելիութիւններով :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (*երգ*), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան *եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝* ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, *Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն .—*

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(*Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները*)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասանեը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն .—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)

Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, Rue de Trévise

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
16 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11489 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.489

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՌ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵՆԷՆ

Հանրաքուէի կարեւոր երեւոյթներէն մէկն է Ժիսքառ տ'Էսթէնի վերջնական դիրքորոշումը: «Այո, բայց»ի ախոյեան, Ժիսքառ, որ վերապահումներ արտայայտելէ ետք, միշտ կը մնար կոլիստներու կողքին, այս անգամ յայտարարեց թէ համաձայն չէ հանրաքուէի դրուած օրինագիծին, որ չի ծառայեր Ֆրանսայի: Ժիսքառ տ'Էսթէն ո'չ պիտի քուէարկէ: Յիշենք թէ այս տեսակէտը չեն բաժներ բոլոր Անկախ Հանրապետականները, որոնք որոշած են այո' քուէարկել:

× Լիլի մէջ փոքր առեւտրականները երթեւեկի հսկայ խճողում մը ստեղծած են Քուվ տը Միւրվիլի ժամանումին առթիւ: Նախարարապետը որ Լիլի ուսանավաճառի սրահին մէջ խօսք առաւ, շեշտեց թէ երկու պատճառ կայ այո' քուէարկելու: Նախ պէտք է այո' ըսել Ֆրանսայի վերանորոգման, ապա այո' նախագահ տը Կոլի:

× Հանրաքուէի առաջին ծանր միջադէպը պատահած է երկուշաբթի գիշեր, ժամը 11ին Տռանսիի մէջ: Երկու համայնավարներ, որոնք հանրաքուէի հանրագրեր կը փակցնէին, յարձակման ենթարկուած են եօթը հոգինոց քոմանտոյի մը կողմէ: Ասոնք դանակով յարձակած են տղոց վրայ եւ կուրծքէն ծանրօրէն վիրաւորած մէկը, որ հիւանդանոց փոխադրուած է:

×

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՁԱԽՈՂԱՆ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Կարդ մը լուրերու համաձայն, Մոսկուայի ի նպաստ պետական հարուածի մը առաջքը կարելի եղած է առնել վերջին պահուն:

Պէտք է խոստովանիլ թէ կարելի իսկ չէ յստակ դաղափար մը կազմել կացութեան մասին: Շրջան ընող զրոյցներն ալ հակասական են: Կ'ըսուի թէ մառեշալ Կրեչկօ (խորհրդային զինուորականը) հրահանգներ ձգած է որպէսզի կէս-զինուորական դահլիճ մը կազմուի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Տիւպչէք կը պատրաստուի նորէն Մոսկուա երթալու:

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի է անվարան ըսել թէ ճակատագրական շաբաթ մը կ'ապրի Զեխոսլովաքիա եւ Կեդր. Կոմիտէի լիակատարէն կախում ունի շատ բան:

× Համայնավար այն կուսակցութիւնները, որոնց զօրքերը, խորհրդային զօրքին կողքին, Զեխոսլովաքիա մտան անցեալ Օգոստոսին, յուշագիր մը զրկած են Փրակայի կառավարութեան, որու մէջ կը դատապարտեն Զեխոսլովաքիոյ դիրքը, ի տես վերջին շաբաթներու կացութեան յեղաշրջումին:

× Փրակայի Իրաւաբանական լսարանին ուսանողներուն առջեւ, նախկին ոդիմպիական ախոյեան Զաթոփէք յայտարարած է թէ «զինուորական փուչ մը, նման պանաններու Հանրապետութեանց փուչերուն պատրաստուած էր քանի մը օր առաջ եւ միայն Զվոպոտայի ազդեցութեան շնորհիւ է որ կարելի եղած է առաջքն առնել»:

× Կը սպասուի անշուշտ որ Լիակատարին առաջին զոհն ըլլայ մամուլը: Բայց հաւանական չէ որ Խորհ. Միութիւնը զոհանայ պարզ քննադատական խօսքերով, մանաւանդ որ խորհրդային զօրքը ամրապնդուած է Փրակայի շուրջ: Թէեւ խորհրդային նոր զօրքերու ժամանումը զոր կը հաղորդէ Սէ. Թէ. Քա. մամուլի գործակալութիւնը, ապա՝ ձայնասփիւռը, կը ներքուէր նոյն գործակալութեան կողմէ, բայց ոչ՝ ձայնասփիւռին:

Սպասել ու տեսնել, ինչպէս կ'ըսեն Բրիտանացիք, տրուած ըլլալով որ ոչ մէկ բան յայտնի է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ բանտերու ըմբոստութիւնները կը տարածուին: Թորինոյէն եւ Ճենովայէն ետք, առջի օր Միլանոյի Սան Վիթթոռէ բանտն էր: Կ'ըսուի թէ ցարդ նման ըմբոստութիւններ չէին տեսնուած Իտալիոյ բանտերուն մէջ եւ վնասները, մանաւանդ Թորինօ եւ Ճենովա աներեւակայելի են: Թորինոյի մէջ երկար ատեն ոստիկան եւ պահակազօրք պատանդ մնացած են մինչեւ որ իշխանութիւնները կըրցած են կացութեան տէր դառնալ:

« ՈՒՆԻԹԱ » Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը պատասխանէ Պրաւդայի, որ դատապարտած էր իտալական թերթը, Ճիուզէփփէ Պոֆֆայի մէջ յօդուածին առթիւ, որ կ'ոգեկոչէր միջազգային համայնավար շարժումին պառակտումները (Չինական հարց, եուկոսլաւ դժուարութիւններ, «ծանր միջամտութիւն Զեխոսլովաքիա որ ոչ մէկ բան լուծեց»): Ունիթա կ'ըսէ թէ իտալացի համայնավարները երբ կը խօսին հարցերու մասին, պէտք չէ նուազ «միջազգայնական» նկատուին քան Ռուսերը, ընդհակառակն կ'աւելցնէ Ունիթա «կը խորհինք թէ այսպէս, իբրեւ ընկեր գործած կ'ըլլանք»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին առեւտուրի նախարարը՝ Պատոլիչեւ, խորհրդային պատուիրակութեան մը գլուխը Փարիզ հասած է առջի օր:

ՓԵՔԻՆԻ համայնավար 9րդ համագումարին առաջին մասին գլխաւոր որոշումն է՝ Լին Փիաոյի նշանակումը իբրեւ յաջորդը՝ Մաօ Ցէ Թունկի: Ձայնասփիւռին համաձայն, երկուքն ալ կարեւոր ճառեր արտասանած են: Համագումարը վերընտրուած է Մաօ Ցէ Թունկը կուսակցութեան նախագահութեան աթոռին եւ Լին Փիաօն ալ՝ փոխ-նախագահութեան: Շուէն Լայ իբրեւ ընդհ. քարտուղարը կը դրաւէ երրորդ տեղը: Մաոյի կինը՝ Շիանկ Շինկ կը մնայ 6րդ կարգին վրայ: Բանաձեւերու քուէարկութենէն ետք, պատգամաւորները պոռացած են «Կեցցէ' մշակութային պրոլետար մեծ յեղափոխութեան յաղթանակը», «Կեցցէ' Մաոյի անպարտելի մտածումը», եւայլն, եւայլն:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ միշտ մտահոգիչ կը մնայ: Առաջին անգամ ըլլալով օդանաւային բախումներ տեղի ունեցած են Փորթ Սայիտի շրջանը Իսրայելցիներու եւ Արաբներու միջեւ: Նիւ Եորքի մէջ «չորսերու» խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին:

ՓՈՔՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ գործադուլը տեղի կ'ունենայ չորեքշաբթի ամբողջ օրը: Մասավաճառները պիտի փակեն ժամը 13էն 18, բայց նպարավաճառ եւ պտղավաճառ բնաւ պիտի չբանան: Թերթ ծախողները պիտի ապահովեն վաճառումը:

ՅԱԿՈԲ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Վերջին պահուն Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնէն ստացանք հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր Քանատայի մեր վաստակաւոր ընկերներէն՝ Յակոբ (Ճէք) Մուրատեանի յանկարծական մահը, Հէմիլթընի մէջ:

Մեր ողբացեալ ընկերը, ծնած էր Քղիի Առէք գիւղը, 1892ին, ապա փոխադրուած Կարին, ուր աւարտած է Արծնեան վարժարանը եւ յաճախած նաեւ՝ Սանասարեան: 1908ին վերջնապէս հաստատուած է Քանատա (Հէմիլթըն):

Ընկ. Յակոբ Մուրատեան նախ առեւտուրով զբաղած է, ապա 25 տարի եղած է Հէմիլթընի ճիւղին տնօրէնը Մէթրոփոլիթըն Ապահովագրութեան ընկերութեան: Հանգստեան կոչուած էր 1957էն ի վեր:

Դաշնակցական շարքերը մտած էր 1910ին երբ Ակնունի Ամերիկա եւ Քանատա կ'այցելէր: Ապա միշտ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է ազգային եւ կուսակցական կեանքի: Եղած է Կոմիտէի անդամ եւ բազմիցս պատգամաւոր ընդհ. ժողովներու:

Ծանօթ եւ սիրուած դէմք մըն էր նաեւ քանատական շրջանակներու մէջ եւ 1960ին նախագահ կ'ընտրուէր Քանատական Քաղաքացիութեան Խորհուրդին:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան (Ապրիլ 11 եւ 12) ուսանողական վերջին միջադէպերուն առթիւ: Ցոյցերը ուղղուած են գլխաւորաբար Ամերիկայի դէմ:

ԱՆԳԱՐԱ.— Ուսանողական խռովութիւնները սաստկացան Անգարայի մէջ, եւ Միջին Արեւելքի Թէքնիք լսարանէն ետք, երիտասարդները գրաւեցին Քաղաքային Գիտութեանց Ֆաքիւլթէն եւ Մամլոյ բարձրագոյն կրթարանը, որոնք կապուած են Անգարայի համալսարանին: Պօյքոթը կը շարունակուի նաեւ Լեզուաբանական եւ Պատմաբանական լսարանին մէջ:

Քաղաքային Գիտութեանց լսարանին ուսանողները երէկ առտու պահակ սպասեցին հաստատութեան դռներուն առջեւ, եւ չթողուցին որ վերատեսուչը եւ դասախօսները ներս մտնեն: Զինուած էին բիրերով եւ երկաթի կտորներով, եւ ոչ ոքի կ'արտօնէին մտնել: Դասախօսներու մարմինը գնաց հաւաքուիլ Անգարայի համալսարանին վերատեսչարանը, եւ քննեց կացութիւնը: Ֆաքիւլթէի վերատեսուչ Փրոֆ. Իլհան Ունաթ լրագրողներուն հետեւեալը յայտարարեց.— Ըսելիք բան մը չունինք: Կը տեսնէք կացութիւնը, հաստատութիւնը գրաւեր են, մենք ալ չմտանք: Իբր վարչական մարմին, պիտի դումարուինք եւ հարկ եղած կարգադրութիւնը պիտի ընենք »:

Ուսանողները չէնքը գրաւելէ առաջ դուրս հանած են նաեւ ասիսթանները, դուռը կղպած եւ վրան գրած են.— 15 տարի կարգացինք եւ օտարին դուռը ծառայ եղանք: Պատերուն վրայ ալ հետեւեալ արձանագրութիւնները կան.— Ամբողջովին Թուրքիա մը կ'ուզենք, անկցի' Ամերիկա: Ֆաքիւլթէն գրաւուած է:

Կէսօրին մօտ, հաստատութիւնը գրաւող ուսանողները մամլոյ ասուլիս մը սարքեցին, Փրոֆէսէօրներու սենեակին մէջ: Բիրերով զինուած ուսանողներ լրագրողներու լուսանկարչական գործիքները առին եւ զանոնք տարին իրենց գումարուած սենեակը: Իրենցմէ մին ըսաւ լրագրողներուն.— Մեր սահմանադրական իրաւունքը գործադրեցինք եւ նախ պօյքօթի սկսանք: Նկատելով որ կառավարութիւնը կը շարունակէ բռնաբարել Սահմանադրութիւնը, մենք ալ որոշեցինք գրաւել Ֆաքիւլթէն »:

Մամլոյ բարձրագոյն վարժարանն ալ գրաւուեցաւ նոյն պայմաններուն տակ:

Հաճէթթէփէ համալսարանին ենթակայ չորս հաստատութիւններ, Գիտական Երկրաչափական, Ընկերային Գիտութեանց եւ Առողջապահական Գիտութեանց լսարանները մինչեւ 30 Յունիս փակուեցան, համալսարանի վարչութեան որոշումով:

×

Հալք կուսակցութեան կեդրոնական վարչութիւնը երկարատեւ նիստ մը գումարեց Ինէօնիւի նախագահութեան տակ, եւ կարեւոր զեկոյց մը հրատարակեց ուսանողական վերջին խռովութիւններուն եւ համալսարաններու մէջ պատահած դէպքերու մասին: Զեկոյցը խստիւ կը քննադատէ կառավարութեան «անտարբեր ընթացքը», եւ կը պահանջէ որ կարելի եղածին չափ շուտ վերջ դնեն այս յաջորդական պոյքոթները, որոնք անյուսութիւն կը պատճառեն ժողովուրդին եւ կը բարոյալքեն զայն:

Անգարայի համալսարանին մէջ պօյքոթը եւ բռնագրաւումը շարունակուեցան երէկ, բայց որեւէ կռիւ չպատահեցաւ: Կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ, միայն թէ Հաճէթ թէփէ համալսարանէն զատ, միւս Ֆաքիւլթէներու ուսանողները այժմ փափաք կը յայտնեն դասերու մտնելու: Միւս կողմէ Անգարայի ընդհ. դատախազութիւնը քննութեան ձեռնարկեց, նախընթաց օրուան բախումներուն պատասխանատուները ճշդելու համար: Ձերբակալման հրամանագիր ելաւ Լեզուաբանական Ֆաքիւթէի ուսանողներէն Սամի Կիւրլէրի դէմ:

Անգարայի մէջ ձերբակալուեցան նաեւ երեք ուսանողներ, որոնք կառավարութեան դէմ թռուցիկներ կը ցրուէին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆԿը հեռաձայնեն թէ Կիրակի առաւօտ խուռներամ բազմութիւն մը ծայրէ ծայր լեցուցած է Ժիմնազի մեծ սրահը (որ, ի դէպ, փոքր եկաւ), յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ.ի քանի մը կարճ խօսքերէն ետք, յաջորդաբար խօսած են մեծ Ռաբբունի Սալցէր, Փիէր Պլում (փոխ-նախագահ Առեւտրական Սենեակին եւ անդամ Տնտեսական ու ընկերային Խորհուրդի), Տոքթ. Բաբգէն Փափազեան եւ Ժիրայր Դատաւորեան: Քաղաքապետ-երեսփոխան Կասթոն Տէֆէռի կողմէ ներկայ էր Էմիլ Լօ, եւ Իվ Գասպարեան կը ներկայացնէր նախարար Ժողէֆ Քոմիթին, որ առանձին հեռագրով մըն ալ իր յարգանքը կը յայտնէր հայ նահատակներու յիշատակին:

Հանդէսէն ետք, հանդիսաւոր թափօրով մը, առաջնորդուած Հայկ. եւ Ֆրանսական Եռագոյններով, ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ մօպիլներու յուշարձանին վրայ:

Թղթակցութիւնը՝ առանձին:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

ՀԱՅԿԱԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

(Ք. Եր վերջին տարի)

— Ահա ուրեմն, սիրելի Մասեհ, ես հիմա ինչ որ ուզեցի ասել քեզ՝ ասացի։ Ես ուրիշ ոչինչ չունեմ ավելի ըսելիք։ Ասելիքս ասի, ինչ որ ինձ հետաքրքրում էր, ինչ որ ես ուզում էի իմանալ քեզանից, ստացա պատասխանները, հիմա կարող ես ազատ գնալ։

— Ո՛չ արդյոք, մի քիչ էլ նստես, մեր հետ ճաշես, հետո գնաս։ Ես քեզ հետ շատ բան ունեմ խոսելիք, ինչ որ ինձ հետաքրքրում է, ինչ որ ես գիտես, ինչ որ ես լսել ես, ինչ որ ես տեսել ես, ինչ որ ես կարդացել ես, ինչ որ ես ուսումնասիրել ես, ինչ որ ես ապրել ես, ինչ որ ես զգացել ես, ինչ որ ես մտածել ես, ինչ որ ես հասկացել ես, ինչ որ ես սովորել ես, ինչ որ ես ստացել ես, ինչ որ ես կորցրել ես, ինչ որ ես գտել ես, ինչ որ ես ձեռք բերել ես, ինչ որ ես կորցր

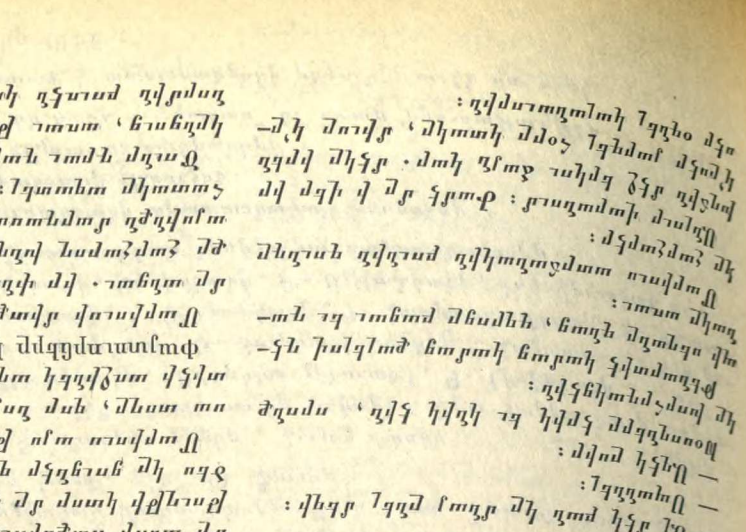

— Ալ մէկ բան մը մնաց ըսելու։
— Պահենք։
— Ամէն բան։
— Ինչպէս կ՚ուզէք եւ կ՚ինչ մինչ, որդեակ, ինչպէս կ՚ուզէք։ Ես կ՚ուզեմ միայն, որ ձեր ամուսնութիւնը տեղի ունենայ այս տարի։

Պարոնը մի քանի վայրկեան մտածեց իր մասին, յետոյ ըսաւ.

— Ես ալ կ՚ուզեմ, որ ամուսնանամ այս տարի։ Ես ալ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Պուրնութեան, Գր. Փափազեան, Պ. Քիւլչէեան, Յովհ. Չէրէքճեան, Գազանճեան, Գապագաչեան, Խաչատուրեան, Պարոնեան, Մ. Փափազեան, Թորոսեան, Ք. Քարաօղլանեան, Սթաթեան, Քարաօղլանեան, Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւն, «Նաւասարդ պարախումբ, Ոմն Մարսէյլէն, Տ. Պօղոսեան 50ական, Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբի ընկերներ՝ հարիւր, ոմն՝ 130, Կ. Մուսայեան եւ Կ. Քատէհճեան քսանական, Մ. Փափազեան հինգ ֆրանք :

×

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Եզակեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Մարտիրոսեան քսան ֆր., Զագալոզեան տասը, Մինասեան ընտանիք 30, Մարտիրոսեան Յ. տասը, ոմն յիսուն, Ճիհանեան տասը, Խազմանճեան տասը, Ճանիկեան քսան, Գազանճեան տասը, Եկսէեան տասը: Փափազեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Վարժապետեան տասը, Գէորգեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տիկին Գէորգեան քսան, Պ. Չիչիկեան 10 : Ղ. Առջանեանի թաղումին առթիւ .— Տիկին Կոնոյեան քսան, Ղ. Կիւլեան տասը, Ա. Թէճիրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Թումանեան տասը, Կ. Մարտիրոսեան տասը: Արամ Նիկողոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Սուքիասեան տասը, Նշան Նաճարեան քսան ֆրանք :

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20·30ին
ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԸ

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի 40ամեակը Մայիս 11: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը Մայրերու Օրը կը տօնէ Յունիս մէկին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը նուիրուած Արամ Մանուկեանի, Վանի Արամին, մահուան յիսնամեակին, նաեւ զինուորական մարմնի, քաջարի ղեկավարներէն՝ Արմենակ Եկարեանի մահուան 45ամեակին առթիւ :

Ապրիլ 27ին, Օթէլ Սպլանտիտի

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Նոր Սերունդի պարահանդէսը Ամպասատէօրի մէջ, Մայիս 4ին ժամը 17էն 24:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանճանեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ
Ա. ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 15

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ԿՈՉ
ՍԱՆ – ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութեանց փափաքով, այս տարի եւս կուգայ կրկնել մամուլով կոչը սան կամ սանուհիի մը թեկնածութեան համար, 1969–1970 վերամուտի Փարիզի հայկական վարժարան մը յաճախելու (գիշերօթիկ):

Թեկնածուէն կը խնդրուի գոհացնել առանց դաւական խտրութեան հետեւեալ պայմանները :

Ա) Տարիք՝ 11էն 13 եւ պատկանիլ Սեբաստիոյ նահանգին կամ անոնցմէ սերող գերդաստանէն :

Բ) Ընտրութիւնը կարենալ ընելու, ուսումնասիրութեան պիտի առնուին իրենց տեղւոյն յաճախած, դպրոցական նիշերը ու փոքր ուսուցչական քննութիւն մը :

Գ) Նկատի կ՚առնուին մի միայն գրաւոր դիմումները եւ ուղղուած Միութեանը քարտուղարութեան, ամէնէն ուշը, Մայիս ամսուն վերջ:

Սոյն թուականէն յետոյ բոլոր ստացուած դիմումներուն հետեւանք չի տըրուիր :

Դիմումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. HENRI KEFELIAN
15, Rue du Hameau, 75 - Paris (15e)
M. H. MARDIROSSIAN
73, Bd, Georges-Estragen
Roucas-Blanc, 13 - Marseille (7e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE
(Հեղինակ՝ Յեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER
(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալփորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ՚ապահովեն երթ ու դարձը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ՚արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն .—

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան–Լա Շասանեը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեփանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի շիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները զրկել հետեւեալ հասցէներուն .—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով : Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ եւ ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ լաւագոյնն է հայերէն գիրք եւ սալ (տիսք) նուիրել :

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

ԲԱՑ Է

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէն վերջերը ժամը 2·30էն 7 :

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով: Ունի արտասահմանեան եւ թէ Հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն :

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը .

Կարլ Պրէֆին (թարգմ. Ե. Տէր – Անդրէասեան), «Քրիստոս ինքնակալ »675 էջ, կազմուած 15 ֆրանք: Աղասսիի «Զէյթուն» տպ. Պէյրութ, 1968ին, 412 էջ, թղթակազմ 15 ֆրանք : Գ. Յ. Սիմոնեանի «Յուշամատեան Պոնտական Ամասիոյ» մեծադիր ու շքեղ կազմ 1037 էջ

դին 75 ֆրանք: «Հայկական Մանրանկարչութիւն » տպ. Երեւան, 1967, գունաւոր ու մեծադիր շքեղ կազմ, դին՝ 80 ֆրանք :

Կան նաեւ զանազան ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին : Հոն պիտի գտնէք նաեւ հայկական ամէն տեսակ սալեր (տիսք) : Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի, (Ամերիկա չինուած), Պ. Լիսիցեանի, Շահ. Մուրատեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի սալերը, Հայաստանէն նոր ըստացուած են, Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Օ. Համբարձումեանի, Յ. Պատարեանի, Նար Յովհաննէսեանի, Չէքիճեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները :

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները :

Օփերաներ.— Ս. Տիգրանեանի «Անուշը»:

« Դաւիթ Բէգ » եւ «Ալմաստ» օփերաները :

Կեդրոնացած են նաեւ հայկական եւ օտար Դրոշմաթուղթեր :

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ :

Այցելեցէ՛ք եւ գոհ կը մնաք :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 17 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11490 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.490

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԷՏԻՆ

Ա.

Վաթսուն տարի առաջ, 1909 Ապրիլ 1/14էն սկսեալ դրեթէ ամբողջ ամսուան ընթացքին երեսուն հազար հայորդիներ զոհ գացին ոճրագործ Թուրքի ցեղասպանութեան դիւային ծրագրին, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն ութ ամիս եւ 21 օր վերջ:

Զարդի քաղաքականութեան հիմնադիրն էր Ապտիւլ Համիտ, որ 1894էն մինչեւ 1896, երեք տարուան ընթացքին երեք հարիւր հազար անմեղ Հայերու արիւնը խմեց՝ Սասունէն սկսեալ հայկական վեց նահանգներուն մէջ, յետոյ նաեւ՝ Տրապիզոնէն մինչեւ Կիլիկիա:

Արեւմուտքի քաղաքակիրթ ազգերը ընդվզեցան թրքական բարբարոսութեան դէմ: «Կարմիր սուլթան» մակդիրը փակցուցին Եըլտըզի հրէշին անուան: Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ հայանպաստ ճառեր արտասանեցին յայտնի ազատամիտ մտաւորականներ, ինչպէս Քլէմանսօ, Ժօռէս, Մարսէլ Սանպա, Տընի Քոշէն, Ալպէր տը Մէօն եւ ուրիշներ:

Անգլիոյ մէջ Կլէտսթըն խստիւ խարանեց դահիճը: Եւրոպացիք որբանոցներ բացին աղէտեալ քաղաքներու մէջ:

Սակայն Բարենորոգումներու երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւնները ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ ըրին՝ նախ դադրեցնելու համար ջարդերը, յետոյ՝ արժանի պատիժը տալու անաստուած սուլթան-խալիֆային:

1915ի Մեծ Եղեռնը ա՛յնքան ահաւոր էր իր տարողութեամբ եւ արդիւնքով, որ ազգովին դրեթէ մոռացութեան տուինք համիտեան համահայկական մեծ կոտորածներն ու 1909ի կիլիկեան աղէտը:

Ծանօթ իրողութիւն է, որ 90ական թուականներու ջարդերը կազմակերպողն էր Ապտիւլ Համիտ կոչուած գազանը, որ միահեծան կ՝իշխէր օսմանեան հսկայ կայսրութեան վրայ, բռնապետական ամենադաժան վարչաձեւի տակ ճնշելով բազմազան ազգեր եւ իր սազմին մէջ խեղդելով ազատական ամէն շարժում:

Խորամանկ սուլթանին թեւ-թիկունք կը կանգնէին մեծ պետութիւնները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը առիթը կ՝օգտագործէր իւզոտ պատառներ խլելու համար անսպառ աւարէն:

Շնորհիւ «կապիտիւլասիոն»ներուն, անոնք ամէն հնարաւորութիւն ունէին ազդեցութիւն, նոյնիսկ ճնշում բանեցնելու Համիտի վրայ: Կրնային լուրջ ազդարարութիւնով մը անպայման արդիլել հայկական ջարդերը եւ պարտադրել բարենորոգումներու գործադրութիւնը:

Եւ սակայն Սասունի Քննիչ Յանձնախումբէն եւ «Մայիսեան Ծրագրէն» զատ ուրիշ ո՛չ մէկ ձեռնարկ կատարեցին պատժելու համար ջարդարարը:

Պատմութիւնը իբրեւ «մեղսակից» կ՝ամբաստանէ զիրենք:

Ո՞վ էր հեղինակը 1909ի Կիլիկիոյ ապրիլեան ջարդերուն: Կարմիր սուլթա՞նը թէ ոճրագործ Իթթիհատը:

Սահմանադրութիւն հռչակուած էր 1908 Յուլիս 10/23ին: Բացարձակ միապետութեան յաջորդած էր սահմանադրական կառավարութիւն մը: Սուլթան Համիտ կը մնար դահին վրայ, սակայն վարագոյրի ետեւէն բուն իշխանութեան ղեկը Իթթիհատի ձեռքն էր:

31 Մարտ/13 Ապրիլին յետադիմական (շէրիաթճիական) շարժում մը ծայր տը-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԶՄՐԿՈՎՍԿԻ
ԻՐ «ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ» ԿԸՆԷ

Տիւպչէքի սպասող չկայ Մոսկուա, կը ճշդէր Մոսկուայի չեխական դեսպանատան բանբերը, ի պատասխան խորհրդային աղբիւրներու լուրին:

Լուրերը շատ են արդէն Չեխոսլովաքիոյ մասին եւ կարելի չէ իրաւը զատել սուտէն: Բայց մթնոլորտը աւելի քան լարուած է եւ պարզ է որ այլեւս միջին ճամբայ ալ չկայ եւ Մոսկուա իր ծանր թաթը դրած է ազատատենչ երկրին վրայ: Չեխերը շատ դժգոհ են զեկավարներէն եւ կացութենէն: Աւելի դժգոհ են մանաւանդ այն վայրկեանէն երբ ազատականներու ախոյեան Զմրկովսկի իր «աւտօքրիտիկան» կը հրատարակէ Ռուտէ Պրաւոյի մէջ կը կ՝ըսէ.— «Ծայրայեղ աջերու հակախորհրդային ցոյցերը Մարտ 28էն 29ի գիշերը, ծանրացուցին կացութիւնը եւ աւելի դժուար դարձուցին ծնող ամրապնդումն ու վնասեցին Չեխոսլովաքիոյ միջազգային հեղինակութեան եւ անունին: Ներկայ կացութեան մէջ, Կեդր. Կոմիտէի ձեռք առած միջոցները, նոյիսկ եթէ անհաճոյ են, անհրաժեշտ էին ողբերգական ելքի մը առաջքն առնելու համար: Չեմ ծածկեր, կ՝աւելցնէ խորհրդարանին նախագահը, որ տագնապալի պահեր կ՝ապրինք ժողովուրդին եւ կուսակցութեան յարաբերութեանց նկատմամբ, զեկավարութեան եւ Պետութեան միջեւ, կուսակցութեանց եւ զանգուածին: Անհրաժեշտ է, այս պահուս, պաղարիւն մնալ: Կրնայ ըլլալ որ կը սխալիմ եւ թէ կրկին վրաս յարձակին, բայց կը խորհիմ թէ այս խելօք երկրին մէջ եւ ներկայ կացութեան մէջ, կարելի չէ անսխալական ըլլալու յաւակնութիւնն ունենալ: Միտք չունիմ «սրբագրելու» անցեալ Նոյեմբերի բանաձեւին իմասը ոչ ալ ամբողջական գնահատումը: Ինծի համար յստակ է որ ընկերվարութեան համար գլխաւոր վտանգը ներկայացուած է այն ուժերուն կողմէ, որոնք իրեն հակառակ են եւ հրապարակաւ քանիցս ըսած էի, բացէ ի բաց, եւ նոյնիսկ այն ատեն երբ նման յայտարարութիւններ ժողովրդական չէին: Այն ատեն կարծիքս տուած էի դէպքերուն մասին ըսելով թէ վտանգը աւելի «ձախ» թեւէն կուգայ, այսինքն պահպանողականներէն եւ վարդապետականներէն քան «աջ»էն ուր կարելիութիւն ունէինք անմիջապէս կեցնելու որեւէ թշնամական գործունէութիւն: Մարտ 28-29ի ծայրայեղ աջերու հակախորհրդային ցոյցերը փաստեցին որ սխալած եմ: Սուր տագնապ մը ծանրացուց կացութիւնը, դժուարացուց ծնող ամրապնդումը եւ վնասեց մեր Պետութեան միջազգային վարկին, ցոյց տալով որ անհրաժեշտ է աւելի բուռն կերպով պայքարիլ աջ տարրերուն դէմ»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Չեխերը սկսած են ինքնաքննադատութեան, ինչ որ լաւ նշան չէ:

Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Ունիթա կը գրէ թէ Փրակայի կարգ մը արեւմտեան աղբիւրներու համաձայն, լիակատարին ընթացքին՝ փոփոխութիւններ կրնան կատարուիլ կուսակցութեան գլուխը: Օրինակ Տիւպչէք քարտուղարի պաշտօնէն կրնայ անցնիլ նախագահութեան, իր աթոռը թողլով Չերնիքի, ներկայիս վարչապետ, որու տեղը կրնայ առնել Հուսաք, ներկայիս Սլովաք կուսակցութեան քարտուղար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը խըստակեցութեան նոր ծրագիր մը պարզած է Անգլիացիներուն, որոնք աւելի սուղ պիտի վճարեն, ասկէ ետք, էսանսը, գինին (փորթուկալեան) բայց նոր տուրք պիտի չունենան:

ՔՈՒԷՅԹԻ նախարարապետը պաշտօնական այցելութեան եկած է Փարիզ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդին յանձնած իր տեղեկագրին մէջ, զօր. Պուլ (ՄԱԿի դէտերու պետը) կը յայտնէ թէ Սուէզի վերջին կռիւներու պատասխանատուն Արաբ Մ. Հանրապետութիւնն է: Նիւ Եորքի Ուոլտորֆ – Ասթորիա պանդոկին մէջ ալ, 600 հրաւիրեալներու առջեւ, Հիւսէյն թագաւորը յայտարարած է. — «Երուսաղէմի մեր իրաւունքները պէտք է ճանչցուին քաղաքականօրէն եւ կրօնականօրէն»: Յորդանանի թագաւորը անխուսափելի կը նկատէ պատերազմը 2–3 տարիէն եթէ լուծում մը չգտնուի 2–3 ամիսէն: Հիւսէյն կը պահանջէ նաեւ զրաւեալ հողամասերու ընդհանուր պարպումը որեւէ բանակցութենէ առաջ, համաձայն Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւին:

ՆԻՔՍԸՆ, կրնայ իր կարգին դժուարութիւններ ունենալ Քորէայի հետ, որ վար առած է ամերիկեան «լրտեսական» օդանաւ մը, 31 հոգինոց անձնակազմով: Խընդիրը ծանր է Նիքսընի համար որ կը քննադատէր Ճոնսընը Փուէպլօ սուզանաւին ատեն, խոստանալով «այլեւս ասանկ բան չի պատահիր»: Հիւսիսային Քորէա կ՝ըսէ թէ այս օդանաւը իրենց սահմաններուն մէջ վար առնուած է, մինչ ամերիկեան Պաշտպանութեան նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցը կ՝ըսէ թէ «50 ծովային Մայլ» հեռու էր ամերիկեան օդանաւը:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ գացող Ֆրանսացիներուն համար, դրամի արտածման հսկողութիւնը պիտի խստանայ: Անոնք որ չեն օգտագործած իրենց տարադրամը ամբողջովին, պիտի ստիպուին, երբ Ֆրանսա վերադառնան կրկին Ֆրանքի փոխել: Պահելու իրաւունք չունին: Յիշենք որ մարդ գլուխ 1000 Ֆր.ի փոխարժէք կարելի է միայն երկրէն դուրս հանել:

ԵՐՆԷ՛Կ ՁԵՋ...

ԽՄԲ.— Ապրիլ 13ին, Պէյրութի մէջ տօնուած է Հայ Պատանիին Օրը: Այս առթիւ «Ազդակ» թիւ մը նուիրած է հայ պատանիին, որմէ Կ՝արտատպենք Պ. Սնապեանի գրութիւնը:

Տաքէն ու պաղէն անցած ժողովուրդի մը համար պղտիկ ուրախութիւն մը չէ տեսնել իր պատանիները, որոնք խաղը, շարժումը, պատանեկան միւս հաճոյքները կէս ձգած՝ կը շտապեն մտնել գաղափարական մթնոլորտի մը մէջ եւ կը բանան իրենց հոգիները իտէալի մը լոյսին: Ոչ, պղտիկ չէ այդ ուրախութիւնը, ու անոր հետ, ու անոր պէս սրտաբուխ է ազգին ու հայրենիքին ծառայելու ուխտ ըրած այս դեռատի տղոց տօնին բերուած ամէն մասնակցութիւն:

Պատանեկան միութիւնները շատ հին պատմութիւն մը չունին իրենց ետին: Մեր կեանքին մէջ յեղափոխութեան մուծած երեւոյթներէն մին է պատանեկան միութիւնը, որ գաղափարական ջահի մը շնորհիւ բիւրաւոր տղոց թաքուն ու աղնիւ ուժերը զարգացուց ու դրաւ զանոնք ծառայութեան անդարձ ճամբաներուն վրայ:

Քանինե՛ր կը ճանչնանք, որոնք հաստատելէ ետք՝ թէ իրենց կեանքին մէջ անկիւնադարձ կազմող պահը եղած է պատանութեան շրջանը, յուզումով ու հը-պարտութեամբ կ՝անդրադառնան ճանաչումի ու ծաղկումի, զոհաբերութեան ու նուիրումի, պարտքերու բազմացման եւ ներքին պայծառացման անփոխարինելի առիթներ ստեղծած այդ բեղնաւոր օրերուն:

Հարուստ անցեալ մը ունէր պատանիներուն դրօշակը եւ ատոր համար հարուստ եղաւ պատանիներուն ներկան:

Տասնամեակներու ու բազո՛ւմ վկայութիւններու համաձայն՝ անկշռելի է Դաշնակցութեան ժառանգութիւնը հայ կեանքին մէջ, բազմաճիւղ, անհատնելի: Ազգի մը համար չկայ անհրաժեշտ խառնուածք մը, որ փթթած չըլլայ անոր ծոցին, որուն Դաշնակցութիւնը չկարենայ իր պատմութեամբ, ընթացքով ու երազներով սնունդ տալ, ուժգնութիւն, թա՛փ տալ:

Դարաւոր ձգտումներ կը մարմնացնէր Դաշնակցութիւնը ու ընտիրները հաւաքաբար դիմեցին անոր, ճգնեցան, մարտընչեցան, արիւնեցան, երկնեցին, անձեւ զանգուածը դարձնելով ազգ, ազգին ընծայելով իրաւունքներուն ու բարիքներուն հզօրագոյնը՝ հայրենիք մը:

Դաշնակցութեան մէկ տօնին առիթով, չենք յիշեր ո՞ր ընկերը, — ո՞ր ընկերը նոյնը պիտի չընէր, — ընկեր մը երնէկ կուտար դաշնակցական տղոց՝ «Դաշնակցական տղաք, երնէ՛կ ձեզ», հաղա՛ր անգամ երնէկ, երնէ՛կ այն բախտին, որ Դաշնակցութեան ծով ժառանգութեան ժառանգո՛րդ պիտի դառնաք, հայրենեաց սիրով կրակուած կարիճներու կտակարանին, նոյն սիրով նահատակուած մեծերուն հարստութեան, հսկայ բանաստեղծներու հսկայական գանձարանին, ոգեկան ու գաղափարական բիւր բերքի՝ երնէ՛կ ձեզ:

Պ. Ս.

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Յ. Թումանեան առիթով մը դիտել տուած է, թէ «Վաղուց ի վեր մենք բաժանուած ենք եղել երկու մեծ հատուածի՝ ռուսահայ եւ տաճկահայ, եւ միշտ ձգտել ենք միանալու իրրեւ մի պառակտուած ամբողջութեան մասեր : Բայց աչխարհի չար ոխրողները ամէն անգամ սրերով կարատել են մեր՝ եղբայրական զրկախառնութեան համար իրար տարածած բազուկները » :

Արեւմտեան Հայաստանը տեւաբար ուշադրութեան առարկայ դարձած է բանասեղծին կողմէ : Արդարեւ, անիկա հանդիսացած է անոր ղեկարուեստական ստեղծագործութիւններուն կարեւոր նիւթերէն մէկը, հրապարակագրական հարցերէն հիմնականը : Եւ ասիկա հասկնալի է : Արեւմտեան Հայաստանի մէջ կ'աչխատէր եւ իր ազատութեան համար կը մաքառէր Հայութեան մէկ մեծ հատուածը : Հոն իրարու դէմ կը բախէին ընկերային եւ քաղաքական տարբեր հոսանքներ , իսկ երկրին ներսը կը թագաւորէին անմարդկային բիրտ կարգերը, ջարդը, կոտորածը, վայրագ ճնշումներն ու սանձարձակ կամայականութիւնը :

Ի զուր չէ, որ Թումանեան 1913ին կը գրէր իր «Հայկական Հարցը ու իր լուծումը» յօդուածին մէջ.—

« Հայկական Հարցը վայրենի կոտորածի եւ կեղեքումներու հարց է, հալածանքներու ու դաղթականութիւններու հարց է, նա գերազանցօրէն ֆիզիքական զոյութեան խնդիր է »:

Յ. Թումանեանի բնորոչումով Արեւմտահայաստանը « Արիւնոտ հող » է, հոն ապրող Հայութիւնը «յօշոտուած ժողովուրդ » է : Արիւն եւ արտասուքով շաղախուած է հայրենի հողը, հայ մարդուն վաստակած հացին պատառը :

Ու հոսո՛ւմ, հոսո՛ւմ, հոսում է անվեղ
Արիւն արցունքը տարաբախտ ազգի ,
Հոսում ամէն օր, հոսում ամէն տեղ
Եւ դեռ սոսկալին չի եկել իսկի···

90ական թուականներուն, «Հին կռիւը» քերթուածին մէջ բանասեղծը, չատ լաւատեսութեամբ, բնութագրելով ժողովուրդին ընկերային — քաղաքական ծանր կացութիւնը, զայրոյթով կը նշաւակէ մեծ պետութիւններուն «Հայասիրական » խոստումներուն կեղծիքը, չհաղիւականացած սուր նպատակները :

Երկրի մեծերը չեն փոխում իրենց
Մեռելի ոսկրին ողջ ազգը հայի,
Մեր տունն են ուզում, մեր տեղն են
ուզում
Մեր բուն երկիրը մեզնից ափայի :

Պատմական իրաղարձութիւնները յե – տագային հաստատեցին երիտասարդ բանասեղծին նախատեսութիւնը : Հայ ազգը քառերորդ դարը դիմաւորեց մեծ յոյսերով ու ակնկալութիւններով : Ա – րեւմտահայութեան համար դարաւոր ակիզբը յատկանչուեցաւ հերոսական ընդվզում – ներով, իր ազատութեան , անկախու – թեան, ազգային զոյութեան համար մը – զած անհաւասար գօտեմարտերով :

Դարասկիզբին, մանաւանդ 1910 – 16 – ին, մեր ժողովուրդին պատմութեան ա – մենատագնապալի եւ ողբերգական չըր – ջանին, առանձնայատուկ կերպով ձեւա – ւորուեցաւ բանաստեղծին հրապարակա – գրի տագնապը : Ապչեցուցիչ են այդ չըր– ջանի Թումանեանի գրած յօդուածներուն հայրենասիրական պաթոսը, քաղաքական հեռատեսութիւնը , մտքին փայլատակումները :« Թուրքիան դիմել է, կը դիմի ամենահրեշաւոր միջոցների՝ վերջ դնելու էզ ժողովրդին իր հարցի հետ միասին, Հայի հայրենիքի ու ազգային լուսաւորչութեան խնդիրը միանգամ ընդմիշտ փակելու համար » : Աւելորդ է ըսել, որ Թումանեանի նախատեսութիւնը տառացի կերպով կատարուեցաւ :

Պատմական անցեալը Թումանեանի գործերուն մէջ կարեւոր չափով ներկայացուած է. ի՞նչ հայեացք ունի բանասեղծը հայ ժողովուրդին պատմութեան վերաբերեալ :

Պատմելս ըլլալով Հայոց պատմութեան, հայ ժողովուրդին գոյատեւման դարաւոր պայքարի էութեան մէջ, Թումանեան 1916ին գրած « Հայոց պատմութիւնը » յօդուածով կ'ազդարարէ. «Հայոց պատմութիւնը գերերի անվերջ մաքառում եղաւ »: Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ հայ գրականութեան մասին, քանի որ ի վերջոյ գրականութիւնը «ազգային ոգու արտայայտութիւն է » : Օտար բռնատիրութիւններէ ազատագրուելու համար Հայութեան մղած մաքառումները եղած են հայ գրականութեան էութիւնը , յատկապար մոտիվը եղիչէին մինչեւ Ա – բովեան, Աբովեանէն Պատկանեան, Րաֆֆի եւ այնուհետեւ Թումանեանէն Սիամանթօ , Վարուժան :

Բանաստեղծ Թումանեանը ոչ միայն պայքարի գրականութիւն ստեղծող հեղինակներէն էր, այլեւ անոր ջերմ խրախուսողներէն մէկը : «Աբովեանը վէրք Հայաստանիով աչխատում է ըմբոստացնել հայ ժողովուրդը » , կը գրէ ան : Ըմբոստութեան ոգին կ'իյնէ Պատկանեանի եւ Սիամանթոյի երգերուն, Րաֆֆիի վէպերուն մէջ: «Նախորդ չորքի մեր այդ գրողները հայ երիտասարդութեանը դէպ ապի Արեւքի այս կողմն էին հրաւիրում. այստեղ էր նրանց կռիւը : Ապարդիւն չի անցնում ազատագրական չեփորի ձայնը, ահա չարժւում է Արեւքի այն ափը , Զէյթունն ազմկում է, հայ ժողովուրդն էն դլխից ըմբոստացման ուղին է բռնում : Այս հանդամանքը մեր վերջին պատմութեան ամենալաւ էջերից մէկն է կազմում »: Եւ այսպէս՝ մաքառման պատմութիւն, մաքառման գրականութիւն , ահա մեր ժողովուրդի պատմութեան ու գրականութեան հիմնական բովանդակութիւնը :

Տարիներ առաջ մեր բանասիրութեան մէջ այն վնասակար կարծիքը արտայայտուած է, թէ արեւմտահայերը տըն – տեսապէս ապահով վիճակի մէջ կը գտնուէին , չկար հողային հարց , ճնշում , եւ այն, ինչ որ կը գրուի մամուլին մէջ , չափազանցուած է եւ չարտայայտէր արեւմտահայութեան կեանքին իրական պատկերը : Թումանեան իր յօդուածնե – րուն մէջ հիմնովին կը հերքէ այս կեղծիքը, կը հաստատէ հրապարակուած անօրինութիւններուն ճշդրտութիւնը: Ուշագրաւ է 1915ին տպագրուած «Դիւան Հայոց պատմութեան » ԺԹ. հատորին մասին գրած անոր գրախօսականը : «Դիւանի էս վերջին գիրքը արցունքոտ աղերսներով ու արիւնոտ հաչուետուութիւններով, ցոյց է տալիս, որ Տաճկաստանում սիստեմատիկ բռնութիւն , թալան, արեւանդում, սպանութիւն, կրօնափոխութիւն չեն դադարած եւ Հայի համար Տաճկաստանը եղել է ոչ թէ մի պետութիւն, այլ սպանդանոց, ուր մինը միշտ մորթուել է ու յօշոտուել, իսկ միւսը սպանել է, իր հերթին հաստատ իմանալով ու չարունակ յիշելով , որ էդ հերթը պիտի գայ մի օր » :

Ե. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԲԱՑԱԿԱՅ ՄԸ

(ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Համակ ներկայութիւն էր Արտաչէս Գմբէթեան, ոչ միայն հայ թատրոնի բեմին վրայ, այլեւ՝ կեանքի մէջ: Եւ այս իրողութիւնը պատճառ է, որ դժուար ըլլայ հաչտուիլ իր բացակայութեան հետ : Մինաց որ, բացակայութիւնները չատ աւելի խոր եւ անդոզք ազդեցութիւն ունին արտասահմանի հայ կեանքին մէջ քան այլուր : Թէեւ պէտք է անդրադառնանք նաեւ, որ աւելի ընդհանուր ձեւով, դուցէ կեանքի յեղաչրջման դժբախտ հետեւանքով, միջազգային բեմերն ալ կը պարպուին եւ չեն փոխարինուիր : Եթէ այսօր, մենք կը կասկածինք թէ Հայութիւնը, գոնէ մաչած զաղութներու մէջ , կրնայ ծնունդ տալ նոր Գմբէթեաններու , հարկ է նաեւ հաստատել թէ ֆրանսական դեղարուեստական կեանքը չունի նոր Ռեմիս մը կամ Ժուլէ մը եւ չենք պիտեր թէ վաղը, պիտի կարենա՞յ ծնունդ տալ նոր Ֆրէնկներու կամ Կապէններու : Բայց կարեւորը մե՛ր ողբերգութիւնն է :

Նոր բան կարելի չէ ըսել Արտաչէս Գմբէթեանի ինքնատիպ տաղանդին մասին, իրրեւ եղակի դերասան , ոչ միայն բեմի այլեւ չարժանկարի : Երկու բոլորովին տարբեր ճիւղեր են այս տպաւորիչները եւ չատ չատախօս կան չարժարուեստի լաւ դերասաններ, որոնք տկար են բեմի վրայ ու կան նաեւ բեմի մեծեր , որոնք ժպտդոյն կը թափին փիլմերու մէջ: Ու Գմբէթեան, տասնեակ տարիներ մեծ վարպետ մը ըլլալէ ետք, հայկական բեմին վրայ , յաչողեցաւ մեհտասաներորդ ժամուն, ցոյց տալ Ֆրանսական ֆիլմերու մէջ, թէ հո՛ն ալ կը մնար իրաւ դերասան մը, ինչպէս եղած էր մեծ Ռեմիսն:

Գմբէթեան նաեւ անդուզական «տամնեղող» մըն էր, ինչպէս կ'որակուին հիմա արտասանողները : Իր ձիրքէն զատ, իր տրամադրութեան տակ ունէր մեծ ծառայ մը՝ իր ձայնը : « Փամ Փորտոսն»ը, « Կանչը », « Հայրենիքիս հետ»ը, «կարմիր Աւետարանը» կը մնան մեր ականջներուն մէջ, իր ձայնով ու կարծես փափաք մը խակ կը ծնի մեր մէջ այլեւս ուրիշներէ չլսելու այդ բանաստեղծութիւնները, որպէսզի մնան հարազատ եւ տպաւորիչ, այնպէս ինչպէս միայն ինք պիտեր արտասանել : Դժուարահաճ էր նախ ինք իրեն հանդէպ: Ու կեանքի, մանաւանդ արուեստի մէջ, կը յաչողին ու կատարեալին կրնան հասնիլ միայն անոնք, որոնք միշտ դժգոհ են, իրենց իրենցմէ եւ կը ձգտին լաւագոյն արդիւնքի :

Հայ իրականութեան մէջ, Արտաչէս Գմբէթեան, եղաւ այն բուն արուեստագէտը, որ նախընտրեց քննադատութիւնը ժպտդէմներէ , քանի պիտնալով որ արուեստագէտին համար, քննադատութիւնը միշտ աւելի օգտակար է: Մտէն քանի մը օր առաջ, մեզադրեց մեզ որ չատ ներողամիտ եղած էինք իր տկար խաղարկութեան նկատմամբ , Գր. Վահանի «Լուսաւորիչի կանթեղին» մէջ, չեչտելով .— «Գէշ խաղացի, դերս բնաւ պատրաստած չէի, չէի աչխատած, պիտի ըսէիք »: Ասիկա դաս մըն է բոլոր հայ դերասաններու համար, եթէ անչուչտ համեստութիւնն ու մանաւանդ խմաստութիւնն ունենան դիտնալու թէ դասմը ունին տոլելիք , այս խօսքերէն :

Արտաչէս Գմբէթեան ուրիչ մեծ ծառայութիւն մը բերաւ հայ թատրոնին, այս սիւնակներուն մէջ, վերապրեցնելով հայ բեմի մեծերը, թեւարդութեամբ եւ քաջալերութեամբ Շաւարչ Միսաքեանի : Եւ որովհետեւ մեր ողբերգական իրականութեան մէջ, մահն անդամ վերջ չի տար քէներու ու հրէի եւ հեթանոսի ճղճիմ հաչիւներու, Գմբէթեանի այս մեծ ծառայութիւնը չյիչուեցաւ Հայաստանեան եւ «արբանեակ» մամուլին մէջ, որպէսզի չյիչուի նաեւ անունը այն թերթին, ուր լոյս տեսած էին այդ յօդուածները : Դժբախտ երեւոյթ մը, որու վրայ չենք ուզեր ծանրանալ, մե՛ր նկարագիրը թող չտալով հաչուեյարդարի նոտիլ մահերու առթիւ : Նման պղտիկութիւններ կը մոռնայ, իրրեւ եղակի դերասան , ոչ միայն բեմի այլեւ չարժանկարի : Երկու բոլորովին տարբեր ճիւղեր են այս տպաւորիչները եւ չատ չատախօս կան չարժարուեստի լաւ դերասաններ, որոնք տկար են բեմի վրայ ու կան նաեւ բեմի մեծեր , որոնք ժպտդոյն կը թափին փիլմերու մէջ: Ու Գմբէթեան, տասնեակ տարիներ մեծ վարպետ մը ըլլալէ ետք, հայկական բեմին վրայ , յաչողեցաւ մեհտասաներորդ ժամուն, ցոյց տալ Ֆրանսական ֆիլմերու մէջ, թէ հո՛ն ալ կը մնար իրաւ դերասան մը, ինչպէս եղած էր մեծ Ռեմիսն:

Գմբէթեան նաեւ անդուզական «տամնեղող» մըն էր, ինչպէս կ'որակուին հիմա արտասանողները : Իր ձիրքէն զատ, իր տրամադրութեան տակ ունէր մեծ ծառայ մը՝ իր ձայնը : « Փամ Փորտոսն»ը, « Կանչը », « Հայրենիքիս հետ»ը, «կարմիր Աւետարանը» կը մնան մեր ականջներուն մէջ, իր ձայնով ու կարծես փափաք մը խակ կը ծնի մեր մէջ այլեւս ուրիչներէ չլսելու այդ բանաստեղծութիւնները, որպէսզի մնան հարազատ եւ տպաւորիչ, այնպէս ինչպէս միայն ինք պիտեր արտասանել : Դժուարահաճ էր նախ ինք իրեն հանդէպ: Ու կեանքի, մանաւանդ արուեստի մէջ, կը յաչողին ու կատարեալին կրնան հասնիլ միայն անոնք, որոնք միշտ դժգոհ են, իրենց իրենցմէ եւ կը ձգտին լաւագոյն արդիւնքի :

Հայ իրականութեան մէջ, Արտաչէս Գմբէթեան, եղաւ այն բուն արուեստագէտը, որ նախընտրեց քննադատութիւնը ժպտդէմներէ , քանի պիտնալով որ արուեստագէտին համար, քննադատութիւնը միշտ աւելի օգտակար է: Մտէն քանի մը օր առաջ, մեզադրեց մեզ որ չատ ներողամիտ եղած էինք իր տկար խաղարկութեան նկատմամբ , Գր. Վահանի «Լուսաւորիչի կանթեղին» մէջ, չեչտելով .— «Գէշ խաղացի, դերս բնաւ պատրաստած չէի, չէի աչխատած, պիտի ըսէիք »: Ասիկա դաս մըն է բոլոր հայ դերասաններու համար, եթէ անչուչտ համեստութիւնն ու մանաւանդ խմաստութիւնն ունենան դիտնալու թէ դասմը ունին տոլելիք , այս խօսքերէն :

Արտաչէս Գմբէթեան ուրիչ մեծ ծառայութիւն մը բերաւ հայ թատրոնին, այս սիւնակներուն մէջ, վերապրեցնելով հայ բեմի մեծերը, թեւարդութեամբ եւ քաջալերութեամբ Շաւարչ Միսաքեանի : Եւ որովհետեւ մեր ողբերգական իրականութեան մէջ, մահն անդամ վերջ չի տար քէներու ու հրէի եւ հեթանոսի ճղճիմ հաչիւներու, Գմբէթեանի այս մեծ ծառայութիւնը չյիչուեցաւ Հայաստանեան եւ «արբանեակ» մամուլին մէջ, որպէսզի չյիչուի նաեւ անունը այն թերթին, ուր լոյս տեսած էին այդ յօդուածները : Դժբախտ երեւոյթ մը, որու վրայ չենք ուզեր ծանրանալ, մե՛ր նկարագիրը թող չտալով հաչուեյարդարի նոտիլ մահերու առթիւ : Նման պղտիկութիւններ կը

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ
ԿԱՄ
ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ես այդ մասին վստահ եմ, ըսաւ Իղնէթ փաչա, լաւ է պալատականներուն եւ նախարարներուն դէմքերը քննել տեսնելու համար, որ ամէնքն ալ մտատանջ երեւոյթ մը ունին :

— Եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր հետեւանքը, հարցուց արարողապետը :

— Ոչինչ, պատասխանեց նախարարը, հաստատ չչտով մը, վերջին դէպքերէն եաքը, չնորհիւ ձեռք առնուած ազդու միջոցներուն, մէկ թուրք յեղափոխական չէ մնացած բոլանդակ Կ. Պոլսոյ մէջ, այս մասին կրնամ ապահովել ձեզ: Արդէն նոյնը յայտարարեցի երէկ մեր Վեհափառ Սուլթանին. հետեւաբար եղածը պարզ սպառնալիք մըն է յուզում յառաջ բերելու եւ մեր ուչադրութիւնը ուրիչ կողմ դարձնելու համար :

— Այսուհանդերձ կարծեմ լաւ կ'ըլլայ, որ սպառնական դիր ընդունող անձերու չուրջը մասնաւոր հսկողութիւն մը ի գործ դրուի, ըսաւ արարողապետը, որ նամակը ստացած վայրկեանէն իր հանդիստը կորսընդուցած էր :

— Ձիչդ նոյն բանը քիչ մը առաջ ես ալ կ'ըսէի, ըսաւ Իղնէթ փաչա :

— Արդէն ամէն վայրկեան այդ հսկողութիւնը կը կատարուի, ասոր վստահ եղէք, պատասխանեց նախարարը, բայց եւ այնպէս պէտք եղած միջոցները ձեռք կ'առնեմ անմիջապէս :

— Միթէ քննութեան մը պիտի չձեռնարկե՞ք նամակներուն բուն հեղինակը կամ հեղինակները երեւան հանելու համար :

— Արդէն իրողութիւնը հեռագրեցի մեր Սոֆիայի ոստիկանական զաղտնի դործակալներուն եւ անոնց պատասխանին կը սպասեմ :

Ժոհեմութիւն չէր միւս պալատականներուն աչքին տակ խօսակցութիւնը աւելի երկարել, ուստի երեք բարձրաս – տիճան անձնաւորութիւնները իրարմէ բաժնուեցան :

— Վա՛յ մեզի, եթէ մեր անձերուն պահպանութիւնը Շէֆիք փաչայի պէս ոստիկանութեան նախարարի մը յանձնուած է, մտածեց արարողապետը :

Շոգենաւը սուլեց մեկնումի պատրաստութեան նչանը տալով :

Ամէնքը փութացին չուէտական պատուիրակութեան անդամներուն մօտ, վերջին ողջոյնները փոխանակելու համար եւ չեաոյ մէկիկ մէկիկ մեկնեցան չոգենաւէն :

Պալատականները երկարող հասնելէ ետք՝ կայսիպ փաչա հարկ համարեց իր ստացած սպառնական դիրը ներկայացնել իր Վեհափառ տիրոջ: Ապտիւլ Համիտ, իր սովորութեան համեմատ, չափազանց յուզուեցաւ այս իրողութիւնը իմանալով :

— Վեհափառ տէր, չհամարձակեցայ անձնական խնդրի մը համար ձեր Վեհափառութիւնը անհանդիստ ընել, բայց երբ իմացայ թէ Իղնէթ եւ Շէֆիք փաչաներն ալ նոյնիսկ դրութիւններ ստացած են, այն ատեն խորհեցայ որ խնդիրը անձնական հաղամանք չունէր, այլ դաւադրութիւն մըն էր այս յեղափոխականներուն կողմէ սարքուած :

— Ի՛նչ, ուրիչնե՞ր ալ այդ տեսակ նամակներ ստացած են, դոչեց բռնաւորը ա՛լ աւելի յուզուելով : Շուտ թող կանչեն Իղնէթը···:

Եւ ահա ամբողջ պալատին մէջ քննութիւն մը բացուեցաւ ստուգելու համար թէ արդեօք ուրիչներ ալ ընդունա՞ծ էին նմանօրինակ դրութիւններ եւ երեւան եկաւ թէ 14 բարձրաստիճան պալատականներ նոյն առտուն այդ սպառնալիքը ստացած էին Սոֆիայէն :

— Անմիջապէս Շէֆիք փաչան հոս կանչեցէք, հրամայեց Ապտիւլ Համիտ :

Թիկնապահ մը խիտոյն ճամբայ ելաւ սուլթանական հրամանը կատարելու համար :

Մէկուկէս ժամ եաքը, երբ մութը արդէն կոխած էր, ոստիկանութեան նախարարը կը հասնէր Երլտրղ եւ կը ներկայանար իր Վեհափառ տիրոջ :

— Ի՞նչ է այս սպառնական նամակին բուն խնդիրը, հարցուց բռնաւորը դայրացած չեչտով մը :

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, կարեւորութիւն տալիք բան չէ, պատասխանեց նախարարը, ինչպէս երէկ պատուն ունեցայ ձեր Վեհափառութեան յայտնելու, այս միջոցիս Կ. Պոլսոյ մէջ մէկ յեղափոխական չէ մնացած, հետեւաբար այս տեսակ սպառնալիքները երբէք չեն կրնար դործադրուիլ :

— Վստա՞հ ես այդ բանձներուդ վրայ, պոռաց բռնաւորը :

— Եթէ վստահ չըլլայի պիտի չհամարձակէի այս յայտարարութիւնը ընել ձեր Վեհափառութեան :

— Եւ եթէ այսօր կամ վաղը իմ պալատականներէս մէկուն դժբախտութիւն պատահի՞···:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· – 106)

ՅԱՂՈՒՍԱՎԱՉԻ

Ֆ. ՊԱՆՈ

ՍՈՎՈՐԱԿ

— * —

ԲՆԱԳԻՐ

— Պետ եղա՞ծ, ոտքերդ ատաղձակա՞ն են, ասում էին, որ ֆեդայի չես կոտրում։ Ասա՛, ինչո՞ւ ես ինձ հետ ծանոթանում։ Ասա՛ ինձ, ինչո՞ւ ես ինձ հետ ծանոթանում։

— Ես ինձ համար ընկեր եմ փնտրում, որ ինձ հետ միասին ձեզ ոչնչացնի, որ ձեր գործը շարունակի։

— Ա՛խ, ա՛խ, ինչ լավ ես ասում, ինչ լավ ես ասում։ Ես ինձ համար ընկեր եմ փնտրում, որ ինձ հետ միասին ձեզ ոչնչացնի։ Ա՛խ, ինչ լավ ես ասում։

Ծիծաղում է, ծիծաղում է, ծիծաղում է,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մեծմօրեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄԵԾՄՕՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին եւ իրենց մօր ու մեծ մօր՝

ԱԳԱՊԻ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Այս Կիրակի (Ապրիլ 20) առաւօտ յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Այս առթիւ կը նուիրեն 20ական Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Մոնմորանսիի հանգստեան տան, Անտիյիի հանգստեան տան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Արմենուհի Խրիմեան եւ զաւակները Գրիգոր եւ Անահիտ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր ու մեծ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյս մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի մեծ Եղեռնի նահատակներու հոգիներուն համար, նախագահութեամբ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Օր. Անահիտ Արզումանեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի Ֆոնտին, այրի Տիկին Սիմոնեան 25 Ֆր. նոյն նպատակին եւ 25՝ «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը: Ճոխ պիւֆէ:

Գեղարուեստական բաժին.—

Երգ, պար, անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանս. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնի իր մասնաճիւղէն 3000 Ֆր. օգափոխութեան կայանին համար:

×

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գալուստեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Պ. Կարապետեան 20, այրի Տիկին Գալուստեան 30, Ս. Գասպարեան 20, Կարմիրեան 10, Պաղտասարեան 40: Սուլեանի հոգեհանգստեան առթիւ, այրի Տիկին Սուլեան 50, եւ 50 Սէն-Լուի եկեղեցիին, 20 «Յառաջ»ին եւ 30 Սէն-Ռաֆայէլի հանգստեան տան:

Աղամ Կոնեանի թաղման առթիւ.— Ս. Խոզիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Թումանեան 10, այրի Տիկին Կոնոյեան 10 եւ 10ական Պուլվ. Օտտոյի Ֆ. Կ. Խաչին եւ դպրոցին: Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 10, Պ. Կոթի 10:

Էզակեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Սամուրեան 10, այրի Տիկին Մարտիրոսեան 10 եւ 10 տեղւոյն Կապ. Խաչին, Մարտիրոսեան 15, Տիկին Եզակեան 10, այրի Տիկին Սուքիասեան իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ 100:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ն. Քէօսէեան 10 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի, Ֆլորա Շէօլէեանի մահուան ի յիշատակ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանճանեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ԻՍԻ - ՔԼԱՄԱՌ ՇՐՋԱՆԸ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Նահատակաց մատրան մէջ, 33, Ռիւ Տիւ Լիէօթնան Ռաուլ Պաթանի, ՄԷՕՏՈՆ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ
Ա. ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
GALERIE ARTEMONT
147, Bd. du Montparnasse

ԺԻԶԷԼ-ԱԼԻՆ ՄԵԼՔՈՆ

իր իւղաներկերը կը ներկայացնէ
Ապրիլ 16էն 30

Բաց է ամէն օր, Կիրակի ալ, ժամը 14էն 19 բացի Երկուշաբթի օրերէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի 40ամեակը Մայիս 11: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը Մայրերու Օրը կը տօնէ Յունիս մէկին:

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի խնջոյքը Ապրիլ 20ին, Կիրակի, ժամը 3ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԿՈՉ

ՍԱՆ - ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութեանց փափաքով, այս տարի եւս կուգայ կրկնել մամուլով կոչը սան կամ սանուհիի մը թեկնածութեան համար, 1969–1970 վերամուտի Փարիզի հայկական վարժարան մը յաճախելու (գիշերօթիկ):

Թեկնածուէն կը խնդրուի գոհացնել առանց դաւական խտրութեան հետեւեալ պայմանները:

Ա) Տարիք՝ 11էն 13 եւ պատկանիլ Սեբաստիոյ նահանգին կամ անոնցմէ սերող գերդաստանէն:

Բ) Ընտրութիւնը կարենալ ընելու, ուսումնասիրութեան պիտի առնուին իրենց տեղւոյն յաճախած, դպրոցական նիշերը ու փոքր ուսուցչական քննութիւն մը:

Գ) Նկատի կ'առնուին մի միայն գրաւոր դիմումները եւ ուղղուած Միութեանս քարտուղարութեան, ամէնէն ուշը, Մայիս ամսուն վերջ:

Սոյն թուականէն յետոյ բոլոր ստացուած դիմումներուն հետեւանք չի տրուիր:

Դիմումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. HENRI KEFELIAN
15, Rue du Hameau, 75 - Paris (15e)
M. H. MARDIROSSIAN
73, Bd, Georges-Estragen
Roucas-Blanc, 13 - Marseille (7e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro: Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Յեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալփորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ԻՍԻԻ օթոքառը կը մեկնի ժամը 20,30ին գերեզմանատունէն, 20,35ին կը հանդիպի Փերսիի հիւանդանոցը, ապա օթոպիւսի կայանները:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro: Miromesnil

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը-Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Աճէմեան եւ Էմ. Թաշճեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու

Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20·45ին

SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro: République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմաճեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն.—

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր - Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան-Լա Շասաներ, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր - Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի չիրիմին կառուցման:

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով: Ապահովել Պ. Գ. Պաքըրճեանէ եւ Յառաջէն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
18
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
18 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11491 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.491

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԷՏԻՆ

Բ.

Կիլիկիոյ Ջարդը կանխամտածուած էր մութին մէջ գործող դաշնակի վարիչներու կողմէ եւ տեղի ունեցաւ ծրագրուած օրը :

Կիլիկիոյ մէջ Զատիկը կը տօնուի երեք օր (Մինուդն ալ՝ երկու օր) : Ջորբորդ օրն է միայն, որ Հայերը չուկայ կ'իջնեն եւ կը բանան իրենց խանութները : Ջարդարները սպասեր էին Զատիկի չորրորդ օրուան՝ 1/14 Ապրիլ Ջորեքշաբթիին՝ Ջարդը սկսելու համար չուկայէն, Հայերը յանկարծակիի բերելով խուճապի մատնելու եւ չատ թիւով մարդ Ջարդելու դիտային ծրագրով :

Նախօրօք ըրջակայ գիւղերէն քաղաք բերուած էին հազարաւոր Թուրքեր, Քիւրտեր, Չէրքէզներ եւ Ֆէլլահներ, որոնց զէնք էր բաժնած կառավարութիւնը, գինուորական մթերանոցէն : Թուրք գի – նավաճառներ ալ ազատօրէն զէնք կը հայթայթէին խուժանին :

Ջարդը՝ սկսած Ջորեքշաբթի առաւօտ, պիտի տեւէր երեք օր – Շուկայի խա – նութները աւարի կը մատնէին : Արիւ – նարբու Ջարդարները հանդիպած Հայը կը սպաննէին :

Կառավարութեան կարգադրութեամբ, խաղաղութիւնը վերահաստատելու հա – մար քրիստոնեայ եւ իսլամ երեւելիներու պատուիրակութիւն մը փողոց կ'իջնէ : Ա – նոր մէջ էր քաղաքական ժողովի ատենա – պետ վերաքննիչ ատեանի անդամ պատ – կառելի դէմք մը՝ Դաւիթ Ուրֆալեան, որ առաջին զոհը կ'ըլլայ :

Հայերը չուտով կը սկսին կազմակերպել ինքնապաշտպանութիւնը եւ հերոսաբար կը կռուին խուժանին դէմ :

Այս առաջին Ջարդին կորուստները երկուսեք հազարը կ'ըլլան Ատանա քա – ղաքին մէջ :

Սակայն անպաշտպան Հայեր մեծ թիւով զոհեր կուտան ըրջակայ գիւղերու, աւաններու, ագարակներու եւ ամբարա – նոցներու մէջ :

Անոնք որ միջոցը կը գտնեն, կառա – խուճը կը նետուին՝ ապաստանելու հա – մար Մէրսինի, ուր եւրոպական մարտա – նաւեր անտարբեր ականատես կ'ըլլան Թր – քական նախճիրներուն : Ծովային սպաներ եւ նաւաղներ Ատանա կ'երթան՝ աւերակ – ները լուսանկարելու համար :

Առաջին օրն իսկ Ջարդի լուրերը կը հասնին Տարսոնի ամերիկեան քոլէճի ա – շակերտներուն : Անմիջապէս ատաղձարդ մեծադիր գրօշակ մը կը պարզենք մուտ – քի մեծ գրան վրայ : Ու հազարաւոր Հա – յեր, այր, կին ու երախայ, իրենց հրդեհ – ուած տուներէն փախչելով կ'ապաստանին գպրոց :

«Սոֆոմոր» դասարանի աշակերտները Ատանա դացեր էին Զատիկի արձակուրդին՝ « Համլէթ» խաղալու համար : Ի – րենց կ'ընկերանար տնօրէն Տոքթ. Թոմաս Քրիսթիի նորապսակ փեսան միսիոներ Մաքնըր Րոճըրս, որ գոհ կ'երթայ Ջարդա – րարներու գաւաճան մէկ գնդակին : Կը սպաննուի նաեւ միսիոներ Մաւուրըր :

Օսմանիկեի ճամբուն վրայ խժդժօրէն կը սպաննուին հայ աւետարանական փոջիկօրներ ու վերապատուելիները, որոնք Ատանա կ'երթային մասնակցելու համար իրենց Միութեան ժողովին :

Քանի օր կը չարունակուին Հայոցինջ կոտորածները Սամանոսի (կեսարուտաղ), Ձկպկէր Քէօքէնի եւ Անտիոքի չրջան – ներուն մէջ : Զոհերու թիւը կը հասնի ե – րեսուն հազարի : Անոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կազմէին անոնք, որ Մարաշի, Հաճընի, նոյնիսկ Սեբաստիոյ եւ Խար – բերդի չրջաններէն Զուքուր Օվա եկեր էին իրրեւ մշակ աչխատելու համար :

Ատանայի երկրորդ Ջարդը չատ դար – հուրելի եղաւ : Այս անգամ խուժանը չէր Ջարդարը : Մահմուտ Շէվքէթ փաչայի «ազատարար բանակի» սահմանադրու – թեան պաչտպան զօրագունդերն էին, որ հազիւ կառավարմէն իջած՝ մատնէին – րով կը յարձակէին Հայոց տուներուն վը – րայ, հուրի եւ սուրի մատնելով հայկա – կան բոլոր թաղերը : Կառավարութիւնը Հայոց զէնքերը հաւաքած եւ ինքնա – պաչտպանութեան վարիչները ձերբակա – լած ըլլալով :

Պոլսոյ պատրիարքարանին կողմէ քննիչ մարմին մը ղրկուեցաւ Կիլիկիա : Պէյրութէն հայ բժիչկներ անձնուիրաբար այցելեցին աղէտեալ չրջանները, խնամե – լու համար հիւանդները :

Պատասխանատուները դանելու համար Օսմ. Երեսփ. Ժողովին կողմէ Ատանա ղրկուեցաւ Ռոտոսթոյի երեսփոխան Յա – կոբ Պապիկեան, որ ոճրագործ Իթթի – հատի կողմէ թունաւորուելով սպաննուե – ցաւ իր տեղեկագրի ընթերցման նախօր – եակին :

Զապէլ Եսայեան, Արչակուհի Թէոդիկ եւ Սուրէն Պարթեւեան Կիլիկիա երթալով իրենց տպաւորութիւնները ղրի առին ա – ռանձին հատորներով :

Սիամանթօ այդ առթիւ հրատարակեց կարմիր լուրեր բարեկամէսը :

Կիլիկիոյ ազէտով անգամ մը եւս ա – ցաւ կ. կոմիտէի լիակատարը, որ կրկ – նայ չատ բան փոխել երկրին մէջ, նաեւ յետքայլ մը ըլլալ : Արդէն իսկ գործադիր կոմիտէն սկսաւ ջնջել այն մեղադրանքնե – րը որոնք եղած էին նախկին Պրեզիտիումի անդամներուն դէմ, իրրեւ «գործակից եւ դաւաճան» : Նոր զեկոյց մը կը ճշդէ թէ. — « Գործադիր կոմիտէն իր պարտքը կը տեսէ հրատարակաւ յայտարարել թէ ոչ չօչափելի ոչ մէկ փաստ ունի որ թոյլ տայ ամբաստանել մեծ թիւով ընկերներ գործակցութեան կամ դաւաճանութեան համար» : Ու «գրպարտութիւն » կ'որակէ անցեալին եղած ամբաստանութիւնները : Այդէն պարագայի մէջ աւելի քան հաւա – նական է որ չեխ. փորձը՝ մարդկային՝ եւ ազատական ընկերվարութիւն մը ըս – տեղծելու, ձախողած է, դոնէ առ այժմ եւ ազատականները սուղ պիտի վճարեն, վասնզի հաւատացած էին «Փրակայի գարնան » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ փոքր եւ միջին ձեռնարկներու Ջորեքշաբթի օրուան գործադուլը ամբողջովին գործադրուեցաւ : Նախապա – տոյ Խորհուրդը կարգ մը զոհացումներ տուաւ, անոնց պահանջներուն, մասնա – ւանդ հիւանդութեան ապահովագրութեան հարցերուն մէջ :

ՊԱՊԸ Ջորեքշաբթի օր յայտնեց թէ Ժընեւ պիտի երթայ Յունիսի սկիզբը, Աչխատանքի Միջազգային կազմակերպու – թեան յինամեակին առթիւ : Պօղոս Ջ. 24 ժամ միայն պիտի մնայ Ժընեւ եւ այցելէ նաեւ եկեղեցիներու Էքիւմէնիք կազմակերպութեան :

ՀԱՆՐԱՔՈՒԻԻի պայքարը Հինգշաբթի օր սկսաւ պաչտօնապէս ձայնպատկերասփիւ – ռէն : «Այո՛»ի ի նպաստ կը խօսէր նախա – բարապետ, մինչ Ծերակոյտի նախագահը եւ հեռատեսիլի նախկին լրագրող Մօրիս Սեվլաճօ կը բացատրէին «ոչ»ի պատճառ – ները :

ՍՊԱՆԻԱ երեք օր Ազգ. Սուգ պիտի բռնէ Ֆրանքոյի որոչումով, նախկին թագուհի Վիքթորիա – Էօժէնի մահուան առթիւ : Ալֆոնս ԺԳ.ի այրին 82 տարեկա – նին մեռաւ Լօզանի մէջ :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Համաձայն նախապէս պատրաստուած ծրագրին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթո – ղիկոս Խորէն Ա. ամսոյս 16ի կէսօրին պիտի այցելէր ՄԱԿի կեդրոնատեղին, տեսակցութիւնէն մը ետք մեկնելու համար ընդհ. քարտուղար Ու – Թանի հետ : Տե – սակցութիւնէն ետք տեղի ունենալիք ճա – շին ներկայ պիտի ըլլան բոլոր այն դէս – պանները, որոնց երկիրներուն մէջ Ան – թիլիասի թեմեր կան :

Պատասխանելով Ամերիկայի Ձայնի Նիւ Եորքի թղթակից Նորայր Ստեփանեանի հարցումներուն, Ջորեքշաբթի օր կաթո – ղիկոսը յայտարարեց, որ առաջին ան – գամը չէ, որ Մ. Նահանգները կ'այցելէ : 1957ին եւ 1959ին երկու անգամ այցելած է արդէն մասնաւոր առաքելութիւններով, այս անգամ հովուապետական պաշտօնա – կան այցելութիւն է, որ կը կատարէ, մօտէն ծանօթանալու համար իր թեմի և – կեղեցական ու վարչական գործերուն :

«Գլխաւոր նպատակներս են, բաւ, Ա.) Ջօրացնել մեր եկեղեցիները : Բ) Գլխաւո – րել հանդանակութիւնը, որուն նպատակն է կառուցանել առաջնորդարանի նոր եւ վայելուչ կեդրոնատեղի մը : Գ) Հովա – նաւորել եւ մնայուն հիմերու վրայ դնել դպրոցաչինութիւնը, որուն օրինակը տը – ուած են արդէն Քալիֆորնիոյ եւ Քանա – տայի մեր հայրենակիցները :

« Կիրակի օր Բիւլըրսայի Մայր Տա – ճարին մէջ մեր անդրանիկ պատարագի ընթացքին կոչ ուղղեցինք հայ երիտա – սարդներուն, ըսելով .— Ձեր հայրերը միլիոններ ծախսեցին հաւատքի հոյակապ տաճարներ կառուցանելու համար : Կար – ղը ձերն է հիմա՝ կառուցանելու համար մտքի տաճարներ, ամէնօրեայ հայկական դպրոցներ, որպէսզի նոր սերունդը սորվի իր մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն եւ իր ազ – գին պատմութիւնը » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նա – խագահը դիտէ այսօր թէ թեկնածուն մը «մեծ խօսլը» կրնայ սուղ արժել : Ար – դարեւ Նիքսըն չատ ծանր դատապարտած էր ձոնսընը փուէպլօ լրտես սուզանաւին առեն եւ պարծենցած թէ երբ նախագահ ըլլայ այդպէս բան չի կրնար պատահիլ, որովհետեւ երկրորդական ուժի տէր Պե – տութիւն մը չի կրնար ասպարէզ կարդալ Միացեալ Նահանգներու նման հզօր պե – տութեան մը : Այսօր սակայն Նիքսըն լինք նեղը մնացած է, որովհետեւ նախագահին եւ թեկնածուին մէջ տարբերութիւնը մեծ է, առաջինը պատասխանատու պաչտօն մը ունի եւ նախապահ մը չի կրնար ընել լինչ որ թեկնածու մը կը կարծէ :

Միացեալ Նահանգներու Պաչտպանու – թեան նախարարութեան առաջին դիրքո – րոչումը եղաւ առջի օր : Նախարարութիւ – նը կը յայտարարէ .— « Գրպտութեան ա – ցեալ յայտնեց թէ օրուան կարեւոր հարցերէն մէկն է եկեղեցական բարեկար – գութեան խնդիրը, որ պէտք է տեղի ու – նենայ համապատչխան ատիճանաչափի վը – րայ : Աւելցուց որ այդ մասին արդէն յարաբերութեան մէջ է էջմիածնայ Կա – թողիկոս Վազգէն Ա.ի հետ :

Վերջացնելով, Խորէն Կաթողիկոս իր « հայրական ու հայրապետական օրհնու – թիւնները » ուղղեց հայրենիքի եւ սփիւռ – քի բովանդակ Հայութեան, բոլորին մաղ – թելով քաչաւորդ, երկար կեանք, լի բարօրութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅի մէջ Հինգչաբթի օր բացուե – ցաւ կ. կոմիտէի լիակատարը, որ կրկ – նայ չատ բան փոխել երկրին մէջ, նաեւ յետքայլ մը ըլլալ : Արդէն իսկ գործադիր կոմիտէն սկսաւ ջնջել այն մեղադրանքնե – րը որոնք եղած էին նախկին Պրեզիտիումի անդամներուն դէմ, իրրեւ «գործակից եւ դաւաճան» : Նոր զեկոյց մը կը ճշդէ թէ. — « Գործադիր կոմիտէն իր պարտքը կը տեսէ հրատարակաւ յայտարարել թէ ոչ չօչափելի ոչ մէկ փաստ ունի որ թոյլ տայ ամբաստանել մեծ թիւով ընկերներ գործակցութեան կամ դաւաճանութեան համար» : Ու «գրպարտութիւն » կ'որակէ անցեալին եղած ամբաստանութիւնները : Այդէն պարագայի մէջ աւելի քան հաւա – նական է որ չեխ. փորձը՝ մարդկային՝ եւ ազատական ընկերվարութիւն մը ըս – տեղծելու, ձախողած է, դոնէ առ այժմ եւ ազատականները սուղ պիտի վճարեն, վասնզի հաւատացած էին «Փրակայի գարնան » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ փոքր եւ միջին ձեռնարկներու Ջորեքշաբթի օրուան գործադուլը ամբողջովին գործադրուեցաւ : Նախապա – տոյ Խորհուրդը կարգ մը զոհացումներ տուաւ, անոնց պահանջներուն, մասնա – ւանդ հիւանդութեան ապահովագրութեան հարցերուն մէջ :

ՊԱՊԸ Ջորեքշաբթի օր յայտնեց թէ Ժընեւ պիտի երթայ Յունիսի սկիզբը, Աչխատանքի Միջազգային կազմակերպու – թեան յինամեակին առթիւ : Պօղոս Ջ. 24 ժամ միայն պիտի մնայ Ժընեւ եւ այցելէ նաեւ եկեղեցիներու Էքիւմէնիք կազմակերպութեան :

ՀԱՆՐԱՔՈՒԻԻի պայքարը Հինգշաբթի օր սկսաւ պաչտօնապէս ձայնպատկերասփիւ – ռէն : «Այո՛»ի ի նպաստ կը խօսէր նախա – բարապետ, մինչ Ծերակոյտի նախագահը եւ հեռատեսիլի նախկին լրագրող Մօրիս Սեվլաճօ կը բացատրէին «ոչ»ի պատճառ – ները :

ՍՊԱՆԻԱ երեք օր Ազգ. Սուգ պիտի բռնէ Ֆրանքոյի որոչումով, նախկին թագուհի Վիքթորիա – Էօժէնի մահուան առթիւ : Ալֆոնս ԺԳ.ի այրին 82 տարեկա – նին մեռաւ Լօզանի մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրուած է նաեւ, թէ արեւմտահայ ազատագրական շարժումին գաղափարախօսութիւնը Ռուսահայերն են, որ ներմուծած են, հետեւաբար ան խորթ է արեւմտահայութեան ոգիին: Այս անհեթեթ տեսակէտը կ'արժեզրկէ հերոսութեամբ, արիւնով ու արցունքով լեցուն մեր պատմութիւնը եւ, ըստ էութեան, կ'արդարացնէ Ենվեր-Թալէաթ խումբի ոճրագործ քաղաքականութիւնը: Հերքելով վերոյիշեալ տեսակէտը, Թումանեան խոր համոզումով կը հաստատէ, որ արեւմտահայ ազատագրական շարժումները ինքնաբուխ, ինքնուրոյն շարժումներ են, որոնց հիմնական պատճառները ժողովուրդին կեանքին դժնդակ պայմաններն էին: «Եւ բոլոր, բոլոր վաւերագրերը մի բան են վկայում, — կը գրէ ան, — ինչքան է տանջուած ու յուսահատուած ժողովուրդը եւ ինչպէս է աշխատում ու ճգնում ազատուելու տաճկական կառավարութիւնից, տաճկական դժոխքից, ինչ ձեւով էլ ուզում է լինի, ուր ուզում է լինի»: Եւ ապա՝ «Դիւանի էս գիրքը յուսահատական դիմումներով, բարձրագոչ բողոքով ու ըմբոստ ծրագրերով՝ ցոյց է տալիս, թէ սխալ են բոլոր էն մարդիկ, որոնք կարծում են, թէ էս ամէնը կարող էին առանց ծայրայեղ դժգոհութեան բռնկումի, առանց յեղափոխութեան: Այլեւ սըխալ են նրանք, որոնք կարծում են, թէ յեղափոխութիւնը դրացիները — Ռուսահայերն են սկսել Տաճկաստանում: Էդպէս կարծողներն ու պնդողները թող այժմ կարդան Դիւանի 269 էջերը»:

Պատերազմի շրջանին Թումանեան երկու անգամ այցելեց Արեւմտահայաստան (1914 Նոյեմբեր, 1915), ան ծանօթ արեւմտահայ բազմաթիւ գործիչներու, լայն կապեր ունէր արեւմտահայ մտաւորականութեան շրջանակներու հետ: Անկէ առաջ Աղայեանի, Փափազեանի հետ կազմած եւ 1910ին հրատարակած էր «հայ գրողներ»ուն երկրորդ՝ Արեւմտահայութեան նուիրուած ստուար հատորը: Եւ այս բոլորէն ետք ալ, յաճախ կը գանգատէր, թէ «ես ինչքան քիչ տեղեկութիւններ եմ ունեցել էսօրուայ կենդանի Հայաստանից»:

Ի հարկէ ասիկա ճիշդ չէր: Թումանեան 1895ին «Մեծ կռիւը» քերթուածին նախերգանքին մէջ կը զգուշացնէր. «Եւ դեռ սոսկալին չի եկել իսկի»: Բանաստեղծին նախազգացումը իրականացաւ եւ «սարսափելին» եկաւ իբրեւ ահեղ, արիւնոտ իրականութիւն: Թուրքիա իրագործոց իր վաղեմի ոճրամիտ ծրագիրը՝ վերացնել Հայութիւնն ու Հայ Դատը: Ժողովուրդին ահաւոր, աննախադէպ ողբերգութեան օրերուն հոգիով ու սրտով, անձնուիրաբար անոր հետ էր՝ սիրելի բանաստեղծը: «Սկսել է կոտորածը Էրզրումից մինչև Կիլիկիա, Սև ծովից մինչև Միջագետք», կը կարդանք աշխարհի մտաւորականութեան յղած դիմումին մէջ, ուր Թումանեան կը խնդրէր բողոքի ազդու ձայնով կանխել «անօրինակ ոճիրը»:

«Քուրտ — տաճկական սրածութիւնն ու աւերածութիւնն ամայացնում է տաճկական Հայաստանը, — կը կարդանք ուրիշ յօդուածի մը մէջ: — Մինչեւ ուր որ հասնում է իրենց միշտ արիւնոտ ու յաւիտեան նզովուած ձեռքը՝ համատարած կոտորածով ճգնում են բնաջինջ անել մեր հին ու ազնիւ ցեղը, մեր շատ տառապած ու ծուատուած ցեղը եւ կոտորածից ազատուածները... Հարիւր հազարներով հոսանք են առել դէպի մեզ, դէպի ռուսական Հայաստանը: Մեծ է փորձութիւնն ու աղէտը ահռելի»:

Թումանեանի 1915ի գրած յօդուածներէն մէկը կը կրէ «Աւերակների ու դիակների աշխարհում» խորագիրը, որ լրիւ կերպով կը բնորոշէ այն, ինչ որ կատարուած էր: Ահռելի աղէտի ու համազգային ողբերգութեան օրերուն բանաստեղծը կ'ապրէր անօրինակ տառապանքի պայմաններու մէջ: Քառեակի մը մէջ պատկերացուցած է իր խռովայոյզ հոգիին տագնապը.

Հրացաններ են ճայթում սրբտիս մէջ,
Հրացաններ են ճայթում անդադար,
Եւ լաց են լինում անըսփոփ ու խեղճ
Որբ երեխաներ անթիւ անհամար:

Ապշեցուցիչ, անհաւատալի է Թումանեանի այդ տարիներուն գրած բանաստեղծութիւններուն, յօդուածներուն լաւատես ոգին: Համազգային աղէտի օրերուն իսկ բանաստեղծը վառ յոյսեր ունէր Հայոց պայծառ ապագայի մասին:

1915ին գրած «Դէպի կեանք» յօդուածին մէջ յիշելով ասիական բռնակալութեան լուծին տակ հեծող մեր ժողովուրդին դառն ներկան, Թումանեան կը գրէ. «Տաճկական բռնակալութեան անկումով, հայկական հարցի բարեյաջող լուծումով, մեր առջեւ նոր հորիզոններ են բացւում: Այդ կերպ հնարաւորութիւններ են ստեղծուելու՝ ապրելու մեծ զգացումներով, զբաղուելու մեծ խնդիրներով, մտնելու ազգերի մեծ ընտանիքների մէջ, նրանց հետ երազելու կեանքի վսեմ երազներ, նրանց հետ միասին մասնակցելու համաշխարհային մեծ խնդիրների մշակոյթի ազնիւ գործին ու նրանց հետ գնալու դէպի մեծ կեանքը:

Եւ սրանով է թանկ մեր հարցը, սրանով է իմաստալի մեր կռիւը»:

Յովհաննէս Թումանեանը ոչ միայն մեծ բանաստեղծ է, այլեւ փայլուն հրապարակախօս, ժողովուրդին բարօրութեան համար մարտնչող մեծ հայրենասէր:

Ե. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԵՐԳ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔ՝ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փոքր Ասիոյ զանազան քաղաքներուն եւ դիւղերուն մէջ կ'ապրին տակաւին ցիրուցան Հայեր, մեծ աղէտներէն ետք վերապրող, չուառական մնացորդնե'րը՝ մեր հնամենի, աշխատասէր եւ արդիւնաշատ ազգին:

Տեղեկութիւն տուողները օտար ճանապարհորդներ չեն, այլ մեր ազգին զաւակները, որոնք երկարատեւ պանդխտութենէ մը ետք՝ կը վերադառնան իրենց ծննդավայրերը՝ ո'չ թէ հոն մնալու անկարելի դիտումով, այլ պահիկ մը յագուրդ տալու համար իրենց սիրատոչոր կարօտին:

Ընդհանրապէս ալեւորած մարդեր են, որոնք իրենց պատանեկութեան կամ առաջին երիտասարդութեան մէջ հեռացեր են հայրենի հողէն, եւ իրենց աչքերը փակելէ առաջ՝ կ'ուզեն անգամ մը եւս տեսնել տունը՝ ուր ծներ են, եւ զգալ շո'ւնչը սիրելեաց, որոնք այլեւս չկան:

Այսպէս, յենլով իր զաւազանին, զանդաջելով, աւերակներու մէջէն անցնելով, հեռաւոր Արեւմուտքէն եկած Խարբերդցի մը գտեր էր իր տունը, եւ նոր տէրերուն հետ՝ նստեր էր դէմ առ դէմ, տրտմաթաթաւ սրտով: Ուրիշ մը, Սեբաստացի, կանգ առած էր իր հայրենի տան կիսափուլ պատին դիմաց, այնպէս՝ ինչպէս կանգ կ'առնեն գերեզմանի մը առջեւ, գլխաբաց: Երրորդ մը գտած էր դաշտագետի'ն մը ամայի, հոն՝ ուր երբեմն քով քովի կը բարձրանային տուները, եւ կեանքը կը խայտար աշխատանքով, աղօթքով եւ երգերով:

Կեսարիա այն միակ քաղաքն է՝ ուր տակաւին կ'ապրին, անձուկ պայմաններու մէջ, հոյլ մը Հայեր, յիսուն ընտանիքներ, կողք կողքի, ինչպէս կը տեղեկագրէ հայ թղթակից մը: Պոլսէն, պարբերաբար կ'ընդունին այցելութիւնը քահանայի մը, որ հոգեւոր մխիթարութիւն կը բաշխէ, կը յաւելու ձէ'թը առկայծ ճրագին:

Վերջերս՝ երեք բարձրաստիճան հոգեւորականներ (Տ. Տ. Շահան, Տիրայր եւ Զաւէն եպիսկոպոսներ, առաջինը՝ Պոլսէն, երկրորդը՝ Պուլկարիայէն, երրորդը՝ Եդիպտոսէն) միասին այցելեր են Կեսարիա, (լուրը կարդացինք Պոլսոյ «Մարմարա»յէն արտատպուած թղթակցութեան մը մէջ): Դիմաւորուեր են քաղաքին յիսուն հայ ընտանիքներուն կողմէ, մտեր են եկեղեցի, յառաջացեր են դէպի խորանը՝ միասին երգելով «Ուրախ լեր, Սուրբ եկեղեցի»: Երգը հնչած է՝ յիսուն հայ ընտանիքներու արցունքին մէջ: Տ. Շահան Եպս. քարոզած է՝ բնաբան ունենալով Սաղմոսին նշանակալից անցքը.— «Աստուած ի մէջ սոցա եւ սոքա մի' սասանեսցին»:

Երգը յուզա'ծ է, քարոզը արիացուցած՝ հայ ազգին մնացորդ զաւակները, որոնք կանգուն մնացած են տակաւին՝ իրենց հաւատքին ոյժով, եւ այդ հաւատքը պաշտպանող լեզուո'վ հայրենի:

Իրողութիւնս, մեծապէս յուզիչ, մեկնաբանութեան չի' կարօտիր:

Ո՛վ մեր ազգին սիրասուն զաւակները, ամուր պահեցէք մեր հայրերուն լո'յս հաւատքը, եւ մի' մոռնաք, ընդհակառակն, զարգացուցէք, ճոխացուցէք՝ զայն պաշտպանող, բացատրող, փառաբանող մեր լեզուն սքանչելի:

Հ. ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Պերլինի Հայ Գաղութային Միութիւնը Մարտ 23ին, Կիրակի օրը, ունեցաւ իր տարեկան ընդհանուր ժողովը:

Ընդհանուր ժողովին կը նախագահէր Պր. Վամփուշ՝ քարտուղար ունենալով Պր. Հանըմեանը:

Վարչութիւնը կատարեց իր գործունէութեան տեղեկատուութիւնը եւ հրաժարեցաւ ըստ Միութեան կանոնագրին:

Նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը բաւարար համարելով, ժողովը շնորհակալութիւն յայտնեց վարչութեան եւ անցաւ նոր վարչական ընտրութեան:

Գանձապահ Պր. Ե. Աբելեանի համարատուութենէն կը հետեւի որ տարեկան շրջանառութենէն յետոյ պատրաստ դրամը 690 մարքէն բարձրացած է 986 մարքի:

Նոր վարչութեան անդամներն են Պարոններ՝ Դոկտ. Պ. Ֆրունճեան (ատենապետ), Գր. Մելիքեան (փոխ-ատենապետ), Ե. Աբելեան (գանձապետ), Սըմբատ Մելիքեան (փոխ-գանձապետ), Հանըմեան (ատենադպիր), Հ. Պետրոսեան (փոխ-ատենադպիր) եւ Խաչիկ Զէօմլէքճեան գործօն անդամ:

×

29·000 ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի ճարտարարուեստին մէջ աշխատող բանուորներու թիւը հետզհետէ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ես կ'երաշխաւորեմ ամէնուն ալ ապահովութիւնը, պատասխանեց նախարարը. հիմա արդէն Սոֆիայի մեր դաղտնի ոստիկանութենէն հեռագիր մը ստացայ, որով կը ծանուցուի թէ այդ նամակներուն հեղինակը փախստական թուրք ուսանող մըն է եղեր:

Այս վերջին խօսքերը քիչ մը հանդարտեցուցին Ապտիւլ Համիտը: Նախարարը տեսնելով իր խօսքերուն առաջ բերած ապաւորութիւնը շարունակեց.

— Անդամ մըն ալ կը կրկնեմ, Վեհափառ տէր, թէ ա'լ Կ. Պոլսոյ մէջ անկարելի է որ յեղափոխական որեւէ շարժում պատահի: Շնորհիւ Աստուծոյ եւ ձեր Վեհափառութեան, մեր բոլոր թշնամիները ալ ջախջախուած են մայրաքաղաքին մէջ:

— Բայց ուրիշ տեղեր տակաւին կը գործեն, դիտել տուաւ բռնաւորը:

— Ինշալլահ, շնորհիւ ձեր Վեհափառութեան, անոնք ալ իրենց արժանի պատիժը կը գտնեն...:

Գիշերը վրայ հասած էր երբ Շէֆիք փաշա իր տիրոջ մէկ քանի հրամանները ստանալէ ետք, Ապտիւլ Համիտի քովէն հեռացաւ, իր պաշտօնատեղին երթալու համար, ուր պիտի մնար մինչեւ կէս գիշեր:

Հազիւ թէ քառորդ ժամ կար որ հեռացած էր, երբ յանկարծ պայթիւն մը լըսուեցաւ. Ապտիւլ Համիտ՝ սարսափահար ու գունաթափ՝ իր շուրջը գտնուող պալատականներուն նայեցաւ, որ փութացին պատուհանին քով, տեսնելու համար թէ ի'նչ կ'անցնէր: Իզզէթ փաշա գոչեց.

— Շէֆիք փաշայի կառքը ջախջախուեր ու ինքն ալ...

Խօսքը տակաւին չէր աւարտած, երբ ետեւէ ետեւ երկու հրազէնի ձայներ լըսուեցան, որոնց յաջորդեցին ուրիշ ձայներ ալ: Պալատականները սոսկումով ետ քաշուեցան պատուհաններուն առջեւէն, մինչ բռնաւորը քարացած մնացեր էր իր տեղը, առանց կարենալ շարժում մը ընելու:

— Զիրար կը սպաննեն վարը, պարտէզին մէջ, ըսաւ Համիտի քարտուղարը դողահար ձայնով մը:

— Բայց որո՞նք, ի՞նչ է պատահածը, պոռաց Ապտիւլ Համիտ, առանց տեղէն շարժելու, շուտ հասկցէք, լուր բերէք:

Երկու պալատական վազելով դուրս ելան սրահէն, կայսերական հրամանը կատարելու համար:

Այլեւս հրազէնի կամ նոր պայթումի ձայն չէր լսուեր ու ամէն ինչ հանդարտած կը թուէր:

— Թշուառականները, մրմնջեց բռնաւորը, իրենց սպառնալիքը արդէն իսկ գործադրել կը սկսին եւ այդ աւանակ Շէֆիքը կը պնդէր թէ ապահովութիւնը կատարեալ է ու մէկ յեղափոխական չէ մնացած Պոլսոյ մէջ:

Կալիպ եւ Իզզէթ փաշաները անմռունչ իրարու կը նայէին: Արհաւիրքը նկարուած էր իրենց դէմքերուն վրայ: Սարսափով կը մտածէին թէ իրենք ալ ենթարկուած էին նոյն վտանգին եւ գուցէ այդ գիշեր կամ հետեւեալ օր, նոր պոմպա մը զիրենք ջարդուկտոր պիտի ընէր: Սպառնական նամակները ստացած ատեննին առտուն իրենց զգացած երկիւղը, որ յետոյ փարատած էր ոստիկանութեան նախարարին ապահովիչ եւ ինքնավստահ յայտարարութիւններէն, այժմ ա'լ աւելի սաստկութեամբ զիրենք կը պաշարէր:

Քիչ մը առաջ սրահէն դուրս փութացող երկու պալատականներէն մին վերջապէս շնչասպառ վերադարձաւ:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Ապտիւլ Համիտ այլայլած:

— Շնորհիւ ձեր Վեհափառութեան, որուն թանկագին կեանքը Աստուած պահպանէ յաւիտեան, եղածը մեծ բան մը չէ:

— Ո՞ւր է Շէֆիք փաշան...:

— Վարը, սրահի մը մէջ փոխադրուած է, ուր նախնական դարմանները կ'ընդունի...

— Վիրաւորուա՞ծ է...

— Այո, Վեհափառ տէր...

— Ծանրապէ՞ս...

— Տակաւին յայտնի չէ, բժիշկները վէրքերը քննելու վրայ են...

— Բայց ի՞նչ պատահեցաւ, գոչեց Ապտիւլ Համիտ անհամբեր, պատմէ տեսնենք մանրամասնօրէն:

— Ահաւասիկ, Վեհափառ տէր, իրողութիւնը: Ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա, ձեր Բարձր Վեհափառութեան քովէն մեկնելով՝ վար կ'իջնէր իր կառքը նստելու եւ պաշտօնատեղին երթալու համար: Հազիւ թէ կառք կը մտնէ ու ձիերը ճամբայ կ'ելլեն՝ պայթում մը կը լսուի, կառքը կը ջախջախուի, ձիերէն մին կը մեռնի ու կառապանն ու Շէֆիք փաշա գետին կը տապալին վիրաւորուած վիճակի մէջ: Նոյն միջոցին, մութին մէջ, մէկու մը փախչիլը կը նշմարուի, հոն գտնուող պահապանները իսկոյն զայն կը սկսին հալածել: Փախստականը այն ատեն ետին կը դառնայ եւ ձեռքը գտնուած հրազէնը կը պարպէ զինքը հալածողներուն վրայ եւ անոնցմէ երկուքը կը սպաննէ, յետոյ դարձեալ կը շարունակէ կրակ ընել, բայց վերջին հարուածները, զորս հեռուէն կ'արձակուէին, կը վրիպին ու մարդու վնաս չեն տար: Այս միջոցին ամէն կողմէ օգնութեան կը փութան եւ կը յաջողին ձերբակալել այդ մարդը որ ապահովաբար մահափորձը կատարողն է...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 107)

— Մեկ ուրիշ դեպք, պարոն, մեկեղ – բոյրիս հետ եղավ – ծիծաղեց Ազնիվը։ – Ամուսնացած էր, ունեցավ մի տղա, որ ամեն անգամ, երբ մայրիկ էր ուզում, որ ինքը ինչ-որ բան անի, ասում էր. «Ես չեմ ուզում»։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ հօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԵՒ ԱՐՄԵՆԱԿ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը Անծանօթ Զինուորին բոցը պիտի արծարծէ ժամը 18ին :

Այս արարողութեան հանդիսաւոր բնոյթ մը տալու համար, Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակիցները կը հրաւիրուին հոծ բազմութեամբ մասնակցիլ թափօրին :

Հաւաքուիլ Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը (Թեռ–Փլէն) :

ՆՈՒԷՐ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Անդրանիկ Տօնիկեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ հարիւր Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Իր յարգելի ուսուցչուհիին Օր. Ֆլօրա Շէօհլէեանի մահուան տխուր առթիւ, Պ. Յակոբ Սերոբեան յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Անիէռ – Պ. Քոլոմպի մասնաճիւղին :

×

Ֆլօրա Շէօհլէեանի մահուան առթիւ, Տիկին Սիրանոյշ Կէվրէկեան տասնական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պերճ Յովնանեան երեսուն Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան կը նուիրէ քսան Ֆրանք Ֆլօրա Շէօհլաեանի յիշատակին՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պ. Քոլոմպի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհի Օր. Ֆլօրա Շէօհլէեանի մահը և ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր քրոջը՝ Տիկին Զարուհի Տէր – Թովմասեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սէն Շամոնաբնակ Տէր եւ Տիկին Գէշաբեանէ քսան Ֆր. ողբացեալ Թագուհի Ղազարոսեանի յիշատակին : Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեանէ հարիւր Ֆր. իրենց փոքրիկին կնունքին առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Զարուհի Փամպուքճեանի մահուան առթիւ Տիկին Զարդարեանէ 20 Ֆրանք, Տիկին Գաւաֆեանէ 30, եւ Տիկ. Ս. Ետիգարտաչեանէ քսան Ֆրանք :

Նոյնպէս Օր. Ֆլօրա Շէօհլէեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի քսան Ֆր. Տիկին Ս. Ետիգարտաչեանէ :

×

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Ե. Սարգիսեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղիկի, Աւետեան տասը եւ տասը դպրաց դասին, Տէր եւ Տիկին Սահակեան 15 տեղւոյն Նոր Սերունդին, Այրի Տիկ. Սարգիսեան 40 եւ 100 Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան ու 30 Աղքատաց :

Ք. Արզումանեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Խ. Արզումանեան 30, 20ական ալ Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբին եւ տեղւոյն Կապ. Խաչին, Օր. Անահիտ Արզումանեան քսան տեղւոյն Կապ. Խաչի, ուխտաւոր տասը տեղւոյն Կապ. Խաչին եւ 10 Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբին, Տիկին Զ. Արզումանեան տասը եւ տասը տեղւոյն Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Պլտոյեան 10 եւ տասը աղքատաց, Այրի Տիկին Սիմոնեան տասը, Այրի Տիկին Ասատուրեան 20 եւ 10 տեղւոյն Կապ. Խաչին : (Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանճանեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը : Ճոխ պիւֆէ :

Գեղարուեստական բաժին.—

Երգ, պար, անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է :

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ԻՍԻ – ՔԼԱՄԱՌ ՇՐՋԱՆԸ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Նահատակաց մատրան մէջ, 33, Ռիւ Տիւ Լիէօթնան Ռաուլ Պաթանի, ՄԷՕՏՈՆ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

Messe à Notre-Dame

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Ա. ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապրիլ 20, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9.30ին՝ Շ. Ազնաւուր եւ իր ընտանիքը :

×

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ 40 ՕՐԵՐԸ
ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Շաբաթ, Ապրիլ19, ժամը 20ին, իտալական ձայնասփիւռի Բ. դիծը պիտի հաղորդէ Մուսա Լերան Քառասուն Օրերու Թատերական վերածումը (կարճ ալիք 35 մեթր) :

Այս առթիւ իտալական ձայնասփիւռի (Ռատիօ – Քոռիէռէ) թերթը (Ապրիլ 13, էջ 107) կը ծանրանայ Հայկ. Ջարդերու վրայ զորս գործեցին Թուրքերը եւ կը պատմէ թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ Ֆրանց Վերֆէլ գրած է իր վէպը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – Պ. ՔՈԼՈՄՊԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին անդամական ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 18ին, Լուի ԺԵ. սրճարանը, Պ. Քոլոմպ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղանները ապահովել
հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յանախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE
(Հեղինակ՝ Յեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER
(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ԻՍԻԻ օթոքառը կը մեկնի ժամը 20,30ին զերեզմանատունէն, 20,35ին կը հանդիպի Փերսիի հիւանդանոցը, ապա օթոպիւսի կայանները :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Է թիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը–Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Անէմեան եւ Էմ. Թաշճեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու

Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին : Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱ ԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւգինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն.— Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :

Դաշնակ.— Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, ժամը 20.45ին
SALLE PAUL-FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic (Métro : République)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ կը մասնակցին. — Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Ա. Աթմանեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան եւ ձայնեզրի վրայ կ'արտասանէ՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Թատերական բաժին, Փարիզի հայ դերասանները կը ներկայացնեն .—

— ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ —

(Գրիգոր – Վահանի թատերգութեան վերջին երկու արարները)

Կը մասնակցին.— Հայկուհի Խըտըշեան –Լա Շասանեը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ

Յայտագիրը կը ներկայացնէ Օր. Իրմա Պասմանեան

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ա. Գմբէթեանի չիրիմին կառուցման :

Անոնք որ կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէներուն .—

K. Bakerdjian, 35, Rue de Trévise — Paris (9e)
Ch. Kabadayan, 54, Boulevard du Temple — Paris (11e)

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով :

ՅԱՌԱՋ

ԳՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
19
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
19 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11492

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.492

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ»Ը

Փարիզի հայ աղջային, համահայկական ոճներու չարքին իր արժանաւոր տեղը գրաւած է «Հայ Դատի Օր»ը, քանի մը տարիէ ի վեր։ Այսինքն Մեծ Եղեռնի 53ամեակէն ասդին։

Արդարեւ 53ամեակին առթիւ է, որ վերարծարծուեցաւ Հայ Դատը, Մերձաւոր Արեւելքէն սկսեալ մինչեւ Եւրոպա եւ գոյզ Ամերիկանները։

Հայրենիքն ալ, իր հնարաւորութեանց սահմաններուն մէջ, մասնակցեցաւ 53ամեակին, ակադեմական հանդիսաւոր ոգեկոչումով Օփերայի չէնքին եւ հարիւր հազարներու հրապարակային ցոյցերով մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։

Այսպէս, ուրեմն, Մեծ Եղեռնի դոհ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին ու Հայութեան աղջային, քաղաքական պահանջներու հետապնդումը զօրացան իրարու հետ, դառնալով մէկը միւսին լրացուցիչ մաս։

Այդ է պատճառը, որ Հայ Դատի Օրը կը զուգադիպի Ապրիլեան Սպահանդէսի ոճնակատարութեան օրերուն։

Աւելի քան կէս դարէ ի վեր կը տպանք մեր անթաղ մեռելները, որոնք դոհուեցան յանուն աղատութեան եւ սեփական հայրենիքի։ Պիտի չարունակենք տալ եւ յարդել իրենց անմոռանալի յիշատակը ամէն տարի այս եղանակին։

Սուգը երախտապիտութեան եւ պաշտամունքի նշան է։ Բարոյական պարտականութիւն մը։

Սակայն տալով չէ, որ պիտի դոհա նանք եւ հանդարտեցնենք մեր խիղճը։ Աշխարհը չատոնց ցամքեր է մեր աչքերէն։

Անոնք որ Սպանդէն վերապրողներս, մեր զաւակներն ու թոռները, իրրեւ ժառանգորդները անոնց, որոնք դոհուեցան բարբարոս ազգի մը ցեղասպանութեան դիւային ծրագրին, պէտք է հաւատարիմ մնանք անոնց կտակին, որպէսզի արժանի հատուցումը տանք անոնց յիշատակին։

Նահատակներու կտակն է, որ կը կոչուի Հայ Դատ։

Իսկ Հայ Դատ կը նշանակէ մեր հայրենի պատմական հողերու միացումով ընտեղծումը սեփական հայրենիքի, ամբողջական Հայութեամբ։

Այդ հողերը բռնազբաւուած կը մնան ցարդ մեր դարաւոր թշնամիին, ցեղասպան Թուրքին կողմէ։

Անոնց իրաքանչիւր թիզը ոռոգուած է Հայու արիւնով։

Այդ հողերուն վրայ է, որ դարերով քրտինք է թափած հայ չինականը։

Անոնց վրայ է, որ հայ չինարար ժողովուրդը կերտած է արուեստի ու ճարտարապետութեան հրաշակերտներ, որոնք վանտալներու կողմէ քանդուած են ան-խղճօրէն։

Այդ հազարաւոր յուշարձաններու եւ կոթողներու աւերակներն իսկ այսօր կենդանի վկաներն են հայկական դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի։

Աշխարհի ճակատագիրը վարող պետութիւնները Հայկական Հարց չունին հիմա իրենց օրակարգին վրայ։ Ուրացումի եւ մոռացումի զոհ են դարձուցած մեզ։ Ուրիշ հրատապ հարցերով կը զբաղին, յանուն համաշխարհային խաղաղութեան, որ հեռուէն երազ մը կը մնայ միշտ։

Սակայն մենք չե՛նք մոռցած մեր արդար Դատը եւ պիտի չմոռնանք զայն երբեք։

Պիտի հետապնդենք զայն անվհատ, կարելի բոլոր միջոցներով, աղջովին, յոյսով, հաւատքով ու մանաւանդ անսասան կամքով, մինչեւ վերջնական յաղթանակ։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՁԻՒ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Այնքան ժամանակ, որ մեր հայրենի հողը, վան ու վասպուրական, Տարօն – Տուրուբերան, Բարձր Հայք, Կարս, Անի ու Արշարունիք, Արաքս ու Արարատ մեր դարաւոր թշնամու ձեռքին են, մեր եւ նրա մէջ հաշտութիւն չկայ, չի՛ կարող լինել, վասնզի այդ հողերի մէջ մէկ միլիոն նահատակների արիւնն է մրկւում ու մռնչում. արիւնազանգ հողը ցաւի մորմոք ու աղաղակ ունի։ Շատ ցաւ ու տրտմութիւն, շատ տառապանք ու էէն կարող են մաշուել ու մոռացուել, բայց հայրերի արիւնով ջան-գուած հողը երբէք, մինչեւ որ զաւակներին հասնի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱՅԻ ԳԱՐՈՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՏԻՊՁԷՔԻ ԱԹՈՌԸ ԿԱՌՆԷ ՀՈՒՍԱՔ ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

«Մաշեցումի» քաղաքականութեամբ է որ ի վերջոյ Ռուսերը հասան իրենց նը-պատակին եւ այսօր Զեխերը պիտեն թէ դարաւոր խոստումներուն պէտք չէ հաւատալ։ Թղթակիցները կը հետեւին թէ յուզիչ էր նախագահ Զլոպոտայի ճառը, որ կուտար Լիակատարի արդիւնքները։ Փրակայի ձայնասփիւռը կը յայտնէր թէ Տիւպչէք ինք ուզած էր քաշուիլ եւ ինք իսկ առաջարկած էր կատարուած փոփո-խութիւնները։ Այսպէս սլովաք կուսակ-ցութեան քարտուղարը կ'անցնէր Տիւպ-չէքի տեղը, այս վերջինը սակայն կը մը-նար կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ մինչ Սմրկովսկի չէր վերընարուեր։

Նախագահ Զլոպոտա իր ճառին մէջ ըսաւ ի մէջ այլոց ։— « Ընկեր Տիւպչէք կրնայ կոթնիլ ժողովուրդին վստահու-թեան վրայ աւելի բարձր պաշտօններու դուռը զոր պիտի դրաւէ »։ Այլ խօսքով Տիւպչէք նոր տիտղոններ պիտի ունենայ, որոնք սակայն միայն տիտղոս պիտի ըլլան եւ ոչ պատասխանատու պաշտօն։

Ապա խօսք առած է նոր ընդհ. քարտու-ղարը՝ Հուսաք եւ չէշտած ։— «կուսակ-ցութեան ղեկավարութիւնը դժուար պահ մը կ'ապրի։ Մօտ տարի մըն է անկարելի դարձած է դուրս ելլել տագնապի վիճա-կէն, որ արդէն կը հանդիսանայ աչխա-տելու անդորրութեան մէջ եւ կը վնասէ մեր տնտեսութեան։ Այս պատճառով ըս-տիպուեցանք փոփոխութեանց ձեռնարկել կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ։ Այս փոփոխութիւնները քաղաքականու-թեան փոփոխութիւն չեն նշանակեր։ Անցեալ տարի ծնած ոչ մէկ դաղափարէ կը հրաժարինք, բայց պէտք է դիտնալ թէ ի՞նչ կրնանք իրագործել եւ ի՞նչ կար-դով »։

Նոր պարագլուխը կը յուսայ որ չուտով պիտի կարենայ երկիրը տագնապէն դուրս հանել։ Հուսաք ծանօթ մէկն է իրրեւ փաստաթուղթ, խիստ բայց նաեւ պարկեշտ։ Զեխերը կը մեղադրեն ղինքը որ նախ Սլովաք է, ապա՝ Զեխոսլովաք։ 56 տա-րեկան է եւ «ըսի – ըսաւ»ներու կարեւո-րութիւն չտուող մէկը։ Կը թուի թէ իրեն օրինակ պիտի ծառայէ Քաստրը, որ ինք ալ գոհ էր սթալինեան սարսափին։

Ի վերջոյ առանց Սթալինի ալ կը շա-րունակուի սթալինեան սարսափը։ Փրա-կայի գարունը վերջացած է ու Ապրիլեան այս օրը, ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ կը ձիւնէ չեխ մայրաքաղաքին վրայ, բնութիւնն իսկ իր խորհրդանշական մաս-նակցութիւնը բերելով անցուդարձին։

Երիտասարդ ուսանողներ որ հաւաք-ուած էին Հինդշաբթի դիշեր Վէնսլասի հրապարակը, լուռ, գրուած են ոստիկա-նութեան կողմէ։ Զերբակալութիւնները կը բազմանան։ 103 հոդի ձերբակալուած է Պոհեմիոյ չորքանը, Սլովաքիոյ մէջ 2300 հոդի «քննութեան» ենթարկուած են ո-րոնցմէ 135 ձերբակալուած եւ ի վերջոյ՝ ութ վար դրուած։

× Ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Նիքսըն ազդարարութիւն մը ըրած է կրեմլինի, որ նոր սեղմումներէ զգուշա-նայ Զեխոսլովաքիոյ մէջ։ Նման յապա-դած ազդարարութիւններ, երբ բոլոր սեղմումները կատարուած են արդէն, հաւանաբար խղճի հանդստութիւն կը պատճառեն Քուէյքըր նախագահին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը՝ Տըպրէ Հոմ գացած է ուր Էննիի հետ եւրոպական հարցերը կը ձեձեն։ Պիտի ընդունուի նաեւ Պապին կողմէ։

« Ա. ԼՒ. ԹՈՒՐՔԱ. » խղում տասը մեռեալ, կը դնէ Փարի – Փրէս իրրեւ խորագիր հետեւեալ լուրը տալու համար, Պոլ-սէն (Ռոյթըր հեռագիր)։— Այրէն անդամ որ իր զոհերէն մէկը կ'իյնար հիսթերիկի նման կը խնդար, այսպէս կը պատմէ վերա-կայ մը, որ Իչքալար Թրքական դիւղին մէջ տեսած է կառզած մէկը որ 9 հոդի սպաննած է ինք ալ սպաննուելէ առաջ ոստիկանութեան կողմէ։ Ոճրագործը Նեպի Պէրպէր, 23 տարեկան է եւ այս ոճիրները զործած է որովհետեւ նշանա-ծը խղած էր նշանտուքը։

ԱՆԴՐԱՍՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Թուր-քիա չեզոքել կը համարի առեւտրական եւ վճարումներու համաձայնագիրը զոր բա-նորոշուած էր Իսրայէլի հետ 1960ին։ Ֆրանսական մամուլի զործակալութեան հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Թրքական պա-տասխանատու շրջանակներուն մէջ, չեն ուղած ճշդել թէ խզո՞ւմ կը նշանակէ կամ թէ ի՞նչ պատճառներով Թուրքիա այս որոշումը տուած է։ Թուրքիոյ եւ Իս-րայէլի միջեւ յարաբերութիւնները զոր-ծակատարի աստիճանին վրայ կը պահ-ուէին ցարդ, բայց վատթարացած էին 1967էն ի վեր (վեց օրուան պատերազմ)։ Անդարա քանիցս արտայայտած է իր հա-մակրանքը արաբական երկիրներու տե-սակէտներուն նկատմամբ, որոնք իրենց կարգին աւելի հասկացողութիւն ցոյց տը-ւած են Թրքական դատին կիպրոսի մէջ։

ՄԱՌԵՇԱԼ ԵՈՒՔՈՎ իր յուշերուն մէջ կ'ոգեկոչէ Սթալինի յիշատակը, զոր կը նկարագրէ իրրեւ «քաղաքավար մարդ մը, մտիկ ընել դիտէր, հակաճառութեան կը հանդուրժէր եւ ազատօրէն խօսակցու-թիւն կը տեղծէր »։

ՀԱՆՐԱՔՈՒԻի առաջին ելոյթները սկը-սան ձայնասակերասփիւռէն Հինդշաբթի իրիկուն։ Քուվ ատ Միւրվիլ բացատրեց թէ հարկ է վստահիլ ատ Կոլի, այս է բուն հարցումը։ Ծերակոյտի նախագա-հը՝ Փոհէռ, ընդհակառակն պարզ ոճով յայտնեց իր մտահոդութիւնը։ Ըսաւ որ օրինագիծը պէտք է նկատի առնել եւ ա-նոր «այո՛ կամ ոչ» ըսել ոչ թէ մարդու մը։ Մօրիս Սեվընօ, պատկերասփիւռի պաշտօնագրկուած լրագրողներէն, որ կը խօսէր ձախի դաշնակցութեան յատկաց-ուած ժամանակին, չէշտեց ազատ տեղե-կատուութեան մը անհրաժեշտութիւնը։

ՊԱՊը կը փափաքի նաեւ Լեհաստան ե-թաղ Զեսթոքովայի սեւ կոյսին սրբավայ-րը այցելելու։ Կ'ըսուի թէ կարդինալ Վիչինսկի այս առընչութեամբ դիմում կատարած է վարչապետին մօտ, բայց ցարդ պատասխան չէ ստացած։

ԺՐՆԵՒԻ մարդասիրական միջազգային կազմակերպութեանց համաձայն, Պիաֆ-րայի կառավարութիւնը մեկնած է Ու-մուահիային, Նիժերական ուժերու ծանր յարձակումներէն առաք։

ԻՍՐԱՅԷԼի եւ Եգիպտոսի մէջ աւելի քան հարիւր քիլոմեթրի վրայ հրացանա-ձգութիւնները կը չարունակուին, մինչ Նիւ Եորքի մէջ Զորս Մեծերու ներկայա-ցուցիչները կը չարունակեն խորհրդակ-ցիլ լուծում մը գտնելու մտադրութեամբ։

×

Միթէ ես էլ անաստուած եմ, երբ Ծովինարը եմ պաշտում,
Մէկ մայրիկիս, մէկ էլ Հայոց ասուածազան սարն եմ պաշտում,
Անաստուածը դուբ էբ ահա, որ չէբ այրւում Աւարայրով,
Ես պալատից խրճիթ փախած՝ վերը լբել՝ վարն եմ պաշտում։

Ես տարեխոն եմ վանայ ծովիս՝ որդին մօրը ո՞նց մոռանայ,
Ձեր վանդակած արծիւն, ասենբ, երկնի խորը ո՞նց մոռանայ,
Հազար սարեր կորցրածը՝ սար ու ձորը ո՞նց մոռանայ,
Իմ դարում էլ ես իմ Հայոց Աւարայրի սարն եմ պաշտում։

Ես դրախտի մեղրաբոյրն էլ մօրս կաթի հետ չեմ փոխի,
Որդուս փշոտ թոթովանբն էլ օտար վարդի հետ չեմ փոխի,
Հողագունդն էլ Արարատիս լոյս գագաթի հետ չեմ փոխի,
Ես Մաշտոցիս մարմնախօսրան վանբի շիրմաքարն եմ պաշտում։

Իմ որոտան պաշտամունբից ձեր բար գլխին կարկուտ չի գայ,
Թէ գայ՝ իմ խեղճ գլխին կը գայ, ինձ իմ դարից օգուտ չի գայ,
Թէ պիտի գայ՝ ինչո՞ւ հապա դեռ գերի է հոդս ոսկեայ՝
Մասիսն իբրեւ Հայոց բոլոր խաչբարերի մայրն եմ պաշտում։

Մի երեսդ, իմ Արարատ, ածել վանին, որ համբուրէ,
Մի երեսդ դէմ ես արել Երեւանին, որ համբուրէ,
Դէմ ես արել ողջ ծովածիր Հայաստանին, որ համբուրէ,
Շիրազն ասաց՝ անաստուած չեմ՝ ես իմ Մասիս սարն եմ պաշտում։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

— ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ —

Ի հնումն, տարւոյն մէջ որոշ օրեր կը նուիրուէին աստուածներու եւ հերոսներու (ռազմական կամ մարզական նկարագրով), ինչպէս կրօնքի եւ աշխատանքի հանդիսութեանց : Բոլոր այդ Օրերուն մէջ ընդհանրապէս յիշատակն է որ կենդանութիւն կուտայ տօնակատարութեանց, — սուգով կամ զոհաբերութեամբ, խրախճանքով կամ ազգային հըպարտութեան արտայայտութեամբ : Միշտ անցեալն է, որ կը համախմբէր երկրին բնակչութիւնը՝ հաւաքաբար ոգեկոչելու համար զիրենք անցեալին կապող զգացում մը, յիշատակ մը : Յարգանքի եւ խանդավառութեան պատմական հրաւէր մը, ուրեմն :

Մենք եւս ունէինք հեթանոսական հանդիսութիւններ, ինչպէս ունինք կրօնական տօներ, երբեմն հեթանոսական ու կրօնականը իրար շաղախած, որոնք մեզ կը կապեն մեր անցեալին :

Առաջին անգամն է որ հայ ժողովուրդը Օր կը սահմանէ քաղաքական բովանդակութիւն դնելով Օրուան մէջ, անուանելով «Հայ Դատի Օր», անցեալը այսպէս կապելով ապագային : Կէսը կապելու համար միւս կէսին :

Միամիտ չենք հաւատալու համար թէ կարելի է լուծել, ի կատարումն հասցնել Հայ Դատը մէկ օրէն միւսը՝ երբ տարիներով արիւն է հոսեր եւ սիրտ է մաշեր, բայց Դատը կը մնայ Դատ :

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակն էր, որ մասնաւոր սրութիւն մը տուաւ այս դատին : Համայն ժողովուրդն Հայոց, մէկ մարդու պէս, կանգնեցաւ ոտքի՝ յայտարարելու համար թէ դատ մը կայ որ չէ լուծուած, եւ ժողովուրդ մը կայ որ տէրն է այդ դատին :

Միամիտ չենք հաւատալու համար թէ Ժընեւի արիսպագոին նուիրագործած անարդարութիւնը կրնայ դարմանել Նիւ Եորքի արիսպագոսը, կամ Պերլինի պիղատոսներուն վարած գործը սրբագրել Մոսկուան :

Միամիտ չենք : Իսկ ես՝ երբե՛ք :

Հին քաղաքակրթութեան ախոյեան, նոր քաղաքակրթութեան մեսիա, ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը կրնայ փոխել կարծիքս կեղծաւորութեան ասպետներուն մասին :

Ահա թէ ինչո՛ւ Հայ Դատը կը պահանջէ յարատեւութիւն, հաւատք, այլ մանանաւանդ զոհողութիւն : Այլ մանաւանդ աշխատանք : Տոկալ, հետապնդելու համար Հայ Դատը : Տոկա՛լ, իր բաղձալի վախճանին հասցնելու համար Հայ Դատը : Հայ Դատին Օրը մէկ օրուան կանչ մը չէ, մէկ օրուան աղաղակ մը չէ : Տարիներով կատարուած պայքարի մը արտայայտութեան բիւրեղացումն է : Ես չեմ ուզեր խօսիլ Հայ Դատ վարելու դըժուարութիւններուն մասին, նոր ճամբաներու պահանջին մասին : Ոչ ալ աշխատանքի հնօրեայ, մաշած, անօգուտ ձեւերու մասին, նոր ռոմանթիսմի մը մասին, օրօրոցի եղանակներու մասին, կրակէն շագանակ հանելու վարպետութեանց մասին :

Հայ Դատը տարիներու պատմութիւն մը ունի, բայց դեռ մանուկ մըն է, եւ իր մանկատածութեան պայմանները կը բախին ժամանակի եւ միջավայրի բարբարոսութեան : Այսուհանդերձ պէտք է բացատրել սերունդներուն, որոնք կուգան, թէ Հայ Դատի Օրը Զատկական տօն չէ, — բոլո՛ր, բոլո՛ր նուիրական օրերուն մէջ առաջի՛նն է, հիմնակա՛նը :

Եւ ուրեմն ի խորոց սրտի կ՚ողջունեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան որոշումը, որով մասնաւոր Օր կը սահմանուի Հայ Դատին համար : Թերեւս Ապրիլ Քսանըչորսն էր որ ներշնչեց, բայց ես պիտի ուզէի բաժնել այս Օրերը իրարմէ եւ պահպանել Ապրիլ 24 Օրուան անկախութիւնը եւ Հայ Դատի Օրուան անկախութիւնը : Հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի իր մեռելները սգալու երկիւղածութեամբ, — հարկ չկայ տօները իրարու միացնելու, մէկի վերածելու : Հայ Դատը դա՛տ է, քաղաքական իտէալներու, քաղաքակրթական յաւակնութիւններու, ազգային բաղձանքներու ինքնօրէն արտայայտութիւն, պահանջ, այն իմաստով որ Հայ Դա՛տ պիտի հետապնդէինք մենք՝ եթէ նոյնիսկ չունենայինք Ապրիլ 24 :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1967

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Հայ ժողովուրդին ծառայելը,
քաղաքակրթութեան ծառայել է :

ԿԼԱՏՍԹՈՆ

Գրեթէ յիսուն տարի է, որ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետին պատգամը դադրած է գործածուելէ աշխարհի դիւանագիտութեան մէջ : Հայութեան ծառայելու մասին ոչ մէկ պաշտօնական արտայայտութիւն այլեւս. քաղաքակրթութեան ծառայելու համար այլ չափանիշներ կը գործածուին հիմա : Պէտք չէ զարմանալ եթէ վաղը վարչապետ մը յայտարարէ թէ «Պիաֆրային ծառայելը քաղաքակրթութեան ծառայել է» :

Այս տողերը նպատակ չունին Պիաֆրայի բնակչութեան ներկայ վիճակը անգիտանալու, կամ արհամարհելու. ընդհակառակն պիաֆրացի ժողովուրդը նոյնքան յարգելի է որքան որեւէ ժողովուրդ, եւ իրաւունք ունի ինքնիշխան կերպով ճշդելու ապրելու իր եղանակը, իր սեփական հողին վրայ :

Նպատակը, յիշեցնելն էր, թէ դիւանագիտական աշխարհի յայտարարութիւնները մի՛շտ կախում ունեցած են եւ պիտի շարունակեն ունենալ, արտայայտուող Պետութեան շահերէն, եւ միմիայն այդ շահերէն :

Հայը չէ դադրած ըլլալէ քաղաքակրթութեան ազդակ մը. Երեւանի ներկայ ծաղկուն վիճակն իսկ, համեմատուելով սահմանէն այն կողմ տիրող մեռելութեան, պիտի բաւէր տալու համար փաստը հայ ժողովուրդի ստեղծագործական կարողութեանց : Աշխարհացրիւ Հայութիւնը եւս ամենաղժուարին պայմաններու տակ անգամ, կենսաբեր ազդակ է, բոլոր երկիրներուն մէջ ալ :

Կլատսթոններն է որ լռած են :

Իրենց շահերը, ներկայիս, զուգահեռ չեն ընթանար հայ ժողովուրդի շահերուն հետ :

Լռութեան թանձր վարագոյրը իջած է հայկական հարցին վրայ :

Պէտք չէ խաբուիլ հոգիները խելագարեցնել այդ լռութենէն. լռութեամբ չեն թաղուիր հարցերը. ժամանակաւորապէս եւ թեթեւ մոխիրով մը կը ծածկուին միայն : Լռութեամբ կարելի չէ իրաւունքները թաղել :

Իրաւունքին մէջ յաւիտենականութիւն կայ :

Կարելի է շատ վերերը բարձրանալ, անդունդներու խորերէն անգամ, երբ ապրելու կամքը վճռական է :

«Պէտք է ուզել տակաւին երբ կարենալը կանգ կ՚առնէ » (Վ. Հիւկօ), այսինքն մինչեւ անգամ դետնատարած, մինչեւ անգամ դերեզմանին դիմաց, մինչեւ անգամ Սարտարապատի դաշտին վրայ, լքուած բոլորէն, մեն մինակ ու ոտաբոպիկ կանգնած ջարդարարին դիմաց, պէտք է ուզել տակաւին...:

Այն ժամանակ կեանքը պիտի վերադառնայ եւ Մայիս 28ը պիտի ըլլայ, ազատ ու անկախ Հայաստան պիտի ըլլայ : Ազդ մը, բիծի մը նման սրբել կարելի չէ. իրաւունքին մէջ յաւիտենականութիւն կայ :

Լռութիւնը որ կը տիրէ միջազգային ատեաններէն ներս, պէտք չէ յուսահատութեան մղէ հայ ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը անոր : Պատմութեան անակնկալները աւելի յաճախադէպ են քան նախատեսուած իրողութիւնները : Լռութիւնները յանկարծակի կրնան խզուիլ, եւ Հայկական Հարցը կուդայ սեղանին վրայ. կարելի չէ զայն աւլել հրապարակէն եւ հրել կարպետներու տակ : Ազդը կա՛յ, հայրենիքը կա՛յ, հայրենի հողերուն մեծ մասին դատարկութիւնը կայ. եւ այդ դատարկութեան իսկ յառաջացուցած անլուծելի մնացած քաղաքական, ռազմավարական հարցերը կան :

Միակ կարելի լուծումը անոնց, ապրող եւ ստեղծագործող ազգին, Հայոց ազգին վերադարձնելն է իր հողերը, իր հողերու ամբողջութիւնը, ազատութիւնն ու անկախութիւնը, որպէսզի ինք կարենայ դառնալ բարեկամութեան կենսաբեր կամուրջը, հիւսիսին եւ հարաւին, արեւելքին եւ արեւմուտքին միջեւ :

Ոչ Խորհրդ. Ռուսաստանը կ՚ունենայ, այն ժամանակ, ամերիկեան հրթիռներով սպառազինուած զօրանոց մը իր հարաւային սահմաններուն վրայ, որուն չէզոքացման մտալլկումով, հազար ու մէկ վտանգաւոր քայլեր առնելու հարկադրանքին տակ կը գտնուի շարունակ, որոնք կրնան առաջնորդել զինք ու աշխարհը, անցանկալի երրորդ աշխարհամարտին :

Ոչ ալ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները կ՚ըլլան հարկադրանքին տակ, հայկական բարձրաւանդակին վրայ, տեւաբար, եւ միլիոնաւոր տոլարներ ծախսելով, պայթուցիկ ինքնապաշտպանութեան մը խախուտ հաւասարակշռութիւնը պահելու, որ կրնայ ամէն վայրկեան նպատակին դէմ դառնալ, եւ աշխարհը կրակի տալ :

Դրացի բոլոր երկիրներն ալ Թուրքիան ներառեալ, իրական շահ մը միայն կ՚ապահովեն, եթէ Խորհրդային Ռուսաստանի եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու համաձայնութեամբ յառաջանայ, իրենց կողմէ ապահովուած չէզոքութեամբ, ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստան մը, որ խսկոյն կը դադրի ըլլալէ կռուախնձոր մը, դառնալու համար տընտեսապէս բարգաւաճ, եւ բոլորին բարեկամութեան ձեռք երկարած, քաղաքակրթական կամուրջ մը :

Աշխարհի խաղաղութեան ճանապարհը այդ կամուրջէն կ՚անցնի :

Խորհրդային Ռուսաստանն ու Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները պէտք է ստեղծեն այդ կամուրջը :

Այն ժամանակ է ահա, որ Կլատսթոնի յայտարարութիւնը, որ բացարձակ ճըշմարտութիւն մըն է, կ՚իրականանայ եւ Հայաստանը քաղաքակրթութեան կը ծառայէ ամբողջական ձեւով :

Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԺԱԳԱՓՈՒՆՋ, 1938 — 68, քաղեց Ժաք Ս. Յակոբեան, Պէյրութ 1969 :

ԱՊՐԻՄ — ՄԵՌՆԻՄ, բանաստեղծութիւններ, գրեց Գառնիկ Աղդարեան, հրատարակութիւն «Հայաստան», Երեւան, 1968 :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՛նչ, ձերբակալուա՞ծ է, դոչեց Ապտիւլ Համիտ վայրագ ուրախութեամբ մը :

— Այո, Վեհափառ տէր, եւ այժմ թեւերն ու ոտքերը կապուած՝ բանտարկուած է խիստ հսկողութեան ներքեւ :

— Իր ով ըլլալը յայտնուա՞ծ է ...

— Ոչ տակաւին, որովհետեւ որեւէ հարցաքննութիւն չէ կատարուած :

— Ինչ որ է, զոնէ իրենցմէ մէկ հատը ձեռք ձգեցինք, ըսաւ բռնաւորը գոհունակ դէմքով մը :

Յետոյ հրաման ըրաւ որ վիրաւորներու վիճակին վրայ նոր տեղեկութիւններ բերեն ու միեւնոյն ատեն ամէն խնամք շրոայլեն անոնց :

Այդ տեղեկութիւնները գոհացուցիչ էին : Նախարարը շատ թեթեւապէս վիրաւորուած էր : Բժիշկները յայտարարած էին, որ քանի մը ժամուան հանդարտութիւնը բաւական պիտի ըլլար զինքը կազդուրելու համար : Իսկ կառապանին վէրքերը թէեւ բաւական ծանր, սակայն մահացու չէին :

Այսպէս ուրեմն մահափորձը գրեթէ վիժած էր :

Ապտիւլ Համիտի առաջին մտահոգութիւնը եղաւ իրողութիւնը ծածկել տալ :

— Ու ոչ մէկը պէտք է գիտնայ որ այսպիսի բան մը պատահած է Եըլտըզի մէջ, ըսաւ քովիններուն, զաղտնիքը այս շրջափակէն դուրս ելլելու չէ : Թող Շէֆիք փաշան զգուշութեամբ իր բնակարանը փոխադրեն ու թող հոն հանդիստ մնայ մինչեւ որ իր ստացած վէրքերուն հետքերը բոլորովին ջնջուին : Թերթերուն ալ ըսէք որ ծանուցանեն թէ՝ ոստիկանութեան նախարարը ստամոքսի խանդարման հետեւանքով՝ անկողին ինկած է ու մէկ քանի օր պաշտօնատեղին պիտի չկրնայ երթալ : Վերջապէս ամէն միջոց գործածեցէք որպէսզի Եըլտըզէն դուրս երբեք չտարածուի այդ մահափորձին լուրը :

Սուլթանական այս հրամանը այնքա՛ն խիստ կերպով գործադրուեցաւ որ արդարեւ այդ եղելութիւնը բոլորովին ծածուկ մնաց եւ հանրութիւնը բնաւ չիմացաւ Եըլտըզի պարտէզին մէջ տեղի ունեցած այս գիշերային եղեռնը :

Ապտիւլ Համիտի երկրորդ հրամանը եղաւ անմիջապէս հարցաքննութեան ենթարկել ձերբակալուած յեղափոխականը :

Բռնաւորը, իր առաջին սարսափը անցնելէ ետքը, այժմ գրեթէ գոհ էր պատահած մահափորձէն, որովհետեւ անով ձեռք անցուցած էր այդ վտանգաւոր յեղափոխականներէն մին, որուն շնորհիւ անշուշտ ուրիշներ ալ կարելի պիտի ըլլար ձերբակալել :

Այս գործին քննութիւնը Նէճիպ Մէլհամէն պիտի կատարէր, վճռեր էր բռնաւորը :

Ինքն ալ ուզեց վարագոյրի մը ետեւէն ներկայ գտնուիլ այս հարցաքննութեան, ինչպէս ամէն անգամ կ՚ընէր երբ խնդիրը կարեւոր անձի մը շուրջը ըլլար :

Բոլոր այս կարգադրութիւնները քանի մը ժամ տեւեցին. այդ միջոցին պալատականներէն մին իր Վեհափառ տիրոջ քով գալով, ուրախութեամբ ըսաւ.

— Յայտնուեցաւ թէ ո՛վ է եղեր ձերբակալուած անձը, զինքը ճանչցողներ կան հոս...:

— Ո՞վ է որ, հարցուց Ապտիւլ Համիտ հետաքրքրուած :

— Նոյնինքն ծածուկ քոմիթէին պետերէն մին, Շափաք թերթի նախկին խմբագիրը Սատըքը, այն որ անգամ մը արդէն ձերբակալուած է չորս տարի առաջ եւ յետոյ Եէմէն աքսորուած միջոցին Սուէզի ջրանցքէն փախած էր իր միւս երեք ընկերներուն հետ, անշուշտ ձեր Բարձր Վեհափառութիւնը լաւ կը յիշէ այս ամէնը :

— Այո, այո, պատասխանեց բռնաւորը, այդ Սատըքը վերջին անգամ ալ ձեռք անցուցինք ու դաւաճան Մէհմէտի շնորհիւ կրցաւ փախչիլ :

— Այս անգամ ա՛լ օձիքը չի կրնար ազատել Արդարութեան ձեռքէն, պատասխանեց պալատականը, իցի՛ւ թէ ձեր Վեհափառութեան դէմ դաւաճանող միւս թշուառականներն ալ մէկիկ մէկիկ այսպէս ձեռք անցնէինք...:

Այս նոր աւետիսը, այսինքն ձերբակալուած անձին Սատըք պէյը ըլլալը, ա՛լ աւելի մեծ ուրախութիւն պատճառեց բռնաւորին : Քանի մը անձեր կային որոնք իր աչքին փուշ եղած էին եւ կը կարծէր թէ իր դէմ նիւթուած ամէն դաւադրութիւն անոնց ձեռքով կը գործուէր : Այդ անձերէն մին էր ահա Սատըք պէյը :

Անշուշտ աւելի գոհ պիտի ըլլար եթէ Սատըքի տեղ՝ Սալիհա հանըմը կարող ըլլար ձեռք ձգել, բայց դարձեալ որոշ շատ կարեւոր էր :

Կէս գիշերին մօտ էր երբ երիտասարդ յեղափոխականը, որուն թեւերը միշտ կապուած էին, բերուեցաւ այն որտեղ ուր պիտի հարցաքննուէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 108)

«ՎԵՐԱԴԱՐՁՐԷՔ ՄԵ՛Ր ՀՈՂԵՐԸ

«Կորչի թուրքական իշխանութիւնը
Արեւմտեան Հայաստանում,
Վերադարձրէք մեր հողերը,
Ազատութիւն Արեւմտահայերին.
Ազատութի՛ւն, ազատութի՛ւն,
Ազատութի՛ւն ...»:

Հայրենի ժողովուրդը այսպիսի նշանախօսքերով ոգեկոչեց, ասկէ չորս տարի առաջ, Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակը, որ բախտորոշ անկիւնադարձ մը հանդիսացաւ մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ՝ Արարատէն յայսկոյս եւ յայնկոյս: Մասնաւորապէս անոր հոգեմտաւոր ապրումներուն եւ քաղաքական ըմբռնումներուն մէջ:

Մէկ օրէն միւսը քանդուեցան զանգուածներու հոգիներուն եւ մտքերուն մէջ տասնամեակներ տեւաբար կայք հաստատած «լացի պատերը»: Եւ մեր պարտութիւնները անպայման յաղթանակներու փոխակերպելու տրամադրութիւնը դարձաւ հիմնական առաջադրութիւնը մեր ժողովուրդին: Ստեղծուեցաւ շինիչ մը տածումը, թէ՝ անհրաժեշտ է սթափիլ կոչկոռ կապած թմրութենէն եւ քալել ժամանակին հետ, արձագանգ հանդիսանալով դարուն մտայնութեան — ազգերու աներկրայ իրաւունքին՝ ապրիլ անկաշկանդ, անկախ ու ամբողջական հայրենիքի մը սահմաններուն մէջ:

Ուժի անսպառ աղբիւր մը կայ Հայութեան մէջ, որուն հարկ է անդրադառնալ: Ազգ մը, որ յաջողեցաւ Մեծ Սպանդէն ետք ու յարաբերաբար շատ կարճ ժամանակուան մը միջոցին ամուլ հողերն իսկ ծաղկեցնել եւ այսօր երբեմնի քարաստանը վերածած է ծաղկաստանի, ճախճախուտները բուրաստանի եւ, վերջապէս, դիտութեան ու մշակոյթի գրեթէ բոլոր մարզերուն ու բնագաւառներուն մէջ արդէն իսկ ղեկավարողի, առաջնորդողի եւ ուսուցչի դերին մէջ կը գտնուի — Հայ անունին փա՛ռքը տարածելով ամէնուր — պէտք է ունենայ ձգտումը ոչ միայն պահպանելու իր նախահայրերու հարուստ ժառանգութիւնը — Էրեբունիէն մինչեւ Կոմիտաս — այլեւ կամքն ու վճռակամութիւնը պայքարելու իր իրաւունքներուն ի խնդիր:

Որովհետեւ ազգ մը, որ պատմութեան այդաբացէն ցայսօր ճանչցած է դարաշրջաններու ամէնէն արիւնռուշտ եւ գազանաբարոյ բռնատիրութիւնները, Ալ-փասլանէն մինչեւ Համիտ ու Թալէաթ, ապա՝ ճաշակած կարմիր «հանճարափայլին» բարիքնե՛րը վերջին տասնամեակներուն, եւ յաջողած է, այնուամենայնիւ, ապրիլ, զոյատեւել ու ստեղծագործել՝ մարդկութեան մշակոյթի դանձարանին մէջ իր ինքնատիպ հարստութիւնը մուծելով տեւաբար, չի կրնար լքել իր յաղթութեան դիրքը եւ կամովին հրաժարիլ իր իրաւունքներէն:

Այլապէս պիտի նշանակէր օրօրուիլ անուրջներով եւ թեւ տալով մրափին՝ ստուարացնել շարքերը անդէմ, անարիւն զանգուածներուն, դառնալ անդիմադիծ, անիտէալ ժողովուրդ եւ, մանաւանդ, մի՛շտ մնալ ենթակայական դիրքի մէջ:

Ո՛չ: Մասնաւորաբար այս օրերուն, երբ ամէնէն փոքր ու յետամնաց ժողովուրդներն իսկ կը ձգտին անկախութեան եւ իրենց հողամասին իբրեւ հայրենի պետականութիւն, մեզի պէտք չեն անձնակեդրոն տրամադրութիւններով առաջնորդուող եւ պերճ ձորձերու մէջ լոկ իրենց առօրեայ հանդիսան ու զուարթութիւնը երազող անհատներ: Ո՛չ ալ ներկայով միայն զոհացող, համակերպութեան զգացումին տուն տուող եւ քաղաքական այժմու աննպաստ պայմաններուն ու դժուարութիւններուն առջեւ պատրանաթափ եղող բազմութիւններ:

Ո՛չ, մեզի պէտք չեն դասալիքներ:

Արդարեւ, որքան ալ լուսաշող ըլլայ մեր ներկան, մանաւանդ դիտութեան ու մշակոյթի զոյգ մարզերէն ներս, հարկ է, որ հայրենաբնակ թէ աշխարհի չորս ծագերուն կայք հաստատած Հայերը, մասնաւորաբար նոր սերունդը, հաւաքական մտածողութեամբ միշտ յիշէ, թէ՝

Արեւելքի մուտքին տեղ մը, բարձունքներու վրայ հողամաս մը ունինք, որ մեր պատմական օճախին մաս կազմելով հանդերձ, ներկայիս, քաղաքական նենդ ու շիլ հաշիւներէ թելադրուած, կը կոչուի անունով մը, որ առնուազն սեւ խարան մըն է դրոշմուած քաղաքակիրթ մարդկութեան ճակտին վրայ:

Հայրենիք մը ամբողջ ոտնակոխ է այսօր ու իր զաւակներուն կարեւոր տոկոսը ցիրուցան՝ աշխարհի չորս ծագերուն:

Մարդկութեան առաջին մեծ ցեղասպանութիւնը դեռ կը մնայ անպատիժ:

Եւ, վերջապէս, մեր այսօրուան փոքրիկ այլ յուսատու խարիսխը ոչ միայն զրկուած է խորհրդային շրջագիծին մէջ գտնուող իր անմիջական կարգ մը հողամասերէն, այլեւ կը գտնուի ենթակայական վիճակի մէջ:

Ուրեմն ազգովին կը մնանք պահանջատէր՝ մեր բռնագրաւուած հողերուն եւ ազատութեան համար:

Կը մնանք պահանջատէր՝ մեր անյեղլի իրաւունքներուն համար:

Մոռնալ այս բոլորը՝ կը նշանակէ հրաժարիլ մեր նահատակներու ժառանգ ձգած կտակէն:

Կը նշանակէ խուփ աչքերով եւ փակ հոգիով դիտել մեր անցեալը — այնքա՛ն ողբերգական եւ փայլուն միաժամանակ — եւ հրաժարիլ Անիով ու Դուինով, Ոսկեդարու մշակոյթով եւ Մամիկոնեան բազուկով փառաւորուած ժամանակաշրջաններու թելադրած ու մեզի փոխանցուած առաջադրութենէն:

Նոր ժամանակներու մեր աշխատանքի ուղեգիծը պիտի ըլլայ զոյգ քալել դարուն մտայնութեան եւ ըմբռնումներուն հետ ու օգտագործել ազատ աշխարհի ընձեռած բոլոր օրինաւոր միջոցները՝ ներքին կազմակերպումի եւ արտաքին պայքարի համար:

Ստեղծել հանրային կարծիք, շարժել օտար շրջանակներու հետաքրքրութիւնը, ծանօթացնել մեր Դատը՝ բոլորին եւ ամէնուր:

Եւ այս՝ համբերատար ու յարատեւ աշխատանքով, ճիգով:

Կեանքի անփոխարինելի հիմը պայքարն է, եւ ամէն հայ մարդ, որ արժանի է այդ անուան կոչումին ու որակումին, պարտաւոր է յարգել այս հիմնական սկզբունքը:

Քաղաքական դատերը, բայց մանաւանդ մերինին նման բարդ դատերը իրենց լրումին հասնելու համար պէտք ունին պայքարողներու: Անձնանուէր մարտիկներու:

Ահա թէ ինչո՛ւ հարկ է, որ սերունդները որոնք մեզի հետ են կամ մեզի հետ պիտի ըլլան իրենց կամքերը թրծեն Հայաստանի համար մղուող պայքարի հուրով:

Յորչափ չեն իրականացած մեր առաջադրութիւնները՝ ո՛չ մէկ զիջում պահանջատէրի մեր դիրքէն — այս է բոլոր ժամանակներու սրբազան նշանախօսքը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՉԿԱՅ ՄԷԿ ՀԱՅ

Տասնեակ տարիներ ետքը մենք կը մընանք մեր վաղեմի դիրքերուն վրայ, ամուր եւ անտեղիտալի: Դիրքերուն վրայ մեր այն իրաւունքներուն, որոնք արեան հեղեղներու մէջ սրբագործուեցան եւ փոխանցուեցան յետագայ սերունդներուն:

Այդ յետագայ սերունդներէն մէկն է այսօրուանը: Եւ ապահովաբար մէկ ուրիշը պիտի ըլլայ վաղուանը:

Մեր դատը դատ է այսօր ալ մեզ անճիտած թշնամիին համար: Արեան դատ: Կորուստներու դատ: Բռնագրաւուած հայրենիքի դատ: Մեր նահատակներուն կողմէ մեզի փոխանցուած կտակի դատ, որ երբեւիցէ ժամանցման ենթակայ չէ:

Այս այսպէս ըլլալէն ետք, Մեծ Եղեռնի տարեդարձը պատեհութիւնը կ՛ընծայէ հայ ժողովուրդին, տրամաբանական ու նպատակայարմար բոլոր միջոցներով արծարծելու համահայկական այդ դատը, նախատեսելով հանդերձ, թէ աշխարհի այժմու կացութեան մէջ, մեր պահանջները գործնականացնելու միջոցներն ու մեր իրաւունքներուն տիրանալու ակնկալութիւնները տկար են ընդհանրապէս: Չմոռնանք, որ Թուրքը այսօր ալ կը շարունակէ մնալ մեր երբեմնի մե՛ծ դաշնակիցներու մէկ մասին շփացած պաշտպանեալը եւ հետեւաբար, նաեւ անոնց ապաւինելով պիտի դիմադարձէ մեր բոլոր դիմումներուն:

Մեր դատին պաշտպանը չէ նաեւ Խորհ. Միութիւնը, որուն լիազօրները վերջին տարիներուն քանիցս յայտարարեցին, թէ հողային ոչ մէկ պահանջ ունին Թուրքերէն:

Իրերու առարկայական տուեալները այսպէս ըլլալով հանդերձ, սակայն, բեռ մը մեզք չալկած պիտի ըլլանք ազգովին, եթէ կարելիութեանց առաւելագոյնովը չօգտագործենք Եղեռնի տարեդարձները, պահանջատէրի եւ բողոքողի մեր ձայնը հասցնելու համար աշխարհի չորս կողմը: Այլեւ, մեր քարոզչական միջոցներով եւ փաստական հիմերով աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրելու Մեծ Եղեռնին եւ Մեծ Եղեռնագործին վրայ:

Լայնատարած Սփիւռքը ունինք մեր տրամադրութեան տակ, անհրաժեշտօրէն տարուելիք այս աշխատանքներուն համար: Բոլոր գաղութներու մէջ ունինք բազմատեսակ կազմակերպութիւններ, որոնք պէտք է լծուին գործի, միացեալ ղեկավարութեան մը ցուցմունքներով: Ունինք բազմութիւնը մտաւորականներուն, որոնք պիտի ստանձնեն այդ աշխատանքներուն քարոզչական բաժինը: Ունինք հազարաւոր ունեւորներ, որոնք, համաժողովրդական նուիրատուութիւններուն միացնելով իրենց ալ լայն մասնակցութիւնը, ստիպողաբար պիտի ապահովեն ըլլալիք ծախքերը: Բովանդակ Հայութիւնը ոտքի պիտի հանենք արտասահմանի այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր կարելիութիւններն ունինք արծարծելու մեր դատը եւ լսելի դարձնելու մեր բողոքը:

. . . . . .

Չկայ մէկ Հայ, որու սրտին չխօսի մեր նուիրական դատը:

Չկայ մէկ Հայ, որ ինքզինքը չնկատէ կտակակատարը մեր անմոռանալի նահատակներու վերջին կամքին, — չմոռնալ թափուած ծով արիւնը, եւ տէրը ըլլալ իրենց դատին ու կտակին:

Չկայ մէկ Հայ, որ այսօր ալ սարսուռ չզգայ իր երակներուն մէջ, անդրադառնալով Մեծ Եղեռնի ահաւոր սարսափներուն:

Ու չկայ մէկ Հայ, որ բոլորը զգալէ եւ դիտնալէ ետք, չուզէ դատապարտութեան իր խարանող խօսքը ըսել անդամ մըն ալ անիծեալ եղեռնագործին:

Կարեւորագոյնն ու անյետաձգելին՝ հաւաքական ճիգերով եւ միջազգային չափանիշով տարուելիք դուրսի աշխատանքն է, որ պէտք է գլուխ հանուի ի գին ամէն զոհողութեան եւ ծրագրուած ձեւով:

Այլապէս, Թուրքն է որ պիտի խնդայ դարձեալ մեր երեսին, ամենայն անպատկառութեամբ:

Կ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (466)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ ՄԷՋ ՃՉՈՂ ՊԶՏԻԿԸ

Պուլվառ տը լ՝Օփիթալի տունին մէջ այս դէպքերը կատարուելէն օր մը ետք, տղայ մը, որ կ՝երեւար թէ Օսթերլիցի կամուրջին կողմէն կուգար, աջ կողմի կողմնակի ծառուղիէն երթալով դէպի Ֆոնթէնպլոյի կողմերը կ՝ուղղուէր:

Արդէն դիշեր եղած էր:

Այս տղան որ դալկադէմ եւ նիհար էր, հնոտիներ եւ կտաւէ բանթալոն մը հագած էր Փետրուար ամսուան մէջ, եւ բոլոր ուժով կ՝երգէր:

Փըթի Պանքիէ փողոցին անկիւնը պառաւ կին մը ծռելով աղբերու դէզի մը մէջ բան մը կը փնտռէր լամբարին լոյսով. տղան անցնելու միջոցին ոտքով պառաւին զարկաւ յանդէտս, յետոյ ետ քաշուելով.

— Վա՛յ, շուն չէ եղեր, մինչդեռ ես ահագին, ահագին շուն մը կարծեր էի ասիկա: Ահագին բառը երկրորդ անգամին ձայնը այնպիսի հեղնութեամբ մը հաստացընելով արտասանեց, որ բաւական լաւ արտայայտելու համար պէտք է գլխագիրներով գրել. ահագին, ԱՀԱԳԻՆ շուն մը:

Պառաւը սաստիկ բարկանալով կանգնեցաւ:

— Կիրակնամուտի վաստակ, մրմռաց: Եթէ ծռած չըլլայի, գիտէի թէ ո՛ր տեղդ ոտքիս տակ առնելով պիտի ջախջախէի:

Տղան արդէն հեռացած էր:

— Քը՛ս, քը՛ս, կրկնեց: Ապա ուրեմն սխալած չեմ զարնելովս:

Պառաւը զայրոյթէն շնչասպառ, բոլորովին կանգնեցաւ եւ լամբարին նշոյլը գլխովին լուսաւորեց անոր կապարագոյն դէմքը, որու վրայ անկիւններ խորշոմներ փորուած էին, զանազան դիծերու հետ, որոնք բերնին խորշերուն կը մօտենային: Մարմինը մութին մէջ աներեւոյթ կ՝ըլլար, եւ միայն գլուխը կը տեսնուէր:

Զառանցումի դիմակն էր այն զոր կարծես թէ նշոյլը դիշերային խաւարին մէջ նկարած էր: Պատանին պառաւը դիտելով.

— Տիկինը, ըսաւ, չունի այն դեղեցկութիւնը որ իմ հաշիւիս կուգայ:

Յետոյ իր ճամբան շարունակեց, եւ նորէն սկսաւ երգել.

Քու տը սապօ թագաւոր
Ոտնացուպով կը քալէր,
Տակէն անցնողն տար անոր...

Երրորդ տողը լմնցնելէն ետք երգը ընդմիջեց: Թիւ 50–52 տունին առջեւ հասած էր, եւ դուռը զոց գտնելով սկսած էր ոտքերով դրան զարնել, գզրդումով եւ դիւցազնական կերպով զարնելով, որով անոր մարդու մուճակներ հագած ըլլալը կը յայտնուէր աւելի քան թէ պատանեկան ոտքեր ունենալը:

Սակայն այն պառաւը, որուն պատանին հանդիպած էր Փըթի Պանքիէ փողոցին ծայրը, անոր ետեւէն վազելով կուգար, աղմկալի ազաղակներ հանելով եւ մեծ մեծ շարժումներ ընելով:

— Ի՞նչ է ան, ի՞նչ է ան, Աստուած իմ, Աստուած, դուռը պիտի խորտակէ հիմա, տունը պիտի փլցնէ:

Պատանին ոտքով տակաւին կը զարնէր դրան:

— Միթէ հիմա ա՞յս կերպով կը նորոգուին տունները:

Յանկարծ կանգ առաւ պառաւը, ըստամբակը ճանչնալով:

— Վա՛յ, այն շուտիկն է եղեր:

— Վա՛յ, պառաւն է եղեր, ըսաւ պատանին: Բարի լոյս, Պիւրկոնիկ խաթունիկ, նախահայրերս տեսնելու եկայ:

Պառաւը պատասխանեց դէմքը ծռելով. բազադրուած ծռութիւն դէմքի զոր ատելութիւնը պառաւին տկարութեան եւ տըգեղութեան շնորհիւ յանկարծ կազմած էր սքանչելապէս եւ որ դժբախտաբար կորսուեցաւ մութին մէջ:

— Տունը ա՛լ մարդ չկայ, շաներե՛ս:

— Վա՛շ, կրկնեց պատանին, ո՞ւր է ուրեմն հայրս:

— Ֆորսի բանտն է:

— Իրա՞ւ, հապա մա՞յրս:

— Սէն Լազար է:

— Է՛, աղէկ. հապա քոյրե՞րս:

— Անոնք ալ Մատըլոնէթն են:

Պատանին ականջին ետեւը քերեց, Պիւրկոն խաթունին նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Ա՛հ:

Յետոյ ներբաններու վրայ դարձաւ, եւ պահ մը ետք պառաւը դուռին սեմին վրայ կեցած՝ պատանիին ազդու եւ կայտառ ձայնը լսեց, որ ձմեռնային հովէն սարսռող սեւաթոյր կնձնիներու մէջ սուզելով կ՝երգէր.

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ ղեկավա-
րութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւդինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*
Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այրի Տիկին Մերկէր Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Առաքելեան եւ աղջիկնե-
րը, Տէր եւ Տիկին Էսֆահանի եւ զաւակ-
ները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն,
հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԵՐԿԷՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին, իր բնակարանը 73 տարեկա-
նին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ (Ապրիլ 22), ժամը 8·30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամառի Էնթէրքոմիւնալ գերեզմանատունը, ամ-
փոփուելու համար ընտանեկան դամբա-
րանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յա-
կոբ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի
հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հո-
գեհանգստեան պաշտօն, 1915ի Ապրիլեան
Եղեռնի նահատակներու հոգիներուն հա-
մար :

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միու-
թիւնը Անծանօթ Զինուորին բոցը պիտի
արծարծէ ժամը 18ին :

Այս արարողութեան հանդիսաւոր բը-
նոյթ մը տալու համար, Փարիզի եւ ար-
ուարձաններու հայրենակիցները կը հրա-
ւիրուին հոծ բազմութեամբ մասնակցիլ
թափօրին :

Հաւաքուիլ Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը (Թեռ-Փլէն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, 20 Ապրիլ 1969, Աշխար-
համատրան Կիրակի : Ժամը 10ին, ամէն
տարիներու պէս, Փարիզի Ս. Յովհ. Մը-
կըրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի
հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ եւ
հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս բոլոր հան-
գուցեալ բարերարներու հոգիներուն հա-
մար եւ պիտի ըլլան բարեմաղթութիւն-
ներ անոնց ի կեանս եղող պարագաներուն
համար : Եկեղեցւոյս բարերարներն են.—
Աղեքսանդր Մանթաշեան, Աթանագինէ
Էդնաեան, Ռափայէլ Մարկոսեան, Պօղոս
Նուպար փաշա, Արմենակ Համբարձում-
եան, Սիրանոյշ Ֆրէնկեան, Երուանդ
Պարկիրճեան, Կարապետ Յակոբեան,
Յակոբ Տէր Յակոբեան, Գէորգ Պագըր-
ճեան, Վահագն Իչքալացեան, Խաչա-
տուր Պետրոսեան, Սօֆիա Պետրոսեան,
Զապէլ Պէօճէքեան, Եդուարդ Պապեան,
Յակոբ Մարիամ Տամլամեան, Միհրան
Թագուհի Գավէզեան, Յարութիւն Մարի
Ժամկոչեան, Հմայեակ Աննիձա Ալեք-
սանեան :

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ
ըլլալու Ս. Պատարագին եւ աղօթելու մեր
հանգուցեալ բարերարներու հոգիներու
հանգիստին եւ ի կեանս եղողներուն արեւ-
շատութեան համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Սղատօնի նախօրեակին Ալֆորվիլէն Գույումճեան Ասատուր քսան Ֆր. կը նուիրէ տեղւոյս Կապ. Խավին, Մեծ Ե-
ղեռնէն անյայտացած իր հարազատներուն
յիշատակին :

Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Էսայեան 40ա-
կան Ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կա-
պոյտ Խաչերու Օգափ. կայաններուն,
(ստանալ «Յառաջ»էն) եւ տասը Ֆրանք
«Յառաջ»ի :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մաս-
նաճիւղին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք
ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը: Ճոխ
պիւֆէ :

Գեղարուեստական բաժին.—
Երգ, պար, անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

Messe à Notre-Dame

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայ-
րապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր
Տամ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ,
ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – Պ. ՔՈԼՈՄՊԻ Կապ. Խաչի
մասնաճիւղին անդամական ժողովը այս
Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 18ին, Լուի
ԺԵ. սրճարանը, Պ. Քոլոմպ : Կարեւոր օ-
րակարգ : Բոլոր անդամուհիներու ներ-
կայութիւնը անհրաժեշտ է :

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 19, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21ԻՆ
SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis, Rue Saint-Dominique (Métro : Invalides)

Կը նախագահէ՝ նախկին նախարար

Edouard DEPREUX

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.

Madame Eléna de la SOUCHERE

(Հեղինակ՝ Ցեղապաշտութիւն 1000 նկարներով գիրքին)

Daniel MAYER

(Նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի)

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Ալֆորվիլէն, Շաւիլէն, Իսիէն եւ Առնուվիլէն մասնաւոր օթոքարներ կ'ապահովեն երթ ու դարձը

ԻՍԻԻ օթոքառը կը մեկնի ժամը 20,30ին գերեզմանատունէն, 20,35ին կը հան-
դիպի Փերսիի հիւանդանոցը, ապա օթոպիւսի կայանները:

ՇԱՒԻԼԻ օթոքառը կը մեկնի ժամը 20ին, Շաւիլ – Վելիզիէն, 20·15ին՝ Փուէնթ
տը Շաւիլ եւ բոլոր օթոպիւսի կայանները:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանու-
թեանց Պետերուն
Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ զա-
ղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը
կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը-Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը
տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ *Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ*

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Աճէմեան եւ Էմ. Թաշ-
ճըեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ.
Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք
Յարանուանութեանց Պետերու
Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր
բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարա-
կութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի
դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթ-
ողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամ-
եակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարու-
թիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար:

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻԻ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպող

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն եւ սենեակներ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ
2295 ՖՐ.

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդու-
թեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) *եւ կիրակի օրերը եկեղեցին*

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une prièce d'identité et d'une photo).

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 20 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 20 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11493

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.493

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՏԱՊՆԴԵ՛ՆՔ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Տարիները կը սահին օտարութեան մէջ, մռայլ ու տժգոյն, ո՛չ մէկ փայլուն հեռանկար հորիզոնին վրայ: Յոյսի ո՛չ մէկ նշոյլ:

Տարագիր Հայութիւնը դիմագիծ կը փոխէ ժամանակին հետ: Սերունդները կը յաջորդեն սերունդներուն: Նորերը չեն հասկնար հիներու լեզուն: Հասած ենք հանգրուանի մը, որ կը սպառնայ վերջնական դառնալ:

Գրեթէ հինգ տասնեակ տարիներ անցած են այն չարաշուք օրէն ի վեր, երբ ահաւոր փոթորիկը ցրուեց մեզ աշխարհի չորս հովերուն: Տեղաւորուեցանք եօթը ծովերու ափին, հո՛ն, ուր ճակատագիրը առաջնորդեց մեզ:

Հեռացանք հայրենիքէն: Ա՛յն հայրենիքէն, որուն կարօտով էինք տոջորուած ի տղայ տիոց: Որուն անցեալի փառքերն էինք պանծացուցած հայրենասիրական մեր երգերուն մէջ: Որուն ազատութեան տենչով էին բաբախած մեր սրտերը: Ա՛յն հայրենիքէն, որուն ազատագրութեան համար էին զոհուած մեր միլիոնաւոր հարազատները:

Ա՛յն հայրենիքէն, որուն յարութեան ականատես էինք եղած՝ անոր խաչելութենէն ետք: Ու ազգովին մխիթարուած կը զգայինք: Մեր հոգիները ցնծութեամբ ու հպարտութեամբ կը լեցուէին:

Ազատագրուած Հայաստանը մէկ մասնիկն էր միայն մեր պատմական հայրենիքին, ուր ապրած ու ստեղծագործած էին մեր նախնիքները: Ապագայի փայլուն հեռանկարներ կը բացուէին մեր աչքերուն առջեւ:

Անկախութիւնը ստանալէ ետք, միացեալ, ամբողջական Հայաստան կը խոստանային մեզի, հանդիսաւորապէս դիւանագիտական կանաչ սեղաններու առջեւ, աշխարհի նոր քարտէսը գծող եւ ազգերու ճակատագիրը տնօրինող Մեծերը:

Երազի նման «անցան գնացին» այդ «երջանիկ օրեր»ը:

Ու այսօր կանգնած ենք Հայոց պատմութեան բախտորոշ մէկ դարձակէտին վրայ:

Գաղութները ժամանակաւոր հանգրուաններ էին դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ:

Ժամանակաւորը դարձաւ մնայուն, տեւական: Թերեւս վերջնական դառնայ վաղը, եթէ փոփոխութիւն չմտնէ կացութեան մէջ:

Եթէ չլուծուի Հայկական Հարցը: Եթէ չիրականանան մեր ազգային ու քաղաքական պահանջները: Եթէ նոր սերունդը, իբրեւ ժառանգորդը հինին, չշարունակէ պայքարը, չհետապնդէ Հայ Դատը, որուն յաղթանակն է միայն, որ պիտի ապահովէ Հայութեան գոյատեւումը, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայորդիներու մէկտեղումը հայրենի հողին վրայ:

Այսօրուան կորիզին սահմանները նեղ են: Պայմանները դժնդակ են: Հայրենադարձը դանդաղած է: Իսկ հայրենիքէն դուրս արտագաղթը սկսած է մտահոդիչ հանգամանք ստանալ:

Հայ Դատի յաղթանակին մէջ է մեր փրկութիւնը:

Հեռո՛ւ մեզմէ պարտուողական, նահանջական ոգին: Կատարուած իրողութիւններու առջեւ գլուխ ծռելն ու համակերպումը կը փորեն մեր դերեզմանը:

Ընդվզումի, պայքարի դարուն մէջ կ՝ապրինք:

Ազգովին լծուի՛նք հայ արդար դատի հետապնդումին, յաղթելու կամքով:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՀԱՄԱԿԵՐՊԱԾ ԿԸ ԹՈՒԻ

ՏԻՒՊՉԷՔ ԿՐՆԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸԼԼԱԼ

Միշտ կը ձիւնէ Փրակայի վրայ ուր արդէն ժողովուրդը մոռցած է թէ գարուն ալ եղած է: Ոչ մէկ միջադէպ կայ եւ դէտերը այն տպաւորութիւնն ունին թէ ժողովուրդը շշմած, համակերպած կը թուի: Պարզ է որ քանի մը շաբաթ, նոյնիսկ ամիս ետքն է միայն որ յայտնի կ՝ըլլայ յստակօրէն թէ ի՞նչ կը նշանակէ Հուսաքով փոխարինել Տիւպչէքը:

Ճնշիչ է միշտ մթնոլորտը սակայն, քանի բեռնատար մեծ կառքեր, լեցուն ոստիկաններով եւ զինուորներով կը մնան Ս. Վենչեսլաս հրապարակին շուրջը, կազմ ու պատրաստ: Եւ այս բոլորը կը կոչուի՝ ընկերվարութեան կառուցում:

Հուսաքի գործը դժուար է անշուշտ, բայց ոչ ոք կը կասկածի իր իմացականութեան մասին: Զուզեր որ աջ կամ ձախ հոսանքներ փորձեն դիրք շինել, ամուր ներկայացուցիչն է միջին դիծի մը, «կեդրոնի», մարդ մը: Ֆիկառոյի թղթակիցը խօսելով իր մասին կը գրէ թէ Փրակայի քնարական գարնան դիմաց ինք կը բերէ իրողութեանց խիստ օրէնքը: Ըսել չէ թէ անպայման դէմ է «գարնան», արդարեւ պէտք չէ մոռնալ թէ ինք էր որ ճակատագրական հարուածը բերաւ Նովոտնիի, Տիւպչէքի միջամտութենէն ետք, ամբաստանական երկար ճառով մը, զոր արտասանեց 1968 Յունուարի Կ. Կոմիտէի Լիակատարին, որ ղեկավարութեան գլուխը պիտի բերէր «մարդկային դիմագիծով ընկերվարութեան» չորսերը: Աւելցնենք որ Հուսաք կը յիշէ անշուշտ իր ապօրինի բանտարկութիւնը որ ինը տարի տեւած է:

× Չեխոսլովաքիոյ Կ. Կոմիտէն յանձնարարած է Ազգ. Ճակատին որ Ալեքսանտրը Տիւպչէքը առաջարկուի իբրեւ թեկնածու դաշնակցային Ժողովին նախագահութեան: Տիւպչէքի մասին Կեդր. Կոմիտէն իր բանաձեւով բարձր կը գնահատէ Տիւպչէքի առաքինութիւնները «պարկեշտ եւ զոհաբերուող համայնավար եւ համոզուած միջազգայնական եւ նկատի առնելով հանդերձ բանաձեւերու գործադրութեան իր աշխատանքի թերիներն եւ անբաւարարութիւնները, կը գնահատէ անշահախնդիր եւ պարկեշտ նախաձեռնութիւնը զոր առած է հարցերը լուծելու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ որոշած է անմիջապէս փոխադարձ միջոցներ ձեռք չառնել Հիւսիսային Քորէայի դէմ, բայց նման թռիչքներ, որոնք յատուկ պաշտօններ ունին, պիտի շարունակուին, աւելի պաշտպանուած ձեւով:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կրնայ անգամ մը եւս ելոյթ ունենալ, Ուրբաթ կամ Շաբաթ, այսինքն հանրաքուէի նախօրեակին եթէ անհրաժեշտ նկատէ: Ազգ. ժողովի նախագահն ալ հաստատեց այս հաւանականութիւնը: «Եթէ անհրաժեշտ նկատուի» կը նշանակէ անշուշտ եթէ մինչ այդ վստահ չըլլայ որ երկիրը «այո» պիտի պատասխանէ: Ուրբաթ օր ձայն պատկերասփիւռէն խօսեցան թեր՝ Կրոսման եւ Մոնտոն. դէմ՝ Կասթոն Մոներվիլ եւ Ժաք Տիւքլօ: Ծերակոյտի նախկին նախագահը իմաստուն չի գտներ երկիրը պառակտել եւ կը ճշդէ թէ սխալ է ըսել որ ծերակոյտը պիտի «վերանորոգուի»: Համայնավար պարագլուխն ալ Տիւքլօ շեշտեց թէ անփոխարինելի մարդ չկայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարեց թէ հարց չկայ որ Իսրայէլ ընդունի այսօր ինչ որ ընդունեցաւ 1956 – 57ին «ինչ որ ալ ըլլան չորսերու որոշումները այս ուղղութեամբ, որոշած ենք գլուխ բռնել»: Վարչապետը քննադատած է նաեւ Հիւսէյն թագաւորի ծրագիրը «որ ոչ բանակցութիւն կ՝առաջարկէ ոչ ստորագրուած հաշտութիւն, ոչ ալ լուծում առկախ հարցերուն»:

ԱՓՐԻԿԷԻ Զամպիայի խորհրդարանը լայն մեծամասնութեամբ քուէարկած է օրէնք մը որ կատակի կը նմանի, բայց շատ լուրջ է: Այդ օրէնքը կ՝արտօնէ Հանրապետութեան նախագահին որ հանրաքուէի դնէ սա հարցումը «գերիշխան ժողովուրդը հանրաքուէով պիտի յայտնէ թէ պէ՞տք է բարեփոխուի սահմանադրութիւնը որ կը վերաբերի հանրաքուէի ջնջումին»: Այսինքն, եթէ ժողովուրդը այո՛ ըսէ հանրաքուէին, այլեւս հանրաքուէ պիտի չըլլայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը խորհրդային ուժերուն քաշուիլը կը պահանջէ Չեխոսլովաքիայէն եւ Տիւպչէքի մէջ կը տեսնէ «զեկավար մը որ անձնաւորեց երկրին մէջ վերանորոգման եւ զարգացման քաղաքականութիւնը»:

ԼՕԶԱՆԻ մէջ աւելի քան վեց հազար հոգի ներկայ եղած են Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորի այրիին՝ Վիքթորիա – Էօժէնիի յուղարկաւորութեան: Ըստ սպանական աւանդութեան թագուհիին տղաքն ու թոռները տարին դագաղը տունէն մինչեւ մեռելակառք:

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՈՒ ԹԱՆԻ ՄՕՏ

Ամերիկայի Զայնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 16ը բազմազբաղ օր մը եղաւ Խորէն Կաթողիկոսի համար: Առաւօտուն Ուալտորֆ – Ասթորիայի իր յարկաբաժնին մէջ, ընդունած է հայ եւ օտար անձնաւորութիւններ: Կէսօրին ոստիկանական պատուոյ պահակախումբի առաջնորդութեամբ եւ Լիբանանի ՄԱԿի մօտ ներկայացուցիչ՝ Էտուար Կորայի, ուղղուեցաւ ՄԱԿի կեդրոնատեղին, ուր զինքը դիմաւորեցին օրուան արարողապետ Հինան Քորլէ եւ արաբական երկիրներու ներկայացուցիչները: Արարողապետին ողջոյնի խօսքերէն ետք Խորէն Կաթողիկոս առաջնորդուեցաւ Ու Թանի յարկաբաժինը, ուր սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ ընդհ. քարտուղարին հետ յարգանքի ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ու Թանի նուիրեց կիլիկեան ասպետի բարձրագոյն պատուանշանը եւ խաղաղութեան իշխան անուանեց զայն: Ընդունելութենէն ետք, ՄԱԿի ճաշասրահին մասնաւոր մէկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մեծ ճաշ մը, որու ներկայ եղան ՄԱԿի արաբ երկիրներու դեսպաններ եւ պատուիրակներ, հայ եւ օտար հոգեւորականներ, աշխարհական անձնաւորութիւններ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, շուրջ ութսուն հոգի: Լիբանանի ներկայացուցիչին բարի գալուստի բաժակաճառին պատասխանեց Կիլիկիոյ կաթողիկոսը շնորհակալական խօսքեր ըսելով: Ճաշէն ետք, Խորէն հայրապետ հեռապատկերի սրահը առաջնորդուեցաւ, ուր տեղի ունեցաւ զրոյց մը մամուլի թղթակիցներուն հետ:

Կէսօրէ ետք, կաթողիկոսը այցելեց Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորին, որ նոյն պանդոկը կը մնայ: Թագաւորն ու Հայրապետը խիստ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցան եւ նոյն օրը թագաւորին եղբայրն ու իշխան Ֆուատ փոխադարձ այցելութիւն մը տուին կաթողիկոսին, յանուն Հիւսէյն թագաւորի:

Խորէն կաթողիկոս ընդունեցաւ նաեւ Եաքոպոս Արք.ի այցելութիւնը:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՐԵՆ...

ԽՄԲ.— Թրքական Կիւնայտրն թերթն ալ կը յիշէ Ատանայի Հայկ. դէպքը եւ զայն կը ներկայացնէ իր ակնոցով, մոռնալով նոյնիսկ քիչ մը տրամաբանական ըլլալ: Արդարեւ ի շարս ա լա թուրքա առասպելներու կը գրէ թէ «յարձակման ենթարկուած Թուրքերը 17 հազար հայ մաքրագործած են իսկ յարձակող Հայերը 1850 թուրք սպաններ են ...». կուտանք ստորեւ մեկնաբանութիւնները մեր ընթերցողներուն:

Վաթսուն տարի առաջ այսօր — 15 Ապրիլ, 1901 — Ատանայի շրջանի հայ եպիսկոպոս Մուշեղի 14 Ապրիլ, 1909ին արձակած հրամանով Ատանայի, Թարսուսի եւ շրջակայից նախապէս զինեալ Հայերը Թուրքերուն դէմ ձեռնարկած էին յարձակումի մը որ չորս օր չորս դիշեր պիտի տեւէր:

Հայերը Թուրքերու տուները մտնելով պատիւի, ինչքի եւ կեանքի վրայ յարձակում կը գործէին, օրօրոցի թուրք մանուկներն անգամ կը սպաննէին: Զինուորը եւ ոստիկանը պատրաստ չըլլալուն երբ չկրցան այս յարձակումին առաջքը առնել տեղացի Թուրքերը ոգի ի բռին հայկական յարձակումին դէմ ցցուեցան: Չորս օրուան երկպառակութենէն ետք Հայերը 1850 թուրք սպաննած էին: Յարձակման ենթարկուած Թուրքերն ալ Հայերէն 17 հազարը մաքրագործեցին: Օսմանեան պատմութեան մէջ իբրեւ «հայկական իրարանցում» անցած դէպքին կազմակերպիչ հայ եպիսկոպոս Մուշեղ կեանքը փրկելու հետամտելով Եգիպտոս խոյս տուաւ:

Յետոյ Եւրոպա երթալով կացութիւնը ճիշդ հակառակը ցոյց տուող հրատարակութիւններու եւ քարոզութիւններու ձեռնարկեց ու համաշխարհային հանրային կարծիքը Թուրքերուն դէմ դարձնելու ջանքեր ի գործ դրաւ:

Եւրոպայի մամուլին մէջ լոյս տեսած գրութիւնները 31 Մարտի դէպքէն ետք իշխանութիւնը ձեռք անցուցած Իթթիհատականները խուճապի մատնեցին եւ անտեղիօրէն ծանր պատիժներ Թուրքերուն դէմ ի գործ դնելու տարօրինակութիւնը ցոյց տուին: Այս պատճառաւ ինքնապաշտպանութենէ տարբեր բան չըրած Թուրքերէն 47 խլամը այն ատեն Ատանայի կուսակալ Իթթիհատական անուանի Ճէմալ փաշա կախել տուաւ ...:

Ճէմալ փաշա այս դէպքին յիշատակներուն մէջ անամօթաբար կ՝ըսէր. «Հայերէն միայն մէկ հոգի կախել տուի»:

Այն ատեն Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կոմիտէին կողմէ ներքին նախարար կարգուած յետագային ալ եպարքոսութեան բարձրացած Թալէաթ փաշա ալ յիշատակներուն մէջ կը գրէ.

«Ես էի որ այս մահավճիռը նախարարաց խորհուրդին վաւերացնել տուի ...»:

Պատմաբան Տանիշմէնտ կ՝ըսէ.— «Կը պնդուի որ քաջագործութիւն մըն է Հայի մը փոխարէն 47 թուրքը կախել ... ջարդին կազմակերպիչ հայ եպիսկոպոս Մուշեղ Իթթիհատականներուն ինչքան շնորհակալութիւն յայտնէ, քիչ է»:

ՄԵՐ ԹԱՂԻ «ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆՆԵՐԸ»

Մեր տունը կը նայի Էվըրթընի այն մասին վրայ, որ կը միանայ Վուտհէյվն ծառուղիին : Ծառուղիին միւս, դիմացի կողմը, շարուած են մեր գիւղին առեւտրական հաստատութիւնները, դերձակ, փռապան, նպարավաճառ, կօշկակար եւայլն : Փենըլոփ պողոտայի ու Վուտհէյվնի միացման անկիւնն ալ Միւնիսիփըլ դեղարանն է : Իր տէրը, Մր. Պայնտէր, քանի մը ամիս առաջ մեռաւ, որովհետեւ իր արեան ճերմակ գնդիկները, որոնք պահակազօրքի դեր կատարելու էին իր մարմնին մէջ, կատղեցան՝ ու իրենց դըրացի կարմիր գնդիկները կերան : Ու Մր. Պայնտերի դեղարանին մէջ չկար դեղ մը, որ կարենար զանոնք կարգի հըրաւիրել... Բայց ըսելիքս այս չէր, աս միջանկեալ էր : Պարոն Պայնտերի մահուան պատճառով դեղարանը չգոցուեցաւ, օր մը ետք նոր մարդիկ եկան ու բացին զայն : Միայն իրենց դէմքերը տխուր էին ու յաճախորդներուն հետ բարեւ փոխանակած ատեննին իսկ, չէին ժպտեր ատեն մը : Գէշութիւնը այն է, որ առաջ ալ, հիմա ալ, Կիրակի օրերը դեղարանը գոց է, բայց ճիշդ իր դիմաց գտնուող Մք Դիկին կապելան շաբաթը եօթն օր բաց է. այս բանը գիտնալուս համար է, որ մենք հիմա Կիրակի օրերը կը ծարաւնանք, բայց հիւանդ ըլլալու համար՝ շաբթուան միւս օրերուն, կը սպասենք :

Դեղարանին մէկ պատը արեգդէմ է, կը նայի առաւօտ կանուխ բարձրաշող արեւին : Թուխ աղիւսով է շարուած ու վրան ինկող արեւու ճառագայթները, այդ պատճառով, փոխանակ արտացոլացնելու, կը ծծէ ու կը տաքնայ. այնպէս որ, ձմրան ցուրտ օրերը կռնակը առաւօտ կանուխ անոր տուող մը, թէ՛ առջեւէն, եւ թէ՛ կռնակէն կը տաքնայ : Այդ է պատճառը, որ գեղին տարեցները, հանդստեան կոչուած տարեց քաղաքացիները, ծերակուտականները, առաւօտ կանուխ, բերան մը երկուք խօսելու համար հոն կը հաւաքուին : Երբ ես քունէս ելլեմ, օրուան բարեխառնութեան տեղեկանալու համար փողոցի ջերմաչափին չեմ նայիր, կը նայիմ, թէ Միւնիսիփըլի պատին տակ քանի՞ հոգի կայ, ու այդպէսով կը տեղեկանամ, թէ օդը որքա՞ն պաղ է : Եթէ խումբը լըման հոն է՝ գարնան հոտ կայ օդին մէջ, եթէ հինգ — վեց հոգի կայ, բաւական ցուրտ է, իսկ եթէ մէկ կամ երկու հոգի է ներկայ եղողը, ինծի համար դուրս ելլելու օդ չէ ...

Երբեմն, կէսօրուան դէմ, երբ փուռը հաց գնելու կամ նպարավաճառին ղրկէ զիս տիկինը, կանգ կ՛առնեմ իրենց մօտ քանի մը խօսք փոխանակելու եւ օրուան նորութեանց ծանօթանալու :

Օր մը, ըսի, թէ աս այսպէս չըլլար... երբ յոգնինք՝ տիտիկ ընելու տեղ մը իսկ չունինք... Երկիրը նման հաւաքատեղիներ գէթ ծառի մը կոճղ կ՛ունենային ...

— Է, ի՞նչ ընենք,— հարցուցին :

— Ատ ալ հարցնելու բա՞ն է... Ակումբ մը վարենք ու անուն մըն ալ տանք անոր, — ըսի :

— Գէշ միտք չէ, հիչ ալ գէշ միտք չէ, խորհե՞ր ես, թէ ինչ անուն կրնանք տալ մեր կազմելիք ակումբին :

— « Աղջիկ դիտողներու ակումբ », — թելադրեց մէկը քովէս՝ ու ծիծաղեցաւ :

— Ի՞նչ ...

— Աղջիկ դիտողներու ակումբ, քանի որ, ամբողջ օրը, ուրիշ բան ըրած չունի՛նք ...

— Կիներն ալ կը դիտենք, — ըսաւ ուրիշ մը :

— Նոյն բանը ըսել է, երկուքին մէջ մեծ տարբերութիւն մը չկայ ... Եթէ կ՛ուզէք կը կոչենք ինքզինքնիս՝ Վումըն Վաչըրզ Քըլըպ :

— Լաւ կը հնչէ, բայց պատուաբեր անուն մը չէ... Հայրենասիրութեան կամ նման բանի տպաւորութիւն չի ձգեր. ընդհակառակն :

— Պօյ օ պօ՛յ... Եթէ կնիկ խաղցնելն ու հայրենասիրութիւնը զուգորդուէին, Ամերիկայի մէջ 12էն վեր եղողները բոլորը, բոլորը զինուոր կ՛ըլլային :

— Գիտէ՞ք, — ըսաւ նախկին հրշէջ Պիլ Հուայթը, — 1917ին երբ զինուոր էի, բանակին մէջ մեզի հապ կլլել կուտային, որ խելք — միտքերնիս կնիկի չերթայ ... Կարծեմ այդ հապերը ներգործել սկսան հիմա :

— Վայ ապուշ, — ըսաւ լսողներէն մէկը, ու սկսաւ ձեռքերը ծունկերուն զարնելով ծիծաղիլ :

— Ի՞նչ է, ի՞նչ պատահեցաւ, — ուզեցին գիտնալ միւսները :

— Պիլը կը կարծէ, թէ... Կը կարծէ, թէ.. Կը կարծէ, թէ...

Մարդը ծիծաղէն թուլցաւ ու չկրցաւ շարունակել : Ստիպուած ես կրկնեցի հրշէջի դիտողութիւնը :

Ոմանք ժպտեցան, ոմանք մնացին անտարբեր : Մէկ հոգի ալ, ըսաւ թէ, քիչ ետք երբ տոքթոր Պրաունը գայ, անոր կարծիքը առնելու ենք :

Տոքթ. Պրաունը մեր խումբին ամէնէն լուրջ ու ամէնէն յարգուած անդամն է : Տարիքը ութսունի դուռներուն կը մօտենայ, ու, տասը տարի է ինչ, գրեթէ հանդստեան է կոչուած : Սրտի բաւականին լուրջ տագնապ մը անցուցած է ու իր օգնական բժիշկին ու կնոջը ստիպումին վրայ, « հանդստեան կոչուած» յայտարարած է ինքզինքը : Անուանական բան մըն է այս հանդստեան կոչուիլը : Իրաւ է թէ արջի պէս ու արջի չափ հոս ու հոն չի վազեր, բայց ամէն անգամ որ մէկը նեղը մնայ ու իրեն դիմէ, կը հասնի : Ցերեկ կամ դիշեր ըլլալը տարբերութիւն չըներ : Եթէ զինքը կանչողները իրեն անծանօթներ են, կը հարցնէ, թէ «դրամ ունի՞ն վճարելու » : Եթէ պատասխանը « այո, տոքթոր, ունինք» է, կուտայ մօտերը բնակող երիտասարդ բժիշկի մը հեռաձայնի թիւը ու կ՛ըսէ .

— Լաւ, վստահելի բժիշկ է, անոր կանչեցէք :

Իսկ եթէ «դրամ չունինք » ըսեն, կամ ըսեն, թէ «կանչեցին, բայց հոն չէր».

— Աղէկ, հինգ րոպէէն հոտ կ՛ըլլամ,— կը պատասխանէ : Ու եթէ հինգ րոպէն տասը ըլլայ, կամ տասնըհինգ, դիտցէք որ այդ յաւելեալ քանի մը րոպէն անցուցած է իր երթալուն արդելք ըլլալ ուզող կնոջ հետ կռուելով .

— Մարդ, ո՞ւր կ՛երթաս, հոգիիդ արժէքը դիտցիր, զիս որբեւայրի՞ ձգել կ՛ուզես...

— Եթէ ես մեռնելէ չեմ վախնար, դուն ալ, որբեւայրի մնալէ մի վախնար ...

Կը կարծեմ, թէ անհետացող արհեստակիցներուն սերունդին վերջին ներկայացուցիչն է մեր բժիշկը : Ալ իրեն պէս մարդիկ շրջանաւարտ չեն ելլեր բժշկական հաստատութիւններէ :

Օր մը, երբ իր մօտ էի, ընդունելութեան իր սրահին մէկ պատին ամբողջ երկայնքին շարուած դարակներու քարտերը — անհամար քարտերը — ցոյց տալով, ըսաւ.

— Ամբողջ փրէքթիսիս ընթացքին մէկ հատիկ մայր չեմ կորսնցուցած ... Այս բոլորին օգնած եմ, որ աշխարհ գան ... Կը յուսամ՝ բոլորը կ՛ըլլան երջանիկ ... Իրենց երիտասարդութեան տարիներուն, որովհետեւ տոկուն են, առհասարակ երջանիկ կը զգան ինքզինքնին : Երջանկութիւն ըսուած թռչուն գոյութիւն չունի. մենք եք որ զայն կը ստեղծենք մեր հոգիին մէջ... Այս բոլորին, իրենց ծննդեան տարելիցին քարտ կը ղրկեմ շնորհաւորելու :

— Տաք, դուն անուղղայ սանթիմանթալիստ մըն ես, — ըսի :

— Չէ՛, մեծամիտ մըն եմ... քարտ կը ղրկեմ ինքզինքիս յիշեցնելու համար, թէ ինչքան շատ գործ եմ տեսած... Երբեմն երբ փառք —հանրային պարտէզ — կ՛երթամ, հոն, տղոց խաղալը տեսնելով՝ սիրտս կը լեցուի հրճուանքով : Արդեօք ասոնցմէ քանի՞ հատին ոռիկին հարուած մը տալով առաջին շունչն եմ առնել տըւած, կը մտածեմ ... Մեծանուն հեղինակներ, մեծ հատորներ կը ձգեն իրենցմէ յիշատակ, ես ալ՝ զուարթ երախաներ, որոնք մեր ազգին ապագան պիտի կերտեն վաղը միւս օր... Կրնայ նոյնիսկ անոնցմէ մէկն ու մէկը նախագահ ըլլայ :

Ակումբ ունենալու մեր ծրագիրը, ինչ ինչ պատճառներով չյաջողեցաւ, ջուրը ինկաւ, բայց արդելք մը չկայ, որ մենք, ամէն առաւօտ, երբ եղանակը թոյլատու է, հաւաքուինք Միւնիսիփըլ դեղարանի արեգդէմ պատին տակ ու զբաղինք սնոտի բաներով :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՊԱՐՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿԸ

Ա.

Դասախօսութիւն Կոմիտաս Վարդապետի 1912ի ամրան՝ Էսայեան վարժարանին մէջ, Բերա, Պոլիս:

Մեր ընտրած նիւթին անցնելէ առաջ՝ հարկ կը զգամ բացատրել, թէ ինչ նշանակութիւն ունի մանկական երգեցողութիւնը ապագայ ազգային դաստիարակութեան գործին մէջ : Երգեցողութիւնը դնդերներու շարժում մըն է, որ կ՛առաջանայ համապատասխան զգացումներէ : Մանուկը ինչ զգացումի տակ որ ըլլայ, այդ զգացումը կ՛արտայայտէ որոշ երգերով : Երգը ներքին՝ հոգեկան զգացումին արտայայտութեան մէկ ձեւն է, ուրեմն շարժում մըն է. եւ պարն ալ ինքնին շարժում մը ըլլալով, երգը կը զուգորդուի պարին հետ : Զգացումները ինչ ուղղութեամբ որ ընթանան, երգն ու պարն ալ նոյն արտայայտութեամբ երեւան կուգան : Արդ՝ կրնայ ըմբռնուիլ, թէ որքան կարեւոր են մանուկին դաստիարակութեան մէջ երգեցողութեան ընծայուելիք հոգածութիւնն ու պարտաւորութիւնը :

Պարը ամենահիմնական նշանակութիւն ունեցող երեւոյթ մըն է. ամէն դեղարուեստ պարի մէջ կը պարփակուի : Իրրեւ շարժում՝ պարը շատ կարեւոր դեր ունի ապագայ դպրոցական կեանքի դեղարուեստական շարժումին մէջ, վասնզի պէտք է դիտնալ, թէ ամէն դեղարուեստ, ինչպէս երաժշտութիւն, քանդակագործութիւն, ճարտարապետութիւն եւն. շարժում է. ամէն կեանքի մէջ պար կայ. արդէն ամբողջ տիեզերքի կեանքը պար չէ՞ : Մարդկային կեանքին մէջ երկու տեսակ պար կայ, մին՝ ուրախական, միւսը՝ տխրական : Թէեւ մարդիկ ներկայիս առաջինը կ՛ընեն, բայց հին ժամանակներուն տխրականն ալ տեղի կ՛ունենար, ինչպէս մեր մէջ մեռելական պարեր, զորս յուղարկաւորութեանց ատեն կը կատարէին մեր նախնիք, իրենց տրամութեան զգացումներուն համապատասխան նեարդային շարժումներ առաջ բերելով : Պարըն ալ, ձայնական երգին նման, որ առաջանալով ողբերգութեան հասած է, իր զարգացումը ունեցած է օփերայի մէջ, քաղաքակիրթ ազգերու մօտ :

Պարի ամենահասարակ ձեւն է ընտանեկան պարը, որուն մէջ միտք, զգացում

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապտիւլ Համիտ հրամայած էր որ յեղափոխականը Նէճիպ Մէլհամէ հարցաքննէ առանձին, միակ քարտուղարի մը ներկայութեան, որպէսզի ըլլալիք յայտնութիւնները ծածուկ մնան :

Իսկ ինք, ինչպէս ըսինք, վարագոյրի մը ետեւ պահուըտած էր՝ ճիշդ Նէճիպ Մէլհամէի թիկնաթոռին ետեւ :

Սատըք պէյ շատ հանդարտ ու պաղաբիւն կերպարանք մը ունէր երբ ներս բերուեցաւ :

— Ի՞նչ է անունդ եւ գործդ, հարցուց պալատականը :

— Անշուշտ Սատըք է եւ Շաֆաք թերթին նախկին խմբագիրներէն եմ, իսկ այժմ իմ միակ գործս է բռնաւորութեան դէմ կռուիլ հայրենիքիս ազատութեանը համար, պատասխանեց երիտասարդը խըրոխտ ձեւով :

— Ո՞ւր կը բնակիս :

— Բնակարանս չեմ ուզեր յայտնել, որպէսզի զիս հիւրընկալողներուն գլխուն փորձանք չգայ :

— Դո՞ւն նետեցիր պոմպան ոստիկանութեան նախարարին կառքին վրայ :

— Այո :

— Դո՞ւն սպաննեցիր ռեվոլվէրով քեզի հետապնդող երկու պալատական պահապանները :

— Այո :

— Ինչո՞ւ գործեցիր այդ ոճիրները :

— Որովհետեւ որոշած ենք մի առ մի բնաջինջ ընել բոլոր այն անձերը, որոնք արդելք կը հանդիսանան մեր հայրենիքին ազատութեան :

— Ո՞վ էք դուք, որ այդ որոշումը տըւած էք :

— Յեղափոխական քոմիթէի Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին անդամները :

— Քանի՞ հոգի էք :

— Այնչափ հոգի ենք, որքան պէտք է մեր նպատակը գործադրելու համար :

— Քանի որ անկեղծ համարձակութեամբ մը իմ հարցումներուս կը պատասխանես, այնպէս ինչպէս կը վայլէ ճշմարիտ յեղափոխականի մը, ըսէ խընդրեմ այդ մասնաճիւղին անդամներուն անունները :

— Ձեր այդ հետաքրքրութիւնը պիտի չկրնամ գոհացնել, միայն կը յայտնեմ որ ձեր ենթադրածէն շատ աւելի է իրենց թիւը : Գալով իրենց անուններուն անոնք կարեւորութիւն չունին, Ահմէտ, Մէհմէտ, Օսման կամ Ալի...:

— Եւ ե՞րբ կատարելու միտք ունիք միւս մահափորձերը :

— Առիթը ներկայացածին պէս, գուցէ այս դիշեր կամ վաղը առտու...:

— Ի՞նչպէս յաջողեցար Եըլտըզի պարտէզը մտնել, ոճիրդ կատարելու համար :

— Մեր քոմիթէն, պէտք եղած ատեն, տեղ մտնելու միջոցը ունի :

— Բացատրէ տեսնենք այդ միջոցը :

— Չեմ կարող...

— Եըլտըզ մտած ատենդ առանձի՞ն էիր թէ ուրիշ ընկերներ ալ ունէիր :

— Ուրիշ ընկերներ ալ ունէի :

— Քանի՞ հոգի :

— Վեց-եօթը հոգի :

— Ի՞նչ եղան անոնք :

— Կարծեմ յաջողեցան փախչիլ :

— Ո՞ւր տեղէն կրցար ձեռք ձգել պոմպան, զոր նետեցիր կառքին վրայ :

— Մեր մթերանոցէն առի, դժբախտաբար շատ պզտիկ էր ու չկրցաւ պէտք եղած արդիւնքը տալ, կը յուսամ որ իմ ընկերներս կ՛օգտուին այս դասէն ու աւելի մեծ ու զօրաւոր ռումբեր կը գործածեն :

— Գիտե՞ս որ այդ գործած ոճիրիդ ու մարդասպանութեանդ նուազագոյն պատիժը կախաղանն է :

— Բնականաբար, բայց դիտցէք որ անկեղծ յեղափոխական մը մահուընէ չի վախնար :

— Ի՞նչ է քոմիթէին նպատակը այս ոճիրները գործելով ու հանրային անդորրութիւնը խանդարելով :

— Բռնակալութիւնը ջնջել, Սահմանադրութիւնը վերահաստատել եւ հայրենիքը փրկել մօտալուտ կործանումէ :

— Ատոնք գեղեցիկ խօսքեր են, որոնք որեւէ արժէք չունին երբ մօտէն քննենք, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, բռնակալութիւն գոյութիւն չունի այս երկրին մէջ. մեր Վեհափառ տէրը, իր իմաստութեամբ, այնպէս կը կառավարէ երկիրը որ նոյնիսկ Եւրոպայի ամէնէն ազատ Սահմանադրութիւնը ունեցող պետութիւնները կը նախանձին մեր վրայ : Հանդարտօրէն իր գործին աշխատողներուն համար բռնութիւն չկայ բնաւ, բայց երբ ոճիրներ կը գործուին, անշուշտ Վեհափառ Սուլթանին պարտքն է պատժել յանցաւորները : Հայրենիքի կործանումը դուք էք որ կը փութացնէք ձեր յիմարական ձեռնարկներով : Մեր Վեհափառ տէրը տրամադիր է Սահմանադրութիւնը շնորհելու իր հպատակներուն, երբ ժամանակը գայ, ուստի ձեր բոլոր այդ խօսքերը արժէք մը չունին եւ մաղի չափ չեն կրնար արդարացնել ձեր անիծապարտ արարքները :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 109)

առաջ կը բերենք: Եթէ ուրախանանք՝ կը շարժինք, եթէ տխրինք՝ դարձեալ: Արտաքին կեանքէն տպաւորուելով կը շարժինք եւ կ'ազդենք ուրիշի մը, ան ալ իր կարգին կը շարժի կամ կը պարէ, եւ այսպէս՝ փոխանցաբար: Հանդիստ պիտի մնայինք, եթէ չտպաւորուէինք: Այսպէս՝ ընտանեկան շրջանակի մէջ մէկը կ'ելլէ կը պարէ, ձեռքի, ոտքի, ունքի, երեսի շարժումներ կ'ընէ, եւ ահա ուրիշներ ազդուելով՝ կը սկսին ծափահարել ու կ'առաջանայ ընդհանուր ուրախութիւն:

Վայրենիի պարը պարզ է եւ կ'արտայայտէ իր կեանքը. ան ինքնապաշտպանութեան եւ ապրուստի վրայ միայն կը խորհի, եւ ասոնք են այդ պարին էական տարրերը: Ան իր զգացումները արտայայտելու համար պարի շարժումներուն կ'ընկերացնէ հասարակ նուագային գործիքներ, — թմբուկ, քարէ ու մետաղէ շինուածներ: Մարդ մը, ազգ մը որքան զարգանայ, նոյն չափով զարգացած երեւան կուգան պարն ալ, նուագն ալ, ինչպէս նախնական թմբուկը օփերայի մէջ դարձած է ամէն ձայն զգացնող գործիքը: Կարիքն ու զարգացումը զոյգ կ'ընթանան: Ամէն ինչ, ամէն գեղարուեստ մարդկային ներքին, հոգեկան կեանքին արտայայտիչն է: Այսպէս եղած է սկիզբէն ի վեր:

Հեթանոսները երկու գլխաւոր պար ունէին, — հոգեկան ու ժողովրդական, որոնք ներկայ ժողովուրդներու կեանքին մէջ փոխադրուած են իրենց նախնական դերերուն մէջ: Մեհենական շատ մը արարողութիւններ ու պարեր փոխանցեր ենք քրիստոնէութեան մէջ. հեթանոսական զոհը քրիստոնէութեան մէջ եղած է անդաստանօրհնէք, որ ձախ ու աջ երթուդարձով պարը կը ներկայացնէ արդէն: Նոյնպէս եկեղեցական քշոց, բուրվառ ու ծնծղաներ մեր ազգային վայրենիի կեանքին արձագանգներն են, զորս արարողութեանց ատեն դպիրները զընդ հա՛ զընդ, քշէ ու քշէ, այն աստիճան կը հնչեցնեն, որ կատարուած ընթերցումները բոլորովին անլսելի ու անհասկնալի կը մնան:

Գալով ժողովրդային պարերուն, անոնք հեթանոսական օրերէն մինչեւ այսօր կ'ապրին մեր մէջ, մինչ Ֆրանսացիներուն եւ Գերմանացիներուն մէջ կորսուած են: Ժողովրդային կամ աշխարհական պարերուն մէջ ալ կրօնական հետքեր կը շարունակեն, ինչպէս ջուր սրսկել, որ շարժումն մըն է, պարի մը կապուած: Տեառնընդառաջին կրակի վրայէն ցատկել եւ դինուորական պարը, որ Մուշի դաշտին մէջ քանի մը դիւղեր ու Շատախ ու Մոկք գոյութիւն ունի տակաւին, «չորոր» կ'ըսեն ու կը պարեն հոն, ուր սուր կայ, թուր կայ՝ անով, եթէ ոչ՝ կոպակով (բարակ փայտ):

Պարը, որ շրջան կը նշանակէ եւ լայլի կը կոչուի, իբրեւ ազաւազումը լայք բառին, որ նոյնպէս շրջան ըսել է, երեւան կուգայ հարսանեկան պարին մէջ, ուր քառասուն մարդ կը բոլորուին ու կը շարժին իբրեւ մէկ մարդ: Այնքան բնազդական կերպով զարգացած են: Ամենազարգացած մարդը ճիշդ անոնց պէս պարելու համար շատ երկար ճիգերու պիտի կարօտէր: Մտաւոր զարգացումի աստիճանին վրայ կը գտնուի պարին շարժումն ալ: Ուրեմն՝ ազգի մը քաղաքարթութեան հետ կապուած է իր պարին շարժումներու զարգացումը: Այն մարդիկ, որոնք նստուկ կեանք ունին, թոյլ են, ոչինչ կ'ընեն, ոչ մէկ կերպով կը շարժին: Միթէ թուլամորթ մարդը կրնա՞յ սուր առնել, թուր առնել:

Հոս տեղին է յիշել «առողջ միտք՝ առողջ մարմինի մէջ» խօսքը. երգեցողութիւնն ու պարը կ'առուգացնեն, կը մարդեն մարմինը: Բոլոր գեղարուեստները շարժումի մէջ կ'արտայայտուին: Ուրեմն մարմնական երգեցողութիւնն ի՛նչքան կարեւորութիւն ունի ապագայ քաղաքակրթութեան մէջ:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

Hommage à Komitas

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, բացառաբար Ֆրանսերէն կը հրատարակենք Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ Տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու Ժօզէֆ Ֆրանչեսքիի ճառը, արտասանուած Ապրիլ 12ին, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգին առթիւ, իբրեւ օրուան նախագահ:

Այս ճառը վկայութիւնն է Ֆրանսացիի մը, որ հեռու ըլլալով հանդերձ երաժշտական ասպարէզէն, բացառիկ հետաքրքրութիւն մը զգացած է մեծ Վարպետին հանդէպ եւ պարտք սեպած մօտէն ուսումնասիրել անոր կեանքն ու գործը:

Dès que la chorale arménienne Sipan-Komitas m'eut demandé de prononcer ce soir le discours que commande l'évocation de celui qui règne sur cette soirée, je réfléchis très longuement aux moyens de le louer convenablement. Mais, très vite les recherches, les méditations, les réflexions m'apprirent les difficultés de ma tâche tant l'œuvre et le génie de KOMITAS méritent un hommage beaucoup plus complet et plus chaleureux que je ne saurais le faire. Je revendique simplement d'avoir apporté toute ma sincérité et toute mon admiration tant j'ai été rapidement saisi par la personnalité attachante du personnage qui est devenu depuis que je lui ai consacré plusieurs heures de mes nuits, un fidèle ami et vénéré compagnon.

Le 26 Septembre 1869, il y aura bientôt 100 ans, naît à Keutahia en Asie Mineure Soghomon SOGHOMONIAN. Le jeune enfant trouve dans ses géniteurs tout ce qu'il faut pour forger son destin. Son père qui exerce le métier de cordonnier est d'un caractère très joyeux. Comme celui de la fable il chante :

« du matin jusqu'au soir
« Et si c'était merveille de le voir dans
« son échope,
« c'était aussi merveille d'écouter ses
« poèmes et de l'ouïr à l'église du village
où avec son frère il chante aux offices ».

Quand à sa mère, si elle se laisse aller à la mélancolie, c'est certainement pour mieux exprimer son tempérament très artiste.

Mais ce merveilleux tableau familial est vite terni. Soghomon perd sa mère dès l'âge d'un an. Son éducation est alors confiée à sa grand'mère Mariam. En 1880 son père envoie le jeune garçon qui a alors 11 ans, poursuivre ses études à l'école de Broussa. Mais, la malchance le poursuit puisque quelque mois après, Soghomon apprend la mort de son père ce qui l'oblige à arrêter sa scolarité et à retourner dans sa ville natale. Mais déjà le jeune garçon était rentré dans la carrière. Dans l'église St-Marie à Keutahia ou St-Théodore à Broussa, il participe au chœur et se fait remarquer par sa belle voix. En 1881 le chef de l'église de Broussa, le R. P. Kévork Tersakian part pour Etchmiadzine recevoir la mitre d'Evêque. Le Catholicos qui siège dans cette ville lui demande d'amener avec lui un garçon orphelin doté d'une belle voix pour peupler le séminaire qu'il vient de fonder et qui doit être à ses yeux le haut lieu de la foi de la musique sacrée. C'est naturellement Soghomon qui est choisi.

Au milieu de ses condisciples celui qui sera plus tard le R. P. Komitas vit des jours merveilleux et pleins de richesse. Il a pour professeur Magar Egmalian, l'élève de Rimsky-Korsakoff. Le Catholicos lui-même remarque le jeune séminariste. Emu par cette voix d'or qui enchantait et bouleversait, il en fait le soliste des grandes cérémonies et porte une attention toute particulière à sa formation, son éducation.

Ses camarades qui viennent de toutes les régions de l'Arménie lui apportent à foison des airs et des chants pour lesquels il s'émerveille.

Enthousiasmé par leur richesse et la diversité de leur mélodies, il ne pense plus qu'à les recueillir, les transcrire, les présenter. Il fait de cette tâche la passion de toute sa vie.

C'est dans cette atmosphère sereine et joyeuse que Soghomon poursuit parallèlement ses études religieuses.

En 1890 il est consacré Sargavak (diacre) et le 11 Septembre 1893, à l'âge de 24 ans il est ordonné prêtre et prend le nom de Komitas.

KOMITAS VARTABED :

C'est le nom qui rentrera dans l'histoire.

En même temps qu'il vivait avec intensité toute la vie du séminaire d'Etchmiadzine ce brasier de la vie intellectuelle arménienne qui a toujours su au long des siècles rester fidèle à cette réputation puisque grand nombre d'intellectuels ont tenu à venir s'y abreuver ; (le dernier en date des plus célèbres Anastase MIKOYAN n'a-t-il pas occupé le poste de Chef de l'Etat de l'Union des Républiques Socialistes Soviétiques), Komitas publiait ses premières recherches. C'est ainsi qu'en 1894 il fait paraître dans la revue Ararat, sous la signature de Soghomon SOGHOMONIAN, une solide étude sur les chants liturgiques arméniens et qu'en 1895, il édite son premier livre de chants populaires de la région d'Agn.

(*à suivre* - 1)

Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբը Ալֆորվիլի մէջ, իր դեկավարով՝ Կ. Ափրիկեան եւ ձախին՝ քաղաքապետ՝ Ժ. Ֆրանչեսքի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐ

Հայաստանի պատկերասփիւռը ներկայիս կը պատրաստէ «Գարուն ա, ձուն ա արել» անունով շարժապատկեր մը Կոմիտասի մասին:

Մեծ երգահանը 1905 – 1915ի ժամանակամիջոցին 22 նամակներ յղած է Փարիզաբնակ Մարգարիտ Բաբայեանի: Շարժապատկերին նիթը քաղուած է այդ 22 նամակներու բովանդակութենէն: Նամակները այժմ կը գտնուին Երեւան, Ռ. Աթայեանի մօտ:

— Ասիկա պիտի ըլլայ հոգեբանական լարքապատկեր մը, ուր մենք պիտի փորձենք նամակներուն տխուր տողերուն մէջէն ցայտուն դարձնել Կոմիտասի՝ մեծ երգահանին ներաշխարհը, ցոյց տալ անոր հոգեկան մեծ ուժը, խոր հաւատքը հարազատ ժողովուրդին տաղանդին ու ըստեղծարար կարողութիւններուն հանդէպ, յայտարարած է գործին պատասխանատուներէն մէկը՝ Գ. Մելիք – Աւագեան:

Կոմիտասի դերը կը կատարէ Ս. Սարգսեան: Շարժանկարին մէջ պիտի օգտագործուի Կոմիտասի ձայնագրութիւնը:

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի երկրաբաններու ընդհանուր ժողովը որոշեր է հիմնել երկրաբանական ընկերութիւն մը: Վարչութեան հիմնադիր նիստի ընթացքին վաւերացուած է միութեան կանոնագրութիւնը: Ընկերութեան նախագահ ընտրուած է ակադեմիայի թղթակից – անդամ Ա. Ասլանեան, իսկ փոխնախագահ՝ Է. Ղուլեան:

Նորընտիր ընկերութեան գլխաւոր նպատակն է ժողովրդականացնել երկրաբանական գիտութիւնը, ընդարձակել աշխատանքները այս ճիւղին մէջ եւայլն:

Զ. ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Ապրիլ 12ին երգահանդէսներու շարք մը տալու համար Նոր Զելանտա մեկնած է Զարուհի Դոլուխանեան: Երգչուհին երեք տարի առաջ արդէն այցելած էր Նոր Զելանտա: Այժմ 12 համերգներ պիտի տայ Ուելինքթընի, Համիլթոնի, Օքլէնտի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Թաւջութակահարուհի Կարինէ Գէորգեան Լիզպոն մեկնած է նուագահանդէսներ տալու նպատակով:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտ 24ին գումարուեցաւ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի տարեկան ընդհանուր ժողովը: Զեկուցումներէն պարզուեցաւ, որ անցեալ տարի մշակուած են 108 հարցեր, որոնք կ'ընդգրկեն 516 նիւթեր:

×

«Պրաւտա» թերթը Մարտ 25էն ի վեր կը տպուի նաեւ Երեւանի մէջ: Շարուածքը ամէն օր օդանաւով կը տեղափոխուի Հայաստան, ուր կը տպուի օրը օրին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյչներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւգինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*

Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Իր ընտանեկան պարագաքերը ցաւով կը ծանուցանեն

ՄԱՐԻԱՄ ՏԱՐԱՔՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Զաքրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին, Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ :

Թաղումը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 21) ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը պիտի ամփոփուի իր ընտանեկան դամբարանը, տեղւոյն գերեզմանատունը :

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը Անծանօթ Զինուորին բոցը պիտի արծարծէ ժամը 18ին :

Այս արարողութեան հանդիսաւոր բնոյթ մը տալու համար, Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակիցները կը հրաւիրուին հոծ բազմութեամբ մասնակցիլ թափօրին :

Հաւաքուիլ Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը (Թեռ–Փլէն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Բարսեղեանին եւ Բարսեղեան, Ասատուրեան, Ղազարեան, Ֆասուջեան ընտանիքներուն, եւ բոլոր պարագաներուն՝ Ողբ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ (ի Տէսին) կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Բարսեղ Բարսեղեանի եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իր եղբօր (Տէսին) մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ քսան Ֆր. Վիէնի Կապոյտ Խաչին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ի տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յունիս 1ին :

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON
VAJA *NEW JEAN'S*
VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Մաղաքեան (Վալանս) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Մելքոնեանի, Մարսէյլ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Messe à Notre-Dame

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր

Փակ է Կիրակի օրերը
բայց տրամադրելի
հացկերոյթներու,
հարսանիքի կամ
նշանտուքի համար

TRANSIT

Agence en Douane
— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98

MARSEILLE (1e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

Maître DIDIER AUBOURG

(*Avocat à la Cour d'Appel de Paris, membre du Centre d'Information et d'Etude sur le génocide*)

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏՇԵԱՆԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, մեներգ ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (*ընկերակցութեամբ Տիկին Ռոսսեթի*), դաշնակ Օր. ՀԻԻԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ, արտասանութիւն Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, նուագ եռեակի մը կողմէ (Օր. Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ, Օր. Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ), *Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :*

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը–Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ *Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ*

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Աճէմեան եւ Էմ. Թաշճրեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու

Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպութեամբ Յարանուանութեանց երեք պետերուն եւ Լիոնի հայ բոլոր կազմակերպութեանց :

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ժամանակացոյցով, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին : Երեկոյեան ժամը 7ին, Ծաղկեպսակի զետեղում Վէյէօռ տը Փիէռ Պէլքուրի հրապարակ:

Երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Կիրակի, Ապրիլ 27ին, առաւօտեան ժամը 10ին հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ Ս. պատարագ Ֆուրվիէրի Մայր Տաճարին մէջ: Նոյն ժամուն պաշտամունք Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէջ :

Կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ (58 Բիւ տը Սէզ), Լիոն

Սգահանդէս : Կը խօսին՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հայերէն) ՏՈՔԹ. Շ. ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Պիտի ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ԱՊՐԻԼ
MARDI
22 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11494 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.494

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐԿԻՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ տը Կոլ որոշած է կրկին խօսիլ երկրին, հա – մոզելու համար քուէարկողը, որ «այո՛» ըսելէ զատ ելք չունի եթէ կ'ուզէ որ տը Կոլ չքաշուի հրապարակէն : Այս ելոյթը, զոր պիտի ունենայ Ուրբաթ իրիկուն, անգամ մը եւս առիթ կուտայ ընդդիմու – թեան որ բողոքէ : Արդարեւ հանրաքուէի պաշտօնական պայքարը կը վակուի Հինգշաբթի իրիկուն, ուրեմն ոչ ոք կըր – նայ այլեւս պատասխանել տը Կոլի :

Պառակտումը կը չեշտուի անկախ հան – րապետականներու մօտ : Ժիսքարին հետ փոնթոմոկին ալ յայտարարեց թէ ո՛չ պիտի պատասխանէ եւ պատճառներն ալ բացատրեց առջի օր Եւրոպա 1 կայանէն : Նախ ժիսկէ մեծամասնութեան կողմնա – կիցներուն այն առարկութիւնը թէ «ո՛չ» քուէարկել կը նշանակէ համամասնավար քուէարկել .— « Լուրջ չեմ դներ այդ առարկութիւնը : Գրաւման առեն ալ մար – դիկ կային, որ կ'ըսէին թէ կարելի չէ միանալ աը Կոլի , որովհետեւ համամաս – ւարներու օժանդակութիւնը կը վայելէ – ին : Մտածելակերպ մըն է զոր երբեք չեմ կրցած ընդունիլ եւ զայն միանալու փո – րձառական Ազատ Ուժերուն : Ուրեմն քա – ղաքականօրէն ի զօրու մտածելակերպ մը չէ : Արդէն կարելի է հակառակը ըսել : Այո՛ քուէարկել կը նշանակէ լուրջ պէնքեր տալ համամասնավար կուսակցութեան ա – պագային համար : Հանրաքուէի դրուած բնագրին մէջ, յօդուած մը ունիք որ թոյլ կուտայ Պեասութեան ղեկավարին — եթէ բնագիրը քուէարկուի — որ վերաքննու – թեան յանձնէ Սահմանադրութիւնը Ազգ· ժողովի (միակ ժողովը զարձած) քուէ – արկութեան երկու երրորդի մեծամասնու – թեան » :

Երբ իրեն հարցում կ'ըլլայ որ կոլիստ կը մնա՞յ : Կայսրութեան մասնէլային չա – բաւիին ներկայացուցիչը կը պատաս – խանէ .— « կոլիստ հարցը ձեւով մը Նա – փոլէոնի հարցն է · հիացում, յարգանք եւ սէր ունիմ Զօր·ոը Կոլի նկատմամբ··· կարելի է մեծ ակնածանք ունենալ , եւ յարգանք պեասական դէմքի մը հանդէպ , բայց այդ չի նշանակեր թէ պէտք է իրեն հետեւիլ առանց պայմանի : Հակառակ Նափոլէոնի նկատմամբ ունեցած յարգան – քիս, իրեն կողքին կ'ըլլայի մինչեւ 1809, բայց ո՛չ մինչեւ 1814» :

Ծանօթ է որ անկախ հանրապետական – ներու թէ՛ խորհրդարանական յանձնա – խումբը եւ թէ տնօրէն կոմիտէն որոշած էին քուէի ազատութիւն թողուլ : Արդ, այդ պայմաններուն մէջ, անբնական է որ կարդ մը անկախ Հանրապետականներ , ինչպէս՝ Ներքին նախարար Մարսըլէն եւ միւս երեք նախարարները՝ Պէճանքուռ Շաման եւ Մալօ բողոքեն Ժիսքարի դէմ եւ հանրապղեր ալ հանեն, հրաւիրե – լով ժողովուրդը որ այո՛ քուէարկէ :

Ամէն պարագայի մէջ, մէկ բան յստակ է թէ այս հանրաքուէին կողմնակից մարդ չկայ մեծամասնութենէն դուրս, նոյնիսկ մեծամասնութեան մաս կազմողներ ինչ – պէս Ժիսքար եւ քանի մը կոլիստ դէմ արտայայտուած են :

Նախարարապետ Քուվ տը Միւրվիլ կը խորհի թէ անորոշութեան մէջ եղողները, այս շաբաթ պիտի կարենան կարծիք կազմել : Իսկ նախկին նախարարապետ՝ Փոմպիտու չգիտեր թէ ինչ խնայել համոզելու համար որ իրեն միաք չունի, կողմնակից է հանրաքուէի օրինազիծին , վասնզի պէտք չէ որ «յաջորդութիւնը կամ փոխա – րինութիւնը ճեղքի մը հետեւանք ըլլայ » :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՀԱՆ ԷՄՄԷՐԵԱՆ

Յաւուղ կ'իմանանք թէ Երեւանի վերա – դարձին, օդակայանէն իր բնակարանը տանող ճաքսիին մէջ, յանկարծամահ ե – ղած է Պ· Վահան Էմմէրեան , Ուրբաթ կէս օրէ եաք :

Ողբացեալը, վերջին ներկայացուցիչ – ներէն էր իրենց ազգային գարերարու – թեամբ ծանօթ աղնուական սերունդի մը, որ կանուխէն հանատատուած էր Ֆրան – սա :

Ողբացեալը բնիկ Պոլսեցի, 84 տարեկան էր : Ֆրանսա հաստատուած երբ դեռ 15 տարեկան էր, հետեւած է երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսման եւ ունէր նաեւ բազմաթիւ Թարգմանութիւններ հայերէնէ ֆրանսերէն, կամ ֆրանսերէնէ հայերէն : Արհեստով՝ մասնագէտ էր զունաւոր քա – րերու եւ ծանօթ փորձագէտ այդ ճիւղին, Եւրոպայի մէջ : Եղած է անդամ Հ· Բ· Ը· Մ· Կեդրոնական վարչութեան, անդամ նաեւ Եւրոպայի Կեդր· յանձնաժողովի եւ պատուոյ նախագահ Ռափայէլ – Մար – կոսեան կատարեալ մարմնին :

Ուղղամիտ եւ պարկեշտ, չէր հանդուր – ժեր սակայն ապօրինի գործերու եւ չէր վարաներ իր կարծիքը յայտնելու հրա – պարակաւ դատապարտելու սխալներն ու թերիները կամ հաշիւ պահանջելու մար – դոցմէ որ հաշիւ չեն սիրեր տալ :

Անցեալ աշնան առաջին անգամ ըլլալով հայրենիք կ'այցելէր : Ինք էր որ Երեւանի մատենադարանին յանձնած էր Ռափայէլ Մարկոսեանի բացառիկ արժէք ներկայա – ցնող հաւաքածոն : Խանդավառ իր ա – ռաջին այցելութենէն , Զաւիկին կրկին կ'երթար Հայաստան եւ վերադարձին , դեռ տուն չհասած , սրտի տագնապ մը կ'ունենար :

Վահան Էմմէրեան այն հազուագիւտ եւ աղնիւ հոգիի տէր բարերարներէն էր, ո – րոնց ըրած բարիքներէն չատ մարդ լուր չէ ունեցած : Մանաւանդ դուրզուրանք ունեցած է երիտասարդներու նկատմամբ եւ ապահոված բազմաթիւ թոշակներ հայ ուսանողներու :

Դեռ առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին : Յուղարկաւորութիւնը հաւանա – բար կատարուի Հինգշաբթի : Մանրա ա մանուԹիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով :

Յարգանք իր յիշատակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ մէջ սպասողական կացութիւն մը կայ : Կը թուի թէ բան – ուորները, համաձայն սենսիքաններու թե – լադրանքին բան մը չեն ըներ արդելք հանդիսանալու համար Հուսաքի եւ դժ – ուարութիւնները չստեղծելու : Միայն ու – սանողներն են որ գործադուլի եւ լուռ ցոյցերու որոշումներ տուած են ինչպէս նաեւ համալսարանի ժամանակաւոր գը – րաւմաղ : Հուսաք իր ճառին մէջ ապա – հովութիւն տուած էր թէ թէեւ իր քաղա – քականութիւնը ժողովրդական պիտի չըլ – լայ, բայց կը խոստանայ թէ պիտի չվե – րադառնայ նովոթնիականութեան : Ան յոյսն է հաւանաբար, որ կեցուածք մը ներչնչած է ժողովուրդին : Քաղաքացիա – կան բացառիկ դասախարակութիւն ցոյց տուող ժողովուրդ մը, որ կրնայ օրինակ ծառայել : Հուսաք Մոսկուա կ'երթայ եւ պարզ է որ ժողովուրդը կ'ուզէ դիւրու – թիւն տալ Հուսաքի, մանաւանդ Ռուսե – րուն մօտ եւ սպասել ու տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ երկրին ապագայ քաղաքա – կանութիւնը :

ԻՍՐԱԷԼԻ անկախութեան 21րդ տա – րեդարձին առթիւ բաւական միջադէպ – ներ եւ ահաբեկչական արարքներու կը սպասուի : Փարիզի մէջ, Իսրայէլի ան – կախութեան տարեդարձը կը տօնուի փայլ – ուն Շայօ, այս Զորեքշաբթի, բարձր հո – վանաւորութեամբ Փարիզի Իսրայէլի դեսպանին :

ԻՐԱՔԻ եւ Պարսկաստանի միջեւ չան – կարծակի լարուած մթնոլորտ մը ստեղ – ծուած է : Պատճառը տուած է պարսկա – կան կառավարութիւնը չեղեալ համաբե – լով 1937 Յուլիս 4ի համաձայնագիրը , որ կը ճշդէր սահմանը Շաթ–էլ–Արապի երկայնքին եւ նաւարկութեան իրաւունք – ներու չուրջ : Թեհրան իր որոշումը հը – րապարակած էր ճառով մը, զոր արտա – սանած է արտաքին գործ – նախարար՝ Խոսրով Աֆշար : Կ'իմացուէր թէ Ապրիլ 15ին արդէն, Իրաքն ալ չեղեալ յայտա – րարած էր նոյն համաձայնագիրը , տե – ղեկացնելով նոյնիսկ պարսկական կառա – վարութեան որ Շաթ – էլ – Արապը ամ – բողջական մաս կը նկատէ իրաքական հո – ղամասին :

ՀԻՒՍ· ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ մէջ, զրեթէ քա – ղաքացիական պատերազմ կայ : Լոնտոն – ական մէջ, բողոքականները չատ ծանր յարձակումներ ըրած է կաթողիկէ թըչ – ուառ թաղամասին մէջ : Ծանր բախում – ներու հետեւանքով 300 հոգի վիրաւոր – ուած է :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր , Շարաթ պիչեր, Շիմիի ընդարձակ սրա – հը, ուր տեղի կ'ունենար Հայ Դատի Օրը : Հանդէսը բացաւ ընկեր Հրայր Թորոս – եան : Իր բացման խօսքին մէջ (ֆրանսե – րէն) չատ յստակ եւ ամփոփ ձեւով բա – ցատրեց թէ ի՞նչ ելեւէջներէ անցնելէ եաք է, որ հայ ժողովուրդը գարթնուում մը ու – նեցած է վերջերս , որ դիպուածի ար – դիւնք չէր, եւ աշխարհի զանազան կող – մերը կազմած Հայ Դատի յանձնախում – բեր : Այս չարժումին գլուխը կրնար անց – նել միայն Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը , ա – մէնէն կայուն եւ ամէնէն լաւ կազմակեր – պուած կուսակցութիւնը , վերարծարծե – լու համար Հայ Դատը՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի ճանաչումը, որ – պէսզի Հայերն ալ ստանան դաշնագրերով խոստացուած իրենց իրաւունքները, հո – գերու ամբողջացում եւ անկախութիւն : Ընկեր Հրայր Թորոսեան, ապա բեմ հրա – ւիրեց , օրուան նախագահ՝ Ներքին նախ – կին Նախարար՝ Էտուար Տէֆրէօ :

Ժօրէսեան գլխորդի պատկանող տրի – բուն, Էտուար Տէֆրէօ հին բարեկամ մըն է Հայ Դատին եւ հայ ժողովուրդին, յի – շեց թէ միշտ եղած է Հայերու կողքին , մանաւանդ միասին տօնելու համար Մա – յիս 28ի փառապանծ տարեդարձը : Ոգե – կոչեց Հայերու բարեկամ մեծ ընկերվա – րականներ՝ ինչպէս Ժօրէս, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ, Մարսէլ Սամպա եւն· : Ինչպէս ուրիշ առիթներով, Էտուար Տէփ – րէօ այս անգամ ալ չվարանեցաւ դատա – պարտել արեւմտեան մեծ պետութիւն – ները, իրենց վատ ընթացքին համար , հայ ժողովուրդին նկատմամբ, ժողո – վուրդ մը, զոր զոհեցին իրենց չահերուն : Նախկին նախարարը ծանրացաւ Թրքական ոճիրներուն վրայ, չեշտելով թէ Թա – լէաթի ծրագիրը՝ բնաջնջել հայ ժողո – վուրդը չիրագործուեցաւ, քանի հազիւ երեք տարի եաք կը ծնէր անկախ Հայաս – տանի Հանրապետութիւնը որ դժբախտա – բար կարճ կեանք պիտի ունենար : Է· Տէփրէօ աւելցուց թէ ինչ որ ալ եղած ըլ – լայ անցեալը, հայ ժողովուրդի իրա – ւունքները անժամանցելի են ու չեշտեց · — « Չեմ դիտեր թէ վաղը ինչ կ'ըլլայ , մինչ մեծ եմ հայ բարեկամներուն որ համաչխարհային պատերազմի թուղթը չխաղան, ընդհակառակն՝ համաչխար – հային խաղաղութեան թուղթն է զոր պէտք է խաղալ, հասնելու համար նպա – տակին » :

Յաջորդ խօսողն էր Մարզկային Իրա – ւանց Լիկայի նախագահ՝ Տանիէլ Մայէր, որ յիշեց նախ Ապրիլ 24ի սեւ օրը երբ Թուրքերը կը ձերբակալէին ու կ'աքսո – րէին հայ գրագէտներ, բանաստեղծներ, քժիշկներ, իրաւաբաններ, ու վեց ամիս – ներու ընթացքին տեղի կ'ունենար սիս – թեմաթիք բնաջնջումը : Մայէր մասնաւո – րաբար չեշտը դրաւ սիսթեմաթիք որա – կումին վրայ, աւելցնելով թէ քանի մը տարի եաք, 1918ին, Հալէպի նահանգա – պետութեան մէջ կը գտնուէր Թալէաթի ծանօթ հեռագիրը, զոր Մարզկային Ի – րաւանց Լիկայի նախագահը կարդաց , ծանրանալով ամէն մէկ բառին վրայ եւ ըսելով վերջաւորութեան՝ «այս հեռա – գիրը ստորագրուած էր Ներքին նախա – րարին կողմէ՝ մի ոմն պարոն Թալէաթ» : Բանախօսը , յայտնեց թէ չարդերու մաս – նաւոր թեքնիք մըն էր, որ կը գործադըր – ուէր ու նկարագրականը ըրաւ ահաւոր սպանդին, աքսորին անապատներու մէջ , ուրկէ քիչեր կը վերապրէին, քանի Անգ – լիացիները 1918ին տասնեակ հազարաւոր կմախքներ պիտի գտնէին Միջագետքի մէջ : Ձիչեց յետոյ քեմալական Թուրքիոյ համաձայնութիւնը բոլշեւիկ Ռուսիոյ հետ, որ Հայաստանի պիտի ընծայէր ճա – կատագիրը, որ 19 տարի եաք պիտի ըլլար Լեհաստանի ճակատագիրը : Տանիէլ Մա – յէր ապա յիշեց Վիքթոր Պերարի երկար միջամտութիւնը Մարզկային Իրաւանց Լիկայի մէջ որ պիտի դատապարտէր Ֆը – րանսական քաղաքականութեան կեղծա – ւորութիւնը : Ձառին վերջին մասին մէջ, Տանիէլ Մայէր, անդրադառնալէ եաք Ք– պարեան Աբդ·ի հեռագրին (1917 Նոյեմբ· 1) Լիկային համագումարին, հաստատեց թէ, հաւանաբար առանց բառ մը փոխե – լու կարելի է այսօր ալ յայտնել այն դա – դափարը թէ ի չահ համաչխարհային խաղաղութեան մը, անկիա կրնայ տեւա – կան ըլլալ միայն այն տեղն երբ վերջնա – պէս լուծուած ըլլայ Հայկ· Հարցը, հա – մաձայն յաւիտենական իրաւունքներուն մարդասիրութեան, արդարութեան եւ ի – րաւունքի , վասնզի կարելի չէ մտածել թէ իրաւունքը , մարդասիրութիւնը եւ արդարութիւնը բաժանելի են եւ ցորչափ միայն մէկ մարդ ըլլայ աշխարհի մէջ, որ չկարենայ վայելել իրաւունքի , մարդա – սիրութեան եւ արդարութեան երաչխա – ւորութիւնը, այն տեղն , այդ մարդով, ամբողջ մարդասիրութիւնը, ամբողջ ի – րաւունքը եւ ամբողջ արդարութիւնն է , որ պարտուած կ'ըլլան :

Ժողովուրդ մը կարելի չէ սպաննել , ը – սաւ նաեւ Տանիէլ Մայէր, ժողովուրդ մը կարելի չէ դերի ընել ; ասիկա ճշմարիտ է Հայերուն ինչպէս Հրեաներուն համար, Լեհերուն ինչպէս Չեխերուն համար, ո – րոնց կը խորհինք այս դիչեր :

Եզրակացնելով, Տանիէլ Մայէր չեշտեց թէ ·— «Ճնչուած ժողովուրդներու պայ – քարը մե՛ր պայքարն է եւ յանուն ազա – տութեան, արդարութեան ու խաղաղու – թիւն է որ այսօր կրնանք կրկնել Անաթոլ Ֆրանսի արտասանած խօսքը· ուղղուած Հայութեան, 1916 Ապրիլ 6ին, մեծ ըս – պանդին առաջին տարեդարձին՝ «Ձո՛ր ոտքի, այլեւս մի՛ տատապիր, այլեւս ա – զատ ես ապրելու, ըստ քու հանճարիդ եւ հատաքիդ »:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԵՐԸ ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ

Իտալական հայ գաղութները հին պատմութիւն ունին : Ներանք յառաջացել են դեռ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան շրջանում, երբ հայկական զինուորական միաւորումները պետական նկատառում – ներով հեռացւում էին մայր երկրից եւ ուղարկւում Իտալիա :

Որոշ ուսումնասիրողներ աշխատել են ցոյց տալ, որ Հայերը դեռ շատ վաղ շրջանում, նոյնիսկ Քրիստոսէ առաջ, գաղթավայրեր են ունեցել Իտալիայում : Այդ ուսումնասիրողների մի մասը գտնում է, որ դեռ Ներոնի եւ Տրդատի ժամանակ Հռոմում եւ Վենետիկում ապրել են մեծ թիւով Հայեր, որոնք համախմբուած էին առանձին թաղամասերում, ունէին իրենց հաւաքավայրերը, ինչպէս եւ ազօթատեղերը : Ճիշդ է, Արշակունիների Հայոց առաջին թագաւոր Տրդատը մեծ չքախմբով ուղեւորութիւն է կատարել դէպի Հռոմ, եւ Հռոմում ոսկէ օր է յայտարարուել Տրդատի թագադրութեան օրը : Տրդատը Ներոնին նուիրել է հին կերպար – ուեստի լաւագոյն ստեղծագործութիւն – ներից մէկը՝ պղնձեայ ոսկեզօծուած չորս ձիեր, որ յետագայում զարձել է Վենե – տիկի Ս. Մարկոսի նշանաւոր տաճարի զարդը : Հաստատւում են նաեւ, որ Հռո – մում կանդնեցուել է հին դարի նշանաւոր հռետոր Պարոյր Հայկազի արձանը : Մովսէս Խորենացին ժամանակին ուխտաւոր է եղել Պօղոս Պետրոսի գերեզմանին, Վատիկանում պահպանուել է 385ին մե – ռած ուխտաւոր կնոջ պատանաքարը : Սակայն նման եւ այլ փաստերը հիմք չեն տալիս հաստատելու, որ Իտալիայում վաղ շրջանում հայ համայնքներ են եղել : Աղբիւրների վկայութեամբ հայ գաղթականների հնագոյն բնակավայրերից է Ռավենա քաղաքը, որ դեռ Դ. դարում բիւզանդական զօրաբանակների կայան է եղել, իսկ այդ զօրաբանակների հիմնա – կան կորիզը կազմել են Հայերը : Հռոմի հայ գաղութի մասին վկայութիւնը վե – րաբերում է Ե. դարին : Նոյն ժամանա – կաշրջանում Սիկիլիայում հայկական զօ – րամասերի հրամանատար է յիշատակւում Մժեժ Գնունի, իսկ Ը. դարում՝ Ալեքս Մուշեղ Մամիկոնեանը՝ Սիկիլիոյ կառա – վարիչ : Հայերը հին ժամանակներում հաստատուել էին Անգոս, Փիզա, Ֆիրենցիա, Օկանա, Փարմա, Նափոլի, Միլանօ, եւ իտալական այլ քաղաքներում :

Բիւզանդական կայսրների վարած տե – ղահանման քաղաքականութեան հետե – ւանքով մայր երկրից հեռացած Հայերը երկար ժամանակ չէին մոռանում հայրենիքը եւ ազգ. սովորոյթները : Բազմա – թիւ ձեռագիրը յիշատակարաններում կա – րելի է հանդիպել վկայութիւնների՝ նշուած քաղաքներում հաստատուած «Հայոց տների», Հայոց փողոցների, եղբայրաց միութիւնների, հայկական վանքերի ու եկեղեցիների, որոնք համախմբում էին հայրենակիցներին, հիմք դառնում հայ համայնքների ստեղծման : Այդ հա – մայնքները հայաչատ զարձան եւ առուտրական, երբ իտալական մի քանի նշա – նաւոր քաղաքներ տնտեսական եւ առեւ – տրական կապեր հաստատեցին Կիլիկիոյ եւ Արեմի հետ, պաշտօնական առեւտուր – բական պայմանագրեր կնքուեցին կիլիկեան հայկական թագաւորութեան եւ Ճենովայի (1201), Վենետիկի (1201), Փիզայի (1216) միջեւ : Միջնադարում հայ գաղթավայրերի թիւը իտալական քաղաքներում 30ից անցնում էր : Կիլիկեան թագաւորութեան անկումից ետք երեսուն հազար Հայեր Կիպրոսի վրայով անցան Իտալիա եւ եւրոպական այլ քաղաքներ : Ներանք հաստատուեցին ոչ միայն նշանաւոր առեւտրաշահ քաղաքներում (Վենետիկ, Ճենովա, Նափոլի, Փիզա, Միլանօ), այլ նոյնիսկ շատ աննշան բնակավայրերում (Մոնթաւա, Ֆաղրիանօ, Օրլանօ, Փարմա, Ֆոլիոյի եւայլն) : Հայ համայնքները այդ նոր վայրերում կառուցում էին իրենց եկեղեցիները, «Հայոց տները», աշխոյժ կապերի մէջ մտնում հիւրընկալ Իտալացիների հետ : Ցետագայ դարերում Հայերը զալիս են Վենետիկ, Մուշից, Նոր Ջուղայից, իսկ Թրիմ քանի արշաւանքների եւ նուաճումների ժամանակ՝ Ղրիմից եւ Կ. Պոլսից :

Միջնադարում իտալական հայ գաղութների մէջ աչքի է ընկել Լիվորնոյի հայ գաղութը : 1591ին Թոսքանայի դուքս Ֆերտինանտը յատուկ հրովարտակով Հայերին հրաւիրում է բնակութիւն հաստատելու իր պատկանեալ քաղաքում, նրանց տալով իրաւունքներ եւ արտօնութիւններ : Բազմաթիւ հայ վաճառականներ Զմիւռնիից, Վանից, Նոր Ջուղայից, Կիպրոսից հաստատւում են Լիվորնոյում եւ դառնում առեւտրական միջնորդ Արեւելքի ու Արեւմուտքի միջեւ : Ներանք Հայատանից, Պարսկաստանից եւ Հնդկաստանից բերում էին մետաքսեղէն, թան – կարժէք քարեր, համեմունքներ, որդան կարմիր եւ իտալական չուկան հեղեղում Արեւելքի ապրանքներով : Հայ վաճառականները Լիվորնոյում աչքի են ընկնում իրենց ազգային տարազով, սովորոյթներով, իրենց ճոխութեամբ եւ առատաձեռնութեամբ : Տեղացիները նրանց կոչում էին «ճոխեր» : Այստեղ նրանք ունէին 120 վաճառատուն, եւ ծաւալուն առեւտուր էին անում իտալական քաղաքների եւ հարեւան երկրների հետ : Լիվորնոյի հայ գաղութը ԺԷ. ԺԸ. դարերում ճանաչում դատաւ հայկական տարազներով եւ հրատարակութեամբ, որ կրում էր «Տպատրան Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի Զօրաւորի» անունները :

Փիզայի մէջ Հայերը ունէին Ս. Անթոնին նուիրուած Հայոց տուն, որ հիմնուել էր դեռ ԺԴ. դարում : Այս տունը ծառայել է ոչ միայն որպէս իջեւանատեղ, ապաստարան կարօտեալ Հայերի եւ պանդուխտների հաւաքավայր, այլ տարին – րի ընթացքում, յատկապէս ԺԴ. դարի 2րդ կէսին դարձել է հայ մշակոյթի ըստեղծման կարեւոր կենտրոն : Այս տան մէջ 1350 – 1360ին դրուել են հայկական ձեռագրեր, ընդօրինակուել դրքեր ու տարբեր մեկնութիւններ : Այդ ձեռագրերից մէկը ցայսօր պահւում է Վիէննայի կայսերական մատենադարանում : Իտալական քաղաքներում Հայերը ճանաչւում էին արհեստների բազմաթիւ ճիւղերում : Նափոլի, Վենետիկ, Ճենովա, Միլանօ վաճառաշահ քաղաքներում հայ վաճառականները գործարքների մէջ էին մտնում իտալացի եւ օտար առեւտրականների հետ եւ կրկնատպատկում իրենց եկամուտները, կուտակում հարստութիւն եւ տէր դառնում մեծ կալուածների ու վաճառատների : Դեռ մինչեւ այսօր իտալական բազմաթիւ քաղաքներում կարելի է հանդիպել հայկական փողոցների, եկեղեցիների, տների, որոնք յիշեցնում են միջնադարի հայ գաղթավայրերի ծագումն կեանքը : Վենետիկի Ս. Մարկոսի հրապարակի որոշ սրճարաններ եւ լուսանկարչատներ դեռ հայկական անուններ են կրում : Աւանդութիւնը ասում է, որ Վենետիկի առաջին բնակիչների մէջ նոյնպէս Հայեր են եղել : Ե. դարի երկրորդ կէսին Զօր. Ներսէս Պատրիկը, որ իտալական քաղաքներն ազատեց բարբարոսներից, Վենետիկում հիմք դրեց մատենադարանի եւ կառուցեց առաջին տաճարը Ս. Թէոդորոս անունով :

Եօթներորդ դարում Վենետիկում երեւացին առաջին հայ վաճառականները : Յետագայ դարերում նրանց թիւը մեծացաւ : 1253ին Հայերն արդէն ունէին գաղթային տուն, իսկ 1400ին քաղաքի կենտրոնական մասում, Ս. Մարկոսի հրապարակից ոչ հեռու, Ս. Ճիլիանօ եկեղեցուն մօտ կառուցում են հայկական Ս. Աստ եկեղեցին : Սակայն Վենետիկի Հայերի մեծագոյն ծառայութիւնը հայկական առաջին տպարանի եւ առաջին տպագրութեան ստեղծումն է : 1512ին առաջին հայ տպագիր դիրքը աշխարհին ներկայացուեց Վենետիկի միջոցով, որ կրում էր «Պարզատումար» անունը : Յետագայում տպագրուեցին պատարագատետր : Ուրբաթագիրք, Տաղարան եւ Աղթարք, որոնք նոր դուռ բացեցին հայ մշակոյթի զարգացման համար : Կիւտենպէրգի դիւտից 57 տարի ետք, երբ աշխարհի չատ մեծ ժողովուրդներ ու պետութիւններ չունէին իրենց տպագրուած գործերը, Յակոբ Մեղապարտ հոս, միջնադարի խաւարի մէջ պարզեց իր լուսաւոր ձեռքը եւ նոր ուղի հարթեց հայ գրականութեան համար :

Վենետիկի Հայերը յետագայ դարերում ճանաչում դառն Մխիթարեան Միաբանութեան միջոցով : Միաբանութեան հիմնադիրը եղել է Մխիթար Սեբաստացին, որ իր մտքի պայծառութեամբ եւ մեծ արժանիքներով զարձաւ ԺԸ. դարի հայ նշանաւոր դէմքերից մէկը եւ հպարտութեամբ կանդնեց Հայոց մեծութիւն –

ՊԱՐՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչ է կրթութեան, դպրոցին նպատակը : Մանուկը բարոյական կեանքի փոխարինութիւնը, կեանքի հասկացողութիւնը չունի : Պէտք է անոր հոգեկան զգացումներուն հաւասարակշիռ զարգացումներուն համապատասխանող դաստիարակութիւն մը տալ : Որպէսզի երդեցողութիւնը զնդերներու միջոցաւ անոր ուղեղին վրայ բարերար ազդեցութիւն մը

ների պատասխանատուն :

Սեբաստացին իր պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան շրջանում շրջել է Հայոց լեռնաշխարհը, հասել Սեւան, իմացին, վերադարձել Պոլիս, ունենալով մէկ նպատակ՝ ծառայել ժողովրդին : Յաղթահարելով բոլոր դժուարութիւնները իր նպատակների իրականացման համար, նա 1702ին հիմք է դրել միաբանութեան եւ 1717ին հաստատուել Ս. Ղազար կղզում, երբ Վենետիկի ծերակոյտի որոշումով 1717ին Մխիթար Սեբաստացին եւ իր հետեւորդները ստանձնում Ս. Ղազար կղզին, այն մի անմարդաբնակ վայր էր, հազիւ 17 հազար քառ. մեթր տարածութեամբ : Կղզու ամբողջ ունեցուածքը մի քանի եկեղեցի էր եւ երկու աւերուած ջրհոր :

Մխիթարի Հայրերով, որոշ ժամանակից յետոյ, վենետիկեան ջրերում ընկած աննշան կղզին դառնում է Աստիւածային ծովի դեղատեսիլ վայրերից մէկը : Մխիթարը կղզում կառուցում է չէնքեր, եկեղեցի, կազմակերպում զպրոց եւ սկիզբ դնում գրական հրատարակութեան :

Սուրբ Ղազարի կղզին դարձաւ հայագիտութեան, բանասիրութեան, հայ ձեռագրերի, Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան կարեւոր կենտրոն : Այստեղ տպագրուեցին հայ ժողովրդի պատմութեան ու գրականութեան բազմահատորեակներ, հայագիտական հանդէսներ («Բազմավէպ»), ամսաթերթեր («Մխիթարեան ընտանիք»), պատմագրական ուսումնասիրութիւններ : Մխիթարեանների տպարանը յետագայում կատարելագործուել եւ զարձել է Իտալիոյ լաւագոյն տպարաններից մէկը : Այստեղ տպագրուած չքեղ գործերը մի չարք անգամ դրքի միջազգային ցուցահանդէսներում (1856ին եւ 1867ին՝ Փարիզում, 1862ին՝ Լոնտոնում, 1961ին՝ Թորինոյում) չահել են ոսկէ չքանչաններ :

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱՍԱՍԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ես իմ արարքներուս ամբողջ ծանրութիւնը կ'ընդունիմ եւ երբեք չեմ ջանար զանոնք արդարացնել կամ թեթեւցնել, պատասխանեց երիտասարդը հանդարտութեամբ :

— Մէկ բան միայն կրնայ դուցէ վհատութեան անհուն դիմութիւնը քու վրադ հրաւիրել, չարունակեց պալատականը առանց Սատրք պէյի խօսքերուն պատասխանելու, եւ քեզ կը հրաւիրեմ որ աշխատիս արժանանալ այդ դիմութեան, առանց որու չարաչար մահ մը կը սպասէ քեզի ...:

Երիտասարդը զարմացած՝ պալատական – նին երեսը նայեցաւ, առանց անոր խօսքերուն խմաստը ըմբռնելու :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք Ապտիւլ Համիտի դիմութեան ապաւինիլ ըսելով, հարցուց : Հիմա կը բացատրեմ մխիթք, պատասխանեց փաշան, քիչ մը առաջ յայտարարեցիր թէ քու ընկերներդ նորանոր մահափորձեր պիտի կատարեն ուրիշ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու դէմ : Արդ, այդպիսի ոճիրներ ուրիշ օգուտ մը պիտի չունենան՝ այլ եթէ չատ մը անձերու դժբախտութեան պատճառ ըլլալ, թէ անոնք զոհ պիտի երթան մահափորձին եւ այդ մահափորձը կատարողները : Օրինակը ահա մէջտեղն է այս միջոցիս : Ի՛նչ օգտակարութիւն ունեցաւ քու արարքդ : Նախ՝ նպատակին չհասաւ, քանի որ ոստիկանութեան նախարարը ողջ առողջ է ու միայն քանի մը աննշան վէրքեր ստացած է, որոնց հետքը անդամ պիտի չմնայ մէկ քանի օրէն, յետոյ, ի փոխարէն երկու անմեղ պահապաններ ոստիկանութիւնը կատարած են քեզ հալածելով՝ չարաչար սպանուած են, ինչպէս նաեւ նախարարին կառապանը ծանրապէս վիրաւորուած է, որ նոյնպէս անմեղ զոհ մըն է : Իսկ դուն արդարութեան ձեռքը մատնուած ես : Կը տեսնե՞ս թէ ի՛նչ ժխտական արդիւնք ըստացած է մահափորձը : Բայց ընդունինք որ բոլոր մահափորձերն ալ յաջողին, ձեր մահուան դատապարտած անձերը մեռնին եւ մահափորձին հեղինակներն ալ հրաչքով ազատին : Կը կարծե՞ս որ այդ պարագային մեր Վեհափառ Սուլթանը տեղի պիտի տայ եւ ձեր ազատամ պահանջները պիտի գործադրէ : Բնաւ եր – բեք : Ընդհակառակն հալածանքը աւելի պիտի սաստկացնէ ձեր զաղտնի գործի – քին դէմ եւ վստահ եղէք, որ մեռնող – ներուն տեղ ուրիշ անձեր պիտի գտնուին որոնք իրենց համար փառք ու պատիւ պիտի համարին ծառայել մեր Վեհափառ տիրոջ : Մի կարծեր որ այս խօսքերը կ'ըսեմ անձնական նկատումներով, որովհետեւ ես ալ սպառնական դիր մը ստացած եմ, ինչպէս անշուշտ դուն ալ պիտես :

— Այո, պիտեմ, ընդմիջեց Սատրք պէյ հանդարտութեամբ :

— Զէ, անձնական նկատումով չեմ խօսիր, սա եւս ըսեմ որ ձեր սպառնալիք – ներէն չեմ վախնար եւ, հակառակ անոնց, պիտի չարունակեմ մինչեւ վերջին չունչս իմ Վեհափառ տիրոջ ծառայել ամենայն անձնուիրութեամբ եւ հաւատարմութեամբ : Եւ աւելի ձեր օգտին համար է որ այս խօսքերը կ'ըսեմ :

— Ի՞նչ է ձեր եղրակացութիւնը, հարցուց երիտասարդը, որ չափազանց զարմանք կը զգար հարցաքննութեան այս տարօրինակ ձեւէն :

— Իմ եղրակացութիւնս այն է որ, նոյնիսկ ձեր օգտին համար, պէտք է առաջքը առնել ապագայ յիմարական մահափորձերուն :

— Թող ձեր ոստիկանութիւնը եւ լրտեսներու բանակը, եթէ կարող է, ընեն այդ բանը :

— Ինդիրը ատոր վրայ չէ· մեր ոստիկանութիւնը անշուշտ իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ, բայց այդ բաւական չէ, պէտք է որ դուն ալ մեզի օգնես :

— Ե՞ս օգնե՛մ, դոչեց երիտասարդը զարմացած :

— Այո, օգնես քու եւ քու ընկերներուդ համար : Մատնութիւն մը չէ որ կ'առաջարկեմ քեզի՝ այլ խոհեմութեան եւ խելացութեան դործ մը : Ցայտնէ մեզ քու ընկերներուդ անունները եւ հասցէները, եւ ես՝ յանուն մեր Վեհափառ տիրոջ՝ կ'երաշխաւորեմ որ անոնց մազին դպչող պիտի չըլլայ :

— Հապա ի՞նչ պիտի ընէք, արդեօք պատասխանութեամբ պիտի մեծարէ՞ք զիրենք, հարցուց Սատրք պէյ հեղնական ժպիտով մը :

— Զէ, այլ զիրենք արտասահման պիտի ղրկենք լիառատ դրամական պարգեւով մը եւ արտասահմանի մէջ ալ իրենց ապրուստը պիտի ապահովենք· յանձն կ'առնեմ Վեհափառ Սուլթանին կը խոստանամ այս պիտի : Նորին Վեհափառութիւնը ոչ վիտիք ունի՝ այն է խաղաղութիւնն անդորրութիւնը պահպանել թէ՛ մայրաքաղաքին եւ թէ դաւառներու մէջ : Վրէժխնդրական զգացումներ չի տածեր, ասոր կրնաս վստահ ըլլալ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 110)

ունենայ, պէտք է դիտակցական ըլլայ : Երգը կը սորվին իբրեւ հաճոյքի առարկայ, եւ երբ մեծնան, որեւէ ազդեցութիւն չեն կրեր անկէ : Դատարկ հնչումէն դատարկ զգացում կ'առաջանայ : Զգացումները կանոնաւորելու, ուղղելու, զարգացնելու համար հարկ է երգեցողութեան աւանդումին նպատակայարմար ուղղութիւն մը տալ :

Մեր մէջ փոքրիկ մանուկներու կը սկսին սորվեցնել բարոյախօսական, խրատական, փիլիսոփայական երգեր, որոնց իմաստը ան չի հասկնար, ու չազդուիր ինչպէս պէտք է : Մենք մանուկներու հոգեկան պահանջներուն յարմարցուած դասագիրքեր չունինք մեր դասագիրքերը լեցուն են փիլիսոփայական, բայց ոչ ճիշդ մանկական նիւթերով : Մանուկը չըսեր «Յակոբ», այլ կ'ըսէ «Ակօ» ... :

Անոնց, որ ռակաւին կեանքի հասկացողութիւնը չունին, դուք տուած էք կեանքի փիլիսոփայութեան դասեր . ասիկա իր մտաւոր ստամոքսը չի կրնար մարսել . ծուռ – ծուռ դաստիարակութիւն է . իսկական վարժապետներ չկան : Եթէ մանուկը չի հասկնար ձեր դասաւանդութիւնը, յանցանքը ձերն է, որովհետեւ չէք կրցած հասկնալ անոր հոգին . պէտք է վար իջնել մինչեւ անոր հոգեկան աստիճանը, եւ զայն առնելով ձեզի հետ բարձրացնել :

Սխալ դաստիարակութեան արդիւնք է, որ շատեր, որոնք հանճար պիտի ըլլային, եղած են գող, եւ արդէն երեւելի աւազակները երեւելի հանճարներ են . սուր, թուր գործածելը տեսակ մը ուժ է . փախչելու, պատիժէ, կախաղանէ ազատելու միջոցներ խորհիլը հանճարամտութիւն կը պահանջէ . տեսնուած են աւազակներ, որոնք բանտէն ելլելէ ետք զգաստ հանճարներ դարձած են :

Մանուկը բնախօսական պակաս չունի, եթէ օժտուած է . ընտանիքը որքան զարգացած ըլլայ, մանուկն ալ այնքան մտքի առաւելութիւններով երեւան կուգայ : Շատ վատ է, ընդհակառակն, անոր տրպաւորութեան յանձնել դէշ վիճակներ, որոնցմէ մին է երես տալ . պէտք է անոր կարողութիւնները չափաւորել, կոկել, կանոնաւոր զարգացում մը ապահովել : Թէ ինչպէս մանուկները պէտք է դաստիարակել՝ ոչ անհատականութեանը վընասելով եւ ոչ ալ կիրքերը, ձգտումները սանձարձակ թող տալով . ասոր միջոց ցոյց կուտանք մանուկները դասաւորել ձայնի կարգով, որովհետեւ ձայնը արտայայտիչն է անոր հոգեկան կարողութիւններուն . հետեւաբար, երբ դասարանի մէջ նստեցնենք ձայնի կարգաւ, անոնք ոչ մէկ վիրաւորանք կը զգան, եւ գիրար հաւասար նկատելով՝ չգիտցող մը գիտցողէն կը սորվի : Առաջնորդելու է բնութեան համաձայն : Պէտք է տխուր երգ չտալ երբեք, այլ ամէն ինչ աշխոյժ, եռանդ ներմուծէ անոնց հոգիներուն մէջ :

Ի՞նչպէս ուսուցանել :— Նախ՝ վարժապետը ինք սորվելու է ինչ որ պարտի դասախօսել : Զորս տեսակ ձայն կայ, — ձայն, կիսաձայն, բաղաձայն, անձայն : Մանուկին սկսել տալու է այս կարգով, — ա', ա', ա'յ, վերջը՝ ա'յ, ա'յ ի', ու վերջ ի վերջոյ երգել եւ քալել կամ պարել տալու է : Երգեցողութիւնը սրտին հետ կապ ունի, որ ուղղակի հոգիին կ'երթայ : Ուսուցիչ պարոններ ու քոյրեր, զգուշութեամբ ու երկիւղածութեամբ մօտեցէք դաստիարակութեան գործին . խիստ փափուկ պաշտօն մըն է ձերը . դաստիարակելու կոչուած էք սերունդ մը, որ ապագայ ազգն է . սխալ ուղղութեամբ ազգ մը կը խորտակէք վերջը : Ո՛րքան ուրախալի է ինծի տեսնել հոս համախմբուած ուսուցչական դասը, որ եկած է մանկավարժական դրութիւններ ուսանելու : Ռուսահայաստանի մէջ ուսուցչական խումբը քիչ մըն ալ տարբեր ուղղութիւն ունի : Հոն ամէն մէկը իր փորձառութիւններուն արդիւնքը, տեղեկագիրը կը բերէ ժողովին, եւ այդ արդիւնքներէն ընդհանուր եզրակացութիւններ կը հանեն ու կը ներմուծեն վարժարաններու մէջ, որոնց ամէնուն ծրագիրը մէկ է եւ այդ ուղղութեամբ կը քալէ : Մէկէն ելած աշակերտը միւսին մէջ շատ հեշտիւ կը շարունակէ իր ընդհատած տեղը :

Երանի՛ թէ օգտակար ըլլայի :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Վերջերս լոյս տեսաւ շահեկան հատոր մը՝ Ի. Էլլարեանի «Աղւստեւի հովիտին բնութիւնը եւ պատմական յուշարձանները» :

Բացօթեայ թանգարան : Ա՛ս խօսքը ընդհանրապէս ըսուած է Հայաստանի համար : Մասնաւորելով այդ արտայայտութիւնը՝ լիուլի կարելի է գործածել հայ բնաշխարհի չքնաղ անկիւններէն մէկուն՝ Աղստեւի :

Արդարեւ փոքր տարածութեան մը վրայ կը գտնուին աւելի քան երեք հարիւր պատմական յուշարձաններ : Ասոնք բերդեր են եւ ամրոցներ, վանքեր ու եկեղեցիներ, կամուրջներ, որոնք զանազան դարաշրջաններու, կառուցողական տարբեր մակարդակներու եւ ոճերու դրոշմը կը կրեն :

Աղստեւի հովիտը անյիշելի ժամանակներէն ի վեր եղած է մարդկային բնակութեան բանուկ վայր : Այդ մասին կը վկայեն հնագիտական բազմազան նիւթերը՝ պեղածոյ առարկաներ, կիկոպլեան ամրոցներ, հին բնակատեղիներ : Դեռ հազարամեակներ առաջ ասկէ անցած է Արարատեան աշխարհէն դէպի հիւսիս տանող կարաւաններու ճամբան :

Աղստեւի հովիտն ալ ենթարկուած է ժամանակի բիրտ հարուածներուն : Լեռնային բարձր վայրերու մէջ կառուցուած բերդերը՝ Մանթաշը, Կայան բերդը, Բուդուրը, Աղջկան բերդը՝ իրենց անառիկ պարիսպներով ու աշտարակներով մարմնացուցած են ազգին դիմադրական ոգին, բիրտ ուժերուն դիմադրելու անոր կորովը : Այլեւ աւերողներուն ու ասպատողներուն ժողովուրդը հակադրած է ապրելու անտեղիտալի կամքը, կառուցման, ստեղծումի ձիրքը : Ինքնահաստատումի գերազանց վկայագիրներ են Հաղարծինն ու Նոր Գետիկը, Մակարի վանքին ու Դեղձնուտին, Կիրանց վանքին ու Սրուեղի յուշարձանախումբերը :

Միջնադարեան Հայաստանի կեանքին մէջ կարեւոր դեր կատարած է Նոր Գետիկը, որուն հիմնադիրն է մեծ մտածող, գիտնական, օրէնսդէտ, առակագիր Մխիթար Գօշը : Անոր օրով շատեր հոն կ'երթային սորվելու :

Երկար տարիներ Նոր Գետիկի մէջ աշխատած է պատմիչ Կիրակոս Գանձակեցին : Հին աղբիւրները կուտան անունը ճարտարապետ Մխիթար Հիւսնի : Վերջապէս այս վայրին հետ է կապուած Պօղոս վարպետին ստեղծագործութիւնը : Անոր կերտած «Ասեղնագործ խաչքարերը» հայ միջնադարեան արուեստի հրաշալիքներ են :

Եզակի գործ է Մակարավանքի գլխաւոր եկեղեցիին բեմառաջքին քանդակային յօրինուածքը, որուն մոթիֆները, ի դէպ, հմտօրէն օգտագործուած են Երեւանի գոց շուկային զարդափեղկին վրայ, ստանալով միաժամանակ արդիական հնչեղութիւն :

Աշխատութիւնը հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Աղստեւի հովիտին բնութեան, կենդանական ու բուսական աշխարհին, աղբիւրներուն ու գետերուն, ընդերքի հարստութիւններուն վերաբերեալ :

Հայաստանի անտառներուն աւելի քան մէկ հինգերորդը բաժին կ'իյնայ այս հովիտին : Դիլիջանի եւ Իջեւանի անտառներուն մէջ մնացած են շատ ծառատեսակներ, որոնք այսօր հաղուագիւտ արժէքներ են :

Ներքին Ազդան գիւղի ծայրին մինչեւ այսօր կը մնայ վիթխարահասակ կաղնի մը, որ ըստ աւանդութեան, 450ին տնկած է Վարդան Մամիկոնեան, երբ իր զօրագունդով յաղթական կը վերադառնար Խաղխազի (այժմ Ղազախ քաղաքը) ճակատամարտէն :

Բնութեան սքանչելի յուշարձան է նաեւ այն սօսին, որ կը գտնուի Սարի գիւղի մօտերը : Տարեցներու համաձայն, այդ ծառը պաշտամունքի առարկայ եղած է տեղացիներու կողմէ : Ի դէպ, հին ժամանակներուն մեր երկրին բնութեան բարիքներէն խնայողաբար օգտուելու սովորութիւններ գոյութիւն ունեցած են, որոնք արդէն Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքին մէջ ստացած են իրաւական բանաձեւում :

Վ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլ 12ին, Շաբաթ երեկոյ, Մարսէյլի Կաթողիկէ ուսանողներու դեղեցիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Խարբերդի Եղեգի գիւղի հայրենակցականի գինեձօնը՝ նուիրուած Ս. Նշանի :

Մեծ թիւով հայրենակիցներ ներկայ գտնուեցան հայրենական տպաւորութիւններ եւ յուշեր ունենալու եւ ապրելու համար :

Երեկոյթին բացումը կատարեց Կ. Տէրտէրեան, որ յանուն կազմակերպիչ մարմնին նախ ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս յարգելու յիշատակը նահատակուած Եղեգցիներուն : Ապա յիշելէ ետք, թէ հայրենակցականը հիմնուած է 1925ին ազատ Ֆրանսայի մէջ (Մարսէյլ), դիտել տուաւ, որ շատեր մեկնեցան անվերադարձ, ուրիշներ սպիտակ մազերով դեռ կը շարունակեն աշխատիլ մեր գաղութին մէջ : Նման երեկոյթներուն նպատակն է վառ պահել յիշատակը հայրենի օճախներու, որոնք, աւաղ, այսօր կը գտնուին կիսաւեր վիճակի մէջ ոճրագործին կը բունկներուն տակ :

Երեկոյթի ընթացքին եղան երգեր, արտասանութիւններ նորահասներու կողմէ : Յիշենք մէկ քանին :

Արտասանեց Օր. Ա. Մուրատեան, երգեցին Քորթողեան քոյրերը, ձեռնադաշնակի վրայ նուագեց Օր. Մ. Վարդանեան :

Փափաքելի է, որ յաճախադէպ ըլլան նման երեկոյթները եւ մասնակցին բոլոր համագիւղացիները :

Կ. Տ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Փոքր պաշտօնեայ մը առանց դուռը զարնելու կը մտնէ գործատիրոջ սենեակը : Լեզուն քաշելով, մելանը տնօրէնին երեսին կը նետէ, յետոյ թղթամանը գլուխը կ'անցընէ երբ այդ պահուն, ընկերները սարսափած կը պոռան «Ալպէռ, կատակ էր, թիէրսէն չես շահած» :

Hommage à Komitas

Mais à ce moment, une chance s'offre au jeune prêtre. Le Catholicos — le populaire et bien connu Khrimian Haïrig — lui propose un stage à Berlin. Il lui trouve même un mécène (Alexandre Mantacheff) qui accepte de prendre en charge la totalité des frais occasionnés par le séjour et les études. C'est en Mai 1896 que Komitas part pour Berlin.

Il entre dans la classe de Richard Schmit pour qui il devient vite un ami. Pendant trois ans l'illustre musicien témoigne à Komitas une sollicitude paternelle et une préférence marquée. Il le pousse à étudier et à effectuer des recherches sur le folklore arménien en même temps que sur la philosophie de la musique. Le jeune homme écoute ses conseils ; il mène de front de brillantes études musicale au conservatoire et philosophique à l'université.

En 1899, il reçoit le grade de Docteur pour une thèse consacrée à la « musique kurde » ouvrage qui soulève un grand mouvement d'intérêt. Komitas travaille alors le concert avec des noms illustres : Belerman, Oskar Fleicher, Max Zeiffert, Fritz Lender. Il fait des conférences sur la musique populaire et religieuse arménienne. Il en montre la particularité et la richesse. Il en précise les nuances avec la musique occidentale. Il montre l'influence du chant religieux sur le chant folklorique. Pour mieux se faire comprendre il n'hésite pas à user d'un procédé qui lui sera toujours familier : celui d'agrémenter ses conférences par des exemples chantés. Tous ses articles, ses conférences connaissent un immense succès en Allemagne. Ils trouvent un très large écho dans les capitales européennes.

En Septembre 1899 le R. P. Komitas revient à Etchmiadzine. Il reçoit un accueil enthousiaste. Dès son retour il se met à l'ouvrage. Pour lui une seule chose compte désormais : exprimer l'âme du peuple arménien, cette âme qui se trouve enfermée dans tous les chants et danses populaires et qu'il va recueillir de ville en ville, de village en village. A chacune de ces étapes, Komitas écoute, discute, enregistre, chante. Il sait que les paysans qu'ils rencontre possèdent des richesses extraordinaires qu'hélas ils ignorent. Rien d'étonnant donc que ces derniers promènent sur le prêtre un regard amusé. Les agriculteurs qui l'appellent : « Dagh GANTCHOGH VARTABED » (le père musicien) apostrophent en plaisantant celui qui était aussi un redoutable joueur de « Tavli » : « *Eh, mon père vous chantez, vous sans vous préoccuper des labours et du bétail* ».

Komitas répond d'un rire joyeux et amusé. Il sait que ces airs que se transmettent de génération en génération ces hommes et ces femmes de la terre constituent un capital historique des plus précieux, qu'ils sont le reflet fidèle des mœurs, de la vie et de l'histoire du peuple arménien.

Ne l'a-t-il pas écrit lui-même en présentant le concert qu'il donna le 2 Avril 1911 à Constantinople :

... « *Le paysan est le propre fils de la nature, aussi a-t-il senti la nature de toute son âme, de tout son cœur.*

« *Dans ses chants, c'est la nature qui parle, car la nature a d'abord parlé en lui.*

« *Dans son cœur, l'océan de la nature s'émeut, car lui-même vogue sur les vagues de la nature.*

« *Ses chants sont sa vie, puisque toute sa vie il l'a inspirée à ses chants.*

« *Enfin, les chansons villageoises sont des miroirs parlants de diverses sortes, qui, chacun reflète le site, le climat, la nature, et la vie des lieux où elles ont pris naissance* ».

Cette moisson abondante de chants populaires Komitas Vartabed va la traiter comme un chimiste traite la matière.

Mais Komitas va aussi plus loin. Puisqu'il professe que les chants religieux expriment l'âme du peuple, il ne pense pas que ceux-ci doivent rester enfermés à l'intérieur des églises. Ils doivent aller se répandre dans le peuple. Aussi présente-t-il en 1904 à Etchmiadzine, hors d'une église, sur une scène de théâtre, des chants liturgiques polyphoniques qu'il vient d'harmoniser.

Il déclanche là sa bataille d'Hernani. Certes, le grand musicien tient tout le monde sous le charme. Mais son initiative ne constitue-t-elle pas une profanation ?

Présenter des chants religieux sur une scène de comédiens à la même place où se présentaient des femmes est un sacrilège, proclament les plus attardés. Le chant liturgique doit se populariser, rétorquent les modernes de l'époque.

JOSEPH FRANCESCHI

(*à suivre* - 2)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյչներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւդինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*

Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այրի Տիկին Սահակ Նալպանտեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 23) ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

34 *Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ* (9) :

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը Անծանօթ Զինուորին բոցը պիտի արծարծէ ժամը 18ին :

Այս արարողութեան հանդիսաւոր բնոյթ մը տալու համար, Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակիցները կը հրաւիրուին հոծ բազմութեամբ մասնակցիլ թափօրին :

Հաւաքուիլ Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը (Թեռ-Փլէն) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն ընկեր Անտրէ Պաղտասարեան, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

Մարսէյլէն Պ. Տէրտէրեան Ս. Նշանի տօնին առթիւ՝ 15 ֆրանք :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ուրբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 22էն 22·40 Ֆրանս – Էնթէռ (Լիոն – Ռեժիոնալ) միջին ալիք 498 մեթր : Պատմական ոգեկոչում Ժան Սալվեանի .—

Բանաստեղծ մը՝ հերոս մը՝

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Թարգմանութիւններ Վահէ Կոտէլի, ներկայացում՝ Ֆ. Ֆէյտի եւ Լիւք – Անտրէ Մարսէլ :

Երաժշտական մասնակցութիւն՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Տիգրանեան եւն. :

Խումբ՝ Թաթուլ Ալթունեանի :

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
Հ Ա Մ Ա Ր

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

ՆՈՒԷՐ

Վեղինէէն Պ. Վահրամ Մոսկոֆեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին Տիկին Հեղինէ Գարակէօղեանի մահուան ի յիշատակ :

(Ստանալ « Յառաջ »էն) :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Messe à Notre-Dame

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ մսավաճառ մը: Ամբողջ թաղին միակ մսավաճառատունն է, ամսական վարձք՝ 200 ֆրանք:

Դիմել 28 ՊՈՒԼՎԱՌ ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
GALERIE ARTEMONT
147, Bd. du Montparnasse

ԺԻԶԷԼ-ԱԼԻՆ ՄԵԼՔՈՆ

իր իւղաներկերը կը ներկայացնէ
Ապրիլ 16էն 30
Բաց է ամէն օր, Կիրակի ալ, ժամը 14էն 19 բացի Երկուշաբթի օրերէն:

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

Maître DIDIER AUBOURG

(Avocat à la Cour d'Appel de Paris, membre du Centre d'Information et d'Etude sur le génocide)

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ — ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏՇԵԱՆԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, մեներգ ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (*ընկերակցութեամբ Տիկին Ռոսսեթի*), դաշնակ Օր. ՀԻԻԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ, արտասանութիւն Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, նուագ եռեակի մը կողմէ (Օր. Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ, Օր. Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ), *Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :*

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը–Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ — Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Աճէմեան եւ Էմ. Թաշճըեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու

Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպութեամբ Յարանուանութեանց երեք պետերուն եւ Լիոնի հայ բոլոր կազմակերպութեանց :

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ժամանակացոյցով, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին : Երեկոյեան ժամը 7ին, Ծաղկեպսակի զետեղում Վէյէօռ տը Փիէռ Պէլքուրի հրապարակ:

Երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Կիրակի, Ապրիլ 27ին, առաւօտեան ժամը 10ին հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ Ս. պատարագ Ֆուրվիէրի Մայր Տաճարին մէջ: Նոյն ժամուն պաշտամունք Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէջ :

Կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ (58 Ռիւ տը Սէզ), *Լիոն*

Սգահանդէս : Կը խօսին՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հայերէն) ՏՈՔԹ. Շ. ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Պիտի ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, մասնակցութեամբ Ս. Շամոնի կազմակերպութեանց : Ապրիլ 24, ժամը 21ին, Ս. պատարագ նահատակաց համար : Ապրիլ 27 ժամը 21ին, հանդէս, գեղարուեստական բաժին : Յուցադրութիւն հայրենի կոթողնեու, 10 Ռիւ Փիէռ Քիւռի սրահը :

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

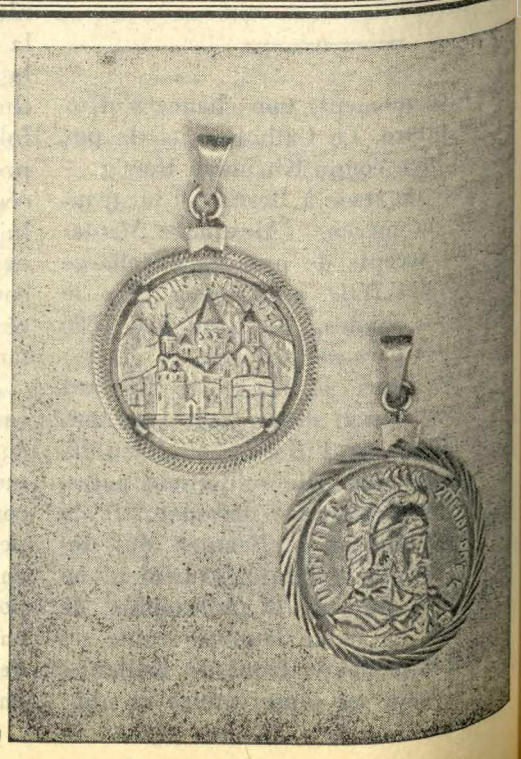

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 23 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11495

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.495

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈՒՍԱՔ ՄՈՍԿՈՒԱ Է

ԶԱԹՈՓԷՔ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Ճնշումը օրէ օր զգալի կը դառնայ Զեխոսլովաքիոյ մէջ եւ կառավարութիւնը յայտարարած է թէ քննութիւն կը բացուի ոգիմպիական նախկին ախոյեան Էմիլ Զաթոփէքի դէմ: Պաշտպանութեան նախարարութեան մէկ բանբերը ճշդեց թէ գնդ. Զաթոփէք պաշտօնազրկուած էր, որովհետեւ «սխալ լուրեր տարածած էր եւ իր ընթացքը հակառակ էր Պաշտպանութեան նախարարին հրահանգներուն»: Աւելի մանրամասնութիւն չի տրուիր այս մասին: Բանակի մարմնամարզութեան մարզիչն էր եւ Զեխերուն համար, Տիւպչէքէն ետք, ինքն է որ ամէնէն աւելի կը խորհրդանշէր «Փրակայի գարունը»: Ստորագրած էր «երկու հազար բառերու մանիֆեստը» որ «պահպանողականներու» հեռացումը կը պահանջէր եւ որ հիմ ծառայէր Վարշաւայի հինգերուն միջամտութեան: Զաթոփէք քանիցս բողոքած էր հրապարակաւ խորհրդային գրաւման դէմ:

Իր այդ դիրքը պատճառ եղած էր արդէն որ անցեալ Յունուարին կորսնցնէ իր պաշտօններէն մաս մը: Հակառակ ատոր, անցեալ շաբաթ, Զաթոփէք յայտարարած էր փիլիսոփայութեան լսարանի ուսանողներուն առջեւ թէ Զեխոսլովաքիա փրկուած էր զինուորական փուչէ մը, Հուսաքի պաշտօնի գլուխ գալէն քիչ ետք Զաթոփէքի դէմ ձեռք առնուած այս միջոցը առաջին շռնդալից արարքն է նոր ղեկավարութեան, մանաւանդ այսքան ժողովրդական դէմքի մը նկատմամբ: Ամէն պարագայի մէջ, ամէն ոք վստահ է թէ Զաթոփէքի դէմ եղածը աւելի կրնայ լարել միայն տրամադրութիւնները, մանաւանդ ուսանողական շրջանակներուն մէջ, բայց կը թուի թէ իշխանութիւնները չեն վարանիր նման քայլ մը առնելէ, ընդհակառակն կը նախընտրեն վէրքը ճեղքել: Փիլիսոփայութեան լսարանի ուսանողները արդէն 47 ժամուան գործադուլ մը հռչակած են բողոքելու համար Տիւպչէքի եւ Զմրկովսկիի պաշտօնազրկման դէմ եւ նաեւ Հուսաքի ճառին կարգ մը պարբերութիւններուն դէմ: Նոր քարտուղարը մանաւանդ դէմ արտայայտուած էր ուսանողներու եւ մտաւորականներու:

Առաջին անգամ ըլլալով, Ռուտէ Պրաւօ թերթը Տիւպչէքի վրայ կը յարձակի, զոր կը մեղադրէ որ «չէ կրցած բաւարար կերպով գլուխ բռնել հակընկերվարական ուժերու կազմութեան»: Թերթին խմբագրականը կ՚ըսէ որ անհրաժեշտ է վերջ տալ աջի պատեհապաշտութեան կուսակցութեան ծոցին մէջ իսկ, որպէսզի կարելի ըլլայ գլուխ հանել գործուած ծանր սխալները: Ամէն կողմ լեզուն փոխուած է արդէն: Պոհէմիոյ եւ Մորավիոյ կուսակցութեան պարագլուխը յայտարարած է առջի օր թէ լրագրողներու դէմ ձեռք առնուած միջոցները անբաւարար են: Պէտք է ոչ միայն գրաքննել թերթերը, այլեւ «գէշ խոտը» փոխարինել համայնավար խմբագիրներով, որոնք կամովին կը պաշտպանեն կուսակցութեան դիծը: Այս ուղղութեամբ արդէն գործիչներ պիտի պարտին գործատուները համոզելու համար բանուորները, որ «կամովին» որդրեգրեն կուսակցութեան «կարծր» դիծը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Երեքշաբթի առաւօտ, Մայր Աթոռէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը, հրատարակութեան խնդրանօք:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետի որոշմամբ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում դումարուելու է Եպիսկոպոսական ժողով յառաջիկայ Սեպտեմբեր 25 – Հոկտեմբեր 2ը, քննարկելու համար այժմէութիւն ներկայացնող մի շարք եկեղեցական հարցեր, համաձայն կազմուած օրակարգի, որ հրապարակուելու է մօտ ապագային:

Սոյն ժողովին մասնակցելու համար, առանձին պաշտօնագրերով հրաւիրուած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը, Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը, իրենց Աթոռների Եպիսկոպոսներով եւ Հայաստանեայց բոլոր եպիսկոպոսները:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ
(ԿՆԻՔ)

14 Ապրիլ, 1969 թ. Ս. Էջմիածին

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՍՈՒՐ Է

Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհէր յայտարարած է Անժէի մէջ թէ «ոչ»ին հետեւանքը քաոս չըլլար ինչպէս կ՚ըսուի ճնշում բանեցնելու համար: Փոհէր շեշտած է նաեւ.— «Միութեան մարդ եմ: Կը խորհիմ թէ Ֆրանսացիները մէկ մտահոգութիւն պէտք է ունենան, միացնելու մտահոգութիւնը: Եթէ Զօր. տը Կոլ երթայ, կը ցաւիմ, բայց վստահ եղէք որ փոխանցման շրջանը կ՚ապահովեմ, ինչպէս Սահմանադրութիւնը ինծի պարտականութիւն կուտայ: Բայց կը կարծեմ թէ վայել չէ թեկնածու ըլլալ աթոռի մը, որ պարապ չէ: Կ՚ըսեմ ուրեմն ձեզի թէ թեկնածու չեմ եւ ձեզի ժամադրութիւն կուտամ՝ վերջը:

× Եւրոպա 1 կայանէն, նախարարապետը յայտարարեց թէ իր տեղը պիտի մնայ եթէ «ոչ»ը յաղթէ: Այն հարցումին թէ ինչու տը Կոլ կը սպառնայ մեկնիլ, Քուվ տը Միւրվիլ պատասխանած է.—

«Զօր. տը Կոլ, ատեն մը առաջ, յայտնեց թէ պարտականութիւն ունէր մինչեւ իր վախճանը տանելու իր պաշտօնը: բայց իր մտքին մէջ, ատիկա կապուած չէր հանրաքուէի հարցին: Հանրապետութեան նախագահը յստակ կերպով յայտնեց իր տրամադրութիւնները՝ եթէ «ոչ»ը յաղթէ, կը մեկնի: Մեր համաքաղաքացիներուն մեծ մասը յստակ կերպով կը տեսնեն թէ Սահմանադրութեան նախատեսած ժամանակաշրջանին մէջ, Հանրապետութեան նոր նախագահ մը կ՚ընտրուի որ բնականաբար, անմիջապէս նոր կառավարութիւն մը կը նշանակէ»: Այս ձեւով է որ նախարարապետը կը հասկցնէ թէ «ոչ»ի պարագային, կը մնայ կառավարութեան գլուխը:

Պետական ձայնպատկերասփիւռէն, Երկուշաբթի իրիկուն խօսած են անկախ ծերակուտական Պլոնտէլ եւ նախարար Տըպրէ:

× Նանսիի Թաղապետական Խորհուրդը կը սպառնայ հրաժարիլ եթէ Նանսի Լոռէնի մայրաքաղաքը չմնայ: Արդարեւ, շրջաններու վերածումը քուէարկուելէ իսկ առաջ, ապագայ ծրագիրը հրապարակուած է եւ յայտնուած նաեւ թէ Լոռէնի վաղուան մայրաքաղաքը կը նախատեսնուի՝ Մէս: Այս ծրագիրն է որ մեծ իրարանցում ստեղծած է Նանսիի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ շրջող կարգ մը զրոյցներու համար, Մայիս մէկին, կըրնայ զինուորական տողանցք տեղի չունենալ, ինչ որ աննախընթաց կ՚ըլլայ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ ահաբեկչական արարքները կը բազմանան: Զանազան եղեռնափորձեր եղած են կառավարական անդամներու դէմ:

ՊԱԼԹԻՄՈՌԻ մէջ, «վայելչութեան յարգանքը» պահելու համար ցոյց մը կազմակերպուած էր, որ կռիւով վերջացած է: Այս ցոյցը որոշուած էր անցեալ Մարտ 23ին, բողոքելու համար ամէնօրեայ կեանքի տգեղութեան դէմ, թերթերու եւ շաբաթաթերթերու մէջ: Բայց երիտասարդ ցուցարարներ ջղայնացած երաժշտական յայտագրի միջակութենէն, ճառերէն եւ աղօթքներէն, յանկարծ կատղած են: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան: :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տիկին Էլէնա տը լա Սուշէռ, հեղինակ «Ցեղապաշտութիւնը հազար նկարներով» հատորին, որուն անդրադարձած ենք ատենին, խօսք առնելով, յայտնեց թէ իրեն համար դժուար է խօսիլ Հայկական Հարցի մասին, Տըփրէօյի եւ Մայէրի նման բանախօսներէ ետք, որոնք հինէն քաջ ծանօթ են հայկական ողբերգութեան: Յիշեցթէ յապաղած ինքնագիտակցութիւն մը ունեցած է ինք, 3 տարի առաջ, երբ վերոյիշեալ գրքին առթիւ ուսումնասիրած է հայկական ջարդերու նկարներն ու փասթաթուղթերը եւ զգացած ամբողջ ահաւորութիւնը եղածին, հակառակ անոր որ կը պատկանի սերունդի մը, որ ճաշակած է Սպանիոյ եղբայրասպան պատերազմին եւ Բ. աշխարհամարտի սոսկումը: Այդ վկայութիւնները եկած են փաստելու իրեն թէ հայ ժողովուրդը կրած է ամէնէն ցեղապաշտ ցեղասպանութիւնը բոլոր ժամանակներու: Տիկինն ալ նկատած է թէ Թուրքերը ծրագրային ձեւով եւ հին ատելութիւններու կուտակումով մըն է որ ձեռնարկած են ժողովուրդի մը բնաջնջման:

Էլէնա տը լա Սուշէռ յիշեց պատմարան Թօյնպիի հատորը եւ վկայութիւններ բերաւ անգլիացի մտաւորականէն, ինչպէս նաեւ փաստաթուղթեր Արամ Անտոնեանի հատորէն: Պատմեց պարտիզակցի փոքր մանուկի մը հերոսական կեցուածքը, աքսորի ճամբաներուն վրայ: Զարչարուած, անդամահատուած, որուն լեզուն կտրած էին եւ որ չկարենալով խօսքով զգուշացնել կարաւանները որ ճամբան փոխեն, ձեռքի շարժումներով կ՚ազդարարէր անոնց որ ուրիշ ճամբայ առնեն, խուսափելու համար Թուրքերէն: Այդ երախան, ըսաւ Տիկին Էլէնա տը լա Սուշէռ, եթէ ողջ մնացած ըլլար, համաձայն պիտի ըլլար Դաշնակցութեան կազմակերպած այս երեկոյթին: Ծանրանալով փոքրամասնութեանց իրաւունքներու վրայ, բանախօսը երկարօրէն ծանրացաւ ուրիշ փոքրամասնութեան վրայ՝ Պասքերու, որոնք նաեւ կը պայքարին յանուն իրենց դատին եւ յիշեց անոնց աշխատանքները այդ ուղղութեամբ:

Օրուան վերջին բանախօսն էր՝ ընկեր Բաբգէն Փափազեան, որ ներողամտութիւնը խնդրելէ ետք նախագահ Տըփրէօյի, որ հայերէն կը խօսի, ըսաւ.— «Ասկէ յիսուն տարի առաջ, 1919 Յունուարին, Մեծն Բրիտանիա, Իտալիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա միացեալ յայտարարութեամբ մը կը ձեւաւորէին դաշնակիցներու տեսակէտը օսմանեան կայսրութեան հպատակ ժողովուրդներու ազատագրման մասին եւ կ՚ըսէին թէ անոնք պէտք է անջատուէին թրքական կայսրութենէն: Մէկ տարի ետք, 1920 Յունուար 19ին, դաշնակիցներու գերագոյն խորհուրդը Տէ Ֆաքթօ կը ճանչնար Հայաստանի անկախ եւ ազատ Հանրապետութիւնը:

1920, Մարտ 20ին, Լորտ Քրզընի առաջադրութեան վրայ, Ազգերու դաշնակցութեան գերագոյն խորհուրդը կը գտնէր թէ հայկ. Պետութեան մը կառուցումը եւ անոր մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան մարդկութեան համար կատարելութիւն մըն էր: 1920 Օգոստոս 10ին ձեզի ծանօթ՝ Սեւրի Դաշնագիրը: Յետոյ սակայն Լօզանի մէջ, Հայկական Հարցը կը նետուէր անլոյծ մնացած փշոտ հարցերու թղթածրարին մէջ»:

Այս պատմական ամփոփ յիշատակութենէն ետք, Տոքթ. Փափազեան շեշտեց թէ անկէ ի վեր մեծ պետութիւնները լուռ կը մնան, կարծելով թէ լռութեամբ կարելի է թաղել Հայկական Հարցը, բայց իրաւունքին մէջ, յաւիտենականութիւն կայ: Թուրքը կարծեց ցեղասպանութեան դիմելով վերջնական լռութեան դատապարտել հայ ժողովուրդը, բայց երեք տարի ետք՝ Սարտարապատ եղաւ, Բաշ-Աբարան եղաւ, Մայիս 28ը եղաւ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստան եղաւ:

Բանախօսը շեշտեց թէ բոլոր ժողովուրդները ազատ ապրելու իրաւունքն ունին, իրենց հողերուն վրայ, ազատ եւ անկախ պետականութեամբ, բայց մեծ պետութիւնները, անտեսելով այս իրողութիւնը, կը շարունակեն ուժի քաղաքականութիւն մը: Կրկնելէ ետք թէ լռութիւններով հարցեր չեն լուծուիր, Ընկեր Փափազեան անդրադարձաւ ներկայ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին ու սահմանային մշտական ու փոխադարձ սպառնական եւ լարուածական վիճակին, բացատրեց թէ իրապաշտ մօտեցում մը մեծ պետութեանց կողմէ կրնար լուծում մը գտնել այդ վիճակին: Կարգ մը պետութիւններ, որոնց կարգին Խորհ. Միութիւնը կը սարսափին անկախութիւն բառէն եւ ի զուր տեղ թշնամանք կը տեսնեն ժողովուրդներու անկախութեան ձգտումին մէջ:

Բայց ժամանակը եկած է գտնելու իսկական լուծումը, վերջնական լուծումը, միա՛կ լուծումը եւ գտնելու համար այդ միակ լուծումը մեծ պետութիւնները պէտք է այլեւս հասկնան թէ ժամանակը եկած է նաեւ զիրար հասկնալու, զիրար ըմբռնելու: Ու վերջ տալու համար լարուածային այդ վիճակին, իրագործելու միակ լուծումը, օգտակար եւ արդար միակ լուծումը՝ երկու մեծերու եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան երաշխաւորութեամբ, ապահովուած սահմաններով եւ համաձայնութեամբ, առաջացընելն է Հայկական հողերու վրայ, եւ քաղաքական չէզոք դիրքով, ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստան մը, որու կորիզը կենսատու մղիչ ուժը կ՚ըլլայ ներկայ Հայաստանը եւ ամբողջութիւնը կ՚ըլլայ Սեւրի սահմաններուն մէջ նշանակուած հայապատկան հողերը:

Ընկեր Փափազեանի ճառով վերջ կը գտնէր հանդէսին առաջին, պաշտօնական մասը: Երկրորդ մասին մէջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը ներկայացուց հայկական պարերու շարք մը, որմէ ետք հանդէսը վերջացաւ նախագահ Է. Տըփրէօյի փակման խօսքերով:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ԶԱՄՊԱՔՃԵԱՆ

Այս տարի ծննդեան ութսունամեակն է ռումէն արուեստի աշխարհին մէջ կարկառուն դարձած դէմքի մը, որ Գր. Զամպաքճեանն էր, ծանօթ՝ ռումէն նկարչութեան բերած իր թանկագին նպաստով եւ նկարներու համբաւաւոր իր հաւաքածոյով, որ կը պահուի ներկայիս իր անունը կրող թանգարանին մէջ :

Ծնած էր Քոնսթանցա, եւ իր բարձրագոյն ուսումը ստացած էր Պելճիքա, հետեւելով Անվէրսի առեւտրական դասընթացքներուն, ինչպէս նաեւ ջութակի՝ որ արուեստի իր նախընտրած ճիւղն էր այն ատեն : Նկար հաւաքելու տենչը յետոյ է որ յայտնուեցաւ իր մէջ, կիրքի վերածուելով տակաւ, եւ իր հաւաքածոն դարձընելով հետզհետէ երկրին ամէնէն համբաւաւորներէն մին :

Նկարներու սովորական հաւաքիչ մը չէր եղած սակայն Զամպաքճեան : Նկարներ հաւաքելու իր այդ կիրքը մօտէն չփման մէջ դրած էր զայն արուեստի աշխարհին հետ, եւ ռումէն ու օտար արուեստագէտներու հետ ունեցած մշտական իր կապը , իր անվերջ այցելութիւնները աշխարհի հռչակաւոր թանգարաններուն, հաւաքածոներուն եւ նկարչական աշխատանոցներուն, ինչպէս նաեւ իր երկարատեւ ընթերցումները գինքը մասնագէտի մը վերածած էին, տեսակ մը իսկական արուեստաբանի :

Իր հիմնական շահագրգռութիւնը ռումէն նկարչութեան վերելքն ըլլալով եւ ռումէն վարպետներու գլուխ գործոցները իր հաւաքածոյին մէջ համախմբել ըլլալով հանդերձ , ան սէր տուաւ Ֆրանսական արդի դպրոցին՝ որուն վարպետներէն շատերուն նկարներուն տիրացաւ, յաճախ նիւթական մեծ զոհողութեանց դիմով : Այնպէս որ իր հաւաքածոյին մէջ ռումէն վարպետներու կողքին տեղ գտան նաեւ Ֆրանսացի ժամանակակից մեծ արուեստագէտները, ինչպէս Սեզան, Ռընուառ, Պոնառ, Տերէն, Մաթիս, Քուրպէ, Տըլաքրուա, Մոնէ, Փիքասօ, Սիսլէյ, Մարքէ եւայլն :

Զամպաքճեան յայտնուեցաւ նաեւ իբրեւ գրող : Նորավէպեր գրեց նախ, որոնք արեւելեան կեանքէ էին մեծ մասամբ : Յետոյ ուսումնասիրութիւններ նուիրեց ռումէն եւ Ֆրանսացի նկարիչներու, որոնք մասամբ ամփոփուեցան 1932ին Արուեստի Էջերուն մէջ :

Հայ արուեստն եւս ճանչցող մը հանդիսացաւ Զամպաքճեան : Ան երկար ատեն հեռու մնացած հայ կեանքէն՝ շատ ուշ էր միայն որ չփում առաւ հայ արուեստի եւ մտքի արտայայտութեանց հետ : Հայ արուեստի ցուցահանդէսին մէջ ցուցադրուած նմոյշները 1930ին, նոր հորիզոն բացին իրեն ալ : Ան յաջողեցաւ թափանցել հայ արուեստի հիմնական ոճին, եւ իր յօդուածները, զորս հրատարակեց « Անի »ի զանազան հատորներուն մէջ՝ հայ ճարտարապետութեան, հայ գորգարուեստին, խորանի հայկական վարագոյրներու մասին, ի վեր կը հանէին հիմնական այդ ոճը, որ իրերը ոճաւորելու եւ բնութիւնը երկրաչափական դիծերու մէջ ներկայացնելու ինքնատիպութեան մէջ կը կայանար : « Հայ ճարտարապետութեան ոգին, կը գրէր ան, արդիւնք է հայ ժողովուրդի հակումին դէպի երկրաչափական ձեւերը, դէպի հաւասարաչափութիւնը եւ համաչափութիւնը , որոնք ի յայտ կուգան ի մասնաւորի հայ ճարտարապետներու կառուցումներուն եւ քանդակագործ վարպետներու զարդաքանդակներուն մէջ :

Զամպաքճեան մաս առաւ յետոյ հայ հանրային աշխատանքներու մէջ ալ , մասնաւորապէս հայ միտքն ու արուեստը ռումէններուն ծանօթացնելու ձեռնարկներուն :

Իր կեանքի վերջին տարիներուն բուռն ցանկութիւն ունէր հայ հողին վրայ իսկ երթալ շօշափելու հայ արուեստի հետքերը : Իր առողջութիւնը սակայն թոյլ չտուաւ իրագործելու իր փափաքը : Իր աչքերը փակելէ առաջ Հայաստանի պետական թանգարանին նուէր զրկեց տասնեակ մը նկարներ եւրոպացի վարպետներէ, ինչպէս Թէոտոր Ռուսոյէ, Պուտենէ, Տիազ տը լա Փենեանէ, Լանքրեյէ, Մոնթիսելլիէ, Նէերէ եւայլն : 1947ին ռումէն նկարիչներու իր ճոխ հաւաքածոն նուիրեց պետութեան, զետեղուելու համար իր անունը կրող թանգարանին մէջ, որուն անունով պիտի կոչուէր նաեւ փողոցը : 1948ին ընտրուեցաւ Ռումանական Ակադեմիայի թղթակից անդամ, իսկ 1957ին պարգեւատրուեցաւ Աշխատանքի Ա. կարգի շքանշանով : Աչքերը ընդմիշտ փակելէ առաջ Զամպաքճեան պետութեան կը տակեց Ֆրանսական նոր դպրոցի վարպետներուն իր այնքան արժէքաւոր հաւաքածոն :

Երբ 1962 Սեպտեմբեր 18ին մեզմէ այլեւս կը բաժնուէր ան, Ռումանական Ակադեմիան, Մշակոյթի եւ Արուեստի պետական կոմիտէն եւ կերպարուեստի Արուստագէտներու Միութիւնը կ՚ըսէին իրենց մահազդին մէջ .

« Արուեստի հանդէպ անոր ունեցած վառ սէրը, անոր լայն մտահորիզոնը , իսկական արուեստի արժէքներու նկատմամբ անոր միշտ թարմ խանդավառութիւնը աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ Գրիգոր Զամպաքճեանը դարձուցին ռումանական արուեստի գլխաւոր անձնաւորութիւններէն մէկը » :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՂՈՒԱՆԻՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջապէս հրատարակուեցաւ «Հայ մատենագիրներ » շարքին հերթական հատորը՝ Մովսէս Կաղանկատուացիին « Աղուանից աշխարհի պատմութիւնը » , որուն ըթերցողները երկար ժամանակէ ի վեր կը սպասէին : Լոյս տեսաւ ճաշակով ու խնամքով ձեւաւորուած, համեմատաբար տանելի թուղթի վրայ : Մէկ խօսքով՝ «Հայաստանի» հրատարակչականը ըրեր է, ինչ որ կրնայ :

Պէտք է ուրախութեամբ յիշատակել , որ երկու անուանի լեզուաբաններ՝ Վարագ Առաքելեան ու Աշոտ Աբրահամեան, պատուով կատարած են իրենց պարտականութիւնը : Հմուտ գրաբարագէտ Վ. Առաքելեան թարգմանած, ծանօթագրած է « Պատմութիւնը » եւ գրած յառաջաբանը , որ ըստ էութեան Կաղանկատուացիի գիրքին կենսագրութիւնն է ու բնութագրութիւնը : Իսկ Ա. Աբրահամեան բընագիրին հետ համեմատած է թարգմանութիւնը եւ խմբագրած :

Վ. Առաքելեան կատարած է կարեւոր աշխատանք մը, նախ՝ բազմաթիւ ձեռագիր օրինակներէն ու տպագիրներէն վերահաստատած է « Պատմութեան» ամբողջական ու միասնական բնագիրը :

Ինչպէս ապացուցուած է արդէն , «Աղուանից աշխարհի պատմութիւնը» մէկ հեղինակի գործ չէ, անոր մէջ ի մի հաւաքուած են երկրամասին պատմական ճամբան ցոյց տուող տասնեակ հեղինակներու երկերէն հատուածներ ու յիշատակարաններ, փաստաթուղթեր ու նամակներ, օրէնքներ ու խմբագրական լրացումներ : Գեղարուեստական բարձր արժանիքներով աչքի կը զարնեն այն գլուխները, որոնք կը նկարագրեն Վաչական Բարեպաշտին աշխարհաշէն գործունէութիւնը , Զվանշիրի զինուորական եւ քաղաքական գործերը , խաղարներու արշաւանքներն ու ժողովուրդին հասած աղէտները :

« Աղուանից աշխարհի պատմութիւնը » մեր հին մատենագրութեան ամէնէն շատ հետազօտուած գործերէն մէկն է, սակայն որքան ալ զարմանալի թուի , անոր շուրջ ծագած հարցերէն շատերը դեռ կը սպասեն անկողմնակալ քննութեան : Օրինակ, « Պատմութեան» նիւթին խնդիրը : Այդ ո՞ր աշխարհի պատմութիւնն է, որո՞նք են այդ աշխարհին սամանները , որո՞նք են այդ աշխարհին սահմանները ,

« Պատմութեան » օտար ուսումնասիրողներուն շատերուն համար հիմնական աղբիւր հանդիսացած է Ք. Պատկանեանի ռուսերէն թարգմանութիւնը : Թարգմանիչը անկեղծօրէն խոստովանած է , որ « Հազուադէպ է գիրք լոյս տեսնում իր թերութիւնների այնպիսի լիակատար գիտակցութեամբ , ինչպէս «Աղուանների պատմութեան» թարգմանութիւնը » :

Այդ թարգմանութեան թերութիւններէն ամենամեծը գիրքին վերնագրին աղաւաղումն էր : « Պատմութիւն Աղուանից աշխարհի»ն դարձած է «Աղուաններու պատմութիւն » : Բնագրին մէջ «Աղուանից»ը «Աղուանք» երկրին սեռականն է, իսկ թարգմանիչը անոր տեղ գրած է « աղուաններ», եւ այս թիւրիմացութիւնը դարձած է ճակատագրական , որովհետեւ յետագային բոլոր հետազօտողները ամէն գնով աշխատած են գիրքին բովանդակութիւնը յարմարցնել վերնագրին, այսինքն՝ Աղուանք երկրին պատմութիւնը դարձնել աղուաններու կամ աղուան ժողովուրդին պատմութիւնը : Հետեւաբար անկէ ետք դժուար չէր « Աղուանից աշխարհ » արտայայտութեան տակ աներկբայօրէն ընդունիլ լայնածաւալ տարածութիւն , որուն հարաւային սահմանը Արաքսն է, իսկ հիւսիսայինը՝ կովկասեան լեռնաշղթան : Նոյնիսկ վերջին տարիներու ուսումնասիրութիւններու մէջ այս տեսակէտը ընդունուած է իբրև անառարկելի իրողութիւն, որու հետեւանքով « Աղուանից աշխարհի պատմութեան » Առանշահիկ բնիկ իշխաններն ու թագաւորները, ինչպէս նաեւ դրսեկ Միհրանեանները, կը դառնան այդ ընդարձակ երկրին տիրակալները, Կաղանկատուացիի «Աղուանքը» կը նոյնացուի յունահռոմէական աղբիւրներու «Ալպանիա» երկրին հետ, բնակիչները կը դառնան Աղուաններ կամ Ալպաններ : Բայց բոլորովին այլ է պատմական իրողութիւնը :

Մատենագիրը գրքին սկիզբէն իսկ իր նկարագրած երկրին «Աղուանք»ի համար սահման կը գծէ « ի դետէն Երասխայ մինչեւ ցամուրն Հնարակերտ» : Հնարակերտը կը դտնուէր Կուրի վրայ : Ասիկա Մ. Խորենացիի ճանչցած Աղուանք աշխարհն է՝ դարձեալ « ի դետոյն Երասխայ մինչեւ ցամուրն որ ասի Հնարակերտ ... առ մեծ դետովն, որ հատանէ զդաշտն մեծ, որ անուանի Կուր » :

Յոյներն ու Հռոմէացիները (Ստրաբոն, Պտղոմիոս, Պլուտարքոս, Պլիննիուս Աւագ, Ստեփան Բիւզանդացի եւ ուրիշներ) միշտ ալ Կուրէն անդին սահմանած են Ալպանիա երկիրը, Կուրէն հարաւ տարածուող շրջանը ընդունելով իբրեւ Մեծ Հայքի մաս՝ իր հայ բնակչութեամբ : Հետեւաբար, Կաղանկատուացիի «Աղուանից աշխարհը» հայ աշխարհ է, հայ ժողովուրդի օրրաններէն մէկը՝ իր հայ տէրերով ու հայ մշակոյթով : Իսկ այս բոլորը ոչ մէկ առընչութիւն ունին անդրկուրեան իսկական Ալպանիա երկրին հետ :

Դեռ մէկ դար առաջ, Իվան Շոպէն շատ լաւ հասկցած էր այս պարագան՝ գրելով, թէ Կաղանկատուացիին գիրքին նիւթը հայկական Աղուանքն է : Իսկ ռուս ուրիշ յայտնի պատմաբան՝ Ս. Եուժկով, Ի. Շոպէնէն անկախ, ժխտելով կամայական մեկնաբանութիւնները, 1930ին գրած է, թէ «Աղուանքը նոյնիսկ գտնւում էր ոչ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Իսկ զիս ի՞նչպէս պիտի վարձատրէք իմ մատուցանելիք ծառայութեանս փոխարէն, ըսաւ յեղափոխականը նոյն հեղնական ժպիտով :

— Նախ՝ ներում պիտի շնորհենք գործած ոճիրներուդ համար, յետոյ քեզ ալ անոնց հետ արտասահման պիտի զրկենք նոյն պայմաններով :

— Այդ ամէնքը շատ գեղեցիկ են, պատասխանեց Սատըք պէյ, միայն թէ մէկ անպատեհութիւն մը կայ :

— Ո՞րն է այդ անպատեհութիւնը, հարցուց պալատականը որ գոհ էր տեսնելով թէ երիտասարդը իր առաջարկը ընդունելու միտում ցոյց կուտար :

— Ընկերներս պիտի չհաւանին արտասահման երթալ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ արտասահմանէն եկած են արդէն ճիշդ մահափորձերը կատարելու պաշտօնով :

— Մենք զիրենք կը համոզենք, պատասխանեց պալատականը առանց նշմարելու, որ երիտասարդը իր քիթին կը խնդար :

— Ենթադրենք թէ համոզուին ու հեռանան, նորէն ձեր նպատակին չէք կըրնար հասնիլ, որովհետեւ հեռացող քսան երեսունին տեղ՝ հարիւր հատ մէջտեղ պիտի ելլեն, ու եթէ անոնք ալ յաջողիք ձեռք անցընել՝ ուրիշ հազար հատ երեւան պիտի գան... յեղափոխական շարժումը, երիտասարդ Թուրքերու մէջ, ձեր կարծածէն շատ աւելի խորապէս տարածուած է ամէն կողմ եւ չափազանցած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ, որ այսօր Պոլսոյ մէջ, պալատականներէն ու լրտեսներէն դուրս ամէն Թուրք յեղափոխական է :

Երիտասարդը լռեց : Այս վերջին խօսքերը այնքան համոզուած շեշտով մը եւ այնքան հանդարտ կորովով մը արտասանած էր, որ պալատականը սարսռաց, բայց իսկոյն իր վրդովումը ծածկեց եւ ձայնը խստացնելով ըսաւ.

— Գիտցած եղիր որ Վեհափառ Սուլթանը բաւական զօրութիւն ունի ամէնքն ալ ջախջախելու :

— Ուրեմն այդ զօրութեան դիմեցէք :

— Պիտի յայտնե՞ս ընկերներուդ անունները :

— Զիս նախատե՞լ կ՚ուզէք այդպիսի վատ առաջարկութիւններ ընելով, գոչեց երիտասարդը, որուն աչքերը բարկութենէ կը շողային :

Պալատականը զգաց որ իր բոլոր համոզիչ խօսքերը անօգուտ եղեր էին եւ թէ երիտասարդը միտք չունէր իրեն դէմ լարուած ծուղակին մէջ իյնալու :

— Կը ցաւիմ որ, ըսաւ, իմ խորհուրդներս կը մերժես եւ կը ստիպես մեզ, որ տարբեր միջոցներու դիմենք :

— Լաւագոյն կը սեպեմ այդ տարբեր միջոցները, որոնք գոնէ իմ արժանապատուութիւնս չեն վիրաւորեր :

— Քանի որ ինքնաբերաբար խօսիլ չես ուզեր, այն ատեն բռնի խօսեցնել պիտի տանք քեզ :

— Եթէ քիչ մը յիշողութիւն ունենայիք, միտք պիտի բերէիք թէ ասկէ չորս տարի առաջ, նոյն այս պալատին մէջ, փորձեցիք զիս բռնի խօսեցնել եւ չյաջողեցաք... կը զարմանամ որ կրկին այդ անյաջող փորձը ընել կ՚ուզէք :

— Այն ատեն շատ ներողամտութեամբ վարուեցանք, բայց այժմ պիտի տեսնես որ քեզ խօսեցնել պիտի յաջողինք՝ հակառակ կամքիդ :

— Դուք ալ պիտի տեսնէք, որ պիտի չխօսիմ, գոչեց երիտասարդը բարկաճայթ շեշտով մը :

Նէճիպ Մէլհամէ ոտքի ելաւ, մօտեցաւ երիտասարդին, որ աթոռին վրայ նստած էր, թեւերը կապուած եւ գոչեց.

— Ոճրագործ թշուառական, ի՞նչպէս տակաւին կը համարձակիս յոխորտալ...

— Մեծագոյն ոճրագործը սա վարագոյրին ետեւ փնտռէ, պոռաց իր կարգին երիտասարդը, գլխով ցոյց տալով այն ծածկոյթը, որուն ետեւ կը գտնուէր Ապտիւլ Համիտ :

Այս խօսքերուն վրայ, պալատականը շառաչուն ապտակ մը իջեցուց Սատըքի երեսին :

Երիտասարդը կատաղութեամբ ոտքի ցատկեց, ուզեց թեւերը անշարժութեան մատնող կապերը քակել, սակայն չկրցաւ ու սոսկալի ձայնով մը պոռաց.

— Վա՛տ, վա՛տ, վա՛տ...:

Նէճիպ Մէլհամէ իր գրասեղանին քով վերադարձած ու զանգակը հնչեցուցած էր :

Սենեկապան մը երեւցաւ սեմին վրայ :

— Պահապանները կանչէ, հրամայեց պալատականը :

Յետոյ, երիտասարդին դառնալով ըսաւ.

— Հակառակ ոճիրներուդ ծանրութեանը՝ ուզեցի մեղմօրէն վարուիլ հետդ եւ նոյնիսկ փրկութեան ճամբայ մը ալ ցոյց տալ, բայց խօսք հասկնալ չուզեցիր : Ալ ասկէ ետքը մեղքը քու ճիտդ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 111)

ՃԱՓՈՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Տասը հազար երիտասարդ անիշխանականներ Ճափոնը կը հարուածեն սրտէն : Հարիւր տարուան ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով, Թոքիոյի համալսարանը ոեւէ ուսանող պիտի չընդունի այս տարի : Մարտի մուտքի քննութիւնները ջնջուեցան հրահանգովը իր նախկին սաներէն ամէնէն հռչակաւորին 67 տարու վարչապետ Էյսաքու Սաթոյի, որ իր համոզումը գոյացուց՝ թալանուած, ողողուած եւ արտասուաբեր կազերէն զարշահոտ չէնքերը այցելելով յաջորդ օրը մեծագոյն ըմբոստութեան, որուն նմանը տասը տարիէ ի վեր չէր ճանչցած Թոքիօ :

Քննութեանց ջնջումը « Ճափոնի առջեւ կը դնէ մեր ժամանակներու քաղաքական ամէնէն ծանրակշիռ խնդիրներէն մէկը », հաստատեց կառավարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Քակուէլ Թանաքա : Ան կը գլէ կ'անցնի պարագան առաջին տարուան ընդունման թեկնածու երեք հազար ուսանողներուն, որոնց կ'արգիլուի այս ձեւով շարունակել իրենց ուսումը : Ան ցաւ կը պատճառէ ամբողջ ազգին : Որովհետեւ Թոքիոյի Համալսարանը, « Թոտայ»ը, օրինակ կը հանդիսանայ : Հռչակաւոր, հնամեայ, աղքատին ու հարուստին առջեւ հաւասարապէս բաց, « Թոտայ» 1876ին իսկ պաշտօն ըստանձնած էր արդի Ճափոնի ղեկավար տարրերը պատրաստել : Այսօր իսկ, պաշտօնատուներ, ճարտարարուեստ եւ առեւտուր՝ անոր 12 հազար ուսանողներուն կը վստահին ղեկավարման լծակները : Թոքիոյի ուսանողական թաղամաս Քանտայի սրտին վրայ, ինը յարկանի իր աշտարակը խորհրդանշան մըն է : Անիկա տեսաւ ծնունդը երէկի Ճափոնի եւ հոգեպէս կ'իշխէ եօթը հարիւր Ֆաքիւլթէներու վրայ, որոնք կը պատրաստեն վաղուան Ճափոնը :

Ըմբոստ ուսանողները «Թոտայ»ի աշտարակը դարձուցած էին ամրոց մը, զոր գրաւելու համար ութ հազար ոստիկաններ, քառասուն զրահապատ կառքեր եւ երեք ուղղաթիռներ վատնեցին երեսունը-վեց ժամ : Կառավարութեան համար ասիկա յաղթանակ մը չէ. դասընթացքները կը վերսկսին, սակայն նոր խռովութեանց սպառնալիքը կ'արգիլէ քննութիւնները : Եւ արդէն, «Թոտայ»ի օրինակով, խռովութիւնները վարակեցին տասի վրայ մէկ Ֆաքիւլթէ. Քիոթոյի, Նակաղաքիի մէջ, ուսանողները կը կրռուին : Հա՞րկ է ասոնց դուռները փակել : Դատապարտուած ըլլալով ամէն ինչ միշտ աւելի արագ սորվելու, Ճափոն դիտէ թէ համաշխարհային տասներորդ տէրութեան իր ապագան կը կերտուի համալսարաններու նստարաններուն վրայ : Ան այսօր մտհոգութեամբ հարց կուտայ, թէ քանի մը հազար մասյականներ, անդամալուծելով համալսարանական մեքենան, պիտի ցնցե՞ն ազգին հիմերը :

Ասիկա է իրենց նպատակը : « Համալսարանը դարձնելով մնայուն քննադատութեան օճախ մը, կ'ըսէ ուսանող ղեկավար մը, պիտի տապալենք ռեժիմը եւ պիտի բարեփոխենք ընկերութիւնը » : Շատ մեծ չէ անոնց թիւը, ըստ ոստիկանութեան՝ տասը հազար խռովարարներ եւ 35 հազար համակիրներ, այսինքն ամբողջ ուսանողութեան երեք առ հարիւրէն նուազ : Անոնք իրենք զիրենք կը կոչեն մասյական, եւ վճռած են տապալել նիւթապաշտ ընկերութիւնը, որ Ճափոնը վերածած է գործարանի մը : Իրենց խմբակները կը զանազանուին գոյներովը սաղաւարտներուն, զորս գրեթէ բնաւ չեն հաներ իրենց գլուխէն : Սամուրայի թուրի նման գործածելով բիրերը, հրոսակախումբերով համալսարանէ համալսարան կ'երթան, « Զենկաքուրէն»ի միւս խումբերուն դէմ արիւնալի կռիւներ մղելով : Այս կռիւները կը տեւեն մէկ տարիէ ի վեր : Պ. Սաթօ որոշեց Յունուար 19ին արտաքսել ըմբոստ ուսանողները :

Այս ըմբոստութեան գլխաւոր դրդապատճառը կը հանդիսանայ վերանորոգումը ամերիկեան եւ Ճափոնական զինակցութեան, որուն յանձնառու եղաւ վարչապետ Սաթօ : Ինը տարուան հնութիւն ունեցող այս զինակցութիւնը լուռ կերպով կը վերանորոգուէր : Այս անգամ դաշինքի վերանորոգումը կը զուգադիպի 1970ի ամրան : Ուսանողները կը պոռային. — « 1970ի ճակատամարտը սկսած է» : Յառաջիկայ դարնան վարչապետ Սաթօ կը սպասէ իր ասպարէզի ամէնէն ծանր ճակատամարտին :

թէ հին Ալպանիայի սահմաններուն մէջ, այլ Հայաստանի սահմանին մէջ» եւ, բընականաբար, Աղուանքի մասին Մովսէս Կաղանկատուացիին տեղեկութիւնները չեն կրնար աղբիւր նկատուիլ Ալպանիոյ մասին :

Թէ ինչու այս հայ աշխարհը կը կոչուէր Աղուանք, ասս արդէն առանձին հարց է, որու մասին կարելի է խօսիլ հանդամանօրէն երբ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի : « Աղուանից աշխարհի պատմութեան » մէջ «Աղուանք» եւ «Աղուանից կողմանք » տեղանուններուն կողքին կը գործածուին նաեւ «Արեւելք» եւ «Արեւելից կողմանք » անունները, քանի որ Ուտիքն ու Արցախը կը գտնուէին Հայաստանի արեւելքը :

« Աղուանից աշխարհի պատմութիւնը » մեր դասական մատենագրութեան անգընահատելի յուշարձաններէն մէկն է : Անոր նկատմամբ վերջին շրջանին ստեղծուած բուռն հետաքրքրութիւնը հրամայաբար կը պահանջէ, որ գիրքը վերհրատարակուի հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, գիտական քննական լուրջ ուսումնասիրութեամբ :

Բ. ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մղուած՝ հայ երգի ու երգարուեստի մեծագոյն կախարդին հանդէպ երախտագիտական խոր զգացումներ յայտնելու սրտաբուխ ցանկութենէն, եւ ընդառաջ երթալով Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի 1969 Յունուար 24 թուակիր սրբատառ կոնդակ – հրաւէրին, Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հիմնադիրներու Մարմինը եւ արանց ու կանանց զոյգ վարչութիւնները որոշեցին Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը տօնել փառաշուք հանդիսաւորութեամբ, եւ առ այդ 1969 թուականի Յունիսի առաջին կիսուն Պէյրութի մէջ կազմակերպել «Կոմիտասեան Տասնօրեակ» :

Տասնօրեակը պիտի ընդգրկէ մեծ Կոմիտասի կեանքին ու գործին նուիրուած շարք մը ստեղծագործական եւ կատարողական մրցումներ, համերգներ ու գեղարուեստական այլ ելոյթներ, եւ եզրափակիչ մեծ հանդիսութիւնը, Պէյրութի մեծագոյն եւ ամենաշքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, — մասնակցութեամբ Մայր Հայրենիքէն թէ Հայ Սփիւռքի այլ կեդրոններէն յատկապէս հրաւիրուած հռչակաւոր մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու :

Մրցանքները, — որոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ առաջնութիւն շահողը պիտի ստանայ հինգ հարիւր լիբ. ոսկի, իսկ երկրորդութիւն՝ 250 լիբ. ոսկի, — պիտի ըլլան հետեւեալները :

Ստեղծագործական՝

1.— Քերթուած Կոմիտասի մասին :

2.— Պատմուածք Կոմիտասի մասին :

3.— Երգ (յօրինում) օգտագործելով Կոմիտասի մասին գրուած որեւէ քերթուած (Պարոյր Սեւակէն, Նայիրի Զարեանէն կամ ուրիշ բանաստեղծէ մը) :

4.— Դիմանկար Կոմիտասի, կամ անոր գործը խորհրդանշող պաստառ :

5.— Քանդակ Կոմիտասի :

Կատարողական՝

6.— Երգեցողութիւն այրերու՝ «Անտունի»ն պարտադիր, եւ կոմիտասեան ուրիշ երգ մը ազատ :

7.— Երգեցողութիւն կիներու՝ «Կը-ռունկ»ը պարտադիր, եւ Կոմիտասեան ուրիշ երգ մը ազատ :

8.— Զութակ՝ «Քելեր Ցոլեր»ը պարտադիր, եւ հայկական ուրիշ եղանակ մը ազատ :

9.— Դաշնակ՝ «Կաքաւիկ»ը պարտադիր, եւ հայկական ուրիշ եղանակ մը ազատ :

Մրցումներուն կրնան մասնակցիլ բոլոր փափաքողները անխտիր :

Ստեղծագործական մրցանքներուն մասնակցութիւնները միութեան վարչութեանց պէտք է յանձնուին կամ զրկուին մինչեւ 31 Մայիս, Շաբաթ (հասցէ՝ փոստարկղ 617, Պէյրութ, Լիբանան) : Կատարողական մրցանքները պիտի կայանան Յունիսի առաջին շաբաթը, մասնակցիլ փափաքողները վարչութեանց մօտ պէտք է արձանագրուին մինչեւ Մայիս 31 :

Լաւագոյն քերթուածները, պատմուածքները եւ յօրինումները, ինչպէս նաեւ նկարներու եւ քանդակներու լուսանկարները, պիտի ամփոփուին առանձին հատորի մը մէջ՝ եթէ դատական կազմերու կողմէ հրատարակութեան արժանի նկատուին :

Նկարները եւ քանդակները պիտի դրուին ցուցադրութեան, քաղաքիս ծանօթ մէկ սրահին մէջ, եւ միութիւնը պիտի օգնէ անոնց վաճառումին :

Մրցումներուն արդիւնքները պիտի հաղորդուին եզրափակիչ մեծ հանդիսութեան ընթացքին :

Թէքէեան Մշակութային Միութեան վարիչ մարմինները կոչ կ'ընեն մեր զբողներուն թէ արուեստագէտներուն իրենց ստեղծագործութիւններով ու կատարումներով սիրայօժար մասնակցելու Կոմիտասեան Տասնօրեակին, որուն նպատակն է յաւերժացնել յիշատակը մեր մշակոյթի մեծագոյն երախտաւորներէն Կոմիտաս վարդապետի :

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄԻՆ

ԾԻԾԱՂ

«Մէթր», կ'ըսէ նախագահը պաշտպան փաստաբանին, դատարանը կը խնդրէ որ կարճ կապէք ձեր պաշտպանողականը :

Փաստաբանը, վիրաւորուած, մատով ցոյց կուտայ իր յաճախորդը, հակառակորդը եւ դատարանը եւ կը պոռայ.— «Ա՛ս իրաւունք, ան մեղաւոր, դուք բարի դատաւոր» :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

Hommage à Komitas

Cependant, si cette polémique peine Komitas elle n'en freine point son élan. Les temps actuels ne lui rendent-ils du reste pas justice au moment où nous voyons les prêtres en complet veston, la liturgie en langue nationale et le jazz dans les églises. Au reste, le jeune compositeur est présenté comme le premier véritable musicologue de la musique arménienne et il n'aspire en secret qu'à une chose, aller trouver à Paris la consécration de son talent.

Son rève se réalisera en 1906.

Dès son arrivée dans la capitale, Komitas forme une chorale et donne le 1er Décembre, selon sa formule familière, un concert-conférence salle des Agriculteurs. La soirée connut un immense succès. La presse en donne des compte-rendus fervents, les critiques ne tarissent pas d'éloges.

Monsieur Louis Laloy, le célèbre critique musical, les résume tous quand il écrit dans le très rigoureux « *Mercure Musical* » du 15 Décembre 1906 :

« *Le concert a été une révélation et un émerveillement.*

« *Aucun de nous, je crois, sauf de très rares initiés, ne pouvaient soupçonner les beautés de cet Art, qui n'est en réalité ni européen, ni oriental, mais possède un caractère unique au Monde de douceur gracieuse, d'émotion pénétrante et de tendresse noble. Les mélodies aux inflexions délicates et cependant précises, des rythmes souples et vivants, une musique qui vient du cœur et coule comme une eau fraîche, transparente et lumineuse. Peut-être n'ont-ils pas tort ceux qui placent en Arménie, au pied du mont Ararat, le Paradis Terrestre. Car ce pays dont l'histoire a été si malheureuse est bien, en effet, une terre élue entre toutes, où la nature féconde et bienveillante prodique à l'homme ses bienfaits.*

« *Le R. P. Komitas qui n'a pas craint de venir diriger les chœurs et chanter lui-même des mélodies liturgiques a atteint, dans le morceau correspondant à notre Stabat Mater, une intensité d'émotion qui allait presque jusqu'aux larmes et lui a valu une ovation. Rien de plus touchant que de le voir s'incliner avec douceur et dignité sous le grand capuchon noir, puis se rasseoir à l'orgue Mustel et reprendre la dernière strophe qu'il chante presque à voix basse, dans le secret des grandes douleurs, avec des accents de compassion prosternée et de gravité recueillie, qui font sentir à l'âme la présence divine* ».

Après Paris, Komitas visite l'Italie, la Suisse. Il rencontre partout le succès. Richard Schmit dira de lui :

« *C'est un oriental fanatique capable de verser du sang pour une seule note* », et un journal grec écrit :

« *Si nous avions nous aussi un Komitas !..* »

Sa triomphale tournée achevée notre héros retourne dans son pays. Mais la cabale fomentée contre lui s'amplifie. Le nouveau Catholicos Mathéos II sous l'influence des conservateurs lui témoigne quelque réticence et le coadjuteur de l'évêque de Constantinople Ghévont Tourian lui interdit officiellement d'inclure les chants de messe dans ses programmes. Mais Komitas passe outre. Les journaux alimentent la polémique tandis que l'intelligentsia de Constantinople le soutient. Grâce à sa chorale de 300 exécutants qui fait grande impression, le succès couronne sa persévérance cependant qu'il conçoit le projet de jeter les bases d'un conservatoire arménien à Constantinople.

Au printemps de 1914, le professeur Oskar Fleicher conçoit le projet de tenir à Paris le grand congrès international de l'Association des musiciens. Komitas décide de participer en tant que représentant de la musique arménienne à cette solennelle assemblée qui rassemble plus de 400 musiciens et musicologues de tous les pays.

Il s'y taille tout de suite un magnifique succès avec ses trois conférences. La première sur la notation antique arménienne au cours de laquelle il montre qu'à l'origine celle-ci transcrivait non pas sur une portée, mais sur une seule ligne. La deuxième conférence est consacrée à la musique populaire arménienne, la troisième titre « Mesure, rythme et temps dans la musique arménienne ».

Il donne en même temps des soirées musicales. C'est à la sortie de l'une d'elles que le professeur ADLER s'écrie :

« *Je ne sais si Dieu n'entend la voix des Arméniens. Alors de qui l'entendrait-il* ». Bref, c'est la grande gloire puisque de son côté, Frédéric MACLERC écrit que « *de toutes les manifestations du congrès international de 1914 les conférences et la musique de Komitas ont laissé la plus forte impression* ».

JOSEPH FRANCESCHI

(*à suivre* - 3)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին և ԱՐՄԵՆԱԿ ԵԿԱՐԵԱՆԻ մահուան 45ամեակին :

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյչներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւդինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*

Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին

Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24

SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 Ֆրանք

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797-71-98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ

Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

Մեզմէ կը խնդրուի հաղորդել թէ՝

ՎԱՀԱՆ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 24), առաւօտեան ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըրտիչ եկեղեցին :

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր – Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 27) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ՏԷՐ – ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը կ'ողբայ ընկերուհի Օր. Ֆլօրա Շէօհլէրեանի մահը, եւ սրտանց ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր քրոջը Տ. Զարուհի Տէր – Թովմասեանի :

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը Անծանօթ Զինուորին բոցը պիտի արծարծէ ժամը 18ին :

Այս արարողութեան հանդիսաւոր բնոյթ մը տալու համար, Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակիցները կը հրաւիրուին հոծ բազմութեամբ մասնակցիլ թափօրին :

Հաւաքուիլ Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը (Թեռ–Փլէն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կիրակոս Անիսբէկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Ապրիլ ութին Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ փոխան ծաղկեպսակի եղաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնը.— Պ. Գուրգէն եւ Օր. Մարի Փիրանեան յիսուն Ֆրանք «Յառաջ»ին եւ յիսուն Ֆր. Շաւարշ Նարդունիի գործերու տպագրական Ֆօնտին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պուա – Քոլոմպէն Պ. Յակոբ Նիկողոսեան 50ական Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան (ստանալ Յառաջէն) եւ «Յառաջ»ին ՄԵՐԿԷՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մանիւթանսիոնէռ մը, որ զինուորական ծառայութիւնը կատարած ըլլայ (աշխատանքի իրաւունքով) :Դիմել՝

COMPTOIR DE CONFECTION
86, Rue de Cléry — Paris (2e)

ՆՈՒԷՐ

Վէնսէնէն Տէր եւ Տիկին Գ. Սողոմոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Քիւրքճեան իրենց սիրելի կնքամօր Այրի Տիկ. Սողոմէ Ֆէսճեանին մահուան քառասունքին տխուր առիթով հետեւեալ նուէրները կ'ընեն փոխան ծաղկեպսակի 40 Ֆրանք Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, երեսուն Մոնմորանսիի հանգստեան տան, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 30 Ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Messe à Notre-Dame

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ուրբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 22էն 22·40 Ֆրանս – Էնթէռ (Լիոն – Ռեժիոնալ) միջին ալիք 498 մեթր : Պատմական ոգեկոչում Ժան Սալվեանի .—

Բանաստեղծ մը՝ հերոս մը՝

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Թարգմանութիւններ Վահէ Կոտէլի, ներկայացում՝ Ֆ. Ֆէյտի եւ Լիւք – Անտրէ Մարսէլ :

Երաժշտական մասնակցութիւն՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Տիգրանեան եւն. :

Խումբ՝ Թաթուլ Ալթունեանի :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

Maître DIDIER AUBOURG

(Avocat à la Cour d'Appel de Paris, membre du Centre d'Information et d'Etude sur le génocide)

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ — ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏՇԵԱՆԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, մեներգ ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (*ընկերակցութեամբ Տիկին Ռոսսեթի*), դաշնակ Օր. ՀԻԻԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ, արտասանութիւն Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, նուագ եռեակի մը կողմէ (Օր. Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ, Օր. Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ), *Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :*

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը–Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ — Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Աճէմեան եւ Էմ. Թաշճըեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու

Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանդիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպութեամբ Յարանուանութեանց երեք պետերուն եւ Լիոնի հայ բոլոր կազմակերպութեանց :

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ժամանակացոյցով, Հինգշաբթի Ապրիլ 24ին : Երեկոյեան ժամը 7ին, Ծաղկեպսակի զետեղում Վէյէօռ տը Փիէռ Պէլքուրի հրապարակ:

Երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Կիրակի, Ապրիլ 27ին, առաւօտեան ժամը 10ին հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ Ս. պատարագ Ֆուրվիէրի Մայր Տաճարին մէջ: Նոյն ժամուն պաշտամունք Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէջ :

Կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ (58 Ռիւ տը Սէզ), Լիոն

Սգահանդէս : Կը խօսին՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հայերէն) ՏՈՔԹ. Շ. ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Պիտի ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, մասնակցութեամբ Ս. Շամոնի կազմակերպութեանց : Ապրիլ 24, ժամը 21ին, Ս. պատարագ նահատակաց համար : Ապրիլ 27 ժամը 21ին, հանդէս, գեղարուեստական բաժին : Ցուցադրութիւն հայրենի կոթողնեու, 10 Ռիւ Փիէռ Քիւռի սրահը :

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (համբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
24 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11496 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.496

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼ 24

Սեւ էջը Հայոց պատմութեան :

Յաւէ՛տ անիծեալ չարաչուք թուական , որ վճռական ու բախտորոշ դարձակէտ մը պիտի կազմէր դարաւոր անցեալի ու վաղուոր մշակոյթի տէր Հայկազեան ազնիւ ազգի կեանքին մէջ :

Հայ ժողովուրդը չ՛ա՞ռ էր սեսած դաժան ու սխուր օրեր իր ծնունդէն ի վեր :

Շա՛տ բարբարոս ու վայրենի , անդութ ու անխիղճ աշխարհակալներ արշաւեր էին մեր հայրենի երկիրը եւ աւերած զայն :

Ձինկիզ Խանի եւ Լէնկթիմուրի մոնկոլական հորդաները հուրի եւ սուրի էին մատնած Հայաստան աշխարհը :

Սակայն ո՛չ անոնցմէ առաջ , ո՛չ ալ անոնցմէ ետք եկողները չէին կրցած արմատախիլ ընել Հայութիւնը , որ ամուր կառչած իր նախահայրերու պատմական , նուիրական հողերուն՝ կուռքէ էր աբեր աած ամէնէն փոթորիկներու եւ դարմանած իր խոր վէրքերը :

Ու հաւատարիմ իր առաքելութեան , չարունակած էր նուիրուիլ չինարար աշխատանքի , քաղաքակրթութիւն եւ լոյս սփռելու համար արեւելքի խաւարակուռ եւ յետամնաց հողմասերուն վրայ :

Ահա՛ այս աշխատասէր , ընդունակ , չինարար , արուեստագէտ ու ազատասէր ազգն է , որ յիսունեւչորս տարի առաջ , իր հայրենի դարաւոր բոյներէնարմատախիլ կ՛ըլլար նոր օրերու ամէնէն վայրենի ազգին կողմէ , որ բիրտ ուժի վրայ չէ նաեւ՝ կեդրոնական Ասիայէն եկեր ու դաբիրով իր իշխանութիւնն էր հաստատեր մեր հինաւուրց հայրենիքին վրայ :

Թուրանական երազներէ տարուած , ցեղասպան Թուրքը ուզեց ի սպառ բնաջնջել Հայութիւնը , որ զօրեղ թումբ մը կը կազմէր իր ճամբուն վրայ :

Մեծ պատերազմի ընձեռած բացառիկ պատեհութիւնը օգտագործեց անպատիժ ղլուխ հանելու համար իր դիւային ծրագիրը :

Սահմանադրական պատմուճանի տակ , «ազատամիտ» երիտասարդ Թուրքերը դուրս կուտային իրենց իսկական , արիւնարբու դիմագիծը , աւելի ահաւոր ու զարհուրելի քան Աբդիւլ Համիտը , որուն ժառանգորդներն էին դարձած :

1908 – 1914ի հայկական զարթօնքը ակներեւ ցոյց էր տուած , որ Թուրքը առնուազն յիսուն տարի ետ էր մնացած Հայէն՝ մշակոյթով ու ամէն բանով :

Նախանձը մեծացած համաթրքական մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու մեծամոլական ցնորքին՝ տուած էր Հայութեան մահացնող վճիռը :

Ոճրագործ Իթթիհատի հրէշ վարիչները տարիներով կեղծապատիր բարեկամութիւն ցոյց տալէ ետք Հայութեան եւ ամբողջ աշխարհին , 1915 Ապրիլ 11/24ին յանկարծակիի կը բերէին զանազան ազգերու հանդէպ , 1915 Ապրիլ 24ին , ձեռնարկելով մտքին մէջ պատրաստած իրենց սադայէլական եզերքահարութեան :

Ցուպայի պէս համբուրելով կը մատնէին հայ ազգի մտաւորականները :

Կը դիմատկին Հայութիւնը դաւադրութեան , ընդդիմադիր խափանելու համար բողոքին , ընդվզումները : Անպատիժ տարապրելու եւ ջարդելու համար անզէն ու անպաշտպան բազմութիւնները :

Ապրիլ 24ը սկիզբն էր երկանց :

Անդուլ մնացած ժողովուրդը մէկու – մէկ պիտի տար արիւնուռտ ցեղասպանին սարքած Մեծ Եղեռնին :

Մուսա Լեռ , Վան , Եդեսիա , Շապին Գարահիսար եւայլն պիտի փրկէին Հայութեան պատիւը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ ԷՐ

Իսրայելեան օդուժը չատ ծանր յարձակումներ ըրած է յորդանանեան հողամասին վրայ , ուր փճացուցած է եգիպտական երկու խրխինները եւ պատճառած հինգ կայաններ : Հըրանեանց համար այս յարձակումը խիստ ազդարարութիւն մըն է պատճառելու եւ այլ ահաբեկչական քմահաճոյքներուն , որ կը պատրաստուէին ահաբեկչական ծանր արարքներու դիմել Իսրայէլի 21րդ տարեդարձին առթիւ : Այս ձեւով Հըրանները կ'ուզէին նախօրօք յուսահատեցնել Արաբները , որպէսզի չմերձենան նախապատրաստ ըլլալու : Իսրայելեան պայթիւնի մէկ բարձրաստիճան սպան ալ , յայտարարած է .— « Մէկ բան որոշ է , մեր ձեռքերը ծալած պիտի չնստինք եգիպտական յարձակումներու դիմաց : Մեծ վնասներ հասցուցինք Եգիպտացիներուն եւ նորէն պիտի ընենք » :

Յորդանանի մէջ , Ամմանի ձայնասփիւռը ընդմիջելով իր սովորական յայտագիրը , հաղորդած է յանկարծ .— « Թշնամին կը յարձակի յորդանանեան ամբողջ հողամասին վրայ : Մեր ուժերը կը դիմադրեն քաջութեամբ : Ծանր վնասներ կը հասցնենք » : Յորդանան կը հաստատէր սակայն թէ չորս զինուոր բռնաննուած էր եւ 16 ուրիշներ ալ վիրաւորուած , ինչպէս նաեւ երեք քաղաքացիներ՝ մեռած եւ հինգ ալ վիրաւոր :

Ամմանի մէջ կեանքը իր բնականոն ընթացքը չէ փոխած , օդակայանն ալ բաց մնացած է : Զայնասփիւռէն խօսնակը կը հրաւիրէր ժողովուրդը պայքարի , չվհատելով « Յորդանան դիմադրութեան եւ հերոսութեան հողամասն է : Աստուծոյ օգնութեամբ նոր դաս մը կուտանք , խրատ – յելոյի թշնամիին եւ այս դասը կ'աւելնայ այն բոլոր դասերուն վրայ զոր տուած ենք անցեալին » :

× Նասր անգամ մը եւս հաստատած է իր դիրքը Միջին Արեւելքի տագնապին նկատմամբ , կրկնելով թէ խաղաղ կարգադրութիւն չըլլար յունիս 1967ին Իսրայէլի գրաւած հողերը չվարպուին եւ պաղեստինցի գաղթականները իրենց ի – րաւունքներուն տէր չդառնան » :

× Իսրայէլի վարչապետը տիկին Կոլ – տա Մէյր տեսակցութեան մը ընթացքին , զոր տուած է ձէրուսալըմ Փոսթի յայ – տարարած է « մենք դէմ ենք այն սկզբունքին , որ աշխարհի որեւէ մէկ պետութիւն կրնայ նսեմել եւ վճռել այդ չրջանին եւ Իսրայէլի ճակատագիրը : Ցուզած ենք որ Միացեալ Նահանգները համաձայնած են , միւս երեքներուն հետ նըստելու : Երկու երկիրներ կան (Մեծն Բրիտանիա եւ Միացեալ Նահանգներ) որ թէեւ բարեկամ Իսրայէլի ոչ մէկ բան կ'ընեն զոր աննպաստ նկատեն արաբական շահերուն , ընդդէմ երկու երկիրներու (Ֆրանսա եւ Խորհ· Միութիւն) որ ամէն ինչ կ'ընեն ի նպաստ Արաբներու : Երբ նման չորս երկիրներ իրարու կը հանդիպին , ի՞նչ կրնայ սպասել Իսրայէլ : Կը յուսանք միայն որ իրենց դիրքերու , համոզումներու եւ բարոյական ըմբռնում – ներու տարբերութեան պատճառաւ մի – ջազգային դեռնի վրայ , համաձայնու – թեան չեն գար » :

× Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը վճռական կոչ մը ըրած է երկու կողմերուն ալ , նոր պատերազմի մը առաջքն առնելու համար : Ըստ Ու Թանի կացութիւնը հասած է այդ կէտին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷի սուր պայքարը իր վեր – ջին օրերը կ'ապրի : Յարդ վերջնական դաղափար կարելի չէ կազմել եւ անորո – շութեան մէջ եղողները մեծ թիւ կը կազ – մեն :

ՊԱՂՏԱՏի մէջ տեղի կ'ունենայ արաբ դրագէտներու Շրդ հաւաքումարը : Կը մասնակցին չորս հարիւր դրողներ , ո – րոնք բոլորն ալ , իրենց ելոյթներուն մէջ , յայտնած են թէ բոլոր արաբ երկիր – ներու պարտականութիւնն է ամբողջովին զօրաւիգ կենալ պաղեստինեան դիմա – դրական չարժումին :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գժգոհութիւնը կը չա – րունակուի եւ գործադուլներու եւ խռո – վութեանց վախ կայ :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ մէջ դանդուածային մաքրագործումներու կը սպասուի :

1915 1915
ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դէսպանատան կողմէ ստացուած տեղեկագիրներուն մէջ յիշուած եղելութիւն – ները , որոնք պատմուած են վստահու – թեան բացարձակապէս արժանի վկաներ – րու կողմէ , չուքի մէջ կը թողուն ամենադաղանային եւ ամենադիւային անգթու – թիւնները իսկ , որոնք երբ եւ իցէ ի գործ դրուած կամ երեւակայուած ըլլան աչ – խարհի պատմութեան մէջ :

ՀԷՆՐԻ ՄՈՐԿԸՆԹԱՈՒ

Զարդերու բնորոշումը . — « Գարշանք մը , որ ճշմարտութեան բոլոր ատորոգ – լիները ունի , բայց եւ այնպէս կը մնայ անճշմարտանման եւ անըմբռնելի , նոյն – իսկ ամէնէն անհատասարակչիռ երեւակայութեաց համար :

ԷՄԻԼ ՏՈՒՄԷՐԿ

— Օ՛ , եթէ քրիստոնեայ աշխարհը դիտնար իմ դիտացածս , աչքով բոլոր տեսածներս ու ականջով լսածներս , պիտի հարցնէր ինքն իրեն , թէ արդեօ՞ք աչ – խարհի բոլոր մարդակերները եւ բոլոր վայրենի դազանները Պոլիս խուժած չէին ...

Տրապիզոնի իտալական հիւպատոս
ԿՈՐՐԻՆԻ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԽՂՃԻՆ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

Ֆրանսացի նշանաւոր քաղաքական դէմ – քերէն , Ֆրանսական Ակադեմիայի ան – դամ եւ երեսփոխան Տընի Քոչէն (1851 – 1922) , Սողոմոն Թէհլիրեանի անպատ – տութեան վճիռը լսելէ ետք , երեսփոխա – նական ժողովին բեմէն յայտարարեց հե – տեւեալը .

— Ես կարգապահութեան մարդն եմ եւ կը պատկանիմ այնակողմին , բայց ոճիր – ներ կան , որոնք դիս ալ կը դարձնեն յեղափոխական եւ ստոնցմէ է՝ անպաշտպան ժողովուրդի մը կոտորածը :

Ուրեմն անգամ մը եւս մարդկային խիղճը պոռթկաց ի նպաստ մէկ սպանիչի՝ Սողոմոն Թէհլիրեանին , որ դատարան էր դաած ամբաստանելու համար իր պատիւը աղարտողները· այդ պատճառով ալ իր անձնական կորովը դարձնելով իր ժողովուրդին լուռ թարգմանն ու պերճախօս վրիժառուն , վերականդնեց արդարութիւնը : Զգանուեցաւ մէկ մարդ , որ պատիժ պահանջէր սպանիչին համար այն փաչային , որ երէկ ամբողջ կայսրութեան մը հզօրագոյն անձնաւորութիւնն էր : Արդարութեան զգացում մը եռաց սրտերուն մէջ այն տասներկու դերմանացի երդուեալ դատաւորներուն , որոնք արձակեցին իրենց վճիռը : Ու այսպէս , բռնակալ կառավարութիւն մը դատապարտուեցաւ եւ ատով ալ լուծուեցաւ անզօր ժողովուրդի մը վրէժը » :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Հանդուցեալ վաստակաւոր հրապարակագիրը եւ ուսուցիչ Սարգիս Սրենց («Ձակատամարտի»ի ծերուկը) , որ , իր կարգին իբրեւ տարապրեալ ղրկուած էր Զանղըրը եւ ապա հրաչքով փրկուած էր ստոյգ մահէ , նախ Գոնիա եւ ապա Պոլիս փախչելով , իր յուշերուն մէջ կը պատմէ , թէ սպաննուելու համար Զան – դըրըճն Թհինէյ տարուած վերջին օրը , Դանիէլ Վարուժան , դինք չրջապատող Հայերուն ուղղելով իր խօսքը , ըսած է բառ առ բառ .

— Չիս մի մխիթարէք , ցեղիս ապագան երազելով պիտի մեռնիմ ...

Ասոնք եղած են հանճարեղ քերթողին վերջին խօսքերը :

Կ ա ն չ

եթէ կա՛ս , Աստուած եւ չես ստեղծել Արտասուք ու լաց , հեծել , աւիծել , Թէ չար նախանձի թոյնով մահացու Դու չես վարակել պարզուքիւնն հոգու , Թէ դու չես ասել որ կեանքը այսպէս Լինի անսպառ տանջանքի հանդէս , Մեղմացրու մարդկանց կիրքն ամբարտաւան , եթէ Աստուած ես դու խաղաղութեան :

Տէ՛ր արագահաս , Աստուած արդարի , Ո՞ւր ես , եթէ կա՛ս , ես աղօթք արի , Բայց սրածութեան ահարկու ձայնից , Խլացաւ անդորր , իմ աղօթքն անբիծ , Եւ ես վայրենի կրքից գազազած , Ամբարիշտների բարերից փախած , Քո անուան յոյսով կոտեցի երկա՛ր , Պարծեցայ բեզմով , սակայն դու չեկար : Էլ ինչո՞ւ եմ ես տառապում այսքան Եթէ Աստուած ես դու արդարութեան :

Ինչո՞ւ տակաւին չես պատժում չարին՝ Ո՞ւժդ է պակասում ,թէ՝ չե՞ւիճ սղերսում , Թէ չարագործին դու չես տուել սուր Որ խաղաղ հոգին սարսափի ի զուր , Թէ դու չգիտես որ այստեղ , երկրում Մարդը ժպտերես , մարդ է յօշոտում , Դէհ արի ու տե՛ս , զարկիր ու տանջիր , Եթէ Աստուած ես դու վրէժխնդի՛ր ...

ՅՈՎՀ· ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Անձնազոհ հերոսներ արժանի պատիժը պիտի տային չարդարար հրէշներուն :

Ապրիլ 24ը Ուխտի Օր է մնացորդացին համար : Ոչ միայն տարեդարձին , այլեւ տարուան ամէն օրը մեր մտածումները կ'երթան այն մէկուկէս միլիոնին , որ զոհուեցաւ յանուն Հայութեան , յանուն անկախ ու սեփական հայրենիքի :

Ամէն օր , ամէն վայրկեան պիտի մտածենք անոնց կտակին վրայ : Անվհատ պիտի հետապնդենք Հայ Դատը : Ծրագիրներ պիտի մշակենք , օգտագործելով քաղաքական ամէն առիթ , ճանչցնելու համար մեր Դատը աչխարհի հանրային կարծիքին ու դիւանագէտներուն :

Ապրիլ 24ի տարեդարձին առթիւ , կը խոնարհինք մեր նահատակներու յիչատակին առջեւ եւ անդամ մը եւս կ'ուխտենք հաւատարիմ ըլլալ իրենց կտակին :

ՀՐԱՆՏ – ՏԱՄՈՒԷԼ

1915 1915
ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դէսպանատան կողմէ ստացուած տեղեկագիրներուն մէջ յիշուած եղելութիւն – ները , որոնք պատմուած են վստահութեան բացարձակապէս արժանի վկաներու կողմէ , չուքի մէջ կը թողուն ամենադաղանային եւ ամենադիւային անգթութիւնները իսկ , որոնք երբ եւ իցէ ի գործ դրուած կամ երեւակայուած ըլլան աչխարհի պատմութեան մէջ :

ՀԷՆՐԻ ՄՈՐԿԸՆԹԱՈՒ

Զարդերու բնորոշումը . — « Գարշանք մը , որ ճշմարտութեան բոլոր ատորոգլիները ունի , բայց եւ այնպէս կը մնայ անճշմարտանման եւ անըմբռնելի , նոյնիսկ ամէնէն անհատասարակչիռ երեւակայութեաց համար :

ԷՄԻԼ ՏՈՒՄԷՐԿ

— Օ՛ , եթէ քրիստոնեայ աշխարհը դիտնար իմ դիտացածս , աչքով բոլոր տեսածներս ու ականջով լսածներս , պիտի հարցնէր ինքն իրեն , թէ արդեօ՞ք աչխարհի բոլոր մարդակերները եւ բոլոր վայրենի դազանները Պոլիս խուժած չէին ...

Տրապիզոնի իտալական հիւպատոս
ԿՈՐՐԻՆԻ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԽՂՃԻՆ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

Ֆրանսացի նշանաւոր քաղաքական դէմքերէն , Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ եւ երեսփոխան Տընի Քոչէն (1851 – 1922) , Սողոմոն Թէհլիրեանի անպատժութեան վճիռը լսելէ ետք , երեսփոխանական եւ ասոնցմէ է՝ անպաշտպան ժողովուրդի մը կոտորածը :

Ուրեմն անգամ մը եւս մարդկային խիղճը պոռթկաց ի նպաստ մէկ սպանիչի՝ Սողոմոն Թէհլիրեանին , որ դատարան էր դաած ամբաստանելու համար իր պատիւը աղարտողները· այդ պատճառով ալ իր անձնական կորովը դարձնելով իր ժողովուրդին լուռ թարգմանն ու պերճախօս վրիժառուն , վերականդնեց արդարութիւնը : Զգանուեցաւ մէկ մարդ , որ պատիժ պահանջէր սպանիչին համար այն փաչային , որ երէկ ամբողջ կայսրութեան մը հզօրագոյն անձնաւորութիւնն էր : Արդարութեան զգացում մը եռաց սրտերուն մէջ այն տասներկու դերմանացի երդուեալ դատաւորներուն , որոնք արձակեցին իրենց վճիռը : Ու այսպէս , բռնակալ կառավարութիւն մը դատապարտուեցաւ եւ ատով ալ լուծուեցաւ անզօր ժողովուրդի մը վրէժը » :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Հանդուցեալ վաստակաւոր հրապարակագիրը եւ ուսուցիչ Սարգիս Սրենց («Ձակատամարտի»ի ծերուկը) , որ , իր կարգին իբրեւ տարապրեալ ղրկուած էր Զանղըրը եւ ապա հրաչքով փրկուած էր ստոյգ մահէ , նախ Գոնիա եւ ապա Պոլիս փախչելով , իր յուշերուն մէջ կը պատմէ , թէ սպաննուելու համար Զանդըրըճն Թհինէյ տարուած վերջին օրը , Դանիէլ Վարուժան , դինք չրջապատող Հայերուն ուղղելով իր խօսքը , ըսած է բառ առ բառ .

— Չիս մի մխիթարէք , ցեղիս ապագան երազելով պիտի մեռնիմ ...

Ասոնք եղած են հանճարեղ քերթողին վերջին խօսքերը :

ԵՐԳԻ ՎԵՐԱԾԵՆՔ ՎԷՐՔԸ

Տարուէ տարի ոգեկոչելով Հայաջինջ Սարսափները, մենք պիտի ունենանք մէկ մտածում, — երգի վերածել վէրքը :

Երգ՝ հայ ժողովուրդի յաւիտենակա-նութեան :

Երգ՝ հայրենիքի ամբողջացման եւ անկախութեան :

Երգ՝ խաղաղութեան, շինարար ու յարատեւ աշխատանքի :

Երգ՝ մշակոյթի զարգացման եւ ստեղ-ծագործութեան :

Երգ՝ ներքին կազմակերպութեանց զօ-րացման եւ ներդաշնակ համակեցութեան :

Այս բոլորը պիտի կազմեն արու քայ-լերգ մը ինքնապաշտպանութեան, ո՛ր ա-փըն ալ ինկած ըլլանք :

Ա՛յդ կը ներշնչեն աւելի քան մէկ մի-լիոն ջարդուփշուր ոսկորներուն բեկոր-ները :

Այդ ճիգն է որ ոչ միայն կանգուն պի-տի պահէ մեզ, այլեւ պիտի դառնայ ջլա-տիչ մղձաւանջ մը՝ Հայութեան բոլոր թշնամիներուն համար :

Երէկ ալ երգ մըն էր մեր կեանքը, — աղօթք եւ կարօտ ազատութեան :

Տեղ – տեղ երգն ու մաղթանքը վերած-ուեցան դղրդագին մարտակոչի, սարսե-լով լեռ ու ձոր, կամ սուլթանախնամ եւ ցարանիստ ոստաններ :

Ձեռք ձեռքի տուին իսլամն ու քրիս-տոնեան, գերեզմանատան մը վերածելու համար արեւմտեան Հայաստանը :

Ամայացա՛ն « վեց նահանգները », Կի-լիկիան, Սեւ Ծովու ափերը եւ ուրիշ հա-յաշատ շրջաններ : Մարեցաւ հայկական յետին համրանքին մուխը՝ Թուրքիոյ ամ-բողջ տարածութեան վրայ, բացի Վոս-փորի ափերէն :

Եւ այսօր «յաղթականները» դիւային քրքիջներ կ՚արձակեն, տեսնելով մեզ ցի-րուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի :

Եւ սակայն, հալածական եւ արիւն-լուայ ժողովուրդը այս փլուզումին ալ դիմացաւ, ստեղծելով հայրենիքի մը կո-րիզը Արարատեան դաշտին վրայ, ինչպէս եւ չէն բոյներ՝ օտարութեան մէջ :

Ինչպէս հայրենիքը, նոյնպէս այդ բոյ-ները ծաղկեցան յարատեւ տքնութեամբ, վէրքը երգի վերածելու վճռականու-թեամբ :

Եթէ դարերու հաւատքը սարսի, թղթա-տեցէք 1915 Ապրիլ 11/24ի Արհաւիրքին յիշատակները, գրաւոր թէ անգիր, թօ-թափելու համար թմրութեան եւ դասալը-քութեան փոշիները :

Հայոց պատմութեան էջերը շատոնց փակուած էին, եթէ վէրքերը երգերու վերածուած չըլլային անընդհատ, մէկ սերունդէն միւսը :

Ոչ միայն հայրենի լեռներն ու ձորերը, այլեւ խաղաղութեան ժամանակի հողվըր-տիքներն անդամ պատմութեան ձայնը կը փոխանցէին սերունդէ սերունդ :

Եւ ձայնը կ՚արձագանգէր, կը ծաւալէր ամէն ուղղութեամբ, միշտ արթուն պա-հելով ամբողջ բազմութիւններ :

Ոեւէ թշնամի չի կրնար մարել այդ ձայնը, եթէ ժողովուրդը ինք մոռցած չէ անոր եղանակները :

Հայաջինջ Արհաւիրքին զոհերը այդ ե-ղանակներուն արտայայտիչներն են ոչ միայն հաւաքաբար, այլեւ անհատ – ան-հատ :

Ո՞վ չունեցաւ հարազատ մը, 1915ի ծը-րագրեալ Սպանդին մէջ :

Զոհերէն իւրաքանչիւրին վերջին նայ-ուածքը խորհուրդ մըն է ձեզի եւ ամէնուն համար :

Անոնք ահա քառասուն տարիէ ի վեր կը սպասեն որ ամէն մէկդ վէրք մը դարմա-նէք, վարդավառ երգ մըն ալ դուք հըն-չեցնէք յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան :

Շ.

24 Ապրիլ, 1956

ՄԵՐ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՄԱՏՈՒՑԱԾ ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Մեծ Եղեռնի տարիներուն եւ այնուհե-տեւ, զինադադարի կնքումէն ետք, հայ ժողովուրդը երախտադիտութեամբ իմա-ցաւ անունները այն սքանչելի օտարնե-րուն, որոնք, պաշտօնական հանդամանք-ով թէ անհատապէս, իրենց հրապարա-կային զայրոյթը պոռթկացին թուրք ոճ-րագործներուն դէմ եւ փաստերու լոյսին տակ մեղադրեցին զանոնք, իբրեւ կազմա-կերպիչները հայաջինջ համատարած ըս-պանդին :

Ահաւասիկ առաջիններէն մէկը, Դեր-կոմս Պրայսը, որ հակառակ իր յառաջա-ցած տարիքին, տեղահանութեանց ու կո-տորածներու ամէնէն տաք շրջանին, 1916ին, արտասահմանի հայ եւ օտար մամուլէն, մասնաւոր նամակներէ, պաշ-տօնական ազբիւրներէ եւ ճամբորդներէ քաղուած տեղեկութիւններով եւ զանա-զան վաւերաթուղթերով պատրաստեց իր նշանաւոր գիրքը (684 էջ) — « Հայերու հանդէպ վերաբերումը օսմանեան կայս-րութեան մէջ», — որ լոյս տեսաւ իբրեւ բրիտանական կառավարութեան «Կապոյտ գիրք»երէն մէկը եւ պաշտօնապէս ներկա-յացուեցաւ արտաքին նախարար Ֆալլո-տոնի դերկոմս Կրէյին եւ խորհրդարա-նին : Աշխարհահռչակ պատմագէտ Արնոլտ Թոյնպիին խմբագրութեամբ եւ դասաւո-րումով դերկոմս կամ լորտ Պրայսի պատ-րաստած այս պատկառելի հատորը, իբ-րեւ պաշտօնական հրատարակութիւն մանաւանդ, ռումբի մը պէս պայթեցաւ անգլիական եւ միջազգային հանրային կարծիքին առջեւ, որ օրը օրին իրազեկ դարձաւ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած մեծ ոճիրի քստմնելի մանրամասնու-թեանց, մինչեւ 1916ի առաջին ամիսները քաղուած տեղեկութեանց վրայ անշուշտ :

Ասկէ զատ, Արնոլտ Թոյնպի ինք եւս հրատարակեց Հայկ. կոտորածներուն վե-րաբերեալ գիրք մը — « Վայրագութիւն-ները Հայոց դէմ — Ազգի մը սպանու-թիւնը », իր զայրոյթն ու դատապար-տութեան խօսքը արձակելով թուրք ոճ-րագործներու երեսին :

Լորտ Պրայսէն ալ արժէքաւոր դէմք մը հանդիսացաւ գերմանացի այն մեծ մար-դասէրը, որ Եոհաննէս Լէփսիուս անու-նով ճանչցուեցաւ դեռ պատերազմի առա-ջին տարիներուն : Աւելի արժէքաւոր նախ այն իրողութեամբ, որ գերմանացի մըն էր ինք, այսինքն քաղաքացին այն պե-տութեան, որ Թուրքիոյ զինակիցն էր եւ ապա այն հանդամանքով, որ աղէտի այդ տարիներուն դտնուեցաւ ան Պոլիս ու գաւառները եւ աչքերովը տեսաւ հայ ժո-ղովուրդին բնաջնջումը : Ուրիշ կարեւոր պարագայ մըն ալ այն էր, որ Ե. Լէփ-սիուս, առաջին օրէն իսկ ահազանգ հըն-չեցուց եւ բողոքի ձայն բարձրացուց Պեր-լինի մէջ, պաշտօնական շրջանակներու մօտ իր կատարած դիմումներով. եւ ներ-կայացուցած գաղտնի տեղեկագրերով : Տարիներով ծառայեց ան հայ ժողովուր-դին ու պաշտպանեց անոր իրաւունքները այնպիսի նուիրումով մը, որ սահման չճանչցաւ : Հրատարակեց նմանապէս եր-կու գիրքեր, — « Զեկուցում Թուրքիոյ հայ ժողովուրդի կացութեան մասին » (1916) եւ «Գերմանիա եւ Հայաստան – Դիւանագիտական վաւերաթուղթերու հա-ւաքածոյ » (1914 – 1918) : Եւ վերջապէս, ինք եղաւ նաեւ գլխաւոր վկաներէն մէկը, մեր թանկագին հերոս Ս. Թէհլիրեանի դատավարութեան ընթացքին :

Անմոռանալի դէմք մը, նոյնպէս, Պոլ-սոյ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկըն-թաուն, որ մինչեւ 1917, այսինքն մինչեւ Մ. Նահանգներու մասնակցութիւնը պա-տերազմին, դուլ ու դադար չճանչցաւ եւ անհամար դիմումներ ըրաւ ջարդարար հրէշներու՝ Թալէաթի, Էնվէրի եւ ասոնց նմաններուն մօտ, ջանալով մեղմել անոնց ոճրային թափը : Եւ անդամ մը, երբ Թա-լէաթ կ՚ուրանար իրեն դէմ ուղղուած մեղադրանքները, պոռաց անոր երեսին— Սուրերով դուք պետութիւն չէք կրնար կառավարել » : Մորկընթաու եւս, յետա-գային հրատարակեց գիրք մը — «Օրա-տետրէն էջ մը »— ձաղկելով ոճիրներն ու ոճրագործները :

Իր բարձր գիրքին եւ հեղինակութեան համապատասխան կեցուածք ունեցաւ կա-թողիկէ աշխարհի գերագոյն պետը՝ Պե-նետիկտոս ԺԵ. Պապ, որ 28 Յուլիս 1915-ին, ի միջի այլոց եւ Թուրքիոյ մէջ ծայր տուած սպանդին ակնարկելով, բոլորին ուղղուած կոչի մը մէջ գրեց հետեւեալ տողերը — Պէտք է լաւ խորհիլ, որ ազ-գերը չեն մեռնիր : Հարստահարուած ու ստրկացուած՝ թէեւ կը տանին իրենց պարտադրուած լուծը, բայց ատիկա ի-րենց մէջ կը պատրաստէ փոխ վրէժը եւ սերունդէ սերունդ կը փոխանցէ թշնա-մութեան ու ատելութեան տխուր ժա-ռանգը » : Ու դարձեալ, Քահանայապե-տը, 10 Սեպտեմբեր 1915ին, Սուլթան Մուհամմէտին ուղղեց՝ թրքական եղեռ-նագործութիւնը դատապարտող նամակ մը, որ բնականաբար շատ դժգոհ ձգած էր իթթիհատական ջոլիրը : Այս դժգո-հութեան իրազեկ, Պապը, 6 Դեկտեմբեր, 1915ին գումարուած Ծիրանաւորներու ժողովին առջեւ շեշտեց թրքական ոճի-րին բնոյթը, յայտարարելով որ «դրժ-բախտ Հայերը կոտորուած են գրեթէ ամ-բողջութեամբ » :

Իր ունեցած պաշտօնական կապերով եւ կատարած բազմատեսակ դիմումներով Քահանայապետին արժանաւոր ներկայա-ցուցիչը եղաւ Պոլսոյ պապական նուիրա-կը՝ Մոնսէնեէօր Անժ – Մարի Տոլչի : Հակառակ իտալացիի իր հանքամանքին, գերմանական և աւստրիական դեսպաննե-րուն միջամտութեամբ կրցաւ ան մնալ Պոլիս եւ տեւապէս ընթացք տուաւ Պոլ-սոյ եւ գաւառներու հայկական շրջանակ-ներէն իրեն եղած դիմումներուն, իր կարգին ափ առնելով պաշտօնատուներու դռները : Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարա-նըն ալ միշտ կը դիմէր իրեն եւ կ՚ապա-հովէր անոր թանկագին աջակցութիւնը :

Մ. Նահանգներու նախագահը Ուիլսոն իր կարգին հանդիսացաւ հայ ժողովուրդի անկեղծ պաշտպաններէն մէկը : Խորա-պէս ազդուած անոր զանգուածային բնա-ջընջումէն, շատ խիստ բառերով դատա-պարտեց ան թուրք ոճրագործները, պա-տերազմի վերջանալուն նախօրեակին խօսած իր մէկ ճառով, ուր կ՚ըսէր բառ առ բառ. — « Զէնքերը վար պիտի չդը-նենք, մինչեւ որ Թուրքիոյ կողմէ ճըն-շուած ազգերը չգտնեն իրենց ազատու-թիւնը : Թուրքիա իր վայրագութեամբ գլեց անցաւ իր տէրերը (Գերմանացինե-րը) : Հայերու հանդէպ գործադրուած մեթոտիկ ջարդերը կը ստիպեն մեզ աւ-լելու Եւրոպայի վրայէն այս տգէտ ու վատառողջ աւազակախումբը : Հայաս-տանին պէտք է տրուի իր պատմական ի-րաւունքը : Թուրքիայէն աւելի ապրելու իրաւունքն ունի ան, որովհետեւ աւելի լաւ կրնայ ինքզինքը կառավարել : Ուշ կամ կանուխ Թուրքիա պիտի հանուի դա-տաստանի առջեւ, հաշիւ պիտի տայ իր արարքներուն համար եւ այն ատեն պիտի

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Վատ թշուառական մըն ես, պոռաց Սատըք պէյ իբրեւ պատասխան :

Նոյն վայրկեանին պահապանները ներս մտան :

— Առէք այս մարդը ու տարէք կրկին բանտարկեցէք, ըսաւ պալատականը՝ ցոյց տալով երիտասարդը, չըլլայ որ մէկը քովը մօտենայ կամ հետը խօսի, այս է մեր Վեհափառ տիրոջ բացարձակ հրա-մանը :

Պահապանները ակնածութեամբ խո-նարհեցան, ու երիտասարդը բռնելով դուրս հանեցին :

Հակառակ մահափորձին անյաջողու-թեան, Սատըք իր նպատակին հասած էր : Ապտիւլ Համիտ դարձեալ սարսափահար եղած էր՝ մանաւանդ երիտասարդին խօս-քերը լսելէ ետք ու բոլորովին մոռցած հեռաւոր վտանգները, Բումելիի բանա-կին մէջ տիրող ըմբոստական շարժում-ները, իր բոլոր ուշադրութիւնը դարձու-ցած էր Պոլսոյ վրայ : Բռնաւորին չափ սարսափի մատնուած էին նաեւ բոլոր ա-նոնք, որոնք սպառնական նամակներ ըս-տացած էին : Պալատականներէն ոչ մէկը կը համարձակէր ոտքը Երլտըզէն դուրս դնել եւ արդէն Ապտիւլ Համիտ ալ հրա-մայած էր որ զգոյշ կենան եւ իրենց անձերը չվտանգեն : Նախարարներուն շուրջն ալ արտակարգ հսկողութիւններ ձեռք առնուած էին, այսուհանդերձ ժա-մէ ժամ նոր մահափորձի մը կը սպասէին սրտատրոփ :

Ապտիւլ Համիտ, ջղային դրութիւնը բոլորովին խանգարուած, դիշերները ան-քուն կ՚անցընէր իր թիկնաթոռին մէջ : Ալ սկսած էր իր ամէնէն հաւատարիմ պալատականներէն իսկ կասկածիլ, բայց մասնաւորապէս իր բարկութիւնը կեդրո-նացուցած էր ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշայի վրայ, որ մահափորձէն ժամ մը առաջ չէր վարանած հանդիսա-ւորապէս երդում ընելու թէ Պոլսոյ մէջ թուրք յեղափոխական մը չէր մնացած եւ թէ եղած սպառնալիքները անկարելի է, որ գործադրուէին :

— Այդ աւանակը անկարելի է թողուլ իր պաշտօնին մէջ, կը կրկնէր :

Եւ սակայն չէր համարձակեր այդ մի-ջոցին Շէֆիք փաշայի դպչիլ, մանա-ւանդ որ նախ եւ առաջ ինք զոհ դացած էր սպառնալիքին : Ասկէ զատ՝ բռնաւորը կը խորհէր թէ գուցէ իր գլխուն եկած փորձանքը գրգիռ մը պիտի ըլլար նախա-րարին, աւելի եռանդով եւ ուշադրու-թեամբ գործելու իր պաշտօնին մէջ :

Գալով Սատըքի, ի զուր փորձած էին խօսեցնել զինքը : Երիտասարդ յեղափո-խականը ոչ սպառնալիքի եւ ոչ ալ տան-ջանքներու առջեւ տեղի տուած էր, ան-նման կորով մը ցոյց տալով :

— Այսպիսի մարդերու հետ ի՞նչպէս կարելի է գլուխ ելլել, կը խորհէր Ապ-տիւլ Համիտ յուսահատութեամբ, ոչ իսկ տանջանքներով կը տկարանան . . . :

Իբրեւ վերջին փորձ՝ երիտասարդ յե-ղափոխականը բանտարկած էին մութ ու նեղ նկուղի մը մէջ, ուր միայն հաց ու ջուր կը տրուէր իրեն, օրը մէկ անդամ, խուլ համր պահապանի մը ձեռքով, ո-րուն պատուէր տրուած էր բոպէ մը իսկ չմնալ բանտարկեալին քով : Բռնաւորը կը յուսար այսպէս բարոյական ու ֆիզի-քական անտանելի ճնշումի մը տակ փըշ-րել երիտասարդին կորովն ու հոգեկան զօրութիւնը :

Ամբողջ շաբաթ մը այդ սարսափելի կեանքին ենթարկելէ ետքը երիտասարդ յեղափոխականը, դիշեր մը զինքը կրկին բերին այն սրահը, ուր հարցաքննուած էր առաջին անդամ :

Դարձեալ Նէճիպ Մէլհամէի յանձնուած էր Սատըք պէյը խօսեցնելու դժուարին պաշտօնը : Պալատականը երբ տեսաւ ի-րենց զոհը, զարմանք ու արհաւիրք զգաց միանգամայն : Ութ օրը բաւական եղեր էր կերպարանափոխ ընելու համար այդ առոյգ երիտասարդը, որուն աչքերը հի-մա փոսը ինկած էին, երեսը ահռելիօրէն տժգունած, նայուածքը մարած :

— Սատըք, ըսաւ պալատականը մեղմ ձայնով, նոր հարցաքննութեան մը սկսե-լէ առաջ կ՚ուզեմ որ անդամ մը դէմքդ տեսնես հայելիի մը մէջ :

Այս ըսելով՝ Նէճիպ Մէլհամէ զրպա-նէն փոքրիկ կաշեպատ հայելի մը հանեց եւ երիտասարդին մօտենալով վայրկեան մը անոր դէմը բռնեց : Սատըք անտարբեր նայուածք մը ուղղեց հայելիին, իր դէմ-քը անոր մէջ տեսնելով սարսուռ մը ու-նեցաւ եւ յանկարծական շարժումով մը գլուխը անդին դարձուց :

— Ինքզինքէդ կը սոսկաս այնպէ՞ս չէ, ըսաւ Նէճիպ Մէլհամէ չարաշուք ժպի-տով մը :

Երիտասարդը չպատասխանեց :

Պալատականը վերադարձաւ իր գրասե-ղանին քով ու թիկնաթոռին մէջ բազմե-լով ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 112)

պահանջուի իրմէ իրենց տէրերուն վերադարձնել՝ անվիշատակ ժամանակներէ ի վեր թալանուած իրերը »: Այս սկզբուն – քով ալ նախագահ Ուիլսըն զործեց մինչեւ վերջը և մանաւանդ մինչեւ այն օրը, երբ զծեց Հայաստանի անկախ հանրապետութեան սահմանները, ըստ Սեւրի դաշնագրին :

Պիտի չմոռնանք նաեւ Պելճիկի ամէնբարեկամ զեղան ձէյմս ձէրարտը, որ, մինչեւ զերմանեւամէրիկեան յարաբերութեանց խզումը, տեւապէս բողոքեց զերմանական կառավարութեան մօտ, պահանջելով անոր կարուկ միջամտութիւնը Պոլսոյ մէջ, Հայջինջ կոտորածներուն վերջ մը տալու համար : Ամերիկա վերադարձին եւս, ձէյմս ձէրարտ մնաց Հայկական Դատի եւ իրաւունքներու անկրկուն պաշտպաններէն մէկը :

Ու տակաւին Հայկական Դատին եւ իրաւունքներուն թունդ պաշտպանները հանդիսացան միջազգային ականաւոր դէմքերէն Գլէմանսոն, Լոյտ Ճորճը, Էսքիթ Լէֆթէրհոս Վէնիզելոսը եւ Լուիճի Լուճաթին — յիշելու համար կարեւորագոյնները — որոնք, ներկայացող պաշտօնական կամ անպաշտօն պատեհութիւններով, խալանեցին թուրք կառավարութիւնը, հայկական ջարդերը կազմակերպած ըլլալուն համար պատերազմի տարիներուն :

Արձանագրեցինք այս քանի մը կարեւոր անունները, որոնց վրայ հարկ է աւելցնել նաեւ այն օտար զրագէտները, հրապարակագիրները, օրագրողները եւ հանրային զաղափարի դէմքերը, որոնք, իրենց հրատարակութիւններով ինքնաբերաբար արձագանգեցին թրքական եղեռնագործութեան բնոյթին ու տարողութիւնը եւ հրաւիրեցին աշխարհի ուշադրութիւնը հայ ժողովուրդին մատնուած ապէտին հանդէպ : Յիշատակենք, ուրեմն, այս չարքէն, անուանի օրագրող եւ հրապարակագիր Հէրպըրթ Ասամպ Կիպլինգը, որ մէկզդայնի մամուլին մէջ լոյս ընծայած հայանպաստ յօդուածներէն եւ թղթակցութիւններէն զատ, հրատարակեց նաեւ արժէքաւոր գիրք մը — « Արդիական պատմութեան սեւագոյն էջը Հայաստանի Ջարդերը », Մեծ Եղեռնին անդրադարձ մը ամենալով առարկայօրէն :

Յիշատակենք տակաւին Անդրէ Մաճ – ուկլէյմը, Զինադապարէն եաքը իր հը – րատարակած կարեւոր մէկ գիրքով — « Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ պետու – թիւնները Հայկականհարցին առջեւ » :

Ու նաեւ, « Հայերու բնաջնջումը » ա – նունով գիրքը Ռընէ Փինոյին, որ գրեց նաեւ Լորա Պրայսի գրքին Ֆրանսերէն

ԷՋ ՄԸ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

1918ի Զինադադարի օրերուն Պոլսոյ մէջ կեանքը կ'եռար խանդավառութեամբ եւ նոր յոյսերով, իսկ Հայերս մեծ անձկութեամբ հետ ի հետ կը սպասէինք թէ ինչ լուրեր պիտի առնէինք 1915 Ապրիլին ձերբակալուած հայ մտաւորականութեան բնաթանիին եւ տեղահանուած մեր ժողովուրդին մասին :

Ծանր անասունութեան եւ մահադատութեան յոյզերով կը սրուիէին հայ սիրտերը, մանաւանդ անոնց, որոնք հետուն սիրելիներ ունէին :

1918ի գարնան, երբ Ա. Ամարունեանի դիւանագործութեամբ պատուիրակութիւն մը եկաւ Պոլիս եւ Թոքաթլեան պանդոկը իջեւանեց, իմ ընկերուհիներս, առանց իմ դիտութեանս, գացեր էին դինքը տեսնելու եւ հարցուցեր էին Վռամեանի մասին : Սակայն, ինծի չըսին թէ ինչ պատասխան առած էին :

Օր մը ես առանձին գացի : Թէ Ա. Ա – ամարունեանը եւ թէ իր կինը սիրալիր ընդունելութիւն ըրին ինծի : Այս առթիւ ծանօթացայ Զօր. Կորպանովի եւ միւս ընկերացող անձնաւորութիւններուն հետ :

Տիկին Նուարդ Ամարունեան երկար պահեց դիս՝ խօսելով դիս հետաքրքրող դանազան նիւթերու մասին : Վերջապէս, երբ յարմար առիթը ներկայացաւ, հարցուցի Վռամեանի մասին : Նկատեցի իսկոյն, որ մոայլ ջոզ մը անցաւ աչքերուն վրայէն :

« Կը կարծենք, թէ Անատոլուի բերդերէն մէկուն մէջ է», ըսաւ :

Ըմբռնեցի ահաւոր իրականութիւնը, մինչդեռ սրտատրոփ կը սպասէի, որ ըսեր թէ այսինչ տեղն էր, եւ պիտի դար :

Արդէն չորս տարիէ ի վեր իմ ընտանիքս եւ ընկերուհիները անդուլա դիտէին իրականութիւնը եւ պահած էին ինձմէ, իսկ ես կը սպասէի հաստատ հաւատքով, եւ ինքնիրենս կը խորհէի, թէ լաւ է, որ Վռամեանը Պոլիս չէր Ապրիլ 24ի ընդհանուր ձերբակալութեանց օրերուն :

Ոաքի եղայ, հրաժեշտ առի եւ մեկնե – ցայ անհուն խոովքս ծածկելով : Բայց դեռ յոյսի նշոյլ մը կը պահէի սրտիս մէջ : « Թերեւս ճիշդ էր ըսածը», կը մտածէի :

×

Այդ ողբերգական օրէն հազիւ թէ մէկ երկու չաբաթ անցած էր, երբ կէսօրէ մը ետք հնչեց մեր դրան զանգակը : Օտա – բազդի սպայ մըն էր, բոլորովին ինծի անծանօթ համազգեստով :

Իսկոյն խորհուրդ մը ծնաւ մտքիս մէջ : Մտածեցի թէ հետուէն եկող մըն էր եւ թերեւս լուր կը բերէր Վռամեանէն :

Անունս տուաւ եւ ըսաւ, թէ Բերայի մօտիկ դրամագործի ցուցափեղկին մէջ կարդացած էր, թէ անդլերէն դաս կուտամ, ուստի եկած էր խնդրելու, որ իրեն դաս տամ :

Ներս հրաւիրեցի զինքը : Իտալական դրամատան բանակի ծովակալին նաւուն ա – զդարարն էր, Քափրեանօ Մինէթթի : Սկսաւ չաբաթը մէկ անգամ դասի գալ :

Օր մըն ալ ըսաւ, թէ իրենց մարտա – նաւի բժիշկ հազարապետ Մաճիօրէ ձիա – զօսօ Թալերդիօն՝ կը փափաքի հայերէն սորվիլ : Իմ հաւանութիւնս առնելէ եաք՝ որոշեալ օր մը եկաւ հազարապետը, ո – րուն կ'ընկերանար նաեւ Քափրեանօ Մարքէթթի, երիտասարդ եւ աշխոյժ սպայ մը : Երեքն ալ սղնիւ անձեր :

Ոչ մէկ վարձատրութիւն ուզեցի, երբ խիստ փափկօրէն այդ ուղղութեամբ ու – զեցին խօսիլ :

Փրկիչնե՛ր կը համարէի զրամատն բա – նակը ...

Ծանօթացան մայրիկիս, Ռափայէլ եղբօրս եւ Զարուհիին հետ : Ըսին, թէ ա – ռաջին անզամն էր որ հայ ընտանիքի մը մէջ կը զանուէին եւ չատ ուրախ էին ու զոհ այդ առթիւ :

Անգամ մը անոնք եղբայրս, քոյրս եւ զիս թէյի հրաւիրեցին իրենց նաւուն մաեենաղարանի սրահին մէջ : Մեզ ներ – կայացուցին ծովակալին եւ բարձրաստիճան պինուորականներուն : Եւ բոլորս հաւաքուեցանք ճոխ թէյասեղանի մը չուրջ :

Ուրիշ անգամ մըն ալ հազարապետ բը – ժիշկը եւ իրեն ընկերացող երկու հարիւրապետները անձամբ եկան եւ մասնաւոր հրաւիրագրերով՝ պարահանդէսի հրաւիրեցին մեզ : Սակայն, այդ երեկոյթին եղբայրս ազատ չէր եւ մեր ընկերներէն Տրդատ Գազանճեանը ընկերացաւ մեզ :

Որոշեալ ժամուն զացինք Զալաթիոյ քարափը, ուր իտալացի նաւաստիներ հիւրերուն կը սպասէին : Անոնք, նաւակներով, սպայի մը առաջնորդութեամբ, տարին մեզ դէպի լուսաւորուած հսկայ նաւը :

Գիշերուան մէջ ծովուն բացերը հպարտօրէն աչտարակուած լերան մը հանդոյն սպիտակ զրահաւորը կը չողչողար լոյսերուն մէջ : Դիւթական էր պատկերը :

Շքեղ էր պարահանդէսը : Համակ սպիտակազգեստ ծովային սպաներ, զուարթ զոյներով վայելչօրէն հագուստ ու զար – զարուած զեղեցիկ տիկիններ եւ օրիորդներ կը պարէին, կարծես երազային աշխարհի մը մէջ :

Մեր բարեկամները ամէն բոպէ իրենց ուշադրութեան առարկայ զարձուցին մեզ, կէս զիշերին, բոլոր հրաւիրեալներս կրկին վերադարձուցին քարափ :

Երազային էր ծովուն վրայ, լուսա – ճաճանչ սպիտակ նաւուն վրայ այդ պահանդէսը եւ տիրող աքանչելի մթնոլորտը : Բայց մենք մեզ օտար ու սպաւոր կը զգայինք մեր ցաւերով ու հոզերով...

×

Դասերու ընթացքին, իտալացի բարեկամներս չերմ հետաքրքրութեամբ մը միշտ ուզէի ծանօթացան հայ ժողովուրդի եւ մեր դատին հետ : Եւ օր մը, Մաճիօրէ Թալերդիոն ըսաւ.—

« Ձեր ընտանիքի միջոցով ճանչցայ Հայը եւ մեծ յարգանք մը կը զգամ : Որպէս ապացոյց այս խոր զնահատանքին պէտք է ըսեմ, որ եթէ ես նոյնիսկ թագաւորիս անունով վատահեցնեմ ձեզ թէ մենք պիտի կատարենք Հայութեան արդար պահանջը, մի՛ հաւատաք, մի՛ վստահիք : Դուք միմիայն ձեր սեփական ուժերուն վրայ պէտք է դնէք ձեր յոյսը »:

Ան իմացած էր, որ զօրաւոր կուսակցութեան մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամ էինք :

Ճիշդ նոյն օրը, երբ իտալացի ծովային սպաներուն մեհենէն եաք ժողովի կ'երթայի «Ճակատամարտ»ի խմբագրատունը, ճամբան պատահեցայ ընկեր Գալուստ Էֆնաթեանին, յայտնեցի անոր իտալացի սպային ըսածը եւ խնդրեցի անկէ հաղորդել միւս ընկերներուն :

Քիչ ժամանակ եաք, Պոլսէն հեռացաւ իտալական ծովակալին նաւը : Մեր բարեկամները ցաւով հրաժեշտ առին մեզմէ : Հաղարապետը բացիկ մը զրած էր հայերէն, Տարտանէլէն : Անշուշտ՝ բառարաններ մը օգնութեամբ : Շնորհակալութեան եւ գնահատանքի չերմ խօսքեր էին :

×

Անցեր են 43 տարիներ : Արեւմտահայութիւնը ցրուած է ի սփիւռս աշխարհի : Բայց մենք մեր յոյսը չենք կորսնցուցած եւ կը սպասենք Հայուն վերադարձին իրաւունքին յաղթանակին :

ՖԼՕՐԱ – ԱՆԱՀԻՏ

1961, Յուլիս

Hommage à Komitas

Une seule ombre peine toutefois Komitas. Les retardataires ont repris contre lui l'offensive et déclenchent une nouvelle et plus violente tempête de protestations. Grâce à sa forte personnalité il réussit à la surmonter, car comme il le dit lui-même : « *J'ai tracé ma ligne de conduite après de longues années de réflexion et d'études, ligne que j'ai suivi jusqu'à aujourd'hui et que je continuerai à suivre tant que je sentirai battre le sang de mes veines. Aucun obstacle ne peut m'arrêter dans ma mission, car je suis convaincu de toute mon âme de sa juste cause* ».

Mais le R. P. aura à connaître d'autres jours hélas plus sombres. Avril 1915 : le gouvernement turc met à exécution ses desseins criminels. Avec 600 intellectuels arméniens Komitas sera arrêté, déporté, atrocement torturé. Grâce à l'intervention d'influentes personnalités européennes il échappe à ses bourreaux. Mais son martyre a été tellement affreux qu'il en subit un choc.

Imaginez une âme aussi sensible que celle de Komitas assistant aux scènes d'épouvantes de ce qui fut l'un des plus grands génocides de tous les temps. Le Vartabed, voyant l'extermination de ses frères, regardant impuissant les massacres honteux des femmes et des enfants, assistant à l'anéantissement de cette nation arménienne dont il était le chantre et dont il sanctifiait les valeurs.

A cette tourmente physique et intellectuelle Komitas ne put résister. Si sa robuste corpulence permit à son corps de ne pas subir trop de dommages, son esprit n'y résista point. En 1916 il entre à l'hôpital de Constantinople où l'on n'arrive pas à diagnostiquer son mal ni à le secourir. En 1919 après la grande guerre on le transporte à Paris. La médecine française fait son possible mais il est trop tard. Komitas a perdu la raison.

Les Arméniens qui, petit à petit, sont arrivés en France n'oublient pas leur musicien. Leurs yeux sont fréquemment tournés vers cette cellule de l'hôpital psychiatrique de Villejuif où se meurtrit celui qui incarne leur génie national. Ils organisent des manifestations en son honneur, ils essaient de lui rendre visite. Mais, si ses visiteurs étaient nombreux, Komitas les accueillait généralement mal, leur parlait peu, les renvoyait, ou se terrait dans un coin de sa cellule, en leur tournant le dos. Il lui arrivait cependant d'avoir des moments d'extraordinaire lucidité, comme le cas est fréquent chez des malades mentaux.

Un jeune Arménien eut la chance en Janvier 1931 de bénéficier d'un de ces moments, ce qui lui permit d'avoir un dialogue fort intéressant avec le grand maître. De cette entrevue nous retiendrons deux passages, où Komitas donne son avis d'abord sur la musique en général, ensuite sur la musique nationale :

« *La musique, mon fils, c'est cette immense force spirituelle qui domine les sentiments. La musique, c'est la langue universelle qui met en communion les humains sans avoir besoin d'interprète. On l'entend mais on ne la voit pas, on la voit mais on ne peut la saisir, on la sent mais on ne la comprend pas, voilà la musique.*

— « *La Musique nationale c'est le niveau de la grandeur d'une nation. Plus la musique est grande, et plus grande est la nation. Le paysan arménien aussi avait son chant et il chantait dans son foyer. Le paysan ne sait pas lire, mais il sait chanter ; il chante son village, sa terre, son foyer, sa patrie. Il aura de nouveau tout cela. Si pour le moment tout ceci est encore petit, demain il grandira, comme l'enfant, qui tombant et se relevant, finit par marcher, grandir et créer son foyer* ».

Ainsi s'égrènèrent mornes et tristes seize années de cette âme à la fois pure, joyeuse et sensible, seize années qui ont été volées à l'humanité tant elles auraient pu servir la cause de la musique arménienne et internationale.

C'est le 21 Octobre 1935 que Komitas rend l'âme. On l'enterre à l'église arménienne de Paris.

En 1936 sa dépouille mortelle fait partie de la première caravane qui part de Marseille pour la terre patrie. Cette terre d'Arménie qui reprend dans ses entrailles celui qu'elle a fécondé et qui devait la tant chérir.

Ainsi fut, la vie de Soghomon SOGHOMONIAN, KOMITAS VARTABED, dont il n'est pas exagéré de dire que parmi les plus hautes figures intellectuelles arméniennes il occupe le premier plan.

N'est-il donc pas normal que les Arméniens de la diaspora et de la terre patrie lui vouent un culte particulier.

La chorale Sipan-Komitas qui porte son nom maintient depuis 1931 son œuvre désormais immortelle grâce au talent de ses chefs.

Elle conserve et prolonge l'œuvre de celui qui a transformé l'Arménie en un grand orgue, qu'il me soit permis d'adresser à celui qui en exerce depuis 1953 la direction (Garbis Aprikian) toutes nos chaleureuses félicitations pour son talent et aussi pour son apport personnel à la musicologie arménienne. Il poursuit l'œuvre de son prédécesseur qu'il rejoint très souvent dans les sommets.

Mais n'est-il pas aussi normal qu'Alfortville, capitale de la diaspora arménienne, apporte un hommage tout particulier à celui dont nous célébrons cette année le centenaire de la naissance. J'ai le plaisir de vous annoncer que Komitas sera encore plus souvent près de nous puisque le Conseil Municipal a décidé lors de sa séance du 23 Mars qu'une rue d'Alfortville porterait désormais son nom.

Ainsi tous les enfants de Haïastan et tous les amis de la musique et du peuple diront avec moi comme l'écrivait le jour de sa mort dans le journal « Haratch » son fondateur CHAVARCH MISSAKIAN :

ՄԵՌԱՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ,
ԿԵՑԱՒ՛ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ :

JOSEPH FRANCESCHI

FIN

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին և ԱՐՄԵՆԱԿ ԵԿԱՐԵԱՆԻ մահուան 45ամեակին :

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյչներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւդինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*

Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ

Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու

ՕԹԷԼ ՌԻՉ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՊԻԻՖԷ *Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով*

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ

Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :

Յերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մ էջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի

Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է : Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՄԵԾ ՃԱՇ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն :

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ Ո

Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ *Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ*

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :

Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն

Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 Ֆրանք :

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10 Մաժօր : Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 Ֆրանք :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին կողմէ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը, կը դասախօսէ՝

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկ. Դատը :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

Maître DIDIER AUBOURG

(Avocat à la Cour d'Appel de Paris, membre du Centre d'Information et d'Etude sur le génocide)

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏՇԵԱՆԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, մեներգ ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (*ընկերակցութեամբ Տիկին Ռոսսեթի*), դաշնակ Օր. ՀԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ, արտասանութիւն Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, նուագ եռեակի մը կողմէ (Օր. Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ, Օր. Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ), *Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :*

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը–Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ *Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ*

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան *եւ* Ա. Սուքիասեան (*երգ*), Օր. Աճէմեան *եւ* Էմ. Թաշճըեան, *Ռոմանէն* (*արտասանութիւն*), Օր. Արսինէ Կարապետեան (*Տէսինէն*), Պ. Կարօ Պէպէրեան *և* Մ. Թորոսեան (*նուագ*)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու

Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին : Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպութեամբ Յարանուանութեանց երեք պետերուն եւ Լիոնի հայ բոլոր կազմակերպութեանց :

Կիրակի, Ապրիլ 27ին, *առաւօտեան ժամը 10ին հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ Ս. պատարագ Ֆուրվիէրի Մայր Տաճարի ն մէջ : Նոյն ժամուն պաշտամունք Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէջ :*

Կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ (58 Բիւ տը Սէզ), *Լիոն*

Սգահանդէս : Կը խօսին՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հայերէն) ՏՈՔԹ. Շ. ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Պիտի ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Պ. Յակոբ Թոքաթլեան, Այրի Տիկին Էսմէրեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակը՝ Սելին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, զաւկին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՍՈՖԻ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Էսմէրեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 21ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

33 Բիւ Կի Մոքէ, Փարիզ (17) :

« Հայաստանի Սուրը» ընկերակցութիւնը կ'ողբայ իր պատուոյ նախագահ՝

ՎԱՀԱՆ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Հինգշաբթի, առաւօտ ժամը 10·45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ընկերակցութեան բոլոր անդամները վերջին յարգանքի տուրքը տալու իրենց նուիրեալ նախագահին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Հինգշաբթի, 24 Ապրիլ, Մեծ Եղեռնի յիսունեւչորրորդ տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին բաց պիտի ըլլայ կէսօրէ ետք ժամը 3·30էն մինչեւ 5·30, որուն ընթացքին պիտի կատարուի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագազութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբը ժողովը ուրբաթ (Ապրիլ 25) ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Ներկայ կ'ըլլան Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչներ Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին նոր հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին : Ներկայ կ'ըլլայ Բ. Փափազեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
25
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
25 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11497

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE - No 11.497

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

1915 Ապրիլին ոճրագործ Իթթիհատի գործակալները հայկական նահանգներէն մինչեւ Անատոլուի խոր անկիւնները զաղտուքներով Թուրքերը կը զրկէին Հայերուն դէմ :

Ինչ էր պատահեր : Վանի Հայերը ապստամբեր են կառավարութեան դէմ եւ զաւդրաբար հազարաւոր Թուրքեր ջարդեր են ...

Արդարացնելու համար Ապրիլ 24ով ըսկրսած Մեծ եղեռնը, Պոլիս՝ Նուրը Օս – մանիէի իրենց որջէն՝ Հայաջինջ դիւային ծրագրի հեղինակները չարժման մէջ էին դրած իրենց քարոզչական մեքենան երկրին մէկ ծայրէն միւսը :

Վանի «կեավուր»ները դէմ բարձրացուցեր են օրինաւոր իշխանութեան դէմ եւ կ'ուզեն եղեր հայկական անկախ պետութիւն (պէյլիք) հռչատաեւ :

Դէրերը չրջելով եւ զոհը իրրեւ զահիճ ներկայացնելով, Թուրք «պատմաբան»ներ իրրեւ ջարդարար կը ներկայացնեն Վանի ապստամբ Հայերը , որոնք հազարաւոր Թուրքեր ջարդեր են (?) :

Այսպէս, «Օսմանեան մեկնաբանեալ պատմութեան ժամանակագրութիւն » քառհատոր դրքին հեղինակ Իսմայիլ Հաքքը Տանիշմէնտ, որուն անունը յիշեցինք կիլիկիոյ ջարդերուն վերաբերեալ առիթ, կը գրէ թէ Էնվէր փաշայի անխելք յարձակողականին հետեւանքով Թուրք բանակը Սարը – Քամիչի մէջ 60 հազար զինուոր կորսնցնելով , Ռուսերուն առջեւ բացալ արեւելեան Անատոլուի դուռները : Առիթէն օգտուելով , «դաւաճան Հայեր » 1915 Ապրիլ 13ին (Ն. Տ.) Վանի մէջ ապստամբեցան : Ցետոյ կ'ավելցնէ , առանց կարմրելու .

«Աւուրս միայն գլխէ թիւը այն Թուրք եղբայրներուն, կինեերուն, երիտասարդ – ներուն ու ծերերուն, որոնք նահակին – րով Վանայ լիճին մէջ աեղերը տարուելով ջրամոյն եղան : Արդէն այդ պատերազմի ընթացքին հայ fումիթէճիները ամէն կողմ ապստամբութիւն կազմակերպած եւ չատ տեղեր գրնէ եւ ոգմամիերքի մթերա – նոցներ պատրաստած էին : ... Ա՛յդ էր պատճառը, որ կառավարութիւնը 14/27 Մայիսին հրատարակութեան տուաւ «Սէվֆիյաթ ֆաճուճու» անունով ծանօթ ատ – պարութեան օրէնքը : Սակայն եւ այն – պէս այդ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ, պատերազմական վիճակին պատճառաւ արտակարգ որոշումի մը ձեւին տակ, անիկա արդէն իսկ կը գործադրը – ուէր Ապրիլ 24ի կիրակիէն սկսեալ » : (Իսթանպուլ, 1955, Հատոր Գ., էջ 428) :

1914ի համաշխարհային պատերազմը ահռելագոյն մթնոլորտ էր ստեղծած հայկական նահանգներուն մէջ, որոնք ո – րոշ ինքնավարութիւն ալիսի ատանային նոյն տարուան 26 Յունուար–8 Փետրուար– րին տորպղրուած Բարենորոգումներու համաձայնագրին շնորհիւ :

Վան հասած էր արդէն նորվեկիացի միսիոներ Հոֆ, որը Թուրքերը ճամբու դրին առաջին առիթիւ :

Ցեղափոխութեան օրրան Վասպուրական աչքի փուշն էր օսմանեան կառավարութեան : Պէտք էր ընկճել զայն ամէն գնով :

Ապրիլ մը՝ կուսակալ Ձէվ – դէթ պիսի դործադրէր Իթթիհատի դիային ծրագիրը: Զօրաշարժի պատրուակին տակ Վանայ լիճին ինչպէս հայկական գաղութներու — երիտասարդները զինաթափ էին եղած : Հաղարաւորներ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՀԻՐԷՆ ԱՒ ՋԻՆԱԴՈՒԼԸ ԶԸՆԴՈՒՆԻՐ

Լիբանանեան կառավարութիւնը , Զո – րեքշաբթի իրիկուն, բացառիկ նիստ մը եւոք, պատերազմական վիճակ հռչակեց ամբողջ հողամասին վրայ մինչեւ Կիրակի :

Այս կացութեան հետեւանքներն են .— Ոչ մէկ հրատարակութիւն կրնայ ըլլալ որ մնասէ ապահովութեան , զրաքննութիւն կը հաստատուի մամուլի , ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի վրայ : Գրաքննութեան կ'ենթարկուին նաեւ թատրոնի եւ սինեմայի բոլոր ներկայացումները :

Ի՞նչ էր սակայն այս բոլորին պատճառը : Սայտայի եւ Պէյրութի մէջ գոյգեր տեղի ունեցած են, որոնց հետեւանքով 12 հոգի մեռած են : Լուսարձակ հաստատուած է երկու քաղաքներուն մէջ, տասը վիրաւոր կայ Սայտա : Պէյրութի մէջ վիրաւորներու թիւը 25ը կ'անցնի, որոնց մէջ՝ հինդ ոստիկան :

Առաւօտուն է որ ամէն բան կը սկսէր :

Մօտ ութ հազար պղեստինցի գուցա – րարներ եկած էին դաղթականներու Հայն Հելու կայանէն (ուր 17 հազար պղես – տինցի դաղթական կայ 1948էն ի վեր) : Այս դաղթականները Սայտա կը խուժէին բողոքելու համար լիբանանեան իշխանութեանց դէմ, որոնք կեցուցած էին Սուրիայէն եկող պղեստինեան քամանտոները եւ ստիպած որ Սուրիա վերադառնան :

Ցուցարարները կրակի տուած են 15–20 կառք, թալանի տուած քանի մը տասնեակ խանութներ եւ ցուցարարներու սպառնական կեցուածքը պատճառ եղած է որ զօրքը սկսի դէնք գործածել, ապա ան – միջապէս լուսարձակ հաստատուած է :

Սայտայէն խառնակութիւնը Պէյրութ հասած է եւ կռիւները սկսած են «Քանոններու » հրապարակին ժողովրդական թաղամասը, ապա աւելի անդին ուր բախումները չատ ծանր եղած են : Ցուցարարները դէպատուրարար ուսանողներ եղած են, որոնց մեծացած են Պաղեստինցիներ եւ Սուրիացիներ : Խանութները անմիջապէս փակած են :

Ամէն պարագայի մէջ, երէկ գոյգերը դադրած են, ամէն ոք մտահոգ է եղածին քաղաքական հետեւանքներուն մասին մտածելով : Ոմանք նոյնիսկ կը խորհին թէ Քարամէի դահլիճը վտանգուած է : Մեծ դիմումներ չընելով Պաղեստինցիներուն , կառավարութիւնը յաջողած էր կարգ ու կանոն պարտադրել, մինչ կացութիւնը իր պայթուցիկ բնոյթը չէր կրցած կորսնցնել Պէյրութի օդակայանին վրայ յարձակումէն ի վեր (Դեկտ. 28) :

Քարամէի դիրքը չատ փափուկ է եւ իր յարաբերութիւնները քաղաքական կուսակցութեանց հետ նոր բարդութեանց առջեւ կը դտնուին : Ամէն պարագայի մէջ, անցեալէն աւելի պիտի ստիպէ իրեն որ հաւասարակշռութիւն փորձէ պահել անոնց միջեւ որ նպատակաւոր են Պաղեստինցիներու եւ անոնց, որ կը կարծեն թէ Լիբանան վերապահ պէտք է մնայ :

×

Եգիպտոս պաշտօնապէս յայտարարեց թէ կը մերժէ 1967ի դինադադարի համաձայնագիրը եւ այլեւս անոր յանձնառու չէ նկատեր ինքզինքը, քանի որ Իսրայէլ ամրոցներ կը չինէ Սուէզի արեւելեան ափին վրայ : Կառավարութեան բանբերը՝ Համան Էլ Զայաթ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է— : «Աչխարհ մեղմէ չի կրնար ակնկալել որ զինադադարը նման ամրութիւններու դիմաց» : Զայաթի համար կացութիւնը կը վատթարանայ եւ ի վերջոյ զինադադարին բան մը պէտք է յաջորդէ : Զինադադարը ամիս մը, երկու ամիս կը տեւէ ոչ 99 տարի, այլապէս պիտի նշանակէր նոր սահմաններ ընդունել Իսրայէլի համար :

ՀԱՆՐԱՔՈՒԿ

Զորեքշաբթի իրիկուն, Փոմփիտու, Տիւհամէլ եւ Տկֆէտ պաշտպանեցին իրենց տեսակէտները : Կեդրոնի պարագլուխ՝ Տիւհամէլի համար, «ո՛չ»ն է միայն որ կրնայ արդիւնաւէտ ըլլալ եւ ոչ թէ քաոս կամ պարապ ստեղծել ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել կոլիսները : Նախկին նախարարապետը, երեսփոխանական ընտրութեանց ղեկավարութիւնը ցոյց չտուաւ : Աւելի թոյլ էր եւ ճիգ մը կար համոզելու, զուցէ նոյնիսկ՝ համոզուելու : Եղրակացուց թէ այո՛ պիտի քուէարկէ հաւատարիմ մնալու համար իր անցեալին ինչպէս եւ ապագային եւ որովհետեւ «այո՛»ն յոյս է : Մարսէյլի երեսփոխան-քաղաքապետը՝ Տկֆէտ կը խորհի թէ ո՛չ քուէարկել ոչ միայն Ֆրանսայի ծառայութիւն մը ընծայել է, այլեւ՝ տը Կոլի : Այո՛ քուէարկել պիտի նշանակէր մերժել ճանաչել տնտեսական եւ ընկերային տագ –

* * *

Իմ սիրածիս ասի մի օր՝
— Վաճայ կատու, վաճեցի ,
Նա վագրացաւ ու ես մոլոր՝
Հազիւ այս փուշն հաճեցի :

Ախ, վաճեցիս ի՞նչ վատ է, որ ,
Երդըւում եմ միւնչեւ վաճ՝
Թէ վատ է վաճն իմ հեռաւոր՝
Փեզ էլ հետը թող ինձ տաճ :

Վաճն է տոտեմն Հայոց հողի ,
Մայր օրօրաճն հայակերտ ,
Վաճի մասին վատ խօսողի
Լեզուն լալկի թող յաւէտ :

Յիշիր թէ ոճց պաշտպաճեցին
Վաճեցիք հողն իմ վաճայ ,
Մեր թշճամու աչքն հաճեցին
Արծրւի պէս մեր Սասճայ :

Հազար դար է, որ պաշտեցիճք
Վաճայ հողր ոսկեղէճ ,
Թող շուճ դառճաճ մեր թշճամիք ,
Որ չճաճաճ մեր հողէճ ...

Վաճն է դրախտն իմ հայածին .
Մատաղ ծովիս էլ վաճայ ,
Բաւ է իր մի Նարեկացին ,
Որ ողջ ազգը սրբաճայ :

Վաճ թէ վաճաճդ, Մուշ թէ Աճի՝
Պաշտելի են ինձ համար ,
Բոլոր կողմերն Հայաստաճի ,
Ինձ մի մայր են, մի աշխարհ ...

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

նապին մէջ եւ դուռը բանալ, օր մը, պետական հարուածի մը : Ո՛չ քուէարկել՝ կը նշանակէ դէմ դնել ներկային, ապահովել ապագան, ազգային չահու պարտականութիւն մըն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զեխերը երեւութապէս համակերպած չատ դժդոհ են կացութենէն : Ցիւրիխէն հասած լուրերու համաձայն, չեխ–խոր – հրդրային բանակցութիւնները որ հոս յանդած են, չարունակ են Ռուսերու կողմէ՝ մասնչալ Կրէչկոյի եւ Արտաքին փոխ–նախարար՝ Սեմիոնովի կողմէ եւ չեխական կողմը՝ Զվոպոտա, Հուսաք, Զերնիք եւ Սթրովկալ : Այս բանակցութեանց իրրեւ արդիւնք, Ռուսերը ընդունած են հետեւեալ զիջումները.— Ա) 500 միլիոն ոսկի–ռուբլի փոխատուութիւն : Բ) Բանակցութեանց կարելիութիւն դրամատիրական երկիրներու հետ առեւտրական համաձայնութեան ի խնդիր : Գ) Եկող 12 ամիսներու ընթացքին, պարպում խորհրդային զրաւման ուժերու : Դ) Աւտոնոմութիւն կուսակցութեան 14րդ համագումարը հրաւիրելու եւ ընդհ. ընտրութիւններ կազմակերպելու մինչեւ 1969ի վերջ : ե) Օթա Սիքի վերադարձը պատասխանատու պաշտօնի մը : Աւոր փոխարէն Զեխերը ընդունած են.— Ա) Հուսաքով փոխարինել Տիւպչէքը : Բ) Վերամիացումը չեխ եւ սլովաք կուսակցութեանց, այսինքն՝ չգործադրել դաչնակցային սկզբունքը : Գ) Կուսակցութեան ղեկավար դերին վերահաստատումը բոլոր ճիւղերու մէջ, դլխաւորաբար՝ տեղեկատուութեան :

ՊՈՊ ՔԵՆԸՏԻի ոճրագործը՝ Շիրան Շիրան մահուան դատապարտուեցաւ Լոս–Անճելըսի դատարանին կողմէ, չորեքշաբթի օր : Ոչ մէկ երաքանչիւր ցոյց տուած է մահավճիռը լսելով : Դատաւորը կրնայ թէեւ, երեք չարաթ յետոյ, ցկեանս արդելափակման վերածել մահապատիժը, բայց հաւանական չի թուիր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐԱՄ

Ճակատագրական պահու մը, 1919 Յունուարին, պատմութիւնը կ'արձանագրէր երկու անդարմանելի կորուստներ, — երկուքն ալ հետեւանք համաճարակի :

Յունուար 19ին կը շիջէր Ռոստոմը : Տասը օր ետքը՝ 29ին, Արամը : Առանց լուր ունենալու անոր մահէն :

Պահը ճակատագրական էր անոր համար որ, արմատախիլ, արիւնաթաթախ եւ ճղակտոր ժողովուրդ մը հրաշքի իր սպասէր, ոտքի կանգնելու համար, իսկ հրաշագործները մատի վրայ կը համրուէին :

Փոթորիկէ փոթորիկ նետուած, Արամը (Մանուկեան) գոնէ սփոփանքն ունեցաւ տեսնելու հայրենիքի նոր կորիզը եւ անոր աճումը :

Արտաքին դաւեր խորտակած էին առաջին կորիզը, այն որ հիմնուած էր Վասպուրականի մէջ (1915 Ապրիլ) :

Պայքարը շարունակուեցաւ մինչեւ Արարատեան դաշտ : Եւ, երեք տարի ետք, մարմին կ'առնէր երկրորդ կորիզ մը, աւելի հաստարմատ եւ տոկուն : Այն որ երկինքէն ինկած պարգեւ մը կը համարուի այսօր ...

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ առաջիչ անգամ կը ծանօթանայինք Վանի Արամին հետ, որո՞ւ միտքէն կ'անցնէր թէ նախախնամական դեր մը պիտի կատարէր ան, հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն եղերակաչ մէկ շրջանին :

Ոչ մէկ արտակարգ երեւոյթ իր արտայայտութեանց մէջ :

Համեստ եւ մարդամօտ, մտերմօրէն կը խօսէր ամէնուն հետ : Հոսուն էր շունչը եւ տաք :

Իր դէմքին վրայ կ'երեւար կենդանի կնիքը անլուր տառապանքներու : Սաստկապէս կը տառապէր սուր յօդացաւէ մը :

Եւ սակայն, ոչ մէկ արտունջ : Կը սիրէր կարդալ, սերտել եւ թելադրութիւններ ուղղել երիտասարդութեան :

Ընդհանրապէս կը խուսափէր բեմերէն : Բայց եթէ ստիպուէր խօսիլ, կրակէ բառեր էին որ կը հոսէին իր բերնէն, ինչպէս տեսանք անգամ մը, Սկիւտարի մէջ :

Առտու մը կ'իմանայինք թէ Սեւ Ծովու ափերը, Օրտու ղրկուած է իբրեւ տնօրէնուսուցիչ դպրոցին :

Սիրով կը ստանձնէր որեւէ աշխատանք, ինչպէս ուրիշ սքանչելի տիպարներ՝ իր սերունդէն :

Եւ երբ կրկին Վան կը վերադառնար, կը թուի թէ ամբողջ աշխարհ մը կը բացուէր իր առջեւ, թեւ տալով իր բոլոր ընդունակութեանց զարգացման :

Համիտեան շրջանին, ջրուղիներու մէջ արդելափակուած կալանաւորը դարձած էր տիրական դէմք մը, որ յեղափոխական

ԱՐԱՄՆԵՐԸ ՄԵՋԻ ՕՐԻՆԱԿ

Աւելի քան հինգ տասնամեակներ անցած են այն օրէն, երբ Վասպուրականի Հայութիւնը Մեծ Եղեռնի չարաշուք օրերուն, արեան եւ աւերի համատարած դեհենիչ մէջ, պատուով ու արիութեամբ ծառացաւ թշնամի գերազանց ուժերու դէմ եւ միամսեայ հերոսական դուպարէ մը ետք կերտեց մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն շքեղ յաղթանակներէն մէկը :

Այն օրերուն երբ դաւադիր թշնամին գործադրութեան կը դնէր դարուս առաջին ցեղասպանութեան մեծ ծրագիրը՝ վերջնապէս կացինահարելու համար Հայոց հաստաբուն կաղնին, Հայաստանի պատմական մէկ վայրին՝ Վասպուրականի մէջ, մեր ժողովուրդին հատուածներէն մէկը, թրծուած յեղափոխութեան հնոցիչ մէջ, հարուածին հարուածով պատասխանելու վճռակամութեամբ կը ծառանար բարբարոսութիւնը խորհրդանշող թրքութեան դէմ :

Վասպուրականի հերոսամարտը իր անզուսպ խոյանքներով, հրաշքի համազօր հերոսական դրուագներով, սիրագործութիւններով եւ, մանաւանդ, ապրելու եւ յաղթելու հաստատամտութեամբ, մեր ազգային առողջ ու կորովի ոգիին յայտնագործութիւնը եղաւ : Յաղթական պը-

---

եւ քաղաքական գործունէութեան միջնաբերդի մը վերածեց պատմական Վասպուրականը, Ա. Վռամեանի եւ Իշխանի հետ :

Իր խօսքը կշիռ ունէր ազգային թէ պետական շրջանակներու մէջ : Իր շունչը կը սաւառնէր ամէն տեղ : Բազմազան հանրօգուտ նուաճումներ կը կատարուէին իր շուքին տակ :

Արամ յարգանք պարտադրած էր նոյնիսկ թուրք հրամանատարին, երբ ան Երեւանի դուռները կը ծեծէր 1918 մայիսեան ճգնաժամին ատեն :

Ոչ ոք յաջողած է այնքան հարազատօրէն պատկերացնել իր դիմագիծը, հայրենանուէր ճիգն ու աշխարհայեացքը, որքան Ռուբէնը իր Յուշերուն մէջ :

Ինքն ալ ունի յուշեր, գրի առնուած՝ ընկերներու պնդումով : Այնտեղ կը պատմէ, յեղափոխական պարզութեամբ, ինչ որ խորհած եւ կատարած են :

Ինքնատիպ էին իր տեսութիւնները՝ Հայաստանի աշխարհադրութեան եւ ժողովուրդի մասին :

Շ.

29 Յունուար, 1955

սակ մը մեր յեղափոխական պայքարներուն եւ մարտերուն :

Վասպուրականցին՝ ուրիշ շրջաններու Հայերու նման, միակամ ու համերաշխ, ցեղին խրոխտ ոգիին անսալով, ցոյց տըւաւ թէ՝ դիտէ ամէնէն դժնդակ պայմաններուն մէջ իսկ մաքառիլ եւ ողջակիզուիլ հայրենի խորանին վրայ :

Անշուշտ, առաւելաբար իր աշխարհագրական դիրքին կը պարտի այն իրողութիւնը թէ՝ իր երեսնօրեայ հերոսական դուպարը պսակուեցաւ յաղթանակով : Եւ, պատմական Վանայ բերդին տակ, համանուն ծովու գեղածիծաղ ափերուն վրայ հիմնուեցաւ Հայոց նորագոյն պատմութեան առաջին հայկական պետութիւնը՝ անզուգական Արամի զեկավարութեան տակ :

Այսուհանդերձ տարբեր պիտի ըլլար իր ճակատագիրը, եթէ ստրուկի հոգեբանութեամբ համակերպէր ոչխարի հօտի մը նման տարագրուելու եւ ջարդուելու թըրքական որոշումին :

Վասպուրականցին նախընտրեց վահանը կուրծքին մեռնիլ, հերոսի դափնեպըսակը ճակտին, քան մահուան գերանդիին յանձնուիլ իբրեւ անդէմ էակ :

Որովհետեւ տասնամեակներու ազատագրական կռիւները եւ, մասնաւորապէս, յեղափոխական դաստիարակութիւնը, հայրենի այս բնագաւառին մէջ ստեղծած էր առնական սերունդ մը, որուն նշանախօսքն էր չճանչնալ պարտութիւնը, այլ՝ ապրիլ ու գոյատեւել :

Եւ, առաւելաբար այդ յեղափոխական ոգիին շնորհիւ էր, որ գրեթէ բովանդակ Վասպուրականը փարեցաւ զէնքի, ստըրկութեան ու համակերպութեան փոխարէն ընտրեց մարտնչումի ուղին : Ընտրութիւն մը, որ եղաւ նախախնամական ու բարեդէպ :

Պսակուեցաւ յաղթանակով :

Վասպուրականի հերոսամարտը գրուագ մը չէ միայն մեր պատմութեան մէջ, քանի որ բացառիկ շքեղութեամբ զգեցած մեծ իրադարձութիւն մըն է ան : Անկիւնադարձ մը ամէնէն աւելի :

Վասպուրականի հերոսամարտին շնորհիւ փրկուեցան աւելի քան երկու հարիւր հազար Հայեր, որոնք երեք տարի ետք, այս անգամ Արարատեան դաշտին մէջ, իրենց կարեւոր մասնակցութիւնը կը բերէին Հայաստանի Հանրապետութեան ըստեղծման, երկրի հայացման եւ պահպանման մեր համազգային ճիգին :

Վասպուրականէն Երեւան, Ապրիլեան հերոսամարտէն մինչեւ Մայիսեան յաղթապանծ ճակատամարտները Արարատեան դաշտին մէջ, բացառիկ դիրք մը գրաւեց մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն վաւերական դէմքերէն մէկը՝ Արամ :

Ժամանակակիցներու իսկ վկայութեամբ ան եղաւ վերին հրամանատարն ու մղիչ ուժը Վանի եւ Երեւանի դիմադրական պայքարին : Շնորհիւ իր երկաթեայ կամքին ու աննուաճ ոգիին, Արամի վի-

ճակուեցաւ կազմակերպել Վանի երեսնօրեայ դուպարը Ճէվտէտի արիւնռուշտ հորդաներու դէմ, ապա՝ իր ջանքերով վերակազմուած հայկական բանակին միջոցով ջախջախել Քարապէքիրի զօրամասերը Երեւանի դուռներուն առջեւ 1918 Մայիսի կռիւներուն :

Հայ նորագոյն պատմութեան մէջ շատ ունեցած ենք մեծ դէմքեր.— Հայդուկներ, որոնք ցուցաբերած են ռազմավարական բացառիկ ընդունակութիւններ, կուսակցական գործիչներ, որոնք ի յայտ բերած են կազմակերպչական բացառիկ յատկութիւններ եւ, վերջապէս, քաղաքական անձնաւորութիւններ, որոնք զարմանալի հոտառութեամբ ըմբռնած են իրաց վիճակն ու գալիք փոթորիկները-սակայն բանակ կազմող նուիրեալ գործիչներու եւ անձնանուէր ռազմիկներու մէջ հատ ու կէնտ են եղած այն անձերը, որոնք իրենց գործին արդիւնքով անջատուելով ընդհանուրէն դարձած են զենիթ մը աստղերու համաստեղութեան մէջ :

Գագաթ մը լեռնաշղթայի մէջ :

Այդպիսին եղաւ Արամ : Շուշեցի յեղափոխականը, որ ժողովուրդին կ'արտա-

ՀՐԱՒԷՐ ԿՌՈՒԻ

(Արմենական կուսակցութեան հիմնադիրներէն եւ Կեդրոնական Վարժարանի ուսուցչապետՅովհ. Կուլաղլեան հետեւեալ ճառը խօսած է Ապրիլ 7ին, առաջին օրը, Շտապին առջեւ) :

Սիրելի հայրենակիցներ,

Յիշեցէք 1896 թուականը : Յիշեցէք ձեր հայրերուն պատուաւոր մահը : Հետեւեցէք ձեր վերջին աննման առաջնորդներուն, Իշխանի, Վռամեանի օրինակին : Երդուեցէք որ դուք չէք դաւաճաներ անոնց իտէալներուն : Երդուեցէք որ պատուով պիտի մեռնիք ամէնքդ ...:

Յառաջ դէպի դիրքերը, դէպի Ազատ կեանք եւ անմահութիւն :

Ձեր հայրերը 1896ին կը կռուէին ու կը մեռնէին, կ'երգէին ու կը մեռնէին : Փառք անմահներուն, կեցցէ հայ ժողովուրդը :

(Ժողովուրդը միաբերան կ'երգէ).

Ամենայն տեղ մահը մի է՝
Մարդ մի անգամ պիտ՝ մեռնի,
Բայց երանի, որ իւր ազգի,
Ազատութեան կը զոհուի :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կը յուսամ որ ութնօրեայ կեանքդ զնտանի մթութեան մէջ բարերար ազդեցութիւն մը ըրած է միտքիդ վրայ եւ թէ այլեւս պիտի հրաժարիս քու յամառութենէդ, որուն պատիժը չարաչար կրեցիր :

— Ի՞նչ յամառութիւն, հարցուց երիտասարդը :

— Մեր հարցումներուն ճշգրիտ կերպով չպատասխանելու յամառութիւնդ :

— Ինչ որ կրնայի ըսել եւ ինչ որ պարտաւոր էի ըսել, արդէն ըսի, անոնցմէ դուրս երբեք կամք չունիմ ձեր հարցումներուն պատասխանելու եւ եթէ այդ նպատակով զիս հոս բերել տուիք, անօգուտ աշխատութիւն մը ըրած էք ու լաւագոյն է որ անմիջապէս զիս վերադարձնել տաք իմ զնտանս :

— Ի՛նչ, գոչեց Նէճիպ Մէլհամէ, տակաւին այդ յիմար ընթացքէն հրաժարելու միտք չունի՞ս ...:

— Ինչ որ ձեզի համար յիմար ընթացք կը թուի, ինծի համար նուիրական պարտականութիւն է, պատասխանեց երիտասարդը, որուն ձայնը հետզհետէ կորովի շեշտ մը կ'առնէր :

— Ատոնք գեղեցիկ խօսքեր են, որոնք իրականութեան մէջ որեւէ արժէք չունին, ըսաւ պալատականը, իրականութիւնը այն է, որ եթէ շաբաթ մըն ալ յամառիս քու այս ընթացքիդ մէջ, դուցէ այն զնտանը ուր կը գտնուիս, քու գերեզմանդ ըլլայ եւ այն ատեն ի՞նչ պիտի շահիս ...: Լաւագոյն չէ՞ որ ինքզինքդ փրկես ու վերադառնաս քու սիրելիներուդ քով, քու ծնողքիդ, քու ազգականներուդ, քու բարեկամներուդ ծոցը ...:

— Անոնցմէ ես շատոնց հրաժարած եմ՝ հայրենիքիս զոհուելու համար, ըսաւ երիտասարդը չոր կերպով :

— Ի՛նչ անօգուտ զոհաբերութիւն ... կը կարծես որ մեռնելովդ հայրենիքիդ ծառայութի՞ւն մատուցած կ'ըլլաս, կամ քու հետապնդած նպատակիդ կը հասնի՞ս ...:

— Գիտցէք որ այդ խօսքերը որեւէ կերպով չեն կրնար ազդել իմ վրաս :

— Վերջին անգամ կը հրաւիրեմ քեզ, որ խօսիս ... ըսէ տեսնեմ դաղտնի քոմիթէին քանի՞ անդամներ կը գտնուին Պոլիս :

— Չեմ գիտեր :

— Քու ընկերներդ որո՞նք էին :

— Չեմ ուզեր ըսել :

— Գիտե՞ս որ սպառնալիքներդ որեւէ արդիւնք չունեցան եւ քու ձերբակալուելէդ ի վեր, հակառակ քու ենթադրութեանդ, նոր մահափորձ չպատահեցաւ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ ընկերներդ արդէն կծիկը դրած են քու բռնուիլդ իմանալնուն պէս ... ահա թէ ի՛նչ տեսակ մարդոց համար ինքզինքդ կը վտանգես ու տանջանքներու կ'ենթարկուիս :

— Չեմ ներեր ձեզի, որ իմ ընկերներս նախատէք, գոչեց Սատըք պէյ զայրացած :

— Իրողութիւնը կ'ըսեմ, շարունակեց պալատականը, ո՞ւր են նոր մահափորձերը ...:

— Եթէ չեն պատահած՝ կրնաք վստահ ըլլալ, որ քիչ օրէն պիտի պատահին :

Երիտասարդը այնքան հաստատ շեշտով մը արտասանեց այս խօսքերը, որ Նէճիպ Մէլհամէ սրտին խորէն երկիւղ մը զգաց :

— Վեհափառ Սուլթանը իր անսահման բարեսրտութեամբ քեզի բացարձակ ներում պիտի շնորհէ, եթէ մեզի յայտնես քու ընկերներուդ անունները, ըսաւ պալատականը :

Սատըք պէյ չպատասխանեց :

— Նոյնպէս դրամական մեծ նուէր մըն ալ պիտի շնորհէ, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ :

Երիտասարդը կրկին չպատասխանեց :

— Ասոնցմէ զատ մեր Վեհափառ Տէրը տրամադիր է քեզի կարեւոր պաշտօն մըն ալ տալ պալատին մէջ :

Դարձեալ լռութիւն յեղափոխականին կողմէ :

— Իսկ եթէ քեզմէ պահանջուածը չուզես ընել, այն ատեն իբրեւ հասարակ ոճրագործ դաւաճան մը պիտի վարուինք հետդ, ըսաւ պալատականը, հիմա ընտրէ տեսնեմ այդ երկուքէն մէկը՝ կամ ազատութիւն, հարստութիւն, փառք ու պատիւ եւ կամ չարաչար մահ զնտանին մէջ :

Երիտասարդը պահ մը գլուխը կախեց, կարծես թէ խոր մտածումի մը մէջ ընկղմած ըլլար, յետոյ գլուխը վեր առաւ ակնարկը շեշտակի պալատականին վրայ յառեց եւ հանդարտ ու հաստատուն ձայնով մը պատասխանեց.

— Զնտանին մէջ չարաչար մահը կ'ընտրեմ ...:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՄԱՌԱՆԱՊԵՏ ՕՍՄԱՆ ՊԷՅ

Իր զնտանին մթութեանը մէջ Սատըք պէյ ուրախ եւ յուսալից կը սպասէր : Գիտէր թէ իր բարեկամները, հեռուն, անգործ չէին մնար եւ ազատութեան պայքարը առաջ կը մղէին ու այս բանը կը սրտապնդէր զինքը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. 113)

յայտուէր Ղարաբաղի անպաճոյճ բարբառով, յաջողեցաւ իր անպարագիծ հոդիին գրաւիչ տեսիլքին տակ պահել մտալլկը ուած ու հոգելլկուած ամբոխները, եւ իր խօսքին ու գործին հմայքը սեւեռելով ամէնուր, խելակորոյս զանգուածներէ կազմեց բանակ, որ յաջողութեամբ ծառանալով բարբարոսութիւնը խորհրդանշող Թուրքին դէմ՝ յաղթութեան լուսաւոր էջեր արձանագրեց Վանէն մինչեւ Երեւան, 1915էն մինչեւ 1918 :

Ժողովուրդներու պատմութիւնը նաեւ մեծ դէմքերու պատմութիւնն է : Կամ շրջելով տարազը դուք կ'ունենաք երկրորդ ճշմարտութիւնը՝ մեծ դէմքերն են, որ կը կերտեն պատմութիւնը : Այդպէս եղած է Հայկէն մինչեւ Տիգրան, Վարդանէն մինչեւ Քրիստափոր եւ հուսկ ուրեմն՝ Արամ :

Եթէ ճիշդ է այն միտքը, թէ հանրային առաքելութիւն ունեցող կազմակերպութիւն մը այնքան կ'արժէ, որքան իր հիմնադիրներուն եւ անոնց հետեւող գաղափարակիցներուն հոգեկան ու բարոյական դրամագլուխը, նոյնքան ճիշդ է, որ ազգերը կ'ապրին երբ իբրեւ առաջնորդ ու մղիչ ուժ կ'ունենան բացառիկ նկարագրի եւ իմաստութեան տէր մեծ ղեկավարներ :

Շուշեցի յեղափոխականը, որ յետագային դարձաւ մեր ժամանակակից պատմութեան անդրանիկ հայկական պետութեան ղեկավարը, ապա՝ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրը, « հոյակապ, հմայիչ, հզօր ու կախարդող դէմք մը եղաւ, որ պայծառ ու փայլուն ասուպի մը նման եկաւ ու գնաց» (Վ. Նաւասարդեան) :

Գնաց, բայց մեր պատմութեան մէջ դրոշմեց իր անջնջելի դիմագիծը :

Սերունդները իրենց հոգեկան սնունդը կ'առնեն անցեալի լուսաշող դէմքերէն, հարուստ դրուագներէն :

Մենք ապրեցանք, տոկացինք ու ստեղծագործեցինք ո՛չ միայն մեր դիրով ու մշակոյթով, այլ նաեւ Տիգրանէն ու Կարմիր Վարդանէն, Աղբիւր Սերոբէն ու Գէորգ Զաւուշէն, Աւարայրէն ու Վասպուրականէն, Տարօնէն ու Սարտարապատէն մեզի փոխանցուած պայքարի կենսանորոգ աւիշով :

Արամները ունենալով իբրեւ օրինակ :

Պատմութեան մէջ է արդարեւ, որ իրերայաջորդ սերունդները պիտի գտնեն ներշնչումի անսպառ աղբիւրներ, ներկայ ու գալիք սերունդները անկէ է, որ պիտի քաղեն իրենց հաւատքի ջահերը վառելու սահմանուած կենսանորոգ թանկագին իւղը եւ, վերջապէս, պատմութիւնն է, որ ուղեցոյց պիտի հանդիսանայ բոլորին քալելու ցեղին լուսաւոր ուղիէն :

Ազգը կ'ապրի երբ սերունդներ հաւատարմօրէն ականջալուր կ'ըլլան պատմութեան ձայնին :

Այս է բոլոր ժամանակներու պատգամը :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴԻՄԱԳԻԾ ԵՒ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, ազգերու ահաւոր դուպարին ընդմէջէն, Հայկական Բարձրաւանդակին վրայ, երկու խոշոր եւ ներզօր կէտեր բոցավառեցան հայ դիմադրական կրակով ու լուսապսակուեցան յաղթութեամբ :

Երկու կէտեր՝ մէկը նախկին Թրքահայաստանի, միւսը երէկուան Ռուսահայաստանի մէջ : Երկուքն ալ կեդրոնացուցած իրենց մէջ հայ ժողովուրդի ազատագրական տենչանքը, յեղափոխական կորովը, առնականութեան ջիղը եւ ապրելու անխորտակելի կամքը, ցցուեցան իբրեւ անխոցելի պատնէշներ, բռնակալութեան թաթին դէմ, ջարդի ու կոտորածի վոհմակներուն հանդիման, պայքարեցան աննահանջ կամքով, դիմադրեցին գերբնակաց ուժով եւ իրարու միացան, ճեղքելով սահմանները բռնաբար՝ գիրկընդխառնուեցան եղբայրօրէն, արիւնով եւ սուրով բացին ճանապարհը՝ կազմելու համար մէկ, անկախ, ազատ եւ միացեալ Հայաստան :

Այդ երկու կէտերն եղան Վանն ու Երեւանը ...

Եւ ով ծանօթ է այդ երկու կեդրոնավայրերու պայքարի եւ դիմադրութեան հոյակապ պատմութեան, ով տեղեակ է անոնց կազմակերպչական անձնուրաց աշխատանքներուն, անիկա չի կրնար չյիշել այն անունը, որ առյաւէտ կապուած պիտի մնայ Հայկական Բարձրաւանդակի այդ երկու ջահակիր կէտերուն :

Արամ ...

Անիկա եղաւ կեդրոնական անձը թէ՛ Վանի եւ թէ Երեւանի դիմադրական պայքարին : Անոր մէջ համախմբուեցան մեր ցեղի լաւագոյն յատկութիւնները մարտի եւ արեան օրերուն, անով ներշնչուեցան բոլորը, անոր շուրջը բոլորուեցան ամէնքը . անկէ ստացան ոգի, ոգեւորութիւն, շունչ, կենդանութիւն, կորով եւ ուժ : Անիկա տուաւ ամէնուն հաւատք՝ կռուի եւ դիմադրութեան, յոյս՝ յաղթանակի եւ ազատութեան, յամառութիւն՝ ապրելու եւ չմեռնելու :

Երկու կեդրոնական կէտերը զիրար միացնող ու անոնց վրայ ծաթող ազատութեան լոյսովը լուսաճաճանչ անունն է Արամը :

Ու բնաւ պատահականութեան արդիւնք չէ այս պարագան : Դիպուածով չէ, որ Արամ իբրեւ յեղափոխական գործիչ ինկաւ Վան, եղաւ ոգին ապրիլեան կռիւներուն, ու ապա նոյնպէս դիպուածի հետեւանք չէ, որ անիկա գտնուեցաւ Երեւան ու դարձաւ Երեւանեան պայքարի կեդրոնական առանցքը :

Արամի մեծ եւ ընդարձակ ժողովրդասիրութիւնը, անոր գաղափարականութեան եւ անձնազոհութեան լայնածիր հորիզոնները ուրիշ տեղ չէին կրնար սնանիլ եւ ընդլայնիլ քան այն վայրը, ուր Հայութիւնն էր կեդրոնացած իր քաղաքական եւ հասարակական ապրումներովը յղի : Վասպուրականը Թրքահայաստանի մէջ, իսկ Երեւանը Ռուսահայաստանի՝ այն վայրերն էին, ուր հայ ժողովուրդը պիտի կարողանար իր գերագոյն ճիգերը լարել, չլքուիլ բարբարոս բռունցքներուն առջեւ, ոտքի ելլել իբրեւ ուժեղօրէն կազմակերպուած բանակ : Եւ Արամը իբրեւ կազմակերպական գերազանց տաղանդով օժտուած գործիչ՝ բնազդօրէն, իր ներքին ամբասիր թեադրանքներովը քշուեցաւ դէպի Հայութեան սիրտը եւ ընտրեց իր գործունէութեան վայր նախ Վանն ու ապա Երեւան : Հայկական իրականութեան մէջ, մանաւանդ վերջին շրջանին, շատ քիչ գործիչներ կրցան այնքան յաջողութեամբ ու յաղթանակով տանիլ մինչեւ վերջը իրենց վրայ դրուած առաքելութիւնը, որքան Արամ : Շատեր մեր գործիչներէն, շատ շատերէն մեր յեղափոխական սերունդէն ինկան ճամբու սկիզբին կամ կէս ճանապարհին, չկրցան վայելել յաղթանակը՝ մահուան սարսափներն ու տաժանքները ապրելէ ետք : Արամը տասն անգամ մահուան դընաց, կախաղանին մօտեցաւ ու տասն անգամին ալ վերադարձաւ, ինչպէս զինքը ծնող ժողովուրդը, ու վերջին պատմութեան մէջ ամենաբախտաւորը եղաւ եւ իբրեւ արդպիսին ամենալուսաւոր դէմքերէն մէկը՝ անհետանալով հայ երկնակամարի զենիթին հասնելէ ետք :

ՀՄ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

1919, Երեւան

ԱՐԱՄ

... Ի զուր չէ, որ հանրային կարծիքը նրան է համարում Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադիր, պատմութեան արդար գնահատութիւնն է այդ : Հայ ժողովուրդը նրան արաւ յուզարկաւորութիւն, որպիսին չէր տեսել Երեւանը. ամբողջ քաղաքը լալիս էր եւ երկիւղածութեամբ հետեւում նրա դագաղին : Արամի մարմինը տեղաւորուեց Երեւանի հասարակաց գերեզմանատունը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պանթէոնի բաժնում, Մասիսի աչքի առջեւ ...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Դրօշակ, 1929, թիւ 1

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԴԱՍԸ

Համաշխարհային Ա. Պատերազմը, Հայութեան դերագոյն տաղնապի օրերին, մէկից աւելի հերոսական հայկական ընդվզումներ ցուցադրեց աշխարհին, բայց Վասպուրականի հերոսամարտը եղակի է իր բնոյթով, իր ծաւալով եւ, մանաւանդ, իր հետեւանքներով : Վասպուրականը ցոյց տուեց, թէ ինչի՛ ընդունակ է հայ ժողովուրդը, երբ համերաշխ ու մէկ է կամքով ու գործով եւ ունի վայրկեանի դիտակցութիւնն ըմբռնող անձնազոհ ղեկավարութիւն :

Վասպուրականի հերոսամարտը, ինչպէս եւ միւս վայրերինը, բնազդական պոռթկում էր ինքնապաշտպանութեան նպատակով : Վասպուրականցին զէնք վերցրեց իր անձը պաշտպանելու համար : Բայց այդ պոռթկումի մէջ, թերեւս լոկ ենթագիտակցական ձեւով, կար եւ ազգային քաղաքական իմաստ : Այդ իմաստը արտայայտուեց ու ձեւաւորուեց նախ՝ պայքարի ղեկավարութեան, ապա, ազատութիւնից յետոյ՝ պետական կազմակերպութեան մէջ : Վասպուրական յաղթեց, որովհետեւ ժամանակին ընդունակ եղաւ միանալու եւ բոլոր ենթահատուածները խտացրեց ազգային մէկ կամքի մէջ : Եւ յաղթութիւնից յետոյ էլ, դարձեալ համերաշխ ու միակամ, անցաւ պետական ստեղծագործ աշխատանքի : Մեղքը իրը չէր, որ գործը մնաց անաւարտ : Յետագայ աղէտների համար Վասպուրականցին պատասխանատու չէ : Էականը այս է — երբ կայ հասարակաց վտանգ, պէտք է լինի եւ հաւաքական կամք՝ վտանգը դիմադրաւելու : Եւ Վասպուրականի հերոսամարտի օրինակը խրատական է այս տեսակէտով :

Յաղթելու համար պէտք է ազգովին լինել համերաշխ ու ունենալ վճռական կամք :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (467)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քու տը սապօ թագաւոր
Ոտնացուպով կը քալէր.
Տակէն անցնողն տար անոր
Երկու փուլ երբ ագռաւներ
Նա որսալու կը մեկնէր
Ոտնացուպին վրայ կանգնած :

ԳԼՈՒԽ Է.

ԼԱՒ ԿՏՐՈՒԱԾ

1831 եւ 1832 տարիները, որոնք Յուլիսի յեղափոխութեան կը յարին անմիջապէս, պատմութեան ամէնէն մասնաւոր եւ ամէնէն զարմանալի թուականներէն մէկը կը կազմեն :

Այս երկու տարիները՝ իրենց առջեւի եւ ետեւի տարիներուն մէջտեղ կարծես թէ երկու լեռներ են : Այս լեռները յեղափոխական մեծութիւն ունին. գահաւանդներ կը նշմարուին անոնց վրայ : Ընկերային բազմութիւնները, նոյնիսկ քաղաքակրթութեան հիմերը վրայէ վրայ դրուած եւ իրարու յարակից շահերուն հաստատուն խումբը, Ֆրանսական հին կազմութեան դարաւոր կերպարանքները դրութեանց, կիրքերու եւ տեսութեան մրրկածին ամպերու մէջէն անընդհատ կ'երեւան եւ կ'անհետին այս երկու լեռներուն վրայ :

Այս երեւումներն ու անհետացումները ընդդիմութիւն եւ շարժում անուանուեցան :

Մերթ ընդ մերթ ճշմարտութեան փայլիլը կը տեսնուի հոն, ճշմարտութեան, որ մարդկային հոգիի լոյսն է :

Պատմութեան այս թուականը բաւական սահմանափակ է, եւ մեզմէ բաւական հեռանալ սկսելուն համար դժուար է արդէն անոր գլխաւոր հանգամանքը ծրագրել :

Սակայն պիտի աշխատինք ծրագրել այս հանգամանքը :

Վերահաստատութիւնը այն միջին փոփոխութեանց մէջ եղած էր, որոնք դրժուարաւ կը սահմանուին, որոնց մէջ յողնութիւն, բզզում, շշուկ, քուն եւ աղմուկ կայ եւ որոնք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ մեծ ազգի մը օթեւանը հասնիլ :

Այս թուականները տարօրինակ են եւ կը խաբեն այն քաղաքագէտները, որոնք անոնցմէ կ'ուզեն շահ ապահովել :

Ի սկզբան ազգը բան մը կ'ուզէ միայն, որ է հանգստութիւնը. մարդիկ մեծ ծարաւ ունին միայն որ է փոքրութիւնը :

Այս խաղաղասիրութիւնն ու փոքրասիրութիւնը կը նշանակեն հանդարտ կենալ :

Փառք Աստուծոյ, բաւականէն աւելի, պէտք եղածէն շատ աւելի մեծ դէպքեր, մեծ բախտեր, մեծ արկածներ, մեծ մարդեր տեսան եւ ունեցան, Բրուսիասը ունենալու համար Կեսարը կուտան եւ Իվէթոյի թագաւորը ունենալու համար Նափոլէոնը կուտան : «Ի՛նչ բարի թագաւորիկ մըն էր ան», կ'ըսէ Պէրանժէ :

Առտուընէ ի վեր քալեցին, երկար եւ տաժանելի օրուան մը երեկոյին հասան, առաջին անգամ Միրապոյի հետ, երկրորդ անգամ Ռոպէսփիէռի հետ, երրորդ անգամ Պոնափարթի հետ, հանդիստ ըրին ճամբան. ալ սոսկալի կերպով յոգնած են : Իւրաքանչիւրը անկողին մը կ'ուզէ :

Յոգնած անձնուիրութիւնները, ծերացած դիւցազնութիւնները, պարարուած փառասիրութիւնները, կազմուած հարստութիւնները կը փնտռեն, կը պահանջեն, կ'աղերսեն, կը խնդրեն. ի՞նչ բան. բնակարան մը :

Կը ստանան այս բնակարանը : Կը սկսին վայելել խաղաղութիւնը, հանդարտութիւնը, պարապ ժամանակը. ալ գոհ են :

Սակայն միեւնոյն ժամանակ տեսակ մը իրողութիւններ կը ծագին, կը յայտնուին եւ անոնց քովի դուռին կը զարնեն :

Այս իրողութիւնները, որոնք յեղափոխութիւններէ եւ պատերազմներէ ելած են՝ կը մնան, կ'ապրին, իրաւունք ունին ընկերութեան մէջ զետեղուելու եւ կը զետեղուին իսկ, եւ շատ անգամ իրողութիւնները օթեւան հայթայթողներ եւ օթեւանի հոգաբարձուներ են որոնք սկզբունքներու համար բնակարան կը պատրաստեն :

Այն ատեն քաղաքագէտ իմաստասէրներ կը դիտեն թէ՝ յոգնած մարդերը մինչդեռ հանգստութիւն կ'ուզեն, կատարուած իրողութիւններն ալ երաշխաւորութիւններ կ'ուզեն : Ինչ որ է հանգստութիւնը մարդերու համար, նոյն բանն է նաեւ երաշխաւորութիւնը իրողութեանց համար :

Անգլիան Դրովէլէն ետք նոյն բանը կ'ուզէր Սթիւարներէն . Ֆրանսան եւս կայսրութենէ ետք նոյն բանը կ'ուզէր Պուրպոններէն :

Այս երաշխաւորութիւնները ժամանակներու հարկ մըն են :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին և ԱՐՄԵՆԱԿ ԵԿԱՐԵԱՆԻ մահուան 45ամեակին :

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյչներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւդինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*

Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ
ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝

Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մեներգողներ .— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ , *Օրիորդներ՝* ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի , Նուպար հարազատներու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար , Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի , մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու , Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի , Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու , նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին վահրամ պէյ Նուպար :

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը .— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի , Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

Ողեկոչումի խօսք :

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մարմինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ

Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ կողմէ
Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օփերայի հրապարակ, ժամը 16ին
ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ , ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու , կազմակերպուած Ուսանողական Տան Երիտասարդներուն կողմէ :

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողներու բաւարար թիւի մը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր – Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 27) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ՏԷՐ – ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ծանօթացնել հայ հոգին խմբական , կրօնական եւ ժողովրդական երգերով , նպատակն է Իսի լէ Մուլինոյի հայ աւետարանական եկեղեցւոյ երիտասարդութեան :

Երեքշաբթի, Ապրիլ 29, ժամը 20·45ին :

SALLE DE L'U.C.J.G.
14, Rue de Trévise, Paris
Մուտքը ազատ է

Agence Immobilière
Villas - Maisons de Campagne
Terrains

CABINET GERARD
58, Chemin Pierre-Drevet
69 - CREPIEUX-LA-PAPE
Tél. : 40 - 43 - 23
R. C. Bourg 69 A 102

CARTE PROFESSIONNELLE N° 295
délivrée par la
Préfecture du Rhône

Bureaux :
ouverts matins uniquement
visite des Affaires : après-midi

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն
Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կը խօսին՝
Maître DIDIER AUBOURG
(Avocat à la Cour d'Appel de Paris, membre du Centre d'Information et d'Etude sur le génocide)

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ — ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏՇԵԱՆԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ , մեներգ ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (*ընկերակցութեամբ Տիկին Ռոսսեթի*), դաշնակ Օր. ՀԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ, արտասանութիւն Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, նուագ եռեակի մը կողմէ (Օր. Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ , Օր. Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ), *Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :*

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի հայ գաղութին, Ապրիլ 27ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժօվէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Սէնթ Էթիէնի հոգ. հովիւ Վահան Վ. Թօփալեան

×

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին «Սէրքլը–Կաթոլիկ»ի (Սէն Լուի) սրահը տեղի կ'ունենայ հրապարակային հանդէս

Կը նախագահէ Հ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ — Կը խօսի Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Տիկ. Մ. Կարապետեան եւ Ա. Սուքիասեան (երգ), Օր. Աճէմեան եւ Էմ. Թաշճըեան, Ռոմանէն (արտասանութիւն), Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Կարօ Պէպէրեան և Մ. Թորոսեան (նուագ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերու
Ապրիլ 26, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,45ին Վալանսի պետ. թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ (Ազգ. Միութեան Ատենապետ) ՏՈՔԹ. ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Պատարագէն ետք, կը խնդրուի հասարակութենէն, ժամը 11,30ին հաւաքուիլ եկեղեցւոյ մօտ, որպէսզի թափօր կազմուի դէպի Մեռելներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դրուի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպութեամբ Յարանուանութեանց երեք պետերուն եւ Լիոնի հայ բոլոր կազմակերպութեանց :

Կիրակի, Ապրիլ 27ին, *առաւօտեան ժամը 10ին հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ Ս. պատարագ Ֆուրվիէրի Մայր Տաճարին մէջ: Նոյն ժամուն պաշտամունք Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէջ :*

Կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ (58 Ռիւ տը Սէզ) , *Լիոն*

Սգահանդէս : Կը խօսին՝
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հայերէն) ՏՈՔԹ. Շ. ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
ՏՈՔԹ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Պիտի ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին կողմէ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը , կը դասախօսէ՝

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայկ. Դատը :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին նոր հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ – Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ (26 Ապրիլ) ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Messe à Notre-Dame

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ , ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Երիտասարդ մանիւթանսիոնէռ մը, որ զինուորական ծառայութիւնը կատարած ըլլայ (աշխատանքի իրաւունքով) :Դիմել՝
COMPTOIR DE CONFECTION
86, Rue de Cléry — Paris (2e)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ
RESTAURANT
AU
MONT ARARAT
38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղանները ապահովել
հեռաձայնելով
— 468-59-95 —
SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE
RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95
«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :
FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅԱՐԱՋ

ՍՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 26 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 26 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11498

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.498

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(1879 – 1919)

Կարելի չէ ողեկովել Վասպուրականի 1915ի Ապրիլեան հերոսամարտը, առանց յիշելու անունը Արամի, որ անոր հոգին էր եղած :

Նոյնպէս կարելի չէ դրել Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութիւնը, առանց «հիմնադիր» փառապանծ մակդիրը կցելու Արամի անունին :

Գերազանցօրէն յեղափոխական, կախարդող, կազմակերպիչ, հեղինակաւոր դէմք մըն էր Արամ, որ յիսուն տարի առաջ, հազիւ քառասուն դարուններ բոլորած, առ յաւէտ կը բաժնուէր մեզմէ, զոհ անողոք հիւանդութեան մը, երբ դեռ համակ կեանքով կը բաբախէր եւ տակաւին այնքան ընելիք ունէր :

Այս տարի ծննդեան իննսունամեակն է եւ մահուան յիսնամեակը Սիւնիքի այս լեռնական զաւկին, որ բացառիկ յատկութիւններով օժտուած, առաջնակարգ դեր մը պիտի կատարէր Հայութեան գոյամարտին մէջ, անոր պատմութեան ամէնէն ճակատագրական եւ բախտորոշ մէկ շրջանին :

Ծնած էր 1879ին Ղափանի Զէյվա գիւղը արհեստաւոր աղքատ ընտանիքի մէջ: Աւազանի անունն էր Սարգիս Յովհաննիսեան: Կարսի «Դարբնոց»ին մէջ դարձաւ Սերգէյ : 1904ին Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կարգադրութեամբ իբրեւ գործիչ Վասպուրական երթալով անուանուեցաւ «Վանի Արամ»ը: 1918ին Երեւանի «դիկտատոր» կոչուեցաւ : Իսկ Թուրքերը « փաշա » տիտղոսով կը ճանչնային զինքը, տիտղոս՝ որ դարձաւ ժողովրդական — ինչպէս Անդրանիկի, Սերոբի, Ռուբէնի եւ այլ հերոսներու համար :

Ագուլեաց ծխական ուսումնարանը աւարտելէ ետք, Արամ 1890ին մտած էր Շուշիի թեմական դպրոցը, ուսկից կը վտարուի իբրեւ յեղափոխական: Յետոյ կ'անցնի Երեւանի թեմական դպրոցը, զոր 1901ին աւարտելով կը զրկուի Բագու՝ իբրեւ դաշնակցական գործիչ :

1903ին, Էջմիածնի կալուածներու գրաւման օրերուն, կ'երթայ նախ Գանձակ՝ ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար, յետոյ Կարս, ուր կը ստանձնէ երկիր զէնք, ռազմամթերք ու խումբեր մտցնելու պատասխանատու գործ : 1904 – 1906 գործիչ Վանի շրջանին մէջ, Իշխանի եւ Վահան Փափազեանի (Բժիշկ – Կոմս) հետ :

1906ին Հ. Յ. Դ. չորորրդ Ընդհ. ժողովին մասնակցելէ ետք կը վերադառնայ Վան, ուր Դաւոյի դաւաճանութեան հետեւանքով 1908ին ուրիշ զեկավար ընկերներու հետ ցմրուր կ'ըմպէ դառնութեան բաժակը :

Շուտով կը հասնին Օսմ. Սահմանադրութեան խանդավառ օրերը : Արամ կը դառնայ կեդրոնական դէմք Վասպուրականի մէջ եւ Վանի երիտասարդութեան պաշտամունքին առարկայ :

Ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Օրտու: 1911ին տարի մը կը մնայ Ժընեւ: Յետոյ վերադարձ Վան, ուր կը զբաղի ազգային, կրթական ու մշակութային գործերով, մեծ ձեռնհասութեամբ եւ հեղինակութեամբ, մինչեւ 1915 :

Պատմական դեր մը պիտի վիճակուէր իրեն Վասպուրականի հերոսամարտի կազմակերպութեան եւ զեկավարութեան մէջ :

Յաղթանակէն ետք, դրաւման իշխանութիւնները նահանգապետի պաշտօնին կոչեցին զինքը, իբրեւ միակ հեղինակաւոր դէմքը, որուն հանդէպ պաշտամունք ունէին բոլորը անխտիր :

Չորս ամիս պիտի տեւէր միայն Վանի հայկական ինքնավար իշխանութիւնը :

Ռուսերը կ'ուզէին իրագործել Լորանով — Ռոստովցեւի ծրագիրը — Հայաստան՝ առանց Հայու :

Այդ ծրագիրը շատ չանցած գոյնը դուրս պիտի տար, երբ Զօր. Եուտէնիչ պաշտօնապէս կը դիմէր Կովկասեան ճակատի վերին հրամանատար մեծ – դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչին, խնդրելով, որ բնակեցնելու համար Քողաքներ զրկէ գրաւեալ հայկական նահանգները, ուր ո՛չ Հայ է մնացեր, ոչ ալ՝ Թուրք ...:

Ռուսական բանակը պարպեց Վասպուրականը, Թրքական կարծեցեալ յարձակողականէ մը խուսափելու պատրուակով :

Դէպի Կովկաս նահանջը շատ սուղ արժեց Վասպուրականի մեր հայրենակիցներուն :

1916 – 17 տարիներուն Արամ Թիֆլիզի մէջ զբաղեցաւ ազգային – կուսակցական գործերով եւ դաղթականներու տեղաւորումով : Մասնակցեցաւ Արեւմտահայ եւ Արեւելահայ Ազգային ժողովներուն եւ դարձաւ աջ բազուկը Թրքահայաստանի նահանգապետի օգնական Բժ. Զաւրեանի:

Թիֆլիզի Ազգ. Խորհուրդը 1917ին Երեւանի նահանգը զրկեց զինքը, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ : Ու երբ 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք կովկասեան ճակատը քայքայուեցաւ եւ 1918 Մայիսին Թուրքերը կը սպառնային Երեւան – Էջմիածին շրջանի ամբողջ Հայութեան, ինք է, որ գերբնական ճիգերով կազմակերպեց ժողովրդական ինքնապաշտպանութիւնը, զէնքի տակ կոչելով բոլորը :

Իր անընկճելի կամքին շնորհիւ է, որ հայ ժողովուրդը, միացած կանոնաւոր եւ կամաւորական զօրագունդերուն, անձնազոհ հրամանատարներու եւ խմբապետներու առաջնորդութեամբ հրաշք գործեց Արարատեան դաշտին վրայ : Հայոց պատմութեան մէջ արձանագրեց Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարաքիլիսայի հերոսամարտները եւ ստեղծեց անկախ Հայաստանի հանրապետութիւնը :

Անդրանիկ կառավարութեան մէջ Արամ ստանձնեց ներքին գործոց եւ պարենաւորման նախարարի պաշտօնը եւ լծուեցաւ պատերազմի շրջանին բացուած ահաւոր վէրքերը դարմանելու եւ քաոսէն պետութիւն ստեղծելու շինարար աշխատանքներուն :

1918 Դեկտեմբերին բծաւոր տենդէ վարակուած՝ աւելի քան ամիս մը տառապելէ ետք, 1919 Յունուար 29ին ընդմիշտ փակեց աչքերը, անմահ անուն ձգելով Հայոց պատմութեան մէջ :

Անմոռանալի պիտի մնայ իր պաշտելի յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

ՔԱՐԱՄԷ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Լիբանանեան տագնապը քաղաքական բնոյթ ստացաւ այլեւս եւ վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ իր հրաժարականը տալով, աւելի սուր հանգամանք տուաւ անոր :

Խորհրդարանին նիստը երկար եղած էր եւ Քարամէ յանկարծ կը յայտարարէր . — « Անկեղծ ըլլանք, երկու հոսանք կայ Լիբանանի մէջ,—մէկը, որ կը խորհի թէ քոմանտօներու գործունէութիւնը պէտք է լիբանանեան հողամասէն սկսի, ինչ որ ալ ըլլան պայմանները, միւսը, որ դէմ է այս տեսակէտին: Ուրեմն իմ կառավարութիւնս չի կրնար ընդդրկել մէկ կամ միւս տեսակէտը, առանց երկիրը պառակտելու : Խորհրդարանին մէջ չդտնելով այն միաձայն օժանդակութիւնը զոր կը փնտռէր, կառավարութիւնս իր հրաժարականը կը ներկայացնէ » :

Երկիրը միշտ պատերազմական վիճակի մէջ է եւ լուսարդելն ալ կը շարունակուի տեղ – տեղ :

Պաղեստինեան Էլ – Ֆաթ կազմակերպութիւնը ազդարարութիւն մը ըրած է լիբանանեան իշխանութեանց որ «պիտի ճզմէ որեւէ թշնամական արարք պաղեստինեան ազատագրման շարժման դէմ»:

Պարզ է որ Լիբանան շատ փափուկ կացութեան մէջ է: Տեսակ մը ապրելակերպ գտնուած էր վերջերս եւ Քարամէ կը յաջողէր հաւասարակշռութիւն պահել եւ լռելեան համաձայնութիւն մը կար Էլ Ֆաթ կազմակերպութեանց մեծ մասին հետ: Այդ իսկ պատճառով, կը կարծուի որ եղած միջադէպերը «Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական ճակատի » գործն են :

× Վերջին հաշուեկշռին համաձայն, միջադէպերու հետեւանքով մեռած են 17 հոգի, վիրաւորուած՝ 123 եւ 120 հոգի ալ ձերբակալուած են :

Թերթերը արդէն լայն «ճերմակ»ներով լոյս կը տեսնեն գրաքննութեան հետեւանքով: Իսկ Գահիրէի ձայնասփիւռէն Էլ Ֆաթ ռատիոյի մէկ հաղորդումը «աշխարհակալ սիոնական դաւադրութեան » մը կը վերագրէ Չորեքշաբթի օրուան դէպքերը :

× Իսրայէլ կը սպառնայ Եգիպտոսի, որ կրնայ շատ ծանր հակազդեցութեան մը ենթարկուիլ, եթէ Սուէզի վրայ իր «խաղը» չդադրեցնէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մեծ ցնծութեամբ տօնուած է 9րդ համագումարին փակումը : Ի մէջ այլոց որոշումներու, որոշուած է որ յետ այսօրիկ Մաօ – Յէ – Թունկ պիտի գրուի Մաօ – Յէթունկ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Իրաքի միջեւ լարուածութիւնը աւելի կը շատնայ :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ոճիրները անժամանցելի են եւ յանցաւորները տեւաբար կրբնան հետապնդուիլ: Այս որոշումը շատ ժողովրդական չէ երկրի մը մէջ, ուր ամէն ոք կը խորհի թէ վերջ պէտք է տալ նման դատավարութեանց պատերազմէն 25 տարի յետոյ, բայց կառավարութիւնը մտածած է թէ եթէ նման որոշում մը չտայ արեւելեան երկիրներու եւ նոյնիսկ Արեւմուտքի հակազդեցութիւնները ծանր կ'ըլլան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Մայիս 1ի զինուորական տողանցք պիտի չըլլայ ինչպէս ըսուած էր արդէն: Ոչ ալ Փրակայի մէջ :

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ այցեդինները կրկին պիտի բարձրանան : Փարիզի շրջանը մասնագէտին այցեդինը պիտի ըլլայ 28 Ֆրանք 25ի տեղ: Յիմարաբոյժը՝ 40:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ Արեւելեան Գերմանիան ճանչնալը մեղք մը կ'ըլլայ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Տիկին Կանտի եւ իրեն ետ հազար հոգի ողջ – ողջ պիտի այրէին առջի օր: Արդարեւ հսկայ վրանը, որու տակ Քոնկրէի կուսակցութեան համագումարը տեղի կ'ունենար, սկսաւ կրակ առնել եւ բոլոր ներկաները հազիւ ազատած են: Չարամտութիւն մը անկարելի չի թուիր :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մշակոյթի նախարարը Փարիզ եկած է, ուր շաբաթ մը պիտի մընայ :

ՎԱՍՆՉԻ ԱՊԱԳԱՆ ՈՉ ՈՔԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ

Կիրակի օրուան հանրաքուէն չի նմանիր նախորդներուն եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը անորոշութիւնը կը մնայ :

Հինգշաբթի օր, Ֆիկարօ կը հրատարակէր հանրային կարծիքի վերջին քննութիւնները, որոնք 53 առ հարիւրի մեծամասնութիւն մը ցոյց կուտային, ի նըպաստ ժխտական պատասխանի մը: Եթէ այդ վարկածը հաստատուի, պիտի նշանակէ նաեւ ու մանաւա՛նդ, որ Զօր. տը Կոլի քաշուելու սպառնալիքը, այլեւս դադրած է վախ պատճառելէ ժողովուրդի մը, որ հարկ եղածին չափ քարթէզեան պէտք է մնայ, համոզուելու համար թէ, ի վերջոյ, միայն յաւիտենականը՝ Ֆրանսան է :

Նախագահ տը Կոլ, առաջին ելոյթով մը, որու զրոյցի ձեւ տուած էր, յայտարարեց թէ հանրաքուէի մերժումի մը պարագային, բնական հետեւանքը կ'ըլլայ իր քաշուիլը : Ոմանց կրնայ այդքան բնական չթուիլ նման եզրակացութիւն մը, երբ նկատի առնուի թէ նախագահը ընտրուած է ժողովուրդին քուէով, եւ պարտի մինչեւ ծայրը մնալ իր պարտականութեան գլուխը : Տը Կոլ սակայն կը նախընտրէ իր անձը խնդրոյ առարկայ ընել աւելի քան օրինագիծը, զոր քուէարկողներու մեծ մասը ի վիճակի իսկ չէ երկարօրէն ուսումնասիրելու, հասկնալու համար թէ ո՞ւր կրնայ տանիլ անոր գործադրութիւնը : Բայց ամէն քաղաքացի, ի վիճակի է, տրամաբանական գրտնելու որ երկու հարցումի կարելի չէ մէկ պատասխան պահանջել : Հոս ալ, սակայն, քաղաքական վարպետութիւն մը կարելի է նկատել, վասնզի ընդհանուր ձեւով մեծ չէ ընդդիմադիրներու թիւը շրջաններու վերածումի ծրագրին, մինչ քիչ է թիւը անոնց որոնք համաձայն են Ծերակոյտի համար նախատեսուած բարեփոխումին, որ ի վերջոյ ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ անոր իրաւասութենէն հանել օրէնսդրական իր հանգամանքը եւ զայն զրկել հակակշռի իր հանրապետական դերէն :

Ամէն օր մեծամասնութեան պատկանող կամ ընդդիմադիր կը պարզէն իրենց տեսակէտներուն պատճառաբանութիւններ: Վերջին խօսքը սակայն, այս անգամ ալ, նախագահը իրեն կը վերապահէ, ապաւինելով այն վարկին, զոր կը վայելէ յունիսեան օրէ մը, երբ օտար ձայնասփիւռէ մը յոյս եւ հաւատք կը ներշնչէր պարտուած իր հայրենակիցներուն, խոստանալով յաղթական վաղորդայններ: Ու այդ օրէն ինք եւ շատեր, իր մէջ տեսան հայրենիքին փրկարարը, նախախնամական այն մարդը, որ հասած է միշտ, ճգնաժամային պահուն, պատմական դեր մը կատարելու համար :

Տարիները սահեցան սակայն, երկրին տնտեսական ու ընկերային վիճակը զարկ տուաւ դժգոհութեանց ու նոյնիսկ իր կողմնակիցներէն ոմանք յարմար չգտան ընտրուած թուականը, հանրաքուէի մը համար: Արդարեւ, դժուար է համոզուիլ թէ երկիր մը կրնայ քաոսի վերածուիլ մէկ օրէն միւսը, եւ թէ Ֆրանսա չունի այլեւս հանրապետական առողջ դէմքեր, որ կարենան վարել իր ճակատագիրը :

Այս կէտը գուցէ բաւարար ըլլայ, որ Զօր. տը Կոլ, մեծ մարդու իր առանձնութեան մէջ, ակնարկ մը նետելով իր փառապանծ անցեալին, յիշէ Վիքթոր Հիւկօն, Նափոլէոնի այս տարեդարձի օրերուն, եւ անդրադառնայ որ ապագան, գուցէ իրը չըլլայ, վասնզի ապագան ոչ ոքի կը պատկանի :

«ՅԱՌԱՋ»

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՂԹԱՄԱՐՑԻ

Հայ միջնադարեան քնարերգութեան նշանաւոր դէմքերէն մէկը :

Ծննդեան թուականն ու տեղը՝ անծա – նօթ : Աղթամարցի մականունը կը յուշէ Աղթամարի վանքին մէջ ապրած եւ ան – նոր ունեցած կապը :

Բանաստեղծութիւններու մէջ պահ – պանուած կենսագրական տուեալները կը ճշդեն անոր ապրած ժամանակն ու ժա – մանակաշրջանը՝ ԺԲ. դարու առաջին յիսնամեակը :

Թըւիս Հայոց իննն հարիւր
Եւթանասուն եւ երկու այլ իւր
Հազարացիւ օրինօք թիւր
Զազգս խանձեն որպէս գիւր :

Այսինքն՝ բանաստեղծութիւնը գրուած է Հայոց 972ին (որ է՝ մեր 1523 թուա – կանը), երբ Հաղարացիք օսար, ոչ քը – րիստոնեայ յարձակողները կրակի կու – տան մեր ժողովուրդը , «աղէտ խանձում են հրի նման » :

Գրիգորիս Աղթամարցին սերած է Վասպուրականի Արծունեաց թագաւորա – կան տունէն : Եղած է Գրիգոր Բարունիի աշակերտը : Պատանեկութեան չրջանին քանի մը տարի ճօնած է հայրենասէր , պարկեչտ բնաւորութեան տէր իր ուսու – ցիչին :

Շնորհալի բանաստեղծը նաեւ ծաղկող – նկարիչ էր : Այս մասին վկայութիւն մը ունի անոր գործակիցը Մարզպետ Արճի – չեցին՝ 1526ին պատրաստուած ձեռագիր յիշատակարանի մը մէջ : Այս յիշատա – կութենէն գաս, պահպանուած է Աղէք – սանդր Մակեդոնացիի կեանքին պատմու – թեան նուիրուած (« Վարք Մեծին Աղէք – սանդրի») երկու օրինակ հատոր՝ Գրիգո – րիս Աղթամարցիի նկարազարդումներով. «զնկարող այս լաւ գրքիս , զկաթողիկոսն Գրիգորիս , այլ եւ զգծող տառիս զմար – գարէ Արճիչեցիս յիշեցէք ի Քրիստոս» ,– կը գրէ միեւնոյն գրիչը տասը տարի ետք, 1536ի նոր օրինակի մը յիշատակարանի մէջ :

1536ի ձեռագիրը աւարտած է, իսկ նը – կարազարդումները՝ ոչ : Պատճառը հա – ւանաբար այն է, որ հեղինակները երկար ժամանակ տեղէ տեղ թափառած են : Աղ – թամարցիին բանաստեղծութիւններէն մէկուն մէջ կը կարդանք .

Երգեմ ձայնիւրս նուազէ ,
Մոլորական եմ ի տանէ ,
Գրիգորիսէ սա գրեալ է ,
Ի թափառնիկ, ումն աղբատէ ...

1544ին, համաճայն աշակերտ Զաքա – րիա Գնունեաց եպիսկոպոսի յիշատակա – գրութեան, Աղթամարցին դեռ ողջ էր ու կաթողիկոս :

1546ին ան այլեւս կաթողիկոս չէր : Այդ թուականին անոր կը յաջորդէ Գրիգորիս Փոքր Աղթամարցին : Այս է բանաստեղծ – կաթողիկոսին մասին մեր ունեցած վեր – ջին տուեալը :

Գրիգորիս Աղթամարցիի բանաստեղծա – կան ժառանգութեան առաջին ակնառու առանձնայատկութիւնը անոր չոշչողուն դունեղութիւնն ու կենսալի արտադրու – թիւնն է, մովի կանաչ, զոյնզոյն «ծաղկներ», դեղին չուչան ու մանուշակ, նաեւ՝

Ծառ կանաչ տերեւ դու պտղով ի լին,
Բողբոջեալ ծաղիկով ոստ արմաւենին...

Բնութիւն, դեղեցկութիւն, սէր : ըՋ – մայրելի ներդաշնակութեան պահանջ Հա – յոց պատմութեան ծանր ժամանակի մը մէջ, տեւական կոտորածներու չրջանի մը, հայ եկեղեցին դլուխը կեցած կա – թողիկոսին բերանով :

Ի՞նչ է ասիկա : Ոմանց կարծիքով՝ ժո – ղովուրդին ու անոր ցաւերէն կտրուած ըլալու արտայայտութիւն, ոմանց կար – ծիքով ալ՝ արեւելեան բանաստեղծու – թեան աղեցութիւն : Իսկ իրականին մէջ՝ ժողովուրդին տառապանքը մեղմացնելու կենսասէր, առողջ արտադրութիւն .

Ծաղկունքն ասեն՝ Հերիք արա,
Քանի՞ կուլաս վարդին վերայ...

Աղթամարցին ոչ առաջինն էր այս ա – ռումով եւ ոչ ալ վերջինը մնաց :

Յաղագ կեանքի կարօտի արտայայտու – թիւնն է Գրիգորիս Աղթամարցիի ողջ ստեղծագործութիւնը : Բայց ոչ միայն անձնական, այլեւ համընդհանուր, ասի – կա կը մարմնացնէր այդ ժամանակաշրջա – նի մարդոց տենչը խաղաղ կեանքի, սի – րոյ եւ երջանկութեան :

Աղթամարցին կարուած չէր իրականու – թենէն ու ժամանակէն. անոր գործերուն մէջ ուղղակի կամ այլաբանօրէն արտա – յայտուած են հայրենիքի եւ մարդուն ա – զատութեան վառ տենչը : Աստուածա – տուր Խաթայեցիի նահատակութեան պատմութեան մէջ ուղղակի կերպով, իսկ «Ծաղկունքն ասեն՝ Հերիք արա», « Յետ դնալոյ վարդին» տաղերուն մէջ այլա – բանօրէն ներկայացուած է այդ արտա – դրութիւնը .

Խաղաղութեամբ կեցաս յաշխարհիս
վերայ ,
Այգին ֆո փըթրթի, ծաղկունքն ի ներմա,
Պարիսպըն նորոգի եւ ի մէջն բըրխայ :

Ասիկա գերազոյն մաղթանքն էր, որ կրնար տալ տասնեակ տարիներ ու դարեր պատերազմի թատերաբեմ հանդիսացող երկրին կաթողիկոս բանաստեղծը :

Աղթամարցիին գործերուն համար բնո – րոշ է այլաբանութիւնը : Ան կը սիրէ այլաբանել եւ չատ անդամ առանց յատակ բովանդակութեամբ : Միջնադարեան տա – ղերգուներէն ամէնէն աւելի Աղթամար – ցիին կը վերաբերին Մ. Աբեղեանի այն խօսքերը, թէ «Յետագայում եւս այլա – բանութեան են դիմում բանաստեղծները ոչ թէ նրա համար, որ թոյլատրուած չէր բացայայտ երգել, այլ որ այլաբանական ձեւը դուր էր դալիս կրօնաւորներին» :

Աղթամարցիին ստեղծագործական յատուկ է նաեւ բազմաձայնութիւնը, ինչպէս կ'ըսէր Երաժշտութեան մէջ, մէկ թեմա չէ, որ ծայրէ ծայր կը զարգանայ, այլ յղկերու եւ թեմաներու խաչաձեւ հիւսք մը, որ մէկ կողմէ կը դժուարացնէ գործին անմիջական հասկացողութիւնը , բայց միւս կողմէ պատճառ կը դառնայ սեփական ըմբռնումներու :

Գրիգորիս Աղթամարցիի տաղերուն մէջ երբեմն ոչ այնքան բառերն են, որ նչա – նակութիւն կը ստանան, որքան արտա – դրութիւնը : Անոր տաղերը իրենց յա – խուռն սկզբնաւորութեամբ անմիջական տրամադրութիւն կը ստեղծեն, որ կը յարատեւէ մինչեւ վերջ, երբեմն կորսըն – ցնելով առանձին բառին նշանակութիւ – նը :

Ահա այգիւ մեր ծաղկեցաւ ,
Բուրեն գիտուն անմահութեան ,
Եկ ցանկալի իմ եւ անմահ ,
Եւ զուարճասցուք ի բուրաստան ...

Կամ՝

Գարունն է բացուեր վարդն է պաղչանին,
Քաղցր եղանակեն պլպուլն ու դումրին,
Սիրով եմ վառեալ ի կարմիր թիփն ,
Կանաչ ու կարմիր տերեւ կու հագնին...

Անոր միեւնոյն չրջանի գործերուն մէջ կարելի է տեսնել երկու հիմնական ուղ – ղութիւն, մէկը, որ հարազատ է ժամա – նակի հոդեւոր դրականութեան (դրա – բաեան բառապաշար ու չարահիւսու – թիւն , հոդեւոր երգերու մէջ ընդուն – ուած ոճեր ու ընդհանուր տեղիներ), միւս կողմէ տիպիկ տաղերգական ստեղ – ծագործութիւններ (մինչեւ հայերէն, տա – ղաչափական պարզառնեայ ձեւեր եւայլն ...) : Իրրեւ եկեղեցւոյ հայր ան հոդեւոր երգերուն տուած է կանոնական կերպա – րանք , իսկ անձնական ու հասարակա – կան տրամադրութիւններ արտայայտուե – լու առեն համեմատաբար ազատ վար – ուած է :

Միջնադարեան դրականութեան պահակը կազմող երգերէն է Աղթամարցիին վերա – գրուած «Ցամէն առաւօտ եւ լոյս» տաղը, որուն մէջ այլ յղկերէ ու մոտիւմներէ աւելի կը հնչէ մարդկային կեանքին կարճատեւութեան ողբերգութիւնը՝ ի հա – ստատումն այդ կեանքի եւ փառաբանու – թեան :

Տաղին բանաստեղծական մտայղացու – մով այդին՝ ցանկապատով ու հնճանով, կեանքն է, որմէ դուրս կը հրաւիրէ ամէն առաւօտ հրեշտակապետը այգեպանին.

Ցամէն առաւօտ եւ լոյս

ԱՐՄԵՆԱԿ ԵԿԱՐԵԱՆ

Բնիկ վանեցի, ծնած էր Այգեստան 1870ին :

Երիտասարդութեան տարիներուն բա – րեդէպ զուգադիպութեամբ վանի մէջ կը հանդիպի Մկրտիչ Փորթուկալեանի, ո – րուն չունէին տակ կը դարձնուի ապագայ յեղափոխական մարտիկին նկարագիրը : Արդարեւ , Փորթուկալեան 1885ին սկը – սաւ մեծ աչխատանք կը տանի աչակե – տական, երիտասարդական չրջանակնե – րու մէջ՝ տարածելու համար թարմ ու առողջ ազգային գաղափարները : Մեծա – նուն Հայը 1890ին կը հիմնէ Արմենական կուսակցութիւնը, որ կը նկատուի հայ ի – րականութեան առաջին յեղափոխական կազմակերպութիւնը :

Արմենակ Եկարեան, որ յախուռն նկա – րագրի տէր էր, անմիջապէս կ'անդա – մակցի նորաստեղծ կուսակցութեան , ուր աչքի կը զարնէ իր անձնանուէր աչխա – տանքով :

Անոր գործունէութեան դլխաւոր դաշ – տը եղած է Աստպատականը — Ուրմիա , Սալմաստ եւայլն — ու մինչեւ կապ պահած է Վանի Արմենական դեկավարներուն

Գաբրիէլն ասէ հոգոյս՝
Արի ել ի յայս այգոյս
Այս իմ նորատունկ այգոյս ...

Բայց մարտ–այգեստանին համար դժ – ուար է ձգել դեղեցիկ պարտէզը .

Բազմանուագ այս տաղին մէջ արտա – յայտուած է քրիստոնէական հաւատքով եւ բարոյական սկզբունքներով սնած ան – հատին սէրը կեանքին հանդէպ , անոր անյապաղ ծարաւը, ափսոսանքը զեղ – ցիկին հրաժարելու համար եւ, միաժա – մանակ, հաւատքն ու երկիւղը հանդերձ – եալ կեանքին հանդէպ : Այդ բարդ զգա – ցումը Աղթամարցիին դրչին տակ դարձած է առիթ կեանքը դովերդելու : Այս անգամ առանց այգեպանի ու Գաբրիէլի կը յարա – տեւէ կեանքը, եւ Գաբրիէլի կանչին փո – խարէն պլպուլին երգը կը լսուի այդին մէջ .

Պլպուլն կանչէ այգոյս
Առաւօտէն մինչ ի լոյս ,
Յօղն իջանէ ի յայգոյս
Ամէն առաւօտ եւ լոյս :

Գրիգոր Աղթամարցին իր մտայնու – թեամբ միջնադարուն կապուած ըլլալով հանդերձ, սիրած է նաեւ նորութիւնը : Իր տաղերուն հարուստ ձեւերով եւ կեան – քի նուրբ ըզացողութեամբ , ան հանդի – սացած է նորին արտայայտիչը միջնա – դարեան դրականութեան մէջ :

Մ. ԱԻԳԱԼԲԿԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ուրախ էր մանաւանդ որ կրցած է Սա – լիհա հանըմին տուած խորհուրդը յաղո – ղութեամբ դլուխ հանել եւ բռնաւորին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել Պոլսոյ վը – րայ : Իր միակ տառապանքը այն էր, որ կարող չէր հաղորդակից դուրսի հետ, լուր առնել իր ընկերներէն, յուսաւոր խօսք մը լսել անոնցմէ :

Վերջին հարցաքննութենէն եօքը երեք օրեր անցած էին ու կրկին դինքը չէին տնտուած : Եւ սակայն Ապտիւլ Համիտ ամէն վայրկեան այդ մահափորձով կը դրաղէր, անվերջ քննութիւններու կը ձեռնարկէր հետք մը դտնելու, նորանոր դաւադիրներ ձեռք անցընելու համար : Սաղըքի Երլըզըզի պարտէզ մտնելն ու մահափորձ կատարելը անլուծելի դաղտ – նիք մը մնացած էր եւ կարելի չէր եղած հասկնալ թէ ի՛նչպէս երիտասարդը կըր – ցած էր առանց տեսնուելու մինչեւ հոն երթալ :

Դռնապաններն ու պահապանները ամէ – նախիտ հարցաքննութիւններու ենթարկ – ուած էին. ոչ ոք կրցած էր տեղեկութիւն մը տալ : Բռնաւորը հաստատապէս հա – մոզուած էր թէ պալատին մէջ դանուող անձեր մատ ունէին գործին մէջ եւ այս համոզումը չափազանց կը տաղնապեցնէր դինքը :

Որո՞նք էին իրեն դէմ դաւող պալատա – կանները, որո՞ւ վրայ կարելի էր կասկա – ծիլ : Ապտիւլ Համիտ մի առ մի աչքին առնել կը բերէր իր չուրջի մարդիկը, ա – նոնց ամբողջ անցեալը ամենափոքր ա – րարքները, կը ջանար վերյիչել իրենց նայուածքը, չարժումները, խօսուածքը վերլուծել, որպէսզի կարողանար կաս – կածանքի դոնէ նչոյլ մը դտնել . . . :

Իր չուրջինները իրենց տիրոջ այս մտա – տանջութիւնը կը տեսնէին, անոր պատ – ճառը կը դուշակէին եւ սրտատրոփ անձ – կութեամբ կը սպասէին թէ իրենցմէ ո – րո՞ւն դլխին պիտի պայթէր փորձանքը : Պալատականները իրարու երես նայիլ կամ իրարու խօսք ուղղել չէին համարձակեր կասկածի տեղի չտալու համար :

Այս տաղնապալի օրերուն էր երբ պա – լատական առաջին միւսահիլ ձէվհէր ա – ղա նրբանցքի մէջ հանդիպեցաւ Ապտիւլ Համիտի մտերմատեսութ Օսման պէյի : Այս յիւին կը վերաբերին Մ. Աբեղեանի այն խօսքերը, թէ «Յետագայում եւս այլա – բանութեան են դիմում բանաստեղծները ոչ թէ նրա համար, որ թոյլատրուած չէր բացայայտ երգել, այլ որ այլաբանական ձեւը դուր էր դալիս կրօնաւորներին» :

Աղթամարցիին ստեղծագործական յատուկ է նաեւ բազմաձայնութիւնը, ինչպէս կ'ըսէր Երաժշտութեան մէջ, մէկ թեմա չէ, որ ծայրէ ծայր կը զարգանայ, այլ յղկերու եւ թեմաներու խաչաձեւ հիւսք մը, որ մէկ կողմէ կը դժուարացնէ գործին անմիջական հասկացողութիւնը , բայց միւս կողմէ պատճառ կը դառնայ սեփական ըմբռնումներու :

Գրիգորիս Աղթամարցիի տաղերուն մէջ երբեմն ոչ այնքան բառերն են, որ նչա – նակութիւն կը ստանան, որքան արտա – դրութիւնը : Անոր տաղերը իրենց յա – խուռն սկզբնաւորութեամբ անմիջական տրամադրութիւն կը ստեղծեն, որ կը յարատեւէ մինչեւ վերջ, երբեմն կորսըն – ցնելով առանձին բառին նշանակութիւ – նը :

Ահա այգիւ մեր ծաղկեցաւ ,
Բուրեն գիտուն անմահութեան ,
Եկ ցանկալի իմ եւ անմահ ,
Եւ զուարճասցուք ի բուրաստան ...

Կամ՝

Գարունն է բացուեր վարդն է պաղչանին,
Քաղցր եղանակեն պլպուլն ու դումրին,
Սիրով եմ վառեալ ի կարմիր թիփն ,
Կանաչ ու կարմիր տերեւ կու հագնին...

Անոր միեւնոյն չրջանի գործերուն մէջ կարելի է տեսնել երկու հիմնական ուղ – ղութիւն, մէկը, որ հարազատ է ժամա – նակի հոդեւոր դրականութեան (դրա – բաեան բառապաշար ու չարահիւսու – թիւն , հոդեւոր երգերու մէջ ընդուն – ուած ոճեր ու ընդհանուր տեղիներ), միւս կողմէ տիպիկ տաղերգական ստեղ – ծագործութիւններ (մինչեւ հայերէն, տա – ղաչափական պարզառնեայ ձեւեր եւայլն ...) : Իրրեւ եկեղեցւոյ հայր ան հոդեւոր երգերուն տուած է կանոնական կերպա – րանք , իսկ անձնական ու հասարակա – կան տրամադրութիւններ արտայայտուե – լու առեն համեմատաբար ազատ վար – ուած է :

Միջնադարեան դրականութեան պահակը կազմող երգերէն է Աղթամարցիին վերա – գրուած «Ցամէն առաւօտ եւ լոյս» տաղը, որուն մէջ այլ յղկերէ ու մոտիւմներէ աւելի կը հնչէ մարդկային կեանքին կարճատեւութեան ողբերգութիւնը՝ ի հա – ստատումն այդ կեանքի եւ փառաբանու – թեան :

Տաղին բանաստեղծական մտայղացու – մով այդին՝ ցանկապատով ու հնճանով, կեանքն է, որմէ դուրս կը հրաւիրէ ամէն առաւօտ հրեշտակապետը այգեպանին.

Ցամէն առաւօտ եւ լոյս

Ցամէն առաւօտ եւ լոյս – *Ցամէն առաւօտ* – *Ցամէն առաւօտ եւ լոյս* – *Ցամէն առաւօտ եւ լոյս*

ԹԵՐԹԱՐԱՆԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄՐՉԱՎ

—*—

ԲՈՒԿՎԱՅԻ Կ/Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ՊԱՐՏԻԶԱՆ

Ս. Ե. Ռուսաստանի հայ գաղթականության մասին ունենք մի շարք հետաքրքրական տեղեկություններ։ Ինչպես հայտնի է, 1828 թ. Ռուսաստանի հետ Պարսկաստանի կնքած հաշտության պայմանագրի համաձայն, Պարսկաստանի հայերի մի մասը տեղափոխվեց Ռուսաստան։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։

Ա. ՊԱՐՏԻԶԱՆ

Ս. Ե. Ռուսաստանի հայ գաղթականության մասին ունենք մի շարք հետաքրքրական տեղեկություններ։ Ինչպես հայտնի է, 1828 թ. Ռուսաստանի հետ Պարսկաստանի կնքած հաշտության պայմանագրի համաձայն, Պարսկաստանի հայերի մի մասը տեղափոխվեց Ռուսաստան։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ՊԱՐՏԻԶԱՆ

Ս. Ե. Ռուսաստանի հայ գաղթականության մասին ունենք մի շարք հետաքրքրական տեղեկություններ։ Ինչպես հայտնի է, 1828 թ. Ռուսաստանի հետ Պարսկաստանի կնքած հաշտության պայմանագրի համաձայն, Պարսկաստանի հայերի մի մասը տեղափոխվեց Ռուսաստան։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։

ՎՈՍՏՎՈՍԿ-ԴՈՓՎՈ

ՉՈՒՊԿԻՆԻ

Մեքենաներ 12ի, տնային եղանակով թեթև մեքենա – Մոլիներ, դիմադրություններ, ինքնաշեն էլէներատորներ և ամեն տեսակ էլէկտրական պարագաներ։ Ամեն տեսակ պատվերներ կատարվում են ամենաարագ ժամանակի մեջ։ Գները շատ էժան։ Ամեն տեսակ տեղեկություններ ստանալու համար դիմել հետևյալ հասցեով։

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ՁԵՌՔ ՎԱՀԱԳՆԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

ՓՈՓՈՂ ՄԸ»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ՊԱՐՏԻԶԱՆ

Ս. Ե. Ռուսաստանի հայ գաղթականության մասին ունենք մի շարք հետաքրքրական տեղեկություններ։ Ինչպես հայտնի է, 1828 թ. Ռուսաստանի հետ Պարսկաստանի կնքած հաշտության պայմանագրի համաձայն, Պարսկաստանի հայերի մի մասը տեղափոխվեց Ռուսաստան։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։ Ռուսական կառավարությունը հայ գաղթականներին հատկացրեց Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Երևանի նահանգներում։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին և ԱՐՄԵՆԱԿ ԵԿԱՐԵԱՆԻ մահուան 45ամեակին :

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 16էն 20, ՍԱԼՈՆ ՍՓԼԱՆՏԻՏ, 31 Պուլվառ տ'Աթէն

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ և ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տոհմիկ պարեր Հայ Արենոյչներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին եւ Օր. Շամիրեանի

Մեներգ.— *ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ, Եւդինէ Նազարեան եւ Սահակ Տէրոյեան*

Արտասանութիւն.— *Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, Օր. Շուշան Անդրէասեան, Պ. Պ. Հայկ Ֆրանքեան եւ Վ. Նազարեան :*

Դաշնակ.— *Օր. Մատլէն Մարկոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Արզումանեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին

Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24

SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 Ֆրանք

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797-71-98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ

Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

Այրի Տիկին Աննա Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զոլաքեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 24ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 28), առաւօտ ժամը 10·30ին իր բնակարանը՝ 29 Բիւ Փիէռ Փոլի, Իսի, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան իրենց կնքահօր՝ ՎԱՀԱՆ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առթիւ, հարիւր Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, տնական աշխատանքներու համար, առանց զաւակի ընտանիքի մը մէջ: Լաւ վարձատրութիւ հեռաձայնել Կարապետ Եանպէկեանի 250-10-54 :

ՀԱՐՍՆԻՔ

Թղթատարի յապաղումներու հետեւանքով, կարգ մը հրաւէրներ հասած չըլլալով, Տիկին Էռնա Ճամալեան եւ Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Ռուատոր կը յիշեցնեն թէ իրենց զաւակներուն՝

ԷՎԼԻԹԱՅԻ եւ ԺԱՔԻ

Ս. պսակի արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի, Ապրիլ 30, ժամը 17ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զ. Նշանեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղիկի Ֆլորա Շէօհլէեանի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Թիւֆէնկճեան իր ամուսնոյն (Ապրիլ 11/24ին զոհուած) եւ բոլոր մեռեալներու յիշատակին՝ կը նուիրէ քսանական Ֆրանք Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին, ծերանոցներուն, Շ. Նարդունիի գործերու հրատարակման Ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար: Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488 - 62 - 06:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 - 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4-22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համազգային նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Կիրակի, Ապրիլ 27, ժամը 20,45ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ Maître DIDIER AUBOURG

(Avocat à la Cour d'Appel de Paris, membre du Centre d'Information et d'Etude sur le génocide)

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ

Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու

ՕԹԷԼ ՌԻՁ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՊԻՒՖԷ *Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով*

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ

Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :

Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի

Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է: Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՃԱ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն:

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ *Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ*

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :

Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն

Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 Ֆրանք :

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10 Մաժօր: Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 Ֆրանք :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 29, ժամը 20·45ին

CINEMA LE DAUPHIN

65, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին

ԷՐԵԲՈՒՆԻ (ԵՐԵՒԱՆ)

(Փաստանկար)

եւ

ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ

(Գեղարուեստական Ֆիլմ)

Մուտք 6 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը.

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

TRANSIT

Agence en Douane
— Transports —

Maison DERDERIAN

Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956

32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98
MARSEILLE (1e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
27
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
27 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11499 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.499

«Ի՞ՆՉ ՓՈՅԹ ԿԵԱՆՔԸ ՄԵՌՆՈՂ, ԵՐԲՈՐ ԵՐԱԶՆ ԱՆՄԱՀ Է»...

Պելժիոյ Կանտ քաղաքի համալսարանին մէջ (ուր նահատակ բանաստեղծը՝ Դանիէլ Վարուժան, հաղորդուեցաւ ընկերային գիտութիւններու եւ յատկապէս ընկերվարութեան առողջ գաղափարներով) հայ երիտասարդ մտաւորականներու եւ ուսանողներու կողմէ զետեղուած է յուշատախտակ մը՝ որուն վրայ քանդակուած են իր սա տողերը.

— «Ի՞նչ փոյթ կեանքը մեռնող, երբ որ Երազն անմահ է»:

Կարեւորութիւն չունի ցաւը՝ զոր կը զգանք կորուստներու առիթով, որովհետեւ էականը գաղափարներու անկորուստ պահպանումն է:

Հիմնականը այն չէ՝ որ մարդը դադրի մահկանացու ըլլալէ. այլ այն՝ որ իտէալները յաւիտենական ըլլան:

Պիտի մեռնինք մենք. պիտի կասի մեր կեանքը, սակայն պիտի տեւեն մեր գաղափարներն ու նպատակները, եւ մեր Երազները անմահ պիտի մնան:

Քերթողը չէր գիտեր հաւանօրէն, որ ջարդարարը քանի մը տարի ետք գործի պիտի վերածէ գիւային իր ծրագիրը, սակայն գիտէր ամբօրէ՛ն — 1890ական թուականներու եւ 1909ի եղերադրուագ անցքերու նախընթացով — որ Հրէշը յաղեցած չէ ու տարփողուած շողշողո՛ւն կարգախօսքները անկենդան ու կեղծ բառեր են միայն («եղբայրութի՛ւն» եւ «հաւասարութիւն», «իրաւունք» ու «արդարութիւն»):

Ոճրէն աւեի քան յիսուն տարի ետք, այսօր, նահատակներու ոգեկոչումը մեզ անոնց Երազներուն կը կապէ աւելի՝ քան սուգի ու վշտի պատմութեան:

Մարդկային է հոգեկան ընկճումը, երբ մեռնողներու կեանքին վայրագ խզումը յուշք ու պատկեր կը դառնայ մեր մտքին մէջ. ոչ մէկ դատում եւ կեանքի ոչ մէկ իմաստասիրութիւն կրնայ հիմնովին ջնջել տրամութեան զգացումը՝ աննախընթաց սպանդի մը վերյիշումէն թելադրուած:

Սակայն սուգը եւ կսկիծը կրնան խոչընդոտ դառնալ մարդոց եւ ժողովուրդներու վերելքին՝ եթէ արցունքէն չծնի նոր խիզախումի եւ նոր կեանքի գաղափարը, եթէ գերեզմաններէն սկիզբ չառնեն յարութեան ու նուաճումի ձգտումները:

Ցետ Եղեռնի աւելի քան յիսուն տարիներուն՝ տարասփիւռ Հայութիւնը գործի վերածած է արդէն նահատակներու կտակը, մէկ կողմէ ծաղկուն Հայրենիք մը կերտելով ու միւս կողմէ յաջորդական սերունդներու համար դաւանանք եւ ապրում դարձնելով Վարուժանի եւ իր ընկերներու «Երազը».— Անխախտ ու անխաթար պահել մեր ինքնութիւնը, գիտակցիլ Հայութեան հոգեկան ու մտաւոր արժէքներուն, ու անվեհեր եւ անկթոտ՝ հետապնդել ազգային – քաղաքական մեր իրաւունքները:

Ապրիլեան ոգեկոչումը՝ փաստօրէն ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ է այսօր, աւելի քան երբեք:

Մեր մարտիրոսագրութիւնը մեր հերոսապատումներով մկրտած ենք մենք, ու պատճառ չունինք նկուն ու նսեմ զգալու:

Մեր նահատակութիւնը մեր գոյապայքարներով սրբագործած ենք, ու անիմաստ է թանձրացնել տխրութիւնը՝ զոր մարդկօրէն կը զգանք ամէն տարի:

Կոչումը ունինք հերոսացնելու մեր զոհերը. ազգային պարտաւորութիւնը ունինք անմահացնելու զանոնք: — Եւ եթէ կը մերժենք նահանջականութիւնը, ապա ուրեմն թափ պէտք է տանք անոնց երազները գործի վերածելու մեր ճիգերուն:

Բաւական ճամբա՛յ կտրած ենք արդէն՝ դէպի վերջնական նպատակ: Կանգուն է կենսանորոգ Հայութիւնը հայրենական հողերու վրայ, ու Սփիւռքը վճռած է չը-սուզուիլ՝ հակառակ իր տատանումներուն, մեր ընդհանրական կեանքին սպառցող վտանգներուն եւ ճակատագրական վերիվայրումներու:

«Եթէ «վրէժ»ի զգացում մը լեռնացած էր երէկ մեր կուրծքին տակ, այսօր այդ տենդը բիւրեղացած դաւանանքի մը վերածուած է մեր մտքերուն մէջ ու կը փողփողի իբրեւ դրօշ ազգային եւ քաղաքական անկախութեան հանգանակի:

Ամայի ու աւերակ, մեռելական տափաստաններու վերածուած են երբեմնի մեր շէները՝ Թուրքիոյ մէջ: Ցամքած են շունչ, կեանք, ծիլ ու ծաղիկ: Համատարած գերեզմանատան վիճակ կը պարզէ այսօր ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը: Մինչ, սահմանէն քիչ անդին, վերակերտուած Հայրենիքը զեղուն աւիշով կը յորդի եւ «վարդահեղեղ արշալոյս»ներու երկունքով կ՛եփի...

Մեր մեռելներուն յիշատակով՝ մեր Արեւն է որ կը կերտենք: Անոնց Երազը՝ մեր Նպատակն է:

«Փունիկ» – Ազգն է Հայը, Եղեկիէլ մարգարէի տեսիլքով վերապրելու սահմանուած ժողովուրդը՝ որուն համար էր որ Նազովրեցի վարդապետը կը պատգամէր առաքեալներու բերնով.

«Մի՛ երկնչիք յայնցանէ՝ որք սպանանեն զմարմին եւ ոչ այլ ինչ գտանեն զի սպանիցեն», — մի՛ վախնաք անոնցմէ՝ որոնք մարմինը կը սպաննեն եւ ուրիշ ոչինչ կը գտնեն բնաջնջելիք...

Կրնաս դանկեր փշրել, սակայն չեն կրնար գաղափարներ փոշիացնել:

Կրնան քանդել նիւթը, սակայն չեն կրնար խորտակել ոգին:

Իր կեանքին օրինակով՝ Հայը փաստեց թէ մահուան փոսերը լոյսի շատրուաններու կրնայ վերածել ինք, ու Սպանդէն կէս դար ետք՝ յաւերժութեան կոթողներ բարձրացնել երէկուան անծանօթ շիրիմներուն տեղ:

Այսօ՛ր ալ կրնանք երգի վերածել մեր վէրքը ու ըսել բանաստեղծին հետ.

— «Ի՞նչ փոյթ կեանքը մեռնող, երբ որ Երազն անմահ է»...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Եօթը վայրկեանէն քիչ մը աւելի տեւեց տը Կոլի վերջին ելոյթը հանրաքուէէն առաջ: Նախագահին համար այլեւս յըստակ է թէ խնդրոյ առարկայ չէ օրինագիծ մը, այլ ինք: Եւ այս հանրաքուէն պարզ առիթի մը կը վերածուի ճակատագրական դեր մը տալու իրեն:

Տը Կոլ վճռական է: Պիտի քաշուի եթէ երկիրը ո՛չ պատասխանէ, որովհետեւ իրեն համար Ֆրանսայի ճակատագիրն է որ խնդրոյ առարկայ է եւ երբեք իւրաքանչիւր Ֆրանսացիի որոշումը այսքան ծանր կշռած է «... Ձեր պատասխանը խնդրոյ առարկայ պիտի ընէ Ֆրանսայի ճակատագիրը, վասնզի բարեփոխումը ամբողջական մասն է մասնակցութեան զոր կը պահանջէ յետ այսօրիկ, արդի ընկերութեան հաւասարակշռութիւնը: Մերժել, կը նշանակէ ընդդիմանալ կենսական մարդի մը մէջ, ընկերային, բարոյական, մարդկային այս բարեփոխման, առանց որուն աղէտալի ցնցումներու կ՛երթանք: Որդեգրել՝ կը նշանակէ վճռական քայլ մը առնել այն ճամբուն վրայ որ մեզ յառաջդիմութեան կը տանի կարգի ու համերաշխութեան մէջ, խորապէս փոխելով յարաբերութիւնները Ֆրանսացիներուն միջեւ»:

Այս ճառէն ետք ալ ընդդիմադիր եւ կողմնակից արտայայտուեցան, առաջինները շեշտելու համար թէ հարկ չկայ այսքան մեծ ողբերգութեան մը բնոյթը տալ հանրաքուէին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ազգավճիռ մը (փլեպիսիթ): Ֆիկառօն իսկ Լ. Կ. Ռոպինէի ստորագրութեամբ, կը գտնէ թէ իսկական խղճի պարագայ մըն է, բայց նաեւ պէտք չէ մոռնալ որ «ով որ վարժութիւնը կ՛առնէ սահմանադրութիւնը բռնաբարելու լաւ բան ընելու համար, ինքզինքին իրաւունք կուտայ շատ յաճախ, զայն բռնաբարելու դէշ արարքներ ծածկելու համար»:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Տագնապը սուր է եւ դեռ չէ գտնուած այն փրկարար մարդը, որ պիտի յաջողի իր շուրջը միաձայնութիւն ստեղծել: Կը կարծուի թէ հարկ պիտի ըլլայ խորհրդարանէն դուրս մէկը փնտռել, գուցէ նոյնիսկ զինուորական մը: Իսկ Էլ Ֆաթ կազմակերպութիւնը կ՛ըսէ թէ, լիբանանեան իշխանութեանց ձեռք առած միջոցները «յստակօրէն ուղղուած էին Պաղեստինցիներուն դէմ եւ պէտք չէ թոյլ տալ որ վերանորոգուի նման բան մը»:

× Մարսէյլի մէջ, լիբանանցի ուսանողները գրաւած են իրենց հիւպատոսարանը: Զեկոյցի մը մէջ Էքս – Մարսէյլի լիբանանցի ուսանողները կը պահանջեն որ բոլոր արգելափակուածները ազատ արձակուին, պատերազմական վիճակը վերնայ, լուսարգելը ջնջուի, արտայայտութեան ազատութիւնը վերահաստատուի եւ պաղեստինեան դիմադրութեան գործունէութիւնը բոլորովին ազատ ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ բաւական իրարանցում կայ իբրեւ հետեւանք ամերիկեան զեկոյցի մը, զոր Աթէնքի ամերիկեան դեսպանատունը հրատարակած էր իր շաբաթաթերթին մէջ, ուր կը յայտնուի թէ Միացեալ Նահանգները կը մաղթեն որ Յունաստան վերադառնէ աւելի ազատական խորհրդարանական վարչակարգ մը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ (Վայմար) քաղաքապետը նախկին նացի մըն էր որ հանգստեան կոչուած էր, բայց անոր տեղը գրաւողն ալ նացի մըն է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ կոլխոզներու նոր կանոնագիր մը կը պատրաստուի, որ Նոյեմբերին կոլխոզներու Գ. համագումարին պիտի առաջարկուի: Նոր ծրագիրը շատ նորութիւն չի բերեր, բայց արձակուրդ կը նախատեսէ ու նաեւ ծննդաբերութեան արձակուրդներ:

ՄՈՍԿՈՒԱ խոստացած է Հուսաքի որ հետզհետէ խորհրդային զօրքը պիտի պարպէ Չեխոսլովաքիան, բայց երկրին մէջ, իսկական ոստիկանական մթնոլորտ մը կայ:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ տօնավաճառին փակումէն քանի մը ժամ առաջ, ռումբ մը կը պայթէր Ֆիաթի տաղաւորին մէջ: Մօտ տասը վիրաւորներ կան: Աւելի քան յիսուն հոգի կար տաղաւարին շուրջը պայթումին ատեն եւ անմիջապէս խուճապ ստեղծուած է:

ԱՄԵՐԻԿԱ ՍԿՍԱԻ ՆՄԱՆԻԼ ՀԻՆ ՀՌՈՄԻՆ

Հէրալտ Թրիպիւն կը գրէ.— Անգլիացի երեւելի պատմաբան եւ փիլիսոփայ Էրնըլտ Թոյնպի ցնցող յայտնութիւններ ըրաւ Միացեալ Նահանգներու ապագայի մասին, դառն եւ խայթող խորհրդածութիւններով: Ըսաւ թէ ամերիկացի ժողովուրդին յոյսերը փշրուած են այսօր, երկիրը ենթարկուած է հիմնական փոփոխութիւններու, որոնք պիտի շարունակուին, յիշեցնելով Հռոմէական Կայսրութեան վերջին օրերը, անոր եղերական փլուզումը:

Ինչպիսի նմանութիւն մը կայ հին Հռոմին եւ այսօրուան Ամերիկայի միջեւ, որ երեւութապէս հզօր է հռոմէական կայսրութեան չափ, եւ իր ուժը կ՛օգտագործէ, ամբողջ աշխարհը ահաբեկելու աստիճան: Բայց ներքնապէս անհանդարտ է, խռովութիւնները բարդութիւններ կը ստեղծեն ամէն օր, եւ ամերիկեան Սահմանադրութիւնը, որ ատենօք հիացում կը պատճառէր մարդկութեան, անդործածելի մեքենայի մը վերածուած է այսօր: Եւ, ամէնէն ցաւալին, ահաբեկչական դէպքեր աւելցած են Ամերիկայի մէջ:

Ամերիկացիք սխալ չափանիշերով կը մօտենան նաեւ համայնավար աշխարհին: Հակառակ անոր որ խոր տարակարծութիւններ կան Կարմիր Չինաստանի եւ Սովետ Ռուսիոյ միջեւ, անքաքտելի ամբողջութիւն մը կը նկատեն համայնավար երկիրները: Նոյն տեսակէտը կը պաշտպանեն նաեւ Վիէթնամի կռիւին առթիւ առանց խորհելու թէ կարեւոր խրամատներ, նոյնիսկ թշնամութիւններ ստեղծուած են ամայնավար ճակատներու միջեւ: Ամերիկացիներու համար Մաօ Ցէ Թունկ համայնավար մըն է, ինչպէս համայնավար մըն է Հիւսիսային Վիէթնամի ղեկավարը, Հօ Շի Մինհ: Այս նկատումով է որ Ամերիկացիք կը խորհին թէ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Մաոյի եւ Հօ Շի Մինհի միջեւ, եւ թէ անոնք չեն կրնար տարբեր տարբեր գաղափարներ եւ տեսակէտներ ունենալ: Չեն մտածեր թէ երկու հազար տարիէ ի վեր Վիէթնամցիք կռիւ մղած են Չինաստանի թափանցումին դէմ, իրենց գոյամարտը պաշտպանելու համար: Ամերիկա աչքերը փակած է այս ճշմարտութեան առջեւ եւ Վիէթնամի վրայ յարձակելով, պատճառ եղած է որ ան մօտենայ իր երէկի թշնամիին, Կարմիր Չինաստանի:

Էրնըլտ Թոյնպիի համաձայն, Ամերիկա մինչեւ այսօր կարեւոր սխալներ գործեց եւ նոյնքան վտանգաւոր քայլեր առաւ: Հակառակ այս վրիպումներուն, սխալ պիտի ըլլար ամբողջովին յոռետես ըլլալ Ամերիկայի ապագայի մասին: Այդքան յուսահատութեան տեղի չկայ, բայց անհրաժեշտ է նկատի ունենալ Կարմիր Չինաստանի զանգուածային թաւալումը, որով կը մեծնայ ու կը զօրանայ անվերջ: Բացայայտ է որ 21րդ դարուն ան աշխարհի տէրը եւ տիրականը պիտի ըլլայ, եւ այդ թուականներուն, տիեզերքի բնակչութեան երկու հինգերորդը պիտի բաղկանայ Չինացիներէ, որոնք գերազանցօրէն աշխատասէր եւ արթնամիտ ժողովուրդ մըն են, եւ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով միացած են կեդրոնական կառավարութեան մը իշխանութեան տակ: Զգացած են նաեւ որ իրենց ծանրութիւնը աշխարհի պարտադրելու համար արդիական հաւաքականութիւն մը պէտք է ըլլան, եւ այս ուղղութեամբ ալ կը պատրաստուին:

Քաղեց՝ Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԴԵՐԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՄԷՋ

Մշակութային արժէքները գործն են որոշ թիւով ընտրեալներու, որոնք տաղանդ ունին եւ ստեղծագործելու ներքին կրակ : Այս պատճառով ալ խօսիլ ժողովուրդի մը հոգեմտաւոր հարստութեան մասին, կը նշանակէ խօսիլ առաւելաբար անոր հանճարեղ զաւակներուն ձգած ժառանգութեան մասին : Ժողովուրդ մը արդարօրէն հպարտ է իր մեծ արուեստագէտներով, գրագէտներով, բանաստեղծներով եւ գիտնականներով, որովհետեւ անոնք են հեղինակները այն լաւագոյնին, որ կը դիմանայ դարերուն եւ կը յաւերժացնէ նաեւ ազգի մը ինքնուրոյն գոյութիւնը :

Ո՞ր չափով սակայն ժողովուրդը ինքը մասնակից է մշակութային հարստութիւններու իրագործման : Ուրիշ խօսքով՝ ի՞նչ է դերը լայն զանգուածներուն հրաշածնունդ ստեղծումներու այս ընթացքին մէջ :

Մշակոյթի ծնունդն ու զարգացումը կրօնական՝ խորհուրդ ունի իր մէջ : Ինչպէս եկեղեցին կանգուն է եւ կենդանի՝ հոն աղօթելու եկող բազմութիւններու շունչով , այդպէս ալ մշակոյթի տաճարը ջերմեռանդ հաւատացեալներու եւ հիացիկ երկրպագուներու կը կարօտի , որպէսզի շնչէ ու պայծառանայ :

Միայն ծիսակատար հոգեւորականներով եկեղեցին չապրիր : Խունկը, մոմն ու շարականները ժողովուրդին համար են, անոր ապրումներուն շօշափելի արտայայտութիւնը :

Միայն գրագէտներով ու երաժիշտներով մշակոյթը կը վերածուի թանգարանային ապրանքի. դեղեցիկ ձայնն ու երգը, հմայիչ գիծն ու գոյնը ժողովուրդին համար են, անոր հոգեկան յոյզերուն ներդաշնակ արտայայտութիւնը :

Պէտք է դառնան նաեւ անոր արբեցութեան գինին եւ անոր վայելքին լիառատ սեղանը :

Ժողովուրդը ինքն ալ ստեղծագործութեան իր բաժինը կը բերէ մշակութային գանձարանին, անանուն տաղերու , երգերու եւ պարերու այն գունագեղ բերքով, որուն ամբողջութիւնը ֆոլքլոր կը կոչուի : Ասիկա իր ուղղակի մասնակցութիւնն է մշակոյթի ծնունդին եւ արդիւնք՝ հայրենի բնութեան , հարազատ միջավայրի, աւանդական սովորութեանց ներգործումին :

Մշակոյթի զարգացման մէջ ժողովուրդի անուղղակի դերը աւելի կարեւոր է սակայն : Եւ այս դերը ուրիշ բան չէ , եթէ ոչ կենդանի ներկայութիւն մը եւ բարախուն սիրտ՝ իր մեծ տաղանդներուն երկին ու երկունքին դիմաց :

Մշակոյթի անդաստանը ծաղկուն մնալու համար պէտք է ոռոգուի ընդհանրական սիրոյ ջուրերով :

Իր գրողներէն եւ արուեստագէտներէն կտրուած, իր արժէքներուն հանդէպ անտարբեր ժողովուրդի մը մշակոյթը չի կրնար գոյատեւել եւ հասնիլ նոր նուաճումներու, մանաւանդ երբ ան կը պատկանի փոքր ազգի մը, որուն լեզուն եւ պայմանները թոյլատու չեն համաշխարհային հաղորդականութեան :

Հրճուանք եւ հպարտութիւն ներշնչող երեւոյթ է մշակութային ձեռնարկի մը մեր բազմութիւններուն խուռներամ ներկայութիւնը : Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ Սփիւռքի օտար երկինքներուն տակ անգամ հայ մշակոյթի տաճարը իր երկրպագուները ունի, իր հաւատացեալները , որոնք գիտեն կենդանի ապրումի վերածել Նարեկացին ու Քուչակը , Սայաթ – Նովան կամ Չարենցը :

Հայութիւնը իր պատմութեան ամէնէն մռայլ օրերուն հոգեկան կապերը չխզեց գիրէն ու գրականութենէն , մագաղաթէն ու մատեանէն : Հայ մշակոյթին կանթեղը միշտ պլպլաց տգիտութեան խաւարին մէջ եւ գիւղացին ծունկի եկաւ պաշտամունքով ձեռագիր Նարեկի մը կամ «Վէրք Հայաստանի»ի մը խորհուրդին առջեւ : Պահեց այդ սրբութիւնները իր կուրծքին վրայ եւ իր կուրծքի զրահով ալ պաշտպանեց զանոնք երբ որ պէտք եղաւ :

Ամէն անգամ որ հեղինակաւոր ձայն մը կը բարձրանայ եւ կը վկայէ, թէ Հայութիւնը մշակութային ազգ է, հոգեկան արժէքներ կերտող բազմաշնորհ ժողովուրդ, ես կը խորհիմ ոչ այնքան լուսապսակ ճակատներու մասին, որքան տառապած եւ խոնարհ այն բազմութիւններուն, որոնք դարէ դար մշակոյթի ծարաւով ու քաղցով ապրեցան եւ իրենց կեանքի գնով պահպանեցին մեր ձեռագիրները :

Դառնութեան եւ դատապարտութեան խօսքեր ալ չեն պակսիր նոյն այս ժողովուրդի երեսին նետուած : Նիւթապաշտութեան եւ փերեզակութեան գիծեր ալ չեն պակսիր մեր նկարագրին մէջ : Անուրանալի է սակայն, թէ գաղափարապաշտութիւնը աւելի տիրական է եղած, լոյսի եւ ճշմարտութեան որոնումը՝ աւելի հզօր : Այլապէս Հայութիւնը ի վիճակի չէր ըլլար ներկայանալու քսաներորդ դարու հսկայաքայլ արշաւին՝ իր պատուաւոր դերով եւ դիրքով :

Մշակոյթի մը ներզօր ուժը եւ կենսունակութիւնը պէտք է չափել զայն ստեղծող ժողովուրդին ապրումին զօրութեամբ :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՀՐԷՇԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Հայաջինջ Սարսափներուն կապուած սեւ յիշատակներուս մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ծննդավայրիս՝ Ատափազարի դահիճներէն առաջինը , Իպրահիմ պէյ ըսուած գազանը :

Պատերազմը յայտարարուած էր արդէն եւ ամէն տունի մէջ — հայ, յոյն, նո՛յնիսկ թուրք — տխրութիւնը կախուած մընացողներու դէմքէն ծայրը մահ կար : Ո՛վ գիտէ քանի հոգի պիտի վերադառնային պատերազմի դաշտէն :

Սակայն, ամէնէն աւելի տխուր էին Հայերը : Իրենց զինուորները մեծամասնութեամբ կը դտնուէին աշխատաւորական անզէն վաշտերու մէջ եւ դէշ լուրեր սկսեր էին շրջան ընել :

1908ի Սահմանադրութենէն ի վեր Հայերը եւս ենթակայ էին զինուորական պարտադիր ծառայութեան : Պատուաւոր կերպով մասնակցած էին Պալքանեան պատերազմին. բաւական զոհեր ալ տուած՝ արդ, ի՞նչ կը նշանակէր այս խըտրութիւնը . թշնամական վերաբերմունքը : Կասկածը կը կրծէր բոլորին սիրտը :

Գիշեր մը քաղաքը լեցուեցաւ զինուորներով. դարձաւ բանակատեղի : Գրաւուեցան հայկական թաղերու խոշոր շէնքերը. Ազգային Կեդրոնական Վարժարանը , ամերիկեան միսիոնարներու աղջկանց Հայուհեաց Վարժարանը : Կառավարութիւնը գրաւեց նաեւ մեր նորաշէն տունին մէկ – քանի սենեակները բարձրաստիճան սպայի մը յատկացնելու համար : Կրթուած, ազնիւ Թուրք մը, որ աշխատեցաւ զգալի ընել չտալ իր ներկայութիւնը : Եթէ իր խօսքը մտիկ ընէինք հաւանաբար զերծ կը մնայինք տեղահանութենէն. բայց, երիտասարդ հայրս՝ մայրս չուզեց զատուիլ հօրաքոյրներէս, հօրեղբօրմէս եւ ամէնքս մէկ բռնեցինք գաղթականութեան ճամբան :

Մայրաքաղաքին մօտիկը Ատափազարը շատ հեռու էր ճակատէն . զինուորական ոչ մէկ յարմարութիւն ունէր. սակայն , մանրանկար Հայաստան մըն էր իր մօտաւորապէս քսանեւհինգ հազար համախումբ ապրող Հայութեամբը, եւ «վտանգաւոր քաղաք»ի անուն էր հանած : Դեռ չէր չորցած նաեւ սպաննուած թուրք զինուորին արիւնը : Գիրերու գիւտի տօնակատարութեանը առթիւ զինուորական տասնեակ մը ուզեց արդիլել թափօրը : Զգայնացած ժողովուրդը յարձակեցաւ զինուորներուն վրայ, զինաթափ ըրաւ զանոնք : Դժբախտաբար մէկը դաշունահար մնաց սալայատակին վրայ : Ասկէ զատ, եկող – գացող գործիչներու պոռոտախօս ճառերը, ցոյցերը կը մղէին կառավարութիւնը զգուշութեամբ շարժիլ :

Քաղաքը զինուորական շղթայի տակ առնուելէն ետքն էր, որ Ատափազար զըրկուեցաւ Իպրահիմ պէյը :

Նախ անուշութեամբ , յետոյ սպառնալիքով ան պահանջեց զէնքերը, ռումբերը յանձնել կառավարութեան : Սուրբ Կարապետ եկեղեցիին մէջ բանտարկեց քաղաքին մէջ մնացած քիչ թէ շատ ծանօթ դէմքերը , եւ սկսաւ թրքավարի ձեւով հարցաքննութեան :

Ականատես վկաներէն մէկը, կը պատմէ .

« Եկեղեցին վերածուեր էր տանջարանի : Ամէն առտու երկու կառք թաց դաւազան կը բերէին զինուորները. անոնցմով պիտի ծեծուէին «Ֆալախկա» զրուածները : Եկեղեցիին մէջ արգելափակուած էին շուրջ 250 հոգի որոնք յաջորդաբար կը ծեծուէին : Ամէնքն ալ վէրք ու ցաւ ունէին. փսիաթի պէս փռուեր էին դետինը ու կը սպասէին իրենց սահմանուած ճակատագրին : Վաղահաս մահը ցանկալի էր : Ն. Թարիկեան խելագարած ինքզինքը վար նետեց վերի պատշգամէն, եւայլն» : (Ատափազարի պատմագիրք) :

Սարսափը տիրեց քաղաքին : Երբ փողոցին ծայրէն կը լսուէր գազանին եւ իր հետեւորդներու ձիերու սմբակներուն ձայնը, ամէն մարդ կը պահուրտէր : Օր մը ինչպէս եղաւ մեր տունին առջեւը հանդիպեցաւ մէկուն : Քաշեց մտրակը, սկսաւ անխնայ ծեծել խեղճ մարդը եւ արիւնլուայ վիճակի մէջ ձգելով՝ հեռացաւ : Վարագոյրներուն ետեւը կծկտած դողալով կը դիտէինք եղածը :

Սակայն, նպատակս այս վայրագութիւնները պատմել չէ : Ի վերջոյ մեր քաղաքը եւս ճամբայ ելաւ դէպի անապատները :

Վերջացաւ պատերազմը : Անհոգ պըզտիկ մանուկներ դարձանք չափահաս : Լսեցինք, կարդացինք մեր ժողովուրդին Եղեռնապատումը. բայց, հարցում մը տեւականօրէն կը տանջէր միտքս : Ի՞նչ եղաւ Իպրահիմ ըսուած սրիկան : Արժանի պատիժը դտա՞ւ : Զէնք, դաշոյն գործածող Ատափազարցի կարիճ տղաք : «էֆէ»ներ չէին պակսեր. մէկը չփնտռե՞ց ոճրագործը : Չմաքրե՞ց հաշիւը :

Հարցուցի, գրեցի տարեց հայրենակիցներու : Ոչ ոք կրցաւ զոհացուցիչ պատասխան մը տալ : Միայն այն մտածումը, թէ շունը ազատած է հայկական վրիժառու բազուկէն, ահաւոր ցաւ մըն էր ինծի համար... մինչեւ անցեալ ամիսները :

Բոլորովին պատահմամբ է, որ լուծուեցաւ գաղտնիքը :

Քեռայրիս՝ Վահագնին ձեռքը կ՛անցնի գիրք մը. Անթեղուած Գաղտնիքներ, տպուած Պէյրութ, 1967ին : Թղթատած միջոցին կը հանդիպի Իպրահիմի պատմութեանը : Ուրախ լուրը եւ գիրքը բերաւ ինծի :

Այսպէս է որ իմացայ, թէ Ատափազարի Հայութիւնը խաշող դաժանաբարոյ գազանը իր պատիժը դտած է Զինագագարին, Հալէպի մէջ :

Բիւթանիան պարպուելէն ետք պաշտօնով կը փոխադրուի Դամասկոս : Կ՛ամուսնանայ գեղանի հայ աղջկան մը՝ Սի-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Անունը չտուաւ, խիստ մաքուր հագուած երիտասարդ պէյ մըն է, որ առաջին անգամ կը տեսնեմ :

Մառանապետը տենդոտ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի հիւրանոցը, դուռը բացաւ եւ իրեն սպասող հիւրը նշմարելով թեթեւ ճիչ մը արձակեց, յետոյ ետին դարձաւ եւ սրահէն ներս մտնելով դուռը գոցեց :

— Ի՛նչ յանդգնութիւն, Արիֆ պէյ, գոչեց :

Երիտասարդը որ նոյնքինքն մեղի ծանօթ յեղափոխականն էր, պատասխանեց.

— Կը ներէք Օսման պէյ, բայց պարտաւորուած էի ձեզ տեսնել անպատճառ :

— Բայց այս միջոցիս գիտէ՞ք թէ ի՛նչ սարսափելի փորձանքներ կը սպառնան մեր բոլորիս ալ գլխին :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց Արիֆ իր խօսակցին ըսածներէն դող ելած :

Ապտիւլ Համիտի մառանապետը մօտեցաւ երիտասարդին եւ պատմեց ինչ որ լսած էր ճէվհէր աղայէն :

— Շիտակը ծանրակշիռ է այդ իրողութիւնը, ըսաւ Արիֆ, բայց ինչո՞ւ համար արդեօք Համիտ այս հարցաքննութիւններուն ձեռնարկած է, միթէ որոշ կասկածնե՞ր ունի :

— Չեմ գիտեր, բայց կը վախնամ որ շուտով հարցաքննուելու կարգը ինծի պիտի գայ : Հիմա պատմէ տեսնենք թէ ի՛նչ կարեւոր բան քեզ հոս բերելու անխոհեմ արարքին մղեց :

— Նախ ըսէք թէ ի՛նչ վիճակի մէջ է Սատըք :

— Միշտ զնտանին մէջ բանտարկուած ու ամէն յարաբերութիւններէ զրկուած :

— Դեռ կ՛ապրի ուրեմն :

— Այո, դեռ կ՛ապրի, բայց չեմ գիտեր թէ որքա՛ն պիտի կրնայ դիմանալ այս կեանքին :

— Հարկ է որ Սատըք իրմէ պահանջուած խոստովանութիւնը ընէ, որպէսզի ազատի այդ տանջանքներէն :

— Ի՛նչպէս, կ՛ուզէ որ ձեզ մատնէ՞...

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը, այժմ կրնայ ամէն բան ըսել, որովհետեւ ամէնքս ալ ապոհովութեան մէջ ենք :

— Ի՞նչ ըսել կ՛ուզես, հարցուց Օսման պէյ զարմացած :

— Ըսել կ՛ուզեմ որ Ֆաթմա եւ իր հետ Զիւլէհան ու Հասանն ալ, որոնք հրաշալի զուգադիպութեամբ մը զինքը տանող առագաստանաւը ապաստանած են, անվտանգ հասած են Սելանիկ ու անկէ ալ մեր ապստամբ ընկերներուն քով :

— Այս լուրը չափազանց ուրախացուց զիս, ըսաւ Օսման պէյ, մանաւանդ այդ խեղճ տղոց ազատումը :

— Յետոյ Սայի պէյ եւս հեռացած է Պոլսէն երէկուընէ ի վեր. նոյնպէս մեր միւս ընկերները : Իսկ ես այս իրիկուն իսկ շոգենաւ կը մտնեմ : Ինչպէս կը տեսնես, Սատըքի ընելիք յայտնութիւնները մեղի չեն կրնար վնասել, բայց զոնէ զինքը իր սոսկալի կացութենէն կ՛ազատեն : Ես թուղթի մը մէջ մանրամասնօրէն գրած եմ ամէն բան, հիմա հարկ է որ այդ թուղթը Սատըքի ձեռքը հասնի եւ ասիկա միայն դուն կրնաս ընել...:

— Ե՞ս, գոչեց մառանապետը սարսափահար, ե՞ս, այս միջոցիս, ուր ամէնքս ալ կասկածի տակ ենք, ուր Երլտըզի մէջ ամէնքը իրար կը լրտեսեն... անկարելի բան է ըսածդ :

— Որեւէ միջոցաւ, բանտապահը սիրաշահելով, կամ սպառնալով անոր, վերջապէս անկարելին փորձելով պէտք է որ այս թուղթը Սատըքի ձեռքը հասցնես, ըսաւ Արիֆ պէյ վճռական շեշտով մը :

— Այդ ըսածդ զիս պարզապէս մահուան դատապարտել է :

— Գերագոյն ծառայութիւն մըն է, որ կը խնդրեմ քեզմէ, մինչեւ հիմա բաւական ճարպիկութիւն ունեցար ինքզինքդ չմատնելու եւ իբրեւ Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ ծառան՝ անոր վստահութիւնը գրաւել. այս անգամ ալ, վստահ եմ, որ պիտի յաջողիս, առանց գլխուդ փորձանք մը բերելու :

— Քիչ մը առաջ պատմեցի քեզ Երլտըզի մէջ տիրող վիճակը, դուցէ ժամ մը վերջ զիս ալ տանին հարցաքննելու, դուցէ տունս արդէն լրտեսներով պաշարուած է, դուցէ քու հոս ներկայութիւնդ արդէն իմացուած է, այս պայմաններուն մէջ ի՞նչպէս կրնամ առարկութիւնդ կատարել :

— Փորձէ անգամ մը, թերեւս կը յաջողիս, պնդեց երիտասարդը : Թուղթը ահաւասիկ, կարելի է զայն պահել բանտարկեալին տրուելիք հացին մէջ...:

Արիֆ պէյ այս ըսելով, գրպանէն ծալուած թուղթ մը հանեց եւ Օսման պէյի երկարեց, որ մեքենական շարժումով մը առաւ զայն ու պահեց :

— Թուղթը որչափ աւելի շուտ հասնի ձեռքը, այնքան աւելի լաւ կ՛ըլլայ ըսաւ : Արիֆ պէյ շարունակեց.

Մառանապետը չպատասխանեց :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 115)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ

Ֆ. ՍԱՍՆ

ՍԱՀՄԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂ

Նկարագրված են Հայկական ՍՍՀ տարածքում հանդիպող սողունների 15 տեսակներ, որոնցից 4-ը՝ օձանման մողեսները, ներկայացված են առաջին անգամ։ Տրված են նրանց ապրելակերպի, սնման, բազմացման, ձմեռելու, ինչպես նաև նրանց պաշտպանության միջոցների մասին տեղեկություններ։

Գրքի վերջում տրված են սողունների որոշման աղյուսակներ։

Գրքույկը նախատեսված է դպրոցների կենսաբանության ուսուցիչների, ուսանողների և լայն ընթերցողների համար։

Գինը 12 կոպ.

Գրքերը պատվերներ են ընդունում Երևանի 375-րդ փողոցի թիվ 1 տանը գտնվող «Գրքի տուն» խանութ-կրպակը և Երևանի 375-րդ փողոցի թիվ 1 տանը գտնվող «Գրքի տուն» խանութ-կրպակը։

Հեղինակ Ա. Ա. Ղազարյան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐԱՍՏԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Ա. Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ՍՈՂՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՖԱՈՒՆԱՅԻ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

1970

Ա. Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ՍՈՂՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՖԱՈՒՆԱՅԻ ՀԱՐՑԵՐ

ՀՀ ԳԱԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

1970

Հրատ. խմբագիր Ա. Ա. Ղազարյան
Տեխ. խմբագիր Ա. Ա. Ղազարյան
Սրբագրիչ Ա. Ա. Ղազարյան
Ձևավորումը Ա. Ա. Ղազարյանի
Հանձնված է արտադրության 12.01.1970։ Ստորագրված է տպագրության 12.03.1970։ ՀՍՀ 00123։ Տպաքանակ 1000։ Թուղթ № 1։ Թղթի չափսը 84×108 1/32։ Տպագրական մամուլ 2,5։ Հրատարակչական մամուլ 2,52։ Պատվեր № 1234։ Գինը 12 կոպ.
Հայկական ՍՍՀ ԳԱԱ հրատարակչություն, Երևան, Բարեկամության 24։
Հայկական ՍՍՀ ԳԱԱ տպարան, Երևան, Բարեկամության 24։

ՀՀ ԳԱԱ Գրադարան
Ա. Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆ
ՍՈՂՈՒՆՆԵՐ
ՀՀ ԳԱԱ Գրադարան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐԱՍՏԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Ա. Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ՍՈՂՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՖԱՈՒՆԱՅԻ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

1970

Հրատ. խմբագիր Ա. Ա. Ղազարյան
Տեխ. խմբագիր Ա. Ա. Ղազարյան
Սրբագրիչ Ա. Ա. Ղազարյան
Ձևավորումը Ա. Ա. Ղազարյանի
Հանձնված է արտադրության 12.01.1970։ Ստորագրված է տպագրության 12.03.1970։ ՀՍՀ 00123։ Տպաքանակ 1000։ Թուղթ № 1։ Թղթի չափսը 84×108 1/32։ Տպագրական մամուլ 2,5։ Հրատարակչական մամուլ 2,52։ Պատվեր № 1234։ Գինը 12 կոպ.
Հայկական ՍՍՀ ԳԱԱ հրատարակչություն, Երևան, Բարեկամության 24։
Հայկական ՍՍՀ ԳԱԱ տպարան, Երևան, Բարեկամության 24։

ՀՀ ԳԱԱ Գրադարան
Ա. Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆ
ՍՈՂՈՒՆՆԵՐ
ՀՀ ԳԱԱ Գրադարան

ԱՐԱՐՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն, բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹԷՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ) :

Պատուոյ նախագահութեամբ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի Յանձնախումբի:

Մայիս 4, Կիրակի առաւօտ հոգեհանդիստ, պատարագ: Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Յուշարձանի վայրը :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ
Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշանի արտասանութիւն և երգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան երկու հազար Ֆրանք կը նուիրեն Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սոֆի Թոքաթլեանի, Վահան Էսմէրեանի եւ Սահակ Նալպանտեանի մահերուն առթիւ :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Արտաշէս Գմբէթեանի շիրիմին համար եղած են հետեւեալ նուէրները :—

Տիկին Աստղիկ Պալըզճեան (տարաբախտ դերասանիչ քոյրը) 500 Ֆրանք, Պ. Պ. Գէորգ Պագըրճեան եւ Կարպիս Գապատայեան 500ական, Պ. Գառնիկ Ճիէրճեան երեք հարիւր, Պ. Կարպիս Ճընկըտըրեան 250, Պ. Վահան Էսմէրեան, Պերճ Ճէզվէճեան եւ Նորայր Երամեան 200ական, Պ. Պ. Անտրէ Ոսկերիչեան, Հայկ Էսապալեան, Մեսրոպ Գէորգեան, Անտրէ Ետիգարտաշեան, Արման Ետիգարտաշեան, Էտմոն Պետրոսեան, Երուանդ Հիւսիսեան, Գ. Թովմասեան, Յակոբ Գույումճեան, Արամ Գավաֆեան, Սուրէն Գործունեան, Պետիկ Պետիկեան հարիւրական Ֆրանք :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Զատկական տօներու առթիւ եւ շնորակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան 500 Ֆր. Աղք.ին եւ հարիւրական դպրոցին եւ եկեղեցիին : Մ. Մկրտիչեան երկու հարիւր եկեղեցիին եւ տասը քիլօ ալիւր : Հ. Կարապետեան հարիւր եկեղեցին : Կ. Քէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան, Տիկ. Բ. Կարապետեան եւ Օր. Վ. Կոստանեան յիսունական : Տիկիններ՝ Ինէքճեան, Նահապետեան, Գրլըճեան, Սաղաթէլեան, Բէքմէզեան, Շ. Յովհաննէսեան, Ա. Զաքարեան եւ երկու բարեպաշտուհիներ քսանական : Պ. Պ. Կուրտիկեան, Կ. Մարգարեան, Պէյլէրեան եւ Կ. Փափազեան, Տիկիններ՝ Ալէքսանեան, Զաւուշեան, Գրիգորօֆ, Թաւշանճեան, Յակոբեան եւ Բազումեան եւ Օր. Պէննէյեան տասնական: Տիկիններ՝ Վ. Դերձակեան եւ Գարագաշեան հինգական Ֆր. :

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ծանօթացնել հայ հոգին խմբական, կրօնական եւ ժողովրդական երգերով, նպատակն է Իսի լէ Մուլինոյի հայ աւետարանական եկեղեցւոյ երիտասարդութեան :

Երեքշաբթի, Ապրիլ 29, ժամը 20·45ին :
SALLE DE L'U.C.J.G.
14, Rue de Trévise, Paris
Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, տնական աշխատանքներու համար, առանց զաւակի ընտանիքի մը մէջ: Լաւ վարձատրութիւ հեռաձայնել Կարապետ Եանպէկեանի 250-10-54:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար: Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488 - 62 - 06:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Այս Զորեքշաբթի, Ապրիլ 30, իրիկուան ժամը 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ընկերական ընդհանուր հանդիպում ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆի հետ :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները վասն պայծառութեան : Տիկին Մանուշակ Խանլեան իր մօր Իւղաբեր Մելքոնեանի մահուան առթիւ 100 Ֆր., Տիկին Աղաւնի Երկանեան, Մեռելոցի առթիւ իր ննջեցեալներու յիշատակին 100 Ֆր., Տիկին Մարգրիտ Միսաքեան իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ 100 Ֆր.:

Պ. Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան 20ական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ «Յառաջ»ին, Սահակ Նալպանտեանի եւ Մերկէր Առաքելեանի մահերուն առթիւ :(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :—

Մ. Սուքիասեան հոգեհանդստեան առթիւ Այրի Տիկին Սուքիասեան տեղւոյն Կապ. Խաչին տասը Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գաբիկեան քսան եւ քսան Կապ. Խաչին, Ա. Մերոյեան տասը, Պ. Տ. Սուքիասեան տասը Կապ. Խաչին, Ֆ. Քէօսէեանի հոգեհանդստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան եւ Այրի Տիկին Քէօսէեան երեսուն, Այր Տիկին Քէօսէեան քսան Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան քսան եւ քսան Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան երեսուն, Տիկին Փարամուքեան տասը եւ տասը Կապոյտ Խաչին :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 29, ժամը 20·45ին
CINEMA LE DAUPHIN
65, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին
ԷՐԵԲՈՒՆԻ (ԵՐԵՒԱՆ)
(Փաստանկար)
եւ
ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ
(Գեղարուեստական Ֆիլմ)
Մուտք 6 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը :

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ մսավաճառ մը: Ամբողջ թաղին միակ մսավաճառատունն է, ամսական վարձք՝ 200 Ֆրանք:

Դիմել 28 ՊՈՒԼՎԱՌ ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ :

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին
Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24
SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով
ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 Ֆրանք
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797-71-98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ
ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝
Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Մեներգողներ :— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Օրիորդներ՝
ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատներու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօղեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին վահրամ պէյ Նուպար :

Հոգեհանդիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը :— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

Ոգեկոչումի խօսք :

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մարմինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ
Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ կողմէ
Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օփերայի հրապարակ, ժամը 16ին
ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ, ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողական Տան Երիտասարդներուն կողմէ :

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողներու բաւարար թիւի մը :

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

Fabrique de Vêtements
POUR HOMMES
VILLE - SPORT
Ets ARAKELIAN
84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54
PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON
VAJA NEW JEAN'S
VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՍՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԱՊՐԻԼ
MARDI 29 AVRIL 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11500 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.500

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ա.

Կիրակի իրիկուն Սալ Կավոյի մէջ հաւաքուած էր, անդամ մը եւս, Փարիզի եւ արուարձաններու հաւատարիմ Հայութիւնը, իր յարգանքը մատուցանելու Ապրիլեան նահատակներուն :

Բեմը տեղ գրաւուած էին երեք Յարանուանութեանց պետերը՝ Սերովբէ Արք. Կարապետ Եպիս. Ամատունի, վերապատուելի Սիսլեան, ինչպէս նաեւ օրուան նախագահը եւ բանախօսները :

Փրոֆ. Էտուար Իւթիւճեան նախ հայերէն ոգեկոչեց յիշատակը մեր նահատակներուն, շեշտելով թէ անոնց զոհողութիւնը չի կրնար ապարդիւն մնալ, վասընդի մարդկութիւնը բան մը կը պարտի հայ ժողովուրդին :

Իր բացման խօսքին, Ֆրանսերէն բաժնին մէջ, Պ. Իւթիւճեան յիշելէ ետք օրուան հանդէսին կազմակերպութիւնը, որ կը վայելէ Յարանուանութեանց պետերու հովանաւորութիւնը, մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր միութիւններուն անձնական յուշ մը պատմեց Ապրիլեան այդ չարաշուք օրէն : Ինք՝ ինը տարեկան երախայ մը, կը յիշէ Ապրիլ 24ի այդ սև օրը, երբ իրենց բնակած տան դուռը կը զարնէ Տիկին Դանիէլ Վարուժանը, որ ընտանիքով վրայի յարկը կը բնակէր, ու սարսափահար կը պատմէ որ ոստիկանները եկած են Վարուժանը ձերբակալելու : Էտուար Իւթիւճեան, ինք ալ կ'ընկերանայ իր ծնողքին եւ իր մտքին մէջ դրոշմուած կը մնայ, Վարուժանի դժգոյն դէմքը եւ ոստիկաններու կոպտութիւնը, որոնք չէին ձգեր իսկ որ բանաստեղծը հետը առնէ ամէն տարրական եւ գործածական իրերը : Տիկին Վարուժան կը մարի Տիկին Իւթիւճեանի գիրկը, բայց ոստիկանները զայն կը պոկեն անոր թեւերէն : Ու Փրոֆ. Իւթիւճեան, կ'աւելցնէ թէ այդ նոյն գիշերը հարիւրաւոր մտաւորականներ, բանաստեղծներ, ուսուցիչներ, բժիշկներ, արուեստագէտներ կը ձերբակալուէին, կ'աքսորուէին ու կը ջարդունէին : Քիչ ետք, Թալէաթի հրահանգով, աւելի զանգուածային աքսորը կը սկսէր, եւ աւելի քան մէկուկէս միլիոն նահատակ կուտար, հայ ժողովուրդը, ժողովուրդ մը, որ իր համեստ թիւով եւ միջոցներով իր ստեղծագործ մասնակցութիւնը բերած է քաղաքակրթութեան՝ երաժշտութեան, ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան եւ այլ մարզերու մէջ : Այսօր Հայկական հողերը պարպուած են իրենց բնակչութիւններէն, առ յաւէտ ոչնչացած եւ հատուցում մը իսկ չէ եղած այս ժողովուրդին, հակառակ տրուած խոստումներուն : Հաւատքը կը պահենք սակայն, որ օր մը արդարութեան եւ ազատութեան ծարաւի ժողովուրդներ պիտի զբաղին Հայկական Հարցով եւ թէ հայկական հողերը պիտի վերադարձուին իրենց տիրոջ : Այսօր երբ Ափրիկէի ամէնէն թերաճ ժողովուրդները հասկացողութիւն, արդարութիւն գտան մեծերու մօտ, ինչո՞ւ նոյնը պիտի չըլլայ Հայուն համար, որ այնքան տուած է աշխարհին :

Ապա խօսքը տրուեցաւ Պ. Լեւոն Տօնիկեանի, որ մանրամասնօրէն ոգեկոչեց ջարդերը, անոնց պատասխանատու դահիճները ու նաեւ վրէժառու ձեռքերը որոնք Պերլինէն Հռոմ գետին փռեցին ոճրագործ հրէշները : Այսօր տակաւին Հայերու սիրտերը կ'արիւնին վասնզի Զօհրապները, Վարուժանները, Կոմիտասները անլռելի զանգակատուներ են դարձած : Բանախօսը շեշտեց թէ աշխարհի հզօրները, որ կողմէն ալ ըլլան չեն կրնար յաւիտենապէս մոռոցութեան տալ փոքր ժողովուրդներու իրաւունքները եւ եզրակացուց թէ պէտք է լայն բանանք մեր սրտերը հայրենիքի ձայնին ու տոկանք ժամանակի մաշեցնող հարուածներուն :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

(Շար.)

— ՖՐԱՆՍԱ Ո՛Չ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ —

ՏԸ ԿՈԼ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Կ'ԱՊԱՀՈՎԷ ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԻՍ ՄԷԿԻՆ

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂԸ - ՅԻՍՈՒՆ ՎԻՐԱՒՈՐ

Մայր երկիրը ձայներու 52,87 առ հարիւրի մեծամասնութեամբ մը ո՛չ պատասխանեց, Ապրիլ 27ի հանրաքուէին, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար սակայն ըսել ո՛չ պատասխանեց նախագահ տը Կոլի : Շաբաթ օր արդէն այս ժխտական պատասխանին կը սպասուէր եւ յայտնի չէր թէ տը Կոլ, որ Քոլոմպէ գացած էր, պիտի մնա՞ր թէ վերադառնար Էլիզէի :

Անշուշտ հարցումները շատ են այս պարտութեան վաղորդայնին եւ ասոնց գլխաւորը կը մնայ՝ ի՞նչ հարկ տեսաւ տը Կոլ իր ամբողջ ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ ընել, օրինագիծի մ առթիւ :

Ֆիկառօ սեղմ խորագրով մը շատ յատկանշական բնորոշում մը կ'ընէ « Շատ են յաղթականները մէկ պարտեալի համար» : Ճիշդ է որ եթէ պարտեալը մէկ է, յաղթականներու թիւը մեծ է ու բազմազան : Ասոնց մէջ են՝ ծայրայեղ աջէն (Թիքսիէ – Վինեանքուռ) մինչեւ ծայրայեղ – ձախ, անցնելով Ժիսքառտիէններէն, չափաւորներէն, կեդրոնէն, ընկերվարականներէն, համայնավարներէն : Այս է արդէն վտանգաւորը օրուան յաղթականներուն համար, որոնք եթէ չյաջողին կայուն հանրապետական ճակատ մը կազմել յաղթանակը շատ սուղի կը նստի եւ կը պարզուի որ բուն յաղթանակը պարտեալին մօտ կը մնայ :

Ի՞նչ պիտի պատահի անմիջականօրէն : Կէս գիշերը 11 անց, արդէն երբ արդիւնքը կը պարզուէր, Ֆրանսական մամուլի գործակալութիւնը կը սփռէր նախագահ տը Կոլի հետեւեալ յայտարարութիւնը. — « Կը դադրիմ Հանրապետութեան նախագահի իմ պաշտօնս կատարելէ : Այս որոշումը կը գործադրուի այսօր ցերեկին» :

Ուրեմն Երկուշաբթի ժամը 12էն սկըսեալ փոխանցման շրջանի մը համար որ կրնայ առաւելագոյնը՝ 40 օր տեւել, Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը կը կատարէ Ծերակոյտի նախագահ՝ Ալէն Փոհէռ : Այդ շրջանին կառավարութիւնը կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը, ինչպէս հաստատեց Քուվ տը Միւրվիլ, արդիւնքէն անմիջապէս ետք, շեշտելով «այս դէպքին ծանրակշիռ բնոյթը շատ շուտ պիտի երեւայ : Կառավարութիւնը կ'ապահովէ իշխանութեանց շարունակութիւնը : Կարգը պիտի պահպանուի երկրի մէջ, բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են այդ ուղղութեամբ» : Առաջին առթիւ ուրեմն պիտի պատրաստուին նախագահական ընտրութիւնները, որոնք հաւանաբար կատարուին, Կիրակի, Յունիս մէկին : Այդ ընտրութենէն ետք եւ մինչեւ 12 ամիսներու շրջան մը, ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը, կը պատրաստուին երեսփոխանական ընտրութիւնները :

Յատկանշական է նկատել որ Փարիզի 20 թաղամասերը «Ոչ» քուէարկած են մինչ 1968 Յունիսի երեսփոխանական ընտրութեանց, նոյն Փարիզը, մէկ հոգիի բացառութեամբ, միայն Կոլիստ երեսփոխան կ'ընտրէր :

Յիշենք նաեւ թէ շատ քիչ էր ձեռնպահներու թիւը, քսան առ հարիւրէն պակաս եւ պարզ է որ բոլոր անոնք որոնք ընդհանրապէս ձեռնպահ կը մնան, Կիրակի օր եկած են ո՛չ ըսելու :

Ամէն պարագայի մէջ միայն պարտութիւնները չէ որ դաս կրնան ըլլալ, այլեւ մանաւանդ՝ յաղթանակները : Արդէն կոլիստներն ալ ընդդիմութեան պառակտումին վրայ շատ կը հաշուեն եւ իրենց միտքն ունին տը Կոլի խօսքը՝ «Երթալէս ետք, ստեղծուած պարապը չէ որ զիս կը մտահոգէ, այլ՝ շատ լեցունը (Լը թրօ փլէն)» :

Այս տարակարծութիւններէն, չկարենալ կազմակերպուելու ընդդիմութեան պարզած աւանդական պատկերէն է որ պիտի օգտուին այսօր Կոլիստները, ինչպէս երէկ օգտուեցաւ՝ տը Կոլ : Շատ բան կախում ունի անշուշտ նախագահական ընտրութիւններէն եւ նախ եւ առաջ պէտք է տեսնել թէ որո՞նք են թեկնածուները : Կասկածէ դուրս է որ կոլիստները Փոմփիտուն ներկայացնեն, բայց կարեւոր է գիտնալ թէ Զախը (համայնավար եւ ոչ – համայնավար) մէկ թեկնածուի շուրջ պիտի կարենա՞յ համաձայնիլ թէ ոչ ընկերվարականները պիտի նախընտրեն կեդրոնի թեկնածուի մը քուէարկել եւ անկարելի չէ որ այդ թեկնածուն ըլլայ՝ Ալէն Փոհէր, որ վերջին շաբաթներուն տեսակ մը առաքսայտրի դեր խաղաց եւ հաւանաբար վճռական ալ էր իր խաղացած անակնկալի դերը :

Ֆրանսայի մէջ մտահոգութիւնը սակայն կը մնայ : Շատեր կը վախնան խրոմութիւններէ եւ արդէն իսկ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 2էն 4, ցոյցեր ու միջադէպեր տեղի ունեցած են Լատինական Թաղը եւ Շան զ'Էլիզէ : Լատինական Թաղը է սակայն, ուր բախումները ծանր եղած են եւ ըստ Եւրոպա Մէկի յիսուն վիրաւոր կայ (14ը՝ ոստիկան) : Լսուած սլոկանները եղած են աջէն ձախ՝ «տը Կոլ՝ Մոսկուա», « Փոհէռ հրաժարէ՛ » (արդէ՞ն), «Շարունակենք պայքարը », եւն եւն. : Ոստիկանութեան միջամտութիւնը շատ խիստ եղած է սակայն եւ առաւօտեան չորսին ամէն բան վերջացած էր եւ մօտ 70 հոգի ձերբակալուած :

× Արտասահմանի մէջ հակազդեցութիւնները զանազան բնոյթ ունին : Հրեաները զոհ են, Արաբները՝ մտահոգ, Եւրոպայի երկիրները չեն գիտեր թէ այս հեռացումը ի՞նչ հետեւանք պիտի ունենայ : Անգլիացիք դեռ կը վախնան յուսալէ որ պիտի կարենան Հասարակաց Շուկայի անդամակցիլ ու կը մտածեն սթերլինին վերապահուած ճակատագրին մասին (ըստ Ֆրանքին ապագային) : Ամէն պարագայի հակառակ անոր որ Ֆրանսայի մէջ եւ դուրսը կը սպասուէր այս արդիւնքին, խորքին մէջ ոչ ոք կը հաւատար, եւ առաջինը զուցէ՝ ինքը տը Կոլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆ դեռ չն կրցած լուծել իր տագնապը թէեւ պատերազմական վիճակը վերցած է ինչպէս նաեւ լուսարգելը : Նախագահ Հելու կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները : Ոմանք կը խորհին նոյնիսկ հանրաքուէի դիմել, հետեւեալ հարցումը դնելով « Կ'ուզէ՞ք որ պաղեստինեան շարժումները լիբանանեան հողէն պատրաստեն իրենց ահաբեկչական արարքները » : Ամէն պարագայի մէջ Հելու, Երկուշաբթի օր, դեռ չէր գտած վարչապետ մը եւ անկարելի չէ որ կրկին Քարամէն կանչուի :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ նախագահը՝ Զօր. Պառիէնթոս մեռած է Կիրակի օր թռանի արկածի մը հետեւանքով : Զայնասփիւռը յայտարարած է թէ թռանը հպումի մը հետեւանքով ճզմուած է : Նախագահին հետ մեռած է նաեւ իր թիկնապահը : Արկածին պատճառը շատ յստակ չէ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ բոլորովին չի մերժեր խորհրդային առաջարկը՝ սահմանային հարցերու շուրջ բանակցելու :

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄՕՐԻԱՔ ինկած է Կիրակի օր իր բնակարանը եւ ուսը՝ կոտրած : Այդ պատճառով ալ չէ կրցած քուէարկել, բայց վիճակը ծանր չէ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ ստորագրուած է Ֆրանքեւիրաքեան մշակութային համաձայնագիր մը, ըստ որուն երկու կառավարութիւնները փոխադարձաբար պիտի դիւրացնեն իրենց երկրին մէջ, միւս ընկերոջ լեզուին եւ գրականութեան տարածումը :

ՉԵԽ ոզիմպիական նախկին ախոյեան՝ Էմիլ Զաթոփէք կրնայ հեռանալ Չեխոսլովաքիայէն եւ Շուէտ հաստատուիլ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, մանաւանդ Փարիզ, ուսանողական տագնապը չէ փարատած եւ գործադուլը կը շարունակուի Լուի Լը Կռանի լիսէին մէջ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 1969-Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

ԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

Անցեալ տարուայ Դեկտեմբեր 13ին Սով. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, դումարուած կրեմլում, երեք օրեայ նիստերից յետոյ հաստատեց պետութեան 1969ի ելքումուտքի նախահաշիւը :

Արդէն Դեկտեմբեր 8ին, Ս. Մ. Կ. Կու. սակցութեան Կենտ. Կոմիտէն քննութեան էր առել եւ վերջնապէս ձեւակերպել այն եւ նախահաշուի Գոլոգոյն Խորհուրդին ներկայացնելն ի հաստատութիւն դուտ ձեւական նշանակութիւն ունէր :

Սով. Միութեան պետական կառուցուածքի մէջ երկրի իսկական ղեկավարը համայնավար կուսակցութիւնն է ամենափոքր համայնքից մինչեւ հանրապետութեան ամբողջութիւնը : Պատկերաւոր արտայայտուած՝ Գերագոյն Խորհուրդ, կառավարութիւն, մինիստրներ եւ այլն ինքնաշարժի կարրոսէրին են. իսկ համայնավար կուսակցութիւնը բուն շարժիչը, մօտորն ու նրա հետ կապուած օրգաններն :

Այդ իսկ պատճառով՝ թէկուզ դրամատիրական, բայց ժողովրդավար երկրը ներում եթէ ներկայացուցչական մարմիններն իրենց բացառիկ մենաշնորհն են համարում պետական նախահաշուի քննութիւնը չաթթներէի ընթացքում ու յաճախ հիմնապէս վոփոխում այն, սովետական ժողովրդի «ընտրեալները» միակ նիստում, խելօք խելօք, ֆինանսների մի նիստերին ու մի տասնեակ պատգամաւորների օվասնան լսելուց յետոյ, միաձայն ու բուռն ծափահարութեամբ, մի բաժակ ջրի պէս կուլ են տալիս առաջարկուած հարիւր միլիարդ րուբլուց անցնող նախահաշիւը :

Շարունակւում է ուրեմն ուղղափառ ու նեղմիտ դործադրումը սթալինեան սահմանադրութեան, որը ժողովուրդների հայրն ու առաջնորդը հրապարակեց 1939 թ. Դեկտեմբերին, հսկայածաւալ մաքրագործումները կամ աւելի ճիշդ մտաւորականների, բանուորների ու գիւղացիների ջարդը լրացնելուց յետոյ : Այդ հիմնական օրէնքով նա ոսկեդօծում էր իր կուսակցական ու կառավարական բռնակալութիւնը սարսափահար բազմութիւնների վրայ :Բարեբախտաբար 1953 թ. Մարտի 5ին մահը վրայ հասաւ : Մահ կայ որ ցաւալի չէ, այլ օրհնեալ : Իսկ 1958 թ. փետրուար 25ին 20րդ Սով. Միութեան Կոմկուսի համագումարը նրան յաջորդ մահու փառքի ու վերյիշումի բոլոր պատուանդաններից : Արեւելքը չառագունուեց : Մարդիք չունէ քաչեցին : Արեւի եղբը երեւաց հորիզոնում : Թուում էր թէ արշալոյս է բացւում : Ձեղաւ : Խրուշչեւին վանեցին : Սահմանադրութիւնը կորցրեց իր «Ստալինեան» կոչումը , բայց մնաց անքակտելի կապանք քաղաքացու ազատ կամքի ու մտքի վրայ : Ամէն ինչ վերուից : Զորս հարիւր միլիոն մարդիկ պարտաւոր են աշխատել, դպել, խօսել ու գրել այնպէս, ինչպէս հրամայում է 12 հոդուց բաղկացած Պոլիտ Բիւրօն : Եւ քանի որ յարատեւ փոփոխուղ կեանքի պահանջները դեռ եւս պարտութեան են մատնւում ժամանակավրէպ, բայց բնութեան օրէնքի պէս քացած իրատեսարդի կողմից, մեզ ուրիշ բան չի մնում անել, քան վերցնել նրա այս կամ այն ակտը եւ ներկայ դէպքում 1969 թուի նախահաշիւը այնպէս, ինչպէս որ կայ ու իբրեւ էպոխա հայրենասէրները — Հայը ուրիշ կերպ չի կարող լի — նել— փնտռել, թէ ինչ կայ նրա մէջ մեր սիրելի փոքրիկ երկրի՝ Սով. Հայաստանի համար :

Ընթացիկ տարում նախատեսնուում է ամբողջ Միութեան հանրայինն, եկամուտ՝ 134 միլիարդ րուբլի. ծախք՝ 133,9 : Կենտրոնական կառավարութիւնը դան – ձում է 73,5 միլիարդ, ծախսում դրեթէ նոյնքան : Երեք կարեւոր մարդերում — բանակին՝ 17,7 միլիարդ, կենդրոնական կառավարութեան պահպանման՝ 1,64 միլիարդ, հանրապետական նծանը արդիւնաբերական հիմնարկներին կապիտալ ներդրում — մնացածը :

Դաշնակցային հանրապետութիւնների ելք ու մուտք սահմանուած է 60,59 միլիարդ, որի կէսից աւելին, 32 միլիարդ, դնում է ռուսական հանրապետութեան — 128 միլիոն բնակիչ ի. Միութեան 237 միլիոնից (1968 թուի Յունուար մէկի տուեալներով) : Ուկրաինային 10,5, երրորդ տեղը գալիս է Միութեան մէջ տա – րածութեամբ երկրորդ (երկու միլիոն 715 հազար քառ. քիլմ.) Ղազախստանի հանրապետութեան 4,6 միլիարդ : Ի. Հայաստանն ազգաբնակութեան քանակով — երկու միլիոն 306 հազար, 13րդն է, իսկ տարածութեամբ վերջինն, ամենափոքրը (29,8 հազար քառ. քիլմ.). բայց իր պիւտճէի քանակով — 823,6 միլիոն — ութերորդ տեղն է բռնում : Հարեւան Վրաստանն ու Ադրբէյճանն ունեն դրեթէ հաւասարապէս 1,2 միլիարդ ելք ու մուտք,, մինչդեռ ազգայնակութեան քանակով նրանք աւելի քան երկու անդամ գերազանցում են Ի. Հայաստանին :

Համամիութենական չրջանային տուբքից — մեր Տ. Վ. Ա.ն — ռուսական Հանրապետութեան յատկացւում է 30 տոկոս, Վրաստանին, 86, Ադրբէյճանին 71, Հայաստանին հարիւր. այսինքն Հայաստանում դանձուղ համամիութենական այս տուրքը ամբողջութեամբ մնում է իր տեղը : Բայց այդ միութենական բիւտ – ճէից Հայաստանին տրւում է համաճայն նախահաշուային օրէնքի 9րդ յօդուածի Բ. հատուածի 126 միլիոն ռուբլի : Մեր անմիջական հարեւան հանրապետութիւններն այդտեղ չեն յիշւում :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՅԱԿՈԲ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

« Ցառաջ» հրատարակեց անցեալ օր, Քանատա հաստատուած Յակոբ Մուրատեանի մահուան լուրը : Անոնք որ զինքը ճանչցած էին, մեծ վշտով լսեցին այս տխուր լուրը :

Յակոբ Մուրատեան , (Ըճէքլ ձէֆ, ինչպէս կ'անուանէին զինքը Համիլթոնի Քանատացիները եւ Հայերը) իսկապէս բացառիկ անձնաւորութիւն մըն էր : Պրոտեսթական ծագումէն Հայատառնէն դարձած Քանատա, հաստատուած Համիլթոն քաղաքը, (Օնթարիօ) ամէն բան այր ու բեհնէն էր սկսած, եւ չնորհիւ իր մտաւորական կարողութեանց, շատ փայլուն անձնական դիրքի մը հասած էր :

1955ի Քանատայի սկաուտական մի – ջազդային ճէմպորիին առթիւ ուզեց որ Հայ Աբլիները հայկական ընտանիքներու մէջ հիւրասիրուին ճէմպօրիէն առաջ եւ այդ առիթով բաւական ուշեցայ մօտէն ճանչնալու զինքը : Ամբողջ 15 օր ճէմպօրիէն առաջ, եւ ճէմպօրիի ընթացքին ալ, միշտ միասին էինք :

Երբ հայկական եռադոյնը տեսաւ մաս – նակցող միւս ազգերու կողքին ,չկրցաւ զսպել իր ուրախութեան եւ հպարտութեան արցունքները , իր փափաքն էր որ մեր բոլոր հայրենակիցները ծանօթանան Ֆրանսայէն եկած հայ տղոց հետ :

Շրջեցանք քաղաքէ քաղաք, ամէն տեղ առեղծուեցաւ մեծ խանդավառութիւն , չնորհիւ իրեն :

Յակոբ Մուրատեան չատ դուարթ, համեստ ,եւ մարդամօտ անձնաւորութիւն մըն էր : Կատարեալ հայ, եւ ազատութեան սիրահար :

Կատարեալ Հայ, երկար տարիներու ընթացքին օգնեց բոլոր դպրոց Հայերուն, անձնապէս մասնակցեցաւ եւ գլուխ հանեց հայ կեդրոններուն չինութեանց ծրագիրները :

Տարիներ առաջ, քանատական կառավարութիւնը չատ դիւրաւ չէր ընդուներ հայ դպրոցականները զանոնք նկատելով « Ախպերներ » , երկար պայքարեցաւ Յակոբ Մուրատեան, եւ այդ օրէնքներու բարեփոխման մէջ մեծ դեր կատարեց, եւ յաջողեցաւ դիւրացնել Հայերու մուտքը Քանատա : Ըլլայ Համիլթօն, ըլլայ Մոնթրէալ արեւելեան Քանատայի մէջ, մեծ համայք ունէր. եւ սիրուած էր բոլորէն քանիցս մեծաժած էր, քաղաքապետութեան եւ կամ ուրիշ հանրային կարեւոր պաշտօններ Քանատայի մէջ :

Անգլիոյ թագուհիին թագադրութեան հանդէսներուն հրաւիրուած էր Լոնտոն իբր առաջին կարգի քանատացի անձնաւորութիւն :

Մեծ հայրենասէր մըն էր, հետաքրքրուած հասարակ նկարագրով, միշտ պատրաստ վրայ պաշտպանելու իր քաղաքական եւ ընկերային դաղափարները :

Լիբանան իր ճամբորդութեան ընթացքին մօտէն ծանօթացած էր, եւ մտերմացած Շաւարշ Միսաքեանի հետ : Մեծ հետաքրքրութիւն ունէր « Ցառաջ »ի հիմնադրին հանդիպ :

Երկար կը պատմէր իր անցուցած անմոռանալի օրերը Շաւարշ Միսաքեանի հետ. Լիբանան հպարտ էր նաեւ Լիբանանի Հայութեան եւ առհասարակ բոլոր Մերձին Արեւելքի Հայերու աղգային ոգեւով :

Պատիւ չէր սիրեր, զգայուն էր եւ անկեղծ ուր որ կը մտնէր լաւատեսութիւն կը բերէր :

Ամուսնացած էր, Տիկին Մուրատեան նոյնպէս ողին էր Համիլթոնի հայ գաղութին, երկու զաւակ ունէր, երկուքն ալ բարձրագոյն կրթութիւն առացած, Քանատա ծնած , բայց իսկական Հայեր :

Յուզումով կը յիշեմ Յակոբ Մուրատեանի եւ Տիկին Մուրատեանի պայմանը իրենց աղջկան , որ Վանդուվէր կը բնակէր. « Եթէ կ'ուզես որ նամակները կարդանք հայերէն պէտք է գրես» եւ իսկապէս ալ կատարեալ եւ մաքուր հայերէնով գրուած նամակներ կը ստանայի իրենց գաւակներէն :

Ապրիճներ ունեցայ, իբր հիւր, իրենց հետ ներկայ բլլալու քանատական կարեւոր հաւաքոյթներու : Հռետոր մըն էր, եւ իր անգլերէն ճառերը լսել կատարեալ հաճոյք մըն էր : Իր ամէն ճառերուն մէջ միշտ մաս մը կար Հայաստանի մասին. « Ազատ» Հայաստանի մասին: Ամէն անդամ որ քաղաք մը կ'այցելէինք ճանչնալու մեր հայրենակիցները, նոր խանդավառութիւն մը կը ստեղծէր :

Քանատացի Հայերը շատ բան կը պարտին իրեն :

Յակոբ Մուրատեան շատ մը պատիւներու արժանացաւ : Յարգուած եւ սիրուած Քանատայի քաղաքացի մըն էր, բայց ամէն բանէ առաջ հայ հայրենասէր մը :

Իր հմայիչ անձնաւորութիւնը, իր կրթութիւնը եւ խանդավառութիւնը ամբողջովին ի սպաս դրաւ Քանատայի հայ ժողովուրդին, անոր դատին պաշտպանութեան եւ կեանքին բարելաւման, եւ ասիկա մինչեւ իր կեանքին վերջը, երկար տարիներու ընթացքին :

Մեր վիշտը մեծ է, սիրելի «Ըճէքլ ձէֆ», սիրելի եւ անզուգական բարեկամ, բոլորս հպարտ ենք քեզմով եւ քո

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ես կը մեկնիմ, իմ դուրս ելլելէս եառքը դուն առանձին մտածէ եւ ճար մը դտիր այս թուղթը այս իրիկուն իսկ Սարքի ձեռքը հասցնելու... յոյսերնիս քու վրադ է եւ այդ խեղճ երիտասարդին կեանքը քեզմէ կախուած է, որովհետեւ եթէ չարտոնէէ լուռ մնալ, ապահովաբար դինքը զնռանին մէջ պիտի մեռցնեն... :

Աբիֆ չամրաքալ մօտեցաւ դրան, զայն բացաւ ու աներեւոյթ եղաւ, մինչ Օսման պէյ արձանացած մնացեր էր իր եղած տեղը :

Երիտասարդին մեկնելէն եառքը՝ ընկճուած թիկնաթոռի մը մէջ ինկաւ եւ հոն մնաց ժամու մը չափ ; խոր մտածումներու մէջ թաղուած : Ցետոյ, մէկէն ոտքի ելաւ ճակատը սրբեց, հառաչանք մը արձակեց եւ ինքնիրեն ըսաւ.

— Աստուած ողորմի ինձի :

Այս խօսքերը արտասանելէ եառք դուրս ելաւ հիւրասրահէն եւ իր աղան կանչելով ըսաւ.

— Ըսէ կառապանին, որ կառքը պատրաստէ, Եըլտըզ պիտի վերադառնամ :

Աղան դնաց իր տիրոջ հրամանը կատարելու, չափազանց զարմացած այս յանկարծական մեկնումին համար, ինչ որ չատ անսովոր կը թուէր իրեն :

— Ապահովաբար այս մեկնումը կապ մը ունի քիչ մը առաջուան այցելութեան հետ, առանց սակայն կարենալ այդ կապակցութիւնը հասկնալու :

Մտառնապետը երբ Եըլտըզ հասնելուն պէս, իրեն յատկացուած սենեակը քաչուեցաւ եւ սենեկապանին պատուիրեց որ Ապու Սամաքը կանչէ : Ապու Սամաք Սուտանցի ըմբիշ մըն էր Ապտիւլ Համիտի ծառայութեան մէջ մտած էր տարիներէ ի վեր : Թէեւ ինք հրաւիրուած էր Պոլիս իբրեւ պալատական ըմբիշ ու այդ տիտղոսը կը կրէր, սակայն Ապտիւլ Համիտ այդ տեսակ ժամանցներէ համ չառնելուն համար, երբեք պալատի ըմբիշները իրենց յատկացուած դերը չէին կատարեր եւ ընդհանրապէս զանազան տարբեր պաչտօններ կը վարէին : Ապու Սամաքի ալ վիճակուած էր բանտապետին պաչտօնը, եբլ – արդի բանտարկեալներուն համար :

Սուտանցին պալատին մէջ համբաւաւոր էր իր արտակարգ ուժովը, վայրագութեամբը եւ արծաթասիրութեամբ :

Ապու Սամաք երբ մառանապետին սենեակը մտաւ, այս վերջինը թիկնաթոռին մէջ ընկղմանած, անընդհատ կը ծխէր :

— Ձեր վսեմութիւնը ի՞նչ տեսնել ուզեր է, հարցուց Սուտանցին իր երկար հասակը տատանելով :

— Այո, պատասխանեց Օսման պէյ, հաճեցէք նստիլ, խօսելիք ունիմ ձեզի :

Սենեակապետը աթոռ մը առաւ եւ ակնածական դիրքով մը նստաւ, զարմանք ըղդալով այս անակնկալ հրաւէրէն, որովհետեւ իր կեանքին մէջ երբեք յարաբերութիւն չէր ունեցած մառանապետին հետ :

— Ապու Սամաք, ըսաւ Օսման պէյ, լսած եմ որ ղրամը շատ կը սիրես, ի՞նչ է :

— Ո՞վ չի սիրեր ղրամը, պատասխանեց սենեակապետը ժպիտով մը որ փղոսկրեայ ճերմակ ակռաներու չարք մը երեւան հանեց :

— Կ'ուզե՞ս անմիջապէս մեծիկ դուրմար մը չահիլ, չարունակեց մառանապետը :

— Ի՞նչպէս, հարցուց Սուտանցին աչքերը չողացնելով :

— Շատ դիւրին կերպով, առանց մէկու մը վնասելու, առանց ինքզինքիդ վտանգ մը բերելու... :

— Լաւ ուրեմն, խօսեցէք տեսնեմ եւ ըսէք թէ ի՛նչ ծառայութիւն կը սպասէք ինձմէ... :

— Ձեր ընելիքը պարզապէս բանբերութիւն մը պիտի ըլլայ, մարդասիրական դործ մը որով թչուառ մօր մը աղջիկը դուն պիտի արժանանաք :

— Աւելի պզկ, թէ՛ բարեբարութիւն ընել եւ թէ դրամ չահիլ, առիկա առիթ մըն է, որ յաճախ չի պատահիր :

— Բանտարկեալ մը կայ հոս, որ երկար չաթթէն աւելի է, ձեր հսկողութեան յանձնուած է...

— Սատա՞ք պէյը, հարցուց Սուտանցին :

— Այո, խօսքս ճիշդ այդ երիտասարդին մասին է : Իրաւ է որ երիտասարդը ոճրագործ մըն է եւ իր արժանի պատիժը կը կրէ, այսուհանդերձ չենք կրնար պնդել որ իր մայրը չողբայ իր պակասին ու չմտածէ անոր մասին...

— Բնական է որ պիտի ողբայ ու մտածէ, պատասխանեց սենեակապետը ընդհատելու թէ մառանապետը ո՞ւր պիտի կապէր իր խօսքը :

— Կրնա՞ք ինձի ըսել թէ Սատըքի խրախուսը ո՞վ կը տանի, հարցուց մառանապետը :

— Ոուլ համր պահապան մը ունինք, անոր յանձնուած է այդ դործը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 116)

ՓԱՐԻԶԻ ԼՐԱԳԻՐ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊՈՒՉԿՈՎԱ

ԹՈՒՂԹ ԿՈՅԱՐԻՆ

Ցավոք մենք չենք կարող ամբողջությամբ տպագրել այդ նամակը, որովհետև մեծ մասը շատ ծանր է ու ցավալի։ Ամեն էջը լի է մորը հասցեագրված դառն ու սրտաճմլիկ խոսքերով։ Ամեն տող կարծես մի հեկեկոց է, մի արտասուքի կաթիլ։ Ամեն բառ կարծես մի ողբ է, մի կսկիծ։ Ամեն նախադասություն կարծես մի ճիչ է, մի աղաղակ։ Ամեն պարբերություն կարծես մի սրտի կտոր է, որ պոկվում է ու ընկնում թղթի վրա։

Ինչպե՞ս կարող է մի մայր կարդալ այդ նամակը, առանց արցունքների։ Ինչպե՞ս կարող է մի մայր կարդալ այդ նամակը, առանց սրտի ցավից ճչալու։ Ինչպե՞ս կարող է մի մայր կարդալ այդ նամակը, առանց ուշաթափվելու։

Ես չեմ կարող։ Ես չեմ կարող կարդալ այդ նամակը։ Ես չեմ կարող կարդալ այդ նամակը, որովհետև ես էլ մայր եմ։ Ես էլ ունեմ մի սիրելի որդի, որ ինձ համար ամեն ինչից թանկ է։ Ես էլ ունեմ մի որդի, որ ինձ համար ամեն ինչից սիրելի է։ Ես էլ ունեմ մի որդի, որ ինձ համար ամեն ինչից ցավալի է։

Ես չեմ կարող կարդալ այդ նամակը, որովհետև ես էլ գիտեմ, թե ինչ է նշանակում մայրական սիրտ։ Ես էլ գիտեմ, թե ինչ է նշանակում մայրական ցավ։ Ես էլ գիտեմ, թե ինչ է նշանակում մայրական արցունք։

Ես չեմ կարող կարդալ այդ նամակը, որովհետև ես էլ գիտեմ, թե ինչ է նշանակում մայրական կսկիծ։ Ես էլ գիտեմ, թե ինչ է նշանակում մայրական ողբ։ Ես էլ գիտեմ, թե ինչ է նշանակում մայրական ճիչ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն, բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹԷՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ) :

Պատուոյ նախագահութեամբ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի Յանձնախումբի :

Մայիս 4, Կիրակի առաւօտ հոգեհանդիստ, պատարագ : Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Յուշարձանի վայրը :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ
Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշաճի արտասանութիւն և երգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Քիրէճեանի, Տէր եւ Տիկին Տէրվէնեանի եւ պարապաղներուն իրենց մօր Սրբուհի Գարա Ասլանեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Հ. Այտինեանէ յիսուն Ֆր. իր հինգերորդ թոռնիկի Ստեֆան Ռաֆֆի Քէշիշեանի ծնունդի ուրախ առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փիրանեան ընտանիքներուն, եւ իրենց պարագաներուն, իրենց քեռայրի, եւ հօրաքրոջ ամուսնոյն ցաւալի մահուան առթիւ, նաեւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեանի, եւ Տէր եւ Տիկին Վարդան Փիրանեանի որ այդ մահուան առթիւ հարիւր Ֆր. նուիրած են, եւ Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեաներուն որ նուիրած են քառասուն Ֆրանք իրենց եղբօր եւ քրոջ զաւկին մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ. Գ. Փալամուտեան քսան Ֆր. կը նուիրէ Սէն Ռաֆայէլի հանդստեան Տան, Տիկին Սրբուհի Մինասեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Արտաշէս Գմբէթեանի շիրիմին համար եղած են հետեւեալ նուէրները :—

Բ. ՑԱՆԿ

Ժիրայր Մուրատեան, Արտաւազդ Էթեէմէզեան, Ա. Նազարեան, Օհան Թիւտարեան, Վենսան Հայթայեան, Թովմաս Թովմասեան, Փօլ Թովմասեան, Առլէն Փափազեան, Ժաք Շէլէլէքեան, Ս. Մխիթարեան, Կարպիս Զրբաշեան 100ական, Գրիգոր Թոլեան, Պերճ Զագըճեան, Տէտէեան, Արմենակ Աճէմեան, Սուրէնեան, Օր. Օր. Գավէզեան, Դ. Ճիզմէճեան, Պարոյր Թուրեան, Հրաչ Պօղոսեան, Բամպուքճեան, Կարօ Սարեան, Սարգիս Պագըրճեան, Վահէ Զիլինկիրեան, Տիկին Տամլամեան 50ական, Տիկին Ա. Սարգիսեան 40, Գ. Պետիկեան, Ա. Տապաղեան, Գ. Ճօլօլեան, Բաթթուկեան, Կիւմիւշկերտան, Վէզիրեան, Տամլամեան 30ական :

(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, տնական աշխատանքներու համար, առանց զաւակի ընտանիքի մը մէջ : Լաւ վարձատրութիւ հեռաձայնել Կարապետ Եանպէկեանի 250-10-54 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար : Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488 – 62 – 06 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Այս Զորեքշաբթի, Ապրիլ 30, իրիկուան ժամը 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ընկերական ընդհանուր հանդիպում ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆի հետ :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԶՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ
Շաբաթ, Մայիս 3, ժամը 20·30ին

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութիւնն ու իր ներկայ հարցերը :

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ի մասնաւորի Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ երիտասարդութիւնը անխտիր, վիճաբանական բանախօսութեան մը, 32 բիւ տը Թրէվիզ, առաջին յարկ, այս Շաբաթ ժամը 17–20, նիւթ ունենալով «Մշակոյթը», զեկավարուած Պ. Արա Տէյիրմէնճեան, Օր. Գաթիա Տէրտէրեան, Պ. Վահան Սեթեան, Օր. Անի Քէշիշեան, Պ. Արզար Մարտիրոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Հազպանեանի կողմէ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 29, ժամը 20·45ին
CINEMA LE DAUPHIN
65, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին
ԷՐԵԲՈՒՆԻ (ԵՐԵՒԱՆ)
(Փաստանկար)
եւ
ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ
(Գեղարուեստական Ֆիլմ)
Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը :

M. Z. Tchakmechian
22, Rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, Rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation « Massis »
21, Rue Saulnier, Paris (9e)
Pâtisserie Markarian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԸ
ՅՈՒՆԻՍ 1-ԻՆ

Կազմակերպութեամբ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարեկան հանդէս կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբին կողմէ Մայիս 11ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

×

Մայիս 28ի տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յունիս 1ին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի 40ամեակը Մայիս 11 : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիները կը պատրաստուին տօնելու Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը, Վիէնի մէջ Մայիս 11ին :

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը Մայրերու Օրը կը տօնէ Յունիս մէկին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին
Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24
SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով
ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 Ֆրանք
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797–71–98 ամէն օր ժամը 18էն 20
Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
Կիրակի, 4 Մայիս, ժամը 15ին Սալ Կավօ (Մէթրօ Միրոմէնիլ)
Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուրակ Եւրոպայի Հայոց)

Նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱԼԵՔ – ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը Ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Մ. Գարանֆիլեան (երգ), Պ. Ժ. Թորգոմեան (ջութակ) :

Արտասանութիւններ խմբական, առանձին եւ հայկական պարեր վարժարանին աշակերտուհիներուն կողմէ :

Գին 15, 10, 7 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ
Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու
ՕԹԷԼ ՌԻՋ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
ՊԻՒՖԷ Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ
Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ
Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :

Յերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի :

Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է : Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՃԱՇ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն :

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :

Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն
Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 Ֆրանք :

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒՆ ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ Մաժօր : Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 Ֆրանք :

ՅԱՌԱՋ

ԾՐՈՒԹԵՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
30 AVRIL
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11501 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.501

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳԸ

Ընդունինք թէ հակառակ բոլոր վար – կածներուն, խորքին մէջ, ոչ ոք կը հա – ւատար այս վանճանին : Ու հաւանաբար նախին նախագահն ալ՝ Ալէն Փոհէր կորդնէրն իսկ, տխրութիւն մը զգան այ – սօր, վանդի բոլոր մեկնումներուն մէջ , տխուր բան մը կայ :

Տրամաբանական չի թուիր , որ Զօր · ը կոլ իր ամբողջ հեղինակութիւնն ու վար – կը, մէկ օրէն միւսը խնդրոյ առարկայ ընէ, օրինագիծ մը առիթով , որու վա – ւերացումը խորհրդարանական — եւ ու – րմն ունէր սահմանադրական— ճամբով կատած չէր վերցներ :

1968, Յունիսի ընտրութիւններէն ի վեր, ար կոլ իր տրամադրութեան տակ ունէր «Անդառնալի Ժողով»ը , ուր , ա – ռանց իսկ ժխտքառիւններու օգնութեան, մեծամասնութիւն կը վայելէր :

Ուրեմն բոլորը պատճառ կը փնտռէ, ու ենթադրութիւնները չեն պակ – սիր, մնալով հանդերձ վարկածային , ցորչափ ոչ ոք կրնայ թափանցել մեծ մե – նաւորներուն ներաշխարհին :

Որ կոլի ձգած ժառանգութիւնը ծանր է անչուշտ, ու մնացողներուն կամ դալիք – ներուն պատասխանատուութիւնները՝ մեծ : Մնաց որ ժառանգորդներուն ալ, ոչ քանակը պակաս է , ոչ ալ տեսակը : Բայց հարցը այն է թէ ի՞նչ կայ բաժ – նուելիք :

Տնտեսական , ընկերային , դրամական , զուգ նաեւ քաղաքական տագնապներն ու բարդութիւնները, որ կրնան ծնիլ , պի – տի վերապրուին « ժառանգորդներուն», մինչ հաւանաբար մասն ըլլան «ժառան – գութեան», այսինքն վերջին տասը տարի – ներու քաղաքականութեան, որու ըն – թացքին ոը կոլ չարունակեց ապրիլ Ֆը – րանսայի իր երազը, յաճախ անտեսելով իրականութիւնը : Գուցէ նաեւ, Զօր · ը կոլ որ Պատմութեան կ'ուզէ անցնիլ մի – այն իրեւ փրկարարը իր հայրենիքին , նախընտրեց ուրիշներու ձգել պատասխա – նատու իր դերը, անխուսափելի տագնա – պի մը նախօրեակին: Լաւագոյն է ան – կասկած իրեն համար, իր մենաստանին ծառերուն չուքին ապաւինած, հեռուէն դիտել թէ ի՞նչպէս յաջորդները մէջէն պիտի ելլեն կամ... չելլեն, Թողլով այն ապատրութիւնը, Ֆրանսայէն ներս եւ դուրս, թէ այս բոլորը կրնար չպա – տահիլ եթէ ինք մնացած ըլլար :

Երկրորդ նահանջն է, զոր կը կատարէ Զօր · ը կոլ, ու հաւանաբար վերջի – նը , նոյնիսկ , եթէ յաղթական – ները չկարենան տիրապետել իրենց յաղ – թանակին, ու երկիրը՝ զացողը փնտռէ :

Ասիկա է դլխաւոր դասը, զոր պէտք է քա – ղէն, բոլոր անոնք որոնք կը սպասէին այս օրուան՝ զացողը փնտռել չտալ :

Բայց ստեղծուած կացութիւնը մեծ դժուարութիւններու առջեւ կը դնէ բո – լորը ու նաեւ՝ կոլիստները: Ցեւս–կոլեան չջլանը, որու մասին այնքան խօսուեցաւ, անսպասելի կերպով կը սկսի ոը կոյի ոդ – ջութեան իսկ : Ու այսօր պարտեալին դործը աւելի դիւրին է քան յաղթողինը : Զօր · ը կոլ նախընտրեց հաւանաբար իր մեծութիւնը փրկել , և դին պարտութեան մը, խորհելով դուցէ, թէ Սէնթ Էլէնի պարտեալն իսկ մեծ մնաց Պատմութեան առջեւ :

Բայց եթէ ծեր մարդը, իր վերադը – տած խաղադութեան մէջ, նետուած դառն խորհրդածութիւններու դիրքը, քաղէ դասը իր փնտռած պարտութեան, կարե – լորը կը մնայ այն, որ յաղթողները տի – պողական դասը քաղեն յաղթանակէն , ու չանտեսեն յաղթանակներու վտանգը :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷ

ՄԻԱԿ ԱՊԱՀՈՎ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝

ՓՈՄՓԻՏՈՒ

ՄԻՍՆԵՐԸ ՈՐՈՇ ՁԵՆ

Գլխաւորը կը մնայ անչուշտ նոր նա – խադահին ընտրութիւնը : Արդէն իսկ կո – լիսաները կը ներկայացնեն Փոմփիտուն , կը մնայ ձախի և կեդրոնի թեկնածուներ – ուն սպասել : Կեդրոնինը տակաւին չէ ճշդուած եւ դանազան անուններու մա – սին կը խօսուի, Ալէն Փոհէրէն դատ՝ Փլեվէ, Նոյնիսկ Սիւորօ : Շատ բան կա – խում ունի նաեւ ձախերէն : Համայնա – վարները ճնշում կը բանեցնեն որ ամբողջ ձախը մէկ թեկնածու ունենայ , եթէ տա – կայն համաձայնութիւն չդոյանայ, հա – մայնավարներն ալ առանձին թեկնածու մը կը ներկայացնեն :

Երկուշաբթի իրիկուն, փոխանցման չրջանին նախագահը՝ Ալէն Փոհէր կարճ ուղերձ մը ըրաւ հեռեւեալ բովանդակու – թեամբ :— « Զօր · ոը կոլ, Հանրապե – տութեան նախագահ, որոշեց վերջ տալ իր պաշտօնին : Այս որոշումին առթիւ, ո – րու համար կը ցաւիմ, նախ կ'ուզեմ իրեն յայտնել յարդալիր դդացումները բոլոր անոնց որոնց ներկայի դժուարութիւնները մոռցնել չեն տար անցեալի մեծ ծառա – յութիւնները : Տարակարծութիւններէն անդին, զորս յայտնաբերեց Կիրակի օր – ուան քուէարկութիւնը, ինծի հետ նոյն – քան խորութեամբ կը զդաք , վստահ եմ , որ նախ պէտք է որ բոլորս ազդին միաս – նականութիւնը փրկենք : Կը յաջողինք յարդելով օրէնքը , որ կը պարտադրէ ինքզինքը փոխանցման նախագահին, կա – ռավարութեան որ պաշտօնին դլուխ կը մնայ, ընտրուած ժողովներուն եւ բոլոր Ֆրանսացիներուն » :

Փոհէր Ուրբաթ օր պիտի նախագահէ նախարարաց կարեւոր խորհուրդի մը, որ պիտի ճշդէ ընտրութեան թուականը :

× Փլեվ յայտարարած է իր հաւանա – կան թեկնածութեան առընչութեամբ. — « Բան մը չեմ ուզեր, բան մը չեմ մաղ – թեր, ոչ մէկ բանի թեկնածու եմ, խոր – հըրդարանական կեանքէ չքաշուեցայ նորէն մէջտեղ ելլելու համար թեկնա – ծութեան մը առթիւ որ անակնկալօրէն կը յայտնուի : Եթէ պարագաները ստիպէին որ բարի կամեցողութեան մարդիկ միա – նան երկիրը փրկելու համար դժուար կա – ցութենէ մը եւ ինձմէ օժանդակութիւն ուզեն, չեմ կրնար մերժել : Պէտք է որ չատ դժուար պայմաններ ըլլան, եղերա – կան եւ անչուշտ ազէտ մը ըլլայ, ինչ որ պարագան չէ եւ կը յուսամ, երբեք ալ չըլլար » :

× Երեքշաբթի առաւօտ Ժ. Փոմփիտու պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ , կարճ յայտարարութեամբ մը, ուր կը չեշտէր թէ այս է իր պարտականութիւնը: Կը նկատուէր որ Փոմփիտու իր թեկնա – ծութիւնը դրած է ԻՒ Տէ Էվի (կոլիստ) քաղաքական բիւրոյին ժողովէն իսկ ա – ռաջ, որպէսզի կուսակցութեան մը թեկ – նածուն չըլլայ :

Ցատկանչական է նաեւ Ժիսքար տ'Էս – թէնի յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէ թէ «բացառութեան մէկէն նաք, փորձառու – թեան մէկը պէտք է : Ֆրանսա հանդար – տութեան մէկը կ'ուզէ : Փառամոլու – թիւններն ու մրցակցութիւնները պէտք է դադրին : Մէկը պէտք է որ յանձնառու չըլլայ քաղաքական բախումներու մէջ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պ. Հրանդ Ականեան նախ յիշեց թէ երկար տարիներ միայն Ապրիլեան Սե – բաստն էր (ԶՈՄ) որ տէր կը կենար ե – ղեռնի յիշատակին եւ դոհունակութիւն յայտնեց որ վերջապէս միացեալ կերպով կ'ոդեկոչուի այս մեծ յիշատակը : Անխու – սափելի է ըսաւ բանախօսը, որ ամէն տա – րի Սպատօնին, նոյն բաները ըսուին, նոյն բաները կրկնուին, որովհետեւ ուրախու – թեան օր չէ եւ կարելի չէ նոր բան ըսել կամ նոր երգ մը երգել : Պ. Հ. Ականեան չեշտեց թէ դեռ այսօր բոլորիսիրտը արիւն կուլայ , բայց արցունքը տկարու – թեան նշան պէտք չէ նկատել : Ծանրացաւ չարդերու պատճառներուն վրայ եւ հայ ժողովուրդին դժբախտութեանց : Թուր – քերը կարծեցին թէ այդ ձեւով լուծած են Հայկական Հարցը, բայց չհասան իրենց նպատակին, չկրցան մարել լոյսի այն ջա – հը, որ վառեցաւ Արարատի սաորոտին ,

մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան մի – ջեւ այս վերջին տարիներուն, անձ մը որ Եւրոպայի նայի , որ միացնէ բաժնելու տեղ եւ ամէնուն տայ կորսնցուցած վս – տահութիւնը» : Ի հարկէ ամէն ոք կը փնտռէ թէ ո՞վ կայ այս նկարագրութեան ե – տեւ: Պարզ է որ չի համապատասխա – ներ Փոմփիտուի, ինչ որ կը նշանակէ թէ դէմ է, կրնայ համապատասխանել Փոհէ – ռի, Փլեվէի, Սիւորօյի, ու ամենք կ'ըսեն չարամտօրէն՝ իրեն :

× Նախկին նախագահ ոը կոլ բոլորո – վին քաշուած կեանք մը սկսած է ապրիլ Քոլոմպէյի իր ապարանքին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ տագնապը չի լուծուիր տակաւին : Արաբական լիկան ժողովի հրաւիրուած է, Լիբանանի իսկ դիմումին վրայ : Երկուշաբթիէն ի վեր Փարիզի լի – բանանեան դեսպանատունն ալ դրաւուած է մօտ վաթսուն ուսանողներու կողմէ : Մարսէյլի հիւպատոսարանը միշտ դրաւ – ուած կը մնայ :

ՏԻՒՊՆԻՔ նախագահ ընտրուեցաւ չե – խոսլովաք դաշնակցային խորհրդարա – նին :

ԻՍՐԱՑԼԻի եւ Յորդանանի միջեւ կը – ռիւները չեն դադրած :

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ Իրլանտայի վարչապե – տը՝ Օ' Նայլ հրաժարած է Միութենական կուսակցութեան նախագահի աթոռէն եւ յայտարարած է թէ կառավարական պաշ – տօնէն ալ պիտի հրժարի երբ կուսակ – ցութեան ղեկավարութիւնը նոր պարա – դլուխ մը նշանակէ :

ՏՒՐՈՒՆԻ· — ԱԲՐԱՀԱՄ ՂՈՒԿԱՍՕՖ

Ֆիկարոյի Երեքշաբթի օրուան թիւէն կ'իմանանք թէ 97 տարեկանին, իր մահ – կանացուն կնքած է Աբրահամ Ղուկասօֆ , բնիկ Ղարաբաղցի :

Ողբացեալը , որ ծանօթ էր դլխաւորա – բար ռուսական չրջանակներու մէջ, մա – նաւանդ իբրեւ բարերար, փայլուն դիրք ստեղծած էր Ֆրանսա հաստատուելէն ի վեր քարիւղի մէջ: Տպարան մըն ալ ունէր ուր կը հրատարակուէին ռուսական թեր – թեր :

Թաղումը կը կատարուի Ժընեւի մէջ :

եւ դոյութեան պայքարի Մայիսեան օրե – րու կռիւները եղան այն քարը որուն վրայ փշացաւ Թրքական բանակի չեղբը : 54 տարիներու ընթացքին Թուրքեր չկրցան չէնցնել հայկական ամայի հողերը, ո – րովհետեւ այդ հողերուն վրայ ուրուա – կաններու պէս կը թափառին մեր նահա – տակներու հոդիները, մինչ հայ ժողո – վուրդը ունի այսօրուան բարդաւաճ հա – յաստանը :

Ցեղասպանութեան ուսումնասիրու – թիւններու կոմիտէի անդամ, փաստաբան Տիւիէ – Օպուռ նախ չնորհակալութիւն յայտնեց այն պատիւին համար որ իրեն ե – դած է, հրաւիրելով դինքը խօսելու Ապ – րիլ 24ի առթիւ : Բանախօսը նկատելէ ետք թէ այս ոդեկոչումը ընդանրական ո – դեկոչում մըն է, կարդ մը խորհրդածու – թիւններ ըրաւ հայկական ցեղասպանու – թեան վրայ, որ իր տեսակին մէջ աննա – խընթաց է եւ ոչ թէ առաջինն է 20րդ դարու, այլ առաջինը ճարտարարուեա – տական դարուն :

Պ. Տիւիէ Օպուռ իր յարդանքը մատոյց մասնաւորաբար այն բոլոր Հայերուն ո – րոնց համար Ապրիլ 24ը ճեղք մը բացած է իրենց կեանքին մէջ եւ սուդ մը ունին այդ օրերէն :

Մասնադէտ ցեղասպանութեան, բանա – խօսը, ծանրացաւ մասնաւորաբար հայկ· ցեղասպանութեան եւ անոր յաջորդողնե – րուն բնոյթին ու նկարադրին վրայ, չեշ – տելու համար թէ հայկ·ցեղասպանութիւ – նը բացառիկ է իր տեսակին մէջ, քանի որ ցայսօր Թուրքը չընդունիր իսկ իր պա – տասխանատուութիւնը :

Մէթր Տիւիէ – Օպուռ անդրաժեշ նը – կատեց որ միշտ վերյիշուի եղածը, մա – նաւանդ միջազդային տեսաններու առ – ջեւ :

Հանդէսի վակման, յանուն նաեւ յա – րանուանական իր եղբայրներուն, խօսե – ցաւ Սերովբէ Սրք· Մանուկեան , որ չեշ – տեց թէ Ապրիլ 24ը, ոդեկոչումի, հաւա – տարմութեան եւ ինչո՞ւ չէ արդար հա – տուցման չրջան մըն է : Նոր բան մը չկայ ըսելիք, 54 տարուան մէջ, հայ ժողո – վուրդին չատ ըսուած են ու կրկնուած բոլոր մանրամասնութիւնները : Ու լաւ է որ յաւիտենական ճշմարտութիւնները , պատմական ճշդիւտ դէպքերը միշտ յի – չեցուին, միշտ կրկնուին : Սերովբէ արք· ծանրացաւ սակայն այն անհրա – ժեշտութեան վրայ, որ այս յիշեցումը ըլլայ դլխաւորաբար միջազդային չրջա – նակներու մէջ եւ այդ առթիւ յիշեց իր ելոյթը , անցեալ տարի, Ուիսպատկի և – կեղեցական ժողովին, երբ իբրեւ անդամ « խաղադութիւն եւ արդարութիւն» յանձ – նախումբին, կը պարդէր յանձնախումբի 250 անդամներուն հայկական ցեղասպա – նութիւնը : Ու կը չեշտէր թէ այս անի – բաւուած ժողովուրդին պէտք է արդա – րութիւն եւ հատուցում ըլլայ : Բայց մարդիկ չատ խանդավառ են արդարու – թեան դաղափարով, բայց երբ հարցը կու – դայ արդարութեանդործադրութեան, ինչ, ի՞նչ հաչիւներով, մարդիկ կանդ կ'առնեն ու կը մտածեն : Այլեւս ժամանակը եկած է որ Ապրիլ 24ը ոչ միայն բոլոր Հայե – րուն համար այլեւ աչխարհի համար ըլ – լայ պատմական թուական մը, որ իր ար – ժէքը դտնէ մեր ժողովուրդին ըլլալիք արդար հատուցումով :

Երեկոյթին ղեդարուեստական յայտա – դրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տի – կին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր· Իւիէթ Աժոէբեան (դաչնակ), Օր· Օր· Պատմա – ճեան , Շերբինեան եւ Պ. Թադւորեան (երբեակ), Տիկին Արտչեան Լա Շասան – եր եւ Օր· Աթմաճեան (արտասանութիւն) եւ փարիզահայ երդչախումբը ղեկա – վարութեամբ Արա Պարթեւեանի : Հան – դէսը փակուեցաւ «Տէր կեցո՛»ով :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 1969-Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՅԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ մենք համեմատութեան մէջ դը-նենք հանրապետութիւնների մարդագլուխ պետական եկամուտի ծախքի գումարը, որը բնորոշում է տուեալ երկրի բարեկեցութեան աստիճանը, կը տեսնենք որ Ռուսաստանի, Ուկրայինայի եւ Բէլօրուսիայի ամէն մի բնակչին միջին չափով ընկնում է 230ից 250 րուբլի: Միջին ասիական հանրապետութիւններին՝ 210ից 220, հարեւան Վրաստանին եւ Ադրբէյջանին՝ 250, Հայաստանին՝ 360 րուբլի, վերջինիս գերազանցում է միայն Էստոնիան՝ 400 րուբլի:

Արդարամտութիւնը հրում է ինձ դէպի գայթակղութիւն եւ թելադրում ասելու, որ լեռնային փոքր տարածութեան վրայ ընկած Սով. Հայաստանը, զուրկ բնական հարստութիւններից — քարիւղ, հանքածուխ, սեւ մետաղ — (կայ միայն պղինձ, որը Խ. Միութեան պղնձի արտադրութեան տասը տոկոսն է կազմում) ու ծանր արդիւնաբերութեան որեւէ կարեւոր ձեռնարկից, զարկ է տալիս միջակ ու փոքր ճարտարարուեստին եւ շնորհիւ իր գիտնականների, ինժինիէրների, աշխատաւորների, համերաշխ ու արթուն ղեկավարների(*) ջանքերին հասել է պատուաւոր ու գնահատուած դիրքի Խորհ. Միութեան մէջ:

×

Դեկտեմբեր 19 Երեւանում Ս. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդն Եդուարդ Թոփչեանի նախագահութեամբ քննութեան առաւ հանրապետութեան 1969 թ. պետական նախահաշիւը: Մի քանի փոփոխութիւններից յետոյ, յաջորդ օրը, նա հաստատեց ելք ու մուտքի գումարը հաւասարապէս 832,6 միլիոն րուբլի:

Ծախքերի մէջ կարեւորագոյն գումարը՝ 408,7 միլիոն թ. յատկացւում է արդիւնաբերութեան, դիւղատնտեսութեան, շինարարութեան, փոխադրական միջոցների եւ այլն ընդարձակման:

Ընկերային եւ մշակութային (իրենց ժարգոնով — Սոցիալ կուլտուրական) հիմնարկներին 394 միլիոն: Պետական եւ դատական մարմինների պահպանման 15 միլիոն ր.:

Գեր. Խորհուրդի վերջին նիստում Ֆինանսների մինիստր Շէկոյեան փափաք յայտնեց որ այս տարուայ ծախքի նախահաշիւը լրիւ իւրացուի եւ ոչ թէ անցեալ տարուայ նման 90 տոկոսով: Դժբախտաբար ընդհանրացած երեւոյթ է — սկսել մի գործ կամ շինարարութիւն եւ կիսատ թողնել, ձգձգել կամ աւարտել ցաւալի թերութիւններով, որոշ չափով բացատրւում է դա աշխատաւոր ձեռքերի սահմանափակութեամբ: Խ. Հայաստանը դրսից ընդունում է մի քանի տասնեակ խստօրէն մասնագէտ բանուորներ ամէն աղգից՝ թունէլ, ելեքտրակայան, հետազօտական նոր հիմնարկ եւ այլն կառուցելու, օտար երկրից բերած մեքենաներ տեղադրելու ու տեղացիներին ընտելացնելու նրանց գործածութեան: Նստակեաց չէն այդ բանուորները. նրանք շրջագայում են Խ. Միութեան մէջ նման գործերի համար: Շարժային աշխատաւորների այն հեղեղը, որն այնքան ընդարձակ չափով ողողում է Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները գոյութիւն չունի համայնավար աշխարհում եւ նրա մասնիկ Սով. Հայաստանում, ուր տնտեսական կենսունակութեան ու յառաջադիմութեան բեռն ամբողջապէս ծանրացած է հայ մարդկանց ուսերին: Սակայն չենք կարող դառնութեամբ չը յիշատակել դասալիքներին նրանց շարքերում, որոնց դէմ անշուշտ անտարբեր չեն մնում Երեւանի սրատես ղեկավարները:

«Գարունը բացուելուն պէս հազարաւոր բանուորներ չւում են Խ. Հայաստանից դէպի Միութեան հեռաւոր վայրերը, ուր աշխատանքը վճարւում է նոր սիստեմով (այսինքն աւելի առատ, համապատասխան արտադրանքի քանակին ու որակին), որը դեռ շատ սահմանափակ ու դանդաղօրէն է կեանք մտնում մեզ մօտ», գրում է սովետահայ օրաթերթը: Վստահ լինենք, որ անցած դաժան ձմեռից(*) յետոյ ծաղկազարդ ու արեւահամ Հայաստանի զաւակներից ոչ մէկն իր ջանքն ու քրտինքը այլուր չի վատնիր, այլ հայրենի հողի վրայ, որպէսզի աւելի արագօրէն բարգաւաճի ու չքեղանայ մեր սիրելի հայրենիքը:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(*) Տեսած ու լսած լինելով դրանց — Ա. Քոչինեան, Ն. Յարութիւնեան եւ Բ. Մուրատեան — յարգանք ունիմ վերջին երկուսի վերաբերմամբ, բայց քննադատելի են Ա. Քոչինեանի շինծու վատաբանութիւնները Հայաստանի հանրապետութեան մասին:

(*) Նախընթաց չի ունեցել վերջին 30 տարիներին:

2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՋՐՊԵՏԸ

2000ին տեղեկագրական ցանցը շատ խիտ պիտի ըլլայ, միացնելով եւ ամրապընդելով ընկերային յարաբերութիւնները: Նեցուկ ունենալով ելեկտրական եւ ելեկտրոնիկ յենարան մը, մարդիկ պիտի դտնուին շարունակական հաղորդակցութեան մէջ կազմելով հաւաքական խիտ էութիւն մը:

Հաղորդակցութիւնը պիտի յատկանշուի աղբիւրներու այլազանութեամբ: Զայնասփիւռը, երկրագունդի որեւէ կէտի վրայ հաղորդումները ընդունելու իր կարողութեամբ յաղթահարեց հեռաւորութիւնները: Այս կարգը պատկերասփիւռին եկած է: Անջրպետի թեքնիքը այնքան շատ պիտի յառաջանայ, որ դիւրին պիտի ըլլայ հաղորդումներու ընդունումը որեւէ հեռաւորութենէ:

Երկար ժամանակ անցած է ելեկտրական հաղորդակցութեան սկզբնական շրջանէն ի վեր: Մատնային նոր սիստեմներ այսօր կը կատարեն 3·600 հեռախօսային խօսակցութիւններ մէկ ուղղութեամբ, մէկ ուղիով, հեռախօսալարով, որ կը բովանդակէ այսպիսի քսան ուղիներ: Միքրոսալիքներով հաղորդում մը կրնայ հիւրընկալել 1200 հեռախօսային ուղիներ: Արուեստական արբանեակները այժմէն կրնան հայթայթել հարիւր հազար հեռախօսային շրջաններ՝ տասը մեծ քաղաքներու միջեւ: Հեռախօսալարերով, օգտագործելով միլիմեթրային ալիքները, կարելի է հասնիլ հարիւր հազարներով շրջաններու՝ քանի մը սանթիմեթր հաստութեամբ խողովակի մը մէջ:

Թուղթը այլեւս պիտի չըլլայ տեղեկութեան նիւթական յենարանը: Երբ ուղերձները հեռախօսով պիտի փոխանցուին շատ աւելի մեծ արագութեամբ, թղթակցութիւնը այլեւս իմաստ պիտի չունենայ: Միացուցիչ տարրը, որ այսօր թերթն է, վաղը պիտի ըլլայ պատկերասփիւռը, ուր պիտի կարդացուին նաեւ թերթի էջեր:

Վաղուան պատկերասփիւռը հանդիսականին համար պիտի նախատեսէ կարելիութիւնը՝ հաղորդակցելու տեղեկութեանց աղբիւրներու հետ, ինչպէս՝ գրադարանները, մամուլի ընթերցման սրահները, սինեմաթեքները, եւ ստանալու հաղորդումներ: Պիտի թղթատենք թերթը յաջորդաբար շարժելով պատկերները: Կարելի պիտի ըլլայ ստանալ ցանկացուած էջին վերարտադրութիւնը, անմիջապէս, միքրոֆիլմի մը վրայ, որ հանդարտ կերպով պիտի կարդացուի ընթերցման գործիքին վրայ: Այն գործիքները, որոնցմով տեղեկութիւններ կը ստանանք կամ կ'ուղարկենք, ցրուած պիտի ըլլան տան մէջ, ամենուրեք: Թրանզիսթէօրները պիտի հայթայթեն դրպանի հեռախօսներ, որոնք մնայուն կապ պիտի պահեն կեդրոնի հետ, ասիկա ըլլայ հաստատութիւն կամ ընտանիք:

Գրուած թուղթին — իբրեւ տեղեկութիւն փոխադրող սովորական միջոցի փոխարինումը յառաջ պիտի բերէ, ինչպէս կը պնդէ Մըք Լըհան, տեղափոխութիւնը մտաւորական կառուցուածքին: Գրուած խօսքը կը հատուածէ մտածողութիւնը, զայն վերլուծական կ'ընէ: Պատկերը կը հակի դէպի ընդհանուր բմբռնումը: Գրքին եւ պատկերասփիւռին, այս երկու թեքնիք մշակոյթներուն մէջ, մարդիկ կը խորհին երկու տարբեր ոճով:

Մարդիկ մեծապէս կարօտը պիտի ըղդան մտերմութեան եւ մենութեան: Վաղը իրենց առողջութեան թղթածրարը ամբողջացած պիտի ըլլայ բովանդակելով բոլոր դիտողութիւնները՝ ծնունդէն մինչեւ չափահասութեան տարիքը: Մարդիկ պիտի ունենան իրենց փրոֆէսիոնէլ գործունէութեան ամբողջ թղթածրարը, որ պիտի նշանակէ իրենց աշխատած վայրերը, թէ որքան եւ ինչպէս աշխատած են, իսկ հաշուիչները պիտի տրամադրեն ճշգրիտ գնահատական դատանիշեր:

Ներկայանալի կերպով պիտի յառաջդիմեն տեղեկութեան տեսութիւնը, հաղորդակցութեան ընդհանուր դիտութիւնը, հաղորդակցութեան որեւէ ձեւի տակ, ըլլայ խօսուած, ըլլայ նշաններու փոխանցումով հեռախօսալարի միջոցով:

Մարդուն տեղեկագրական սիստեմը պիտի միաւորուի, պիտի ըլլայ իր ջղային դրութեան նման ընդարձակ եւ հաւաքական: Զուգուած համաշխարհային ցանցին մարդը պիտի կարենայ իւրացնել անսահման կերպով եւ արագ: Երբեմն երբեմն պիտի ընդհատէ հաղորդակցութիւնը կարենալ մարսելու համար իւրացուցածները եւ այն ատեն հանդարտօրէն պիտի նուիրուի իր յաւիտենական կոչումին — ընկերակցութիւնը մտածողութեան եւ ստեղծագործութեան:

Մ. Մ.

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ...

Աշխարհագրական այնպիսի անուններ կան, որոնց ստուգաբանութիւնը կը կապուի այս կամ այն աւանդութեան հետ: Իսկ աւանդութիւններուն մէջ, ինչպէս Խորենացին կ'ըսէ՝ «այլաբանօրէն թաքնուած է ճշմարտութիւնը»:

Հայ մատենագիրները բազմաթիւ վայրերու անուններու ստուգաբանութիւնները քաղած են Մ. Խորենացիէն:

Ծանօթանանք ոմանց պատմութեան:

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ. — Այս անունը քանի մը ձեւով կը ստուգաբանուի: Առաջինը, որ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կարծեմ հաց ջուր կը տրուի իրեն:

— Վեհափառ Սուլթանին դէմ դաւաճանող ոճրագործի մը ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէք որ տանք, այս անգամ՝ շնորհ մըն է մեր Վեհափառ տիրոջ կողմէ:

— Բնականաբար այդպէս է, փութաց պատասխանել մառանապետը: Ո՞ր ժամերուն կուտաք ընդհանրապէս իր ուտելիքը:

— Ամէն առտու կանուխ, հրաման եղած է որ օրը մէկ անգամ միայն քովը մարդ մօտենայ:

— Ուրեմն վաղը առտու պիտի տարուի իրեն ուտելիքը:

— Այո, վաղը առտու կանուխ:

— Հիմա ինձ մտիկ ըրէ, Ապու Սամաք, քեզմէ խնդրելիք ծառայութիւնս այն պիտի ըլլայ որ այդ հացին ու ջուրին խմորեղէն մըն ալ տաք իրեն, խմորեղէն մը զոր իր մայրը յատկապէս պատրաստած է: Ասով խեղճ կինը կ'ուզէ նախ իր զաւկին հաճոյք մը պատճառել, յետոյ անոր զգացնել թէ իր վրայ կը մտածեն ու զինքը չեն մոռցած: Ինչպէս կը տեսնէք, ձեզմէ խնդրուածը շատ անվնաս բան մըն է...:

— Բայց գիտէ՞ք, որ եթէ յայտնուի ի՛նչ փորձանք կրնայ գալ գլխուս:

— Մէկ խմորեղէնի՞ մը համար, ոչինչ:

— Չէ, ըսաւ Սուտանցին, այսպիսի գործ մը չեմ կրնար կատարել... շատ ծանրակշիռ բան մըն է:

— Ապու Սամաք, մեծ վարձատրութիւն մը պիտի ստանաք եթէ այդ բանը ընէք եւ կարենաք գաղտնի պահել:

— Շատ վտանգաւոր է, պնդեց Սուտանցին գլուխը օրօրելով:

— Հարիւր ոսկի նուէր կայ ձեզի, եթէ յաջողիք խմորեղէնը Սատըքի ձեռքը հասցնել, ըսաւ մառանապետը:

Դրամական այդ նուէրը լսելուն պէս՝ Ապու Սամաքի աչքերը շողացին:

— Հարիւր ոսկի, մրմնջեց ինքնիրեն:

Մառանապետը հասկցաւ թէ ինչ կ'անցնէր սեւամորթի հոգիի մէջ եւ խօսքը առաջ տարաւ.

— Հարիւր ոսկին անմիջապէս կը վճարեմ, եթէ խոստանաս խմորեղէնը Սատըքի ձեռքը հասցնել առանց մէկու մը դիտակցութեան... կը տեսնես որ շատ դժուար եւ վտանգաւոր գործ մը չեմ պահանջեր քեզմէ եւ ի փոխարէն առատօրէն կը վարձատրեմ... չմոռնամ ըսել, որ քեզ յանձնելիք խմորեղէնս մեծ բան մը չէ եւ կրնաս շատ դիւրաւ ծածկել...

Ապու Սամաք սկսաւ մտածել. այդ խմորեղէնի խնդիրը իրեն տարօրինակ կը թուէր: Միթէ կ'արժէր հարիւր ոսկի տալ անոր համար...

— Խմորեղէնը պատրա՞ստ է, հարցուց ի վերջոյ:

— Վաղը առտու կանուխ քեզի կը յանձնեմ:

— Լաւ, ես ալ կը խոստանամ զայն իմ ձեռքովս Սատըքին տալ:

Մառանապետը ուրախութեամբ ոտքի ելաւ, սեւամորթին ձեռքը սեղմեց եւ ըսաւ.

— Շնորհակալ եմ, Ապու Սամաք, վըստահ եղիր, որ այս ըրածդ յաւիտեան պիտի չմոռնամ եւ պիտի ջանամ օր մը զայն փոխարինել:

— Ընելիքս այնքան մեծ բան մը չէ, պատասխանեց Սուտանցին համեստութեամբ, մանաւանդ որ առատօրէն կը վարձատրէք զիս:

Ապու Սամաք ոտքի ելաւ, ակնածանքով բարեւեց եւ սրահէն մեկնեցաւ:

— Հիմա կեանքս այս սեւամորթին ձեռքն է, մտածեց Օսման պէյ երբ առանձին մնաց:

Հետեւեալ առտուն կանուխ Սուտանցին եկաւ մառանապետին քով:

— Պատրա՞ստ է, հարցուց:

— Այո, պատասխանեց Օսման պէյ եւ գզրոց մը բանալով մէջէն փոքրիկ ծրար մը հանեց եւ սեւամորթին երկարեց: Յետոյ գրպանէն թղթապանակ մը հանելով պանքնոթներու դէզ մըն ալ առաւ, ըսելով.

— Ահաւասիկ հարիւր ոսկին, դուն ալ համրէ:

— Համրելու պէտք չկայ, պատասխանեց Ապու Սամաք պանքնոթները գրպանը դնելով:

— Հիմա կրնա՞մ վստահ ըլլալ որ խմորեղէնը իր տեղը պիտի հասնի, հարցուց մառանապետը որուն ձայնը յուզումէն կը դողար:

— Քառորդէ մը արդէն Սատըք կերած պիտի ըլլայ զայն, պատասխանեց Սուտանցին հաստատ շեշտով մը:

Երբ Ապու Սամաք դուրս ելաւ սրահէն Օսման պէյ թիկնաթոռին վրայ ինկաւ եւ սիկառէթ մը վառելով մրմնջեց.

— Իցի՛ւ թէ այս անխոհեմութիւնս գլուխս փորձանք մը չբերէ:

Երէկուընէ ի վեր սակայն մառանապետը քիչ մը հանդարտած էր:

Ապտիւլ Համիտ զինքը մոռցած կը թըւէր, եւ հարցաքննութեան կանչուելու երկիւղը ալ չէր իրականանար:

ԾՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 117)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊԱՀՎԱԾ ԿՅՈՒՆՔԻՆ

—*—

Հետաքրքիր տարբերություն կա հայկական և եվրոպական հարցերի միջև։ Եվրոպական հարցերը ծագում են ազգերի միջև, երբ նրանցից մեկը կամ մի քանիսը ձգտում են ընդարձակել իրենց սահմանները, ստրկացնել ուրիշ ազգերի, ոտնահարել նրանց ազգային իրավունքները։ Հայկական հարցը ծագեց այն ժամանակ, երբ հայերը ոչ միայն չէին ձգտում ընդարձակել իրենց սահմանները, այլ ընդհակառակն, ենթարկվելով ուրիշների բռնության, կորցրին իրենց ազգային անկախությունը։ Հայերը ոչ միայն չէին ձգտում ոտնահարել ուրիշների իրավունքները, այլ ընդհակառակն, ենթարկվելով ուրիշների բռնության, կորցրին իրենց ազգային անկախությունը։ Հայերը ոչ միայն չէին ձգտում ոտնահարել ուրիշների իրավունքները, այլ ընդհակառակն, ենթարկվելով ուրիշների բռնության, կորցրին իրենց ազգային անկախությունը։

Հայկական հարցը ծագեց այն ժամանակ, երբ հայերը ոչ միայն չէին ձգտում ընդարձակել իրենց սահման

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն, բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹԷՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ) :

Պատուոյ նախագահութեամբ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի Յանձնախումբի :

Մայիս 4, Կիրակի առաւօտ հոգեհանդիստ, պատարագ : Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Յուշարձանի վայրը :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ

Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշաճի արտասանութիւն և երգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան համար :

Տիկին Հ. Տամլամեան 500 Ֆրանք, Տիկին Ժ. Ս. Տամլամեան 500, Պ. Մ. Զէլվէեան 150, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Մ. Յարութիւնեան իր համայն ննջեցելոց յիշատակին 150, Տիկին Պ. Սեղբոսեան իր համայն ննջեցելոց յիշատակին հարիւր, Ոմն հարիւր, Պ. Ե. Մուրատեան 100, Տիկին Է. Դաւիթեան 70, Տիկին Ա. Թորոսեան իր ամուսնոյն Հրանդ Թորոսեանի յիշատակին 50, Տիկին Մ. Ճանճիկեան յիսուն, Պ. Ե. Ֆրէնկեան, Ս. Շահինեան, Տ. Ֆէրմանեան 50ական, Տիկին Հ. Զիլեան քսան, Տիկին Ֆ. Նալպանտեան 20, Պաղտասարեան տասը Ֆրանք :

ԴԻՒԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, (Քաֆէ Լիոն), սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Լիոնի եկեղեցւոյ սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը խօսի Շ. ՊԱՐՈՆԵԱՆՑ

Նիւթ՝ Հայկ. աշխարհագրութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն :

×

Տարեկան հանդէս կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբին կողմէ Մայիս 11ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, մնայուն, տարեց անձով մը զբաղելու համար : Հեռաձայնել՝ Երամեան, 488 – 62 – 06 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Այս Զորեքշաբթի, Ապրիլ 30, իրիկուան ժամը 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ընկերական ընդհանուր հանդիպում ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ հետ :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԶՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ
Շաբաթ, Մայիս 3, ժամը 20·30ին

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութիւնն ու իր ներկայ հարցերը :

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ի մասնաւորի Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ երիտասարդութիւնը անխտիր, վիճաբանական բանախօսութեան մը, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, առաջին յարկ, այս Շաբաթ ժամը 17–20, նիւթ ունենալով «Մշակոյթը», ղեկավարուած Պ. Արա Տէյիրմէնճեան, Օր. Գաթիա Տէրտէրեան, Պ. Վահան Սեթեան, Օր. Անի Քէշիշեան, Պ. Աբգար Մարտիրոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Հազպանեանի կողմէ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վ. Տապաղեան կը նուիրէ յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին դնումին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Արաքսի Թորոսեանի մահուան առթիւ :

Պ. Էլէկեան կը նուիրէ հարիւր Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին դնումին, իր ողբ. կնոջ Սիրանոյշ Էլէկեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Կ. Ունճեան կը նուիրեն երեսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին դնումին, ողբ. Արտաշէս Գմբէթեանի մահուան առթիւ :

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ- կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան, Զրբաշեան ընտանիք (Բ, անդամ ըլլալով), Արզումանօֆ ընտանիք 100ական Ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան (Բ. անդամ ըլլալով), Տիկին Ա. Ստեփան, Տէր եւ Տիկին Պալեօղեան, Լ. Պարկիրճեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Զրբաշեան (Մարսէյլ), Աղապէեան եղբայրներ 40ական, Պ. Լ. Վարժապետեան 25, Ն. Արթինեան, (Լա Պար), Ս. Եղիազարեան (Թուլուզ), Ր. Պարսամեան (Մօնրուժ), Փանոսեան ընտանիք (Շամբինյի), Տոքթ. Յարութիւնեան, Բ. Քիւրքճեան, Ժ. Արապեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէտէեան (Վիրոֆլէ), Տէր եւ Տիկին Ո. Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թագւորեան (Անկէն), Այրի Տիկին Զարֆճեան, Ժ. Ասատուրեան, Արտի հաստատութիւն, Տէր եւ Տիկին Բ. Գարագաշեան, (Ալֆորվիլ), Ս. Սերոբեան (Տէօյ), Տիկին Ն. Գազեան (Մարսէյլ) քսանական, Տոքթ. Բաշաեան, Ժ. Կիւմրիւքճեան, Տէսթի հաստատութիւն, Ժ. Պէնլեան, Տոքթ. Ա. Քիթապճեան, Օր. Ա. Պապաեան, Ս. Խորէնեան, Տոքթ. Հ. Տարօնեան (Վիլբէնթ), Տէր եւ Տիկին Հ. Սէտէֆ տասնական Ֆրանք :

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը :

Զորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին

Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24

SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 Ֆրանք

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797–71–98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ

Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, 4 Մայիս, ժամը 15ին Սալ Կավօ (Մէթրօ Միրոմէնիլ)

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական պատուրակ Եւրոպայի Հայոց)

Նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱԼԵՔ – ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը

Ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Մ. Գարանֆիլեան (երգ), Պ. Ժ. Թորգոմեան (ջութակ) :

Արտասանութիւններ խմբական, առանձին եւ հայկական պարեր վարժարանին աշակերտուհիներուն կողմէ :

Գին 15, 10, 7 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝

Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մեներգողներ .— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Օրիորդներ՝ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատներու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին վահրամ պէյ Նուպար :

Հոգեհանդիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը .— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

Ոգեկոչումի խօսք :

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մարմինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ

Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ կողմէ

Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օ փերայի հրապարակ, ժամը 16ին

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալ սարանական Միջազգային Ոստանին մէջ, ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողական Տան Երիտասարդներուն կողմէ :

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողներու բաւարար թիւի մը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ .— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի : Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձա նագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30